

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, IN REM THEOLOGICÆ CANDIDATORUM,

Per sex Mundi Ætates ab Orbe condito ad Natale usque JESU CHRISTI SALVATORIS nostri, continenti ordine producta, variisque colloquiis digesta, ubi Res præcipue, quæ ad Historiam, Dogmata, Legem, Chronologiam, & Disciplinam Hebræorum spectant, per breves Interrogationes & Responiones perstringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

PRÆFATIO, ET INSTITUTI OPERIS RATIO.

UM mihi gratulari incipiebam, quod ex immenso, & innumeris infesto scopulis, ad quos non offendere, non allidi difficillimum est, Historiæ Ecclesiasticæ pelago, cui me commiseram, haud infeliciter enavigassẽm, jamque portum tenens, diu exoptato otio deinceps fruiturum me sperabam; Ecce subito amici aurem meam vellicare, meque ad solitum laborem revocare cœperunt. *Heus tu, dixerunt, quorsum, post illam, quam a Christo nato usque ad nostram memoriam nuper in lucem emisisti, Historiam Ecclesiasticam, vis intempestivo indulgere otio, & porrectis pedibus in utramvis dormire aurem? Numquid vides, Ecclesiæ Historiam, quam a Christo nato lucubrasti, mancã & imperfectã fore, nisi ei adjicias Veteris Testamenti Historiam Ecclesiasticam, quæ tam arctã cum Hi-*
Hest. Vet. Test. Tom. 1. A storia

storia Ecclesiæ, quam Christus acquisiuit Sanguine suo, affinitatem & connexionem habet, ut si id genus argumenti intactum omnino prætermittas, aliquid tuis lucubrationibus, jam publica luce donatis, deesse jure optimo querantur Lectores? Historia quippe Ecclesiastica Veteris Testamenti, tota quanta est, recta collimat & ordinatur ad Jesum Christum, verum Messiam, qui est finis & plenitudo totius Legis, quem Patriarchæ expectarunt, quem Prophetae prædixerunt, in quem venturum antiqui justi crediderunt, quem postremo Legis Mosaicæ figuræ, Ceremoniæ, Ritus, Sacramenta, Sacrificia, Festa, aliaque id genus Hebræorum monumenta adumbrarunt, & quasi digito commonstrarunt. Maeste itaque animo, & abjecta omni mora, Veteris testamenti Historiam Ecclesiasticam, seu res ab exordio Mundi usque ad Natale Christi Domini Sacris Literis editas, compendiose describendi novum, quod tibi imponimus, alacri animo suscipe onus, ut hoc pacto perfecta, omnibusque suis numeris absoluta evadat illa, quam concinnasti, Historia Ecclesiæ, quæ a Christo Domino instituta perpetuo est duratura. His amicorum pulsatus machinis, non statim morem gessi, sed potius ab hoc literario suscipiendo negotio abhorrens, mihi que dumtaxat ac Musis intra siparium canere tutius, ac opportunius ducens, moras consulto necebam, meque tam alto mari permittere non ausus, pedem retrahere cogitabam. Videbam siquidem argumentum varium pariter ac vastum, quod in amplissimum volumen esset evasurum, si justa cura, ut par erat, tractaretur. Sciebam etiam, bene multos hujus tempestatis Scriptores, magno & excellenti ingenio præditos, & Linguarum exoticarum peritissimos, eandem Spartam suscepisse, eamque tanta cum nominis sui laude exornasse, ut omnes palmam promeriti, nihil novi eo de argumento scribendum aliis reliquerint, ac subinde nihil reperiebam, in quo mens mea libentius conquiesceret, quam in tranquillo otio, ad quod secesseram, & in arcanis atque dulcissimis cum solo Deo colloquiis, quibus quidquid superest vitæ meæ (superest autem vix brevis palmus) consecrare animus erat. Verum, sic me hærentem cum sæpius rogarent, & tantum non increparent amici, tandem pollicitus sum, me hoc Opus, meis licet viribus impar, divinæ gratiæ adjutum præsidio, illico aggressurum, & ne viderer malæ fidei sponzor, cœpi præcipiti calamo quædam in chartis annotare velut usui futura, si quando forte daretur voluntas vel facultas Operi ultimam manum admovendi. Contigit autem, ut non multo post has meas recolligendo schedas, easque attentiori animo lectitando, vehemens incesserit animum libido perficiendi istud jam a me delineatum Opus, eo vel solo nomine, quod Veteris testamenti Historia nullo pacto ab Historia Ecclesiæ, quam Jesus Christus in nova Lege instituit, separari debeat, cum certum sit, justos, qui ab exordio Mundi vix-

vixerunt usque ad Legem Evangelicam, credidisse in Christum venturum, ac subinde pertinuisse ad Ecclesiam Christi, quemadmodum inter alios Sanctos Patres diserte docet multis in locis *Sanctus Augustinus*, sed præsertim capit. 4. lib. 3. ad *Bonifacium* contra duas Epistolas Pelagianorum, ubi de justis Veteris Testamenti loquens, hæc habet: *Ex Fide, qua nos vivimus, una eademque vixerunt, Incarnationem, Passionem, Resurrectionemque Christi credentes futuram, quam nos credimus factam.* Hinc est, quod *Eusebius* Episcopus Cæsariensis, lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ capit. 4. illos omnes, qui in Veteri Lege testimonio iustitiæ fuerunt probati, appellat non quidem nomine, sed re, Christianos, eosque ad Novum Testamentum, seu ad Ecclesiam Christi Domini pertinuisse affirmare non dubitat. Quam doctrinam Apostolus *Paulus* Epistola 1. ad Corinthios capit. 10. non obscure expressit his verbis: *Nolo vos ignorare, Fratres, quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes Mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in Mari, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt (bibebant autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus).* Ne igitur quidquam in ea, quam jam publicavi, Historia Ecclesiæ, a Christo Domino in nova Lege institutæ, Lector desiderare posset, necessarium esse duxi, Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti breviter constringere, eamque variis colloquiis digestam cum distinctione temporum describere per sex Mundi Ætates, quæ ab Orbis conditu usque ad Natale Christi Domini interfluxerunt. Prima Mundi Ætas putatur a creatione Mundi usque ad Diluvium universale. Altera Mundi Ætas exordium habet a Diluvio, & protenditur usque ad Vocationem Abrahami. Tertia Mundi Ætas auspiciatur a Vocatione Abrahami, & producit usque ad profecionem Populi Israelitici ex Ægypto. Quarta Mundi Ætas ducit initium ab egressione Populi Israelitici ex Ægypto, & durat usque ad quartum annum Regni *Salomonis*, quo ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta. Quinta Mundi Ætas excurrit a constructione Templi Hierosolymitani usque ad Captivitatem Babylo-nicam. Sexta Mundi Ætas orditur a laxata captivitate Babylo-nica, & completur in Natali Christi Domini, veri Messæ, & totius Mundi Salvatoris. Dabo autem operam, ut ea, quæ circa illas sex Mundi Ætates, sive ad Historiam, sive ad Critices, & Chronologiæ Disciplinas, sive ad Doctrinam, mores, ritusque Hebræorum pertinent, quæque vel in Sacris Libris, vel in per-multis peritorum hujus Ætatis Scriptorum voluminibus perscripta continentur, attingam, eademque opera explodam fabulas, quas Historici prophani circa istas sex Mundi Ætates commenti sunt,

ita ut tamen a prolixioribus disputationibus, quæ homines plerumque meliores non reddunt, consulto abstineam, meque semper intra præscriptos brevitatis limites contineam. Cæterum, quod ad hujus Operis, quod molior, spem attinet, si minus contingat eruditorum calculis approbari, illud fortassis efficiet, ut Theologiæ Candidati (quibus opem ferre vehementer desidero, quæ sit illis non minus utilis, quam jucunda) ad universam Veteris Testamenti Historiam in fonte legendam, quasi additis stimulis, provocentur, intelligentque, mihi saltem non defuisse voluntatem præstandi promissi, si par animo fuisset facultas, indeque confido, ut istud qualecumque Opus, ad promovenda eorum studia subcisivis horis a me lucubratum, boni consulant, & sicubi conatum nostrum vires destituant, promptam, quam habui, voluntatem utilitati eorum consulendi, & ad discendam Historiam Ecclesiasticam Veteris Testamenti compendiariam viam illis parandi, pro officio interpretentur.

HISTORIA ECCLESIASTICA PRIMÆ MUNDI ÆTATIS,

*Quæ incipit a creatione Mundi, & protenditur usque ad
Diluvium universale.*

Historia Ecclesiastica primæ Mundi Ætatis complectitur omnia, quæ spectant Mundi creationem, felicissimum Adami, primi omnium hominum parentis, statum ante peccatum; deploratissimam itidem ejusdem Adami sortem post peccatum: insuper res gestas Patriarcharum, qui vixerunt ante Diluvium universale; miserias & calamitates, quas in totum genus humanum invexit primigenia Adami labes, necnon horrenda flagitia, quibus ejus posterius inquinati iram Dei provocarunt, & per Diluvium universale fuerunt ab ipso puniti. Circa hæc præcipua capita Historiæ Sacræ a creatione Mundi usque ad Diluvium, quod in universam terram grassatum est, plura Scripturæ Sacræ Interpretes Dubia ventilare solent, quæ nos brevitate, quoad ejus fieri poterit, cum claritate conjuncta, expendere ac dilucidare satagemus in tribus Colloquiis, quæ in Historiam hujus primæ Mundi Ætatis instituemus, & in quibus, juxta methodum, quam in describenda Historia Ecclesiæ, quam Jesus Christus in Nova Lege instituit, tenuimus:

Interlocutores erunt **MAGISTER**, ac **DISCIPULUS**. In primo Colloquio differemus de his, quæ ad creationem Mundi, & ad statum Adami innocentis pertinent, ibidemque male confarcinatas repudiabimus fabulas, & errores, quos circa primi hominis, Mundi, & animalium creationem excogitarunt Scriptores prophani. In altero Colloquio discutiemus nonnullas difficultates, quas Theologi de statu Adami post peccatum proponunt, iisque breviter faciemus satis. In tertio denique Colloquio perstringemus Vitas, seu res præclare gestas Patriarcharum, qui a creatione Mundi vixerunt usque ad Diluvium, atque veram Chronologiam, quæ in subducendis annis horumce Patriarcharum, cæteris calculis præponi debeat, indicabimus.

HISTORIA ECCLESIASTICA

Historia Ecclesiastica... mundi creationem, felicitate... Adam, peccatum, diluuium... Patriarcharum... Vitas... Chronologiam... indicabimus.

COL

C O L L O Q U I U M P R I M U M.

*In quo singula, quæ ad Mundi creationem, & Adami innocentis statum pertinent, explanantur,
& fabule, ac errores, quos circa primam Mundi Ætatem procuderunt Scriptores
prophani, exsufflantur.*

MAGIST.

Undum intra sex dierum spatium conditum esse narrat Scriptura Sacra. Prima die creavit Deus Cælum, Terram, ac Lucem. Secunda die fecit Firmamentum, & divisit aquas, quæ erant sub Firmamento, ab his, quæ erant super Firmamentum. Tertia die congregavit aquas, quæ erant sub Firmamento in unum locum, terramque, recedentibus aquis, exsiccatam, herbarum, stirpiumque viriditate vestivit, iussitque ut arbores fructusque produceret. Quarta die Solem, ac Lunam Stellasque collocavit in Cælo, ut præessent diei ac nocti, & ut essent in signa, in tempora, dies & annos, atque lucerent in Firmamento Cæli, & illuminarent terram. In quinta die Deus Pisces in Mari, & Volucres in aere procreavit. In sexta die produxit animantia super terram, & præsertim hominem, quem e limo terræ finxit, a terra *Adamum* appellavit, ad imaginem suam formavit, eumque in hunc Mundum induxit, quasi in domum jam paratam & instructam; illius enim causa facta sunt omnia. Denique, septima die cum perfectum, omnibusque suis numeris absolutum esset totius Mundi opificium, quævit Deus, & cuncta, quæ fecerat opera tanquam valde bona approbavit. Hæc sunt in summa, quæ de creatione Mundi, seu de sex dierum opificio refert Scriptura Sacra Cap. 1. Libri Geneseos.

Hanc compendiosam de creatione Mundi historicam narrationem, a *Moyse* loco mox a me laudato descriptam, paucis nunc Observationibus, ne longior sim quam postulari mei instituti ratio, illustrare pergam. In primis, certum est, hunc Mundum, non ex aliqua præjacente materia, sed ex nihilo ab omnipotenti Deo conditum fuisse. Hinc damnari merito debent Poetæ, qui (teste *Lactantio* lib. 2. *Institutionum Divin.* cap. 9.) ajunt, *Chaos in principio fuisse, idest, confusionem rerum atque elementorum; postea vero Deum diremisse omnem illam congeriem, singulisque rebus ex confuso acervo separatis, in ordinemque descriptis, instruxisse Mundum pariter & ornasse. Quibus facile est respondere potestatem Dei non intelligentibus, quem credunt nihil efficere posse, nisi ex materia subjacente ac prærata, in quo errore etiam Philosophi fuerunt.... Deus facit sibi ipsi materiam, quia potest. Possesse enim Dei est, nam si non potest, Deus non est. Homo facit ex eo, quod est, quia per mortalitatem imbecillis est, desinit ac modice potestatis. Deus autem facit ex eo, quod non est, quia per æternitatem fortis est, per fortitudinem potestatis immense, quæ*

*fine ac modo caret, sicut vita factoris. Quid ergo mirum, si facturus Mundum, prius materiam de qua faceret, præparavit ex eo, quod non erat? quia nefas esset, Deum aliunde aliquid mutuari, cum in ipso, vel ex ipso sint omnia. Nam si est aliquid ante illum factum, & quidquam non ab illo factum est, potestatem Dei & nomen amittet. Hoc egregio Lactantii testimonio facile refelluntur non solum Ethnici Poetæ, ac Philosophi, sed etiam quidam Hæretici, quos cum *Hermogene* effutire non puduit, Materiam esse ingentiam, æternam, & Deo cœvam, vel cum Hæretico *Davide de Dinando*, Discipulo *Almarici*, Deum esse materiam primam; quo commento quid absurdius insulsiusque excogitari possit, certe non video. (a)*

„ (a) Inter Christianos, qui mundi æternitatem
„ asseruisse visi sunt, censetur etiam *Andreas Cæ-*
„ *salpinus Aretinus in quest. Peripateticis*, *Claudius*
„ *Perigardus in circulo Pisano*. In eam pariter suspici-
„ cionem venit *Petrus Ponponacius*, quanquam ex
„ *Aristotelis* mente, non ex sua sententia id se
„ defendere affirmavit, sicut *Joannes Clericus* de
„ mundi creatione ex nihilo recta quidem pronun-
„ cians, sed verbum creavit quo Scriptura utitur,
„ ad alium plane sensum totis viribus detorquet in
„ *Comment. in Genes. cap. 11.*

De anni tempestate, qua conditus est Mundus, non convenit inter omnes Scripturæ Sacræ Interpretes. Alii existimant, Mundum fuisse creatum in Autumno, qui fructibus abundat. Probabilius quippe videtur, Deum, cujus opera perfecta sunt, Mundum creasse in Autumno fructifero, quam in Vere dumtaxat florido. Præterquamquod, annus antiquus apud Hebræos (ante eorum professionem ex Ægypto) auspicabatur ab Æquinoctio Autumnali, immo inde incipiebant anni Sabbatici, & Jubilæi, annusque Civilis Hebræorum. His conjecturis nituntur multi Scripturæ Sacræ Interpretes, quibus hæc probatur sententia. Alii vero non minus eruditi Scripturæ Sacræ Interpretes, quorum sententiæ utroque pollice subscribo, autumant, Mundum fuisse Verno tempore conditum, tum quia omnia Verno tempore renovantur; tum quia in Æquinoctio Vernali Orbis fuit reparatus, cum Christus Dominus, sicut alibi ostendimus, mortuus sit ad redimendum genus humanum die 25. mensis Martii. Nec tamen desuerunt primis Parentibus nostris fructus, sicut & animalibus herbæ, quibus vescerentur, quamvis Mundus fuerit Verno tempore conditus, quia in locis temperatis, in quibus primum hominem, primaque animantia terrestria creavit Deus, plures fructus in Vere, & salubrium herbarum copia suppetit. Addi etiam potest, Adamum in Paradiso terrestri possum fuisse, ubi semper erant arbores fructiferae.

Denique, Hebræi, antequam egredierentur ex Ægypto, anni exordium duxerunt quidem ab Æquinoctio Autumnali, sed ejusmodi anni Hebræorum inchoationem reformavit Deus, præcipiens in Libro Exodi, ut anni initium fumeretur ab Æquinoctio Vernali. Hanc sententiam de creatione Mundi Verno tempore conditi tanquam probabiliorem amplectuntur non solum inter Judæos periti Rabbini, sed etiam multi SS. Patres, præsertim *Cyrrill. Hierosolymit. Cathed. 14. Ambrosius*, lib. 1. *Hexameron* cap. 4. & *Theodoretus* in Exodum quæst. 72. ubi hæc habet: *Propterea quod eodem fere tempore (seu Verno) Deus creaturas condidit; cui rei fidem facit arborum germinatio. Incipiente enim Vere, prata florere solent, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt. Ea de causa Deus etiam sub idem tempus liberavit Populum Israel a servitute Ægyptiorum. Et Gabriel Archangelus Sanctæ Virgini Mariæ letum nuntium admirandi partus attulit. Eodem quoque tempore Christus Dominus salutarem pertulit passionem. Deus igitur Verno tempore condidit Mundum, non quidem propter se illum fecit Deus, quia commodis ejus non indiget, sed propter hominem, qui eo utitur; hominem tamen Deus creavit propter se, scilicet (sunt verba *Lactantii* lib. 7. *Institutionum Divin.* cap. 5.) ut esset qui opera ejus intelligeret, qui providentiam disponendi, rationem faciendi, virtutem consummandi, & sensu admirari, & voce proloqui posset. Quorum omnium summa hæc est, ut Deum colas. Is enim colit, qui hæc intelligit: is artificem omnium rerum, si verum patrem suum debita veneratione prosequitur, qui virtutem majestatis ejus de suorum operum inventionem, inceptio, perfectione metitur. Quod planius argumentum profervit potest, & Mundum hominis, & hominem sua causa Deum fecisse, quam quod ex omnibus animalibus solus ita formatus est, ut oculi ejus ad Cælum directi, facies ad Deum spectans? ut videatur hominem Deus, quasi porrecta manu allevatum ex humo ad contemplationem sui excitasse.* Notat porro *Moyse*, hominem sexta die creationis Mundi fuisse a Deo creatum, ex quo facile colligitur, totum Mundi opificium per intervallum sex dierum naturalium esse a Deo perfectum. Id etiam aperte declarat idem Sacer Auctor in ea, quam describit, historica Mundi narratione, ubi sex Mundi creationis dies distincte, & articulate enumerat, singulorum definit spatia, & quidquid operis in unoquoque die molitus sit Deus, accurate exponit. Memorat insuper *Moyse* præceptum a Deo datum observandi Sabbatum, quia, sicut Deus Mundum, & omnia, quæ in eo continentur, sex diebus elaboravit, septimo autem die requievit ab omni opere, idest, nova condere cessavit: ita Judæi sex diebus laborare possunt, die autem septimo ab omni opere servili ac labore debent in integrum abstinere. Quæ certe *Moyse* ratio, ut nemo non videt, nullius ponderis esset, si Deus unica die, vel unico momento totum Mundi opificium absolvisset, sicut visum est *Sancto Augustino*, qui docet, sex illos dies, quibus Mundum conditum esse narrat *Moyse*, non in sensu proprio & naturali accipi debere, sed in sensu mystico ac figurato, seu per diem intelligi oportere cognitionem Angelicam, ita ut prima dies sit cognitio primi ope-

ris, quam habuit Angelus: secunda dies sit cognitio, quam Angelus habuit, secundi operis, & sic de aliis diebus. Quo fit, ut apud *S. Augustinum* distinctio dierum creationis Mundi sumatur non secundum successionem temporum, sed secundum ordinem rerum cognitarum ab Angelis. Isti autem dies dicuntur conflare Vespere & mane, idest, cognitione Vespertina & Matutina, quia Angeli duplici pollent rerum cognitione, una videlicet, quæ est obscurior, & qua cognoscunt res in se ipsis: & ista Angelorum cognitio vocatur *Vespertina*: Altera cognitio rerum, quam habent Angeli, clarior est, & ideo appellatur *Matutina*, per quam cognoscunt res non in se ipsis, sed in Deo, seu in Verbo Divino, tanquam in causa rerum omnium. Hæc est Sententia *S. Augustini*, quam *S. Thomas* Primæ Partis suæ Summæ Tripartitæ q. 74. art. 2. & aliis sequentibus expedit, eique nullam erroris notam, ob reverentiam Aquilino huic Doctore de Ecclesia optime merito debitam, inuri debere censet; quamvis inclinet ad communiorum Sanctorum Patrum opinionem, quæ tenet, sex istos dies, quos tam distincte dinumerat *Moyse*, esse veros & naturales dies. Nec enim credibile est, *Moysem*, sapientissimum Legislatorem, voluisse in ea, quam texit, historica creationis Mundi narratione designare Hebræis, qui erant omnino rudes & illiterati, dies non veros, & naturales, sed mysticos & figuratos, per quos intelligere deberent cognitiones vespertinas & matutinas Angelorum, quæ a subtilioribus etiam Theologis vix hodie capi & intelligi possunt, necdum dilucide explicari.

Sunt quidam Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui autumant, *Moysem*, rerum creationem recensentem, ideo Angelorum creationem altissimo obruisse silentio, ut Hebræorum saluti confuleret, cum illos magnopere rudes, & ad Idololatriam impense proclives intelligeret, atque adeo, qui si creationem tam præcellentis & sublimis substantiæ audirent, eam cultu latriæ, diviniisque obsequiis adoraturi essent. Creationem itaque Angelorum suppressit *Moyse*, ne scilicet tam immane scelus Hebræi perpetrarent. Verum, hæc sententia (ut cum venia dicam) jejuna ac frigida multis nominibus mihi semper visa est. Nam primo constat, *Moysem* sæpe numero in quinque Libris Pentateuchi, ab ipso exaratis, meminisse Angelorum, eorumque ministeria ac præsidia cereberrime expertosuisse Hebræos. Præterea, doctrina, quæ Angelos facit a Deo creatos, augustam facit Dei amplitudinem & potentiam, & elevat ac extenuat Angelos, quo licet inter creaturas sublimes & excelso loco reponat, creaturas tamen esse fatetur, & a Deo in immensum distantes; proindeque Angelorum creatio homines ab eorum cultu potius abducere & avocare, quam ad illum allicere & adducere potest. Nihil ergo Idololatriæ periculi erat, quod pertimesceret *Moyse*, si recensisset creationem Angelorum. Rejecta itaque hac opinione ego sic mecum reputo, ob hanc potissimum causam præteruisse *Moysem* de creatione Angelorum aperte scribere, quod aliena prorsus a suo scopo esset, quippe

quippe qui *Genesim* dumtaxat rerum quæ pertinent ad hunc visibilem & aspectabilem Mundum describendam suscipiebat. Quorum igitur creationis Angelorum, qui sunt omnino spirituales & incorporei, meminisset *Moyfes*? His adde, quod si *Moyfes* conditionem & ortum Angelorum, exposuisset, eadem opera peccatum *Dæmonum*, qui Deo contumaces, & peruelles extiterunt, ei explicandum fuisset, quod tamen, cum ab illo, quem sibi proposuerat, scopo videretur, alienum, consulto & prudens omisit, ne historicam de hujus Mundi sensibilis creatione narrationem inutilibus parergis interromperet, & ullam infidelibus occasionem daret, Historiam, quam scribebat fugillandi, eamque, velut scopam dissolutam, & arenam sine calce contumeliose exhibilandi.

DISCIP. Mundum a Deo conditum esse, si divina non persuaderet auctoritas, ipsa tamen sola Mundi per se se edoceret contemplatio. Si quis enim adeo stupidus esset, ut cum Epicureis asserere vellet, Mundum nihil aliud esse, quam corporulorum acervum, sine vita, sine providentia, sine ratione, casu & temere conflatum, hunc errantem facile revincere posset admirabilis hujus Mundi structura, & partium ejus, ac sapientissima rerum omnium dispositio, quæ non casus, & fortuiti atomorum stupidarum concursus, sed solius dumtaxat supremæ rationis, omnia scite & ordinate disponentis, potest esse officium. Verum, etsi ratio naturalis Mundum a Deo conditum esse aperte doceat, quia tamen plus momenti ac ponderis habet divina auctoritas, quam quodlibet argumentum e ratione naturali petitum, vehementer optarem, ut paucis ostenderes, hunc librum *Genesis*, in quo Historia de creatione Mundi describitur, divinam habere auctoritatem, eumque vera scriptum esse a *Moyse*, antiquissimo Judæorum Legislatore. Audi enim nuperrime, esse nonnullos, qui hunc librum *Geneseos* non a *Moyse*, sed longe post tempora *Moyfis* scriptum esse pertendebant.

M. Soli Athei, Infideles ac viri quidam increduli, scilicet adducti conjecturis, negant, *Moysem* esse auctorem libri *Genesis*, quorum deploratam cæcitatem nihil plane morari debemus, cum perpetua sit, & ab antiquissimis temporibus sibi semper constans tam Judæorum, quam Samaritanorum & Christianorum omnium sententia, *Moysem* esse verum Auctorem totius *Pentateuchi*, ita dicti, quod quinque istos libros complectitur, videlicet libros *Genesis*, *Exodi*, *Levitiici*, *Numerorum*, & *Deuteronomii*. Hos, inquam, quinque libros esse germanos & genuinos *Moyfis* factus una semper fuit sententia omnium Judæorum, quibus, circa libros, quos exaravit *Moyfes*, eorum Legislator, par est ut eandem fidem præstent, quam adhibuerunt semper homines populis illis, qui de Legislatorem suorum Legibus locuti sunt, quales fuerunt *Lacedæmonii*, qui Leges a *Lycurgo* se accepisse profitebantur, & *Athenienses*, qui suarum Legum Auctorem agnoscebant *Solonem*. Immo, sicut nemo impræsentiarum audet in dubium revocare, harum Legum conditores esse *Lycurgum* ac *Solonem*, tamen non existant amplius illi populi, qui Legibus *Lycurgi*, & *Solonis* antiquitus regebantur; ita

nullus vir prudens in dubium nunc vertere debet, an Judæorum Lex, quinque mox laudatis *Pentateuchi* libris comprehensa, conscripta fuerit a *Moyse*, eorum Legislatore, cum tota Natio Judaica, per totum Orbem dispersa, quinque illos libros *Moyfi* adjudicet, eosque tanta cum sollicitudine & veneratione conservet. Quod sane absque singulari divinæ providentiæ beneficio fieri non potuisse, ex eo potissimum liquet, quod alii libri, qui olim ab Ægyptiis, a Romanis, aliisque Nationibus, tenebris Idololatriæ immerfis, tanquam divini habebantur, temporis, rerum omnium edacis injuria tandem aliquando perierunt, libri vero, quos pro Sacris ac divinis habet Judaica Natio, in tanta sæculorum serie interire non permisit divina providentia, sed potius eos integros conservavit, illorumque auctoritatem non solum Judæis, sed etiam Christianis Sacrosanctam esse voluit.

D. Quinque librorum *Pentateuchi* auctoritatem non tantum Judæis, sed & Christianis Sacrosanctam esse certissime scio. Sed si convincere vellem Atheos, Infideles, virosque incredulos, qui Judæorum, & Christianorum testimoniis fidem omnino derogant, hæreret mihi profecto aqua, nec ullum suppeteret argumentum, quo illis persuadere possem, *Moysem* esse antiquissimum Judæorum Legislatorem, eumque esse Auctorem horum quinque librorum *Genesis*, *Exodi*, *Levitiici*, *Numerorum*, & *Deuteronomii*, qui *Pentateuco* continentur.

M. Atheos, Infideles, aliosque ejusdem farinae viros incredulos, qui Judæorum & Christianorum testimoniis assensum præbere pervicaciter detrectant, convincere debes testimoniis antiquorum Gentilium Scriptorum, qui ultro fatentur, *Moysem* esse Judæorum Legislatorem, & Auctorem *Pentateuchi*. Horumque Gentilium Scriptorum, quorum testimonia, tamquam si in hac causa essent suspecta, nullo pacto repudiare possunt Athei, virique increduli, seriem breviter hic attexam, ut intelligas, Gentiles etiam Scriptores conspirare una cum Judæis & Christianis ad vindicandum *Moyfi*, Judæorum Legislatore, & Auctorem *Pentateuchi*. Horumque Atheos, virosque incredulos, illorum testimonio sibi convinci, ut nihil profus habeant, quod hircere aut mussitare possint. In primis, bene multi Scriptores Ethnici, quos inter *Plato*, *Pythagoras*, *Theopompus*, *Diodorus Siculus*, & alii, *Moysem* inter antiquissimos Legumlatores recensent. Præterea, *Longinus*, *Zenobia*, *Palmyrenorum Regina*, a consiliis & studiis, *Moysem* insigni profequitur elogio in libro, quem edidit *De sublimi genere dicendi*, eo quod *Moyfes* in exordio libri *Genesis* sic Deum inducit magnifice loquentem: *Fiat lux, & facta est lux*, Tertio, *Moyfes* disertam mentionem fecerunt *Cornelius Tacitus*, & Poeta *Juvenalis*, quorum prior lib. 5. Historiam Romanæ hæc habet: *Moyfes*, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus, contrariosque ceteris mortalibus induxit.... Hi ritus, quomodo inducti, antiquitate defenduntur. Alter Scriptor, seu Poeta *Juvenalis* Satyra decima quarta innuit, Volumen Legum Judaicarum fuisse a *Moyse* conscriptum:

Judai

Judaicum ediscunt, & servant & tuum jus!

Traudit arcano quodcumque Volumine Moyses.

Denique, ne longior sim, Moysis memine-
runt Gentiles Scriptores, *Philocorus*, qui sub *Prolomeo Philopatore*, Ægyptiorum Rege, florebat; *Eupolemus*, qui claruit sub *Prolomeo Epiphane*, Ægyptiorum itidem Rege; *Hecateus*, *Berosus*, *Manetho*, *Alexander Polystor*, *Trogus Pompejus*, *Strabo*, *Nicolaus Damascenus*, *Plinius*, *Plutarchus*, *Numenius*, *Porphyrus* &c. Plura legelis apud illustrissimum Abrincensem Episcopum, *Danielem Huetium*, qui in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione quarta, ex variis prohanæ eruditionis monumentis probat, Moysen, Judæorum Legislatorem, esse primum omnium gentium Scriptorem, & Pentateuchum, ab ipso exaratum, unicum esse fontem, ex quo totam suam Theologiam hauserunt Ægyptii, Persæ, Indi, Thraces, Germani, Galli, Britanni, Hispani, præcipue vero Græci ac Romani, qui ex Moysis rivis suos hortos irrigarunt, indeque suas Leges, Ritus, Religionem, fabulas, aut historias suas deprompserunt. Plura non addam, ad fontem quippe digunt intendisse, sat superque sufficit.

D. Validum mihi profecto suppeditas argumentum, quo convincere possim, Atheos, Infideles, virosque incredulos, qui tot Gentilium Scriptorum testimonia, tanquam suspecta, rejicere haud possunt, vel si ea recipere nolint, digni sunt, qui in suis plusquam cimmeriis tenebris immergi relinquuntur. Sed dicas, amabo, suntne alicujus ponderis, rationes, quas proferunt Athei, Infideles, virique increduli, qui Moysen esse Auctorem Pentateuchi inficiantur.

M. Rationes, quas obtrudunt Athei, Infideles, virique increduli, leves sunt ac futiles, millesque elisæ, quas subinde lubens prætermittam, ne tibi tædio & oneri sim, ac unam dumtaxat earum palmarem & sæpius decantatam objectionem proponam, ex qua quid de cæteris sentiendum sit facili negotio judicabis. Dicitant itaque, Pentateuchum asseri ac vindicari non posse Moysi tanquam vero & legitimo parenti, quia quædam in Pentateucho narratur, quæ dumtaxat post obitum Moysis contigerunt. Verum, quam deplorabile sit istud argumentum, nemo est, qui statim non videat. Scripsit quidem Moyses totum Pentateuchum, sed post ejus obitum, *Jesue*, qui in regimine populi Israelitici successit Moysi, vel *Esdrus*, qui, post laxatam captivitatem Babylonicam, libros sacros recognovit, vel alius Sacer Scriptor, Spiritu Sancto afflatus, nonnulla Pentateucho Moysis, majoris claritatis ergo, addidit, & quædam nomina urbium, montium & locorum immutavit, ut narratio Moysis facilius intelligi posset ab iis, quibus, post obitum Moysis, vetera urbium, montium, & locorum nomina erant ignota. Sic Ex. Gr. legimus ad calcem libri Deuteronomii mortem Moysis, quam inseruit quidam sacer Scriptor. Legimus etiam cap. 12. lib. Numerorum laudes Moysis, quas alter sacer Scriptor intertextuit. Sic Genesis cap. 11. Urbs *Latis* vocatur *Dan*, cum tamen diu post obitum Moysis hoc nomine donata sit.

Sic Genesis cap. 22. Mons *Moria* appellatur *Mons Dominus videbit*, quo tamen nomine hic mons post Moysis obitum vocari cœpit, eo videlicet tempore, quo mons ille *Moria* ædificationi Templi destinatus est. Has igitur & alias id genus leves additiones, vel immutationes, Pentateucho post obitum Moysis factas fuisse, non inficias eo; sed insanire dico, qui, ob leves illas additiones aut immutationes, prærecte negant, Moysen esse Auctorem Pentateuchi, vel qui asserunt, aliquem post obitum Moysis voluisse, aut potuisse novos ritus, novas instituire ceremonias, comitentiam scribere Historiam, & Legem a se conditam promulgare, ac venditare sub ementito Moysis nomine; nam si quis, post obitum Moysis, eo desipuisset, idque exequi ausus fuisset, confestim tam insignis impostura, quæ nulla arte celari potuisset, a Judæis resecta, & propalata esset, sicque in vulgi fabulam abiisset impostor. (a)

(a) „ His ab Authore adductis argumentis auctoriæ revincuntur ii, Theologi licet Catholici, rati scribas extitisse a Republica Judaica rebus in populo gestis scribendis destinatos, ex quorum schedis in unum compactis ab ignoto quodam auctore Pentateuchum constare opinantur. Hujus vero operis auctorem a Moysen se diversum esse contendunt, ut nihil a Moysen se conscriptum, si legem excipias, arbitrentur. Ita ariolatur Richardus Simon in *hist. critic. vet. testam. lib. I. cap. II. & V.* Nec multum ab hac opinione abludivit D. Abbas de Prades Baccalaureus Sorbonicus, qui Chronologiam Patriarcharum variam in tribus textibus Hebraico, Samaritano, & Græco animadvertens, nodum hunc chronologicum intrepidus præcidit, nullam a Moysen Patriarchalem Chronologiam descripsit asserens, quæque nunc in Bibliorum textibus legitur ab aliis pro arbitrio inventam suspicatur.

D. Moysen esse verum ac legitimum Pentateuchi auctorem, eumque, non nisi sacro numine afflatum, omnia, quæ in eo refert, litteris consignasse, locupletissima illa omnium gentium, quæ protulisti, testimonia, sed Ecclesiæ præsertim perennis contestatio, ab aliisque multis rebus petita alia argumenta mihi invicte persuadent, faciuntque, ut aperte ac evidenter perspiciam, illos misere, & infeliciter caligare, qui secus sentiunt, quique ea, quæ in Pentateucho, sacrisque Litteris continentur, aut contemnunt, aut parvi faciunt. Illos ergo miseros homines mittamus, & hoc potius inquiramus, cur Moyses, daturus Leges, quibus in officio Hebræos contineret, a creatione Mundi exordium duxerit? Quorsum, rogo, tam altum & veluti ab ovo, ut ajunt, repetitum principium?

M. Primo dici potest, Moysen voluisse a creatione rerum, quæ sensibus subjiciuntur, ad Dei attributa, & perfectiones cognoscendas unitatem, omnipotentiam, sapientiam, beneficentiam, & id genus alia, quæ sola mente attinguntur, Hebræos sensim sine sensu adducere, ut cognitione unius Dei Creatoris, tanquam certo quodam lumine purgarentur, falsaque Ægyptio-

priorum de multiplicitate Deorum, & deque Mundi æternitate opinionibus, quibus erant imbuti, protinus ex animis deponerent. Præterea, rerum creationem recensuit Moyſes, quod inter externa Adamo, primo omnium hominum parenti, collata beneficia, principem ac summum locum obtineat, ipsaque Historiæ series exigeret, ut ab hoc ingenti nostro generi concessio beneficio narrationem suam aufpicaretur, & ad ea protraheret, quæ spectant Adami formationem, ejus felicitatem in statu innocentia, ejus miseria post peccatum, quod ad omnes illius posterum via ordinaria transfunditur, ac denique promissionem de venturo Messia, seu Salvatore, qui damna generi humano per Adami peccatum illata resarciret. Hunc siquidem Messiam, seu Liberatorem, a Deo promissum esse testatur Moyſes cap. 3. libri Genesis, ubi postquam Adami, & Hevæ, ejus conjugis, lapsum descripsit, e vestigio inducit Deum Serpenti, a quo seducta fuerat Heva, his verbis imprecantem: *Ipsa conteret caput tuum, idest Messias, ex muliere aliquando nasciturus, conteret caput tuum.* Hanc autem Liberatoris, seu Messia a Deo factam promissionem Moyſes in libro Genesis ostendit tam alte infedisse animis Patriarcharum, qui ante illum vixerant, ut nihil tam in votis haberent, quam ut in sua familia completeretur. Hinc liberis præcreandis operam dabant, plures uxores ducebant, de jure primogenituræ decertabant. Solemne etiam erat Hebræis Deum appellare *Deum Abrahami, Deum Isaaci, Deum Jacobi*, quod persuasum haberent, hanc promissionem de mittendo Liberatore, seu Messia, a Deo factam, completum iri in familia Abrahami, cui Deus capit. 22. lib. Genesis dixit: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes.* Denique, tempus, quo hæc divina promissio adimpleri debebat, noverant Hebræi e vaticinio Patriarchæ Jacob, qui propediem in Ægypto moriturus, prædixit, hanc divinam de mittendo Liberatore promissionem suam habituram exitum, post ablatum de Juda, idest, de gente Judaica, Sceptrum: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Ut posset igitur Moyſes hanc promissionem a Deo factam de mittendo Liberatore in apertum ponere, consultissime totam narrationem suam a creatione Mundi exorsus est, & inde ad formationem Adami, ejusque peccatum progrediens, liquido ostendit, causam, cur Deus promiserit, hunc a se missum iri Liberatorem, non aliam esse, quam peccatum Adami.

D. Jam vero & facile nunc intelligo perillustre Moyſis ingenium in explicando proposito sibi argumento, & in aperienda causa ruinæ humani generis ac proinde necessitatis nostræ infestationis. Ex eadem etiam narratione Moyſis pleraque elucescunt, quæ alioqui nullo pacto comprehendi possent, sicut, Ex. Gr. peccati originalis, seu peccati Adami in omnes ejus posterum propagatio, & causa cur nunc omnis homo nascatur cum ignorantia in intellectu, cum malitia in voluntate, cum propensione ad malum, cum læta passionum, totque calami-

tibus obnoxius vivat. Quæ difficultas, sicut nuperime legebam apud *Cl. Blasium Paschalem* in suis *Cogitationibus* titulo 3. plerisque ex Gentilibus cordatos viros vehementer olim torquebat, eorumque ingenia quantumvis acutissima penitus absorbebat. Nec mirum, cum illi nec de primo homine cum præclaris dotibus ac perfectionibus naturæ & gratiæ in statu innocentia a Deo condito, nec de ejus peccato, per quod sibi, suisque posteris omnium malorum agmen importavit, vel minimam notitiam habuerint, nec ad causam, unde tot profluxerunt miseria, quibus nunc exagitur homo, præeunte luminis naturalis face pervenire unquam potuerint. Sed dicas, amabo, quo pacto Moyſes, qui, post multas a creatione Mundi sæculorum myriades, prodiit in lucem, potuerit tam accurate describere creationem Mundi, eaque narrare facta historica, quæ de formatione Adami, de ejus lapsu, de Patriarcharum ante & post Diluvium Genealogia, Gestis & annis leguntur in libro Genesis, cum perspectum omnibus ac exploratum sit, nullum temporibus Moyſis extitisse hominem, creationi Mundi cœvum, a quo Moyſes ejusmodi rerum gestarum notitiam audire, vel accipere potuerit? recurrendum itaque erit ad aliquam specialem Dei revelationem, cujus beneficio Moyſes hanc a Deo notitiam accepit. Vetum, quia Athei, virique increduli divinas revelationes non admittunt, optarem, ut, ad eos facilius convincendos, rationem assignares, quæ evinceret, Moysem, etiam citra revelationem sibi factam a Deo, habuisse certam & indubitatam notitiam rerum, quas de creatione Mundi, de formatione Adami, de ejus lapsu, & de aliis id genus factis historicis narrat in libro Genesis.

M. Ex continua certaque Traditione *Moyſes* notitiam habuit rerum, quas de creatione Mundi, de formatione Adami, de ejus lapsu, & de aliis factis historicis ipsemet narrat in libro Genesis. Quod quidem ne gratis a me dictum esse putes, suppeditabo tibi demonstrationem Chronologicam, ad Codicis Hebræi calculum exactam, ex qua liquido constabit, Moysem ex certa, & ad sua usque tempora traditione propagata habuisse notitiam rerum, quas in libro Genesis literis consignavit. At enim, Adamus, primus omnium hominum parens, qui sexta die a creatione Mundi a Deo conditus est, vixit annos 930. Mathusale vero natus est anno Mundi 687. vixit ergo, juxta hunc calculum, Mathusale cum Adamo Annos 244. ac subinde potuit facile Mathusale discere ab Adamo ea, quæ spectant creationem Mundi, formationem Adami, ejus lapsum &c. Deinde, Mathusale, qui vixit cum Adamo annos 244. vixit etiam cum Semo, filio Noemi, annos centum. Semus quippe natus erat annos centum, quando contigit Diluvium, & Mathusale, postquam vixisset annos 969. obiit eodem anno, quo accidit Diluvium, hoc est, anno a creatione Mundi millesimo, sexcentesimo quinquagesimo sexto. Semus itaque, filius Noemi, qui centum annis vixit cum Mathusale, potuit ab ipso accipere notitiam creationis Mundi, formationis Adami, ejus lapsus &c. Tertio, Isaac, filius Abrahami, vixit

vixit cum Semo, filio Noemi, quinquaginta annis, ac proinde ab eo habere potuit notitiam rerum, quæ Mundi creationem, formationem Adami, & ejus lapsum spectant. Semus siquidem, filius Noemi, vixit post Diluvium quingentis annis & vita functus est anno Mundi 2158. Isaac vero, filius Abrahami, natus est anno Mundi 2108. ex quo consequitur, Isaacum, filium Abrahami, vixisse cum Semo annos quinquaginta. Quarto, Jacob, filius Isaaci, Historiam de creatione Mundi, de formatione Adami, de illius lapsu &c. sapius a Patre suo Isaac audit potuit. Quin, & Patriarcha Jacob, filius Isaaci, vidit filios Patriarchæ Josephi, quibus propediem moriturus benedixit, iisque tradidit notitiam de creatione Mundi, de formatione Adami, ejus lapsu & de mittendo Liberatore, eis dicens, sicut legitur c. 49. libri Genesi: *Non auferetur Scepterum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Denique filii Patriarchæ Josephi, quibus benedixit Patriarcha Jacob, quousque omnia, quæ pertinent ad creationem Mundi, formationem Adami, ejus lapsum, & adventum Liberatoris edocuit: filii, inquam, Patriarchæ Josephi viderunt Moysen, quia a morte Patriarchæ Josephi usque ad ortum Moysis intercessere dumtaxat anni sexaginta quatuor. Quo fit, ut Moyses, Judæorum Legislator, & Autor Pentateuchi, plenam ac integram a filiis Patriarchæ Josephi notitiam habuerit rerum omnium, quas scripsit in libr. Genes. de creatione Mundi, de formatione Adami, de ejus lapsu, de mittendi Liberatoris promissione divina, de Patriarcharum ante & post Diluvium annis, Gestis &c. Moyses itaque ab hac perpetua, sibi que semper constanti traditione, ab Adamo primo omnium hominum parente, ad suam usque ætatem, velut de aure in aurem, & per manus traducta, & jugiter conservata, potuit nullo negotio compertam habere rerum Historiam, quam in libro Genes. exaratam nobis reliquit, quamque in tanta sæculorum serie interire non permisit divina providentia, cum tamen alii libri, qui olim ab Ægyptiis, a Romanis, aliisque Ethnicis Nationibus ut sacri ac divini æstimabantur, omnino perierint, ut paulo ante observavi, quod sane maximum veritatis istius Historiæ, & divinæ, quam præ se fert, authoritatis argumentum apud omnes esse debet.

D. Multum quidem mihi arridet hæc tua demonstratio Chronologica, sed, ut candide fatear, vereor, pace tua dixerim, ne Atheis, virisque incredulis salsæta nimis, & elumbis videatur. Supponit quippe hæc tua Demonstratio Chronologica, Mundum non extitisse ante illud tempus, quo eum a Deo conditum esse narrat Moyses. Supponit itidem, Adamum esse primum omnium parentem, sicut asserit idem Scriptor. At, id viri increduli religionisque osiores, sicut nuperrime audivi a viris eruditis, præfracte negant. Volunt quippe primo, Mundum longe antiquiorem esse, quam referat Moyses. Deinde, dicunt, Adamum non esse primum omnium parentem, sed multo ante Adamum extitisse homines, quos *Præadamitas* appellant, quod ante Adamum extiterint. Hoc autem se

posse probare putant tum ex Ethnicis Scriptoribus, quorum calculi ostendunt, Mundum longe antea extitisse, quam referat Moyses, tum etiam ex Ægyptiorum, Assyriorum, Chaldæorum, & Sinarum Historiis, quæ referunt, institutas fuisse in his nationibus Orientalibus Monarchias multo ante tempus, quo Mundum conditum esse scribit Moyses. Tua igitur Demonstratio Chronologica, si viri increduli pronunciant judicium, nullius ponderis erit.

M. Futilia & plane indigna sunt, quæ confitentur isthæc argumenta, quibus nituntur viri increduli ad probandum, Mundum longe antea extitisse, quam referat sacer Scriptor Moyses. Illa nihilominus ponamus in trutinam, & Ethnicorum Scriptorum circa existentiam Mundi nãias & deliria ingrediamur, quamvis me vehementer pigeat in id genus nugis male locare tempus. Sed colloabo tamen, ne instituto meo deuisse videri possim. Dico igitur primo, nihil esse infusius his, quæ circa existentiam Mundi commenti sunt Ethnicis Scriptores. Alii quippe, ut observat S. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 40. *vanissima presumptione dixerunt, plusquam centum annorum millia numerari, ex quo Ægyptus rationes Syderum comprehendit.* Alii, seu Chaldæi, jactant, se comprehensa monumentis habere *quadringenta septuaginta millia annorum.* Alii postremo effutiunt, Mundum esse æternum. In hos crassos errores circa existentiam Mundi impigisse illos Scriptores Ethnicos, mirari profecto non subit, cum enim ignorato Dei verbo, simul quoque ignorarent originem rerum, supremumque illud tempus, quo Mundus esset effectus, certi quidpiam assequi haud poterunt, quamobrem & digitis, ut proverbio dicitur, micabant in tenebris. Id certe agnovit, & ultro fassus est unus ex Ethnicis Scriptoribus *Marcus Varro*, Romanorum doctissimus, qui referente *Censorino* lib. *De Natali die* cap. 17. tria mundi intervalla statuit, quorum primum a principio hominum usque ad Cataclysmum, seu Diluvium protraherat, atque quot annorum extiterit, comprehendendi posse negabat. Secundum a Cataclysmo ad primam usque Olympiadem, quod & *Mythicum*, hoc est, fabulosum, prudenter vocabat; de eo enim fabulosa permulta a Scriptoribus narrantur. Tertium ducebat a prima Olympiade ad sua illius tempora. Hoc autem ideo *Historicum* nuncupabat, quia veris narrationibus res gestas Scriptores bene multi literis consignassent. Juxta igitur illud locupletissimum *Varronis*, Scriptoris Gentilis, testimonium, post primam dumtaxat Olympiadem (quæ, ut fatentur omnes ad unum Chronologi, septingentis & septuaginta sex tantum annis Natale vulgare Christi Domini anteverit) cœperunt Scriptoris Ethnicis vera & Historiæ consentanea narrare; Cætera vero, quæ ante primam Olympiadem memoriæ prodiderunt, anilibus fabulis jure optimo accenseri debent. Dico præterea, ad aniles itidem fabulas alegari debere Historias Ægyptiorum, Assyriorum, Chaldæorum, & aliarum Nationum Orientalium, tum quia densissimis tenebris involvuntur, nãias, antilogis, & ineptis scatent: tum quia etiam ne minimam qui-

quidem veri speciem habet quidquid de fabulosa antiquitate sua jactant Ægyptii, Assyrii, Chaldaei, & Sinae, qui, ut gentis suae primordia augustiora redderent, splendida mendacia certatim adornarunt, & putidissima obtruserunt commenta, quae hic, ne plus nimium contere tempus videar, non confutabo, sed potius alto silentio praetermittam, utpote indignissima, quae a te, tuique similibus, Christianae Religionis cultoribus, audiantur, sicut merito observat *Ludovicus Vives*, qui mirari se scribit bonas horas a quibusdam in talibus collocari nugis. Non immorabor etiam in refellendo Praedamitarum, seu Chymericorum hominum, qui ante Adamum exiterint, in falso Systemate, tum quia istud male confarcatum Systema, statim ac publicam lucem adspexit, nataliis tenebris damnatum, dirisque execrationibus fuit ab omnibus proscriptum; tum quia etiam hujus Systematis Auctor, seu *Isaacus Pererius*, natione Gallus, e Calvinistarum Secta, facti tandem poenitentis, Romae anno 1657. coram *Alexandro VII.* Pontifice Maximo, palinodiam decantavit, suumque hactenus inauditum Systema, una cum Calviniana haeresi, quam cum lacte fuxerat & hactenus professus fuerat, ejuravit, atque in sinu Ecclesiae Catholicae constanter perseverans ex hac vita migravit.

D. Putabam sane, hujusce Praedamitarum Systematis Auctorem fuisse aliquem virum incredulum, & ab omni Religione extorem, nec unquam suspicatus fuisset, illum esse Christianum, cum quilibet Christianus a teneris annis profiteri teneatur tria praecipua dogmata, quae hoc infestissimo Praedamitarum Systemate penitus convelluntur. In primis, qui semel Christianae Religionis rudimentis imbutus est, credit, ideo omnes omnino homines via ordinaria contrahere peccatum originale, quia omnes homines per generationem propagantur ab Adamo, primo omnium parente, in quo, tanquam in capite morali, erant omnes inclusi; quo fit, ut peccatum Adami non solum ipsi nocuerit, sed ad omnes & singulos homines ab eo descendentes transfundatur. At, haec Christianae Religionis doctrina oppido falsa esset, si revera fuissent Praedamitae, idest, si extitissent homines ante Adamum, hi siquidem Praedamitae non contraxissent peccatum originale, utpote qui nec per generationem ab Adamo descendissent, nec in eo, ceu in capite morali, fuissent inclusi. Falso itaque doceret Christiana Religio, omnes omnino homines contrahere peccatum originale, si reapse extitissent homines ante Adamum. Praeterea, obstringitur quilibet Christianus credere, Verbum Divinum fuisse incarnatum pro omnibus hominibus, qui, peccato originali cum sint infecti, non aliter, quam per incarnationem Verbi Divini sanari ac reparari poterant. Haec autem Christianae Religionis doctrina falsa itidem esset, si extitissent homines ante Adamum; pro illis siquidem hominibus, qui fuissent expertes peccati originalis, Verbum Divinum non esset incarnatum, proindeque falso doceret Christiana Religio, Verbum Divinum pro omnibus omnino homini-

bus esse incarnatum. Denique, Christiana Religio docet, Jesum Christum mortuum esse pro omnibus & singulis hominibus, quia omnes & singuli homines erant mortui in Adamo, indeque Jesum Christum proponit tanquam Redemptorem, Mediatorem & Salvatorem omnium hominum. Haec autem Christianae Religionis doctrina vera esse non posset, si ante Adamum homines extitissent; pro illis quippe hominibus, qui in Adamo non fuissent mortui, Christus mortuus non esset; subindeque dici haud posset eorum Redemptor, Mediator, ac Salvator; falso itaque doceret Christiana Religio, Christum mortuum esse pro omnibus omnino hominibus, eumque Redemptorem, Mediatorem, & Salvatorem omnium hominum. His rationibus permotus, existimabam, hoc Praedamitarum Systema, quo praecipua Christianae Religionis profligantur dogmata, profutum fuisse non ab homine Christiano, sed a quodam Atheo, omnique Religionis experte. Verum, mittamus, si placet, istud Praedamitarum Systema, quod aperte adversatur Scripturae Sacrae, quae purum putumque Dei verbum est; atque nunc diligenter expendamus omnia, quae spectant naturam & dotem Adami, primi omnium hominum parentis, in statu innocentiae constituti. Primo itaque scire velim, quo pacto Adamus fuerit formatus a Deo, & quale corpus habuerit.

M. Adamus, in quo & natura & pacto continebamur omnes, qui ab eo deinceps progeniti fuimus, ex humo formatus est, indeque a Latinis dictus homo; vel (sicut refert *Josephus* lib. 1. Antiq. Jud. cap. 2.) a terra rubra dictus est *Adamus*, ex qua, ut ajunt, Adami corpus compactum fuit, quod hoc genus glebae mixtum aqua facilius compingatur, fortiusque conglutinetur. Voluit autem Deus, ut Adami corpus esset eximie robustum, elegans, procerum, & praclare compactum, ita ut Adami corporis constitutio & temperatura reliquorum omnium corpora aequalitate quadam, ac perfectione, & elegantia prorsus transcendere. Porro, ex ejusdem Adami dormientis latere detractam costam Deus formavit in feminam, dictam *Evam*, quam ei sociam, & adjutricem dedit, quamque ideo ex Adami costa formavit, ut omnium hominum parens esset Adamus, sicque jugis, ac perpetua cognatio & necessitudo inter homines esset, quippe qui ex uno, seu Adamo prodirent omnes, ac propterea & se se mutuo & ardentius quoque amarent, & ad eandem consequendam beatitudinem genitos se esse omnes intelligerent, ad quam Adamus & Eva certo certius ab opifice Deo creati fuerant. Unam autem dumtaxat conjugem uni viro, seu Adamo, junxit Deus, ut quid Reipublicae, quid alendis liberis, quid unitati, ac paci domus magnopere expedit, palam doceret; aere enim admodum servantur haec, ubi unus vir plures conjuges habet. Sed hic occurrit duae ab Hebraeis confictae rejiciendae fabulae. In primis, ajunt nonnulli Rabbini, corpora Adami, & Evae tantae proceritatis fuisse, ut vadrosam Mare pedibus transerint. Quae quidem fabula adeo illepidae & inveniusta est, ut eam retulisse, abunde confutasse sit. Quidam vero

vero alii Rabbini inepte fabulantur, Adami corpus biforme a Deo conditum esse, voluntque, Adamum, & Evam creatos esse sicut unum, a tergis, vel dorso conjunctos, postea divisos esse a Deo, qui dimidiam partem accepit, & fuit Eva. Huic fabulæ, quam de suo cerebro fixerunt Rabbini, ut aliquam veri speciem conciliare possint, adducunt Scripturæ locum Genesis cap. 1. vers. 27. ubi hæc legantur: *Ad similitudinem Dei creavit illum, seu Adamum, masculum & fœminam creavit eos.* Ex quo inferunt, Adamum fuisse conditum a Deo Androginum, seu, ut vulgo ajunt, Hermaphroditum. Verum, ut obiter dicam, hæc fabula crasso non solum filo contexta est, sed etiam aperte repugnat Scripturæ Sacræ, quæ disertis verbis docet, solum Adamum creatum esse, cumque non inveniretur ipsi adjutor similis, Deum ex ejus latere costam tulisse, & in mulierem compegisse; *Non est bonum, inquit Scriptura Sacra, hominem esse solum, faciamus ei adjutorem simile sibi . . . . . Edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam.* Quin & ille Scripturæ Sacræ locus, quem in sui absurdi commenti confirmationem adducunt isti Rabbini, ipsis minime favet, sed potius contra illos evidentissime facit. Si enim Deus Adamum creasset Androginum, certe Moyses non diceret de Adamo: *Ad similitudinem Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit eos.* Sed dicere debuisset: *Masculum & fœminam creavit eum, seu Adamum.* Apagæ ergo ridiculas ejusmodi fabulas, quibus dum indulgent Rabbini, qui vento & chymæris pascuntur, omnibus se se plenis buccis deridendos propinant. (a)

(a) Inter monstruosa hæc de conditione primi hominis commenta, vel ut honestius dixerim, systemata, illud accenseo, quod præsentis hoc sæculo nondum adulto invexit Philosophus quidam, cujus liber profusus est Lucæ anno 1713. hoc inscriptus titulo: *Sacra universale Filosofia dell' Immacolata Concezione di Maria, del Conte Gian Batista Diana Paleologo Consigliero di S.M. Cesarea.* Statuit ille sibi hominem, qua animal est, ex humore, terra, & ignea quadam re compingi, ut terra humore aqueo subacta materiam conditori Deo præbuerit: igneum vero illud quid est materiam intime penetrans motum minutis ejus particulis indidisse, ut in singula membra atque organa disponerentur, aptamque sedem animæ rationali, a Deo statim infunderet, pararet. Porro cum terrarum varia sit natura, aliæ enim corruptioni magis, aliæ minus obnoxia, quæ rubra est incorruptibili multo propius accedit, quam & aurum igne dissolutum reddit, eademque antimonii & plumbi vim, cui reliquæ omnes terræ, & metalla cedunt, impavida sustinet. Huic proxime succedit alba, qualis in argento regnat, quæ examen quidem plumbi intacta superat, antimonio tamen cedit. In Adamo rubra reppavit, hinc primi hominis immortalis status; in Eva alba superabat, unde gracilior primæ mulieris status. Pomum vetitum humoris corruptentis, & aridi comburentis plurimum continens, in Adamum noxias illas qualitates invexit, quibus infarta terra ejus infra-

mior effecta est, neque totius compagis dissolutioni impediendæ amplius valuit. Una supererat arbor vitæ noxio humori expellendo, reparandisque viribus rubentis terræ aptissima. Sed ne eo remedio Adam uteretur obstitit Deus, Adamo e paradiso expulso, atque in ejus custodiam Angelo substituto, ut regressum tentantem arce- ret. Quæ dein hoc stabili fundamento Philosophus noster profequitur, & qua tandem ratione evincat immaculatam Deiparæ conceptionem, ne longius sim, prætereo. Viderint docti, num in his meditationibus monstri aliquid appareat, ex quo inter Rabbinica commenta referri meri- to possit.

D. Ex his, quæ mox dixisti, subiit animum scrip- pulus, quem mihi eximas velim. *Evam* fuisse a Deo datam conjugem Adamo insinuasti, sed nunc dubius hæreo, utrum Adamus, si in statu innocentia perstitisset, carnalem copulam cum sua conjuge habiturus esset? & utrum in eodem statu futura essent nuptiæ, quæ carnalem hominum propagationem per maris cum fœmina congressum facerent? Cum enim ejusmodi nuptiæ inhonestum libidinis ardorem, & nimium concupiscentiæ astum imporent, videtur mihi, eas in hoc felicissimo innocentia statu locum habere minime potuisse. Explica itaque, si placet, quo pacto in statu innocentia (si ex eo per peccatum non excidisset Adamus) fuisset genus humanum five per Adamum, five per ejus posterus multiplicatum.

M. Adamum in statu innocentia (si in eo perseverasset) congressum ad procreandos filios cum sua conjuge habiturum, futurasque in eodem innocentia statu nuptias, quæ carnalem hominum propagationem maris cum fœmina consortium facerent, sententia est Sancti Augustini lib. 9. in Genesis cap. 2. 6. & 7. cui S. Thomas primæ Partis suæ Summæ Tripartitæ quæst. 98. Art. 1. & 2. omnesque Theologi adherent. At enim, frustra Deus discrimen sexuum ante peccatum fecisset, & utrique parenti organa incassum exhibuisset, quibus generare possent, si in statu innocentia genus humanum aliter quam per generationem, & maris cum fœmina coitum multiplicari potuisset. Nec ratio ulla patitur, ut eorum usus ante peccatum possibilis non esset, cum exigat naturæ ordo, ut in quavis genitura virtus activa & passiva simul existant, simulque coeant, quarum prior in mare, posterior in fœmina est. Ad hæc, quorsum Moyses cap. 1. Geneleos commemorat, Deum fecisse unum hominem marem, & deinde fœminam, ac utrique hanc faulam benedictionem dedisse: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram, nisi ut evidens faceret, utrumque, scilicet Adamum & Evam, natura, atque adeo dono Dei, procreationem appetere, ac subinde futuras fuisse in eo statu felicissimo honorabiles nuptias, & torum immaculatum, nullam autem in eo futuram fœditatem, nullam turpitudinem, nullumque genitalium motum non a ratione, & a voluntate hominis præscriptum, nullum inhonestum libidinis ardorem, nullum concupiscentiæ impetum, quia turpitudinem omnem, omnemque intemperantiam peccatum invexit, sicut & erubescantiam, quam non fuisse ante peccatum palam facit Moyses cap. 2. lib.*

lib. Geneleos, v. 25. dicens: *Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus, & non erubescabant.* Quæ verba explicans S. Augustinus lib. 14. de Civitate Dei cap. 26. hæc habet: *Inter se (idest Adamum & Evam) fida ex honesto amore societas. In tanta facilitate rerum, & felicitate hominum, abstinet ut suspicemur non potuisse prolem fieri sine libidinis morbo, sed eo voluntatis nutu moverentur illa membra, quo cetera: & sine ardoris illecebrosi stimulo, cum tranquillitate animi & corporis, nulla corruptione integritatis infunderetur gremio maritus uxoris. Non ageret turbidus calor, sed spontanea potestas, sicut opus esset, adhiberet. Ut enim ad pariendum non doloris genitus, sed naturæ impulsus feminæ viscera relaxaret; sic ad fetandum, & concipiendum, non libidinis appetitus, sed voluntarius usus naturam utramque conjungeret.* Procreassent igitur Adamus & Eva filios, si in statu innocentie perstitissent, non quidem ad conservandam simpliciter speciem, quoniam filii, quos genuissent, dono justitiæ originalis immortales evassissent, sed ad eam in hoc sensibili Mundo conservandam, quoad parentes in caelestem patriam vivi conscenderent; & rursus ad augendam prolem in Dei cultum & multorum salutem; denique, ut primi parentes nostri vitam in terris feliciter ducerent, quæ certe minus suavis, & minus jucunda illis fuisset absque societate & prole. Hinc, si perstitisset felicissimus innocentie status, futura fuissent in eo urbes, pagi, donus, atque adeo Æconomica, Politica, ceteræque honestæ Disciplinæ & Artes. Nec solum in eo statu innocentie fuissent geniti mares, verum etiam natæ essent femine, tum quia feminæ, non fecus ac mares, ad electos pertinent, quorum numero & integritati cum primis consulere voluit Deus, dum dixit primis parentibus: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram:* tum quia etiam uterque sexus pertinet ad integritatem & perfectionem speciei humanæ. Quamquam enim (ut docet S. Thomas 1. p. quæst. 92. art. 2. ad 1. & quæst. 99. art. 2. ad 1.) femina dicatur *mas occasionatus*, quia est præter intentionem naturæ particularis, utpote quæ occasione potius ac imbecillitate virtutis feminis, quam ex intentione naturæ particularis, nascatur; non generatur tamen femina præter intentionem naturæ universalis, quia, ut ibidem ait Doctor Angelicus, *femina est de intentione naturæ ad opus generationis ordinata; intentio autem naturæ universalis pendet ex Deo, qui est universalis auctor naturæ.*

D. Unum circa productionem corporis Adami, & Evæ superest mihi dumtaxat proponendum Dubium, cur scilicet Deus fit corpus Adami, & Evæ formarit ac disposuerit, ut staturam habeat rectam, & os sublime in cælum, dum tamen alia animalia caput habeant in terram pronum?

M. Hic corporis hominis status, orisque figura declarat (teste Lactantio lib. de ira Dei cap. 7.) non esse homines cum pecudibus æquales. Illarum quippe natura in humum, pabulumque prostrata est, nec habet quidquam commune cum Cælo, quod non intuetur. Homo autem recto statu, ore sublimi ad contemplationem Mundi excitatus confert cum Deo vultum, & rationem ratio cognoscit. Sed quatuor alias rationes suppeditat Sanctus

Thomas 1. part. quæst. 91. artic. 3. ad 3. quibus egregie probat, conveniens esse, ut corpus hominis habeat staturam rectam, quasque, uberioris explanationis ergo, hic inserere non pigebit. Primo, conveniens est, ait Angelicus ille Doctor, ut corpus hominis habeat staturam rectam, quia sensus sunt dati homini non solum ad vitæ necessaria procuranda, sicut & aliis animalibus, sed etiam ad cognoscendum; unde, cum cetera animalia non delectentur in sensibilibus nisi per ordinem ad cibos & venerea, solus homo delectatur in ipsa pulchritudine sensibilibus secundum se ipsam; & ideo, quia sensus precipuis vigent in facie, alia animalia habent faciem pronam ad terram, quasi ad cibum querendum, & providendum sibi de victu. Homo vero habet faciem erectam, ut per sensus (& precipue per visum, qui est subtilior, & plures differentias rerum ostendit) libere possit ex omni parte sensibilia cognoscere, & caelestia & terrena; ut ex omnibus intelligibilem colligat veritatem. Secundo, ut interiores vires liberius suas operationes habeant, dum cerebrum (in quo quodammodo perficiuntur) non est depressum, sed super omnes partes corporis elevatum. Tertio, quia oporteret, si homo haberet pronam staturam, quod uteretur manibus loco anteriorum pedum, & sic utilitas manuum ad diversa opera perficienda cessaret. Quarto, quia, si haberet pronam staturam & uteretur manibus loco anteriorum pedum, oporteret quod cibum caperet ore, & ita haberet os oblongum, & labia dura, & grossa, & linguam etiam duram, ne ab exterioribus lederetur, sicut patet in aliis animalibus: Et talis dispositio omnino impediret locutionem, quæ est proprium opus rationis. Hæc sunt causæ, ob quas, juxta S. Thomam, homo habet staturam rectam; dum cetera animalia caput habent inclinatum ad terram.

D. A productione corporis Adami transitum nunc faciamus, si placet, ad dotes, quibus Deus ejus animum exornavit, & in primis, exponas velim, quo in sensu intelligenda sint hæc verba, quæ Deus, antequam formaret hominem, protulit, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram?*

M. Hominem factum esse ad imaginem & similitudinem Dei, una est omnium Sanctorum Patrum, & Scripturæ Sacræ Interpretum sententia. Sed in quo sita sit illa Dei imago homini impressa? variaz referuntur interpretationes. Prima est, quod hominis anima incorporea, immaterialis, & spiritualis sit. In hoc imaginem Dei collocat Sanctus Augustinus. Secunda est, quod anima æterna sit & immortalis, sicut & ipse Deus. In hoc imaginem Dei, ad quam factus est homo, reponit Origenes. Tertia est, quod anima fit intellectu, voluntate & memoria prædita. Et in eo sensu hominem ad imaginem Dei factum esse censet S. Joannes Damascenus. Quarta est, quod hominis anima sit liberi arbitrii. Et sic ad imaginem Dei formatum esse hominem docet S. Ambrosius. Quinta est, quod sit capax sapientiæ, societatis, Religionis, virtutis, gratiæ, & beatitudinis. Et in hac capacitate imaginem Dei, ad quam factus est homo, constituit S. Gregorius Nyssenus. Sexta est, quod homo cunctis animantibus sua potestate præsit & dominetur. Sic sentit S. Basilius. Septima est, quod sicuti Deus Pa-

ter, seipsum cognoscens, producit Verbum Divinum per intellectum, & se amando producit per voluntatem Spiritum Sanctum: ita homo, intelligendo se, producit in mente sua Verbum intelligibile, sui ipsius expressivum, sibi quæ simile, atque inde procedit in voluntate ejusdem amor. Sic enim homo habet in se imaginem Sanctissimæ Trinitatis. Ita imaginem Dei impressam homini explicat S. Augustinus lib. 10. de Trinitate c. 10. & lib. 14. cap. 11. cui subscribit S. Thomas 1. part. quæst. 93. art. 8. Postrema interpretatio est: quod homo factus sit ad imaginem Dei, quia homo conditus est in Gratia sanctificante, per quam divinæ factus est consors naturæ.

D. Estne Dogma Fidei, Adamum conditum fuisse in Gratia sanctificante?

M. Quamvis probabilis sit, Adamum fuisse conditum in Gratia sanctificante, sicut post Sanctum Augustinum docet Sanctus Thomas in 2. Sent. distinct. 29. quæst. 1. art. 2. perperam tamen *Jansenius*, Iprensis Episcopus, lib. *De Gratia primi hominis, & Angelorum* cap. 1. asserit, Dogma Fidei esse, Adamum in Gratia sanctificante conditum fuisse, idque in controversiam amplius revocari haud posse, sed tanquam ab Ecclesia definitum, & Fide certum supponit. Id, inquam, falso asserit *Jansenius*, tum quia nec in sacris literis aperte continetur, nec in sacris Conciliis definitum unquam fuit, nec ex Sanctorum Patrum Operibus evidenter colligi potest, Adamum conditum fuisse in Gratia sanctificante. Id etiam Celeberrimi Theologi, & de Fide optime meriti, non solum in dubium vocarunt, sed etiam negarunt, quos inter censetur *Hugo a S. Victore* lib. 1. *De Sacramentis* par. 6. c. 17. Magister *Sententiarum* lib. 2. distinct. 24. S. *Bonaventura* in 2. Sent. distinct. 29. art. 2. quæst. 2. Quibus addi debent *Alexander de Ales* in Summa, 2. parte quæst. 96. membro 1. *Scorus* in 2. Sent. distinct. 29. Quæst. unica, & alii, quibus referendis supersedeo. Dogma igitur Fidei non est, Adamum fuisse conditum in Gratia sanctificante, alioqui doctissimis illis Theologis, mox a me laudatis, qui in contrariam abierunt sententiam, hæreseos nota inurenda esset. Quod sane nemo Catholicus dicere audeat. Ab hoc itaque *Jansenii*, & aliorum, qui ei hac in parte adstipulantur, errore cavere debes, & duo, quæ certissima sunt, & omnibus Theologis probantur, constanter propugnare. Primo, certissimum est, Adamum habuisse, antequam laberetur in peccatum, dona quædam spiritualia, scilicet sanctitatem & justitiam, quæ sunt effectus Gratiæ sanctificantis, eumque peccando has dotes amisisse, sicut docent omnes ad unum Sancti Patres, idque definit Synodus Generalis Tridentina Sessione 1. Can. 1. his verbis: *Si quis non constitetur, primum hominem Adamum, cum mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim & justitiam, in qua fuerat constitutus, amisisse, anathema sit.* Et sessione 8. cap. 17. statuit eadem Sancta Synodus, Christianos accipere in Baptismo primam stolam, idest, veram & Christianam justitiam, pro illa, quam Adamus sua inobedientia sibi & nobis perdidit, ipsi per Christum donari. Evidens porro est, ju-

stitiam, & dona, quæ in Baptismo accipimus, esse spiritualia & supernaturalia, per quæ ad spirituales finem, seu ad Vitam æternam consequendam institumur, & ordinamur. Secundo, apud omnes Theologos in confesso est, Adamum non fuisse conditum in statu naturæ puræ, quia nullum dubium est, quin immortalitas status innocentie fuerit Donum supernaturale; at certum est ex Sacris Scripturis, & perpetua Sanctorum Patrum traditione, Adamum, primum omnium parentem, factum esse immortalem: *Crevit Deus hominem inexterminabilem*, Sapientie cap. 2. Quo fit, ut temerarius jure optimo audiret ille, qui diceret, Adamum fuisse conditum in statu naturæ puræ.

D. Quid sibi vult iste status naturæ puræ, in quo ais, Adamum minime conditum fuisse?

M. Quo facilius intelligas, in quo situs sit status naturæ puræ, advertere debes, octo a Theologis distingui naturæ humanæ status. Primus est status naturæ puræ; alter est status naturæ integræ; tertius est status naturæ innocentis; quartus, est status naturæ lapsæ; quintus est status naturæ lapsæ ante Legem Mosaicam; sextus est status naturæ lapsæ sub Lege Mosaicam; septimus est status naturæ lapsæ sub Lege Evangelica; octavus est status in pace, seu in æterna Beatitudine. Nunc breviter exponam, in quo potissimum sistant octo illi naturæ humanæ status. Et primo quidem, status naturæ puræ nihil aliud est, quam conditio naturæ humanæ sine peccato & sine gratia. In hoc statu naturæ puræ si homo fuisset a Deo conditus, miseriis omnibus fuisset obnoxius, quas in hac vita mortali experimur, non tamen concupiscentiam rationi perduellum habuisset, quia concupiscentia, quæ non subjacet rationis imperio, inest homini contra naturam, estque homini dumtaxat naturalis, in quantum subditur rationi, sicut luculentissime docet Sanctus Thomas 1. 2. qu. 82. art. 3. ad 1. In statu autem naturæ puræ nihil rationi in suis facultatibus contrarium sensisset homo, cum in illo esset creatus his dotibus instructus univèrsis, quæ naturæ humanæ consentaneæ essent. Status naturæ integræ est conditio naturæ humanæ suis dotibus absoluta & perfecta, nullisque miseriis obnoxia. In hoc statu homo scientiarum naturalium & virtutum moralium apparatu esset instructus, a morbis vero & moriendi necessitate immunis. Status naturæ innocentis est conditio naturæ humanæ justitia originali prædita, addit autem justitia originalis ad integritatem naturæ gratiam sanctificantem, uberimam illam quidem & perfectissimam, cujus beneficio non solum ratio hominis perfecte subdebatur Deo, sed etiam ejus voluntas subjiciebatur rationi, voluntati appetitus sensitivus, & corpus animæ. Status naturæ lapsæ est conditio naturæ humanæ peccato Adami, quod in omnes posteros per generationem propagatum est, inquinatæ. Status naturæ humanæ lapsæ ante Legem est ille status, qui exordium habuit immediate post peccatum Adami, & perduravit usque ad Legem scriptam, seu Mosaicam. In hoc statu homines vixerunt sine ulla Lege scripta, solam habentes Legem naturalem in eorum cordibus insculptam, sed multum, ob peccata, quibus se sedebant,

obscuratam. Status naturæ lapsæ sub Lege Mosaica est ille status, in quo fuit Respublica Judæorum a tempore Legis Mosaicæ usque ad adventum Jesu Christi, Servatoris nostri. Status naturæ humanæ sub Lege Evangelica, est ille status, qui auferatur ab adventu Jesu Christi, & persistat usque ad finem Mundi. Quamvis autem homo in hoc statu sub Lege Evangelica per gratiam medicinalem sit a Christo Domino sanatus, semper tamen dicitur esse in statu naturæ lapsæ, quia licet per Baptismum gratia restituatur, semper tamen manet in homine, etiam justificato, peccati fomes, qui est appendix peccati originalis, & ad peccatum inclinatur, ita ut, licet homo in statu Legis Evangelicæ per Gratiam Sanctificantiem perfecte sanetur quantum ad mentem, remaneat tamen infirmitas quantum ad carnem, per quam propendet ad peccatum, ut docet S. Thomas. Denique status hominis in pace est ille, qui (ut inquit Sanctus Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 118.) post hanc vitam in requie spiritus, deinde etiam in resurrectione carnis implebitur. Habes nunc compendiosam notitiam status naturæ puræ, & omnium statuum naturæ humanæ.

D. Ex ea, quam mox tradidisti, notitia status naturæ puræ, facile nunc intelligo, non solum in eo statu Adamum non fuisse conditum, sed nec in eo potuisse a Deo creari. Status quippe naturæ puræ, ut mox dicebas, ille est, in quo homo fuisset obnoxius miseris corporis, idest, morbis, & morti absque ullo peccato præcedente. At videtur prorsus impossibile, ut Deus, qui justus est, velit hominem condere eo in statu, in quo, absque ullo præcedente peccato, iisdem miseris, morbis & morti homo esset addictus, quas nunc in statu naturæ lapsæ, ob peccatum originale, quod in Adamo contraximus, juste patimur. Sub justo siquidem Deo nemo innocens miser esse potest.

M. Siste, precor, video enim te a recta via deflectere, ad quam te reducam necesse est. Dum dicis, Adamum in statu naturæ puræ non fuisse conditum, recte sentis. At, dum asseris, prorsus impossibile esse, ut Deus Adamum in statu naturæ puræ crearet; a vero quam longissime recedis. Hic enim ipsissimus est error Cornelii Jansenii, Episcopi Ipresis, qui in tribus libris, quos edidit, *De statu naturæ puræ*, totus est ut probet, statum naturæ puræ esse prorsus impossibilem, Deumque fore injustum, si hominem in statu naturæ puræ condidisset, in quo (nullo præcedente peccato) iisdem miseris, morbis, & morti subjaceret, quibus nos in præsentis statu naturæ lapsæ, propter peccatum originale sumus obnoxii. Verum, hunc Jansenii errorem, quem præformaverat Michael Bajus, profligarunt Romani Pontifices Sanctus Pius V. Gregorius XIII. Urbanus VIII. & Innocentius X. dum istas duas Michaelis Baji Propositiones damnarunt, quarum prior, quæ ordine est vigesima secunda, his verbis concepta est: *Humane nature sublimatio, & exaltatio in consortium naturæ divinæ debita fuit integritati primæ conditionis*. Altera vero Propositi-

Hist. Vet. Test. Tom. I.

tio, quæ est in ordine 55. sic habet: *Deus ab initio non potuit talem creare hominem, qualis nunc nascitur*. Has Michaelis Baji Propositiones, quas in tribus libris de Statu naturæ puræ recoxit Jansenius, quæque status naturæ puræ possibilitatem plane evertunt, dum confixerunt mox a me laudati Summi Pontifices, status naturæ puræ possibilitatem agnoverunt. His Summorum Pontificum definitionibus aperte adstruitur doctrina Sancti Thomæ, qui Quodlibeto primo, quæst. 4. art. 3. hæc scribit: *Possibile fuit Deo ut hominem faceret in puris naturalibus*, idest, nullis instructum donis gratuitis, seu supernaturalibus, ac subinde in statu naturæ puræ. Et in libro 2. Sent. distinct. 21. quæst. 1. art. 2. ad 3. difficultatem, quæ tibi circa status naturæ puræ possibilitatem accessit negotium, plenissime diluit idem Doctor Angelicus his verbis: *Poterat Deus a principio quando hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terræ formare, quem relinqueret in conditione suæ naturæ, ut scilicet mortalis & passibilis esset . . . . in quo nihil humane nature derogaretur, quia hoc ex principiis nature consequitur; non tamen iste defectus in eo rationem culpæ & pænæ habuisset, quia non per voluntatem iste defectus causatus esset*. Idem inculcat Sanctus Doctor 1. part. quæst. 74. art. 5. ad 1. dicens: *Corpus hominis ante peccatum immortale fuit non per naturam, sed per gratiæ donum*. Quam doctrinam hausit Sanctus Præceptor ex S. Augustino, qui libro 2. de Genesi ad litteram cap. 15. ait: *Possit non mori, præstatur Adamo de ligno vitæ, non de constitutione nature: mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris*. Homo itaque, juxta illos Sanctos Patres, si in statu naturæ puræ conditus fuisset, perferens miseriam & mortem, quas nunc patimur in statu naturæ lapsæ, cum hoc tamen discrimine, quod in statu naturæ puræ, si extitisset, miseriam, & mors non habuissent rationem pænæ, cum in eo statu nulla culpa, nullum peccatum, propter quod Deus hominibus pœnas infligit, fuisse supponatur, sed fuissent meri defectus consequentes hominis in statu naturæ puræ conditionem, cujus natura fuisset passibilis & mortalis, non fecus ac miseriam & mors, quas patiuntur belluæ, sunt naturales defectus consequentes earum naturam, quæ passibilis ac mortalis est, sed pænæ dici haud possunt, cum pænæ non infligantur a Deo nisi ob præcedens peccatum, cujus capaces belluæ esse non possunt. At vero, in statu naturæ lapsæ, miseriam & mors, quibus sumus obnoxii, sunt pænæ peccati originalis, seu primigeniæ culpæ Adami, primi omnium parentis, qui, excidendo e statu innocentiam, immortalitatem, quam a Deo acceperat, perdidit, & peccando violavit pactum, quo sanxerat Deus, immortalitatem, ei concessam, in posteros illius translatum iri, nisi ipse in peccatum laberetur, & justitiæ originalis, sibi, posterisque suis jacturam faceret. Hac autem semel de lapsu Adami e statu innocentiam supposita hypothesi (quam Scriptura Novi ac Veteris Testamen-

ti, perpetuaque Sanctorum Patrum Traditio confirmant) liquet, Deum immortalitatis beneficium, immunitatem a miseriis, & justitiæ originalis donum subtraxisse Adamo, & posteris ejus in pœnam peccati, quo se primus ille homo, omnemque alios homines, ex ipsius semine nacturos, reos fecit, ac proinde miseras, quas nunc patimur, esse pœnas peccati originalis. Hinc est, quod S. Augustinus, aliique Patres, qui disputarunt contra Pelagianos, peccatum quidem originale negantes, sed tamen ultro admittentes hanc hypothefim de lapsu Adami ex innocentia statu, quam, multis Scripturæ Sacræ cum Veteris, tum Novi Fœderis testimoniis stabilitam, inficiari non poterant; contra illos, inquam, Hæreticos Pelagianos disputantes S. Augustinus, aliique Patres invictè probarunt, mortem, miseras, & calamitates, quibus nunc obnoxii sunt homines, esse pœnas peccati originalis, seu culpæ Adami, primi omnium hominum parentis, quia cum Deus sit justus, & neminem puniat, nisi ob præcedentem culpam, numquam profecto immortalitatis beneficium, ab omnibus miseriis immunitatem, justitiam originalem, aliaque dona gratuita, quæ testante Scriptura, Adamo concesserat, & in ejus posteros transmitti debebant, si Adamus non peccasset, hæc, inquam, omnia Dona supernaturalia nunquam Deus Adamo, ejusque posteris ademisset, nisi Adamus peccasset, & in pœnam peccati, sibi, suisque posteris, omnia illa dona supernaturalia amisisset. Quamobrem Apostolus Paulus Epist. ad Romanos cap. 5. ait, *Per unum hominem, idest, Adamum, peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* (a)

„ (a) Quamquam, fateor, optimis argumen-
 „ tis fulciri sententiam admittentem in Deo po-
 „ testatem creandi naturam puram omni Dei
 „ gratia destitutam, non est tamen cur censura
 „ aliqua notemus oppositæ sententiæ assertores,
 „ illustres illos plane, & summæ inter Theolo-
 „ gos auctoritatis, sicut & dignitate conspicuos,
 „ quos inter eminet Cardinalis Norisius, ceteri-
 „ que, quos longiori ordine perceruset Theolo-
 „ gos nostra ætate doctissimus P. Joannes Lau-
 „ rentius Berti Eremitani ordinis Lumen in suo
 „ opere de Theologicis disciplinis tom. 1. lib. XII.
 „ cap. III. in additamentis, his verbis: *itaque*
 „ *ab eorum placito, qui pura nature statum pu-*
 „ *tant esse impossibilem, non erit penitus receden-*
 „ *dum: pugnant enim pro hac sententia Theologi*
 „ *in Augustinum studiosissimi Norisius, Gavardi,*
 „ *Bellelli, Lafosse, Clenarts, Pauwens, Rolliers,*
 „ *Lovanenses Augustiniani, reliqui omnes.* Idem tamen
 „ clarissimus Theologus hanc sententiam tem-
 „ peramento aliquo lenit ex S. Thoma in IV.
 „ contra Gent. cap. 52. inferens: *non posse*
 „ *creaturam rationalem sine culpa subijci morti,*
 „ *ceterisque animi, corporisque miseriis.* Quibus
 „ ex verbis discas ita hominem condi a Deo posse
 „ in statu puræ naturæ, ut animi corporisque æ-
 „ rumnis non submitteretur.

D. Nullam amplius circa possibilitatem status naturæ puræ difficultatem patior. Nam, cum immortalitas, & Gratia sint beneficia homini indebita, nihil dubii est, quin Deus, si voluisset, hominem condere potuisset in statu naturæ puræ, & in eo illum relinquere, juxta naturæ humanæ conditionem, passibilem & mortalem. Sed uberius, quæso te, expone nunc, quid sit illa justitia originalis, qua Adamum, antequam peccaret, fuisse donatum, paulo ante observasti.

M. Per justitiam originalem, quam habuit Adamus ante peccatum, intelligitur rectitudo & ordo totius hominis, & omnium ejus facultatum, tam inter se, quam respectu suorum actuum. Hæc autem justitia dicitur *originalis*, quia homini ab origine a Deo indita est, eamque nisi peccasset, ad omnes posteros transmisisset, non quidem vi feminis, sed beneficio Dei, qui hoc caeleste Donum in generatione simul cum anima infudisset. In tribus autem potissimum sita erat hæc justitia originalis. Primo, in subjectione mentis hominis ad Deum, quæ subjectio perfectissimam Legis ejus notitiam, & plenam cognitæ Legis involvebat obedientiam, ita ut hoc in felici statu constitutus homo vere dicere posset: *Mihi adhaerere Deo bonum est.* Secundo, sita erat justitia originalis in partium animæ inferiorum, videlicet concupiscentis, & irascens appetitus, perfecta subjectione respectu Regiæ rationis, quæ supremo & absoluto imperio potiebatur. Denique, sita erat justitia originalis in obsequio, seu subjectione corporis ad animam, sicut dilucide explicat S. Thomas I. parte quæst. 95. art. 1. Hæc autem trina subjectio, promanans e justitia originali, efficiebat, ut primi parentes nostri, in statu innocentie constituti, nullis interioribus superbiæ tentationibus agitentur, nulla cupiditate, inordinative motibus moverentur ad violandum Dei præceptum, nullo dolore vel timore afficerentur, sed summa tranquillitate fruerentur, jugi ad Deum amore anhelarent & omne peccatum vitarent, sicut S. Augustinus lib. 14. De Civitate Dei cap. 10. testatur his verbis: *In illo statu erat devotio tranquilla peccati, qua manente, nullum malum omnino esse poterat.* Docet etiam S. Thomas I. 2. quæst. 89. art. 3. primos parentes nostros in statu innocentie non potuisse peccare venialiter, antequam peccarent mortaliter per internam elationem. Et I. part. quæst. 94. art. 4. postquam probavit, Adamum in statu innocentie decipi non potuisse, in responsione ad primum sibi propositum argumentum hæc habet: *Dicendum, quod seductio mulieris, seu Evæ, etsi præcesserit peccatum operis, subsequuta tamen est peccatum interne elationis (quod fuit mortale) Dicit enim Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram cap. 30. quod mulier verbis serpentis non crederet, nisi jam inisset menti ejus amor propriæ potestatis, & quadam de se superba præsumptio.*

D. Crassiori, si placet, minerva expone, cur primi parentes nostri in statu innocentie non poterint venialiter peccare, antequam peccarent mortaliter. Id quippe, ut candidè fatear, necdum
 satis

fatis intelligo. At enim, iustitia originalis in statu naturæ innocentis mentem primorum parentum nostrorum non perfectius Deo subiciebat, quam Gratia sanctificans in statu naturæ lapsæ mentem hominum iustorum Deo subiciat; atqui tamen Gratia sanctificans in statu naturæ lapsæ non impedit, quominus iusti interdum labantur in peccatum veniale: quidni igitur cum iustitia originali, qua primi parentes nostri in statu innocentie erant instructi, coherere potuit veniale peccatum? Par enim videtur utrobique ratio.

M. Falleris. Iustitiam originalem in statu naturæ innocentis inter & Gratiam sanctificantem in statu naturæ lapsæ non est par utrobique ratio. Iustitia quippe originalis in statu innocentie triplicem habebat effectum. Primarius effectus iustitiæ originalis erat mentem primorum parentum nostrorum subicere Deo, illosque Deo gratos & amicos facere; & hunc primarium effectum, quem iustitia originalis in statu innocentie producebat, restituit hominibus in statu naturæ lapsæ Gratia Sanctificans, quæ datur in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ, homines facit Deo gratos & amicos, eorumque mentes subicit Deo. At effectum alterum iustitiæ originalis, per quem vires inferiores primorum parentum nostrorum perfecte subiciebantur rationis imperio, & tertium itidem effectum iustitiæ originalis, per quem corpus Adami, & Evæ obsequabantur animæ; utrumque, inquam, secundarium illum iustitiæ originalis effectum hominibus in statu naturæ lapsæ non restituit gratia Sanctificans. Quo fit, ut etiam in iustis, qui in statu naturæ lapsæ gratia Sanctificante præditi sunt, nonnunquam eorum rationis vigilantiam antevertant motus inordinati appetitus sentientis, qui, rationi cum subditi non sint, peccata sunt venialia, quæ in statu innocentie locum habere haud potuissent, quia iustitia originalis vires inferiores in primis parentibus nostris perfecte rationi, & corpus subiciebat animæ. Hoc discrimen, quod interest iustitiam originalem in statu innocentie inter & Gratiam Sanctificantem in statu naturæ lapsæ recte explicat S. Augustinus lib. de Correctione & Gratia cap. 11. his verbis: *Ille, seu Adamus, non opus habebat eo adiutorio, quod implorant ipsi (scilicet homines etiam iusti in statu naturæ lapsæ) cum dicunt: Video aliam Legem in membris meis repugnantem Legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis: infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, atque in tali certamine laborantes, ac periclitantes, dari sibi propugnandi, vincendique virtutem, per Christi gratiam possunt. Ille vero, seu Adamus, nulla tali rixa a se ipso adversus se ipsum tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco, sua secum pace fruebatur.* Et lib. de Civitate Dei cap. 14. hæc de primis parentibus nostris habet Aquilinus ille Doctor: *Quam igitur felices erant primi illi homines; & nullis agitabantur perturbationibus animorum, nullis corporis lædebantur incommo-*

dis. Idemque repetit cap. 26. ejusdem Libri, dicens: Summa erat in carne (Adami & Evæ) sanitas, in animo tota tranquillitas: sicut in Paradiso nullus erat æstus vel frigus, sic etiam in ejus habitatore nulla ex cupiditate, vel timore accedebat bonæ voluntatis offensa, nihil omnino triste, nihil erat inaniter letum, gaudium enim perpetuabatur ex Deo, in quem fragrabat charitas ex corde puro, patientia bona, & Fide non ficta. Consule etiam Doctorem Angelicum in 2. libr. Sent. distinct. 32. qu. 1. art. 2. ad 2. ubi ostendit, Gratiam Sanctificantem in statu naturæ lapsæ vires inferiores hominis non perfecte subicere rationi, nec ejus corpus animæ; sicut iustitia originalis in statu innocentie perfectissime subiciebat.

D. Propria experientia, heu nimium! agnosco discrimen istud, quod iustitiam originalem in statu innocentie inter & Gratiam Sanctificantem in statu naturæ lapsæ mox indicasti. At, optarem, ut duo Dubia, quæ nonnihil exhibent mihi negotii, eadem brevitate dirimeres. Primum est: an (facta hypothese, quod Adamus in statu innocentie perseverasset) homines nati fuissent cum iustitia originali, & in ea essent confirmati? Alterum Dubium est: utrum (facta eadem hypothese) pueri nati essent in scientia perfecti, & statim, ac prodirent ex utero matris, habuissent perfectum rationis usum.

M. Certum est (si Adamus perseverasset in statu innocentie) homines nascituros cum iustitia originali, quæ erat accidens consequens naturam speciei, seu donum, non soli Adamo, sed toti naturæ humanæ datum. Nam, cum naturaliter homo generet sibi simile secundum speciem, necesse fuisset, ut in statu innocentie, in quo non fuisset error in operatione naturæ, pueri, qui nati fuissent, assimilarentur Adamo, primo omnium parenti, in iustitia originali, quæ erat donum toti naturæ humanæ a Deo datum. *Et hoc apparet, inquit S. Thomas 1. part. qu. 100. art. 1. quia opposita sunt unius generis: peccatum autem originale, quod opponitur iustitiæ originali, dicitur esse peccatum nature. Unde traducitur a parente in posteros: Et propter hoc, etiam filii (in statu innocentie) parentibus assimilati fuissent quantum ad originalem iustitiam, id est, nati fuissent in iustitia originali.* Advertit tamen idem S. Doctor in response ad secundum argumentum ejusdem articuli, iustitiam originalem non fore in statu innocentie gratiam naturalem, quia non fuisset transfusa per virtutem seminis, sed fuisset collata homini statim cum habuisset animam rationalem, sicut etiam statim cum corpus est dispositum infunditur a Deo anima rationalis, quæ tamen non est ex traducere. Pueri igitur in statu innocentie nati quidem fuissent in iustitia originali, sed in ea non essent confirmati, quia homines, ut docet Angelicus Doctor 1. part. qu. 100. art. 2. non possunt in iustitia & gratia confirmari nisi per claram & intuitivam divinæ essentiae visionem, quæ dumtaxat post hanc vitam haberi potest. Porro, nec Adamus in statu innocentie potitus est visione essentiae Dei, nec, si in eo perseverasset, ipsius posterius, quamdiu vixissent, apertam Dei visionem habuissent: non fuissent ergo pueri in statu in-

nocentiam confirmati in iustitia originali. Si itaque Adamus non peccasset, non generasset quidem ex se filios gehennæ, ita scilicet, quod ab ipso contraherent peccatum, quod est causa gehennæ, possent tamen fieri filii gehennæ per liberum arbitrium peccando: vel si filii gehennæ non fierent per peccatum, hoc non esset propter hoc, quod essent in iustitia confirmati, sed propter divinam providentiam, per quam a peccato conservarentur immunes. Sunt verba S. Thomæ in responsione ad primam objectionem sibi propositam in art. 2. quæst. mox citatæ. Quod spectat alterum, quod proposuisti, Dubium, utrum videlicet pueri in statu naturæ innocentis fuissent in scientia perfecti? Respondeo cum eodem Sanctissimo Præceptore 1. part. quæst. 101. art. 1. quod pueri in statu innocentie non nascerentur perfecti in scientia, sed eam progressu temporis absque difficultate acquisivissent inveniendo, vel addiscendo. Habuissent tamen pueri in statu innocentie, ut ibidem ait S. Thomas, scientiam, quæ eis conveniens fuisset secundum tempus illud, quæque fuisset sufficiens ad dirigendum eos in operibus iustitiæ, in quibus homines diriguntur per principia juris naturalis, quorum, & aliorum universalium principiorum notitiam multo plenius tunc habuissent, quam nunc naturaliter habemus. Similiter etiam, pueri, qui nati fuissent in statu innocentie, non habuissent statim perfectum usum rationis, sicut habituri erant in ætate perfecta; habuissent tamen perfectiorem quam nunc, quantum ad opera puerilia, quæ ad eos pertinebant, & quantum ad statum illum, sicut explicat S. Thomas 1. p. q. 102. art. 2. Denique in statu innocentie pueri, necens nati, non habuissent sufficientem virtutem ad movendum membra ad quoslibet actus, propter cerebri humiditatem, sed ad actus, dumtaxat pueritiæ convenientes, puta ad sugendum ubera, & ad alia huiusmodi. Qua de re legis sapius jam a me laudatum Doctorem Angelicum 1. part. q. 99. art. 1.

D. Doctrinam S. Thomæ summa, qua par est, veneratione prosequor, eique, ceu sacræ anchoræ, indivulso adhæreo. Non ægre tamen, opinor, feres, si quasdam difficultates, uberius explanationis ergo, hic proponam, quas contra hanc Doctrinam S. Thomæ de statu naturæ innocentis nuper mihi ingesserunt viri quidam eruditi. In primis juxta Doctrinam S. Thomæ, ideo Adamus non fuit confirmatus in iustitia originali, quia Adamus in statu innocentie clara & intuitiva essentia divinæ visionis non fruebatur; at, id falsum esse pertendebant viri illi eruditi, multaque laudabant testimonia Sanctorum Patrum, præsertim S. Augustini, quibus probabant, Adamum in statu innocentie aperta & intuitiva Dei visione potitum fuisse, ejusdemque claræ & intuitivæ visionis divinæ essentia participes fore homines, si Adamus non peccasset. Præterea, juxta doctrinam S. Thomæ, si Adamus non peccasset, pueri, qui nati fuissent in statu innocentie, habuissent quidem iustitiam originalem, in ea nihilominus non fuissent confirmati, sed per liberum arbitrium in peccatum prolabi, & iustitiæ originalis jactu-

ram facere potuissent. Quod quidem creditu difficile est, quia, ut inquebant viri illi eruditi, cum in statu naturæ innocentis nulla prorsus fuissent instituta Sacramenta, homines eo in statu innocentie, qui in peccata lethalia prorupissent, & iustitiam originalem amisissent, caruissent omni medio, quo possent a peccato refrugere, & deperditam iustitiam originalem recuperare. Id autem conditionem hominum in statu naturæ innocentis (si perseverasset) nimis duram reddere videtur, immo eam deteriolem efficeret conditione hominum in statu naturæ lapsæ, quibus tot suppetunt remedia, seu Sacramenta, a Christo Domino instituta, quibus homines, in peccatum mortale lapsi, possunt facili negotio e peccato emergere, & amissam Gratiam sanctificationem denuo adipisci. Denique, juxta Doctrinam S. Thomæ, si Adamus non peccasset, pueri, qui in statu innocentie nati fuissent, iustitiam quidem originalem habuissent, sed non nati essent in scientia perfecti, nec statim habuissent perfectum rationis usum, nec sufficientem virtutem ad movendum membra ad quoslibet actus. Hæc autem S. Thomæ doctrina minus veritati videtur consentanea, quia sicut Adamus, statim ac creatus est a Deo, non solum habuit iustitiam originalem, sed etiam in omni scientia fuit perfectus, rationis usum omni ex parte absolutum, & completam habuit virtutem movendi membra ad quoslibet actus; ita Adamus, si in statu innocentie perseverasset, genuisset filios sibi similes, qui subinde nasci debuissent non tantum cum iustitia originali, sed etiam in omni scientia perfecti, & pollentes statim a nativitate perfecto rationis usu, & sufficienti virtute movendi membra ad quoslibet actus. Omne siquidem agens generat sibi simile, juxta vulgare Effatum, omnium Philosophorum calculo in Scholis consecratum. Hæc sunt in summa difficultates, quas contra doctrinam Sancti Thomæ circa statum innocentie paucis abhinc diebus proponebant viri quidam eruditi, quibus diluendis cum me imparem esse ultro agnoscam, tuum nunc auxilium imploro.

M. Si Opera Sancti Thomæ, quibus ejus doctrina continetur, frequenter, ut par esset, lectitares, facile profecto te ab istis difficultatibus expedire potuisses, quibus Sanctus ille Doctor abunde fecit satis. Verum enim vero, ut incipiam a prima difficultate: Quod agebant viri illi eruditi, Adamum in statu innocentie potitum fuisse clara & intuitiva Dei visione, & homines, si in eo innocentie statu perstitisset Adamus, ejusdem pariter apertæ visionis divinæ essentia participes fore, tam falsum est, quam quod maxime, & a Sancto Thoma inventis argumentis confutatum. Si enim Adamus in statu innocentie fructus fuisset visione clara, & intuitiva Divinæ essentia, non fuisset ad diligendum Deum liber, nec subinde mereri potuisset. Certum quippe est apud omnes Theologos, eum, qui fruatur visione beatifica, non libere, sed necessario diligere Deum, nec amplius illum mereri posse, quia jam non est in via, sed in patria, seu

seu in cœlo, ubi non est amplius merendi locus. Porro Adamus, quando erat in statu innocentie, erat adhuc in via, & non in patria: non poterat igitur Adamus in statu innocentie frui clara & intuitiva Dei visione, qua homines non in via, sed dumtaxat in patria gaudere debent. Præterea tantum abest, ut Adamus in statu innocentie mereri haud potuerit, ut potius (sicut docet S. Thomas 1. part. qu. 95. art. 4.) *efficaciora fuissent hominis opera ad merendum in statu innocentie quam post peccatum, si attendatur quantitas meriti ex parte gratiæ, quæ tunc copiosior fuisset, nullo obstaculo in natura humana invento: similiter si consideretur absoluta quantitas operis, quia cum homo esset majoris virtutis, majora opera fecisset.* Sant ipsissima verba S. Thomæ, ex quibus manifeste colligitur, Adamum, in statu innocentie constitutum, mereri potuisse, quia erat in statu viæ, in quo non datur clara & intuitiva Dei visio, sed solum in patria, ubi, post emensum hujus vitæ curriculum, hoc præmio beati donantur in Cælis. Præterea Fides, cum sit obscura, stare minime potest cum clara & intuitiva divinæ essentiae visione, ut concurs est omnium Theologorum sententia, *at perfectio primi status, seu innocentie (sicut docet idem Doctor Angelicus 1. part. quæst. 95. art. 3. & post ipsum omnes fatentur Theologi) non se extendebat ad hoc, quod Adamus videret Deum per essentiam, & ut haberet eum fruitione finalis beatitudinis, unde fides & spes esse poterant in primo statu & quantum ad habitum, & quantum ad actum.* Cum igitur, juxta S. Thomæ, & omnium Theologorum doctrinam, Adamus in statu innocentie habuerit Fidem & quantum ab habitum, & quantum ad actum, nulla ratione dici potest, Adamum in statu innocentie clara & intuitiva divinæ essentiae visione fuisse positum. Sed accedit ultima ratio, quæ preemptoria videtur: *nullus videns Deum per essentiam (inquit S. Thomas 1. part. qu. 94. art. 1.) potest voluntate averti a Deo, quod est peccare: & propter hoc omnes videntes Deum per essentiam, sic in amore Dei stabiliantur, quod in æternum peccare non possunt.* Cum ergo Adamus peccaverit, manifestum est, quod Deum per essentiam non videbat. Verum, quamvis Adamus in statu innocentie non frueretur clara & intuitiva divinæ essentiae visione, nec subinde perfecta beatitudine, quæ in clara Dei visione consistit, habuit tamen in statu innocentie, juxta statum viæ, in quo adhuc erat, beatitudinem longe perfectiorem, & cognitionem de Deo multo altiore, quam habent homines post peccatum, quia, ut docet S. Thomas articulo mox citato, homines, post peccatum, cognoscunt Deum per sensibiles & corporeos effectus, atque a consideratione plena & lucida intelligibilium effectuum impediuntur per hoc quod distrahuntur a sensibilibus, & circa ea occupantur; sed Adamus in statu innocentie non impediabatur per res exteriores a clara & firma contemplatione intelligibilium effectuum, quos ex irradiatione primæ veritatis percipiebat, sive naturali cognitione,

Hist. Ver. Test. Tom. I.

sive gratuita. Sic igitur Adamus in statu innocentie per hujusmodi intelligibiles effectus Dei, clarius Deum cognoscebat, quam modo cognoscimus, planeque liber erat ab illa obscuritate, quæ ex peccato consecuta est, & qua homo in statu naturæ lapsæ impeditur a consideratione effectuum intelligibilium Dei per sensibilibus effectuum occupationem. Hoc præcepto Doctor Angelicus explicat mentem S. Augustini, & aliorum Sanctorum Patrum, qui per illam claram cognitionem Dei, quam Adamo in statu innocentie tribuunt, non intellexerunt claram & intuitivam Dei visionem, quæ habetur dumtaxat in patria, quæque non conveniebat statui viæ, in quo erat Adamus in statu innocentie constitutus, sed intellexerunt plenam, claram, & firmam contemplationem Dei, quam Adamus in statu innocentie hauriebat ex cognitione intelligibilium effectuum Dei. Repudiari igitur jure optimo debet sententia doctissimi alioqui viri, seu Ludovici Thomassini, Congregationis Oratorii Jesu Presbyteri, tomo 1. *Theologico-rum Dogmatum*, & aliorum modernorum Scriptorum, qui docent, & Adamum in statu innocentie positum fuisse clara & intuitiva divinæ essentiae visione. Sed nunc manet sat superque eliquata prima difficultas.

De altera difficultate propter altum Scripturæ & Sanctorum Patrum silentium, pauca dicam. Docet quidem S. Thomas, quod, si Adamus non peccasset, homines, qui in statu innocentie nati fuissent, habuissent justitiam originalem, sed in ea tamen non fuissent confirmati, quia per liberum arbitrium peccando eam amittere potuissent. Sed medium, quo illi homines desperditam justitiam recuperassent, nullibi indicat Doctor Angelicus. Sunt quidam Theologi qui docent, Adamo non peccante, homines, qui in statu innocentie justitiam originalem per peccatum amisissent, eam recuperaturos per actus charitatis & contritionis, quos, ob excellentiorem, quam de Deo cognitionem habuissent, facilius elicere potuissent, quam nos. Alii Theologi existimant, Deum in statu innocentie pro brevi illo, quo duravit, tempore, instituisse Sacramenta, & Adamo non peccante, fore Sacramenta, quorum beneficio homines, qui excidissent e justitia originali, eam recuperare, vel conservatam augere potuissent. Ipse vero, licet cum Sancto Thoma ultro fatear, nulla in statu innocentie, pro brevissimo illo tempore, quo Adamus in eo vixit, instituta fuisse Sacramenta, cum de iis nec in Scriptura Sacra, nec in Traditione Sanctorum Patrum vel minima mentio fiat, crediderim tamen, quod, Adamo non peccante, & perdurante innocentie statu, instituta fuissent a Deo Sacramenta, non quæ producerent Gratiam medicinalem, seu Gratiam Salvatoris Christi Domini, sicut produunt Sacramenta Novæ Legis (cum juxta Thomistarum doctrinam, Scriptura Sacra, & constanti Sanctorum Patrum Traditione fultam, Adamo non peccante, Christus non venisset, seu Verbum Divinum non fuisset incarnatum)

tum) sed quæ producerent gratiam Creatoris, qualem habuit Adamus in statu innocentiae, & quorum ope posteri Adami, si iusti fuissent, augmentum gratiae consequi potuissent, vel, si gratiam peccando amississent, eam recuperassent. Addo etiam, quod posteri Adami, si perdurasset innocentiae status, veram Ecclesiam essent constituturi, atque ita habituri Sacramenta, quia in nullum nomen Religionis seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculo, aut Sacramentorum consortio. Sunt verba S. Augustini lib. 19. contra Faustum, Hæreticum Manichæum, cap. 11.

Postremam difficultatem, cur, durante innocentiae statu, pueri pati fuissent cum iustitia originali, sed tamen non statim in omni scientia essent perfecti, nec pleno rationis usu præditi, nec sufficientes pollentes virtute movendi membra ad quoslibet actus? hanc, inquam, difficultatem luculentissime diluit S. Thomas 1. part. qu. 100. art. 1. his verbis: *Dicens, inquit, quod naturaliter homo generat sibi simile secundum speciem; unde quæcumque accidentia consequuntur naturam speciei, in his necesse est quod filii parentibus simulentur, nisi sit error in operatione nature, qui in statu innocentiae non fuisset, in accidentibus autem individualibus non est necesse quod filii parentibus simulentur, iustitia autem originalis, in qua primus homo conditus fuit, fuit accidens nature speciei, seu donum gratuitum a Deo datum toti naturæ. . . & propter hoc, etiam filii parentibus assimilati fuissent quantum ad originalem iustitiam.* At vero, esse statim perfectum in omni scientia, confessum habere plenum rationis usum, & sufficientem virtutem movendi membra ad singulos actus, hæc, inquam, accidentia, data Adamo statim post ejus creationem, non consequebantur naturam speciei, sed erant accidentia dumtaxat individualia Adami, qui, ut, docet S. Thomas 1. part. qu. 94. art. 3. *sicut institutus est in statu perfecto quantum ad corpus, ut statim posset generare, ita etiam institutus est in statu perfecto quantum ad animam, ut statim posset alios instruere, & gubernare. Non potest autem aliquis instruere, nisi habeat scientiam; & ideo primus homo sic institutus est a Deo ut haberet omnium scientiam.* Quapropter, in his accidentibus individualibus Adami, pueri, qui in statu innocentiae essent nati, Adamo, primo omnium parenti, non fuissent assimilati, quia, sicut diserte docet idem S. Præceptor, 1. part. quæst. 101. art. 1. ad primam sibi propositam objectionem: *esse perfectum in scientia, fuit individuale accidens primi parentis, in quantum scilicet ipse instituebatur ut pater & instructor totius humani generis; & ideo quantum ad hoc non generasset filios similes sibi, sed solum quantum ad accidentia naturalia, vel gratuita totius nature.*

D. Difficile adducor ut credam, pueros, durante innocentiae statu, nascituros absque sufficienti virtute movendi corporis membra ad quoslibet actus, eosque nascendo similes fore pueris, qui nunc nascuntur in statu naturæ lapsæ, quique magis imbecilles, & fragiles nascuntur, quam cætera animalia nasci solent, quæ, ut

sunt edita ex utero, protinus in suos pedes eriguntur, statimque aeri tolerando idonea sunt. Homines contra nudi, & inermes, tanquam ex naufragio in hujus vitæ miseras projiciuntur, & expelluntur, qui neque movere se loco, ubi effusi sunt, possunt, nec alimentum lactis appetere, nec injuriam temporis ferre, ficque inopes, & infirmi, & omni auxilio indigentes, nihil aliud moliri queant, quam fragilitatis suæ conditionemploratu, ac fletibus ominari. Hanc sane conditionem, cui in statu naturæ lapsæ obnoxii sunt pueri recens nati, facile crediderim esse poenam peccati Adami, quam subinde, Adamo non peccante, pueri, qui in statu innocentiae nati fuissent, non essent experti.

M. Quod quædam animalia, statim ac in lucem edita sunt, habeant usum membrorum, id eorum nobilitati adscribi minime debet (inquit S. Thomas 1. part. qu. 109. art. 1. ad primum) cum quedam animalia perfectiora non habeant: sed hoc eis contingit ex siccitate cerebri, & quia actus proprii talium animalium sunt imperfecti, ad quos etiam parva virtus sufficere potest. Homo autem naturaliter habet cerebrum majus in quantitate secundum proportionem sui corporis, quam cætera animalia; unde naturale est, quod propter maximam humiditatem cerebri, in pueris nervi, qui sunt instrumenta motus, non sunt idonei ad movendum membra, sicut in eodem articulo docet S. Thomas. Quamvis autem pueri, in statu innocentiae recens nati, caruissent sufficienti virtute movendi membra ad quoslibet actus, habuissent tamen sufficientem virtutem movendi membra ad actus pueritiæ convenientes, videlicet ad sugendum ubera, & ad alia hujusmodi, adeoque liberi fuissent ab illa infirmitate, quæ pueris in statu naturæ lapsæ apparet, etiam quantum ad actus eorum pueritiæ convenientes, quippe qui, ut ait S. Augustinus in lib. de Baptismo parvulorum, *juxta se jacentibus mammis, magis possunt esurientes flere, quam sugere.*

D. Pueri, qui in statu innocentiae nati fuissent, nullum perensissent senectutis defectum, quia, ut antea dicebas, nati essent cum iustitia originali, cujus beneficio immortales evassissent. Vero igitur similis esse videtur, pueros, qui in statu innocentiae nati essent, immunes itidem fore ab omni pueritiæ defectu, subindeque illos, recens natos habituros sufficientem virtutem movendi pro arbitrio suo membra ad quoslibet actus.

M. Constans Fidei dogma est, Adamo non peccante, homines in statu innocentiae nec morti, nec ulli senectutis defectui fore obnoxios. Mors siquidem, cui omnes omnino homines, velint nolint, in statu naturæ lapsæ subjacent, est poena peccati Adami, sicut Apostolus Paulus Epistolæ ad Romanos cap. 5. diserte docet his verbis: *Propterea, sicut per unum hominem (idest Adamum) peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Dicitur etiam cap. 2. libri Sapientiæ: *Deus creavit hominem inextinguibilem . . . invidia*

dia autem Diaboli mors introiit in Orbem terrarum. Ex peccato itaque Adami concupiscentia mala, morbi, labores, calamitates, mors ipsa tanquam ex mala radice oriuntur, & sicut ait S. Augustinus Serm. 240. alias 139. de tempore, *malorum omnium nostrorum causa peccatum est*. Non enim sine causa homines mala ista patiuntur. *Iustus est Deus, omnipotens est Deus: nullo modo ista pateremur, si non mereremur*. Cum igitur mors sit pœna hominibus indicta propter peccatum Adami, eo non peccante, posteri illius in statu innocentie a morte, & ab omni senectutis defectu immunes extitissent, utpote immortalitatis dono praditi; non fuissent tamen liberi a quibusdam pueritiae defectibus, qui ex peccato originem non habent, sed consequuntur generationem, & diuelli haud possunt a principiis naturæ humanæ, & a naturali corporis humani conformatione. Quo fit ut, quemadmodum mox dicebamus, si Adamus non peccasset, pueri, in florentissimo innocentie statu nati, nec in omni scientia statim perfecti fuissent, nec plenum & absolutum rationis usum habuissent, ne sufficientem virtutem mouendi membra ad quoslibet actus.

D. Expone, quæso, clarius, quo pacto Adamus in statu innocentie esset immortalis? & quo pacto, Adamo non peccante, idem immortalitatis donum consecuti fuissent homines, qui in statu innocentie extitissent?

M. Adamum non fuisse naturæ suæ immortalem concursus est omnium Theologorum, & Scripturæ Sacræ Interpretum sententia. Quamvis enim Deus voluerit, ut Adami corpus esset eximie robustum, præclare compactum, sicque constitutum ac temperatum, ut reliquorum omnium hominum corpora perfectione, æqualitate, & elegantia transcenderit, attamen corpus Adami (ut docet S. Thomas 1. part. qu. 97. art. 1.) non erat indissolubile, per aliquem immortalitatis vigorem in eo existentem, ac subinde non erat natura sua immortale. Corpus itaque Adami in statu innocentie erat dumtaxat immortale speciali Dei beneficio, quatenus Deus (ut exponit ibidem Doctor Angelicus) impresserat animæ Adami vim quamdam supernaturalem, per quam poterat corpus ab omni corruptione reddere immune, quamdiu anima Adami mansisset Deo subiecta. Eo in sensu Adamus in statu innocentie & secundum animam, & secundum corpus fuit immortalis, immo fuit impassibilis, idest, liber ab his passionibus, quæ hominem a sua naturali dispositione removere possunt. Persensisset tamen Adamus in statu innocentie & secundum animam, & secundum corpus eas passiones, quæ pertinent ad bonum, & perfectionem naturæ, cuiusmodi sunt *intelligere, sentire, & dormire*, sicut explicat S. Thomas 1. part. qu. 97. art. 2. Eodem immortalitatis, & impassibilitatis gratuito dono, quod Adamus in statu innocentie a Deo acceperat, exornati fuissent ceteri homines, si Adamus, primus omnium hominum parens, iustitiam originalem, in qua conditus erat, culpa sua non amisisset. At, peccante Adamo, non solum ipse, sed & omnes ejus

posteri iustitiæ originalis, immortalitatis, & impassibilitatis iacturam fecerunt, seque miseris, pœnis, & morti obnoxios reddiderunt.

D. Si Adamus fuisset a Deo, ut mox dixisti, ita conditus immortalis, ut istud immortalitatis beneficium, non nisi peccando, amittere posset, certe non indignisset Adamus ante peccatum cibis ad conservandam vitam suam. Et tamen legimus in Scriptura Sacra, Deum præcepisse primis parentibus nostris, antequam peccarent, ut comederent de omni ligno, quod erat in Paradiso: *De omni ligno, quod est in Paradiso, comedetis*, Genesis cap. 2. Eva etiam Serpenti dixit: *De fructu lignorum, quæ sunt in Paradiso, vescimur, de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur*, Genesis cap. 3. Cum igitur primi Parentes nostri indigerint, etiam antequam peccassent, cibis ad conservandam vitam suam, argumento est, eos non ita conditos fuisse immortales, ut hoc ipsis concessum immortalitatis beneficium tantummodo per peccatum amittere possent.

M. Etiam si Adamus in statu innocentie corpus habuerit immortale eo modo, quo mox exposui, habuit tamen vitam animalembis cibis indigentem, ad discrimen corporum, quæ post resurrectionem non solum erunt immortalia, verum etiam habebunt vitam spiritualem cibis non indigentem. Unde ait Apostolus Paulus Epist. 1. ad Corinth. cap. 15. v. 45. *Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam, seu Christus, in spiritu vivificantem*. Quo in loco agit Apostolus Paulus de resurrectione, & ostendit, qualis futura sit corporum post resurrectionem conditio. Talem autem corporum post resurrectionem, conditionem futuram esse docet Apostolus, qualis fuit conditio Corporis Christi a mortuis rediviui. Id autem discriminis est inter corpus Adami, in statu innocentie constituti, & Corpus Christi post resurrectionem gloriosum; quod Adamus in sua creatione accepit corpus animale, idest, agens vitam animalembis, indigensque alimentis mœre ceterorum animalium. Non enim habebat absolutam, & indissolubilem immortalitatem. Unde se se tueri debebat a senio, & a morte, tum ceterorum ciborum ope, tum maxime fructus ligni vitæ beneficio. At, novissimus Adam, sive Christus, in resurrectione corpus habuit spirituale, hoc est, nullis indigens alimentis, utpote quod per spiritum ita perfecte regebatur & vivebat, ut absque corporeis alimentis æternum conservari posset, cuiusmodi etiam & nos corpus in resurrectione nanciscemur, quia resurrectio Christi exemplar est, & causa resurrectionis nostræ, & vita spiritualis incipit in Christo, qui est primogenitus ex mortuis, sicut vita corporis animalis incipit in Adamo. Patet, itaque corpus Adami in statu innocentie fuisse quidem immortale, sed vitam animalembis habuisse, ita, cibis indigentem, ut, si Adamus ab alimentis abstinuisset, immortalitatem amisisset, quia abstinendo ab alimentis peccasset,

transgrediendo videlicet præceptum sibi a Deo datum Genes. cap. 2. his verbis expressum: *De omni ligno, quod est in Paradiso, comedetis* &c. Quo fit, ut vera sit doctrina Theologorum, & Scripturæ Sacræ interpretum, qui, post S. Thomam 1. part. qu. 97. art. 3. ad 3. docent, Adamum sic fuisse a Deo creatum immortalem, ut immortalitatem, si non peccasset, sibi, suisque posteris conservasset. Nullum autem Adamo, ejusque filiis, si in statu innocentiae steterissent, nocumentum edulia afferre potuissent, quia & eorum omnium facultates illi perspectas & exploratas habuissent, adhibitaque ratione semper sumpsissent, & jumenta, quæ in promptu illis erant, ubi oportuisset, adhibuissent, hoc est, non comedissent præpropere, non laute, non nimis, non ardentem, non studiose, quibus modis vitium gula hoc tempore nos infestat. Quia tamen, ut optime observat S. Thomas in Responsione ad quartam objectionem art. 3. jam citatæ questionis, fieri non poterat, quin in cibis, quos Adamus ejusque filii si steterissent in statu innocentiae, susceperissent, non esset aliqua feculentia residua, ac minime apta, ut convertaretur in eorum nutrimentum, necesse fuisset, ut Adamus, ejusque filii, si status innocentiae perdurasset, ciborum, quos sumpsissent, superfluitates, seu excrementa, alvum purgando, emitterent, citra ullam tamen turpitudinem, quia, ut inquit S. Thomas, *fuisse divinitus provisum, ut nulla ex hoc indecentia esset.*

D. Si Adamus ejusque filii, persistente innocentiae statu, fuissent immortales, innumeros procreassent liberos, qui terram perpetuo incoluissent, quique cum fuissent aequales, & ab omni servitute immunes, nullius dominio subiacere potuissent, indeque orta esset maxima confusio inter illos homines, qui nunquam mori potuissent, & tamen nullius subjecti essent dominio. Id autem felicissimo innocentiae statui plane repugnare videtur.

M. Etsi homines, durante innocentiae statu, fuissent immortalitate donati, non perpetuo tamen terram incoluissent, sed post diurnam vitam, maxima cum felicitate ac tranquillitate transactam, nulli morti obnoxii, ad Beatitudinem, quæ sita est in clara & intuitiva visione Dei, quæque præmiura est eorum qui sunt in patria, essent a Deo translati. Nec fuissent inter se aequales homines, perdurante innocentiae statu, quia (ut offendit S. Thomas 1. part. qu. 96. art. 3.) fuisset inter illos aliqua disparitas, primo, quantum ad sexum, cum sine diversitate sexus generatio non fuisset. Secundo, quantum ad ætatem. Tertio, quantum ad justitiam & scientiam. Ex libero quidem arbitrio, & non ex necessitate operati fuissent homines in statu innocentiae, ac subinde potuissent magis vel minus animum applicare ad aliud faciendum, vel volendum, vel cognoscendum, sicque aliqui magis proficissent in justitia & scientia, quam alii. Denique, nihil prohibeat dicere, quin inter homines, durante innocentiae statu, esset aliqua disparitas ex parte corporis, & secundum di-

versam dispositionem aeris, & diversum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quam alii, & majores, & meliores, & vegetiori complexione, seu corporis temperatura præditi, ita ut tamen hæc disparitas nullum profusum tam circa animam, quam circa corpus, defectum, vel peccatum importaret. Hinc facili negotio explicatur, quo in sensu verum sit, homines, si perseverasset innocentiae status, nullius dominio fore subjectos. Duplex quippe distinguitur dominium, unum videlicet quod opponitur servituti, & in hoc sensu homines in statu innocentiae constituti nullius dominio subditi fuissent, quia servitus, quæ est pœna peccati, ab illo felicissimo statu penitus exulasset. Alterum dominium illud est, quod ad bonum commune refertur, tale est dominium patris, cui incumbit officium gubernandi & regendi liberos, & in hoc sensu fuisset dominium in statu innocentiae, si perseverasset, quia in eo statu, ut mox diximus, fuissent aliqui homines, qui scientia & justitia præ cæteris aliis hominibus excelluissent, ad illos igitur, supereminenti scientia polentes, pertinuisset alios homines regere ac gubernare, eosque tam ad proprium bonum, quam ad bonum commune dirigere; tum quia id postulasset ea communis & socialis vita, quam egissent homines in statu innocentiae, quæ esse non posset, nisi aliquis præfesset & curam boni communis haberet; tum quia etiam non dignior fuisset conditio hominum in statu innocentiae, quam sit conditio Angelorum, inter quos quidam aliis dominantur, & ideo inter Angelos unus est Ordo, qui dicitur *Dominantium*. Cæterum, de Dominio, quod Adamus, ejusque filii in omnia animalia, & in alia, quæ sunt in Mundo, habuissent in statu innocentiae, si diutius perseverasset, nulla est difficultas, cum Scriptura Sacra Genes. cap. 1. v. 28. palam innuat, Deum primis parentibus nostris hoc dominium concessisse, dum eis dixit: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animalibus, quæ moventur super terram.* Hoc autem dominium ob duas potissimum rationes homini conveniebat. Primo quia, ut inquit S. Thomas 1. part. qu. 96. art. 1. imperfectiora cedunt in usum perfectiorum. Plantæ enim utuntur terra ad sui nutrimentum; animalia vero plantis; & homines plantis, & animalibus: Quo fit, ut homo naturaliter dominetur animalibus. Præterea, juxta ordinem divinæ Providentiæ, inferiora per superiora gubernantur, adeoque cum homo cæteris animalibus emineat, utpote ad imaginem Dei factus, naturale est, ut ejus dominio omnia animalia subdantur. Quod si nunc aliqua animalia nolint obedire homini, hæc animalium inobedientia, pœna est inobedientiæ Adami, quæ tamen non impedit, quominus homo, etiam post peccatum Adami, vero potiatur dominio in herbas, animalia, in omnia elementa, sicut ait Vates Regius Psalm. 8. ubi loquens de homine, sic Deum affatur: *Constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus ejus*

oves & boves universas, insuper & pecora campi, volucres celi, & pisces maris, qui perambulanti semitas maris. At enim, ut obiter dicam, homines etiam dominium habent in plantas & animalia, quia illis pro arbitrio utuntur ac vescuntur; obtinent quoque dominium in elementa, quia Terram vel invitam cultura sibi faciunt obtemperantem, formantque ex ea lateres, & calcem, extrahunt inde gemmas ad ornamenta & delicias, marmora & lapides ad struendas, ornatasque domos; mare navigant ejusque aquam in medicamentum exhibent; fluminibus litim extinguunt, irrigant agros, aërem pariter levi flabello, ad mitigandum æstus, sibi accommodant; odoribus purgant, cum est infectus. Eo utuntur ad extruenda molendina, quæ agitata aere & ventis frumenta in farinam redigunt quibus commodius alimur. Denique, homines dominantur igni, quia illo utuntur, ut cibos coquant, frigus depellant, metalla fundant, & in cineres, atque in aquam per artem Chymicam distillationibus redigant, quibus certissima, & præsentissima remedia ad depellendos, vel certe ad leniendos gravissimos quosdam & alioqui incurabiles morbos parantur. Quæ omnia liquido probant, verum dominium in plantas, animalia, & elementa competere homini etiam in statu naturæ lapsæ constituto, quamvis, ob peccatum Adami, quo infecta est tota natura, non ita facile, prompte, & expedite prædictum dominium exercere possit, sicut illud exercuisset in statu innocentie, si perseverasset.

D. Dominium competit homini secundum rationem, per quam præcipit, & imperat. Porro, plantæ, animalia, elementa, & corpora inanimata, cum ratione careant, nata non sunt obtemperare rationi hominis; nullum igitur in ea dominium homo sibi vindicare potest. Præterea, nullam in statu innocentie ex animalibus utilitatem percipere poterant primi Parentes nostri. Illis siquidem non indigebant ad necessitatem corporalem, neque ad tegumentum, quia, ut inquit Scriptura Sacra, nudi erant, & non erubescabant, nullo stimulante inordinatæ concupiscentiæ motu. Neque animalibus egebant ad cibum, quia fructibus arborum Paradisi vescabantur; neque ad vehiculum, propter corporis robur. Usus itaque dominii in animalia primis parentibus nostris in statu innocentie non convenisset.

M. Nec primi parentes nostri in statu innocentie, nec homines in statu naturæ lapsæ dominantur animalibus ratione destitutis, & plantis, aliisque rebus inanimatis, imperando illis; sed eorum utendo auxilio; cum hoc tamen discrimine, quod in statu innocentie homo absque ullo impedimento omnium animalium auxilio facile uti potuisset; tum quia, ob singularem Dei circa hominem curam, singula animalia non solum homini innocenti non nocuissent, sed ipsi etiam facile subiecissent sese; tum quia etiam homo innocens, propter accuratissimam, quam habuisset, cognitionem naturarum, proprietatum, & propensionum animalium, potuisset

set cum maxima solertia, atque industria omnia animalia domare, eaque in propria servitute redigere. At, homines in statu naturæ lapsæ, difficile, ita permittente Deo ob peccatum Adami, ferocia animalia domare possunt, & servituti mancipare, quo plerumque fit, ut, excusso jugo, contra homines rebellent, eisque graviter noceant. Similiter, primi Parentes nostri in statu innocentie cum naturas & proprietates herbarum, atque fructuum apprime nossent, illis citra ullum periculum ac nocuentum vescabantur. Sed homines in statu naturæ lapsæ, ob ignorantiam, quæ appendix est peccati originalis, aliquando herbarum noxiarum esu læduntur, nec ad manum habent medicinales herbas, quæ magna ex parte sine culta in montibus, arvis, rupibus, paludibusque sponte sua vel ad fovendam, vel ad restaurandam sanitatem, efficaciores nascuntur. Scilicet voluit Deus, ut peccati in pœnam cibum non nisi sudore laboreque nobis proveniret. Sed, ne nobis afflictis adderetur afflictio, ultra liberalitate, natura, tanquam misericors mater, remedia suppeditare voluit, & cuiuslibet veneno suum antidotum conjunxit. Quin, experientia notum est, esse noxias herbas, & venenosa quedam animalia, quæ dum temperantur, inserviunt medicinæ, & vel ad conservandam bonam valetudinem, vel ad resarciendam, quando est deperdita, plurimum prodesse possunt. Denique primi parentes nostri in statu innocentie neque ad aliquam necessitatem corporalem, neque ad tegumentum, neque ad cibum, neque ad vehiculum animalibus indigebant, illis tamen eguissent ad habendam experimentalem cognitionem de naturis eorum. Quod (sicut observat S. Thomas 1. part. qu. 96. art. 6. ad 3.) significatum est per hoc, quod Deus ad eum, seu Adamum, animalia adduxit, ut eis nomina imponeret, quæ eorum naturas designant. At vero, homines in statu naturæ lapsæ indigent animalibus, iisque pro jure dominii, quod in illa naturaliter obtinent, utuntur ad cibum, ad tegumentum, ad vehiculum, & alias ejusmodi corporis necessitates.

D. Ex his, quæ hæcenus dixisti, facili negotio intelligo, quam felix, fastusque fuerit innocentie status, in quo primi parentes nostri justitia originali præditi, nullis perturbationibus & passionibus agitabantur, nec miseriis & morti erant obnoxii, sed vivebant sine confusione nuditatis, & sine ulla necessitate corporis aut molestia, naturas animalium, cæterarumque rerum creaturarum, in quas pleno pollebant dominio contemplantes, spiritalibus deliciis delibuti. Verum, nunc a te scire vehementer cupio, an Adamus in statu innocentie constitutus, præter Gratiæ sanctificantem, qua fuit exornatus, ubi primum e Divinis manibus prodiit, indigerit sive ad operandum, sive ad perseverandum in accepta justitia, aliqua Gratiæ actuali? & quænam fuerit ejusmodi Gratiæ? an per se efficax, quæ liberum Adami innocentis determinaret arbitrium; an Gratiæ mere indifferens, & versatilis, quæ libero

libero Adami innocentis subderetur arbitrio? De hac questione nihil haecenus certi pronunciare ausus sum. Licet enim multa nuperrime a viris eruditissimis, qui eam hinc inde magno animorum aestu ventilabant, arrectis auribus audiverim, attamen, ut candide fatear, libris omnibus momentis, quae utro citroque adducta sunt, animus meus, instar bilancis in aequilibro positae, ac neutro propendentis haesit pendulus, nec in unam, alteramve partem flecti adhuc potuit.

M. Non mediocrem sane proponis difficultatem, in qua dilucidanda etiamnum insudant viri eruditi. Certe is ego non sum, qui tantam velum in praesentia componere litem, quae adhuc sub iudice est; aut longam de illa possum habere Disputationem, quam praescripta non permittit Colloquiorum nostrorum brevitatis. Abunde itaque sufficiet, hanc propositam difficultatem dumtaxat delibare, & quasi primoribus labiis attingere, ut saltem quid in ista questione, de qua tantopere inter se digladiantur Theologi, tanquam falsum repudiare, quid vero tanquam probabilis tenere debeas, compertum ac exploratum habere possis. In primis, *Jansenius*, Irenensis Episcopus, cap. 8. & sequentibus libri *de Gratia primi hominis*, & *Angelorum* totis ingenii sui viribus mordicus propugnat, Adamum in statu naturae innocentis sive ad agendum, sive ad perseverandum in accepta iustitia, opus non habuisse Gratia per se efficacis, seu tantum indignis gratia indifferenti & versatilei, quae non ejus voluntatem determinaret, ad operandum, sed cujus efficacitas ex voluntatis Adami assensu, vel dissensu maneret omnino suspensa. Idem de Angelis in *statu viae* docet ibidem *Jansenius*, quibus ait adiuvisse tantummodo auxilium sufficiens indifferens ac versatile, quo possent agere Angeli, non quo ad agendum applicarentur. Potissima ratio, qua *Jansenius* hoc suum fulsilcit Systema, in hoc sita est, quod velit, Gratia per se efficacis necessitatem ex hoc uno dumtaxat capite, videlicet ex naturae humanae per peccatum originale vulneratae conditione & infirmitate esse petenda. Cum enim inquit *Jansenius*, humana voluntas per peccatum Adami fuerit sauciata, indeque infirma, depravata, & corrupta evaserit; ad Deum, nisi per Gratiam, se ipsa efficacem, adjuncta & sublevata, erigi minime potest. Ex quo inferit, quod cum in statu innocentiae nulla esset voluntatis creatae corruptio, depravatio nulla, nulla quoque in felicissimo illo statu necessitas Gratia se ipsa efficacis sit admittenda tam in Adamo, quam in Angelis, qui erant in statu viae. Hac ratione adeo delectatus est *Jansenius*, ut non dubitavit asserere, eam esse basim, cui doctrina S. *Augustini* tota incumbit, ac nititur; eam esse clavem, qua sola ad germanam doctrinam illius Patris intelligentiam pater aditus; eam esse anulum, qui ceterorum Aquilini hujus Doctoris dogmatum catenam secum trahit; eam denique esse filum Ariadneum, quo nisi regamur, tota istius Sancti Praefatis Hipponensis summa librorum sus deque miscetur, & nobis inexplicabilis redditur labyrinthus. Verum, hac in re gravi-

ter errasse *Jansenium*, ejusque doctrinae principia esse e diametro opposita doctrinae S. *Augustini*, multis, iisque invictis argumentis demonstrant Thomistae, Gratia per se efficacis in utroque statu naturae, seu innocentis, seu lapsae, necessitatis assertores acerrimi. Et in primis, probant Thomistae contra *Jansenium*, Gratia per se efficacis necessitatem peti debere non solum ex infirmitate naturae vulneratae per peccatum, verum etiam ex creaturae, a Deo necessario pendens, conditione, subordinatione ac subiectione, quae subinde ad operandum debet promoveri a Deo, primo omnium motore; nec non ex liberi arbitrii in partem alterutram indifferens versatileitate activa, qua tandem haeret anceps, ac veluti suspensum ac pendulum, donec pravia Dei motione in partem alteram feratur, determinetur & applicetur; idque praesertim in pietatis operibus, quae naturae vires, & ingenitas facultates excedunt. Ex hoc triplici capite accessendam esse Gratia se ipsa efficacis necessitatem Thomistae locupletissimis Sanctorum Patrum *Augustini*, & *Thome*, multisque argumentis, quae hic inferere nimis longum esset, probant contra *Jansenium*, indeque inferunt, Adamum in statu innocentiae ad omnes & singulos actus, praesertim ad actus supernaturales eliciendos, opus habuisse Gratia per se efficacis, tum quia Adamus in statu innocentiae liberum arbitrium habebat indifferens ad alterutram partem; tum quia etiam Adamus innocens, propter intimam, quae inhæret omni creaturae, subordinationem, pendebat a Deo, tanquam a prima Causa, primo Motore, primoque principio. Verum, quia *Jansenius* perterritus, se cum S. *Augustino*, cujus patrociniū perperam gloriatur, admittere dumtaxat Gratia efficacis necessitatem in statu naturae lapsae propter, per peccatum Adami lesae, infirmitatem; Sole clarius ostendunt nostrates Thomistae, *Jansenium*, a statu naturae innocentis omnem Gratiam efficacem procul eliminantem sibi non conflare, & ab imo suffodere omnia fundamenta, quae jecit Sanctus ille Doctor ad adstruendam in statu naturae lapsae Gratia per se efficacis necessitatem. At enim, hi, qui in doctrina S. *Augustini* de necessitate gratia per se efficacis in statu naturae lapsae sunt versati, apprime callent principia, quibus Sanctus ille Doctor probat Gratia per se efficacis necessitatem in praesenti statu, ista esse: *Quod videlicet in ordine supernaturali nihil a se ipso habeat homo, de quo in semetipso gloriari possit: Nihil a semetipso habeat, rationis cujus possit sese ab altero quocumque discernere: Quod stes penes Deum omnipotentissima potestas, qua in nullius creature adversa voluntate vinci ac superari potest, cui volenti salvum facere, nullum humanum resistit arbitrium. Quod omnis homo ad obtinenda beneficia debeat orare Deum, & de perceptis beneficiis gratias agere Deo: Quod denique Mysterium infortabile sit, cur unus praeter altero divinae vocationi consentiat; cur unus in accepta iustitia perseveret.*

non item alter? Hæc principia ad stabiliendam in statu naturæ lapsæ Gratiæ per se efficacis necessitatem sexcentis plus minus locis adducit & inculcat S. Augustinus, quibus referendis supersedeo, tum ne longior sim, tum quia etiam ipsemet Jansenius, quicum mihi in præsentia res est, apertissime docet, S. Augustinum ex his, quæ mox assignavimus, principis, jure optimo, collegisse & adversus Hæreticos Pelagianos, & Semipelagianos, luculentissime probasse necessitatem Gratiæ per se efficacis in statu naturæ lapsæ. At, proprio mucrone seipsum confodit Jansenius, dumque negavit Gratiæ per se efficacis in statu naturæ innocentis necessitatem, destruxit una manu principia S. Augustini, quæ altera manu adstruebat. Certum quippe est, hæc principia quibus S. Augustinus probavit Gratiæ per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem, nullo negotio posse statui naturæ innocentis accommodari, ac subinde iidem S. Augustini principis admitti debere Gratiæ per se efficacis in statu naturæ innocentis necessitatem, quam nemo negare potest, nisi vim omnem adimat principis, quibus Sanctus Augustinus probavit gratiæ per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem. Quod autem principia, quibus Sanctus Augustinus evincit, Gratiæ ipsa efficacem in statu naturæ lapsæ esse prorsus necessariam, facili negotio possunt & debeant accommodari statui innocentis, & debeat accommodari statui innocentis, proclive est contra Jansenium demonstrare. Primum principium, fatente ipsomet, Jansenio, quo Sanctus Augustinus probat Gratiæ per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem, in hoc, sicut mox diximus, situm est: quod in ordine supernaturali nihil habeat homo a se ipso, de quo possit in seipso gloriari: Nihil pariter a seipso habeat, ratione cuius possit sese ab altero quocumque discernere. Hoc autem principium S. Augustini facile statui naturæ innocentis accommodari posse, ut ejusdem gratiæ per se efficacis necessitatem colligamus, manifeste ostendit status Angelorum, qui erant in statu viæ, & quibus (non secus ac Adamo, sicut pertendit Jansenius) dederat Deus sive ad bene agendum, sive ad perseverandum in accepta justitia gratiam versatilem, quam ipsi voluntatis assensu facerent efficacem, aut dissensu redderent inefficacem. Si enim una eademque Angelis, in accepta justitia perseverantibus, & Angelis cadentibus versatile duntaxat gratia, eorumque subdita libero arbitrio a Deo data est, ut censet Jansenius, aperta consecutione inde deducitur, Angelos, qui per voluntatis suæ assensum gratiam illam versatilem sibi a Deo concessam reddiderunt efficacem, & in accepta justitia steterunt, sua se voluntate ab aliis Angelis, qui eandem gratiam versatilem qua a Deo donati erant, per voluntatis seu dissensum reddiderunt inefficacem, & ceciderunt, discretivisse; atque ita in se ipsis potuisse, non in Domino gloriari. Quod quidem, ut nemo

non videt, recta fronte pugnat cum hoc principio, quod millies in suis Operibus urget Sanctus Augustinus, illudque ex Apostolo Paulo 1. ad Corinth. capit. 4, se deliberasse gloriatur: Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? Quin, Sanctus Augustinus capit. 9. lib. 12. de Civitate Dei, hanc ex inflituta versans questionem cur ex angelis in gratia sanctificante conditis, ceciderint alii, alii steterint? tantum abest, ut huic dirimendæ questioni Sanctus Augustinus, respondeat, quemadmodum Jansenius, & alii, qui ab ejus partibus stant, respondere solent, videlicet Deum tam bonis, quam malis Angelis versatilem gratiam dedisse, sed bonos Angelos liberi arbitrii assensu eam efficacem fecisse, malos vero Angelos suæ voluntatis dissensu eam inefficacem reddidisse, eaque de causa steterint bonos Angelos in accepta justitia, malos autem Angelos cecidisse. Tantum, inquam, abest, ut Sanctus Augustinus proposita huic questionis trita illa & familiari apud Jansenium ejusque discipulos, responsione usus fuerit, ut potius disertissime ibidem asserat, ideo bonos Angelos steterint, malos autem Angelos cecidisse, quia bonis Angelis datum est a Deo amplius, seu majus & potentius adjutorium, seu auxilium per se efficace, quo destituti mali Angeli sua culpa perierunt: illis (seu malis Angelis) mala voluntate cadentibus illi, (seu boni Angeli) AMPLIUS ADJUTI, ad eam beatitudinem pervenerunt, unde se nunquam casuros certissime scirent. Quæ verba Sancti Augustini Sole meridiano clarius probant, tam Angelis, qui erant in statu viæ, quam Adamo, in statu innocentis constituto sive ad bene agendum, sive ad perseverandum in accepta justitia necessariam omnino fuisse gratiam per se efficacem, quo fit, ut, mea quidem sententia, unius instar omnium sit, planeque sufficere debeat hic tam evidens Sancti Augustini locus ad dissipandas omnes nebulas, quas quidam vitiligatores huic lucidissimæ veritati offundere moliantur. Denique, alia principia, quæ ad gratiæ per se efficacis in statu naturæ lapsæ necessitatem adstruendam profert Sanctus Augustinus, quæque petuntur ex omnipotentia Dei, ex necessitate orandi, & gratias Deo pro perceptis beneficiis exhibendi, hæc, inquam, & alia S. Augustini principia perinde probant necessitatem gratiæ per se efficacis (non quidem medicinalis, qua certe non indigebat Adamus, & Angeli in statu innocentis constituti) sed necessitatem gratiæ per se efficacis, quæ dicitur gratia similitatis, quæ eorum statui omnino conveniebat; cum Deus in statu innocentis tam æque esset omnipotens ac est in statu naturæ lapsæ, & Adamo atque Angelis, in statu innocentis degentibus, incumberet necessitas Deum orandi, gratias pro susceptis beneficiis ei reddendi, & non in se ipsis, sed in solo Deo de bono opere gloriandi. Addo etiam, nec addidisse pigebit, quod, semel admissa sententia Jansenii de petenda duntaxat necessitate gratiæ per se efficacis ex infirmitate naturæ lapsæ per peccatum originale, manifesto sequeretur Christum Domi-

num, qui peccati originalis fuit omnino expert, non indigniſſe gratia per ſe efficaci, ejuſque prædeſtinationem non fuiſſe gratuitam, cum tamen S. Auguſtinus lib. de Præd. Sanctorum cap. 15. contrarium definiat diſertis iſtis verbis: *Eſt etiam præclariffimum lumen prædeſtinationis & gratiæ ipſe mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui ut hoc eſſet, quibus tandem ſuis vel operibus, vel fidei præcedentibus meritis natura humana, que in illo eſt, comparavit. . . . Ipſa eſt igitur prædeſtinatione Sanctorum, quæ in Sancto Sanctorum maxime claruit: quam negare quis poteſt recte intelligentium eloquia veritatis? . . . Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille unus (ideſt Chriſtus) ut caput noſtrum eſſet, ita multi prædeſtinati ſumus, ut membra ejus eſſemus. Humana hic merita conſiſcant. Quisquis in capite noſtro præcedentia merita ſingularis illius generationis invenerit, ipſe in nobis membris ejus præcedentia merita multiplicatæ generationis inquirat. (a)*

„ (a) Ulro ego quidem agnoſco neceſſitatem
 „ gratiæ victricis tam in ſtatu naturæ innocentis, quam
 „ pariter in ſtatu naturæ lapſæ. Si quis tamen arbitra-
 „ retur Adamum indigniſſe tantum gratiæ, quam vo-
 „ cant verfatilem, qua poſſet velle bonum, non vero
 „ ejus, qua bonum ipſum operaretur, non conti-
 „ nuo illum Janſenianæ hæreſeos nota inurerem;
 „ ſunt enim Theologi plures noſtra ætate doctiſſimi,
 „ qui hanc ſententiam propugnant illud S.
 „ Auguſtini inculcantes de correct. & grat. cap. XI.
 „ ille (Adam) non opus habebat eo adjutorio,
 „ quod implorant iſti, dum dicunt: *video aliam*
 „ *legem in membris meis repugnantem legi*
 „ *mentis meæ & captivantem me in lege peccati.*
 „ Tum & illud ejuſdem S. Doctoris: *adjutorium*
 „ *Adæ fuiſſe tale, quod deſereret cum vellet, & in*
 „ *quo permaneret ſi vellet, non quo fieret ut vellet.*
 „ Vide P. Berti lib. XII. cap. 8.

D. Primos Parentes noſtros in ſtatu innocentia omnibus donis tum a natura, tum a Gratia perfectiſ, exornatos fuiſſe, & tamen a Deo, qui eſt ſupremus rerum omnium dominus, dependiſſe, ſive ut operarentur bonum, ſive ut in accepta juſtitia perfeverarent, nullus dubito, ſubindeque in tuam ſententiam de Gratia per ſe efficaci ſive ad bene agendum, ſive ad perfeverandum omnino neceſſaria tum bonis Angelis, tum in accepta juſtitia perfeverarunt, tum protoparentibus noſtris, qui e gratia, in qua conditi fuerant, exciderunt, manibus pedibuſque deſcendendo. Verum, nunc optarem, ut me expedireſ a quibuſdam difficultatibus, quæ mihi, inter legendum caput tertium libri Geneſeos, occurrerunt, quæque perfectioni, & omnigenæ ſcientiæ, quam primis parentibus noſtris in ſtatu innocentia vindicaſti, haud parum officere videntur. At enim, Geneſis cap. 3. legitur, Serpentem, qui tentavit Evam, ei, ut facilius ſuccumberet tentationi, dixiſſe: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum.* Promittebat itaque Serpens primis parentibus noſtris ſcientiam boni & mali, quam ſubinde necdum habebant, hiſque Serpentis vocibus dum obſecuta eſt Eva, manifeſtam ſuam prodidit igno-

rantiam, quippe quæ putavit ſerpentem eſſe natura ſua loquacem, & pomum, ad cujus comestionem Serpens illam provocabat, dare poſſe ſcientiam boni & mali, immo ambiit perfectam cum Deo ſimilitudinem, *Eritis ſicut Dii.* Nec minus imprudenter & incite ſeſe gessiſt Adamus, qui uxori ſuæ, falſa promiſſione Serpentis deluſæ, eique pomum propinanti, actutum morem gessiſt, cum tamen, ſi revera fuiſſet ſcientia præditus, potuiſſet nullo negotio intelligere Serpentem, quicum ipſius mulier colloquium miſcuerat, non locutum fuiſſe interventu alicujus boni Angeli, ſed mali. Bonus quidem Angelus nunquam ſolicitaviſſet Evam ad violandum præceptum, quo Deus diſtrictè primis parentibus noſtris inhibuerat, ne fructum ligni veriſi manducarent. Hinc, Scriptura Sacra eodem in capite 3. libri Geneſeos obſervat, primorum parentum, ſtatim poſt peccatum, oculos, non quidem corporis (alioqui fuiſſent a Deo creati cæci, quod eſt tam abſurdum, quod maxime) ſed oculos mentis fuiſſe apertos: *Et aperti ſunt oculi amborum &c.* quod quidem argumento eſt, primos parentes noſtros nulla ante peccatum præditos fuiſſe ſcientia. Poſtremo, primi parentes noſtri poſt peccatum non cognoſcebant immenſitatem Dei, per quam eſt ubique præſens. Voluerunt ſiquidem ſeſe abſcondere a Deo, ſicut teſtatur Scriptura Sacra c. 3. libri Geneſeos, hiſ verbis: *cum audiſſent (Adamus & Eva) vocem Domini, deambulantis in Paradifo, abſcondit ſe Adam, & uxor ejus a facie Domini.* Hi ſunt ſcrupuli, qui inter legendum caput 3. libri Geneſeos, animum meum circa perfectionem & ſcientiam, quam primis parentibus noſtris in ſtatu innocentia tribuiſſi, ſubierunt, quoſque ut mihi in præſentia eximas, te etiam atque ego.

M. Ut hiſ, quas propoſuiſti, difficultatibus ſingillatim faciam ſatis, ordiar a tentatione Evæ, quam callidus Serpens hanc vana ſpe lætavit atque inſcavit; *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum.* Quæ Serpentis verba palam innuere videntur, primos parentes noſtros necdum habuiſſe ſcientiam boni & mali. Quorum enim hanc ſcientiam boni & mali eis promiſiſſet, ſi illam jam habuiſſent? Verum, animadvertere debes, Serpentem non promiſiſſe primis parentibus noſtris qualemcumque ſcientiam boni & mali ſeu naturalem & diſcurſivam (hæc quippe jam pollebant primi parentes noſtri) ſed ipſiſ promiſiſſe ſcientiam boni & mali ſupernaturalem, ſublimiorem, extraordinariam, & ſcientiæ Angelicæ ſimilem. Quamvis enim primi parentes noſtri certo ſciverent, ſe non poſſe naturaliter & ex debito conſequi ſcientiam, quæ Angelorum propria eſt, quia nemini ſcientia ſupernaturalis & Angelica competere poteſt, niſi ei, qui naturam Angelicam habet, in quam ſe transformari non poſſe certiffime norant primi parentes noſtri; attamen ſibi perſuaſerunt, ſe ex ſingulari munificentia Dei Creatoris conſequi poſſe ſcientiam ſupernaturalem, extraordinariam, ſeu Angelicam, per quam haberent cum Deo majorem ſimilitudinem ea ſimilitudine, quam habebant ab initio. Hinc Serpens illi dixit: *Eritis ſicut Dii.* Quibus verbis primi parentes noſtri

stri ad edendum fructum ligni vetiti fuerunt induciti, non quod putarent, se Dei naturam affecturos, sed quod existimarent, se per esum pomi adepturos majorem cum Deo similitudinem, seu habituros se scientiam supernaturalem, extraordinariam, seu Angelicam, per quam similiores Deo evaderent, quam erant antehac. Nomine quippe DEI non semper in Scriptura Sacra significatur Ens independens, & infinite perfectum, sed aliquando creatura perfectior cæteris creaturis, ideoque propius ad perfectionem supremi Numinis accedens. Hinc legimus Psalm. 81. *Ego dixi: Dii estis, & filii excelsi omnes.* Hoc autem intelligitur de Prophetis, sicut explicat Christus Dominus, Joannis c. 10. Sed, inquis, ergo saltem *Eva* suam prodidit ignorantiam, dum putavit Serpentem esse loquacem, & pomum posse dare scientiam boni & mali. Non ita est, carissime Discipule. *Eva*, a Serpente sollicitata ad peccandum, non existimavit, Serpentem esse per se, & a principio intrinseco loquacem, & pomum per se, & vi sua naturali dare posse scientiam boni & mali, sed putavit, Serpentem per aliud, & ab extrinseco principio esse loquacem, & pomum vi divina & superiori dare posse scientiam boni & mali. Fateor tamen, *Evam*, a Serpente tentatam, sua scientia usam non fuisse, ac subinde actu ignorantem fuisse. Si enim *Eva* voluisset sua scientia uti, facili negotio intelligere potuisset, Angelum, qui loquebatur per Serpentem, non esse Angelum bonum, sed potius Angelum malum, utpote, qui illum ad transgrediendum præceptum divinum instigabat, sed illa, actu ambitionis abrepta, ad illas circumstantias non attendit, nec pariter Adamus, uxori suæ complacere nimis studiosus. Quo fit, ut primi Parentes nostri quamvis habitu fuerint sapientissimi, prudentissimi, & doctissimi, actu tamen, sive dum peccarunt, sua non utentes sapientia, prudentia, & doctrina, cæcutierint, juxta illud Scripturæ Sacræ: *Homo cum in honore esset, non intellexit* &c. Sic sunt omnes peccatores, qui, quamvis habitualement Legem, seu præcepti, vetantis peccatum, notitiam habeant, illicitæ tamen cupiditate, & densas menti tenebras offundente, actu non attendunt ad illam, quam habitu tenent notitiam Legis, eamque transgrediuntur, juxta illud commune Esatum; *Video meliora, proboque, deteriora sequor.* Habuerunt itaque primi Parentes nostri in statu innocentia omnigenam scientiam, illosque Deus (ut ait Auctor Libri Sacri Ecclesiastici c. 17.) *Disciplina intellectus replevit illos. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum, & mala & bona ostendit illis;* ea tamen scientia usi non fuerunt primi Parentes nostri, dum Diaboli, per Serpentem loquentis, verbis fidem adhibuerunt, & præceptum Dei, quo nihil prius & antiquius habere debebant, sui, atque posteritatis plane immemores, transgressi sunt. Non inficior tamen, primos Parentes nostros habuisse post peccatum cognitionem experimentalem, quam antehac non habebant. Experientia quippe post peccatum compertam, ac exploratam habere cœperunt, se esse nudos, & erumpentes inordinatos perduellis concupiscentiæ motus perfererunt. Dum vero

essent in statu innocentia, audi quidem erant, sed non erubescabant, quia eo in statu justitia originalis partem inferiorem perfecte subiciebat parti superiori, seu rationi. Quo fit, ut cognitio, quam primi Parentes nostri post peccatum de nuditate corporis sui habuerunt, fuerit dumtaxat experimentalis, non secus ac licet homo sanus probe cognoscat, quam magnum sit homini bonum sanitas, si tamen in morbum incidat, suæque sanitatis jacturam faciat, tunc cognitione experimentalis sentit, quantum bonum, seu sanitatem, perdidit. Sic non absimili ratione, primi Parentes nostri post peccatum variis titillati rebellis concupiscentiæ motibus, & aliunde sentientes ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, proclivitatem ad malum, & difficultatem operandi bonum, fatali, heu nimium, experientia cognoscere cœperunt, se e felicissimo innocentia statu, quo fuerant a Deo conditi, propria sua malitia excidisse, seque justitiam originalem, beatissimam Cælestium donorum copiam, & virtutum omnium suppellectilem, qua erant exornati, amisisse, adeoque sibi, & toti suæ posteritati omnium malorum agmen importasse. Hoc in sensu intelligenda est Scriptura Sacra, dum de primis Parentibus nostris post peccatum ait: *Et aperti sunt oculi amborum.* Denique, non ignorarunt primi Parentes nostri, Deum esse immensum, & ubique præsentem, licet post peccatum voluerint, pudore suffusi, se abscondere a Deo, quemadmodum legitur cap. 3. Libri Geneseos. At enim, noluerunt primi Parentes nostri post peccatum se a Deo abscondere in natura divina existente; Sed voluerunt se abscondere a Deo sub forma humana constituto. Deus enim, postquam peccassent primi Parentes nostri, ut familiarius ageret cum illis, eisque inobediencia peccatum exprobraret, formam humanam assumpsit, cujus vocem cum audierunt, statim perterrefacti, sibi que male conficii, voluerunt, se a Deo, sub forma humana constituto, abscondere flagitium quippe tenebras amat. Addo etiam, Scripturam Sacram eo loci more humano loqui, sicut dum eodem in capite tertio Libri Geneseos refert, Deum dixisse Adamo: *Adam ubi es?* quæ Scripturæ verba more humano dicta esse nemo non videt, alioquin arguerent in Deo ignorantiam, quasi latuisset Deum locus, in quem se se receperat Adamus. Ex his, quæ hæctenus diximus, manifesto patet, nullam primis Parentibus nostris in statu innocentia defuisse scientiam, sed illos ideo peccasse, & versipellis Serpentis verbis fidem adhibuisse, quia superbia elati ad circumstantias tentationis, qua illos Diabolus, per organum Serpentis loquens, aggressus est, non attenderunt: *Hujusmodi autem peccatum superbiae,* inquit S. Thomas 1. part. qu. 63. art. 1. *non præexigit ignorantiam, sed absentiam solum considerationis rerum, quæ considerari debent, & hoc modo Angelus peccavit convertendo se per liberum arbitrium ad proprium bonum, absque ordine ad regulam divine voluntatis.* Hæc autem absentia considerationis eorum, quæ in tentatione Serpentis considerari debebant, locum

cum maxime habuit in *Eva*, quæ ideo multiplici nomine peccavit. Primo, quod Serpenti, de præcepto Dei male differenti, aures præbuerit, cum eo otiosa miscens colloquia. Secundo quod pravum Serpentis consilium non statim respuerit, non exhorruerit. Tertio, quod de re ipsa iudicaverit, non ex Lege Dei, quam apprimè edocta erat, sed ex his, quæ apparebant, seu e pulchritudine, odore, sapore, & gustu fructus vetiti a Deo. Quarto, quod a Serpente victa, illius in pervertendo viro, cui focia data erat, ministra fuerit. Vir autem, seu Adamus, præpostera docilitate peccavit, factus uxoris discipulus: uterque autem ex superbia peccavit resistendo Deo, & iustissimo præcepto, quod illis ratione supremi in eos dominii imposuerat, morem gerere detrectando.

D. Quid intelligis per illum Paradisum, in quo, sicut ex Scriptura Sacra observasti, primi Parentes nostri, post peccatum, audierunt vocem Dei, in humana forma constituti, & ab eo se abscondere voluerunt, cum eos puderet nuditatis suæ?

M. Postquam Deus primum hominem, seu Adamum, e limo terræ formasset, posuit illum in Paradiso, idest, in horto fecundissimo, & amœnissimo, ut operaretur & custodiret illum, eundemque hortum Deus omni genere ligni arborumque conferuit, ut ex earum variis fructibus aleretur homo, Deoque summa devotione ferviret. Tum dedit ei mandatum, quod si observasset, immortalis maneret: si transgressisset, morte afficeretur. Id autem præceptum fuit, ut ex arbore intelligentiæ boni, & mali, quæ erat in medio Paradisi, non gustaret. Deus autem adduxit ad Adamum omnia animantium genera, quibus Adamus nomina indidit; sed cum inter omnia animalia nullum inveniretur adiutorium ei simile, voluit Deus, ne solus viveret Adamus, divini spiritus aura animatus, fociam ei simillimam ad illius auxilium, & solatium, sed præsertim ad liberum procreationem formare, Quocirca, misit Deus soporem in Adamum, & ex eo, in placidum delapsò somnum, costam unam cum adhærente carne, qualis in homine vivente conspicitur, eripit, & ex ea corpus *Eve* effinxit. Expergefactus Adamus, & intuens *Evam*, sibi a Deo datam fociam ac conjugem, in hæc verba prorupit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Tam felici priorum Parentum nostrorum forti invidit Diabolus, & per Serpentis organum loquens, omnes fallacias & calliditates suas ad decipiendum hominem acuit & intendit, ut ei adimeret immortalitatem. Et primo mulierem, *Evam*, dolo illexit, ut veritum quibus sumeret, & per eam ipsi quoque homini persuasit, ut violaret Dei Legem. Tunc primos Parentes nostros nuditatis suæ puduit, sed, ut trito fertur adagio, *sero sapiunt Phryges*. Culpam statim excepit pœna, quam Deus Diabolo, per Serpentem loquenti, *Eve*, & *Adamo* infixit, nihilque moratus frivolas primorum Parentum nostrorum excusationes, illos ex amœnissimo loco,

seu Paradiso terrestri, præcipientes eiecit in regionem spinis, urticisque scotentem, in eos, malorum ac infortunatorum progenitores diram mortis protulit Sententiam, atque ante ostium Paradisi collocavit Cherubim, flammeo gladio atque versatili munitum, qui custodiret viam ligni vitæ, & homines, innumeris obnoxios miseris, ab ejus ingressu in omne ævum arceret, proculque eliminaret. En tibi paucis verbis descripta primorum Parentum nostrorum misera, æternumque deploranda catastrope, quam in Colloquio sequenti accurate perpendemus.

D. Sine, quæso, ut sub finem hujus Colloquii aliquas circa hanc miseram primorum Parentum nostrorum catastrophen difficultates proponam: Et primo scire velim, ubinam, seu in qua Regione situs esset ille Paradisus terrestris, e quo primi Parentes nostri, postquam peccarunt, fuerunt a Deo expulsi? Secundo, quantum temporis in hoc Paradiso, seu amœnissimo loco, perstitissent primi Parentes nostri?

M. Circa primum, quod proponis, dubium, variaz clarissimorum Scriptorum circumferuntur sententiæ, quas hic dumtaxat indigitare sufficiet, ut ex ea, circa Paradisi terrestris situm, tot opinionum, quæ volitant, varietate, facili negotio dignoscere possis, nihil certi statui posse de loco in quo fuit conditus a Deo Paradisus terrestris. A lii siquidem putant, Paradisum terrestrem fuisse universam Terram. Alii Paradisum terrestrem collocant in tertio Cælo. Alii in quarto. Alii in Cælo Lunæ, alii in ipsa Luna, vel in monte Cælo Lunæ proximo. Alii in media aeris Regione extra tellurem. Alii sub terram, vel in loco remoto, & hominibus plane ignoto. Alii Paradisum terrestrem constituunt sub Polo Arctico. Alii eum reponunt in Oriente. Alii in America. Alii in Africa sub Æquatore, alii in Indiis. Alii denique Paradisum terrestrem a Deo conditum esse existimant in Asia, sive in Armenia majori, sive in Mesopotamia, aut in Assyria, sive in Perside, sive in Babylonia, sive Arabia, sive Syria, aut Palestina &c. Quam certe tot inter se se discrepantium circa Paradisi terrestris situm varietatem opinionum postquam attenta mente considerassem, & omnes conjecturas, quibus indulgent earum Auctores, accurato examine discussissem, multum, ut ingenue dicam, arrisit mihi illud S. Augustini lib. 8. de Genesi ad literam cap. 5. *Melius est, inquit Aquilinus ille Doctor, dubitare de occultis, quam litigare de incertis.* Nam ex tanta confusione nihil aliud mea sententia colligi potest, quam verum esse, quod antiquissimus Scriptor Tertullianus, similia fortasse de Paradisi loco expertus, prudenter Apologetici cap. 47. scripsit: *Paradisum terrestrem esse locum divini amœnitatis a notitia Orbis communis segregatum.* Et Theodoretus Qu. 19. in Genesim ait: *Deum ignotos fecisse meatus fluminum Paradisi, ut amputaret superfluum hominum curiositatem; & S. Augustinus lib. 8. de Genesi ad literam cap. 7. putat, Paradisi terrestris locum esse a cognitione hominum remotissimum.* Quoniam igitur in loco situs fuerit Paradisus terrestris, in medio relinquo. Poteris, si tibi per otium liceat, elegantissimum lectitare Opusculum, quod de Paradiso terrestri edidit illustrissimus Daniel Huertius, Epi-

Episcopus Abrincensis. Hoc unum impræsentiarum de Paradiso terrestri, in quo Deus constituit primos parentes nostros, sufficit ut scias, videlicet Catholica Fide constare, hunc Paradisum fuisse in terra conditum, eumque corporeum extitisse, non spirituale & figuratum, sicut censuit *Origenes* in *Genesim*, teste *S. Hieronymo*, qui in *Epistola 61.* (veteris Editionis) ad *Pammachium*, inter octo *Origenis* errores, hunc sexto loco recenset: *Quod sic Origenes Paradisum allegorizet, ut Historie auferat veritatem, pro arboribus Angelos, pro fluminibus virtutes cælestes intelligens, totamque Paradisi continentiam tropologica interpretatione subvertat.* Cæterum, ut ad secundum, quod proposuisti, Dubium accedam; *Quantum scilicet temporis primi Parentes nostri in Paradiso terrestri perstitierint?* non una omnium est sententia. Quidam autumant, primos Parentes nostros unica tantum die in illo amœnissimo loco vixisse, & eadem die illos peccasse, & e Paradiso fuisse a Deo itidem expulsos. Huic sententiæ haud parum favere videtur Textus Hebræus, nam, cum nos in Editione nostra Vulgata, sic legamus: *Homo, cum in honore esset, non intellexit:* in Textu Hebræo sic legitur: *Homo, cum in honore esset, non permolavit,* idest, in Paradiso terrestri, in quo fuerat a Deo collocatus, unde sequitur Adamum per unum dumtaxat diem fuisse Paradisi terrestris colonum. Alii existimantes, non tam præproperam primorum Parentum nostrorum fuisse culpam, eorumque e Paradiso terrestri ejectionem, probabilis esse arbitrantur, Adamum, & Evam octavo a sua productione die peccasse, & e Paradiso fuisse extrusos. Alii magis protrahunt tempus, ac volunt, primos Parentes nostros per triginta tres dies in Paradiso terrestri permanisse, eo quod Christus Servator noster, totidem annos ad luendum Adami peccatum in terris vixerit. Alii postremo statuunt, primos Parentes nostros per quadraginta dies in Paradiso terrestri vixisse. Verum, ut ingenue dicam, cum prædictæ sententiæ frigidis nitantur conjecturis, nec liceat in his, quæ consulto sacræ Literæ religio obtexerit silentio, ariolari, & meras obtrudere conjecturas, nolo hac in re meum interponere iudicium. Obiter tantum dicam, primos Parentes nostros, postquam per breve temporis spatium amœnissimi Paradisi delicias delibassent atque prægustassent, sua culpa iusto Dei iudicio fuisse illis privatos, ac subinde eorum laticitiam, cum maxime gestiret, excepisse luctum, & summis gaudiis summos pariter intercurrisse dolores.

D. Extatne etiamnum Paradisus ille terrestris & quantum ad Solum, & quantum ad amœnitatem?

M. Paradisum terrestrum non amplius extare, sed aquis Diluvii, quæ altioribus montibus quindecim cubitis (ut legitur *Genesis* cap. 7. v. 20.) eminebant, deletum fuisse, multi opinantur viri eruditi. Non desunt tamen Scriptores, qui contendunt, perslare etiamnum Paradisum terrestrum, & in eum, tempore universalis Diluvii divinitus conservatum, translatos esse *Enochum*, se-

ptimum ab Adamo Patriarcham, & Prophetam *Eliam*, qui secundi adventus Christi Domini prodromi ac præcones esse debent, atque in eo adhuc vivere æternæ beatitudinis candidatos. Verum, utraque sententia facile conciliari potest, si dicatur, extare quidem etiamnum Paradisum terrestrum, quantum ad Solum, seu locum, in quo a Deo constitutus erat, sed non quantum ad amœnitatem, venustatem, fecunditatem, & copiam arborum, quibus Deus illum primitus exornaverat. Et sane, cum Scriptura Sacra diserte dicat, aquas universalis Diluvii quindecim cubitis altiores fuisse montibus, quos cooperuerunt, & aliunde hanc Paradisi terrestris ab aquis Diluvii conservationem divinitus factam, altissimo silentio prætermittat, vero quam simillimum videtur, Paradisum terrestrum suam, durante Diluvio, venustatem & amœnitatem perdidisse; alioqui, si Deus Paradisum ab aquis Diluvii intactum & illibatam conservasset, non præcepisset *Noemo*, ut Arcam cum tot laboribus fabricaret, quo suæ, & totius familiæ salutem, grassante Diluvio, prospiceret, sed *Noemo* iussisset, ut se, totamque familiam suam, una cum speciebus animalium, induceret in Paradisum terrestrum, quo aquæ Diluvii, impediende divina omnipotentia, pertingere minime potuissent; Deus enim & natura, juxta commune estatum, nihil faciunt frustra. Esto igitur Paradisus terrestris etiamnum existat, quantum ad Solum, seu locum & situm, in quo a Deo conditus fuit, non existit tamen amplius quantum ad venustatem, amœnitatem, & concinnam arborum distinctionem, copiam, ordinem, dispositionem, quam ante hac habebat.

D. Dixisti superius, si bene memini, *Evam* in Paradiso terrestri e costâ Adami fuisse a Deo productam. Sed qui hoc fieri potuerit, necdum satis, ut candide fatear, assequi possum. Enim vero, si Deus, ut formaret Evam, subduxit e corpore Adami costam, sequitur, Adamo defuisse unam costam, ac subinde corpus Adami imperfectum ac mutilum remansisse. Secundo, dixisti, *Evam*, postquam a Diabolo, per Serpentis organum loquente, delusa comedisset vitium fructum scientiæ boni & mali, recta adiiisset Adamum, maritum suum, eique verbis suis persuasisse, ut manducaret itidem fructum prohibitum scientiæ boni & mali. Vellem autem scire, quinam esset vetitus ille fructus scientiæ boni & mali, quem in Paradiso terrestri manducarunt primi Parentes nostri? Et deinde, qua lingua Adamus, & Eva in Paradiso terrestri loquerentur, dum inter se miscebant colloquia?

M. Curiosas sane magis, quam utiles, proponis difficultates, de quibus cum penitus sileat Scriptura Sacra, præstaret ab illis in integrum suspendere. Sed quia, ut video, moleste ferres, si eas in præsentia intactas omnino relinquere, curiositati tuæ morem geram, ea tamen lege, ut paucis verbis me ab illis expediam, sicque Colloquio nostro, quod longius, quam par sit, protraximus, coronidem tandem imponamus. Prima difficultas facili negotio solvitur. Quamvis enim Eva fuerit e costâ Adami formata, inde tamen haud sequitur, defuisse Adamo unam costam, ejusque corpus mutilum & imperfectum remansisse, quia
(ut

(ut docet S. Thomas 1. part. qu. 92. art. 3. ad 2.) costa Adami, e qua Deus formavit Evam, fuit de perfectione Adæ, non prout erat individuum quoddam, sed sicut erat principium speciei; sicut semen est de perfectione generantis, quod operatione naturali cum delectatione resolvitur. Unde multo magis virtute divina corpus mulieris potuit de costa viri formari absque dolore. Quibus verbis aperte innuit Doctor Angelicus, quod, sicut semen non est de perfectione hominis, quatenus est natura humana individuum, sed quatenus est humanae speciei principium per generationem, ita illa costa, ex qua Deus Evam formavit, non erat de perfectione Adami, prout Adamus erat natura humana individuum, sed prout principium erat totius speciei suæ. Voluit enim Deus, ut sicut ipse est principium totius universi, ita Adamus esset principium totius suæ speciei; quam in rem Apostolus Paulus Actorum cap. 17. ait, quod *Deus fecit ex uno omne genus hominum*. Nullam ergo imperfectionem, subducta illa costa, contraxit Adamus, nullumque, singulari Dei beneficio, persensit dolorem, quando ab ejus corpore fuit separata. Cur autem voluerit Deus, ut mulier, seu Eva, fieret ex viro, seu Adamo, & ex illius costa formaretur? plures rationes, quas hic summam delibabo, profert Angelicus Doctor. Prima est: ut Adamus esset principium totius suæ speciei, si autem Eva ex Adamo non fuisset formata, Adamus non extitisset principium totius suæ speciei, sicut mox observavimus. Altera ratio est: *Ut vir magis diligeret mulierem, & ei inseparabiliter inhaereret, dum cognosceret eam esse ex se productam, unde dicitur lib. Genesis cap. 2. De viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ. Et hoc maxime necessarium fuit in specie humana, in quam & femina commanent per totam vitam. Quod non contingit in aliis animalibus. Tertia ratio est: quia mas & femina conjunguntur in hominibus, non solum propter necessitatem generationis, ut in aliis animalibus, sed etiam propter domesticam vitam, in qua sunt aliqua opera viri & femine, & in qua vir est caput mulieris. Unde convenienter ex viro formata est femina sicut ex suo Principio. Quarta ratio est Sacramentalis: Figuratur enim per hanc Evam ex Adamo formationem, quod Ecclesia a Christo sumit Principium. Unde Apostolus dicit Epist. ad Ephesios cap. 5. Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia: Hæ sunt quatuor rationes, quibus S. Thomas 2. part. qu. 92. art. 3. probat, mulierem, seu Evam, debuisse fieri ex viro, seu Adamo.*

D. Valde mihi placent quatuor istæ rationes, quibus S. Thomas evincit, Evam ex Adamo fieri debuisse. At, cedo, ne molestum sit, rationem, cur conveniens fuerit, ut Eva e costa viri sui Adami formaretur?

M. Geminam rationem 1. part. qu. 92. art. 3. adducit Doctor Angelicus, quibus ostendit, conveniens fuisse, ut Eva e costa viri sui Adami formaretur. Primo quidem ad significandum quod inter virum & mulierem debet esse socialis conjunctio. Neque enim mulier debet dominari in virum, & ideo non est formata de capite. Neque debet a viro

despici tanquam serviliter subjecta, & ideo non est formata de pedibus. Secundo, propter Sacramentum, quia de latere Christi dormientis in Cruce fluxura erant Sacramenta, id est, sanguis & aqua, quibus est Ecclesia instituta. His duabus luculentis S. Thomæ rationibus satis superque diluta manet prima, quam proposuisti, difficultas.

D. Necdum explicuisti, quinam esset fructus ille a Deo vetitus scientiæ boni & mali, quem in Paradiso terrestri, prava Diaboli, per organum Serpentis loquentis, suggestione, ederunt primi parentes nostri, & qua lingua loquerentur, dum inter sese miscerent colloquia?

M. Qualis fuerit fructus ille a Deo vetitus scientiæ boni & mali, quem primi parentes nostri in Paradiso terrestri comederunt, incertum omnino est, idque facile colligitur ex discrepantia sententiarum, in quas abeunt Scripturæ Sacræ Interpretes, qui, conjecturis plus æquo hac in re indulgentes, voluerunt pro arbitrato suo definire, & quasi digito monstrare, qualis esset fructus ille a Deo vetitus scientiæ boni & mali. In primis, *Moyse Barcephas* in libro, quem lucubravit, *De Paradiso*, existimat, fructum scientiæ boni & mali, a Deo vetitum Adamo & Evæ, nihil aliud fuisse, quam usum connubii, quem Deus primis parentibus nostris in Paradiso terrestri inhibuit, donec juberet, ut eo connubii usu invicem fruenterent. Sed hujus sententiæ, cum nullum sive in Sacris literis, sive in SS. Patrum Traditione vel minimum extet vestigium, mirum non est, quod omnium Theologorum calculo rejiciatur. Alii existimant, fructum vetitum scientiæ boni & mali, fuisse vel vitem, vel frumentum. Plurimorum fuit opinio fuisse ficum. Alii opinantur fuisse malum, seu pomum. Alii censent fuisse malum araucanum, aut limonium. Alii dicitant, fuisse cerasum, aut pyrum, vel prunum. Ipse vero, qui in his rebus, quas velut Scriptura Sacra sipario silentii obtexit, aridiori fas non esse arbitror, ejusmodi quæstionem de vetito fructu scientiæ boni & mali, utpote alendæ potius curiositati, quam fovendæ pietati utilem, in medio relinquo, & unumquemque in suo sensu abundare permitto. Quod spectat linguam, qua primi parentes nostri in Paradiso terrestri loquebantur, quamque in creatione sua, speciali Dei infundentis beneficio, receperunt, opportunius ea de re agemus in colloquiis de secunda Mundi ætate, ubi de confusione linguarum post universale diluivum sermonem institutum, & quænam fuerit omnium primigenia lingua, investigabimus. Nunc observare sufficiat, linguam, qua primi parentes nostri in Paradiso terrestri utebantur, fuisse hebræam, & ex ea omnes alias linguas, velut totidem dialectos, promanasse, sicut multis argumentis evincit doctissimus, & linguarum Orientalium peritissimus *Ludovicus Thomassinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, in suo *Glossario Hebraico*. Sed tempus est ut nostro colloquio finem imponamus.

D. Siste, precor, fidem tuam nondum omnino liberaisti. Promisisti quippe, te sub finem hujus colloqui producturum in lucem fabulas & errores, quos

quos prophani Scriptores, Poetæ videlicet, & gentiles Philosophi, circa primi hominis, Mundi, & animalium creationem commenti sunt. Has itaque fabulas & gentiliū errores debes nunc in lucem proferre, & eadem opera breviter confutare.

M. Fabulas & errores, quos circa primi hominis, Mundi, & animalium creationem, excogitarunt Ethnici Scriptores, ad quatuor potissimum capita, ne longior sim, reducam. In primis, finxerunt Poetæ, primum hominem de luto a *Promethæo* factum esse. Qua in re, ut optime observat *Lactantius* lib. 2. *Institutionum Divinarum* cap. 11. res non sefellit Poetas, sed nomen artificis. Nullas enim veritatis literas attigerant: sed quæ Prophetarum vaticiniis tradita in Sacrario Dei continebantur, ea de fabulis & obscura opinione collecta & depravata, ut veritas a vulgo solet, variis sermonibus dissipata, corrumpi, nullo non addente aliquid ad id, quod audierant, carminibus suis comprehenderunt. Et hoc quidem inepte, quod tam mirabile tamque divinum opificium homini dederunt. Quid enim opus fuit, hominem de luto fingi, cum posset eadem ratione generali, qua ipse *Promethæus* ex *Japeto* natus est? Qui si fuit homo, generare hominem potuit, facere non potuit. De Diis autem illum non fuisse, pœna ejus in caucaso monte declarat. Apparet ergo falsum esse, quod finxerunt Poetæ, primum scilicet hominem de luto a *Promethæo* conditum fuisse. Credibile tamen est, ut ibidem advertit *Lactantius*, Poetas, qui figuris involvere solent, & obscurare quæ dicunt, innuere duntaxat voluisse, primum omnium *Promethæum* simulacrum hominis formasse de pingui & molli luto, ab eoque natam primo artem & Statuas, & simulacra fingendi. Siquidem *Promethæus* Jovis temporibus fuit, quibus primum templa constitui, & novi Deorum cultus esse cœperunt. Sic veritas fucata mendacio est, & illud, quod a Deo factum ferebatur, homini, qui opus divinum imitatus est, etiam cœpit adscribi. Cæterum fictio veri ac vivi hominis e limo, Dei est & non *Promethæi*.

Secundo, erravit Philosophus *Aristoteles*, dicens, Mundum non esse a Deo creatum, sed semper fuisse, & humanum genus, & cætera, quæ in eo sunt, initium non habere, sed semper fuisse ac fore. Quem errorem *Moses* in historica narratione de creatione Mundi præfocat, librum *Geneseos* auspiciens his verbis: *In principio Deus creavit Cælum & terram.* Et sane, cum videamus singula quæque animalia, quæ ante non fuerant, incipere esse, & esse desinere; necesse est totum genus aliquando esse cœpisse, & aliquando desitutum esse, quia cœperit.

Tertio, errarunt Philosophi *Democritus*, & *Epicurus*, qui docuerunt, hominem, cæteraque animalia, sua sponte e terra esse nata, & ut divinam providentiam, qua regitur mundus, de medio tollere possent, corpuscula, seu semina per inane volitantia, admiserunt, quibus inter se temere conglobatis, univèrsa gigni atque concrefcere stulte asseverabant. Sed horum stultitia facile refellitur. Nam primo, quo fœdere inter se hæc corpuscula, per inane volitantia, & qua mente

conveniunt, ut ex his aliquid constitatur? quo pacto tam disposite & ordinate coire possunt, cum sensu & ratione careant? Cum igitur Mundum, omnesque partes ejus, ut videmus, mirabilis ratio gubernet, cum cæli temperatio, concors elementorum discordia, & æqualis in ipsa varietate cursus astrorum luminumque cælestium, temporum constans ac mira descriptio, terrarum varia sæcunditas, plana camporum munimenta, & aggeres montium, viriditas ubertasque sylvarum, fontium saluberrima eruptio, fluminum opportuna inundatio, maris opulentia & copiosa interfusio, ventorum diversa, & utilis aspiratio, cæteraque omnia ratione summa consent: quis, amabo, tam cæcus est, ut existimet, sine suprema mente esse facta, in quibus mira dispositio providentissimæ rationis elucet? Deum itaque rerum omnium, quæ in mundo sunt, conditorem ac rectorem esse, solus ille, qui mente captus est, inficiari, aut in dubium revocare potest.

Postremo, pessimus omnium error, quem tu, carissime Discipule, maxime detestari debes, est error *Epicuri*, turpissimæ voluptatis assertoris, qui, ut suis, & aliorum vitiiis impunitatem sponderet, eo impietatis prorupit, ut diceret, Deum nihil omnino de rebus, quæ fiunt in hoc Mundo, curare, non ira, non gratia tangi: Inferorum portas non esse metuendas, quod animæ post mortem occidunt, nec ulli omnino sint Inferi; Voluptatem esse maximum bonum, cujus captandæ causa nascitur homo. Hoc portentosum *Epicuri* dogma, quod ad omnium vitiorum genera latissimum aperit ostium, expendens *Lactantius* lib. 3. *Divinarum Institutionum* cap. 17. hæc habet: *Quis, cum hoc affirmari audiat, vitiiis & sceleribus abstineat? Nam si peritura sunt anime, appetamus divitias, ut omnes suavitates capere possimus; quæ si nobis desunt, ab iis, qui habent, auferamus clam, dolo, vi: eo magis, si humanas res Deus nullus curat, quoadcumque spes impunitatis arripserit, arripiamus, necemus. Sapientis est enim male facere, si & utile sit & tutum: quoniam si quis in cælo Deus est, non irascitur cuiquam. Equè stulti est & benefacere: quia sicut ira non commovetur, ita nec gratia tangitur. Voluptatibus igitur, quomodo possumus, serviamus. Brevi enim tempore nulli erimus omnino. Ergo nullum diem, nullum denique temporis punctum fluere nobis sine voluptate patiamur, ne, quia ipsi quandoque perituri sumus, id ipsum quod viximus, pereat. Et, paucis interjectis, subdit idem elegans Auctor: Est plane cur quisquam putet, hanc vocem vivi esse sapientis, quæ potest latronibus aptissime commodari? Viden, carissime discipule, quod tendat infestissimum istud dogma *Epicuri*, qui negavit esse Deum, qui hunc mundum negavit ab illo conditum, qui animæ immortalitatem, & Inferorum existentiam mordicus negavit? Hoc igitur scelestissimum dogma omni execratione prosequi debes, & velis remisque fugere confortia quorundam impiorum, qui e schola *Epicuri* prodicentes, jam victa profus & obruta conscientia, ex turpibus factis laudem etiam sibi quaerunt, inque summis malis, perinde ut summis bonis acquiescunt; de Deo, de Religione, de animæ*

immortalitate pessime sentiunt, atque undique contaminata vita, pestilentibus exemplis, pestilenti oratione, proximum quemque, velut contagio morbi, insciunt. Hi nimium sunt Epicurei nostri sæculi, quos adeo non pudet impiæ vitæ, ut gloriantur in malitia potentes iniquitate. Denique, eo rediguntur infelices, ut non vereantur Sacratissima Religionis Mytheria irridere, piorum hominum simplicitatem ludibriis incessere, nec a conviciis interim in Christum, nec ab impiis sermonibus abstinere. Horum itaque improborum hominum, qui sunt deploratæ malitiæ, & immedicabilis pravitatis, convictum, consuetudinem & colloquia omnino fuge, quia non perinde inficit corpora vicina pestis ægrotantium, ut oratio istorum flagitiosorum hominum corrumpit familiares. (a)

„ (a) Bona verba quæso. In Epicureos quidem hæc convicia rejicienda merito sunt; sed cum Epicuro, ejusque dogmate in voluptate summum hominis bonum constituente, mitius agendum existimo. Quanquam enim falsus est, cum medium pro fine constituit, nunquam tamen voluptatem a virtute Philosophus ille sejunxit; docuit enim statuendam quidem esse pro fine ultimo summam voluptatem, at simul negavit dari summam voluptatem posse, quæ non esset virtutum exercitatio qualitas. Id ex ejus fragmentis, & gravissimorum authorum testimoniis, evicit Petrus Gassendus in dissert. de vita, moribus, & doctrina Epicuri. Hoc tamen, fautor, de voluptate dogma Epicureos egit in transversum; voluptatem enim pro fine ultimo sibi præstituentes, alio, quam ubi a magistro suo erat constituta, illam quærebant.

D. Nihil mihi unquam commercii, negotii ac societatis erit cum istis impiis hominibus, qui Deum esse negant, Sacras Scripturas rident, nullam Religionem admittunt, ut hoc pacto in suis vitiis securitatem sibi quærentes atque licentiam impune faciendi quicquid lubet, subintret tandem impietas inverecunda, impavida circa illicitum regnet audacia, & timor omnis penitus excutiat, dum nec pœna post mortem timetur, nec a Deo ullum commodum speratur. Horum, inquam, pestilentissima colloquia semper devitabo, quia, ut prudenter monet Poeta: *corrumpunt bonos mores colloquia mala.*

COLLOQUIUM II.

In quo discutiuntur ac dirimuntur difficultates, quas de statu Adami post peccatum proponere solent Theologi.

M. S Tatus Adami post peccatum, de quo in præsentì Colloquio sermonem habituri sumus, nihil aliud est, quam conditio naturæ humanæ, Adami peccato, quod in omnes ejus posteros via ordinaria per seminalem propagationem traditur, inquinatæ. Quamvis enim homo gratiæ medicinalis beneficio sit a Christo, Salvatore nostro sanatus, semper tamen dicitur in statu

naturæ lapsæ; tum quia gratia illa medicinalis naturam universam reapse non sanat, sed naturæ dumtaxat individua quædam; quibus per baptismum confertur; Tum quia etiam, restituta in sacro Baptismatis fonte gratia sanctificante, semper in homine baptizato infixus manet peccati fomes, qui est mala peccati Adami appendix, & ad peccatum inclinatur, quo fit, ut, licet homo per gratiam sanctificantem perfecte sanetur quantum ad mentem, remaneat tamen infirmitas quantum ad carnem, per quam servit legi peccati, ut docet S. Thomas. Hic autem status hominis post peccatum Adami quadruplex distinguitur. Primus est ante Legem scriptam, seu Mosaicam, & ille dicitur *status legis naturæ*. Secundus est sub lege scripta, & ille appellatur *status legis Mosaicæ*. Tertius est sub gratia, & illa nuncupatur *status legis Evangelicæ*. Quartus est in pace, quæ (ut ait Sanctus Augustinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 118.) *post hanc vitam in requie spiritus, deinde in resurrectione etiam carnis implebitur*. Et hic postremus hominis status vocatur *status eternæ Beatitudinis*. Porro, hic agemus de statu hominis post peccatum sub lege naturæ usque ad universale Diluvium.

D. Cur, quæso, præcepit Deus primis parentibus nostris, ne comederent fructum ligni scientiæ boni & mali, & quodnam fuit in illo transgrediendo divino præcepto eorum peccatum?

M. Deus ratione supremi dominii, quod obtinet in omnes creaturas, ac subinde in primos parentes nostros, eis præcepit, ut non ederent fructum arboris scientiæ boni & mali, quo suæ erga ipsum, creatorem, & supremum rerum omnium Dominum, promptam obedientiam demonstrarent: *Bona est arbor, nolo tangas. Quare? Quia Dominus sum & servus es. Hæc tota causa est. Si parva est, dedignaris esse servus. Quid autem tibi expedit nisi esse sub Domino? Quomodo eris sub Domino, nisi fueris sub præcepto?* Sunt verba S. Augustini in Psalmum 70. Concione 2. post medium. Et ibidem ait Aquilinus ille Doctor: *Non poterat Deus perfectius demonstrare quantum sit bonum obedientiæ, nisi cum prohibuit ab ea re, quæ non erat mala.* Obiter tamen advertere debes cum eodem S. Doctore loco mox a me laudato, arborem illam appellatam esse *Scientiam boni & mali, non quia inde talia quasi poma penderent: sed quia homo, qui nollit bonum a malo discernere per præceptum, discreturus erat per experimentum, ut tangendo vetitum, inveniret supplicium.* Quale autem in transgressione divini illius præcepti fuerit primorum parentum peccatum, constans est Sanctorum Patrum Augustini & Thomæ doctrina, fuisse peccatum superbiæ. Sic enim S. Augustinus cap. 13. lib. 14. De civitate Dei docet: *In occulto autem mali (seu primi parentes nostri) esse ceperunt, ut in apertam inobedientiam laborarent. Non enim ad malum opus perveniretur, nisi præcessisset mala voluntas.* Porro *mala voluntatis initium quid potuit esse nisi superbia? Initium enim omnis peccati superbia est. Quid est autem superbia nisi perversæ celsitudinis appetitus? Perversa enim cel-*

consuetudo est, deserto eo, ut debet animus inherere principio, sibi quodammodo fieri atque esse principium. Hoc fit, cum sibi nimis placet &c. Non ergo malum opus factum est, idest, illa transgressio, ut cibo prohibito vescerentur, nisi ab eis, qui jam mali erant. Sancto Augustino succinit Sanctus Thomas 2. 2. qu. 162. art. 1. ubi hæc habet: Manifestum est, quod prius invenitur inordinatio in motu interiori anime, quam in actu exteriori corporis. . . . Inter motus autem interiores prius movetur appetitus in finem, quam in id quod queritur propter finem. . . . Unde relinquitur, quod primum peccatum hominis fuit in hoc quod appetiit quoddam spirituale bonum supra suam mensuram, quod pertinet ad superbiam. Verum, quamvis peccatum primorum parentum nostrorum proprie fuerit peccatum superbiæ, haud incongrue tamen appellari potest peccatum universale, seu seminarium peccatorum, præsertim inobedienciæ, gulæ, intemperantiæ, perfidiæ, ingratiitudinis post hominum memoriam maxime, & scelestissimi parricidii, quo sibi omnibusque posteris temporalem mortem consciverunt, & æternam mortem intulissent, nisi filius Dei unigenitus, factus homo, nos ab æterna morte per pretiosum sanguinem, quem in ara crucis effudit, misericorditer liberasset. Peccato autem Adami occasionem dedit nimis & inordinatus amor, quem habuit erga uxorem suam, sicut Sanctus Augustinus lib. 2. de Genesi ad litteram explicat his verbis: Ita Salomon, vir tantæ sapientiæ, numquid credendum est quod in simulacrorum cultu creditur aliquid esse utilitatis? Sed mulierum amori ad hoc malum trahenti resistere non valuit, faciens quod sciebat non esse faciendum, ne suas, quibus deperibat, atque diffuebat, mortiferas delitias contristaret. Ita & Adam, postquam de prohibito ligno seducta mulier manducavit, eique dedit, ut simul ederent, noluit eam contristari, quam credebatur posse sine suo solatio contabescere, si ab ejus alienaretur animo, & omnino illa interire discordia. Non quidem carnis victus concupiscentia, quam nondum senserat, in resistente lege membrorum legi mentis suæ, sed amicali quadam benevolentia, qua plerumque fit, ut offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus. Hinc est, quod idem Sanctus Doctor cap. 11. libri 14. de civitate Dei ait, Quod Adamus sciens prudensque peccavit juxta illud Apostoli Pauli: Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. 1. ad Timoth. cap. 2.

D. Quam grave, nobisque fatale ac funestum fuerit primorum parentum nostrorum peccatum, facile intelligo. Sed dicas velim, an Deus statim ac peccarunt primi parentes nostri, Sententiam mortis in illos protulerit, eosque suppliciis, quæ commerebantur, addixerit?

M. Certe, digni erant primi parentes nostri, qui post peccatum, nulla interposita mora, non solum justitiam originalem, in qua conditi fuerant, vitamque temporalem amitterent, sed etiam æternis inferorum penis sub potestate dæmonum cruciarentur. Sic enim Deus, justus iudex, & præpotens scelerum ultor, animadvertit in reprobos Angelos, quos cum primum peccassent, da-

mnavit, & absque ulla salutis spe, ad infernum actum præcipitavit. At, vide, si placet, quam misericorditer cum primis parentibus nostris, post illorum peccatum, egerit clementissimus Dominus. Potuisset quippe Deus primis parentibus nostris, postquam peccarunt, non tantum adimere, sicut merebantur, vitam temporalem, verum etiam illos e vestigio ad infernum detrudere, & tamen Deus illis vitam temporalem indulget, &, ut eximerentur ab æterna, quam incurrerant, morte, jam misericordia motus, præparat illis efficacissimum remedium, conferendum per mortem filii sui unigeniti, quem missurus erat in Mundum, ut naturam humanam induens, totum genus humanum, primigenia protoparentis labe perditum, profuso in ara crucis sanguine, repararet, illataque damna cum fenore resarciret: Quin, teste Scriptura Sacra, Deus erga primos parentes nostros, postquam peccassent, ad misericordiam propensissimum sese exhibuit, atque paratum, ut illos venia donaret, si voluissent peccatum ultro confiteri, divinamque ejus opem implorare. At enim, quid aliud sibi volunt hæc verba Dei, Adamum, post illius peccatum, compellantis: Adam ubi es? . . . Quis enim indicavit tibi quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comedisti? Quid etiam ille pudor, quo Deus primos parentes nostros, statim postquam peccassent, perdidit, ut agnoscerent, se esse nudos, & foliis ficum consutis suam nuditatem obtegerent? Quid denique illa repentina fuga, qua primi parentes nostri post peccatum tentarunt se abscondere a facie Dei? Quid, inquam, hic primorum parentum nostrorum post peccatum pudor, eorum fuga ac timor aliud indicant, quam stimulos, quibus Deus eorum conscientiam pungi, & quasi tacito verbere cædi voluit, ut tandem aliquando, facti pœnitentes, respicerent, peccatum suum ea, qua par erat, humilitate confiterentur, & ab eo veniam consequerentur? Verum, primi parentes nostri voci Dei, illos ad pœnitentiam invitantis, omnino obfurdierunt, & vanas excusationes, ut peccatum a se amolirentur, obtenderunt. Quo factum est, ut Deus illos rebelles, suaque obstinatione omnem Divinæ misericordiæ aditum præcludente, debitis pœnis tandem multaverit.

D. Ecurr, quæso, Deus erga lapsos primos parentes nostros tam misericordem, & versa vice, erga Angelos reprobos tam severum sese ostendit iudicem?

M. Quamvis hujus discriminis ratio potissimum petenda sit ex suprema voluntate Dei, qui (ut ait Apostolus Paulus Epist. ad Romanos cap. 9.) *cujus vult miseretur & quem vult indurat*; dux tamen haud incongruæ possunt assignari rationes, cur Deus tam severe cum Angelis reprobis, & ex adverso ergo lapsos primos parentes nostros tam misericorditer egerit. Prima est, quia Angeli, qui postea reprobi fuerunt, ampliore scientiam, & dona cum naturalia, tum supernaturalia acceperunt a Deo excellentiora, his gratis ac donis, quæ primi parentes nostri in creatione receperunt a Deo. Peccatum igitur Angelorum, qui *Luciferum*

rum secuti, rebellarunt contra Deum, gravius fuit peccato primorum parentum nostrorum, ac subinde severius a Deo puniri debuit, quam peccatum primorum parentum nostrorum, quia, ut inquit Sanctus Gregorius Magnus Homil. 9. in Evangelia, cum augentur dona, & rationes etiam crescunt donorum. Tanto ergo esse humilior atque ad servandum promptior quisque debet ex munere, quanto se obligatorem esse conspicit in reddenda ratione. Altera ratio est, quia omnes Angeli simul creati sunt, nec per successivam generationem produci debebant. Actu igitur existebant Angeli reprobi, qui, una cum *Lucifero*, eorum Antesignano, rebellionis vexillum contra Deum erexerunt, & propria, actuali & personali voluntate peccarunt. Consentaneum itaque erat iustitiæ divinæ, ut Angelos reprobos, qui actu existebant, quisque non aliena voluntate, sed propria & personali voluntate peccaverant, confestim, & citra ullam dilationem pœnis æternis inferni plecteret. At vero, Deus decreverat, ut mortalem hominum genus ab *Adamo* & *Eva*, ejus conjugæ, per generationem successivam propagaretur. Si igitur Deus *Adamum*, & *Evam*, statim ac peccarunt, morte non solum corporis, sed etiam æterna animæ morte pœnis inferni traditos punivisset, non fuisset propagatum genus humanum, sed mansisset penitus extinctum. Non congruebat etiam iustitiæ divinæ, ut filios Adami (si quos, antequam peccaret, procreasset) æterna morte statim puniret, quia illi filii non propria & personali voluntate peccassent, sed aliena, seu voluntate eorum patris Adami, ad discrimen reproborum Angelorum, quos ideo Deus, statim ac peccarunt, æternis inferni suppliciis cruciandos edixit, quia ipsi reprobi Angeli non aliena, sed propria, libera, actuali, & personali voluntate peccarunt, seque volentes ac scientes, Deo perduelles constituerunt. Hæc sunt in summa rationes, quibus utcumque explicari potest, cur Deus erga lapsos primos parentes nostros tam misericordem, erga vero reprobos Angelos tam severum judicem sese ostenderit. Promerebantur primi parentes nostri, non secus ac Angeli reprobi, statim ac peccarunt, mortem corporis & animæ. Utramque pœnam, ipsis debitam, ultro distulit misericors Deus, immo, certam spem ac fiduciam fecit, se aliquando missurum filium suum unigenitum, Jesum Christum, verum Messiam, qui eos, illorumque posteros a pœna æternæ mortis, quam per peccatum incurrerant, liberaret, & eorum malis presentissimum afferret remedium. Quis Christianus, hæc audiendo, non exclamet cum Propheta Regio: *Misericordias Domini in æternum cantabo*; vel cum Propheta *Habacuch* cap. 3. *Domine, cum iratus fueris, misericordia recordaberis*.

D. Quod Deus summe misericors primos parentes nostros, postquam peccarunt, non statim vita temporali privaverit, nec æternis, prout merebantur, affecerit cruciatibus, certe mirari non subit, cum nunc etiam videamus, Deum, in tanta impietate hominum, tantisque peccatis patientissimum esse, & iram suam continere. Si e-

nim statim vindicaret, & pro merito quemque statim puniret, nemo superesset. Nullus est enim, qui nihil peccet, & multa sunt, quæ ad peccandum irritant, ætas, violentia, egestas, occasio, præmium. Adeo subjecta est peccato fragilitas carnis, qua induti sumus, ut misericors Deus non ad præsens noxium quemque puniat, sed ei pœnitentiæ tempus concedat, & respiciendi facultatem. Summam igitur agnosco misericordiam Dei, qui primos parentes nostros non statim post illorum peccatum morte temporali & æterna, ut merebantur, punivit; Sed tamen, ut candide fatear, necdum capio, quo in sensu intelligenda sit hæc comminatio, qua Deus prohibuit *Adamo*, ne fructum ederet scientiæ boni & mali, dicens: *De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris*. Genesis cap. 2. v. 17. Quibus verbis Deus comminatur *Adamo*, ipsum moriturum eodem die, quo fructum scientiæ boni & mali comederet, & tamen constat, *Adamum* non eodem die, quo fructum scientiæ boni & mali comedit, mortuum esse, sed multos postea annos una cum sua conjugæ *Eva* vixisse. Expone igitur, quæso, quo in sensu intelligenda sit divina ista comminatio? & quo pacto in primis parentibus nostris fuerit completa?

M. Quamvis *Adamus* & *Eva* non mortui sint eo die, quo comederunt fructum ligni scientiæ boni & mali, in eo tamen sensu, juxta S. Augustinum lib. 1. de peccatorum Meritis & Remissione, in illis impleta est divina illa comminatio: *Qua die ederitis, morte moriemini*, quod *Adamus* & *Eva* eo die, quo comederunt fructum ligni scientiæ boni & mali, mori cœperunt, seu mortis legem, qua in senium veterascerent, acceperunt. Non enim stat vel temporis puncto, sed sine intermissione labitur quidquid continua immutatione sensum currit in finem, non perficientem, sed consumentem. Sic itaque impletum est, quod dixerat Deus: *Qua die comederitis, morte moriemini*, id est, moriendi Legi ac necessitati eritis obnoxii.

D. Cum igitur Deus summe bonus *Adamum* & *Evam*, statim ac peccarunt, nec mortis, nec damnationis æternæ pœna puniret, scire velim, quam pœnam illis primis Parentibus nostris confestim post ipsorum peccatum infligerit Deus? & quam Sententiam in ipsos protulerit?

M. Quia *Eva*, pravum Serpentis consilium sequendo, prius peccaverat, in eam Deus protulit Sententiam, per quam non solum *Eva*, sed & omnes mulieres sub *Eva* persona (si tamen Beatiss. Virginem Mariam exceperis, in qua de Spiritu Sancto sine carnis concupiscentia conceptus est Filius Dei *Jesus Christus Dominus noster*) ad partus doloris plenos, ad ærumnas multas, & ad Viri subjectionem damnantur his verbis: *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui*. Gen. c. 3. v. 16. In *Adamum* vero, qui audierat vocem uxoris suæ, & in omnes viros sub persona *Adami*, Deus hanc protulit Sententiam, per quam ad perpetuos labores damnantur his verbis: *Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne*

comederes, maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vite tue. Genesis cap. 3. v. 17. Sed, ut clarius intelligas, quot pœnæ, miseriae, & calamitates peccatum Adami secutæ sint, primum tibi ob oculos ponam felicitatem ac delicias, quibus Adamus gaudebat in statu innocentiae. Dein, recensebo miseriae, pœnas, & calamitates, quas Adamus, post peccatum, ejusque posterii experti sunt, & etiamnum experiuntur. In primis, felicitatem ac delicias, quibus fruebatur Adamus in statu innocentiae Sanctus Augustinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 26. luculenter describit his verbis: *Vivebat, inquit, homo in Paradiso sicut volebat, quamdiu hoc volebat, quod Deus jussit. Vivebat fruens Deo, ex quo bono erat bonus, vivebat sine ulla egestate, ita semper habens vivere in potestate. Cibus aderat ut esuriret; lignum vite, ne illum senectû dissolveret. Nihil corruptio-nis in corpore, vel ex corpore ullas molestias, ullis ejus sensibus ingerebat. Nullus intrinsecus morbus, nullus istus metuebatur extrinsecus. Summa in carne sanitas, in anima tota tranquillitas. Sicut in Para-diso nullus aestus aut frigus, in ejus habitatore nulla ex cupiditate vel timore accedebat bonæ voluntatis offensio. Nihil omnino triste, nihil inani-ter letum, gaudium vero perpetuabatur ex Deo, in quem flagrabat caritas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, atque inter se conjugum fida ex honesto amore societas, concors mentis corporisque vigilia, & mandati sine labore custodia. Noa lassitudo fatigabat otiosum, non somnus premebat invitum &c. Audisti hæcenus, carissime Discipule, felicitatem & delicias, quibus Adamus in statu innocentiae perfundeabatur; audi nunc miseriae & calamitates, quibus Adamus, postquam peccasset, se totumque genus humanum reddidit obnoxium. Et primo quidem, Adamus, dum peccavit, se, omnesque suos posteros miseriis, morbis & laboribus subjecit. Secundo, per peccatum Adami mors intravit in Mundum, sicut dicit Apostolus Paulus Epistolæ ad Romanos cap. 5. v. 12. *Per unum hominem, inquit, peccatum intravit in hunc Mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt: & Lib. Sapientiae cap. 2. v. 23. & 24. dicitur: Deus creavit hominem inextinguibilem... invidia autem Diaboli mors introiit in Orbem terrarum.* Tertio, Adamus, per peccatum suum, non solum spoliatus est donis gratuitis, & præsertim justitia originali, in qua fuerat a Deo conditus, sed etiam vulneratus est in suis facultatibus naturalibus, quod Christus Dominus cap. 10. Lucæ v. 30. innuit ea parabola hominis descendentis ab Hierusalem in Jericho, qui incidit in Latrones, a quibus non tantum spoliatus, sed etiam vulneratus & semivivus relictus est. Hinc S. Augustinus lib. de Natura & Gratia cap. 3. ait: *Adam ille est, quem semivivum latrones reliquerunt, qui gravibus saucius, confossusque vulneribus, non potest ad justitiæ culmen ascendere, sicut potuit inde descendere.* Quatuor autem vulnera Adamus, dum peccavit, non tantum sibi, sed & toti naturæ humanæ inflixit, videlicet estranem concupiscentiam, ignorantiam, & infirmitatem, sicut diserte docet S. Thomas 1. 2. quæst.*

Hist. Vet. Test. Tom. I.

85. art. 3. ubi sic ratiocinatur: per justitiam originalem perfecte ratio continebat vires inferiores subditas animæ, & ipsa ratio a Deo perficiebatur ei subiecta. Hæc autem originalis justitia subtracta est per peccatum primi Parentis, & ideo omnes vires animæ manent quodammodo destitutæ proprio ordine: & ista destitutio dicitur vulnus naturæ. Sunt autem quatuor potentiae animæ, quæ possunt esse subiecta virtutum, scilicet Ratio: in qua est prudentia; Voluntas, in qua est justitia; Irascibilis, in qua est fortitudo; Concupiscibilis, in qua est temperantia. In quantum ergo Ratio destituitur suo ordine ad verum, est vulnus ignorantiae: in quantum Voluntas destituitur ordine suo ad bonum, est vulnus malitiæ; in quantum Irascibilis destituitur suo ordine ad arduum, est vulnus infirmitatis; in quantum Concupiscibilis destituitur suo ordine ad delectabile moderatum ac temperatum ratione, est vulnus concupiscentiæ. Ex hoc S. Thome ratiocinio patet, quatuor vulnera per peccatum Adami fuisse totidem potentis animæ inflixa, nimirum ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, infirmitatem in appetitu irascibili, & perduellum concupiscentiam in appetitu concupiscibili. Denique, per peccatum Adami singulis hominibus omnium malorum cohors incubuit: *Malorum omnium nostrorum causa peccatum est. Non enim sine causa homines mala ista patiuntur. Justus est Deus, omnipotens est Deus, nullo modo ista pateremur, si non mereremur,* inquit Sanctus Augustinus Sermone 240. alias 139. de tempore.

D. Hominem multis malis & innumeris miseriis obnoxium esse agnoverunt etiam Philosophi, sed tot malorum & miseriarum primordiales causas, quam indicat S. Augustinus, videlicet peccatum Adami, nullo pacto penetrare potuerunt, utpote qui lumine Fidei erant plane destituti. Cicero siquidem, quem nuper legebam, in Libro 3. de Republica, ait, *hominem, non ut a matre, sed ut a noverca natura editum in vitam, corpore nudo, fragili & infirmo, animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines: in quo tamen inesset tanquam obrutus quidam divinus ignis ingenii & mentis.* Hæc Ethnicorum Philosophorum, qui alioqui magno & excellenti ingenio præditi erant, de conditione hominis ignorantia sat superque probat, quam densas tenebras intellectui humano offuderit Adami peccatum, in quibus tenebris nos adhuc immergi jaceremus, nisi Deus in sacris Literis nobis revelasset veram omnium malorum nostrorum causam esse peccatum Adami, qui primum fuit conditus rectus, & ab omnibus miseriis immunis, sed per peccatum excidendo a felicissimo illo statu, in quo erat, se, omnesque suos posteros in voraginem miseriarum, quibus nunc, velimus nolimus subjacemus, miserum in modum præcipitavit.

M. Recte dicis. Agnoverunt quidem Ethnici Philosophi nasci homines ærumnis, miseriis, & diris doloribus obnoxios, eoque in hoc deterioris esse conditionis, quam sint ipsæmet bellæ, sed tamen causam harum miseriarum, quibus tantum non homines opprimuntur, nescierunt: *Rem vidit*

(Tullius Cicero) *causam nescivit . . . . quia sacris Literis non eruditus, ignorabat originale peccatum*, inquit S. Augustinus lib. 4. contra *Julianum*, Pelagianum, num. 60. alias cap. 12. In hac peccati originalis, quod fuit omnium malorum nostrorum causa, ignorantia versantes Ethnici, sive Poetae, sive Philosophi, in varios impeerunt errores, quos hic referre non abs erit, ut inde intelligas, illos lumine Fidei destitutos, Sacrarum Literarum notitia privatos, veram hominum conditionem intelligere non potuisse. Alii quippe, sicut Poetae, cum viderent, homines tot miseris, poenis ac calamitatibus ab ipso vitæ exordio cruciari, finxerunt, ut videre est apud *Lactantium* libro 6. Divin. Institut. cap. 10. *homines non a Deo factos, sed ex terra primitus natos esse, tanquam ex draconis alicujus dentibus praeseminatos, qui, cum per sylvas, & campos erraticam degerent vitam, nec ullo inter se sermonis aut juris vinculo cohererent, sed frondes & herbas pro cubilibus, speluncas & astra pro domibus haberent, bestiis & fortioribus animalibus praeda fuerunt. Tum eos, qui aut laniati effugerant, aut laniari proximos viderant, admonitos periculi sui, ad alios homines decurrisse, praesidium implorasse, & primo nutibus voluntatem suam significasse, deinde sermonis initia tentasse, ac singulis quibusque rebus nomina imponenda, paulatim loquendi perfectisse rationem. Cum autem nec multitudinem ipsam viderent contra bestias esse tutam, oppida etiam coepisse munire, vel ut quietem noctis tutam sibi facerent, vel ut incurSIONES atque impetus bestiarum non pugnando, sed obsequiis aggeribus arcerent.* Hæc Poetarum figmenta postquam retulit *Lactantius*, exclamat: *O ingenia hominibus indigna, quæ has ineptias protulerunt, miseros atque miserabiles, qui stultitiam suam literis memoriaque mandaverunt! Qui, cum viderent mutis quoque animalibus ingentem esse inclinationem vel conveniendi, vel invicem appetendi, vel periculi fugiendi, vel mali cavendi, vel cubacula sibi & latibula parandi, homines autem ipsos existimaverint non nisi exemplis admoneri, ac discere potuisse quid metuere sibi, quid cavere, quid facere deberent, aut nunquam conventuros inter se fuisse, nec loquendi rationem reperturos, nisi eos bestia comedissent.* Sed mittamus, quæso, hæc commenta ac deliria Poetarum, & veniamus ad antiquos superstitionis Gentilitatis Philosophos, quibus etiam plane ignota fuit vera hominis conditio. Pythagoræi Philosophi (sicut observat S. Thomas I, p. quæst. 48. art. 1. ad 1.) censebant, *malum esse quamdam naturam subsistentem, non secus ac bonum*, ideoque *bonum & malum* quasi duo genera, aut duas categorias constituebant, quam Pythagoræorum doctrinam amplexi sunt Magi Perfarum, ut videre est apud *Diogenem Laertium* in Præmio ad vitas Philosophorum, & apud *Plutarchum* lib. de *Iside, & Osiride*. Hoc jacto semel fundamento, admittebant illi Philosophi duo prima principia, quorum unum esset *bonum*, & alterum *malum*, ita ut omnia, quæ in Mundo & in homine essent mala, a malo principio, seu e causa effectrice prodirent. Hanc perfectissimam Gentilium Philosophorum doctrinam obviis vulnis etiam amplexi sunt hæresiarca *Manes*, ejusque discipuli, dicti *Manichei*. Nam, cum in-

credibile putarent, Deum bonum & justum auctorem esse prævæ & effrænæ illius concupiscentiæ, qua ad omnium scelerum atrocitatem, puta ad homicidia, adulteria, libidinem immaniaque interdum contra naturam rationalem crimina feruntur, & incitantur homines, duos confinxerunt Deos, alterum *bonum*, a quo, ceu a causa effectrice omnia promanarent bona, alterum *malum*, a quo, ceu a causa itidem effectrice, eaque potentissima, orirentur mala, ac subinde prævæ & perduellis illa concupiscentia, qua homines ad nefanda impelluntur flagitia, quamque Deo bono, justo & sancto, tanquam auctori attribuerent nefas esse ducebant. In tam crassum errorem ideo antiqui gentiles Philosophi, & hæretici *Manichæi* prolapsi sunt, quod veram hominis conditionem perfectam minime haberint. Causa enim malorum, quæ nunc patitur homo, & præsertim rebellionis concupiscentiæ, alia non est, quam peccatum Adami, quod ad omnes homines per generationem traducitur. Si enim Adamus non peccasset, omnes ejus posterii ab omnibus malis, & a rebellionis concupiscentiæ fuissent plane liberi, sicut in primo nostro colloquio ostendimus. Absurdissime igitur hæretici *Manichæi*, antiquorum gentilium Philosophorum deliramenta secuti, duos admiserunt Deos, unum *bonum*, qui esset causa effectrix omnium bonorum, & alterum *malum*, qui esset causa effectrix omnium malorum. Quasi vero, mala positivam quamdam ac physicam naturam haberent, & causa effectrice indigerent; cum potius nihil aliud sint, quam defectus, & privati boni.

D. Errorem antiquorum illorum Philosophorum, nec non hæreticorum *Manichæorum*, qui dicebant, rebellionem concupiscentiæ, quam experiuntur homines, esse malam, & ab aliquo malo Deo, tanquam a causa effectrice, productam fuisse, lubentissime detestor. Tantum enim adest, ut concupiscentiam, quam nunc homines sentiunt, malam esse putem, & ab aliquo malo Deo, tanquam a causa efficiente, productam, ut potius (si mihi hac in re liceret meum interponere judicium) dicerem, hanc concupiscentiam esse bonam, & naturæ hominum consentaneam; tum quia videmus, eos motus, quos concupiscentiæ tribuimus, fieri in belluis secundum earum naturam; tum quia etiam, si homo conditus fuisset in statu naturæ puræ, sensisset naturaliter concupiscentiæ motus; quod autem fit secundum ordinem naturæ puræ, non potest esse malum, alioqui transfunderetur in Deum, qui est Auctor naturæ. Verum, quia timeo, ne meum hac in re me fallat judicium, edoce me, quæso, quid juxta Fidem Catholicam, tenere ac credere, quosve errores repudiare debeam.

M. Absit, ut unquam tibi probetur tam pestilens doctrina, quæ nihil aliud est, quam pura putaque hæresis *Pelagii*, ejusque Sectatorum, qui concupiscentiam carnis *bonum* esse naturæ prædicabant. At enim, si hæc concupiscentia, quæ importat pugnam carnis adversus spiritum, esset bona, & naturæ hominis conveniens, esset Deo,

tan-

tanquam auctori naturæ, adscribenda. Quid autem absurdius, quam dicere, Deum auctorem esse illius effrænis concupiscentiæ, qua feruntur homines in ea, quæ tanto studio vetuit ipsemet Deus, videlicet in adulteria, furta, cædes, veneficia, & in omne scelere genus, quæ rationem humanam tam graviter offendunt? Hæc certe concupiscentia, quæ contra hominis rationem colluctatur, quatenus inordinata est, & extra limites rationis effunditur, sicut eam experiuntur homines in statu naturæ lapsæ, non potest esse bona, nec a Deo profecta, sed est vulnus relictum ex peccato primi Parentis, qui a Deo fuerat factus rectus, sed ipse vias suas malas fecit, nec sibi duntaxat infixit pravæ concupiscentiæ vulnus, sed illud quoque ad posteros transmisit. Hinc S. Augustinus, quoties adversus Julianum, Pelagianum, probat, malam esse concupiscentiam, luculentissimum depromit argumentum ex illa tumultuantium contra rationem cupiditatum pugna, quam in statu naturæ lapsæ excitat inordinata concupiscentia, quæ subinde nec est bona, nec a Deo profecta: Hæc (inquit Aquilinus ille Doctor lib. 4. contra Julianum cap. 13.) *concupiscentia, quam laudas, non est a Patre. Duo enim bona, quæ a Patre sunt, inter se pugnare non possunt: pugnant autem inter se continentia, & concupiscentia. Quid autem horum a Patre magis esse velis? Responde. Video quas patiens angustias; faves quidem concupiscentiæ, sed erubescis continentie.* Fateor quidem, in belluis, quæ rationis sunt expertes, motus illos, quos concupiscentiæ tribuimus, secundum earum naturam fieri, ad certum est, motus illos concupiscentiæ, qui belluis, ratione carentibus, naturales sunt, & ordini non adversantur, in homine esse defectus, & vitia. Ratio est, quia ordo in homine postulat, ut pars superior, seu Mens, dominetur inferiori, seu carni. Quo fit, ut si caro adversus spiritum, seu mentem, insurgat, id non opus Dei sit, sed ipsius hominis, qui adversus conditorem suum rebellavit. Unde S. Augustinus lib. 2. contra Pelagium & Celestium, de Gratia & peccato originali cap. 40. ait: *Tanta namque excellentie est in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis sit natura pecoris.* Et lib. 4. contra Julianum cap. 5. *hec autem libido, inquit, ideo malum non est in belluis, quoniam non repugnat rationi, quæ caret.* Hinc belluas non pudet libidinis suæ, homines autem erubescunt de libidine suæ; nullum quippe est peccatum, teste Tertulliano, quod natura pudore, aut horrore non perfuderit. Denique, duplex distingui debet concupiscentia, una videlicet, quæ bona est, quatenus est affectio appetitus sensitivi rationi subdita: Altera, quæ prava est, & inducit rebellionem passionum, & pugnam contra spiritum, & rationem, hæc vocatur perduellis concupiscentia, quæ originem habet ex peccato Adami, ac subinde locum non habuit in Adamo innocenti, nec extitisset etiam prædicta concupiscentia in statu naturæ puræ, si eo in statu homo fuisset a Deo conditus, sed in eo statu naturæ puræ, (facta hypothese quod extitisset) homo habuisset concupiscentiam, in priori sensu acceptam, videlicet quæ bona est, rationi subdita, absque inordinatione, absque ulla pugna

contra spiritum, & cuius Deus auctor fuisset. Ratio est, quia in statu naturæ puræ (si revera extitisset) pars superior, seu mens, partem inferiorem, seu appetitum sensitivum rexisset, quia mens, seu anima, appetitus sensitivi domina est a natura præposita, adeoque appetitus sensitivus in statu naturæ puræ fuisset subditus rationi, nam, ut docet S. Thomas 1. 2. qu. 82. art. 3. ad 1. *in homine appetitus concupiscibilis naturaliter regitur ratione, & in tantum concupiscere est homini naturale, in quantum est secundum rationis ordinem; concupiscentia autem, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam; & talis est concupiscentia originalis peccati.* Idem docet Angelicus Doctor 1. 2. quest. 85. art. 3. ad 3. nec non in 3. p. qu. 15. art. 2. & in libro 2. sent. distinct. 31. qu. 1. art. 2. ad 3. In statu itaque naturæ puræ (si reapse extitisset) homo non habuisset inordinatam & perduellem concupiscentiam, qualem nunc experitur homo in statu naturæ lapsæ, sed habuisset concupiscentiam, citra ullam inordinationem, parti superiori, seu rationi naturaliter subditam: Sed hæc sufficere debent, ut diris devoveas Pelagium, ejusque discipulos, qui peccatum originale negantes, concupiscentiam, quæ cum ratione pugnat, eique parere detrectat, bonum carnis prædicare non erubuerunt, quorum infestum dogma, sicut & figmentum antiquorum gentilium Philosophorum, necnon hæreticorum Manichæorum de duobus rerum principiis, aut Diis, Sanctus Augustinus in multis, quos adversus illos edidit, libris diruit ac penitus profugavit.

D. Concupiscentia illa, quæ est pœna peccati originalis, remanetne in his, qui sunt baptizati?

M. Remanere in baptizatis concupiscentiam, quæ est pœna peccati originalis, quæque dicitur fomes peccati, dogma fidei est, a Concilio Tridentino sess. 5. Decreti de peccato originali, his verbis definitum: *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem hæc Sancta Synodus fatetur & sentit.* Hæc autem concupiscentia, etiam post susceptum baptismum, ita medullitus infixæ inhæret, ut compesci quidem ac frenari possit, evelli radicitus nequeat. Quo fit plerumque, ut in nobis, propter naturæ depravationem, excitet passiones, quæ per ignorantiam feruntur in id, quod esset, repudiandum, refugiunt ea, quæ sunt expetenda, nituntur ad turpia, tenebras menti offundunt, obstrepunt rationi, cui obtemperare deberent; intestinos, seu domesticos excitant tumultus, & sæpe malis vertuntur in occasionem materiamque peccandi. Manet ergo etiam in baptizatis concupiscentia, quæ est pœna peccati originalis, & ideo Apostolus Paulus Epist. ad Roman. c. 7. ait: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis mee.* Et Epist. ad Galatas cap. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Quamvis autem in baptizatis remaneat concupiscentia, hæc tamen superflua concupiscentia non est peccatum, sed pœna peccati originalis, sicut sancitum est in Concilio Tridentino contra Lutheranos, & Calvinistas, qui pertendant, peccatum originale non deleri, non tolli per Baptismum, sed tan-

tum radi, regi, & non imputari, tametsi in residua concupiscentia post Baptismum adhuc remaneat. Nec solum superstes est post Baptismum concupiscentia, quæ est pœna peccati originalis, sed etiam in baptizatis remanent ignorantia in intellectu, infirmitas & difficultas operandi bonum, morbi, mors, miseria, calamitates, quæ sunt itidem pœna peccati originalis, quibus in hac vita mortali subiiciuntur omnes omnino homines, etiam iusti, qui in originali peccato concepti sunt.

D. Quorum, amabo, voluit Deus, ut per baptismum, infusa gratia sanctificante, deleteretur peccatum originale, & tamen in baptizatis remaneret reliquæ, seu pœna peccati originalis?

M. Veram hujus voluntatis divinæ causam profert S. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 31. ubi hæc habet: poterat etiam (Deus) hoc donare credentibus, ut nec istius experirentur corporis mortem. Sed si hoc fecisset, carni quedam felicitas adderetur, minueretur autem Fidei fortitudo. Sic enim homines mortem istam timent, ut non ob aliud felices dicerent esse Christianos, nisi quod mori omnino non possent, ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ post istam mortem beata futura est per virtutem etiam contemnenda ipsius mortis ad Christi gratiam festinaret, sed propter remotionem mortis molestiam delicatius crederetur in Christum. Plus ergo gratia præstitit, plus fidelibus suis donavit Deus. Quid enim magnum erat, videndo non mori eos qui crederent, credere se non moriturum? Quanto est majus, quanto fortius, quanto laudabilius, ita credere, ut se speret moriturus sine fine victurum? Duas etiam egregias rationes 3. part. qu. 69. art. 3. assert Doctor Angelicus, quibus ostendit, cur Baptismus, etsi deleat peccatum originale, non tollat tamen pœnas peccati originalis, quas ipse vocat pœnalitates presentis vite.

Primo, quia per Baptismum homo incorporatur Christo & efficitur membrum ejus, & ideo sicut Christus a principio conceptionis suæ fuit plenus gratia, & veritate, habuit tamen corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum; ita Christianus in baptismo gratiam consequitur quantum ad animam, habet tamen corpus passibile, in quo possit pro Christo pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Præterea, Baptismus, etiamsi deleat peccatum originale, non tollit tamen reliquias, seu pœnalitates peccati originalis, propter spirituale exercitium, ut videlicet contra concupiscentiam & alias passibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet; in cujus figuram dicitur libri Judicum cap. 3. *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel, & postea discederent filii eorum certare cum hostibus & habere consuetudinem præliandi.* Ad spirituale itaque exercitium in nobis, etiam post Baptismum, qui culpa genitalem abstergit, hærent adhuc veteris morbi reliquæ, seu pœnæ peccati originalis, tum ad custodiam humilitatis, tum ad materiam segetemque virtutis. Ex autem sunt ignorantia, caro, & infirmitas. Ignorantia obscurat rationis iudicium. Lumen enim illud purissimum divini vultus, quod conditor infuderat super nos,

haud parum obfuscavit culpa primorum parentum, quo fit plerumque, ut in delectu rerum fere cæciamus, pro optimis pessima sequentes. Caro sollicitat passiones, ut etiam si quid sit optimum intelligamus, diversa tamen amemus. Infirmitas facit, ut virtutem semel arreptam, vel tædio, vel tentatione victi deseramus. Ignorantia offuscit iudicio; caro depravat voluntatem; infirmitas frangit constantiam. Ut igitur domesticos illos hostes, quos perpetuo circumferimus, opitulante Dei gratia, vincere valeamus, primum, quæ fugienda sunt dignoscere, ac discernere sedulo debemus ab his, quæ sunt experenda, sicque tollere ignorantiam, ne in rerum delectu hallucinemur. Deinde, malum cognitum odio prosequi, & bonum amare debemus, sicque vincere carnem, ne contra mentis iudicium dulcia pro salutaribus amemus. Postremo, curandum est, ut in bene cœptis perseveremus, atque idcirco fulciamus infirmitatem, ne turpius viam virtutis deseramus, quam fueramus non ingressuri. Ignorantia itaque medendum, ut videamus, non quo itur, sed qua eundem est. Caro domanda, ne a cognita via nos seducat in devia. Infirmitas animanda ne viam arctam ingressi, vel vacilemus, vel desectamus, neve semel aratro manum admoliti, ea quæ retro sunt, respiciamus, sed potius in ea, quæ sunt ante, nosmetipsos extendamus, donec apprehendamus bravium, & coronam promissam perseverantibus. Hoc pacto superabimus hæc peccati originalis reliquias, quæ in nobis, etiam post Baptismum, hærent, sine quibus non vivimus, & cum quibus sine assiduo bello vivere haud possumus.

D. Audivi nuperrime a quodam perito Theologo, hanc ignorantiam, quæ post Baptismum superstes est, appellari a Sancto Augustino peccatum, cur igitur dicis, eam non esse peccatum, sed dumtaxat pœnam peccati originalis?

M. Ignorantiam & concupiscentiam, quæ in nobis etiam post Baptismum hærent, aliquando a S. Augustino appellari peccatum non inficior. Sed tunc Sanctus ille doctor peccati nomen latiori notione usurpat, non prout peccatum significat, sed prout defectum ex peccato originali consequentem, aut ejusdem peccati pœnam significat. Disputabat quippe S. Augustinus contra Pelagianos qui dicebant, ignorantiam, concupiscentiam, & difficultatem, cum quibus nascitur homo, non esse mala, & peccati originalis pœnas, sed naturales defectus, seu esse primordia, non supplicia naturæ. Hinc Julianus, Pelagianus (ut videre est apud S. Augustinum lib. 3. cap. 19. & 20. contra eundem Julianum) multis laudibus exornabat concupiscentiam, ac commendabat ignorantiam. Hæc igitur Pelagianorum deliria ut everteret Sanctus Augustinus, concupiscentiam & ignorantiam esse mala & peccati originalis consecraria pronuntiavit, ita ut proprie sint pœnæ peccati, improprie vero tantummodo, peccatum, quia, tanquam ex virulento fonte, scaturiant e peccato originali. Hanc esse germanam mentem Sancti illius Doctoris patet ex ipsius verbis lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. ubi, postquam dixisset: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invidius*
igno-

ignoras, ista tua propria peccata sunt, subdit: Nam illud, quod ignorans quisquis non recte facit, & quod volens recte facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libere voluntatis (idest peccato Adami) originem ducunt. Quibus verbis non poterat S. Augustinus suam clarius aperire mentem.

D. Cum illa ignorantia, quæ non tollitur per Baptismum, sed adhuc hæret in baptizatis, non sit peccatum, sed dumtaxat pœna peccati originalis: gestiret nunc animus scire, quamnam ignorantia excuset a peccato?

M. Hæc difficultas, quam proponis, amplissimum suppeditat Theologis disputandi argumentum, quod cum ipse lato calamo tractare non possim, breviter tibi indicabo, quid super hac re damnare, quid vero tenere debeas. In primis, sunt duo errores, a quibus vehementer abhorere debes. Primus error est Pelagianorum, qui, sicut refert S. Augustinus in Libro De Gestis Pelagii cap. 18. asserbant, oblivionem, & ignorantiam (sive vincibilem, & voluntariam, five invincibilem, & involuntariam) non subjacere peccato, quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem. Hic autem Pelagianorum error proscriptus est in Synodo Diospolitana, ut refert S. Augustinus in Libro De Gestis Pelagii c. 19. Alter error est Cornelii Jansenii, Episcopi Iprensis, qui, libri primi De statu nature pure cap. 2. odio erroris Pelagianis, in extremam abiit doctrinam, & incidit in Scyllam, volens vitare Charybdim. Docet quippe velut Fidei dogma ab antiquis traditum, ignorantiam, quæ necessitatis est, non voluntatis, hoc est, ignorantiam invincibilem, quæ nullo studio, nullo labore, nullo pacto vinci, ac superari potest, non excusare a peccato. Hunc Jansenii errorem, quem antehac præformaverat Michael Bajus, Doctor Lovanienfis, damnarunt Summi Pontifices S. Pius V. & Gregorius XIII. Hi sunt duo errores, a quibus ex æquo cavere debes. At, his duobus erroribus ab Ecclesia proscriptis duæ accedunt quorundam recentiorum Theologorum, plus æquo jugum Christi emollientium, peregrinæ opiniones, quas velis, remisque fugere debes. Prima opinio illorum est, qui ignorantiam obtentu, innumera atque immanissima peccata excusant, docentes, a perditissimis etiam, atque deploratæ conscientiæ hominibus nequaquam peccari, nisi prævia peccati cognitione animus illustretur, ejusque vitandi desiderio extimuletur, atque ita homines sceleratissimos eo magis a sceleribus immunes pronuntiant, quo profundius in vitiorum cœno voluntantur. Altera opinio, non minus exitiosa, eos habet patronos, qui, ut facilius homines excusent a peccato, pertendunt, dari posse Legis naturalis invincibilem ignorantiam in nonnullis hominibus, quos adeo stupidos esse volunt, ut nullo studio, aut diligentia possint sibi comparare notitiam præceptorum Legis naturalis, etiam eorum, quæ facile stant ex principiis Legis naturalis, quæ continentur in Decalogo. Ex his duabus Laxorum Casuistarum opinionibus pullularunt in doctrina morali, quamplurimi errores, qui a Summis Pontificibus Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. fuerunt confixi.

D. Quod ignorantia invincibilis excuset a peccato, jure optimo contra Jansenium definit Ecclesia. Nemo quippe peccat in eo, quod vitare non potest, porro ille, qui laborat ignorantia invincibili, non potest vitare peccatum, quia, dum invincibiliter ignorat præceptum, aut prohibitionem Legis, non potest id agere, quod præcipitur, aut vitare, quod prohibetur, ac subinde peccatum vitare non potest. Quo fit, ut sit inculpabilis, cum nemo ad impossibile teneatur, & nullum sit peccatum nisi sit voluntarium. Hunc itaque Jansenii errorem, ab Ecclesia proscriptum, diris devovendum esse ultro profiteor. At, ut candide fatear, hæctenus mihi persuaseram, non solum ignorantiam invincibilem, sed etiam quancumque ignorantiam excusare a peccato. Sic enim describeram: Nullum est peccatum, nisi sit voluntarium, sed quancumque ignorantia tollit voluntarium: Voluntarium id enim censetur, quod est a principio intrinseco cum cognitione finis; hæc autem cognitio finis tollitur per quancumque ignorantiam, five invincibilis, five vincibilis sit: igitur quancumque ignorantia excusat a peccato, quia omnis ignorantia, quantumlibet per negligentiam contracta, tollit cognitionem malitiæ actus, nihil enim volitum nisi cognitum, adeoque efficit actum illum involuntarium quantum ad malitiam; quod, mea quidem sententia, ad rationem peccati tollendam sufficere mihi videbatur.

M. In magno certe errore versabaris, dum tibi perperam suadebas, ignorantiam, quæ est voluntaria, & vincibilis, excusare a peccato. Hæc quippe sententia, statim ac ex fetidis laxiorum Casuistarum Paludibus erupit, multis Censuris a clarissimis Academiis iniusta ac profligata est. Academia Parisiensis, omnium celeberrima, die 1. Augusti anni 1641. hunc errorem isto Censorio stigmate perstrinxit: *Hæc propositio falsa est, viamque aperit ad excusandas excusationes in peccatis.* Facultas Lovanienfis eundem errorem his verbis proscriptit: *Est contra communitatem Christiana Religionis principia, & innumera, etiam immanissima peccata, excusat cum pernicie animarum.* Hanc Censuram in prædictam erroneam opinionem tulit Facultas Lovanienfis die 4. Maji anni 1657. Mitto, brevitate ergo, judicia exitiorum Parochorum Parisiensium, & Rothomagensium, qui hanc in primis erroneam opinionem in Præloquio, Excerptis suis præfixo, insectantur. Nec mirari debes, quod tot Censuris protritit fuerit male natus ille error, cum e diametro sit oppositus Scripturæ Sacræ. At enim, quis dicere audeat, persecutores Apostolorum immunes fuisse a peccato? & tamen Scriptura Sacra asserit, persecutores Apostolorum habuisse ignorantiam, utique vincibilem & voluntariam malitiæ sui actus, eosque existimasse, dum persequabantur Apostolos, se obsequium præstare Deo, juxta illud Christi Domini, Discipulos suos alloquentis, Vaticinium: *Venit hora, inquit, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo, & hoc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.* Quis etiam dicere audeat, Apostolorum

Paulum, dum persequeretur Ecclesiam Christi, non peccasse, cum ipsemet se peccasse ultro fateatur Epist. 1. ad Timoth. c. 1. dicens: *Præius sui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus? & tamen ipse, persequendo Ecclesiam Christi, ignorabat malitiam actus sui, immo (ut ipse ait, in Epist. ad Galatas c. 1.) se hoc in facinore laude dignum existimabat: Supra modum persequeretur Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius emulatos existens paternarum mearum traditionum. Quis tandem dicere audeat, eos, qui crucifixerunt Christum Dominum, non peccasse? & nihilominus constar, illos ignorasse malitiam sui actus, immo potius autumabant, se, in Crucem agendo Christum Dominum, adimplere iustitiam. Si enim illum cognovissent, ut inquit Apostolus, nunquam Dominum glorie crucifixissent. Hinc Christus Dominus, orans in Crucem pro crucifixoribus suis, ait, *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt*. Ex his exemplis, e Sacris Litteris petitis, manifesto colligitur, ignorantiam voluntariam, & vincibilem non excusare a peccato: *Nunquid non ex his satis apparet, in quantis jaceat ignorantia tenebris, qui ignorat peccari posse interdum per ignorantiam?* verba sunt Sancti Bernardi in Epistola ad Hugonem de Sancto Victore. Hinc primo inferre debes, solam ignorantiam involuntariam, & invincibilem, quæ videlicet nullo labore, studio, ac vigilantia vinci, ac superari potest, excusare a peccato; ignorantiam vero voluntariam, ac vincibilem, quæ nimirum adhibita diligentia, vel semotis passionibus, superari tollique potest, culpabilem esse, & neminem reddere a peccato immunem. Secundo, inferas velim, eum qui sequitur opinionem minus probabilem, quæ cupiditati favet, in concursu probabilioris, quæ stat pro Legge, non posse prætexere ignorantiam invincibilem, ac subinde peccare quando sequitur opinionem minus probabilem, relicta probabiliori. Quocirca, execrari debes vanum istud probabilitatis commentum, a nuperrimis laxis Casuistis ad perniciem animarum temere invecum, ex quo tanquam e virulento fonte, innumeri scaturierunt errores, vaticanis prostriti fulminibus, & egregiis Episcoporum, præsertim Gallicanæ Ecclesiæ, Censuris jure optimo natalitiis tenebris damnati. (a) Tertio, inferre debes, necessarium non esse ad peccandum, ut quis actu attendat ad malitiam sui operis, vel actu eam cognoscat: alioqui deplorati & consummata malitia homines excusarentur a peccato, quia, dum peccant, non attendunt ad malitiam sui operis, nec actu eam cognoscunt, nec amplius perferunt stimulos conscientia, quæ ex inveterata peccandi consuetudine in malo obdurata, tandem circa illicitum intrepida evadit. Fue-runt, fateor, nonnulli laxi Casuistæ, qui ejusmodi flagitiosissimos homines, qui ad malitiam actionum suarum non amplius attendunt, a peccato excusarunt, vel saltem voluerunt, ejusmodi homines non committere peccatum Theologicum (quod est Legi Divinæ contrarium, ac subinde dissolvit amicitiam Dei cum homine, & est æterna pœna dignum) sed committere dumtaxat peccatum Phi-*

losophicum, quod (sicut effutiebant isti Casuistæ) in his, qui Deum ignorant, vel actu de Deo non cogitant, non dissolvit amicitiam Dei, nec est æterna pœna dignum. Sed hoc portentosum peccati Philosophici dogma ab Alexandro VIII. Pontifice Maximo die 24. mensis Augusti anni 1690. fuit censura percutsum, & a Clero Gallicano in Comitibus Generalibus indictis anno 1700. proscripta est hæc propositio, his verbis concepta: *Si peccatores consummata malitia, cum blasphemant, & flagitiis se immergunt, non habent conscientia stimulos, nec mali, quod agunt, notitiam, propugno eos hisce actionibus non peccare*. Postremo inferre debes, Legem naturæ invincibiliter ignorari non posse, sed naturaliter nobis insitam esse. Hanc veritatem aperte docet Apostolus Paulus in Epist. ad Romanos cap. 1. his verbis: *Gentes, quæ Legem non habent, naturaliter ea, quæ Legis sunt, faciunt, ejusmodi Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex, qui ostendunt opus Legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum*. Non quod velit Apostolus, Gentes ea, quæ Legis sunt, citra gratiam Dei, & solis naturæ viribus facere, sicut falso docebant Pelagiani, sed quod Lex naturalis ostendat Gentibus quid sit agendum, & id, ipso præeunte lumine rationis, cognoscant, ac ipsa Legis naturæ præcepta in tabulis cordis carnalibus habeant inscripta, atque animis, & sensibus penitus infixis. Quæ veritas ipsos etiam Ethnicos non latuit, quos inter Cicero in Oratione pro Milone de Lege naturali differens, ait: *Est enim hæc non scripta, sed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum, ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus*. Obiter tamen advertere debes, Legis naturæ distinguenda esse duplicis generis præcepta. Alia sunt universalissima, quæ per se ipsa sunt perspicua, & omnibus exploratissima. Alia sunt minus principalia, & veluti secundaria præcepta, quæ non ita sunt manifesta, quia se habent instar conclusionum, & confectariorum, quæ a principiis universalissimis Legis naturæ remota sunt, & ex illis deducuntur. Circa universalissima Legis naturæ præcepta nullus causari potest ignorantiam involuntariam, & invincibilem. At, secundaria præcepta, quæ sunt Legis naturæ remotissima confectaria, posse a quibusdam insuperabiliter, & invincibiliter ignorari, docent bene multi Theologi, quamvis non desint alii Catholici Doctores, qui censent, ignorantiam illam, quam quidam habent circa hæc præcepta secundaria Legis naturæ, non esse ignorantiam involuntariam, & invincibilem, sed propria voluntate contractam, videlicet ex vitii, pravis affectibus, concupiscentia, & cupiditate profectam, sicut innuere videtur S. Thomas 1. 2. qu. 94. art. 6. ubi hæc habet: *Ad Legem naturalem pertinent primo quidem quedam præcepta communissima, quæ sunt omnibus nota: Secundario autem quedam præcepta magis propria, quæ sunt quasi conclusiones, propinque principiis. Quantum ergo ad illa principia somniantia, lex naturalis nullo modo potest a cordibus*

"ibus hominum deleri in generali: deletur tamen
 in particulari operabili, secundum quod ratio impeditur
 applicare commune principium ad particulare opera-
 bile propter concupiscentiam, vel aliquam aliam pas-
 sionem, ut supra dictum (videlicet l. 2. qu. 77. art.
 2.) Quantum vero ad alia præcepta secundaria, pot-
 est Lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel
 propter malas persuasiones (eo modo, quo etiam in spe-
 culativis erroribus contingunt circa conclusiones necessa-
 rias) vel etiam propter pravas consuetudines, & habitus
 corruptos, sicut apud quosdam non reputabantur latro-
 cinia peccata, vel etiam contra naturam, ut etiam
 Apostolus dicit ad Romanos cap. 1. Huic tutissi-
 ma S. Thomæ doctrinæ firmiter inherere debes,
 quam idem Angelicus Doctor q. 7. de potentia art.
 7. ad 3. exprimit his verbis: *Dicendum, inquit,*
quod ignorantia, quæ est omnino involuntaria, non
est peccatum, & hoc est, quod Augustinus dicit: non
tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras:
propter autem hoc addit: Sed si scire neglexeris: dans
intelligere, quod ignorantia habet, quod sit peccatum
ex negligentia præcedente. Quæ verba S. Thomæ
abunde sufficient ad explodendum errorem Jam-
senii, asserentis, dari ignorantiam involuntariam,
invincibilem, & insuperabilem Legis naturæ,
ex peccato primi Parentis ortam, quæ tamen
non excusat a peccato. Quem errorem Sacris
Litteris, & SS. Patrum Doctrinæ e regione op-
positum, jure merito detestantur omnes fideles,
æumque Alexander VIII. damnavit in hac proposi-
tionem expressum: Tamen si detur ignorantia invinci-
bilis juris naturalis, hæc in statu naturæ lapsæ,
operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

" (a) In probabilistis totum se P. Gravesonius
 " invehit, hunc esse docens fontem, ex quo plu-
 " rima malorum colluvies mundum inundaverit,
 " ex eo laxate in vitium habenæ, ex illo li-
 " centia, additi in malum stimuli. Nec ego qui-
 " dem disiteor abusum probabilissimi funestum esse
 " Ecclesiæ, moribus intensum. At non ideo cen-
 " sura ulla notandum esse arbitror doctrinam,
 " quam multi gravissimi Theologi agnoscunt, &
 " defendunt. Profecto si abusi illa sunt nonnulli
 " Theologi ad invehendæ laxas noxiasque opi-
 " niones suas in gravem morum perniciem, eo-
 " rum vitio id imputandum censeo, non vero dog-
 " mati, quod recte saneque expositum, innoxium
 " Theologi illi recognoscunt, & admittunt. Non
 " dissimili etiam incommodo doctrina probabilio-
 " ristarum subjacet, quam tamen assertores ejus
 " Theologi mire prædicant, & ad Cælum ejus
 " elevant. Doctrinas quasdam probabilistarum Pon-
 " tifices Romani damnarunt; æque tamen & proba-
 " bilioristarum quædam confixerunt, ut est se-
 " cunda, & tertia ab Alex. VIII. damnata. O
 " quam optarem, ut sententiæ utriusque Catholici
 " assertores intra Christianæ caritatis limites
 " sese continerent, nec alii alteros diris injuriisque
 " se proscinderent, religiose obsequentes lato ab
 " Innocentio XI. præcepto, expresso in decreto S.
 " Inquisitionis Romanæ, quo propositiones sexa-
 " ginta quinque, eo jubente Pontifice, anno 1679.
 " die 2. Martii confixæ sunt: Tandem ut ab injuriis
 " contentionibus Doctores, seu Scholastici aut alii

" quicumque imposterum se abstineant; & ut paci
 " & caritati consulatur, idem SS. in virtute S.
 " Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris impri-
 " mendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, dis-
 " putationibus, ac prædicationibus caveant ab omni
 " consensu, & nota, necnon a quibuscumque con-
 " vicis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholici
 " eos hinc inde controversantur, donec a S. Sede recogni-
 " ta super iisdem propositionibus judicium proferatur.

D. Potestne intellectus humanus (non obstante
 illa ignorantia, quam per peccatum primi pa-
 rentis contraxit) cognoscere abique auxilio gra-
 tiæ verum speculativum ordinis naturalis?

M. Potest intellectus humanus sine auxilio gra-
 tiæ aliquas veritates ordinis naturalis cognoscere,
 ut ajunt, *divisive*; quia Gentiles sine gratia,
 quæ per Christum datur, multas veritates cum
 metaphysicas, tum physicas, tum morales cogno-
 verunt, sicut ex eorum libris liquido patet. Non
 potest tamen intellectus humanus in statu naturæ
 lapsæ omnes veritates *collective* sumptas abique
 auxilio gratiæ cognoscere, quia ad hoc tolli de-
 bent varia impedimenta, seu mentis præoccupati-
 ones, pravi habitus, mala educatio, & alia id
 genus, quæ assequendæ notitiæ veritatum ordinis
 naturalis officiant, quæque homo per se ipsum,
 moraliter loquendo, superare haud potest, cum
 ejus intellectus vires per peccatum primi parentis
 fuerint debilitatæ. Cæterum, homo in statu natu-
 ræ lapsæ non potest naturalibus suis viribus, &
 abique auxilio gratiæ cognoscere verum ordinis
 supernaturalis, nec elicere actum fidei *prout oportet*:
 hoc est, qui ad æternam salutem referatur,
 & ad justificationem disponat, nec habere etiam
 imperfectum Fidei desiderium, nec assentiri iis,
 quæ fides docet.

D. Habetne homo post peccatum Adami æquales
 vires ad bonum morale operandum, seclusis di-
 vine gratiæ auxiliis, quas habuisset in statu naturæ
 puræ, si a Deo fuisset in eo creatus?

M. Homo post peccatum Adami debiliores habet
 vires ad bene operandum moraliter, seclusis di-
 vine gratiæ auxiliis, quam habuisset in statu naturæ
 puræ, si in illo fuisset a Deo conditus. Primo,
 quia homo in statu naturæ puræ (si in eo con-
 ditus esset) vulneratus non fuisset, homo autem
 in statu naturæ lapsæ vulneratus est, &, sicut
 Concilium Tridentinum Sess. 5. de peccato origi-
 nali decernit, per prævaricationis Adami offen-
 sam, tam secundum corpus, quam secundum
 animam, in deterius commutatus est. Secundo,
 homo in statu naturæ puræ, si in eo conditus
 fuisset, Deum, ut auctorem naturæ, diligere po-
 tuisset super omnia cum solo concursu generali,
 qui ei præsto fuisset; homo vero in statu naturæ
 lapsæ non potest propriis viribus & solo Dei con-
 cursu generali actum dilectionis Dei super omnia
 elicere; tum quia est averfus a Deo ut ultimo fine
 tam supernaturali, quam naturali; tum quia, ut
 inquit Sanctus Augustinus, *liberum arbitrium*
ad diligendum Deum primi peccati gran-
ditate perdidimus. Minores igitur vires habet
 homo in statu naturæ lapsæ, quam habuisset
 in statu naturæ puræ, si in eo fuisset creatus.

D. Ex.

D. Expone mihi, si placet, uberius, quid sibi velit S. Augustinus, dum ait, nos granditate peccati Adami liberum arbitrium perdidisse? Numquid vult S. Augustinus, ex peccato Adami inventam esse necessitatem peccandi, adeo ut homo in statu naturæ lapsæ, divina gratia destitutus, necessario peccare debeat?

M. In hunc errorem certissime S. Augustinus nunquam lapsus est. Vult quidem S. Augustinus, nos in statu naturæ lapsæ constitutos, per Adami peccatum amisisse liberum arbitrium, quantum ad perfectionem status naturæ innocentis, sed non quantum ad substantiam, seu essentiam liberi arbitrii. Quod ut clarius intelligas, sedulo advertere debes, duo in libero arbitrio spectari posse; primo ipsius substantiam, seu essentiam, qua liberum arbitrium est ingenta facultas, qua voluntas hominis pro libito potest alterutrum e duobus sibi propositis mediis eligere; & secundo liberi arbitrii perfectionem, qua Adamus gaudebat in statu naturæ innocentis, dum nulla ipsi ad recte agendum inerat difficultas, nullus concupiscentiæ dominatus, nulla peccati servitus, nullum vulnus, sed plenæ & integræ vires ad bonum peragendum, omniaque dona ac præsidia præsto aderant. Liberum itaque arbitrium, juxta hanc perfectionem, soli statui innocentiae debitam, per peccatum Adami perdidimus, ut ait S. Augustinus, sed non amisimus liberum arbitrium, secundum substantiam, & rationem sibi essentialiam, quæ sita est in potentia ad utrumlibet. Hanc esse germanam S. Augustini mentem aperte colligitur ex lib. 1. ad Bonifacium cap. 2. ubi hæc habet: *Quis dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de genere humano? Libertas quidem perit per peccatum, sed illa, quæ in Paradiso fuit.* Et lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. *Arbitrium igitur voluntatis, inquit, tunc est vere liberum, cum vitium peccati non servit. Tale donum est a Deo, quod amisissum cum proprio vitio, nisi a quo dari potuit, reddi non potest.* Quibus ex verbis S. Augustini colligitur primo, nos per peccatum Adami amisisse quidem liberum arbitrium, quantum ad perfectionem, quæ soli statui innocentiae competeat, sed illud non amisisse quo ad substantiam, seu essentialiam ejus rationem. Colligitur secundo, nos, per peccatum Adami, perdidisse, juxta S. Augustinum, libertatem a peccato, sed non libertatem a necessitate. Farentur siquidem omnes orthodoxi Theologi, hominem in statu naturæ lapsæ gratia divina destitutum, non esse liberum a peccato, ejusque voluntatem in tantum esse a peccato liberam, in quantum per gratiam medicinalem Christi, Salvatoris nostri, est liberata & sanata. Sed iidem Theologi docent, hominem in statu naturæ lapsæ retinere absque gratia libertatem a necessitate, ita ut nulla ex peccato Adami inducta sit necessitas peccandi.

Non clam me est, *Michaelem Bajum*, Doctorem Lovaniensem, docuisse, advectam esse ex peccato Adami necessitatem peccandi, adeo ut homo in statu naturæ lapsæ, divina gratia privatus, a peccato abstinere non possit. At, Summi Pontifices S. Pius V. & Gregorius XIII. damnarunt

hunc *Michaelis Baji* errorem, ista propositione comprehensum: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod vitare non potest.* Hunc confixum *Michaelis Baji* errorem denuo suscitavit *Cornelius Jansenius*, Episcopus Iprensis, qui in libris, quos edidit *De statu naturæ lapsæ*, sapius inculcat, ex peccato Adami inductam esse necessitatem peccandi, ac subinde hominem in statu naturæ lapsæ peccare etiam damnabiliter in eo, quod vitare non potest.

D. Mirum profecto mihi accidit, quod dicas, *Cornelium Jansenium* in eodem Bajani erroris luto hæuisse, quandoquidem paucis abhinc diebus vir quidam, in operibus *Jansenii* veratissimus, duo loca mihi indicaverit, in quibus *Jansenius* profiteretur, doctrinam suam non esse comprehensam in hac *Michaelis Baji* propositione a Summi Pontificibus damnata. Ipsissima *Jansenii* verba descripsi, eaque nunc cum bona venia tua legam, ut certo a te scire possim quid super hac re senserit *Jansenius*. *Necessitas peccandi* (inquit *Jansenius* lib. 4. de statu naturæ lapsæ cap. 25.) *a nobis tradita, solum est necessitas in genere, ex qua fit, ut non possint homines agere ante gratiam nisi male. Hæc autem non impedit, quominus in peccatis singularibus perpetranda liberam & indifferentem ad faciendum vel abstinendum habeant voluntatem.* Quo autem sensu *Jansenius* hanc peccandi necessitatem in genere intelligat, aperte explicat cap. 19. ejusdem libri his verbis: *Hæc est necessitas, quam Augustinus peccato (sc. Adami) advectam esse profiteretur, quod liberum arbitrium ita rerum terrenarum cupiditate captivum sit, antequam fide creatoris, charitateque liberetur ut quoquo versum sese verterit, in genere necesse sit illud male agere; sic tamen, ut in singulari nullum peccatum ita necessario perpetret, quin ab eo possit abstinere; sed ab illo abstinendo in aliud incidat, quod similiter aliud faciendo cavere potuisset.* Hæc necessitas peccandi in genere dumtaxat, non singularia peccata respicit, nec illam libere voluntatis indifferentiam tollit, quam Scholastici recentiores postulanti &c. Quibus verbis innuit *Jansenius*, se homini in statu naturæ lapsæ non adimere libere voluntatis ad peccandum indifferentiam, quam recentiores Scholastici postulant. Unde sequitur, *Jansenii* doctrinam non esse comprehensam in hac *Michaelis Baji* propositione a Summi Pontificibus damnata: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo quod vitare non potest.* Retuli hæc verba *Jansenii*. Nunc ostendas, si placet, an *Jansenius* in hac confixa propositione cum *Michaelis Baji* consentiat, vel aliam ab eo viam inierit?

M. Ex mutua collatione principiorum *Baji* & *Jansenii* in probanda peccandi necessitate invecata ex primigenia Adami labe facili negotio evinci potest, *Cornelium Jansenium* in hac damnata propositione consentire cum *Bajo*, ipsumque *Bajum* non aliam in statu naturæ lapsæ agnovisse peccandi necessitatem, præter illam peccandi in genere necessitatem, quam magno animi astu propugnat *Jansenius* libris 3. & 4. de statu naturæ lapsæ. Et primo quidem *Jansenius* ideo propugnat, liberum arbitrium, antequam per gratiam liberetur, peccare in genere, se semper peccare, quidquid agat, quia cum homo, ante susceptam gratiam, sit servus peccati,

cati, necesse est, ut quicquid agit peccatum sit. Quam rationem fuse prosequitur lib. 3. de statu nature lapsæ cap. 3. & 4. Atqui eodem fundamento necessitatem peccandi superstruit *Michael Bajus*. Hanc etenim propositionem ex ejus Scriptis excerptam damnarunt prælaudati Summi Pontifices: *Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est*. Secundo, peccandi in genere necessitatem probat *Janfenius* lib. 3. de statu nature lapsæ cap. 9. 10. 11. & 12. quia liberum arbitrium, antequam per gratiam sanetur, non valet ad ullum peccatum vitandum: Sed idem fundamentum, tanquam immobilem doctrinæ suæ de peccandi necessitate basim, adstruit *Michael Bajus*. Hinc & ista ex ejus Scriptis deprompta propositio damnata est: *Pelagianus est error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum*. Tertio, hanc peccandi in genere necessitatem probat *Janfenius* eodem in libro 3. de statu nature lapsæ cap. 15. 16. & 17. quia nullum opus bonum fieri potest absque gratia & charitate. At, id ipsum est *Michaelis Baji* doctrinæ fundamentum. Qua de causa hanc inter alias ejusdem *Baji* propositiones damnavit Ecclesia: *Non est vera legis obedientia, que fit sine charitate*. Quarto, *Janfenius* cap. 18. ejusdem lib. 3. de statu nature lapsæ, errorem suum de peccandi necessitate ex eo confirmat, quod homo, ante gratiam & charitatem, in quocumque actu suo servit dominantis cupiditati. Sed hæc est potissima *Michaelis Baji* propositio, a Summis Pontificibus damnata, quæ his verbis exprimitur: *Homo in omnibus suis actibus servit dominantis cupiditati*. Quinto, *Janfenius*, cap. 19. ejusdem libri ideo probat, inventam esse ex peccato Adami peccandi necessitatem, quia cum omnis amor creaturæ in statu nature lapsæ sit vel laudabilis charitas, vel culpabilis cupiditas, nullumque inter utramque admittatur medium, necesse est, ut quicquid agit homo, antequam sanetur a gratia sit in genere peccatum. Sed hac eadem ratione ad probandam suam de necessitate peccandi doctrinam nititur *Michael Bajus*, cujus subinde proscripita est ista propositio: *Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, & que a Joanne prohibetur; aut est laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur*. Sexto, necessitatem in statu nature lapsæ in genere peccandi cap. 11. ejusdem libri adstruere nititur *Janfenius*, quia nulla, quamvis levis, tentatio superari haud potest absque charitate, quam subinde cum homo non habeat ante gratiam, semper tentatione vincitur, & in genere peccat. Sed hoc *Janfenii* fundamentum continetur in hac *Michaelis Baji* damnata propositione: *Si fures sunt & latrones, qui docent, tentationi ulli sine gratie ipsius adjutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur*. Septimo, necessitatem peccandi in genere *Janfenius* cap. 22. & 23. ejusdem libri 3. de statu nature lapsæ hinc præsertim probare contendit, quod homo in statu nature lapsæ, antequam per gratiam sanetur, non habeat de se nisi peccatum: Sed hoc ipsum est argumentum quo *Michael Bajus* doctrinæ suæ de necessitate peccandi præcipuum constituit, indeque

sub ipsius nomine damnata est hæc propositio: *Liberum arbitrium sine gratie Dei adjutorio, non nisi ad peccatum valet*. Octavo, *Janfenius* perversum istud de necessitate peccandi in genere dogma probandum suscipit lib. 4. de statu nature lapsæ a cap. 1. usque ad 18. hoc uno fretus principio, quo asserit, id omne, quod fit absque Fide, quæ per dilectionem operatur, peccatum esse. Atqui eodem principio munitus *Michael Bajus* docet peccandi necessitatem, & hac de causa inter alias sub ejus nomine propositiones damnatas, hæc habetur: *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia*. Nono, hanc peccandi in genere necessitatem probat *Janfenius* cap. 19. ejusdem libri, quia sufficiens libertas arbitrii in peccando coherere potest cum peccandi necessitate. Verum, eodem infesto principio in præsidium doctrinæ suæ de necessitate peccandi nititur *Michael Bajus*, discutans, id, quod voluntarie fit, etiam si necessario fiat, libere tamen fieri. Postremo, *Janfenius* quatuor ejusdem libri capitibus subsequentibus hanc peccandi in genere necessitatem pro aris ac focis propugnat, quia, inquit, non requiritur ad peccandum libertas a necessitate. Quod virulentum dogma *Michael* etiam *Bajus* totis suis viribus propugnat, unde & hæc ejus propositio damnata est: *Libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine, non reperitur in Scriptura, sed solum nomen libertatis a peccato*.

Ex illa mutua principiorum *Michaelis Baji* *Cornelii Janfenii* collatione in probanda necessitate peccandi in statu nature lapsæ, sat superque tibi constare debet, eadem esse utriusque, *Michaelis Baji* videlicet, & *Cornelii Janfenii*, fundamenta, quibus peccandi necessitatem in statu nature lapsæ ambo probare moluntur. Ex quo palam sequitur, utriusque doctrinam in diplomatibus Summorum Pontificum, quos superius laudavi, censuris fuisse jure ac merito inustam. Nullam ergo necessitatem peccandi in statu nature lapsæ sive absolutam & physicam, sive ex hypothesi peccati Adami, agnovit *S. Augustinus*. Quapropter, ad omnia testimonia Sancti illius Doctoris, quem obtorto collo *Bajus* & *Janfenius* in suum errorem trahere nituntur, hoc unum respondendum est, *S. Augustinum* his in locis loqui dumtaxat de sola peccandi necessitate morali, quæ fuit ex concupiscentia, a qua unusquisque tentatur abstractus & illectus, non vero de necessitate absoluta & physica. Mens *S. Augustini* facile eruitur ex cap. 18. libri 3. de libero arbitrio, ubi respondens quærelæ quorundam insipientium hominum, qui aiebant, se, renitente carnalis concupiscentiæ necessitate, præcepta justitiæ observare non posse, hæc habet: *Quibus breviter respondetur, ut quiescant, & adversus Deum murmurare desistant; recte enim fortasse quererentur, si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret, cum vero ubique sit præfens, qui per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligenter exhortetur, conantem adjuret, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignovias, sed quod negligis querere quod ignoras. Ista tua propria peccata sunt*.

D. Facile quidem capio, nullam ex peccato primi parentis inductam esse peccandi necessitatem, quia nullum potest esse peccatum, nisi sit voluntarium & liberum. At, necdum intelligo, qui fieri possit, ut peccatum primi parentis, seu Adami, omnibus hominibus, qui ex ejus stirpe oriuntur, imputari queat, cum nulla ratione in hominibus voluntarium sit istud Adami peccatum; nec ab actu libero parvulorum, quibus imputantur, & inhæret, proficiscatur? Quæ enim, amabo, in parvulis, vel tot sæculis post prævaricationem Adami natis, esse potest ad illud primi hominis peccatum, unde manavit, voluntas, libertas atque consensus? aut igitur dicendum est, Adami peccatum parvulis non imputari, cum in illis voluntarium ac liberum non sit; vel contra publicum generis humani sensum agnoscenda est in parvulis, ista tabe originali infectis, voluntas, per quam libere fiant rei istius peccati Adami. Huic dissolvendo nodo solidum, si placet, adhibe cuneum.

M. Huic, quam proponis, difficultati hoc pacto responderi debet, dicendo, unum quidem hominem, seu Adamum, propria, & personali voluntate peccasse, sed omnium posterorum nomine, quorum ille parens, ac caput erat, prævaricatum esse, suo & omnium consensu, quorum voluntates sua illigatas, & in eam veluti transfusas habebat, vi conventionis, & pacti, quo Deus voluntates omnium hominum voluntati primi Parentis ea Lege adjunxit, ut ejus electio communis futura esset omnibus cum in servanda & transmittenda justitia originali, tum in ea amittenda eo peccato, quod unus committeret suo, aliorumque nomine, ac subinde illis imputaretur. Peccatum itaque originale, si illius actum requiras, penes Adamum fuit, cum prævaricatus est in præceptum divinum suo, & filiorum nomine, quorum personam, & causam agebat. Si vero peccati originalis statum quæras, ad omnes posteros pertinet ex Adami prole natos, & justitia originali, quasi hæreditaria, jure merito in penam communis inobedientiæ spoliatos. Duo igitur ad hujusmodi peccati originalis labem contrahendam sunt omnino necessaria: primo quidem tacita propriæ cujusque voluntatis, cum ista capitis, seu Adami, voluntate consensus, ut illi possit prævaricatio imputari. Secundo, privatio, quæ ex illa tacita propria cujuscumque voluntate derivata est, justitiæ originalis, qua Admus in statu innocentie donatus est, quæque in omnes posteros fuisset transfusa, nisi Adamus, qui erat caput omnium hominum morale, & cum cujus voluntate singulorum hominum voluntates erant colligatæ, peccasset. Porro, istud originale peccatum ab Adamo ad omnes posteros transfundi, docet apertissime multis in locis Scriptura: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*, Psalm. 50. Et Apostolus Paulus in Epist. ad Roman. cap. 5. ait: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. Hæc est perpetua, sibi que semper constans Ecclesiæ Ca-

tholicæ doctrina, quam omnes Sancti Patres, cum Græci, tum Latini, contra Pelagianos, peccatum originale negantes, invicte propugnarunt, quorum testimonia cum hic inferere nimis longum esset, illis referendis consulto superfedebo, & unum dumtaxat proferam argumentum, quod tanquam peremptorium proponit S. Augustinus, lib. 3. Operis imperfecti contra Julianum, Pelagianum, cap. 48. ubi sic arguit: *Quomodo justum ostendatis Deum, non invenitis, si & in nascentibus nulla peccata invenit, & eos tamen corruptibili corpore, & tot tantis insuper calamitatibus aggravat. Non enim numerari possunt mala, quæ patiuntur infantes, febrem, tussim, scabiem, dolores quorumcumque membrorum, ventris fluxum, lumbricos, & alia innumerabilia ex ipsa carne, existentia, & ipsarum curationum quam morborum plura tormenta, & extrinsecus ictus vulnere, plagas verberum: incursum demonum. Vos autem sapientes heretici (Pelagiani) ne fateamini originale peccatum, parati estis talibus floribus implere paradysum. Si enim hæc ibi futura fuisset non dicitis, quæro, cur sint in parvulis, nullum habentibus, ut contenditis, omnino peccatum? Hoc S. Augustini argumentum petebat jugulum Pelagianorum, qui asserbant, parvulos nasci sine peccato, eosque, licet innocentes, acerbis pœnis subiectos esse affirmabant, quod est a justitia Dei penitus alienum. Neque enim (ut ait idem Sanctus Doctor, Operis imperfecti contra Julianum cap. 39.) sub Deo justo miser esse quisquam, nisi mereatur, potest.*

D. Sed quo pacto, quæso, peccatum istud Adami transfunditur ad omnes ejus posteros?

M. Istud Adami peccatum, quod dicitur Originale, transfunditur ad posteros per viam generationis. Quo fit, ut illi, qui nati sunt ex Adamo, & ei, ut capiti, adhæserunt, in primo conceptionis momento peccatum originale contrahant, & justitiæ originalis privationem incurrant, nisi adsit speciale Dei privilegium, quo aliquis ab hac communi labe originali incurrenda eximatur. Hinc evidentissimum est, Angelos hujus peccati immunes esse, quia nec Adamo, ut capiti adhæserunt, nec ab illo nati, nec justitiæ jacturam aut privationem ullo instanti passi sunt. Hinc etiam apertius patet, Christum Dominum peccato originali non fuisse obnoxium, quia nec voluntate nec origine Adamo adhæsit, & in primo instanti conceptionis suæ Sanctitatem innatam habuit juxta illud Angeli, *Mariam Virginem alloquentis: Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur filius Dei*. Pia etiam & probabilis Theologorum opinio docet, B. Mariam Virginem ab originali labe ex singulari Deo privilegio fuisse immunem.

D. Suntne aliæ peccati originalis pœnæ, præter eas, quas hæctenus enumerasti, videlicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, propensionem ad malum in appetitu concupiscibili, & difficultatem operandi bonum in appetitu irascibili?

M. Præter eas peccati originali pœnæ, quas hæctenus percensui, aliæ sunt graviores pœnæ, quibus subjacet omnis homo, cui per Baptis-

mun non est remissum peccatum originale : hæc autem pœnæ sunt privatio justitiæ originalis , & gratiæ sanctificantis , perquam privationem homo peccati originalis reus , incurrit odium Dei , seu fit filius iræ , & mancipatur captivitati Diaboli . Altera peccati originalis pœna , est necessitas moriendi , nam , ut inquit Apostolus : *Per peccatum , seu Adami , mors* : sed terribilior peccati originalis pœna est æternus in inferis cruciatus , seu perennis damnatio . Denique , ex peccato originali , etiam in his , quibus per baptismum est condonatum , oritur maxima illa pœna , seu continuum bellum , quod in hac vita omnes mortales gerere debent cum Diabolo , mundo , & passionibus , tanquam cum infensissimis hostibus , qui in eorum perniciem pervigiles excubant , mille dolis , mille nocendi artibus in nos armati . Diabolus , primus pacis nostræ proditor , aperto Marte saviens non definit mentes nostras ad mortiferas voluptates illectare . Mundus a dextera lævaque , a fronte , pariterque a tergo nos oppugnat , & ingentibus quidem , sed vanissimis promissis ad proditionem sollicitat . Intrus etiam , & in ipsis animi penetralibus hostem ferimus plusquam familiarem , plusquam domesticum , seu concupiscentiam , qua ut nihil interius , ita potest esse periculosius . Hic est verus ille & terrenus Adam , consuetudine plusquam civis , studio plusquam hostis , quem neque arcere vallo licet , neque castris exigere fas est . Vide , si placet , quot plagas nobis inflixerit peccatum originale , quam graves pœnas nobis intulerit , quam multos hostes , tam vigilantes , tam armatos , tam perfidos , tam exercitados , & in nostram perniciem juratos atque devotos , excitarit .

D. Fuitne immediate post Adami peccatum a Deo institutum aliquod remedium , seu Sacramentum , quo homines in statu legis naturæ consequerentur remissionem peccati originalis , viresque perciperent , quibus possent sese e tot hostium , qui hominibus post peccatum Adami dominantur , tyrannide eximere ac liberare ?

M. Cum Deus velit omnes homines salvos fieri , nulli dubium esse debet , quin hominibus etiam in statu legis naturæ immediate post peccatum Adami , aliquod indulserit remedium , cujus beneficio adipiscerentur remissionem peccati originalis , viresque acquirerent , quarum ope ingruentibus tentationibus resistere possent . Hoc autem remedium nihil aliud erat , quam externum aliquod signum , quod non erat a Deo determinatum , sed in arbitrio hominum , qui in lege naturæ vivebant , positum , quique per illud signum externum protestabantur , se habere Fidem in venturum Mediatorem , seu Christum Dominum , & per eam Fidei protestationem non solum adulti in lege naturæ amissam per peccatum gratiam recuperabant , sed etiam parvuli obtinebant remissionem peccati originalis , cum eo tamen discrimine , quod in parvulis in statu legis naturæ non requireretur propria Fides , seu necessarium non erat , ut parvuli elicerent actum Fidei (cujus eliciendi actus erant omnino incapaces)

sed parvulis sat superque sufficiebat ad habendam remissionem peccati originalis Fides parentum , quæ per signum aliquod externum alieno ministerio eis applicata illos a contracta peccati originali labe purgabat ac liberabat . At , adulti in lege naturæ non poterant tam a peccato originali , quam a peccatis actualibus mundari , nisi , inspirante divina gratia , per proprium & a se ipsis elicitum actum Fidei , quæ per dilectionem operatur , crederent in venturum Mediatorem , quem Deus , statim ac peccavit Adamus , a se missum iri promisit ad liberandum genus humanum . Hinc docent Theologi , Fidem in Christum mediatorem , seu in Messiam liberatorem fuisse omni ævo , idest , tam in lege naturæ , quam in lege scripta , seu Mosaica , & in lege Evangelica necessariam ad salutem , ita ut tamen fides implicita in Christum Mediatorem sufficeret ad salutem in lege naturæ , & in Lege scripta , seu Mosaica ; sed in lege Evangelica requiratur Fides explicita in Christum mediatorem , qua firmiter credimus , eum non solum esse Messiam promissum a Deo , verum etiam illum Deum esse , natum , passum , mortuum esse pro nobis &c .

D. Habeturne in Sacris Litteris aliqua mentio hujus remedii seu alicujus Sacramenti instituti a Deo ad delendum in hominibus , qui erant in lege naturæ , peccatum originale ?

M. Huic quæstioni S. Augustinus cap. 6. lib. 15. *De Civitate Dei* his verbis respondet ; *urum autem aliquod fuerit corporale atque visibile regenerationis signum ante diluvium , sicut Abrahæ circumcisio postea est imperata , Sacra Historia tacet* . Quibus verbis innuere vult S. Augustinus , signum illud externum , per quod homines ante diluvium protestabantur Fidem in Christum Mediatorem , & peccati originalis remissionem consequerentur , non legi in sacris litteris , quia istiusmodi signum externum non fuit determinatum a Deo , sed erat hominum , qui in lege naturæ , ante institutam a Deo circumcisionem vixerunt , voluntati permisum , sicut luculentissime idem Sanctus Doctor lib. 3. contra Julianum , Pelagianum , docet his verbis : *Non ideo tamen credendum est , & ante datam circumcisionem famulos Dei , quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi , nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis , quamvis quid illud esset aliqua necessaria causa scriptura latere voluerit . Nam & sacrificia eorum legimus , quibus utique sanguis ille figurabatur , qui solus tollit peccata mundi . Apertius etiam legis jam tempore nascentibus parvulis , offerebantur sacrificia pro peccatis* . Responde , *pro quibus peccatis ?* &c. Denique , idem inculcat S. Doctor . lib. 2. de Nuptiis & Concupisc. cap. 11. & 12. dicens : *Non quod ante circumcisionem justitia fidei nulla erat . Nam cum adhuc esset in præputio ex fide justificatus est ipse Abraham , pater gentium , quæ ipsius fidem erant sectaturæ , sed superioribus temporibus omnino latuit Sacramentum justificationis ex fide . Eadem tamen fides Mediatoris salvos justos faciebat antiquos , pusillos cum magnis* .

D. Habueruntne homines in Lege naturæ aliquem determinatum modum , quo Deum , tanquam

quam rerum omnium creatorem, colerent, & præfixa sacrificia, quibus supremum ipsius agnoscerent dominium?

M. Homines in Lege naturæ Deum coluerunt duplici cultu, quem distinguunt Theologi, interno nimirum, & externo, quamvis cultus externus non esset in Lege naturæ determinatus a Deo quantum ad modum, quem pro suo arbitrio adhibebant homines, qui in Lege naturæ vivebant. Certe, nullus, nisi Atheus, qui inficiatur Dei existentiam, negare audebit, homines, qui erant in Lege naturæ, detulisse Deo, tanquam supremo rerum omnium Domino, debitum cultum, in quo consistit Religio. Semel quippe demonstrata contra Atheos supremi Numinis existentia, (quæ non solum quinque Doctoris Angelici demonstrationibus, sed & aliis tam Physicis, quam Moralibus, & Metaphysicis rationibus invictè adstruitur) demonstrata, inquam, semel contra Atheos Dei existentia, necessario sequitur, omnium hominum animis, ac sensibus semper insita fuisse a natura religionis femina, quibus confessim intelligerent, Deum, cui vitam, & cætera, quibus fruuntur, bona, accepta referre tenentur, religioso obsequio ab ipsis esse colendum. Id li- quido patet ex consensu omnium Nationum in hanc veritatem, quam ipsa natura docet, certatim conspirantium. Nulla quippe gens tam barbara est, cui non insit aliquis Religionis cultus. Nominè autem Religionis nihil aliud intelligitur, quam impressum quoddam lumen, quo Deus agnoscitur, & colitur. Hinc omnis homo, dum ei assurgere incipit rationis aurora, a sursum, sola præeunte luminis naturalis face, & absque ullo externo adminiculo, experitur, & percipit impressam suo animo æternæ cujusdam Legis auctoritatem, sibi, & omni homini dominantem, qua honesta sectari, turpia, injustaque fugere jubetur, dumque æternam illa Legem, quam scit menti suæ dominari, transgreditur, naturaliter timet, anxius est, & perturbatur, quia pertimescit auctoritatem, & potestatem supremi Legislatoris, a quo vim Lex habet. Cum igitur a natura singuli homines, ubi primum rationis lumine illustrantur, agnoscant, auctoritatem cujusdam æternæ Legis menti suæ dominari, necesse omnino est, ut natura duce, & rationis præfulgente lumine perspectam habeant Dei existentia notitiam, seque ei cultum, ac reverentiam exhibere debere, suasque omnes fortunas a suprema ipsius voluntate pendere intelligant. Negari itaque haud potest, homines in Lege naturæ cognovisse, se a Deo, præpotenti rerum omnium conditore, fuisse procreatos, ac subinde ei cultum exhibuisse, ut summam ejus excellentiam venerentur, eique, ob beneficia, quibus illos Deus quotidie afficiebat, perpetuas gratias agerent. Nec enim satis est, Deum, insulgente interius conscientia, & exterius clamante natura, hujus universi opificem fateri, sed tota propensione voluntatis contrinæ gratiarum actiones ipsi habendæ sunt; tum quod e nihilo, cum minime essemus, nos eduxerit; tum quod nos conservare, & ea, quæ ad vitam nostram necessaria sunt, nobis assatim suppeditare non desinat. Quocirca,

Apostolus Paulus cap. i. Epist. ad Rom. jure optimo *inexcusabiles* pronuntiat eos, qui, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum.

D. In quo præcipue situs erat cultus interior, quem Deo reddebant homines, qui in Lege naturæ vixerunt?

M. In duobus potissimum præceptis situs erat cultus ille interior, videlicet in amore Dei super omnia, & in dilectione proximi propter Deum. Et primo quidem Lex naturalis ita præscribit amorem Dei super omnia, ut nemo adeo stupidus sit, & obtusus, qui id ignoret, si tantisper ad id advertat animum. Nam mediocri mentis attentione agnoscere potest, & se, & alios, quos sibi similes videt, a Deo fuisse creatos (cum nulla dari possit invincibilis ignorantia existentia Dei) ac subinde, se aliosque homines in cultu interno, quem Deo reddere debent, teneri illum tota mente, & super omnia diligere. Porro, amare Deum super omnia, est ipsum creatis omnibus anteferre, sive in ipsum, tanquam in summum bonum, tota voluntate inclinari, cæteraque creata bona diligere tantum in ordine ad Deum. Quo fit, ut si quis, vel se ipsum, propriamque vitam, vel proximum, puta parentes, fratres, amicos, vel res alias, ut divitias, honores hujus Mundi, lautam vitam, & alia id genus, vel majori quam Deum, vel etiam æquali ac ipsum amore prosequeretur, non spectaret Deum, tanquam summum bonum, cujus gratia fuit conditus: sed in creatis bonis hæreret, sicque ordinem amoris interverteret, ac contra Legem naturalem peccaret. Secundo, si Deum, ut par est, diligamus, proximum itidem nostrum, seu omnes homines, nobis similes, & ab eodem Auctore, seu Deo, productos propter ipsum diligemus, tanquam fratres complectemur, nec modo ullum ipsis damnnum inferemus, sed potius omnibus pietatis, ac necessitudinis officiis ipsos nobis devincire conabimur. In his ergo duobus præceptis, sive in amore Dei super omnia, & in dilectione proximi in ordine ad Deum situs erat cultus interior, quem homines justi in Lege naturæ Deo reddiderunt, quos inter potissimum censentur *Adamus, & Eva, Abel, Enos, Henoch, Noemus, Melchisedechus, Abrahamus, Isaacus, & Jacobus*, aliique, quos laudat Scriptura Sacra. *Caini* vero munera respuit Deus, quia non corde puro, & eo, quo debebat, cultu interiori, *Cainus* illa Deo offerebat. Hinc intelligere debes, charissime discipule, cultum externum, quem Deo exhibent homines, si cum cultu interno, hoc est, cum vera mentis pietate non sit conjunctus, nec Deo gratum, nec ad salutem prodesse posse, sicut ipsemet Deus testatur per Prophetam suum *Isaiam* cap. i. ubi in Judæos, qui Templi ritibus ipsum colebant, cum alioqui pollute viverent, hunc in modum invehitur: *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Cum veniretis ante conspectum meum, quis*

quæsit hæc de manibus vestris, ut ambularetis in aëriis meis? Ne offeratis sacrificium frustra. Noenium, & Sabbatum & Festivitates alias non feram. Iniqui sunt cæus vestri. Calendas vestras, & solemnitates vestras odit anima mea, facta sunt mihi molesta.

D. Nondum plene capio, cur Deus eo *Isajæ* citato cap. 1. tantopere detestari videatur Sacrificia, & ceremonias Judæorum, in quibus situs erat eorum cultus externus, cum tamen ipsemet Deus in Lege, quam per Moysen, Judæorum Legislatorem, promulgavit, omnia Sacrificia, & ceremonias cultus externi Judæorum tam accurate præscribat, & observantibus promittat in gentia bona, & violentibus comminetur mortem?

M. Non detestatur Deus citato illo primo *Isajæ* capite Sacrificia, & ceremonias, in quibus sistebat externus cultus Judæorum, hæc enim Sacrificia, & istas ceremonias præscripsit Deus in Lege data per Moysen, sed tantum queritur Deus per Prophetam *Isajam* quod Judæi, inter quos multi erant carnales, non observarent ea, quæ in Lege præceperat, neque enim hæc Sacrificia, & ceremonias illas externi cultus Judæorum ita præscripsit Deus, ut in eis collocarent summam spem, aut justitiæ fiduciam, sed ut partim essent signa, quibus admonerentur, partim adminicula, quibus proveherentur ad internum Dei cultum, seu ad amorem Dei super omnia, & ad dilectionem proximi propter Deum. Hunc cultum internum volebat Deus, ut Judæi conjungerent cum cultu externo, quem illis in Lege præscripsit, quique in Sacrificiis, & ceremoniis positus erat. At, Judæi carnales in hoc cultu externo justitiæ præpostere collocabant, & veræ pietatis, internique cultus expertes, apud homines magis, quam apud Deum pietatis opinionem captabant, indeque fiebat, ut cultus externus, quem absque charitatis officiis exhibebant, Deo, qui præcipue delectatur cultu interno, non probaretur, sed esset ipsi ingratus, ac molestus. Sed de hoc cultu tam externo, quam interno Judæorum opportunius disseremus, dum de Lege Mosaica Sermonem instituemus.

D. Eratne determinatus a Deo cultus ille exterior, quem homines in Lege naturæ exhibebant Deo, sicut postea fuit determinatus in Lege Mosaica, & in Lege Evangelica?

M. Quamvis homines, qui in statu Legis naturæ vixerint, cultum aliquem externum Deo, omnium conditori, exhibuerint, & simul vitæ societate, ac religionis vinculo juncti per Sacrificia, & ceremonias externas, supremum Dei Dominium agnoverint, ejus opem imploraverint, pro acceptis beneficiis ei gratias egerint, & imbecillium virium suarum post peccatum Adami probe conscii, infirmitatem confitentes, a Deo auxilium postulaverint, & deliberationem a miseris, in quas primi Parentis peccatum illos præcipitaverat: non legimus tamen in Scriptura Sacra, cultum illum externum, quem homines in statu Legis naturæ Deo reddebant, fuisse a Deo præscriptum, ac determinatum, sicut postea fuit determinatus in Lege Mosaica, & in Lege Evangelica. Quapropter, cum in Lege naturæ

Hist. Ver. Test. Tom. I.

non esset determinatus cultus, qui Deo erat exhibendus, alii in Lege naturæ sicut *Abel*, victimas Deo immolabant, ut legitur cap. 4. Libri *Geneleos*. Alii, sicut *Cain*, frater *Abelis*, fructus terræ Deo offerebant, ut eodem in capite Libri *Geneleos* legitur. *Enos*, Patriarcha ante Diluvium, solemnibus institutis precibus, modum implorandi Dei opem homines edocuit. *Noemus*, post Diluvium Deo altare erexit, & holocausta obtulit. *Melchisedechus* panem, & vinum Deo obtulit in Sacrificium. *Abramus* obtulit in Sacrificium Deo arietem, quem sufficit loco filii sui *Isaaci*, quem, jubente Deo, paratus erat immolare. Patientissimus *Jobus* multa Sacrificia pro filiis, & amicis suis Deo obtulit. Ex quibus exemplis patet primo, cultum externum, quem homines in Lege naturæ Deo exhibebant, nulla Lege divina fuisse determinatum, nec quantum ad modum, nec quantum ad locum, nec quantum ad tempus, nec quantum ad alias ejusmodi circumstantias. Secundo, errasse olim quosdam Ethnicos Græcos, qui assererent, priores homines obtulisse Diis in Sacrificium dumtaxat plantas, & fructus terræ; Sed posteriores homines cõpisse offerre Diis Sacrificia cadendo animalia, & estundendo eorum sanguinem, quæ Sacrificia dicebant illi Ethnici Græci, Diis fuisse omnino ingrata, utpote quæ sapiebant impietatem, injustitiam, & crudelitatem. Hunc Græcorum Ethnicorum errorem *Eusebius*, Episcopus Cæsariensis, c. 10. lib. 1. *De Demonstratione Evangelica* refellit his verbis quæ ad præsentem, quam versamus, quætionem, cum apposite dicta sint, hic exscribere haud pigebit: *De ipso cultu*, inquit ille Scriptor antiquus, *quem veteres, & primi homines Divina nature exhiberent, non idem, quod Græci visum est, & quod in Sacris Hebræorum libris invenitur. Nam illi quidem (seu Græci Ethnici) putaverunt, primos homines nullum prorsus animalis genus, neque sacrificare, neque incendere solitos Diis, sed eos Soli, & reliquis Cæli Sideribus, ut viride gramen, & quasi quasdam sæcundioris nature quisquillas manibus sustulissent, herbam cum foliis, & radicibus igni comburere. Posteriores autem homines, procul a tam recto instituto aberrantes, sædasse aras animalium cædibus. Porro, hoc esse impium, & injustum, & nusquam Deo acceptum Sacrificium. Nam brutorum animam nihil ab hominum rationali anima differre: Quapropter, cædis accusandos esse eos, qui animalia sacrificarent, dicebant, non secus, ac si eadem, similisque & in homine, & in bruto anima inesset. Et talis quidem de antiquis hominibus opinio Græcorum (Ethnicorum) extat. Que autem in scriptis Hebræorum legitur, non talis, (idest opinio) illico enim factos primos homines, ut primum in vitam constitissent, animalium sacrificiis Deo exhibuisse honorem commemorat. Dicit itaque. Et factum est post multos dies, ut offerret *Cain* de fructibus terræ sacrificium Deo. Tum *Abel* ipse quoque de primogenitis ovium suarum: Et respexit Deus ad *Abel*, & munera ejus: Ad *Cain* vero, & ad sacrificium ejus non intendit. Ubi jam illud considerabis, quod Deo acceptior dicitur fuisse, qui animalia sacrificaverit, quam is, qui ab*

agro sacrificium obtulerit. Etiam Noe protinus de cunctis pecoribus mundis, & de cunctis volucribus mundis obtulit perfectissima munera super altare; odoratusque est Deus odorem suavitatis. Abraham quoque sacrificans describitur; ut, si Divina Scripturae testimonium sequimur, primum omnium sacrificium proficit Deo amicis viris excogitatum fuisse, nos dicere oportet. Quam sane excogitationem temere exiterit, aut humano more exortam, putandum non est, sed divino potius natu insinuatam. Etenim, cum morum sanctitate præstarent, Deoque penitus addicti essent, & ob eam rem, quasi divino spiritu illustrati viderent, magno sibi opus esse obsequio, si sua ipsorum humana delicta diluere vellet, premium pro salute sua ei, qui vitam atque animam præstans, se debere putabant; sed, cum nihil præstantius, aut pretiosius anima sua haberent, quod dicerent, pro hac interim brutorum animalium vitam offerebant, ita suæ ipsorum animæ sacrificium illud comparantes: Neque se in hoc, aut delinquere, aut injusto facere arbitrabantur, quippe qui hominum rationalis, atque intelligentia prædite animæ neutiquam similem brutorum animam esse didicissent; neque aliud quidquam, quam illorum sanguinem, vitalemque in eo vim esse eam, edocti essent, hocque unum præbere se, quasi animam Deo pro anima offerentes. Hoc, longiusculum licet Eusebii, Episcopi Cæsariensis, testimonium hic excerpere necessarium duxi, ut inde intelligeres, homines in Legge naturæ non solum Deo fructus terræ obtulisse, sed etiam victimas ei litasse, & immolasse, animalia videlicet in sacrificium offerendo, & fundendo eorum sanguinem, sive in honorem Dei, totam confumendo, & incendendo hostiam per sacrificia, quæ ideo dicebantur *Holocauista*; sive ad impetrandam Dei opem, per sacrificia, quæ dicebantur *impetratoria*; sive ad expianda peccata sua per sacrificia, quæ erant *propitiatoria*; sive denique ad referendas Deo pro perceptis beneficiis gratiarum actiones per sacrificia, quæ vocabantur *Eucharistica*. His autem sacrificiis homines in Legge naturæ non tantum protestabantur exterius Fidem in Christum venturum, per quam Fidem consequerentur gratiam, & salutem, sed etiam adumbrabant sacrificium, quod Christus Dominus in Arca Crucis ad redimendum genus humanum erat oblaturus, suum pro peccatis nostris pretiosum sanguinem fundens.

D. Fueruntne in Legge naturæ a Deo præscripta aliqua præcepta, quibus homines ea in Legge viventes ad contrahenda inter sese Matrimonia obstringerentur?

M. Quando Deus in Paradiso terrestri Matrimonio insinuit Adamum inter & Evam, sicut legitur cap. 2. Libri Genesis, quo ad legitimum contrahendum Matrimonium Præcepta condidit, quorum primum spectat nexum indissolubilem Matrimonii, ita ut vir non possit repudiare uxorem suam, & alteri mulieri nubere. Alterum præceptum in hoc situm erat, quod vir non posset simul cum pluribus mulieribus inire Matrimonium, per quod præceptum inhibetur dumtaxat Polygamia simultanea, sed non polygamia successiva, quæ licita erat. Hæc duo observanda circa Matrimonium: divina

Præcepta continentur his verbis Scripturæ Sacræ Genesis cap. 2. v. 24. *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una: Quæ verba explicans Concilium Tridentinum initio Sessionis 24. hæc habet: Matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens, divini spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit: Quamobrem, relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. Hoc autem vinculo copulari, & conjungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tanquam a Deo prolata, referens, dixit: itaque non sunt duo, sed una caro: statimque ejusdem nexum firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. His duobus præceptis, videlicet de indissolubilitate Matrimonii, & de unica habenda uxore, quæ in Legge naturæ fuerunt observata, tertium præceptum addidit Deus, ne illi, qui ex familia Patriarchæ Seth oriundi erant, quosque Scriptura Sacra nuncupat *filios Dei*, Matrimonio commiserentur cum filiabus, quæ e familia Caini originem ducebant, quasque eadem Scriptura Sacra appellat *filias hominum: Videntes filii Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant, dixitque Deus: non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum*, Genesis cap. 6. v. 3.*

D. Imposuitne Deus alia hominibus, qui in Legge naturæ vixerunt, præcepta positiva, quæ simul cum Legge naturæ observare tenerentur?

M. Aliqui existimant, Deum in Legge naturæ prohibuisse hominibus ante Diluvium, ne carnis animalium vescerentur, & eis tantum concessisse fructuum, & herbarum usum, juxta illud Dei cap. 1. Genesis præceptum, quod Adamo, & Evæ dedit, dicens: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem seminem super terram, & universa ligna, ... ut sint vobis in escam.* Verum, ipsi cum multis doctissimis Scripturæ Sacræ interpretibus probabilis esse censeo, esum carni in Legge naturæ, ante Diluvium, nec a Deo vetitum fuisse, nec tamen usitatum, quia homines tum temporis ita in cibo, & potu erant frugales, ut folis herbis, ac fructibus vescerentur, a carnibus vero æque ac vino abstinere, non quia Deus prohibuerat, sed ob quamdam religionem, inde natam, quod earum esum Deus necdum diserte concessisset. A carnibus etiam homines ante Diluvium abstinere, quia id temporis herbarum, & fructuum terræ sapidiores erant, ac plus nutriebant, quam nunc nutrire solent. De illa antediluviana præcorum hominum a carnibus abstinentia ita perlusit fuisse Ethnici, ut Ovid. lib. 15. Metamorph. Fab. 2. de aurea illa ætate hæc canat:

At vetus illa ætas, cui fecimus, Aurea nomen,

Fœtibus arboreis, & quas humus educat, herbis

Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.

Tunc & aves tute movere per aera pennas,

Et lepus impavidus mediis erravit in arvis.

Nec

Nec sua credulitas pisces suspenderat hamo;

Cuncta sine insidiis, nullamque timentia fraudem,

Plenaque pacis erant . . . . .

Ab esu itaque carniū abstinerunt homines antediluviani, non quod Deus illis carniū esum aliquo præcepto inhibuisset, sed religionis, & frugalitatis ergo, a carniū edendis sibi temperabant. Ovis autem, quas pascebant, cæterisque animalibus utebantur ad offerendam Deo sacrificia, ex ovis etiam fumebant vellera, lac, & caseum, quibus vescerantur cum maxima frugalitate, quæ illorum longævâ vitæ præcipua causa fuit. Quamvis enim aliâ a Sacræ Scripturæ interpretibus longævâ hominū antediluvianorum vitæ causâ notentur, videlicet bonitas primævæ complexionis, seu temperamenti humani; fructuum terræ virtus, quæ tunc major erat, fructusque succulentiores, quam nunc; & scientia Adami, & per Adamum aliis communicata, cuius beneficio, cum herbarum, tum terræ fructuum vim longe melius noverant antiqui Patres illi primævæ, quam hodie peritiores Medici nostri: Quamvis, inquam, a Sacræ Scripturæ interpretibus hæ causæ assignentur longævâ hominū antediluvianorum vitæ, nihilofecius præcipua causa, ob quam homines illi tam longævam duxerunt vitam, fuit ipsorum frugalitas. Abstinentia siquidem, seu frugalitas, multum sanitati confert, & longævitati, quippe quæ noxios consumit humores, & spiritus vitales purificat, & exacuit, fovetque insuper humidum radicale, seu calorem naturalem, quem sæpius intemperantia & ingulvies, seu nimia ciborum copia suffocat & opprimit, & tandem progressu temporis, sicut cum vita minuit & extinguit. Plures enim occidit gula, quam gladius. Obiter hic observare debes, Deum hominibus, post diluvium, adhuc in lege naturæ viventibus, duo dedisse observanda præcepta positiva, quorum unum in hoc situm erat, ut non comederent carnem cum sanguine, sicut legitur Genesis cap. 9. Alterum præceptum positivum dedit Deus de circumcissione, quam per abscissionem carnalis pelliculæ in membro genitali factam præcepit Abrahamo, omnibusque ejus posteris observandam. Sed de utroque illo præcepto positivo, quod hominibus post diluvium in lege naturæ Deus imposuit, opportunius, auxiliante Deo, differemus in primo colloquio in Historiam secundæ mundi ætatis, quæ incipit a diluvio, & proceditur usque ad vocationem Patriarchæ Abrahami.

D. Non possum meum inducere in animum, homines antediluvianos tot vixisse annos, quot ipsis tribuit Moyses cap. 5. libri Genesis, ubi ait Adamum vixisse 930. annis, Sethum 912. Enosum 905. Cainanem 910. Jaredum 962. Mathusalem 969. Noemum 950. Qui enim credibile est, quod homines, qui ante diluvium vixerunt, solis herbis, & arborum fructibus vescendo tam longævam potuerint ducere vitam? Libentius itaque, si liceret, descenderem in sententiam, illorum, qui, ut nuperrime audivi, asserbant, annos istorum Pa-

triarcharum antediluvianorum, a Moysæ numeratos, pares non fuisse annis nostris, qui complectuntur menses duodecim, sed annos fuisse ita breves, ut centum ex illis Patriarcharum annis non superarent decem annos ex nostris.

M. Absit ut descendas in hanc sententiam omnino contrariam Scripturæ Sacræ, quæ annos Patriarcharum antediluvianorum pares facit annis nostris. Si enim anni Patriarcharum antediluvianorum fuissent anni menstrui, hoc est, unius mensis, vel triginta sex dierum, quales olim Ægyptiis in usu fuisse constat, sequeretur, quosdam Patriarchas antediluvianos liberis procreandis operam dedisse anno sexto & septimo ætatis suæ. Enim vero, Cainan, cum esset annorum 70. genuit Malaleelem; Malaleel vero cum attigisset annum ætatis suæ 65. genuit Jaredum, denique Henoch, cum implevisset annum itidem ætatis suæ 65. genuit Mathusalem. Si igitur Moyses annos Patriarcharum antediluvianorum menstruos intellexisset, sequeretur, Henochum, & Malaleelem statim post annum ætatis suæ sextum, Cainanem vero anno ætatis suæ septimo pubertatis tempora ingressos, genuisse filios, quod certe tam ridiculum est, quam quod maxime. Addo etiam, Historicis prophanos ultro fateri, annos Patriarcharum antediluvianorum pares fuisse annis nostris, quos inter Josephus, Hebræus, lib. 1. Antiq. Judaic. cap. 4. numerat Berosum in Chaldaicis, Manethonem, in Ægyptiacis, Hieronymum in Phœnicis, Hecateum in Græcicis &c. (a)

„ (a) Inter causas vitæ hominū antediluvianorum ad multa secula protractæ cibi, potusque frugalitas hic accensetur. Huic vero ego non multum deferrem; cum enim a primævâ frugalitate homines sensim recesserint, prout ad diluvii tempus magis magisque accedebant, ut P. Gravesonius in sequenti interrogatione recte adnotat, vitæ pariter suæ sensim diuturnitatem imminuissent; quod secus accidisse ex Scriptura discimus, cum Noemus Patriarcharum antediluvianorum postremus, cæteris diutius, si unum excipias Mathusalem, vixerit. Fortasse quidem Noemus frugalitatem majorum suorum servasse diceretur; sed nullo Scripturæ testimonio docemur cæteros Noemo suppare homines, frugalitatis desertores, longe minus quam Noemum vixisse.

D. Si Patriarcharum antediluvianorum anni pares nostris annis fuerunt, quorsum, amabo, isti Patriarchæ tamdiu vitam cælibem duxerunt? Legimus quippe in libro Genesis, Patriarcham Sethum genuisse Enosum anno vitæ suæ 105. Enosum vero, jam nonagenarium genuisse Cainanem; Mathusalem genuisse Lamechum anno ætatis suæ 187. & denique Noemum anno ætatis 500. genuisse filios Semum, Chamum, & Japhetum. Credibile autem non est, istos primæ ætatis Patriarchas tamdiu cælibes vixisse, aut continentiam in matrimonio servasse, & ad seram usque ætatem distulisse liberis procreandis operam dare.

M. Id creditu difficile tibi videri minime de-

bet, tum quia, ut dicit S. *Augustinus* lib. 15. *De Civitate Dei* cap. 15. hi primæ ætatis Patriarchæ Pubertatis annos longe tradius attingerunt, quam nos modo attingere solemus, ex proportionem longissimæ vitæ, quam ducebant: Tum quia etiam illa Patriarcharum primæ ætatis genealogia non fuit a Moysæ per familiarum primogenitos contexta, sed per eos dumtaxat, per quos ab *Adamo* generationum series usque ad *Noemum* produceretur, & a *Noemo* usque ad *Abramum*, ex cujus stirpe nasciturus erat *Christus*, verus *Messias* a Deo promissus. Cum igitur dicitur, *Serhum*, annos centum quinque natum, genuisse *Henosum*, *Noemum* vero, cum esset quingentorum annorum, genuisse *Semum*, non sequitur, illos Patriarchas non genuisse antehac, alios filios. Quod si quæras cur Deus voluerit, ut primæ ætatis Patriarchæ tam diuturnam vitam ducerent? Respondebo, ejusmodi vitæ longævitate fuisse horumque Patriarcharum virtutis præmium a Deo concessum, eamque necessariam fuisse, non solum ut facilius propagaretur genus humanum, sed etiam ut Patriarchæ Astrologiam, Geometriam, aliasque, quas adinvenerant, artes, longiori usu & experientia excolere ac perficere possent.

D. Deum primæ ætatis hominibus longævitate vitam tanquam ipsorum virtutis præmium, concessisse difficile adducor ut credam, maxime cum Scriptura Sacra diserte dicat quod *omnis caro* ante diluvium, *corruerat viam suam*, & cuncta cogitatio hominum ita esset intenta ad malum, ut pœnituerit Deum, quod creasset hominem. Explica igitur, si placet, quo in sensu intelligenda sit Scriptura Sacra, dum dicit cunctam cogitationem hominum ante diluvium ita fuisse intentam ad malum, ut, pœnituerit Deum, quod condidisset hominem.

M. Quando Scriptura Sacra ait, cunctam cogitationem hominum, qui vixerunt ante diluvium, ita fuisse intentam ad malum, ut Deum pœnituerit, se fecisse hominem, loquitur solum Scriptura Sacra de his hominibus, qui post mille & quingentos annos a creatione mundi vixerint, & centum quinquaginta circiter annis diluvium præcesserunt. Hi quippe homines, a majorum suorum frugalitate ac pietate degenerantes, se se turpissimis sœdarunt vitiis, & impietatem ad summum perduxerunt, adeo ut tempore *Noemi*, viri justi, omnis caro viam suam corrupisse dicatur, nec aliter quam perpetuis quadraginta dierum inbribus, totiusque terræ eluvione flagrans ubique hominum libido fuerit restincta. Dum vero ait Scriptura Sacra, Deum pœnituisse quod fecisset hominem, loquitur de Deo more humano. Qui enim perdit ac destruit id quod fecerat, eum facti pœnitere videtur. Quando igitur in Scriptura Sacra dicitur, quod Deus pœnitentia ductus sit, vel tactus dolore cordis intrinsecus, id accipiendum est de effectu, idest, Deum externum prodidisse edesum, pœnitentia ac si eum revera pœnitisset, vel tactus dolore cordis fuisset, eo quod prodixisset homines, quos per diluvium perdidit.

D. Quandonam contigit illud diluvium, & quamdiu duravit.

M. Anno ab orbe condito millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, ætatis vero *Noemi* anno sexcentesimo, *Noemus* una cum uxore sua, & tribus liberis suis *Semo*, *Chamo*, atque *Japeto*, eorumque uxoribus, in Arcam, quæ longitudine trecenta, latitudine quinquaginta, altitudine triginta cubita habebat, imperante Domino, ingressus est, cumque transissent septem dies, mense secundo, septimodecimo mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ Cæli apertæ sunt, & facta est pluvia per quadraginta dies, & quadraginta noctes, eoque assurrexit aquarum inundatio, ut cubitis quindecim supra montium vertices altissimos immineret. Sed postquam per dies centum & quinquaginta semper excrevisset eluvies, tandem minui coepit, & tandem Arca quæievit in monte Armenia, cœperuntque apparere montium cacumina. Quo factum est, ut *Noemus* ex Arca emiserit corvum, qui in eam amplius non rediit, sed vel incubuit cadaveribus, aut Arcæ infedit. Emisit etiam *Noemus* ex arca columbam, quæ non inveniens solum siccum, ubi pedem figere posset, reversa est in Arcam, sed denuo laxata columba virentem ramum olivæ ore retulit, ex quo intellexit *Noemus*, cessasse omnino diluvium, nec ullas in humilioribus locis, in quibus oleæ nascuntur, superesse aquas.

D. Audivi nuperime extare quosdam montes ita excelsos, ut superent mediam aeris regionem, in qua imber, nives, ac venti generantur, quales sunt montes *Athos*, *Caucasus*, &c. Qui fieri igitur potuit, ut aqua diluvii quindecim cubitis fuerit excelsis montibus altior.

M. Fabularum loco haberi debent quæcumque de illorum montium altitudine nonnulli comminisci solent, idque eo potissimum demonstratur argumento, quod prædicti montes non sint hominibus inhabitabiles, essent autem profus inhabitabiles, si mediam aeris, ut nonnulli fingunt, regionem superarent. Explosis itaque illis fabulis, standum est narrationi Scripturæ Sacræ, quæ, dum ait, aquas diluvii prævaluisse nimis super terram, hisque operatos esse excelsos montes, aperte innuit, diluvium non in aliquam dumtaxat particularem regionem grassatum fuisse, sicut falso sibi aliqui persuaserunt, sed in totum quæ late patet orbem sævisse, ita ut consumpta fuerit, teste eadem Scriptura Sacra, omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum omniumque reptilium, quæ reptant super terram, universi homines, & cuncta, in quibus est spiraculum vitæ, in terra mortua sint, ac salvi solum remanserint *Noemus*, & qui cum illo erant in Arca, cæteris vero omnibus ad unum hominibus omnino deletis, quia, ut inquit Scriptura Sacra cap. 6. libr. *Genesis* v. 13. dixit Deus ad *Noemum*: *finis universæ carnis veniet coram me, repleta est terra iniquitate & facie coram, & ego disperdam eos cum terra*. Hinc est quod omne genus humanum, quod penitus in diluvio perditum fuit, a filiis *Noemi* post diluvium

lulvium esse reparatum disertis verbis testatur Scriptura Sacra cap. 9. Genesis v. 19. ubi hæc habet: *Tres isti filii sunt Noe, & ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram.* Et cap. 10. ejusdem libri Geneleos Scriptura Sacra narrans filiorum Noemi generationes, sic loquitur: *ab his (seu filiis Noemi post diluvium) divise sunt insule gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam, & familias in nationibus suis.* Quæ Scripturæ Sacræ verba manifesto probant, diluvium fuisse universale, ac subinde aquas, quibus absorpta est univerfa terra, quindecim cubitis excelsos omnes montes altitudine superasse. Adde etiam, diluvii universalis notitiam habuisse Historicos prophanos. Testatur enim *Josephus*, Hebræus, lib. 1. contra *Apionem* pag. 1044. *Berosum*, rerum Chaldaicarum peritissimum, de facto diluvio, & hominum in eo corruptione, sicuti *Moyfes* narrat, ita corrigisse. *Alexander Polyhistor*, apud *Georgium Syncellum* pag. 30. & apud *Eusebium* in *Chronico* Græco *Scaligeriano* pag. 8. narrat ex secundo libro Chaldaicorum jam citati *Berosi*, sub *Sisuthro*, quo *Noemum* nomine exprimit, ingens fuisse diluvium, tuncque Deum Optimum Maximum, qui diem diluvii prædixit *Noemo*, quemque hic Scriptor gentilis ore profano appellat *Saturnum*, per somnum *Noemo* dixisse, homines diluvio perituros. Vetus etiam Scriptor id ipsum prodidit non solum apud *Georgium Syncellum*, pag. 28. verum etiam apud *Eusebium* lib. 9. Preparationis Evangelicæ cap. 12. & apud *S. Cyrillum* lib. 1. contra *Julianum*, ait enim de *Sisuthro*, seu *Xisuthro*, sicut legit *S. Cyrillus*: *Hæc autem Saturnus prædixit fore inundationem imbrum.* Ex hoc *Abydeni*, & alio *Alexandri Polyhistoris* fragmento ita concludit *S. Cyrillus*: *Xisuthrum igitur appellant Noe, forte voce Assyriorum: quamquam in hoc iterum a vero aberrarunt, Saturnum ipsi oraculum reddidisse dicentes, pro summo omnium Deo.* Habemus igitur ex Chaldaicis antiquitatibus, fidem eis facientibus *Berojo*, *Abydeno*, *Alexandro Polyhistori*, *Eusebio*, *Cyrillo Alexandrino*, & *Georgio Syncello*, Noeticum contigisse diluvium. Sed ex antiquitatibus etiam Ægyptiacis habemus, diluvium, quod accidit sub *Noemo*, fuisse universale. Hæ quippe Antiquitates Ægyptiacæ, nobis descriptæ a *Diodoro* lib. 1. Biblioth. meminerunt *absumptorum prope omnium* in diluvio sub *Osiride*, per quem Ægyptii *Noemum* designabant. Idem legere est apud *Plutarchum*, in libro de *Iside*, & *Osiride* pag. 356. ubi ait, *Osiridem* Ægyptiorum, seu *Noemum* nostrum, in Arcam, propter diluvium, fuisse ingressum. Denique, in antiquitatibus Rhodiorum, quas *Diodorus* excussit lib. 5. Biblioth. factum sub *Cecrope* diluvium memoratur, quod fuit *Noeticum*, sicut & diluvium *Deucalionis*, cujus immensam vastitatem describens Poeta *Ovidius* lib. 1. *Metamorph.* Fab. 5. hæc habet.

Jamque mare, & tellus nullum discrimen habebant.

Omnia, pontus erant.

hæc paulo prolixius differui, ut ostenderem, quam impie *Isaacus Peyrerius*, auctor Systematis Præadamitarum, ausus sit universalitatem Noetici Diluvii negare, & Scriptura Sacra penitus valere just.

Hist. Vet. Test. Tom. I.

sa, fabulosas defendere variarum orbis nationum antiquitates, quæ cum Sacra Chronologia aperte pugnant. Hic temerarius Scriptor erat hæresiarchæ *Calvini* sequax, sed postea coram *Alexandro VII.* Pontifice Maximo, anno 1657. suam ejuravit hæresim, & impium, quod procluserat, Præadamitarum systema damnavit. (a)

(a) Expectabam, asserendæ universalis diluvii exundationi, a Cl. Authore afferri tritum illud de ostreis, aliisque marinis testaceis ac piscibus, quorum spolia lapidifacæta in arduis per orbem montibus nec rara nec infrequentia reperiuntur, quibus indicis marinas aquas eoufque olim pertigisse ad oculum demonstratur, quod nonnisi in universali diluvio contingere potuisse videri posset. Verum prudenter ab hoc urgendo argumento vir doctissimus sese abstinent; ab ipso enim sui exordio usque nunc tot vices terræ facies sustinuit, tam sæpe novi montes ex ipso mari emerferunt, quemadmodam nostra etiam ætate prope insulam Sanctiorini in archipelago accidit scinus, ut merito dubitari possit, num ostrea illa, & pisces marini a mari, montes illos olim occupante, tum sensim recedente, relicta sint: ut multis adductis argumentis, & conjecturis demonstrat vir Cl. Antonius Vallisneri in suo opere *Riflessioni intorno al Diluvio*.

D. Lubenti quidem animo auscultavi ea, quæ de Noetici Diluvii universalitate contra *Isaacum Peyrerium* adduxisti momenta; sed ad istud tam insulsum confutandum systema, satis superque, mea sententia, sufficeret Mandatum, quo, sicut nuperime cap. 7. libri Genesis legebam, præcepit Deus *Noemo*, ut omnis speciei animalia introduceret in Arcam. Quorsum enim, quæso, necessum fuisset illas animalium species tanta diligentia inducere in Arcam, easque ibidem servare, si diluvium dumtaxat particulare extitisset, & omnia ubique animalia non interissent? Nonne ex aliis terris, diluvio non obrutis, animalia in ea particularia loca, quæ devastasset diluvium, facili negotio adduci potuissent? Sed tempus est, ut meos repetam lares, crastina die summo mane ad te reversurus, ut ea, quæ de vita, & rebus, quæ a Patriarchis antediluvianis præclære gestæ sunt, dicturus es, necnon accuratam in eorum subducendis annis Chronologiam addiscere possim.

COLLOQUIUM III.

De Vita & Rebus, quæ a Patriarchis antediluvianis gestæ sunt, & de vera in eorum subducendis annis Chronologia.

M. CUM Adamus sit primus Patriarcha antediluvianus, ex quo uno fecit Deus omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, sicut inquit Apostolus *Paulus* Act. cap. 17. necesse est, ut ab ipso Adamo, & a rebus, quæ ad ipsius vitam spectant, præsentis Colloquii exordium ducamus.

D. De Adami creatione, de ejus felicitate in statu

stata innocentiae, de illius lapsu, & e Paradiso terrestri expulsiōe, atque de omnibus miseriis, & vulneribus, quae sibi, totique generi humano infixit, abunde in praecedentibus Colloquiis disseminasti. Expone nunc, si placet, quid acciderit Adamo, postquam, una cum sua uxore *Eva* fuit e Paradiso terrestri expulsus.

M. Postquam Adamus, iusto Dei iudicio e Paradiso terrestri fuisset a Deo expulsus, funesta, heu nimium! experientia intellexit, quam durum in omnes, qui ab ipso progenerati sunt, imperium perduellis concupiscentia exerceret. Hujus rei exemplum inter primos, quos procreavit, filios luculentum apparuit. *Cainus* quippe, filius Adami primogenitus, qui erat agricola, invidia succensus, *Abelem*, fratrem suum, qui erat pastor ovium, quasi universus orbis utriusque continendo par non esset, interfecit.

D. Dic, quae, quae causa fuerit causa invidiae *Caini* erga fratrem suum *Abelem*, & qua poena Deus in hunc fratricidam animadvertit?

M. Causa, cur *Cainus* invidia in fratrem suum *Abelem* exarserit, profecta est e singulari favore, quo Deus *Abelem* dignatus est, ejusque Sacrificia praetulit Sacrificiis *Caini*. Sic enim Scriptura Sacra Genesis cap. 4. refert: *Factum est autem post multos dies ut offerret Cain de fructibus terrae munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain vero, & ad munera illius non respexit, iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus.* Cognovit autem *Cain*, munera sua repudiari a Deo, & ex adverso munera fratris sui *Abelis* grata esse Deo, quia, ut iniqui periti interpretes, ignis descendebat de Caelo, & in cineres redigebat oblationes *Abelis*, non autem oblationes *Caini* (a). Quo factum est, ut *Cainus* hoc visibili signo admonitus, facile intellexerit, quod fratris sui munera Deus suscipisset, & sua repudiasset. Haec fuit origo invidiae, quae impulit *Cainum* ad occidendum fratrem suum *Abelem*, quem caelibem fuisse, ex silentio Scripturae Sacrae, quae nullam *Abelis* generationem narrat, colligunt multi Scripturae Sacrae interpretes. Poenam autem, quam Deus fratricidae *Caino* infixit, Scriptura Sacra exprimit his verbis: *Dixitque Deus ad eum (seu Cainum) quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram, quae aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. . . . vagus, & profugus eris super terram.* Referunt Hebraei ex antiqua Rabbīnorum traditione, quod *Cainus*, jam senio confectus, cum ex urbe *Enochia*, quam considerat, animi gratia fuisset egressus, & inter densissima sylvae arbusa confederisset, contigit ut *Lamechus* venationi deditus eo tempore in sylvae illa vagaretur, & admonitus ab uno e famulis suis, quem *Tubalcainum* esse volunt, sub foliis, & ramis feram latere, jaculum in eum locum distinavit, & miserum *Cainum* occiderit. Verum, hanc, licet antiquam, Rabbīnorum traditionem, ceu puram, putamque fabulam, peritiores Scripturae Sacrae interpretes explodunt, primo, quia

Scriptura Sacra nullibi memorat, *Cainum* fuisse a *Lamecho* occisum, sed potius innuit, *Cainum* non fuisse a *Lamecho* interfectum. Dicenti enim *Caino*: *Omnis igitur, qui invenerit me, occideme*; respondit Dominus: *Nequaquam ita fiet, sed omnis, qui occiderit Cain, septuplum punietur, posuitque Dominus Caino signum, ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum*, Genesis cap. 3., frustratum porro Dei promissum, ac verbum videretur, signumque illud non praestitisset, ad quod positum a Deo fuerat, si *Cainus* a *Lamecho*, vel alio quopiam fuisset occisus. Dicere autem, quod casu, non sponte *Lamechus* occiderit *Cainum*, ariolari est, cum ea de re altissimum sit in Sacris Literis silentium. Hinc *Theodoretus*, Interrogatione 44. in Genesis, hanc Hebraeorum traditionem, tanquam fabulosam, repudiat. Major autem fides hac in re *Theodoretus* adhiberi debet, quam caeteris aliis, quia *Theodoretus* hanc Hebraeorum traditionem data opera, loco mox laudato, accurate discussit.

„ (a) Quamquam non satis ex Scriptura constat, „ quo indicio ambo fratres intellexerint a Deo Sacrificium suum approbari, improbarique; probabile „ quidem esse arbitror, igne de Caelo misso in Sacrificium *Abelis*, negato vero in Sacrificium *Caini*, „ illius approbationem, alterius reprobationem indicatam, quod & fati docent verba *Theodoretus*, „ quod Dei placitum in Sacrificium *Abelis* „ reddit *εὐεργεσίαν* inflammavit Deus.

D. Iste *Lamechus*, qui juxta Hebraeorum traditionem, occidit *Cainum*, est ne ille *Lamechus*, qui, ut legitur cap. 4. Genesis, ex genere *Caini* ortus, induxit polygamiam, duasque duxit uxores, quarum uni nomen erat *Ada*, & nomen alteri *Sella*, & sic primus fuit, qui violavit legem monogamiae, quam Deus tulit cap. 2. vers. 24. libri Genesis his verbis: *Quamobrem, relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una?*

M. Hic *Lamechus*, quem Hebraei occisorem *Caini* fuisse dicunt, ille ipsissimus est, qui duas duxit uxores, ac primus ante Diluvium violavit legem monogamiae a Deo latam ab exordio mundi. Quo fit, ut ab omnibus jure optimo, ceu legis divinae praevicator, damnetur. At enim, postquam Deus *Evan* ex costa *Adami*, dormientis, formasset, illam adduxit ad *Adamum*, dixitque *Adamus*: *hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, & vocabitur Virago, quia de viro sumpta est &c.* Et cap. 1. Genesis: *Masculum & feminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Quibus Scripturae Sacrae contextibus liquido patet, Deum in exordio mundi non plures condidisse feminas, sed unam tantum, adeoque matrimonium cum una dumtaxat uxore ex primaria Dei institutione profuisse, & sic *Lamechum* contra primariam Matrimonii institutionem, a Deo factam, peccasse. Hinc est primo, quod pravum *Lamechi* exemplum, primae Legi Dei contrarium, sequenti haud fuerint Patriarchae ante Diluvium. Nam nec *Noemus*, nec tres filii ejus, humano licet generi post Diluvium

vinum propagando destinatis, plures uxores habuerunt, sicut evidenter colligitur ex cap. 7. Libri Geneseos, ubi hæc leguntur: *Et ingressus est Noe, & filii ejus, & uxor ejus, & uxores filiorum ejus in Arcam propter aquas Diluvii.* Et Epistola 1. S. Petri cap. 3. dicitur: *in diebus Noe, cum fabricaretur Arca, in qua pauci, idest, octo anime salvæ factæ sunt per aquam.* Hinc secundo Christus Dominus Matrimonium ad primam institutionem revocans, Matthæi cap. 19. ait: *Non legistis, quia, qui fecit homines ab initio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adheret uxori, & erunt duo in carne una, itaque jam non sunt duo, sed caro una.* Hæc Christus Dominus; quibus verbis manifeste polygamiam simultaneam, seu pluralitatem uxorum, damnat, non est enim polygamia duorum in una carne. Addo denique, omnes Sanctos Patres, cum Græcos, tum Latinos, *Lamechum* damnare, quod primus contra primariam Matrimonii Legem, a Deo datam, duas uxores duxerit.

D. Necdum, pace tua dixerim, intelligo, qua de causa fuerit *Lamechi*, ante Diluvium, damnata polygamia? Nam primo, Patriarchæ veteresque justî post Diluvium plures uxores habuerunt, nec eorum tamen damnatur polygamia. Quorum igitur *Lamechi* ante Diluvium damnatur Polygamia? Præterea, ideo excusatur Patriarcharum postdiluvianorum polygamia, quia post Diluvium erat multiplicandum genus humanum, a quo Diluvii pene extinctum, & quia etiam post Diluvium nulla Lex erat prohibens polygamiam. Porro, eadem concurrebant rationes tempore *Lamechi* ante Diluvium; tunc enim propagandum itidem erat genus humanum, nullaque extabat Lex, quæ polygamiam prohiberet. Quemadmodum igitur non damnatur in Patriarchis post Diluvium polygamia, ita nec ante Diluvium damnanda est in *Lamecho*. Videtur quippe mihi par utrobique ratio.

M. Longum certe latumque discrimen in ratione polygamie extat Patriarchas postdiluvianos inter & Patriarchas antediluvianos. Nam primo, polygamia Patriarchis postdiluvianis ideo crimini verti non debet, quia, ut inquit S. *Augustinus* lib. 22. contra *Faustum* Manichæum, invaluit post Diluvium mos plures habendi uxores: *Quando mos erat, inquit Aquilinus ille Doctor, crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia mos non est.* Ast, in Patriarchis ante Diluvium mos non inoleverat plures ducendi uxores, sed *Lamechus* fuit primus, qui ante Diluvium primam Matrimonii institutionem, a Deo factam, violavit, duas ducens uxores, nullum hac in re habens prævium exemplum. Quapropter, ipse peccavit, sed non peccarunt Patriarchæ postdiluvianii, quia post Diluvium obtinuit mos habendi plures uxores, immo, Deus cum Patriarchis postdiluvianis dispensavit, ut plures habere possent uxores, sicut operosus ostendemus in Colloquio tertio in Historiam secundæ Mundi ætatis; hujus autem dispensationis concessæ a Deo post Diluvium non

alia causa fuit, nisi necessitas multiplicandi genus humanum, & brevitatis vite Patriarcharum postdiluvianorum. Cum enim eorum vita brevior esset, quam vita Patriarcharum antediluvianorum, nimis lente multiplicatum fuisset genus humanum, si unam tantum quique habuisset uxorem, & ideo Deus post diluvium polygamiam indulget, quæ ad propagandum genus humanum opus minime habebat Patriarchæ antediluvianii, quia eorum vita longe diuturnior erat. Fateor tamen, Legem, quæ Patriarchis antediluvianis simultaneam polygamiam prohibebat, non fuisse literis mandatam, sed eorum tantum mentibus impressam a Deo. Docuerat enim Deus *Adamum* Legem Matrimonii, eique conceptis verbis significaverat, se velle, ut in monogamia se contineret, quam Dei voluntatem *Adamus* docuit posteros usque ad Diluvium. Post Diluvium vero, Deus speciali inspiratione Patriarchas docuit, se polygamiam illis permittere, maxime cum illis viris sanctis, ut docet S. *Augustinus*, loco mox a me laudato, miseri multis uxoribus officiosum fuerit, non libidinosum. Sed de *Lamecho*, quem Hebræi occisorem *Caini* esse putant, & de ejus polygamia hæctenus satis. Nunc ad Historiam Patriarcharum, qui ante Diluvium vixerunt, ex isto diverticulo redeamus.

D. Potestne certo affirmari, *Adamum*, & ejus filium *Abelem*, a fratre suo *Caino* occisum, salutem æternam fuisse consecutos.

M. Æterna salus *Adami*, & uxoris illius *Eve*, necnon filii ejus *Abelis*, a fratre suo *Caino* occisi, extra omnem dubitationis aleam posita esse debet. De salute *Adami* luculetissimum habemus in Sacris Literis testimonium, petitum e capite 10. Libri Sapientie, ubi hæc habentur. *Hæc, seu sapientia, illum, idest, Adamum, qui primus formatus est a Deo Pater Orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit, & eduxit illum a delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.* Præterea, vixit semper in Ecclesia constans Sanctorum Patrum traditio de salute *Adami*, huicque traditioni aperte suffragantur S. *Irenæus* lib. 3. adversus Hæres. cap. 34. *Tertullianus*, lib. 2. contra Marcionem cap. 25. *Epiphanius* Hæresi 46. & *Augustinus* pluribus in locis. Hinc est, quod *Tatianum*, qui fuit discipulus S. *Justini* Martyris, sed postea evasit auctor Sectæ Encratarum, damnavit Ecclesia, quia negabat, *Adamum* fuisse æternam salutem affectum. Hinc est etiam, quod omnes Catholici Doctores Abbatem *Rupertum* arguant, quod dixerit, sententiam de *Adami* damnatione probabilem esse, eamque multos sibi coætaneos Scriptores patrones nactam fuisse. Denique, incredibile est, Christum Dominum, qui innumeros filios *Adami* & servitute, & captivitate Diaboli liberavit, & æterna salute donavit, voluisse, *Adamum*, primum omnium Parentem, in massa perditionis relinquare, & nulla prorsus habita ratione laboriosæ, ac diuturnæ poenitentiae, quam una cum uxore sua, *Eva*, in terris egit, ab æterna gloria illum, & ipsius uxorem excludisse. Continuatores *Bollandi*

in Actis Sanctorum Tomo 3. mensis Martii pag. 541. testatur, extare Martyrologium MS., quod in Ecclesia Bruxellensi olim solebat recitari, in quo ad diem 25. mensis Martii ista leguntur: *Eodem die*, seu 25. Martii, *plasmatio Adæ, & ejectio de Paradiso*. Idem habetur in MS. Florario, & alio vetustiori MS. Martyrologio *Ussardi*. Scilicet, quia Adamus, violando Dei præceptum, brachia extendit ad lignum vetitum, voluit Christus, obediendo Patri aeterno, brachia ad Crucem extendere, ut unde mors oriebatur, inde vita resurgeret, & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Hinc Christus voluit appellari *secundus*, seu *novissimus Adam*; *Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam, seu Christus, in spiritum vivificantem*, ait Apostolus *Paulus* Epist. 1. ad Corinth. cap. 15. Pierique ex antiquis Scriptoribus, a *Baronio*, *Tornello*, *Saliano*, *Gresero*, & aliis relati, magno consensu tradiderunt, *Adamum* Hierosolymis, & quidem in Monte Calvarie, ubi Christus Dominus crucifixus est, fuisse sepultum. Sed huic traditioni pluribus in locis fidem negat *S. Hieronymus*, docetque, *Adamum* sepultum fuisse in Civitate *Hebron*, ubi *Abramam*, & *Sara*, *Rebecca*, *Jacob*, & *Lia* conditi sunt; cui sententiæ *S. Hieronymi* subscribit *S. Thomas Aquinas* 3. p. qu. 46. art. 10. In dubium ergo revocari minime debet, *Adamum* ejusque uxorem *Evam*, æterna beatitudine gaudere. Idem de salute *Abelis*, filii *Adami*, quem *Cainus* per insidiam trucidavit, affirmat Ecclesia Catholica. De *Abele* siquidem nonnulla Martyrologia, quæ in Actis Sanctorum ad diem 25. mensis Martii a *Bollandi* Continuatoribus citantur, mentionem faciunt, & in antiquo MS. Martyrologio Bruxellensi ad eundem diem 25. Martii hæc leguntur: *Apud Agrum Damascenum Abel, primus Martyr, pro justitia occisus est*. Hinc multi Sancti Patres ajunt, *Abelem* gessisse typum Christi morientis, idque confirmat *Paulus* Epist. ad Hebræos cap. 12. v. 24. ubi hæc habet: *Et Testamenti novi mediatorem Jesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem, quam Abel*. Christus etiam Dominus appellat *Abelem*, justum, *Matthæi* cap. 23. v. 35. Denique, in Canone Missæ Deum orat Ecclesia, ut *Sacra dona propitio, ac sereno vultu respicere dignetur, sicut accepta habere dignatus est munera pueri sui justii Abel*. Quæ omnia manifesto probant, *Abelem* Cælo fuisse receptum.

D. Numquid Adamus præter *Cainum*, & *Abelem*, alios progenerit filios?

M. Non est dubium, quin *Adamus*, præter *Cainum*, & *Abelem*, alios procreavit filios, ait enim Scriptura Sacra cap. 5. *Genesis* vers. 4. & facti sunt dies Adam, postquam genuit Seth, obtingenti anni, genuitque filios & filias. Verum, Scriptura Sacra non enumerat omnes filios & filias *Adami*, sed, postquam recensuit *Cainum*, & *Abelem*, quem crudeliter *Cainus* interemit, tertium nominat *Adami* filium, videlicet *Sethum*: *Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam, & peperit filium, vocavitque nomen ejus Seth, dicens; postulat mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain*,

Genesis cap. 4. vers. 25. Nec mirari debes, quod Scriptura Sacra trium tantum filiorum *Adami* disertam mentionem fecerit; voluit quippe *Moses*, libri *Genesis* Auctor, percensere dumtaxat Patriarchas, qui vixerunt ab *Adamo* usque ad *Diluvium*. Quocirca, post relatam *Abelis* mortem, memorat nativitatem *Sethi*, qui fuit tertius *Adami* filius, & secundus Patriarcha ante *Diluvium*.

D. Narra, si placet, omnia, quæ ad istum tertium *Adami* filium, *Sethum*, qui fuit secundus ante *Diluvium* Patriarcha, & quæ ad ejus posteritatem pertinere possunt.

M. Multa, quæ ad *Sethum*, ejusque posteritatem spectant, paucis complectar. In primis Scriptura Sacra innuit, *Sethum* in locum *Abelis*, a fratre suo *Caino* occisi, editum fuisse, & in eo pietatem cæsi *Abelis* restoruisse. Secundo, fuerunt in secundo Ecclesiæ sæculo quidam hæretici, dicti *Sethiani*, quod *Sethum*, *Adami* filium, existimarent esse Christum. Turpius tamen errarunt nonnulli ejusdem sæculi Hæretici, dicti *Cainite*, quia *Cainum*, miserabilem *Abelis* fratricidam, singulari veneratione colebant. Turpissime vero errarunt alii in eodem secundo Ecclesiæ sæculo Hæretici *Adamite*, quod in suis Conventiculis, omni plane pudore deposito, nudi omnes tam viri quam feminae, dicitarent, se primam *Adami*, patris *Sethi*, in horto voluptatis, seu in Paradiso terrestri, conditionem repræsentare, & sub hoc obtentu, quod horrendum est, promiscuo concubitu, & uxorum communione, belluarum instar, inverecunde uterentur. Circa posteritatem *Sethi*, duo observacione digna hic breviter subnectam. Et primo quidem *Josephus* lib. 1. Antiquitatum judaicarum cap. 3. scribit, *Sethi* nepotes Cælorum ordinem ac fyderum cursus observasse, & ne inventa sua ex hominum notitia dilaberentur, cum *Adamus* generalem Mundi interitum, unum incendio, diluvio alterum prædixisset, duas excitasse columnas, alteram lateritiam, alteram lapideam, & utriusque inventa sua insculpsisse, ut, si lateritia diluvio periret, superstes esset lapidea, quæ hominibus discendi copiam faceret. Præterea, observare debes, nepotes Patriarchæ *Sethi* fuisse acceptos Deo, quod probitatis & justitiæ cultores essent, & ideo *Filii Dei* in Scriptura Sacra appellati; nepotes vero *Caini* fuisse Deo exosos, quod parentis sui *Caini* haud dissimiles essent: illi igitur, seu nepotes *Sethi*, inquit *Theodoretus* quæst. 47. in *Genesis*, *tantquam pii & boni, cognominati sunt filii Dei*. Separatum enim erat genus *Sethi*, & non permiscebatur cum cognatione *Caini*, propter illatam ei ab omnium Deo maledictionem. *Theodoreto* succinquit *Procopius* in cap. 4. *Genesis*, & *Epiphanius* Hæresi 39. Et hinc orta est in utraque familia, *Sethi* videlicet & *Caini*, capitalis inimicitia, tantaque morum discrepantia, ut nepotes *Sethi* matrimonia inire nollent cum filiabus, quæ e *Caino* ortum suum ducebant.

D. Dicas mihi, quæso, quo pacto exponi debeat iste Scripturæ Sacræ locus, qui legitur c. 6. libri *Genesis*: *Videntes filii Dei filias hominum,*

quod essent pulchre, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant? Quinam sunt isti filii Dei, & istæ filiæ hominum?

M. Germana istius loci expositio est illa, quæ per filios Dei intelligit posteros Sethi, & per filias hominum intelligit eas, quæ erant de posteritate Caini. Filii autem Sethi vocati sunt filii Dei, quia propter pietatem, cultumque Dei singularem, segregati erant a posteris Caini. Filiaæ autem, quæ descendebant et progenie Caini, dictæ sunt filiaæ hominum, quod malitia similes essent parenti suo Caino. Porro, nepotes Sethi, sicut mox observavi, ita averfabantur posteros Caini, ut cum illis nihil commercii & societatis, nec cum eorum filiabus, usque ad tempora vicina Diluvio, connubia jungere voluerint. Sed, appetente diluvio, nepotes Sethi, illechi pulchritudine filiarum et progenie Caini, matrimonia inierunt cum illis, & earum consuetudine similes eis effecti, ab avita pietate degenerarunt, & una cum illis eluvione perierunt. Huic expositioni favent Sancti Patres & Scripturæ Sacræ Interpretes. Quapropter, jure optimo rejici debet quorundam antiquorum Scriptorum error, assensitium, filios Dei, quos Scriptura Sacra, loco mox laudato, ait, commercium habuisse cum filiabus hominum, intelligi debere Angelos, qui, mulierum pulchritudine capti, carnali commercio cum illis commixti sint. Hic, inquam, error rejici debet primo, quia Scriptura Sacra testatur, eos quos filios Dei appellat, captos fuisse pulchritudine mulierum, & rem cum illis habuisse. Sed Angeli nec mulierum pulchritudine capi, nec rem cum eis habere possunt, quippe qui corporis sunt omnino expertes, ut constans est omnium Theologorum sententia contra nonnullos antiquos Scriptores, qui Angelis corpora, non quidem crassa, sed subtilia, aerea, ignea tribuerunt. Per illos itaque, quos Scriptura Sacra appellat filios Dei, non possunt intelligi Angeli. Secundo, Scriptura Sacra, postquam meminit istius, filios Dei inter & filias hominum, matrimonii confestum subjicit: *Dixitque Deus: non permanebit spiritus meus in homine in eternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum, igitur per filios Dei, qui filias hominum duxerunt uxores, Scriptura Sacra intelligit homines, non vero Angelos.* (a)

„ (a) Unde orta fuerit fabella, quam veteres
 „ plures adoptarunt de angelis cum filiabus Cain
 „ congressis in luxuriam, detegunt non infeliciter
 „ nonnulli rati in hunc errorem inductos ex ver-
 „ sione Septuaginta, quæ habet *Angeli Dei*, quo
 „ loco in vulgata est *Filii Dei*. Hanc voculam ad
 „ literæ rigorem accipientes veteres illi, angelos,
 „ excogitarunt, connubia cum puellis Cainitis mi-
 „ scuisse. Verum præterquam quod in Scriptura vox
 „ *angelus* interdum pro hominibus pietate eximiis
 „ accipitur, textus etiam Septuaginta vaticanus non
 „ *angeli* sed *filii Dei* habet. Fatendum est tamen
 „ Alexandrinum codicem ferre expressis verbis
 „ *angeli Dei*. Vide Buddeum in hist. eccles. v. t.
 „ period. I. sect. II. §. I. in notis.

D. Fueruntne itidem puri homines illi gigan-

tes, quos Scriptura Sacra cap. 6. libri Geneseos ait, procreatos fuisse ex his connubiis, quæ filii Dei inierunt cum filiabus hominum: *Gigantes autem erant super terram in diebus illis; postquam enim ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt, isti sunt potentes a seculo viri famosi.*

M. Isti gigantes, quos perhibet Scriptura Sacra natos esse ex carnali congressu filiorum Dei cum filiabus hominum, fuerunt revera puri homines, non vero Dæmones; sicut docent omnes Sacræ Scripturæ interpretes. At enim, Dæmones nasci haud possunt ex hominibus, sed filii Dei, qui, teste Scriptura, fuerunt istorum gigantum progenitores, erant homines, sicut mox ostendimus, non igitur Dæmones erant isti gigantes, sed veri homines, quos, propter eorum fortitudinem & staturæ proceritatem, Scriptura Sacra appellat potentes a seculo viros famosos. Observant autem periti Hebræi, Rabbini *Abraham*, & R. *Aben Esra*, Gigantes appellari hebraice *Nephilim*, quasi *cadentes*, non quod e Cælo, quasi *Dæmons* ceciderint (sicut nonnulli antiqui Scriptoribus per errorem obrepfit) sed quod cæteri homines, insolentem corporis eorum proceritatem intuentes, attoniti ante illos caderent: vel quod isti gigantes ferocia, latrocinio, & tyrannide terribiles, irruerent violententer in homines, eosque in terram prosternerent, ad quod allusisse videtur *Job* c. 6. libri sui dicentis: *irruit in me quasi gigas; vel isti gigantes appellantur ab Hebræis Nephilim, seu Cadentes, quod propter suam in Deum impietatem & flagitiosissimam vitam provocaverint iram Dei, & in diluvio generali ceciderint: quo forte referri potest illud Job cap. 26. vers. 5. sui libri dicentis: Ecce gigantes genuunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Adde etiam, nomen *Nephilim*, seu *Cadentium*, non solum Angelis, sed & hominibus convenire, qui e statu, vel professione sanctitatis excidunt, vel ab avita majorum suorum pietate degeneres ad studia moreque impiorum delabuntur, quales fuerunt posteri, qui ex Patriarcha *Setho* originem duxerunt. Hi quippe a Majorum suorum vestigiis deflecentes, & ad flagitia Cainitarum delapsi, haud immerito dicti sunt *Nephilim*, seu *Cadentes*, & ideo ad perdendos illos missum est universum diluvium, in cujus aquis submersi perierunt, sicut legitur libri *Sapientia* cap. 14. vers. 6. & lib. *Ecclesiastici* cap. 16. vers. 8. *Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes virtuti suæ.* Rejiciendus itaque est error quorundam antiquorum Scriptorum, qui existimantes, Angelos esse corporibus præditos, affirmarunt, illos gigantes, quorum meminit Scriptura, non fuisse homines, sed Dæmones, ex carnali Angelorum cum mulieribus commercio procreatos. Ex his antiquis Scriptoribus, qui hujus erroris assertores ac patroni fuerunt, unum hic dumtaxat referam *Lactantium*, qui lib. 2. *Divinarum Institutionum* cap. 15. hæc habet: *Cum ergo numerus hominum capisset incrementum, providens Deus, ne fraudibus suis Diabolus, cui ab initio terre dederat potestatem, vel corrumpere vel dispergeret.*

geret homines, quos in exordio fecerat, misit Angelos ad tutelam cultumque generis humani; quibus, quia liberum arbitrium erat datum, præcepit ante omnia, ne terræ contagione maculati, substantiæ celestis amitterent dignitatem: scilicet illos facere prohibuit, quod sciebat esse facturos, ut veniam sperare non possent. Itaque illos cum hominibus commorantes, dominator ille terræ fallacissimus (seu diabolus), consuetudine ipsa paulatim pellexit, & mulierum congressibus inquinavit. Tam in Cælum, ob peccata quibus se immerferant, non recepti, ceciderunt in terram. Sic eos diabolus ex Angelis Dei suos fecit satellites ac ministros. Qui autem sunt ex his procreati, quia neque Angeli, neque homines fuerunt, sed mediam quamdam naturam gerentes, non sunt ad inferos recepti, sicut in Cælum parentes eorum. Ita duo genera Dæmonum facta sunt, unum celeste, alterum terrenum. Hi sunt immundi spiritus, malorum, que geruntur, auctores, quorum idem diabolus est princeps. Hunc errorem, quem Lactantius communem habuit cum quibusdam antiquis Scriptoribus, qui corpora Angelis tribuebant, & ex eorum cum fœminis congressibus terrestres Dæmones fuisse procreatos asseriebant, nemo est in præsentia, qui non rejiciat, eumque inter alios Lactantii nãvos non reponat.

D. De Setho, qui fuit secundus ante Diluvium Patriarcha, & de ejus posteritate plura scire non desidero, sed optarem, ut cæterorum Patriarcharum antediluvianorum res præclare gestas compendio se describeres, sicut eas refert Scriptura Sacra. Ea siquidem, quæ illos Patriarchas spectant, non nisi ex Sacris voluminibus, velut ex ipsis fontibus, hauriri debent.

M. Tertius Patriarcha antediluvianus est Enosus, filius Sethi. De hoc Patriarcha Enoso ait Scriptura Sacra: *Iste cepit invocare nomen Domini*, quod tamen non ita accipi debet, quasi ante Patriarcham Enosum nullus fuerit Deum invocandi modus, nec publicus Deo exhibitus cultus, sed Enosus dicitur cœpisse invocare nomen Dei, quia id majori & excellentiori, quam antehac, studio ac pietate fecerit, videlicet certas quasdam caremônias, & solemnes precum formulas adhibendo. Negari siquidem haud potest, Adamum, primum omnium parentem, aliosque Patriarchas, qui præcesserunt Patriarcham Enosum, nomen Dei invocasse, & publicum Deo exhibuisse cultum, sicut aperte constat non solum ex sacrificiis, quæ Cainus, & Abeles, filii Adami, Deo offerebant, sed etiam ex lege, quam Deus ab exordio mundi promulgavit, sanctificandi diem septimam, seu diem Sabbathi: *Et benedixit diei septimo & sanctificavit illum*, Genesis cap. 2. vers. 3. Quibus verbis voluit Deus, ut dies Sabbathi speciatim ipsius cultui esset consecratus, ab omnibus tanquam sanctus, solemnis & venerabilis haberetur, essetque dies sanctitatis, quietis, & gaudii. Hæc autem lex de sanctificatione Sabbathi, lata a Deo ab initio Mundi, ita Adamo, ejusque posteris imposita fuit, ut etiam si Adamus non peccasset, & in statu innocentie perseverasset, posteri tamen ejus, in eodem innocentie statu constituti, debuissent peculiariter die septimo, seu die Sabba-

thi cultui divino vacare, eo potissimum nomine, ut hac statura die recolerent beneficium creationis suæ, totiusque Mundi, hac die Sabbathi completæ. Cum igitur ante Patriarcham Enosum fuerint Deo oblata sacrificia, & ab exordio Mundi vigerit lex, a Deo condita, de Sanctificatione Sabbathi, dici minime potest, hunc Patriarcham fuisse primum, qui publicum Deo debitum cultum instituerit.

D. Siste tantisper. Subiit animum scrupulus, quem mihi eximas velim. Si lex de sanctificatione Sabbathi a Deo ab exordio Mundi condita est, quorsum igitur Ecclesia dispensavit cum Christianis ab hac lege, quam a Moyse, eorum Legislatore, promulgatam semper retinuerunt; & etiamnum observant Judæi?

M. Christiani antiquitus Sabbathum pie coluerunt, eoque die cætos suos habuerunt. Cur autem Ecclesia hanc Sabbathi sanctificationem, quam Deus non æternam, sed ad tempus dumtaxat duraturam promiserat, postea transfulerit in diem Dominicam? Apposite hanc rationem adducit Sanctus Joannes Damascenus lib. 4. de Fide Orthodoxa c. 32. juxta ultimam editionem, quam adornavit P. Michael le Quien, Ordinis Prædicatorum: *Ex quo venit*, verba sunt S. Joannis Damasceni, quod perfectum est, evacuatum est quod ex parte erat, ac scisso per Salvatoris Crucem tegumento, sive velo legis, Sanctoque Spiritu igneis linguis illucescente, litora obsolevit, corporalia cessarunt, & impleta lege servitutis, lex libertatis nobis donata est. Atqui perfectam humane nature requiem celebramus, hoc est, Resurrectionis diem, in qua Dominus Jesus, vite auctor & salvator, nos ad promissam illis, qui spirituali cultu Deo servium, hereditatem introduxit &c. Sicut ergo Lex Mosaica, adveniente Jesu Christo, vero Messia, cessit, non secus ac prodita luce evanescunt umbræ, ita Sabbathi sanctificatio post Legis Evangelicæ promulgationem desit, & auctoritate Ecclesiæ translata est in diem Dominicam, in qua Christus Dominus resurrexit, nosque per Resurrectionem suam ad perfectam requiem & ad promissam hereditatem introduxit. Obiter autem observare debes, Sabbathi sanctificationem tam antiquam, tamque celebrem apud Judæos fuisse, ut illius notitia ac veneratio pervenerit ad Gentiles, quos inter sic canit poeta Ovidius:

Cultaque Judæo septima sacra viro;

circa tamen originem sanctificationis Sabbathi apud Judæos, turpiter errarunt Gentiles, Sacrarum litterarum rudes. Alii quippe existimarunt, Judæos in honorem Saturni Sabbathum colere. Alii in honorem Bacchi a Judæis institutum fuisse dixerunt. Alii voluerunt, Judæos, ex Ægypto exeuntes, laborasse ulceribus inguinum, quæ Ægyptii Sabbo appellabant, eaque septimo die cessasse, ideoque hunc diem a Judæis Sabbathum vocatum fuisse & speciali cultu ab illis celebratum. Sed hæc Gentilium pura putaque commenta sunt, quia, sicut superius dixi, Deus ab initio Mundi diem septimam, seu Sabbathi diem (in qua, ut inquit Scriptura, requievit ab omni opere, quod paratrat) sanctificavit, consecravit, legemque edixit,

ut omnes in posterum eandem diem solemnem haberent, & per illius diei sanctificationem, quæ per singulas hebdomades recurrebat, hominum mentibus infixa hæretet Mundi creationis a Deo factæ constans ac perpetua recordatio. Hinc contra Infideles validum duci potest argumentum ad religionem confirmandam, veritatemque illius facti, quod in libr. Genesis narrat Moyse de Mundi creatione facta a Deo, & de lege, quam ad conservandam creationis Mundi perennem memoriam tulit sanctificandi diem septimum, seu diem Sabbathi. At enim, ex eo quod præceptum sanctificandi diem Sabbathi fuerit ab origine Mundi a Deo datum, atque a Patriarchis, & Hebræis diligentissime observatum, manifeste colligitur, non potuisse Moysem imponere Hebræis circa ejusmodi factum de creatione Mundi a Deo facta, cujus memoriam celebrandam per singulas hebdomades specialis dies semper apud Hebræos dedicatus fuit. Cum enim singuli Judæi per certissimam traditionem, & celebrationem Sabbathi, singulis hebdomadibus recurrentem, moniti ac plene instructi essent circa factum, quod spectabat creationem Mundi, contra Moysem omni proculdubio reclamassent, si hac in re aliquid falsi protulisset. Sed de origine sanctificationis Sabbathi, & de cultu, qui ante Patriarcham *Enosum* Deo exhibebatur, satis dictum sit (a).

„ (a) Vera quidem de institutione Sabbathi vel
 „ septimæ diei author hic statuit, non tamen
 „ ab omnibus æque admiffa; sunt enim plures, qui
 „ ea tenentur opinione, Festum Sabbathi indi-
 „ ctum a Deo fuisse Judæis in quinta statione,
 „ cum populus venit in Mara, ibi enim, ut legi-
 „ tur Exod. XV. 25. *constituit Deus præcepta at-
 „ que judicia*: atque hanc originem determinat
 „ paraphrastes Chaldaus in caput illud Exodi. Quod
 „ autem notat Moyse in Genesi de benedictione
 „ & sanctificatione sabbathi, qua die a creando
 „ mundo cessavit, id vero scriptum esse a Moyse
 „ affirmant, ut intelligeret populus, quam merito
 „ Deus lato in ea statione præcepto diem septi-
 „ mam Festam haberi voluerit. Ceterum usque
 „ ad id tempus nihil de sanctificatione diei Sab-
 „ bathici in Scriptura occurrere, scriptores isti
 „ opportune admonent. Hanc sententiam præ ce-
 „ teris dissertatione sua tuetur Dom. Abbas Sallier
 „ in dissert. de Festo septimæ diei in tom. v. *me-
 „ moires de littérature de l'Académie des Inscriptions
 „ & belles lettres*, verum etsi in scriptura nihil
 „ ante illud tempus legatur, ac fieri potuerit, ut
 „ expresso præcepto in statione Maræ id Deus in-
 „ junxerit; vix tamen credo, diem aliquam indi-
 „ ctam non fuisse a Deo in ipso creati mundi
 „ exordio, cum præsertim Moyse non ambigue af-
 „ firmet diem septimam sanctificationem & bene-
 „ dictionem a Creatore obtinuisse. Nec aliter ea
 „ verba, quam de sabbathi institutione Patrès com-
 „ muni assensu unquam acceperunt. Felicius Ab-
 „ bas ille doctissimus demonstrat septimæ diei festum
 „ commune aliis etiam nationibus fuisse; ad-
 „ ductis tamen veterum non obscuris testimoniis
 „ evincit diem septimam, qua tantopere apud ve-
 „ teres celebratur, fuisse septimam cujuslibet men-

„ sis, non vero septimam per singulas recurrentes
 „ hebdomadas.

D. Aliorum Patriarcharum, qui post *Enosum* vixerunt ante Diluvium, summatum, quæso, gesta perstringe, ne colloquium nostrum longius, quam par sit, protrahatur.

M. Patriarcha *Enosus*, genuit *Cainanem*, *Cainan* vero genuit *Malaleelem*, *Malaleel* autem *Jaredem*. Verum, quia de tribus illis Patriarchis, qui post Patriarcham *Enosum* vixerunt, nihil suggerunt Codices sacri, his prætermisissis, transitum facimus ad Patriarcham *Enochum*, qui fuit filius *Jaredis*, ac septimus ab Adamo Patriarcha, de quo Scriptura Sacra cap. 5. Geneseos hæc habet: *Ambulavit (Enoch) cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*.

D. Ecquid, sodes, sibi volunt hæc Scripturæ verba, de *Henocho* dicta: *Et non apparuit, quia tulit eum Deus*? Voluitne Scriptura Sacra his verbis: *Et tulit eum Deus*, significare, quod *Enochus* mortuus sit, vel quod Deus vivum transfulerit *Henchum* in aliquem locum, in quo adhuc vivit?

M. Gemina est istorum Scripturæ Sacræ verborum interpretatio. Nonnulli cum Rabbino *Aben Ezra* dicunt, hæc Scripturæ verba; *Quia tulit eum Deus*, significare, Patriarcham *Enochum* revera mortuum esse, non secus ac Libri primi Regum c. 19. verba illa Prophetæ *Eliæ*: *Tolle, quæso, animam meam*, significant mortem. Huic interpretationi suffragatur etiam Rabbi *Salomon*, atque, Patriarcham *Enochum*, justum quidem fuisse, sed mente versatili, seu instabili, & ad impie agendum propensa, eamque ob rem, fuisse a Deo præmatura morte sublatum, sed hæc interpretatio, utpote falsa, reiicienda est. Alii vero Scripturæ Sac. Interpretes, cum Græci, tum Latini, assentunt, hæc Scripturæ Sacræ verba: *Quia tulit eum Deus*, significare, Patriarcham *Enochum* necdum esse mortuum, sed a Deo fuisse translatum in certum quemdam locum, ubi etiamnum vivit, eumque in fine Mundi venturum, ut fraudes Antichristi detegat, Fideles in Christi Fide confirmet, Judæos ad Christianam fidem convertat: denique, illum, post expletum prædicationis suæ tempus, ab Antichristo occisum iri, sed, post tres dies & dimidium, ad vitam rediturum, & splendidissima circumfusum gloria, in nube lucida ascensurum in Cælum. Hæc secunda interpretatio retinenda, & amplectenda est, tum quia non solum traditur ab omnibus Sanctis Patribus cum Græcis, tum Latinis, sed quia etiam perpetua, sibi que semper constanti Ecclesiæ, & omnium Orthodoxorum traditione sulcitur: Tum quia magis congruit Scripturæ Sacræ, quæ non obscure innuit, Patriarcham *Enochum* nondum esse mortuum, sed adhuc in vita mortali conservari a Deo. Sic enim legitur Genesis cap. 5. v. 24. *Et facti sunt omnes dies Henocho trecenti sexaginta quinque anni, ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*. Deinde, Libri Sapientiæ cap. 4. v. 10. legitur: *Henocho, placens Deo, factus est dilectus, & vivens inter peccatores, translatus est: raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*. Idem ferme legitur cap. 44. v. 16. Libri Ecclesiastici: *Henocho placens Deo,*

Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus penitentiam. Postremo Apostolus Paulus Epist. ad Hebræos c. II. v. 5. de Patriarcha Enoch hac habet: *Fide Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit eum Dominus: ante translationem enim testimonium habuit, placuisse Deo.* Ex quibus Scriptura Sacrae locis facile colligitur, Patriarcham Enochum nondum esse mortuum, sed a Deo fuisse translatum in certum quemdam locum, ubi etiamnum vivit.

D. Gestire scire locum, in quem Deus transtulerit Patriarcham Enochum?

M. Nonnulli existimant, Patriarcham Enochum fuisse a Deo translatum in Paradisum terrestrem, in quo constitutus est Adamus, ibique illum adhuc vivere, & hanc in rem laudant istud testimonium depromptum ex cap. 44. Libri Ecclesiastici: *Enoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum &c.* Verum nihil inde certi elici potest, quia non raro Scriptura Sacra Paradisi voce utitur, non ad indicandum Paradisum terrestrem, in quo fuit positus Adamus, sed ad designandum quemvis amœnum, ac deliciis affluentem locum, & in eo testimonio Libri Ecclesiastici citato hæc Paradisi vox nullo epitheto restringitur ad illum Adami Paradisum. Denique, permulti viri eruditi docent, Paradisum terrestrem, in quo fuit Adamus, aquis Diluvii Noetici, quod, sicut superius ostendimus, in universum Orbem grassatum est, deletum fuisse, quantum ad cultum, & amenitatem. Quem igitur in locum Deus transtulerit Enochum inquirere, non solum curiosum, sed supervacaneum est: *Multi*, inquit S. Chrysostomus Homil. 22. in Epistolam ad Hebræos, *querunt, quomodo translatus sit Enoch? & cur translatus sit? & cur non sint mortui neque ipse, neque Elias? & si adhuc vivunt? quomodo vivant? & in quo habitu? Sed supervacaneum est hoc querere. Nam quod ille quidem, nempe Enoch, sit translatus, hic autem Elias sit assumptus, dixerunt Scripture. Ubi autem sunt, & quo modo sunt, non adjecerunt. Non enim amplius dicunt, quam quæ sunt necessaria.* Idem docet S. Augustinus lib. 2. adversus Pelagium, & Celestium cap. 23.

D. Dicebat mihi nuperrime vir eruditus, Patriarcham Enochum edidisse librum, ex quo excerptam Prophetiam citat S. Judas, Apostolus, v. 14. suæ Epist. ubi hæc habet: *Prophetavit autem, & de his, septimus ab Adam, Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in Sanctis millibus suis.* Id autem mihi verosimile haud videtur, quia sæpius a te audivi, Moysen, juxta Sanctorum Patrum sententiam, primum esse omnium Scriptorem, quod sane falsum esset, si Patriarcha Enochus, qui multis sæculorum myriadibus Moysen præcessit, librum scripsisset.

M. Liber, qui olim circumferebatur sub nomine Patriarchæ Enoch, ad Apocryphorum classem ablegandus est, utpote supposititius, & multis scætenis erroribus, quos inter Auctor illius libri ait, Angelos Dei, amore mulierum captos, ea-

rumque congressibus inquinatos fuisse, & ex illis filios genuisse. Hinc libro, Patriarchæ Enoch perperam adscripto, omnem auctoritatem arrogant Sancti Patres Hieronymus, & Augustinus, quos secuta est Catholica Ecclesia, quæ nullam huic spurio libro asseruit, ac vindicavit auctoritatem. Citat quidem S. Judas, Apostolus, Patriarcham Enochum, tanquam auctorem illius Prophetiæ, quam in sua Epistola refert; sed inde non sequitur, Enochum scripsisse aliquem librum. Potuit quippe Apostolus Judas ejusmodi Prophetiæ Enoch per revelationem sibi divinitus factam habere notitiam, vel hæc Enoch, Prophetia, ope continuatæ Traditionis conservata, potuit de ore in os, & de aure in aurem usque ad S. Judam, Apostolum, pervenire, qui illam, afflatus Spiritu Sancto, suæ Epistolæ inseruit. Si enim, ut recte observasti, Patriarcha Enochus esset illius libri, qui sub ejus nomine prostat, genuinus parens, esset itidem omnium Gentium Scriptorum antiquissimus, non vero Moyses; quod tamen negant omnes Sancti Patres. Nulla ergo fides habenda est Tertulliano, qui in lib. De habitu Muliebri hunc librum, qui Patriarchæ Enoch tribuitur, genuinum esse affirmat, & ex eo errorem de corporeitate Angelorum, & de illorum carnali cum mulieribus commercio errorem hausit.

D. Genuitne Patriarcha Enochus aliquem filium, antequam transferretur a Deo in eum locum, ubi, sicut mox dixisti, etiamnum vivit?

M. Patriarcha Enochus, sicut legimus cap. 5. Libri Geneseos, *vixit sexaginta quinque annis, & genuit Mathusalem . . . & vixit, postquam genuit Mathusalem, trecentis annis, & genuit filios, & filias; & facti sunt omnes dies Enoch trecenti sexaginta quinque anni.* Porro, circa Mathusalem, qui fuit Enoch, filius, & octavus Patriarcha antediluvianus, duo velim observes. Primum est, Versionem 70. Interpretum in capite 5. Libri Geneseos sub mendo cubare. Ibi namque, juxta Græcorum Codicum calculum, Mathusalem invenitur vita functus post Diluvium annis quatuordecim, quod aperte adversatur Scripturae Sacrae, quæ cap. 3. Epist. 1. S. Petri discrete asserit, octo tantum animas, Noemum videlicet & uxorem ejus, tres ejus filios, Semum, Chamum, & Japhetum, cum tribus eorum uxoribus, universalis Diluvii exitium evasisse. Quod quidem, ut clarius intelligas, advertere debes, Mathusalem, juxta 70. Interpretum Chronologiam, genuisse Lamechum, cum esset annorum 167. & rursus Lamechum, cum esset annorum 188. genuisse Noemum. Ex quo calculo sequitur, Mathusalem habuisse annos trecentos quinquaginta quinque, quando natus est Noemus. Cum igitur universale Diluvium contigerit anno sexcentesimo vitæ Noemi; necesse est, ut, juxta Codices Græcos, Mathusalem, anno, quo accidit universale Diluvium, natus dumtaxat fuerit annos nongentos quinquaginta quinque. Sed quia, nemine reclamante, Mathusalem vixit annos nongentos sexaginta novem, ut perhibet Scriptura Sacra, manifestum est, Mathusalem, juxta Codices Græcos, habita ratione per partes, vixisse quatuordecim annis post Diluvium. At, in Sacri Textus Hebræi Chronologia omnia

omnia sibi perfecte coherent. Nam, juxta Hebraeos Codices, *Mathusalem* genuit *Lamechum* cum esset annorum 187. *Lamechus* autem genuit *Noemum*, cum esset annorum 182. A die ergo natiuitatis *Mathusalem* usque ad natiuitatem *Noemi* interfuxerunt anni trecenti sexaginta novem, quibus si adiacias sexcentos annos, quos natus erat *Noemus*, quando accidit Diluuium, facile comperies, *Mathusalem* anno vitæ suæ nongentesimo sexagesimo nono vitam cum morte commutasse, eodem videlicet anno, quo Diluuium Noeticum in totum Orbem grassatum est. Hic est nodus in Codicibus Cræcis, seu 70. Interpetum, circa generationem Patriarchæ *Mathusalem*, implicatissimus, seu potius manifestus error, qui, sicut ait S. *Augustinus* lib. 15. *De Civitate Dei* cap. 13. non casum redolet, sed industriam. Unde idem S. Doctor cap. 11. ejusdem libri hæc habet: *Sed iniquum, Judeos, dum nobis invident, quod Lex, & Prophetæ ad nos interpretando transmiserunt, mutasse quedam in Codicibus suis, ut nostri minueretur auctoritas. Hanc opinionem, vel suspicionem accipiat quisque ut putaverit, certum est tamen, Mathusalem non vixisse post Diluuium, sed eodem anno fuisse defunctum.* Alterum, quod velim observare, spectat Codices Samaritanos circa generationem *Mathusalem*. Testatur quippe S. *Hieronymus* in lib. *De Traditionibus Hebraicis*, se in Samaritanorum Codicibus sic scriptum invenisse: *Et vixit Mathusalem 187. annos, & genuit Lamech.* At, doctissimus P. *Morinus*, Congregat. Oratorii Presbyter, Exercitatione 4. *De Textus Hebræi, Græcique sinceritate*, specimen exhibet Samaritani Codicis, ubi *Mathusalem* vixisse tantum dicitur 67. annis, antequam genuit *Lamechum*. *Scaligerus* autem ex altera parte affirmat, se in Exemplari Samaritano, quod penes se habebat, sic invenisse scriptum: *Et vixit Mathusalem 77. annos, & genuit Lamechum.* Quæ sane varietas multum derogat sinceritati Codicis Samaritani, de quo tamen *Joannes Morinus*, mox laudatus, tantopere gloriatur. Quis enim hinc non colligat, aliud fuisse Exemplar Samaritanum S. *Hieronymi*, aliud *Morini*, aliud *Scaligeri*?

D. Intellego quidem Patriarcham *Mathusalem*, annos natum nongentos sexaginta novem, mortuum esse eodem anno, quo contigit universale diluuium; at scire vellem, an iste *Lamechus*, quem dicis fuisse Patriarchæ *Mathusalem* filium, idem sit ac ille *Lamechus*, cujus superius mentionem fecisti, quique *Cainum*, filium *Adami* occidit, & primus fuit, qui ante Diluuium polygamiam simultaneam inveniit, duas ducendo uxores, contra Legem de Monogamia ab exordio Mundi latam a Deo?

M. Ille *Lamechus*, filius *Mathusalem*, pietate insignis fuit, & a justitia, sapientia, multarumque rerum cognitione commendatur, subindeque plane diversus ab illo *Lamecho*, qui mulierosus fuit, & primus Polygamiam induxit. *Lamechus*, qui fuit *Mathusalem* filius, & Pater *Noemi*, originem habet ex *Adamo* per *Sethum*, & *Lamechus*, qui primus duas uxores duxit, ex *Adamo* per *Cainum*

trahit genus suum. Genealogia *Adami* per filium suum *Sethum* Deo grata fuit & accepta. Genealogia vero *Adami* per filium suum *Cainum* fuit Deo exosa. Utramque genealogiam *Adami*, majoris claritatis ergo, hic subnectam, sicut describitur cap. 4. & 5. libri *Geneseos*.

Genealogia Adami per filium suum Cainum, quæ Deo exosa fuit.

<i>Adamus</i> genuit <i>Cainum</i> .	}	Lib. Gen. c. 4.
<i>Cainus</i> genuit <i>Henochum</i> , & ædificavit civitatem, quam de nomine filii sui <i>Enochiam</i> nuncupavit.		
<i>Henochus</i> genuit <i>Irada</i> .		
<i>Irada</i> genuit <i>Marviael</i> .		
<i>Marviael</i> genuit <i>Mathusael</i> .		
<i>Mathusael</i> genuit <i>Lamechum</i> ;	}	Lib. Gen. c. 4.
Ille est <i>Lamechus</i> , qui duas accepit uxores, nomen uni <i>Ada</i> , & nomen alteri <i>Sella</i> .		

Genealogia Adami per filium Sethum quæ Deo grata, & accepta fuit.

<i>Adamus</i> genuit <i>Sethum</i> .	}	Lib. Gen. cap. 5.
<i>Sethus</i> genuit <i>Enosum</i> .		
<i>Enosus</i> genuit <i>Cainanem</i> .		
<i>Cainan</i> genuit <i>Malalaelem</i> .		
<i>Malalael</i> genuit <i>Iared</i> .		
<i>Iared</i> genuit <i>Henochum</i> .		
<i>Henochus</i> genuit <i>Mathusalem</i> .		
<i>Mathusalem</i> genuit <i>Lamechum</i> .	}	Lib. Gen. cap. 5.
<i>Lamechus</i> genuit <i>Noemum</i> .		

D. Pervenimus tandem ad *Noemum*, *Lamechi* filium, qui fuit decimus Patriarcha antediluvianus, sub quo universale diluuium contigit superius observasti. Sed dicas, amabo, quorsum Deus, emissio universali diluvio omnes homines delere voluerit, & *Noemo* duntaxat ejusque familiæ pepercit?

M. Causam terribilis illius erga homines divinae sententiæ non aliam, præter malitiam hominum assignat Scriptura Sacra cap. 6. libri *Genesis*, ubi hæc habet: *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore . . . delebo, inquit, hominem, quem creavi, a facie terre, ab homine usque ad animalia, a reptili usque ad volucres cæli.* Causam vero cur Deus Patriarcham *Noemum*, ejusque familiam huic destinatæ exemerit sententiæ, continenter Scriptura Sacra ibidem profert, dicens: *Nos vero invenit gratiam coram Domino . . . Noe vir justus, atque perfectus fuit in generationibus suis.* Cum igitur tempore *Noemi* omnis caro corrumperat viam suam, misit e Cælo Deus utrices aquas, ut hæc scelerum sentina penitus elueretur, & perpetuis quadraginta dierum imbris, totiusque terræ eluvione flagrans ubique hominum libido restingeretur. *Noemi* autem, Patriarchæ pii, ac justi, familiam a Diluvio libera-

beravit Dominus, ut in ea vigeret, ac conferretur vera Religio, & ad posteros illibata pervenire posset. Admonitus itaque Noemus a Domino, diluvium terris imminere, Arcam imminentem magnitudinis ex lignis contexit, ac bitumine illam impenetrabilem aquis reddidit. Sed (quod singulari observatione dignum est) huic construendæ Arcæ homines, qui aquis Diluvii perire debebant, diu adlaborarunt, deridentes tamen Noemum, quasi delirium senem, a quo in Arcam, & ad sinceram scelerum detestationem, verbo & exemplo invitabantur. Sed in illos infanos homines vere quadrat istud, quod vulgo circumfertur, Adagium: *Sero sapiunt Phryges*; tunc enim serius agnoverunt, Noemum verum fuisse vatem, quando omnis ad Arcam, & ad salutem aditus præclusus omnino fuit. In hac Arca Noemus cum uxore sua, ac filiis tribus, *Semo, Chamo, Japheto*; & totidem suis Nuribus clausus est: volucrum etiam paria, itidemque diversi generis bestiarum, eadem in Arca recepta sunt, reliqua omnia, quæ erant in Mundo, fieri diluvio absumpta. Mansit autem Noemus clausus in Arca, donec jam imbrem destititisse, ac quieto in solo Arcam circumferri intellexerit. Tunc enim ratus id quod erat, corvum explorandæ rei gratia, primum per fenestram Arcæ dimisit, eoque non revertente, (utpote aut cadaveribus incubante, aut Arca tecto incidente) emisit Noemus columbam, quæ cum consistendi, seu pedem solo figendi locum non reperisset, reversa est, sed rursus remissa, folium olivæ retulit, manifestum indicium nudari cacumina arborum. Tertio demum emissâ columba, non rediit, indeque certe cognoscens Noemus, cessasse penitus Diluvium, egressus est ex Arca. Mansit autem Noemus in Arca per annum integrum solarem, undecim diebus anno lunari majorem. Sic enim *Gordonus* calculum ponit: per dies 40. pluit. Per dies 150. stetit plenum diluvium. Per dies 129. minuantur aquæ. Per dies 56. Noe perseverat in Arca, terra exsiccata. Hic dies ultimus habetur a multis vigesimus septimus mensis secundi, adeo ut annus integer solaris, & decem præterea dies hunc numerum efficiant. Hinc recte *S. August.* l. 15. de Civ. Dei c. 14. ait: *a sexcentesimo anno vite Noe, profus tantus etiam tunc dies fuit, quantus & nunc est, quem viginti & quatuor hora diurno curriculo nocturnoque determinant: tantus mensis, quantus & nunc est, quem luna cæpta & finita concludit: tantus annus, quantus & nunc est, quem duodecim menses lunares, additis, propter cursum solarem, quinque diebus & quadrante consummant.* Eandem anni, & mensis formam fuisse a veteribus observatam asserit idem Sanctus Doctor lib. 4. de Trinitate cap. 4. Quid autem post egressiorem ex Arca gesserit Noemus? & quo pacto ejus filii extinctum pene genus humanum reparaverint, instauraverint, ac per totum orbem propaga-verint? opportunius suo loco offendemus, seu in colloquiis nostris in historiam secundæ Mundi ætatis, quæ incipit ab universalis Diluvio, & protenditur usque ad vocationem *Abrahami*.

l. D. Diluvium istud, quod Gentiles vocant *Ogy-*

gium, & quod item *Deucalionem* nuncupant, est ne idem ac Diluvium universale, quod sub Patriarcha Noemo contigisse Sacra Scriptura refert, vel ab eo plane diversum?

M. Hæc Diluvia, quæ contigisse narrant Gentiles, & quorum unum appellant *Ogygium*, alterum *Deucalionem*, revera accidisse pertendunt multi Scriptores, qui in primis dicunt, hæc duo Gentilium Diluvia, videlicet *Ogygium*, & *Deucalionem*, fuisse tantum Diluvia particularia, Diluvium vero, quod Scriptura Sacra ait sub Patriarcha Noemo inundasse terram, fuisse universale. Secundo, dicunt illi Scriptores, Diluvium *Ogygium* incidisse in tempora Patriarchæ *Isaaci*, filii *Abrahami*, vocari autem *Ogygium* ab *Ogyge*, Patre *Inus*, Beotiæ Rege; Diluvium vero alterum appellari *Deucalionem a Deucalione*, *Promethei* filio, secundo Atheniensium Rege, *Cecropis*, primi Atheniensium Regis successore, & *Moyfis* æquali. Postremo dicunt, Diluvium *Ogygium* Diluvio universalis Noetico fuisse annis quingentis recentius, sed Diluvio *Deucalioneo* antiquius esse annis ducentis, & sexaginta tribus. Sic censent bene multi Scriptores. At ipse existimo, hæc omnia esse pura potaque commenta Græcorum Gentilium, qui aliquam notitiam de Diluvio universalis Noetico, sive ex lectione Librorum *Moyfis*, sive ex traditione cum accepissent, illud accidisse finxerint sub Regibus suis antiquissimis *Ogyge*, & *Deucalione*. Certe Diluvium *Deucalionem*, sicut jam observavi sub finem secundi nostri Colloquii, *Poeta Ovidius* aperte innuit, non fuisse particulare, sed universale, ex quo sequitur, illud nec re, nec tempore disterre a Diluvio universalis, quod sub Patriarcha Noemo contigisse narrat *Moyse*. *Lucianus* etiam in libro de *Dea Syria*, qui extat Tom. 3. ejus Operum, Editionis *Basileensis*, describit hoc Diluvium *Deucalionem*, non tanquam particulare, sed tanquam universale, in quo omnes perierint. Postquam enim hic Scriptor Græcus eo in libro locutus est de Templo *Heliopolitano*, ut vetustate clarissimo, ita per Orientem in gentibus celeberrimo, ista subjungit, juxta *Versionem Jacobi Micylli*: *Complures igitur Deucalionem Scythiam illum tradunt, Templum hoc consecrassse, eum puta Deucalionem, cuius temporibus aquarum Diluvium fuit. Ceterum de Deucalione inter Græcos sermonem, quem illi de eo referunt, audivi. Habet sermo ille hoc pacto: hanc hominum generationem, quæ nunc est, ab initio haud quaquam fuisse, sed eam, quæ tum fuit, rotam interisse; hos autem homines, qui nunc sunt, secundi generis esse ejus, quod rursus a Deucalione in tantam multitudinem excrevit. De illis autem hominibus hujusmodi quedam traduntur: cum contumeliosi admodum essent, nefaria opera eos perpetrassse. Neque enim jusjurandum observassse, neque hospites recepissse, neque supplicum misertos esse. Ob eam rem, maximam calamitatem ipsos mox consecutam esse. Statim enim & tellus multam aquam effudit, & imbres magni fuerunt, & flumina solito majora decurrerunt, & mare quoque in multum ascendit eo usque dum omnia aquis inundarentur, atque omnes perirent. Deucalion autem solus omnium relictus fuit, in secundam*

dam videlicet generationem, prudentiæ simul, & pietatis gratia. Servatus autem fuit hoc pacto: Arcam ipse habebat, impositis in eam, & liberis, & uxore sua, conscendit. Cæterum, cum ipse ingrederetur, venerunt eodem & apri, & equi, & leonum genera, & serpentes, aliaque quæcumque tellure pascuntur, bina ex unoquoque genere cuncta. Ille autem recepit ad se omnia, atque ea ipsum haud quaquam ledebant, sed magna inter eos, Jove ita dispensante, concordia erat, unaque in Arca omnes navigabant, quamdiu aqua superabat. Atque hæc quidem de Deucalione Græci tradunt. Hanc Luciani de universali Diluvio, ejusque circumstantiis, narrationem si attente perpendas, facile percipies, Diluvii universalis, quod sub Patriarcha Noëmo contigit, notitiam ad Græcos, seu Gentiles, pervenisse, eos vero commentos postea fuisse, istud Diluvium accidisse sub uno e suis Regibus, videlicet Deucalione.

D. Putasne, aliquos ex his, qui tempore Noëmi vindicibus aquis universalis Diluvii extincti sunt, Pœnitentiam egisse, & æternam damnationem evasisse?

M. Si sermo sit de parvulis, qui per Sacramentum Legis naturæ, aut per Fidem signo aliquo sensibili, & sacro significatam, & confirmatam, ab originali peccato mandati, & sanctificati erant; nullum dubium est, quin isti parvuli, aquis Diluvii universalis submersi, salutem æternam fuerint consecuti. Si etiam sermo sit de his hominibus, qui, incipiente Diluvio, pœnitentiam agere potuerunt, donec aquis suffocati interirent, certum itidem est, illos, si revera pœnitentiam egerint, salutem æternam fuisse adeptos. Pœnitentiam autem aliquos ex his, qui universali Mundi Diluvio perierunt, egisse, docere videntur S. Hieronymus in Libro Quæstionum Hebraicarum in Genesim, & in Caput I. Prophetæ Nabum, necnon Rupertus, Abbas, lib. 4. Commentariorum in Genesim cap. 16. At, ipse, cum aliis doctissimis Scripturæ Sacræ Interpretibus, exifimo, nullos ex his, qui in hoc generali Mundi naufragio extincti sunt, pœnitentiam egisse, ac subinde illos omnes æternam damnationem incurrisse. Tantum enim adest, ut Scriptura ullibi innuat, aliquos ex his, qui Diluvio Noëtico perierunt, scelera suorum pœnituisse, ut potius Evangelista Lucas cap. 17. v. 27. contrarium aperte testetur his verbis: *Edebant, & bibebant, uxores ducebant, & dabantur ad nuptias, usque in diem, qua intravit Noë in Arcam, & venit Diluvium, & perdidit omnes.* Quapropter, sicut non licet asserere aliquos, vel ex Sodomitis, qui incendio perierunt, vel aliquos ex Ægyptiis, qui in Mari rubro demersi sunt, vel aliquos ex his, quos cum Core, Dathan, & Abiron, dehiscens terra absorbit, pœnitentiam egisse, quia de illorum pœnitentia altum est in Scriptura Sacra silentium; ita nulli affirmare fas est, aliquos ex his, qui tempore Noëmi in generali Mundi Diluvio interierunt pœnitentiam egisse, quia de illorum pœnitentia silet omnino Scriptura Sacra; nec debemus certo quidquam pronuntiare, cujus in sacris litteris ne vola quidem, ac vel minimum reperitur vestigium, alioqui procacibus quibusdam ingenii in Sacrarum Scripturarum interpretatione amplissimum ariolandi, vanisque in-

dulgendi conjecturis aperiretur ostium. Probabilis itaque esse censeo, omnes homines, qui universali Diluvio perierunt, æternam damnationem incurrisse, tum quia, silente Scriptura Sacra, dicere haud possumus, quemquam illorum pœnitentiam egisse; tum quia etiam, juxta doctrinam Sanctorum Patrum, quemadmodum hi omnes, nullo excepto, qui extra Ecclesiam moriuntur, per temporalem mortem transeunt ad æternam, ita quicumque extra Arcam Noëmi perierunt, æternam perierunt. Absurdum quippe est, & Scripturæ Sacræ auctoritati penitus contrarium, dicere impios, de peccatis suis pœnitentiam non agentes, æternis suppliciis non puniri, quia pœnis temporalibus in hac vita plectuntur.

D. Quoto anno Mundi contigit Diluvium universale Noëticum?

M. Hæc difficultas, propter Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum Codicum in annis Patriarcharum antediluvianorum numerandis discrepantiam, satis intricata est, nec tam facile dirimi potest. Hebræi namque ab ortu Mundi usque ad Diluvium numerant dumtaxat annos 1656. Græci autem, seu 70. Interpretes, a creatione Mundi usque ad Diluvium subducunt annos 2242. vel 2262. Samaritani denique ab exordio Mundi usque ad Diluvium numerant annos 1307. De hac calculorum discrepantia doctissimi Chronographi, & Theologi magno animorum æstu, hæc nostra præsertim tempestate inter se se digladiantur, altercantur, tumultuantur; aliis Textum Hebræum, ac subinde Hebræorum calculum Versioni, & calculo 70. Interpretum anteponentibus; aliis e diverso stantibus pro Versione, & calculo Græcorum, seu 70. Interpretum. Qui calculum Hebræorum probant, mendosam & interpolatam esse 70. Interpretum Chronologiam pertendunt. Qui vero 70. Interpretum Epilogismum tuentur, corruptum, & adulteratum fuisse Textum, ac calculum Hebræorum dicunt, & utrique suas varias conjecturas proponunt. Longior certe essem, si hæc quæstionem, quæ amplissimam præbet disputandi materiam, in præsentia vellem accurate, pro eo ac meretur discutere. Consultius me facturum puto, si te remittam ad Dissertationem, quæ est ordine quinta, inter alias Dissertationes, quas edidi in libro *De Misteriis, & annis Jesu Christi Servatoris nostri*, quem Romæ anno 1724. secundis curis adornatum publicam in lucem emisi. In hac quippe Dissertatione multis momentis evinco, Chronologiam Textus Hebræi, in numerandis annis Patriarcharum ante, & post Diluvium, præferendam esse calculo Codicum Græcorum, & Samaritanorum, ibidemque omnibus objectionibus, quæ vulgo proponi solent, abunde facio satis.

D. Cum librum, quem lucubrasti, *De Misteriis, & annis Jesu Christi*, nunc ad manum non habeam, optarem, ut compendio hic præcipua proferres momenta, quibus probari potest, Textus Hebræi Chronologiam in supputandis annis Patriarcharum primæ, & secundæ ætatis præponi debere calculo Codicum Græcorum, seu 70. Interpretum, & Samaritanorum.

M. Inter præcipua momenta, quibus probatur, Chronologiam Textus Hebræi in numerandis annis Patriarcharum primæ, & secundæ ætatis antepo-

poni debere calculo Codicum Græcorum, seu 70. Interpretum, & Samaritanorum, hæc sunt, quæ hic summam perstringam. Primo, quia cum Chronologia Textus Hebræi, qui est Scripturæ Sacræ Textus primigenius, optime consentit Editio vulgata, quæ a Concilio Tridentino fuit Authentica declarata, & qua universa nunc utitur Ecclesia Catholica. Credibile autem non est voluisse Ecclesiam approbare in Editione vulgata Chronologiam Textus Hebræi in supputandis annis Patriarcharum primæ, & secundæ ætatis, si ea Chronologia corrupta, ac mendosa esset. Præterea, Chronologia, quæ est in Codicibus Græcis, seu 70. Interpretum, & in Pentateuchò Samaritanorum, multis scætet erroribus, sicut superius observavimus in annis *Mathusalem*, quem Codices Græci superstitem faciunt, quatuordecim annis post Diluvium, quod e diametro opponitur Scripturæ Sacræ. Codices Samaritani ab initio Mundi usque ad Diluvium, percensent tantum annos 1307. qui annorum numerus, ut fatentur omnes, contractior est, & longævæ Patriarcharum ante Diluvium vitæ plures adimit annos. Denique, omnium Hebræorum animis tantus semper insedit ardor sacros conservandi libros, & cavendi, ne quod in ipsos, vel minimum irreperet mendum, ut paratos se se exhiberint mortem potius oppetere, quam in eorum depravationem consentire. Quo fit, ut audiri non debeant, qui aurem fabulis præbentes, dicitant, Hebræos, odio in Christianos percitis, Chronologiam Textus Hebræi de industria corrupisse. Sane, si Hebræi propter odium quo prosequuntur Christianos, voluissent sacros suos corrumpere libros, tam nefandum scelus non attemptassent in Chronologia, sed in Vaticiniis, quæ de venturo Messia cecinerunt Prophetæ, quæque in Jesu Christo, vero Messia, adamussim fuisse completa antiqui Christiani Sole clarius contra Judæos demonstrabant; in his, inquam, corrumpendis Prophetarum de venturo Messia oraculis omnem suam operam, artem & industriam posuissent Judæi, non vero in corrumpenda Chronologia Sacra, quæ nul-

lum Christianis ad probandum Messia adventum efficax poterat suppeditare argumentum. Non enim solebant antiqui Christiani disputare contra Judæos calculatoris, seu e Chronologia petitis argumentis, sed ipsis objiciebant Prophetarum vaticinia, quæ illorum jugulum petebant, eosque ita ad incitas redigebant, ut ad illa nec hincere, nec mussitare possent. Cum igitur Judæi hæc Prophetarum vaticinia, quæ Christianorum doctrinæ de adventu Messia aperte suffragantur, nunquam adulteraverint, sed illa adhuc integra, & ilibata in Sacro Textu Hebræo conservent, quamvis ea, ne Christum esse verum, & a Prophetis prædictum Messiam fateri cogantur, sinistris, & violentis interpretationibus in alium sensum obtorto collo inflectere, ac detorquere frustra moliantur; qui, quæso, credibile erit, Judæos voluisse vitare Chronologiam Sacri Textus Hebræi, quæ ipsis nec quidquam nocuenti, nec Christianis aliquid præsidii adversus ipsos afferre poterat? Id sane abhorret ab omni veri specie. Præterquamquod impossibile videtur, Judæos per totum, qua late patet, Orbem, maxime post passionem Christi, dispersos, & in varias Sectas, videlicet Samaritanorum, Saducæorum, Caraitarum, Rabbanistarum, Phariseorum, &c. distractos, in depravationem Sacræ Chronologiæ Textus Hebræi consensisse, tamque sacrilegum facinus aggredi potuisse, etiamsi voluissent. Sed de Chronologiæ Sacri Textus Hebræi integritate plura legis in prælaudata Dissertatione nostra.

D. Ut discrepantiam Codicum Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum in numerandis annis primæ ætatis, seu Patriarcharum ante Diluvium, uno oculorum conjectu videre possim, rem mihi gratissimam faceres, si hic Tabulam Chronologicam subnecteres, quæ generationum Patriarcharum antediluvianorum annos; juxta Codices Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum accurate notaret.

M. Quandoquidem hæc, quam postulas, Tabula Chronologica nonnihil lucis afferre potest his, quæ hætenus diximus, eam oculis subjiciam.

TABULA CHRONOLOGICA.

Complectens annos generationum Patriarcharum antediluvianorum, juxta Codices Hebræorum, Græcorum, & Samaritanorum.

Adam genuit Seth	juxta codices Hebræos.	Juxta codices Græcos.	juxta codices Samaritanos.
Anno ætatis suæ	130.	230.	130.
Seth genuit Enos.	105.	205.	105.
Enos genuit Cainan.	90.	190.	90.
Cainan genuit Malaleel.	70.	170.	70.
Malaleel genuit Jared.	65.	165.	65.
Jared genuit Enoch.	162.	162.	62.
Enoch genuit Mathusalem.	65.	65.	165.
Mathusalem genuit Lamech.	187.	167.	67.
Lamech genuit Noc.	182.	188.	53.
Diluvium cœpit Noc annos nato.	600.	600.	600.
Summa annorum a creatione mundi usque ad Diluvium.	1656.	2242. vel 2262.	1307.

D. Video sane magnam calculorum discrepantiam, quæ in numerandis annis Patriarcharum primæ ætatis, idest, a creatione Mundi usque ad Diluvium, reperitur inter Codices Hebræos, Græcos,

& Samaritanos. Sed quia Concilium Tridentinum approbavit in Editione vulgata, quam sequitur Catholica Ecclesia, Chronologiam Codicum Hebræorum, eamque præfert calculis Codicum Græcorum, & Sa-

& Samaritanorum, etiam, atque etiam te rogo, ut aliam hic inferas Tabulam Chronologicam, quæ, juxta Chronologiam Textus Hebræi, decem primorum Patriarcharum ab exordio Mundi ad Diluuium usque stemma, & annorum vitæ summam complectatur.

M. En aliam, quam tibi exhibeo, Tabulam Chronologicam, in qua, juxta Chronologiam Textus

Hebræi, accurate notantur anni Mundi, quibus decem Patriarchæ ante Diluuium nati, & mortui sunt. Indicatur etiam quoto anno vitæ suæ decem illi Patriarchæ ante universale Diluuium genuerint; quot annos vixerint, postquam genuerunt; & denique quot annos in uniuersum vixerint. Quorum notitia tibi circa annos decem Patriarcharum ante diluuium abunde sufficere debet.

Tabula Chronologica decem Primorum Patriarcharum ante Diluuium stemma, & annorum vitæ summam complectens.

	Natus est anno Mundi.	Genuit anno vitæ suæ.	Vixit postquam genuit.	Vixit in uniuersum.	Obiit anno Mundi.
Adamus	1.	130.	800.	930.	930.
Seth	130.	105.	807.	812.	1041.
Enos	235.	90.	815.	905.	1140.
Cainan	325.	70.	840.	910.	1235.
Mataleel	395.	65.	830.	895.	1290.
Jared	460.	102.	800.	962.	1422.
Enoch	622.	65.	300.	365.	987.
Mathusalem	687.	187.	782.	969.	1656.
Lamech	874.	182.	585.	797.	1651.
Noe	1056.	1500.	450.	950.	2006.
Diluuium			Cœpit anno Mundi 1656.	Duravit anno 1.	Defiit anno Mundi 1657.

D. Votis mei plenissime fecisti satis. Quapropter, si nihil aliud de decem Patriarchis, qui vixerunt ante Diluuium, tibi supersit dicendum, hic finem ultimo colloquio nostro in Historiam primæ Mundi ætatis imponemus.

M. Ne quidquam horum prætermittamus, quæ Historiam spectant primæ Mundi ætatis, seu Patriarcharum ante Diluuium, velim ut sub finem hujus nostri Colloquii observes, *Adamum*, ejusque filium *Abelem*, necnon Patriarcham *Noemum*, Jesu Christi, Salvatoris nostri, verique Messia, typum gessisse, ut inde intelligas, horumce Patriarcharum Gestam in Christum collimasse, eumque venturum significasse. Ordinar autem ab *Adamo*, qui fuit primus omnium Patens, quique Jesu Christi typum gessit, sicut ex hac, quam subjicio, comparatione *Adamum* inter & Jesum Christum liquido patebit. In primis, *Adamus* sexto die creatus est: *Jesus Christus* sexto die mortem subiit. *Adamus* ad imaginem Dei creatus est: *Jesus Christus* est imago Dei invisibilis, & figura substantiæ ejus, & speculum sine macula Dei Majestatis, & imago bonitatis illius, ut inquit Apostolus *Paulus*. De terra virgine fictus est *Adamus*: in puellæ Virginis *Mariæ* utero conceptus est *Jesus*, & ex eo, illibata manente Matris Virginitate prodivit. *Adamum* iussit Deus dominari piscibus Maris, & volatilibus Cæli, & uniuersis animantibus, quæ moventur super Terram: *Jesus Christus* prædicat, datam

sibi esse omnem potestatem in Cælo, & in Terra. Conjugium *Adami*, & *Evæ*, individuum Christi *Jesu*, & Ecclesiæ connubium referre auctor est Apostolus *Paulus* in Epistola ad *Ephesios* cap. 5. *Evæ* suasi commissum est peccatum: *Mariæ* Virginis partu ortum est peccati remedium. Per lignum morti nos tradidit *Adamus*: per lignum, vitæ nos restituit *Jesus Christus*. Fructum arboris, per quem bonum, & malum noscebatur, degustat *Adamus*: De Christo *Jesu* prædixit *Isaias*: *Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum*. Nudus peccavit *Adamus*: Nudus peccatum in Cruce reparavit *Jesus Christus*. Post admissum peccatum e Paradiso terrestri exiit *Adamus*: Post reparatum peccatum in cælestem Paradisum introiit *Jesus Christus*. Dormiente *Adamo*, creatur *Eva*: moriente *Jesu*, nascitur Ecclesia. Ex *Adamo*, & *Eva* nascuntur homines: ex *Jesu Christo*, & Ecclesia renascuntur homines.

Alteram *Jesu Christi* figuram exhibet nobis *Abelis*, & *Caini*, filiorum *Adami*, historia. Quemadmodum enim *Abeli*, integerrimo viro, *Caini*, fratris, invidiam conflagavit eximia, qua pollebat, pietas; ita *Jesu Christo*, omnium hominum innocentissimo, fratrum *Judæorum* odium virtutes suæ pepererunt. Fuit *Abel* ovium pastor: *Jesus Christus* fuit pastor hominum. *Abeli* mortem parat *Cainus*: *Jesu Christo* mortem consciscunt *Judæi*. *Abelem* foras ad mortem edu-

cit Cainus : Jesum Christum Judæi ad supplicium extra Hierosolymam rapiunt. Vox sanguinis Abelis clamat ad Deum de terra : De Jesu Christo ait Apostolus Paulus in Epistola ad Hebræos : *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & sanguinis asperionem, melius loquentem, quam Abel.* Hanc Caino pœnam, ob perpetratum flagitium, irrogat Deus, ut deservibilis, & exofus sit omnibus in terra hac, quam fraterno sanguine resperfit : Judæi omnibus invisit, & execrabiles sunt, præsertim in Ecclesia Christiana, quæ Jesu Christi sanguine lota, ac mundata est. Futurum præterea addidit Deus, ut terram a se fœdatam vanis laboribus Cainus exerceat, nullos ipsi fructus, operæ pretium reddituram : adeo etiam deplorandam videmus perfidiorum Judæorum sortem ac conditionem, ut prisam, & jam pridem antiquatam Synagogam, necnon abrogatos ejus ritus frustra concelebrent, nec quidquam proficiant ad salutem. Exilio quoque Cainum multat Deus, patriusque extrudit sedibus, sic tamen ut tutum, & incolumem ei vitam præstet : profugi passim, & extorres errant Judæi, nec penitus tamen excinduntur. Signo quodam Cainum notavit Deus, quo agnitus mortem effugeret : Judæi, qui per immanitatem, post homines natos maximam, Jesum Christum in Crucem egerunt, certo colore, vel nota insignes variis in locis esse jubentur, quo ab aliis discernantur. Plura circa hanc comparisonem Abelis, & Jesu Christi legis apud *Rupertum* Abbatem Tuitiensem lib. 3. Comment. in Genesim cap. 6.

Denique, in Patriarcha *Noemo* typum Jesu Christi habemus. *Noemi* quippe nomen significat consolationem, & quietem : id de se pollicitus est Jesus Christus, dicens : *Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Matth. cap. 11. Præterea, *Noemus*, sicut legitur cap. 6. Libri Geneseos. *Invenit gratiam coram Domino : Noe vir justus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit :* Jesus Christus proficiebat sapientia, & gratia apud Deum, & homines, cap. 2. Evangelii Lucae. Terras inundante Diluvio, totumque genus humanum delente, hanc tantum instantem perniciem evaserunt, quos servavit *Noemus* in Arca : grassante in Mundo peccati lue, hominesque in certum interitum adducente, illi dumtaxat fuere ab imminente exitio liberati, quos Jesus Christus efficaciter salvos esse voluit ; nec enim aliud, (ut dicitur Act. Apostol. cap. 4.) *nomen est sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Extra Arcam *Noemi* omnes perierunt absorpti aquis Diluvii : Extra Ecclesiam, quam Christus instituit, nulla est salus, vita, & gratia sanctificans : *Noemus*, nudatus a Chamo, filio suo, irrisus est, cum interea filii ejus duo, *Semus*, & *Japhetus*, singularem ei pietatem, ac reverentiam præstiterunt, indeque factum est, ut *Noemus* diris devoverit *Chamum*, duobus vero aliis filiis suis fausta omnia fuerit apprecatus : Jesus Christus nudus in Cruce pendens, ab Israele, filio suo, habitus est ludibrio, cum verus Israel, & populus gentium, ejus quoque filii, in ipsius obsequium, & cultum concesserint, & id-

circo Deo ille, seu populus Judaicus, abominabilis factus, extrema per omnia infelicem vitam trahit, dum hic populus verorum Israelitarum, & Gentium, Jesu Christi doctrinam suscipientium, evasit Deo gratus, & acceptus. Denique, Arca *Noemi* paucos a Diluvio liberavit, & animalia munda, & immunda continebat : in Ecclesia Jesu Christi, si advertatur cæterorum hominum, qui sua culpa pereunt, ingens multitudo, pauci salvantur, indeque Christus sæpius dicit, salutem esse paucorum, & arctam esse viam, quæ ducit ad cælum. Ecclesia etiam Jesu Christi complectitur homines bonos & malos, justos & peccatores, non secus ac frumentum cum palea invenitur in area, & boni ac mali pisces concluduntur in sagena.

D. *Eccur, quæso, voluit Deus, ut tot typis, ac figuris etiam ab initio Mundi prænnunciaretur, & adumbraretur Jesus Christus, qui tamen post expletum dantaxat quartum Mundi millenarium prodiiit in lucem ?*

M. Cum Christus sit Deus simul & homo, qui redemptionis generis humani ineffabile Mysterium in terris implere debebat ; oportuit, ut post peccatum Adami, hoc est ab ipso Mundi exordio prædiceretur, multisque typis ac figuris, quasi prævio quodam ad ostium suum apparatu, terris offerderetur. Hinc non solum voluit Deus, ut Patriarchæ dictis, & factis suis Jesum Christum, verum Messiam a Deo promissum, repræsentarent, sed etiam, dum omne humanum genus in vitium rueret, elegit numerosam gentem, seu Judaicam, cui Leges, Ritus, Caremonias, & Sacrificia præscripsit, quibus promissus Christus, dignitas ejus, opera, vita, & mors, prænnunciarentur, & significarentur, sicque, dum gens Judaica hunc promissum Servatorem expectaret, eadem spe totus Orbis impleretur, huicque excipiendo aliquando homines bene præparati essent : *Per multam seriem temporum prædicendus fuit Christus : Non enim aliquod parvum venturum fuit. Diu fuerat prædicendus, semper tenendus. Quanto major judex veniebat, tanto præconum longior series præcedebat, sunt verba S. Augustini Tractatu 31. in Joannem.* Sed de typis ac figuris, quibus adumbratus fuit Jesus Christus, antequam ejus vultus toti terrarum orbi affulgeret, plura opportunius dicemus in nostris Colloquiis, in quibus agemus de Lege Mosaica, cujus ritus, caremoniarum Festa, & Sacrificia in Jesum Christum venturum collimabant, eaque ad illum significandum, seu, ut ita loquar, ad viam ejus adventui sternendam, fuerunt a Deo instituta, disposita, & ordinata. Finem itaque huic ultimo nostro Colloquio in Historia primæ Mundi ætatis, quæ incipit a creatione Mundi, & protenditur usque ad diluvium, imponamus. Crassina autem die aggrediemur hora secunda pomeridiana Historiam secundæ Mundi ætatis, quæ incipit a diluvio universalis Noetico, & producitur usque ad vocationem Abrahami. Tu vero, quæ in tribus Colloquiis in Historiam primæ Mundi ætatis hactenus diximus, sæpius ruminari, & memoriæ tuæ traballi clavo penitus insigere debes.

HISTORIA

SECUNDÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ initium habet a Diluvio Universali Noetico, & producitur usque ad vocationem Abrahami.

POST universale Diluvium tres filii Noemi, videlicet *Semus, Chamus, & Japhetus*, genus humanum; quod erat aquis Diluvii pene extinctum, repararunt, & ex his orti sunt omnes populi. Qui autem ex his tribus Noemi filiis proximæ nati sunt, aucto hominum numero, de discessu in varias terræ regiones cogitarunt; sed prius maximæ altitudinis turrim *Babel*, seu *Confusionis*, quæ omnibus perfugii loco esse posset, si novum Deus moliretur Diluvium, audaci conatu inchoarunt, perficere tamen haud potuerunt, Deo immensæ illius molis fabricam momento temporis interrumpente, & linguam communem, qua utebantur, in plures linguas dividente, quo factum est, ut sublato illo, quo inter se se devinciebantur isti postdiluvianii homines, loquelæ commercio, aliis in alias terras commigrandi incubuerit necessitas. Sed etiam si locis diffiti, & sermone essent divisi, in hoc tamen conveniebant, quod moribus perditii in flagitia, & sordes ruerent, omnibus scelerum generibus essent mancipati, neglectoque solius Dei veri cultu, Idolis servirent. Nonnullos tamen in tanta malorum colluvie illibatos & puros servavit sibi Deus, quos inter eminent *Abrahamus*, qui specialiter electus est, ut esset pater credentium. In vocatione Abrahami desinit secundæ Mundi ætatis Historia, quam in tribus, quæ instituemus, colloquiis, diligenter examinabimus. In primo colloquio agemus de his, quæ spectant Historiam secundæ Mundi ætatis. In altero Colloquio discutiemus quædam dubia, quæ circa secundæ Mundi ætatis Historiam proponere solent Scripturæ Sacræ interpretes. In postremo referemus Patriarcharum postdiluvianorum Gesta, & aliquot difficultatibus, quæ circa illorum vitæ annos, vel circa illorum dicta aut facta occurrere possunt, breviter faciemus satis.

COLLOQUIUM PRIMUM.

In quo agitur de his, quæ spectant secundæ Mundi Ætatis Historiam.

DISCIP. **A**D te, observande Magister, hora, quam præfixisti heri, secunda pomeridiana, non tam accurri, quam advolavi, ut in eo, quod hodie habituri sumus, colloquio perdiscere possim omnia, quæ ad Historiam secundæ Mundi ætatis, hoc est, a Noetico Diluvio usque ad vocationem Abrahami, attingere possunt.

M. Optato sane & in tempore advenisti, nec enim hodie in meo Museo fiet nostrum colloquium, sed in meo prædiolo ruficano, quod procul a nobis non distat, & quo ipse me recipere soleo, quoties me urbis cœpit fatietas. Hoc prædiolum, seu Colloquio nostro locum peropportunum, destinavi, non solum quia cæli afulgens serenitas ad prodeambulandum invitat, verum etiam, quia in horto istius prædioli extat copiosum pomarium, proceris quercubus, & rivo limpido cinctum. Adest etiam, inter alias arbores, Pirus, quæ triplicem nobis voluptatem ministrabit; Nam ut est procerâ satis, & patulis diffusa ramis, amœnissimam prorsus umbram præbebit, & frondibus opacis æstum facile propulsabit. Præterea, ut est anni vernum tempus, non oculos modo flosculorum adpectus pascet, sed etiam nares gratissimo odore recreabit; ut nihil in præsentia dicam de aura, quæ ibi spirat, saluberrima, de leni murmure rivi, qui circum habens totum hortum irrigat, & de variis herbarum viventium, graminumque flosculis versicoloribus distinctorum, speciebus. In hoc amœnissimo horto sub illa ingenti Piro commodissima sedilia inveniemus, pulvillos quoque, si videbitur, adferri jubebo.

D. Delectat me valde hæc amœnissimi loci tam eleganter a te collaudata species. Huc itaque, abjecta omni cunctatione, nos conferamus, ut humi juxta rivum in gramine procumbentes colloquium nostrum incipiamus.

M. Ne, inter secundum hæc, tempus inani sermone teramus, periculum facere vellem, an memoria adhuc teneas Historiam primæ Mundi ætatis, quam tibi in superioribus colloquiis sat superque exposui; sic enim ad audiendam Historiam secundæ ætatis Mundi, quam, dum ad hortum erimus appulsi, pertexam, præparatus magis accedes.

D. Quando ita jubes, Historiam primæ Mundi ætatis compendiose descriptam inter deambulandum recitabo, ut inde intelligas, me omnem itidem curam & attentionem adhibitarum, ut Historia secundæ Mundi ætatis, quam mox concinnaturus es, perpetuo memoriam meam infixam remaneat. En igitur Historiam a creatione Mundi usque ad Diluvium, hoc est, primæ Mundi Ætatis sy-

nopsim: Postquam Deus creasset cælum & terram, condidit tandem ad imaginem & similitudinem suam Adamum, & e costa, quam ei detraxit, formavit Evam, ipsius conjugem. Hos primos parentes nostros, quibus dederat Deus mentem ratione pollentem, & in bonum natura sua conversam, collocavit in Paradiso voluptatis, omni bonorum copia affluente. Ipsi vero, accepta ab omnipotenti conditore Lege observatu facillima, qua ligni scientiæ boni & mali fructus ipsis interdicebatur, externa dumtaxat persuasione, seu suggestione Diaboli, qui formam serpentis induerat, non interna concupiscentiæ, quæ necdum ipsis inerat, sollicitatione victi, primum Dei mandatum, decerpto ex arbore vetita fructu, eoque gustato, violarunt. Hinc prima totius labis origo. Hinc Adamus & Eva continuo nudos esse se erubuerunt. Hinc e Paradiso terrestri fuerunt æctutum a Deo expulsi, morbis & morti obnoxii facti, quos Deus creaverat immortales. Hinc ad summam miseriam redacti, compulsi sunt vesci pane in sudore vultus sui. Hinc denique cœpit concupiscentia contra rationem pugnare, durumque deinceps in omnes homines, qui ab iis prognati sunt, imperium exercere. At Deus, qui dives est in misericordia, & cujus bonitas prævalet hominum nequitia, primis Parentibus nostris, statim ac lapsi sunt, promisit ex semine eorum nasciturum Messiam, seu Redemptorem, qui generi humano illata per primigeniam Protoparentis Adami culpam damna cum fœnore resarciret. Patuit autem confestim post peccatum primi omnium hominum parentis, corruptam esse totam illius sobolem, & egere salvatore, qui non solum paupertati & miseriis, sed & moribus corruptis mederetur. At enim Cainus, filius Adami, & Evæ, invidia motus, occidit Abelem, fratrem suum. Dein, hominibus sceleratioribus factis, Deus coactus est Mundum universali Diluvio perdere, uno excepto Patriarcha Noem cum familia sua, qui jussu Dei ingentem fabricavit Arcam, qua, præter familiam suam, omnium animalium species servavit, ne perirent in aquis. Hactenus, ut morem tibi gererem, compendiosam recitavi primæ Mundi Ætatis narrationem, quæ nos sensim sine sensu ad hunc hortum perduxit, qui studiorum secessibus vel maxime videtur idoneus, quique limpidis suis fontibus, ac ripis smaragdinis, & opacis nemorum umbris me plurimum exhilarat atque delectat. Age itaque, sedeamus, tu vero incipe secundæ Mundi Ætatis Historiam, quam in numerato habes; tuam quippe novi memoriam, quam scio tibi esse commentarii vice.

M. Historiam secundæ Mundi Ætatis ordiar ab
his

his, quæ immediate post Diluuium contigerunt, eandemque Historiam continuabo usque ad vocationem Abrahami, ubi definit secunda Mundi Ætas. Tu vero, fac ut attentio sis animo, & meque circa ea, quæ intelligentia assequi haud poteris, apposite interrogas.

D. Quid egit Noemus, postquam, exacto Diluuiio, exiit ex Arca?

M. Postquam Noemus anno Ætatis suæ sexcentesimo primo, a creatione vero Mundi anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, ex Arca, orbe siccato, fuisse iussu Dei egressus, Altare Deo, ceu liberatori suo, erexit, eique in gratiarum actionem holocausta obtulit, quæ grata Deus habuit, ideoque Noemo, & ejus familiae benedixit, promissitque, se non amplius universali diluuiio deleturum genus humanum, dicens: *Non igitur ultra percutionem omnem animam viventem sicut feci*, Genesis c. 8. v. 21. *statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam ultra interficietur omnis caro aquis diluuii, neque erit deinceps diluuium dissipans terram*, Genesis cap. 9. v. 11. *Et non erunt ultra aque diluuii ad delendam universam carnem*, ibidem, v. 15. Denique, Deus promisso suo de eluione ulterius non immittenda adjecit fœdus Iride firmatum, quod dignatus est icere cum Noemo dicens: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram*; sicque factum est, ut qui ante diluuium erat tantum a natura pluviæ signum, cælestis in nubibus arcus, evaserit post diluuium fœderis Deum inter & homines tessera, & quasi fidejussor divino nutu fuerit constitutus; ne unquam pari eluione universum terrarum orbem Deus inundaret. Falsum igitur est quod dictitant nonnulli: Iridem nunquam fuisse ante diluuium universale; nam ante diluuium fuit Sol, fuerunt pluviæ, serenitates, nubes rosicidæ, nubes opacæ, exhalationes, halitus, spiritus vagantes per Atmosphæram, sicut modo; alioqui progenies illa hominum, qui ejusdem speciei, temperamenti, atque complexionis quoad substantiam, erant sicut nos, quo pacto subsistere potuissent, deficientibus his, quæ adeo necessaria experimur, cum ad nostram conservationem, tum ad segetum, plantarumque generationem?

D. Dicebat mihi nuperrime vir Historiæ Sacræ peritus, Deum contraxisse hominum post diluuium vitam ad annos centum viginti, juxta illud Scripturæ Sacræ: *Dixitque Deus: non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est; eruntque dies illius centum viginti annorum*. Addebat insuper vir ille eruditus, Deum, habita ratione imbecillitatis hominum post diluvianorum, eis permisisse esum carniæ, quem hominibus ante diluuium prohibuerat, in cujus sententiæ confirmationem, hæc verba Scripturæ Sacræ proferebat perdoctus ille vir: *Omne, quod movetur & vivit, erit vobis in cibum . . . . excepto quod carnem cum sanguine non comedetis*, Genesis cap. 9. v. 3. utrum autem hæc vera sint, & Scripturæ Sacræ consentanea, velim ut in præsentia me edoceas.

M. Utramque istius viri eruditi sententiam, ut candidè fatear, meo calculo probare haud possum.

Hist. Vet. Test. Tpm. I.

Et primo quidem, hæc verba Scripturæ Sacræ, quæ lib. Genesis cap. 6. v. 3. leguntur: *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, non innuunt, Deum contraxisse post diluuium vitam hominum ad annos centum viginti, sicut nonnulli post *Josephum* Hebræum, lib. 1. Anriq. Judaicarum Sacræ verba: *eruntque dies illius centum viginti annorum*, indicant spatium, quod Deus hominibus ante diluuium conceffit, pœnitentiam agendi, tanquam si Deus diceret: *usque ad centum viginti annos iram meam in homines differam, ac procrastinabo; si autem non respiciant, & ad meliorem frugem sese recipere nolint, in eos diluuium inducam*. Hunc esse genuinum illorum Scripturæ Sacræ verborum sensum evidentissime patet ex annis Patriarcharum post diluuium. *Semus* quippe, Noemi filius, qui tempore diluuii centum annos natus erat, vixit usque ad sexcentos annos. Innumeri etiam alii post diluuium longe ultra centum viginti annorum spatium vitam produxerunt, ut Sanctæ Literæ docent. Rejicienda itaque est hæc *Josephi* Hebræi, & aliorum ei adherentium expositio, quæ centum viginti annos hominibus post diluuium in vitæ terminum fuisse a Deo constitutos asserit, & intelligenda sunt hæc laudata Scripturæ Sacræ verba: *Eruntque dies illius centum viginti annorum*, eodem in sensu, quo explicantur hæc Prophetæ *Jonæ* verba: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*. Alteram quod spectat, sententiam, quam, ut mox dicebas, propugnabat vir eruditus, affirmans, Deum dumtaxat post diluuium concessisse esum carniæ, quem hominibus ante diluuium vetuerat: hæc, inquam, non mihi itidem probatur sententia. Ostendi siquidem in nostro secundo Colloquio in Historiam primæ Mundi ætatis, Deum nullum edidisse præceptum, quo prohibuerit hominibus ante diluuium esum carniæ. Addam hic dumtaxat, credibile non esse, homines, qui, ut perhibet Scriptura Sacra, ante diluuium illicitis voluptatibus admodum dediti erant, a carniæ abstinentiæ, ex quarum immoderata comestione prodeunt illæ voluptates, quæ ad gulam pertinent, & ventri ac libidini serviunt, in quibus illi toti erant; crediderim ergo ipsæ, Deum non prohibuisse hominibus ante diluvianis esum carniæ, sed tacite illorum esum eis tantummodo permisisse, & post diluuium factam fuisse a Deo aperte hominibus potestatem comedendi carnes, tum quia voluit Deus hæc speciali concessa indulgentia homines post diluvianos ab eluvionis metu confirmare & recreare; Tum quia etiam, terra diluuiio effæta & deterior facta est, atque olera minus nutritiva, quam erant antehac: Tum denique, quia natura hominis post diluuium evasit fragilior & imbecillior, sicut ex contractiore vita eorum, qui post diluuium nati sunt, & quorum ætas in Sacris literis præscripta est, facili negotio intelligi potest.

D. Quid sibi volunt hæc verba: *Excepto quod carnem cum sanguine non comedetis*?

M. Deus his verbis prohibuit hominibus post diluvianis, ne membrum de animante adhuc vivo comederent. Voluit etiam Deus, ut homines

abstinerent ab esu sanguinis animalium, quia eorum anima est in sanguine. Hanc legem de abstinentia ab esu sanguinis animalium, latam a Deo post diluuium, observant etiam num ad summos juris apices Judæi, qui ab esu sanguinis, & suffocati vehementer abhorrent. Eiusdem legis de abstinentia a sanguine animalium observationem commendarunt Apostoli, in Concilio Hierosolymitano, sic definites: *Visum est Spiritui Sancto, & Nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria; ut abstinereis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Hanc legem in exordio nascentis Ecclesie promulgarunt Apostoli, ut facilius conciliarentur Gentiles cum Judæis, & simul habitantes, in unum populum coalescere possent, sublati semel hæc causis, quibus ab invicem dissociari, & alienari potuissent, qualis erat esus sanguinis, a quo Judæi ex præscripto legis religiose abstinebant. At, cum jam a multis sæculis Judæorum, & Gentilium discordia omnino desierit, & utrique, Jesu Christi Fide illuminati, in ejus Ecclesiam coaluerint, hæc tandem lex de abstinentia a sanguine, quæ non perpetua, sed temporanea, seu ad tempus observanda erat, fuit in Ecclesia penitus abolita, extincta, & antiquata. Hic tamen obiter advertere debes, Deum, occasione illius legis de non comedenda carne animalium cum eorum sanguine, & de abstinentia ab esu illorum sanguinis, quam tulit post diluuium, aliud ad deestationem homicidii edidisse præceptum, cap. 9. libri Geneseos his verbis conceptum: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.* Quasi Deus hominibus postdiluvianis sic diceret: *Ne forte licitum putetis humanum sanguinem, sicut & belluinum effundere; denuncio vobis, quod quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, tantum abest, ut hominem, qui homicidii reus erit, impune abi-
re sinam.*

D. Fueruntne alia præcepta post diluuium a Deo data Noemo, ejusque filiis, quæ observare tenerentur?

M. Hebræorum Magistri, seu Rabbini, *Noachidas* vocant omnes Gentes, præter Hebræos, qui *Abrahamidae*, vel potius *Israelite* vocari amant. Hi autem Rabbini dicunt, Deum tradidisse Noemo, ejusque filiis, septem præcepta, quæ ideo appellantur *præcepta Noachidarum*, quæque pro jure naturali, seu jure omnium gentium, sumunt. Horum septem Noachidarum præceptorum primum præcipit unius solius Dei cultum, & damnat idololatriam. Alterum præceptum vetat, ne nomen Dei prophanetur. Tertium prohibet, ne effundatur sanguis humanus. Quartum damnat illicitos concubitus. Quintum inhibet furtum. Sextum præscribit ut Magistratus & Judices constituantur, quibus onus incumberet de illis præceptis ferendi judicium, & commonendi populum de illorum observatione. Septimum denique Noachidarum præceptum prohibet, ne animalium caro cum sanguine comedatur. His septem Noachidarum præceptis adstringebantur quot quot erant intra Hebræorum portas, seu qui diceban-

tur *Profelyti porte & domicilii*, quique professione non erant Judæi, seu Legem Mosaicam non sectabantur. Neque enim cuiquam fas ac licitum erat cum populo Dei, idest, Israelitico, commorari, sine iustitia, hoc est, absque illorum septem Noachidarum præceptorum observatione, vivere; sicut testatur *Maimonides*, cap. 3. ubi hæc habet: *tenemur interficere omnes Gentiles qui nolunt recipere præcepta Noachidarum, si sint in potestate nostra.* Et paucis interjectis, subdit: *Jussit Moyses, a Deo edoctus, ut cogere mus unumquemque, qui in Mundum venerit, suscipere in se præcepta Noachidis data, & quicumque ea non suscipiet, interficietur; qui vero ea in se suscipit, vocatur Profelytus domicilii in quocumque loco. Obligatur autem ea in se suscipere coram tribus viris doctis.* Sed de his septem Noachidarum præceptis & de Hebræorum Profelytis, qui illorum observatione obstringebantur, plura legis apud jam citatum *Maimonidem* in suo Tractatu de Profelyto.

D. Legam, si aliquando mihi per otium liceat, hunc *Maimonidis* Tractatum. Interim, perge, si placet, referre cætera, quæ Noemum, ejusque filios spectant.

M. Terram studiose coluit Noemus, atque vineam sua manu sevit. *Unde* (Inquit *Lactantius* cap. 14. lib. 2. Institutionum Divinarum) *arguuntur, qui auctorem vini Liberum, seu Bacchum putant. Ille enim, seu Noemus, non modo liberum, sed etiam Saturnum, atque Uranum multis antecessit ætatibus.* Ex vinea, quam plantaverat Noemus, cum primum fructum cepisset, lætus factus, bibit usque ad ebrietatem, jacuitque nudus. Quod cum vidisset unus ex filiis suis, cui nomen fuit *Cham*, non textit patris nuditatem, sed egressus etiam fratribus suis, videlicet, *Semo, & Japheto*, indicavit. At, illi, sumpto pallio intraverunt averfis vultibus, patremque texerunt. Quæ cum facta expergefactus recognovisset pater, imprecatus est non filio suo *Chamo*, sed *Chanaani*, filio *Chami*, dicens, *Maledictus Chanaan, servus servorum erit fratribus suis; benedixit vero Noemus aliis duobus filiis suis Semo, & Japheto, sicut legitur cap. 9. libri Geneseos.*

D. Duo hic, cum bona tua venia, proponam Dubia. Primum est, an ebrietas, in quam Noemus, hausto nimium vino, incidit, ei debeat vitio verti, fueritque vere peccatum? Alterum Dubium est, cur Noemus intorserit maledictionem in *Chanaan*, filium *Chami*, & non in ipsius patrem, seu *Chamum*, qui Noemum, Patrem suum, jacentem nudum, & verenda sua monstrantem derisit, eumque fratribus suis deridendum propinavit?

M. Ebrietatem Noemi non fuisse peccatum, constans est Sanctorum Patrum Sententia. Alii quippe, quos inter censentur *Hieronymus, & Augustinus*, docent, Ebrietatem Noemi mysticam fuisse, idest, Deum in ebrietate Noemi typum dare voluisse impletum in Jesu Christo, Salvatore nostro. Sic enim loquitur *S. Hieronymus* in libro contra Luciferianos: *Egressus ex Arca Noe vineam plantavit, & bibens de ea inebriatus est. Natus quoque in carne Christus Ecclesiam plantavit, & passus*

passus est. Nudatum patrem irrisit major filius, & minor textit. Deum crucifixum irriserunt Judæi, honorarunt Gentiles. His gemina habet S. Augustinus lib. 16. De civitate Dei cap. 1. Alii vero SS. Patres hanc ebrietatem Noemi non fuisse peccatum asserunt, videlicet S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Genesim, Theodoretus Quest. 56. in Genesim, Chrysostronus Homil. 29. in Genesim, Ambrosius lib. de Noe & Arca cap. 29. Rationes autem, quibus illi Sancti Patres excusant Noemi ebrietatem, hæc sunt: quod Sancti illius Patriarchæ inopinata ebrietas fuit, ut loquitur S. Cyrillus: quod ab imperitia proficiscatur hæc passio, non ab intemperantia sicut ait S. Chrysostronus, quia, inquit, neque ille gustaverat prius, neque alium sciebat, qui gustasset, ignarus qua mensura uti debebat, per ignorantiam incidit in ebrietatem. Cum igitur involuntarium sit, quod fit ex inculpata ignorantia, & nullum sit peccatum, nisi voluntarium sit, sequitur, ebrietatem Noemi non fuisse peccatum, utpote quæ involuntaria profus fuit. Ad alterum, quod proponis, Dubium, respondet Theodoretus, Chanaanem, filium Cham, fuisse primum, qui Noemum avum suum, dormientem, & indecore nudatum animadvertit, nec officiose, ut par erat, eum cooperuisse, sed irrisisse, totamque rem ad patrem suum Chamum inverecunde & cum risu detulisse, neque ipsum a Patre de humanitate in parentem increpitum fuisse, sed & ipsum quoque derisisse; eaque de causa Chanaanem, filium Cham, improbißimæ derisionis primum auctorem, fuisse ab avo suo, seu Noemo, maledictione percussum. Addo etiam, Noemum non maledixisse filio suo Cham, sed Chanaan, filio Cham, quia Deus Cham, aliisque duobus filiis Noemi benedixerat, quando egressi sunt ex Arca; non conveniebat igitur, ut Noemus malediceret filio suo Cham, cui Deus benedixerat: Tum quia etiam, si Noemus maledixisset filio suo Cham, ea maledictio incidisset in omnes filios Cham, cui tamen Deus illos subjicere volebat, sed tantum progenies Chanaan, filii Cham, & irrisoris sui avi Noemi.

D. Semum, Chamum, & Japhetum, fuisse filios Noemi jam probe scio, sed a te scire optarem primo, an Semus sit revera primogenitus filiorum Noemi? Secundo, an Noemus præter tres illos filios, quos genuit ante diluvium, alios procreaverit post diluvium?

M. Quinam inter tres illos Noemi filios ordo servari debeat? Seu quinam sit filiorum Noemi primogenitus? Incertum omnino est, ac lis sub iudice adhuc pendens. Alii existimant, Semum esse primogenitum filiorum Noemi eo præsertim ducti argumento, quod quoties Scriptura Sacra recenset filios Noemi, semper Semum primo reponit loco. Verum, hæc mihi non placet conjectura, quia Scriptura Sacra percensendo filios Noemi, primum numerat Semum, non quidem ordine naturæ, sed habita ratione ejus dignitatis, cum ex ipso, seu ex ipsius familia proditurus esset Jesus Christus verus Messias. Ex Semo, inquit Sanctus Augustinus lib. 16. de Civitate

te Dei, Patriarchæ, & Prophætæ, Christus ipse & Apostoli; ex Japhet Gentes prodierunt, & utrique in idem corpus Ecclesie coierunt. Certe, nemo negare potest, Scripturam Sacram, dum recenset filios Noemi, secundo loco ponere Chamum, qui patris sui Noemi fuit irrisor, & tamen Chamum fuisse juniorem Japheto, quem Scriptura Sacra inter filios Noemi ultimo loco collocat, testatur eadem Scriptura Sacra v. 24. cap. 9. libri Genesim, ubi hæc habet: *Evigilans autem Noe ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor, idest, Chamus, patris sui Noemi irrisor, Non ergo ex Scriptura Sacra certo evinci potest, Semum fuisse primogenitum filiorum Noemi. Immo potius probabilius, mea quidem sententia adstrui potest auctoritate Scripturæ Sacræ, Japhetum esse primogenitum filiorum Noemi. At enim, postquam Scriptura Sacra cap. 10. v. 1. libri Genesim. numeravit tres filios Noemi, dicens: *Hæc sunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Japhet, itam a recensendis decem filiis Japhet exordium ducit, qui ordo præposterus esset, si Japhetus ordine naturæ fratres suos non ante vertisset, seu filiorum Noemi non fuisset primogenitus. In altero, quod proposuisti, Dubio, utrum Noemus aliquos post diluvium genuerit filios? Non est quod multum immoremur, cum Scriptura Sacra tres dumtaxat recenset filios, quos ante diluvium procreavit Noemus videlicet Semum, Chamum, & Japhetum: *Tres isti sunt filii Noe, & ab his disseminatum est omne genus hominum, super universam terram, Genesim cap. 9. v. 19. Si ergo ex Scriptura Sacra ex tribus istis Noemi filiis propagatum est omne genus humanum super universam terram, palam sequitur, Noemam nullos post diluvium genuisse filios, alioqui dicendum esset, illos filios, quos post diluvium genuisset Noemus, permanisse steriles, & improles obisse, quod sane tam absurdum est, quam quod maxime. Rejicienda itaque est sententia Cardinalis Cajetani, asserentis Noemum genuisse filios post diluvium; sed sibi explodi debet Berosius Annianus, qui scribit, Noemum procreasse post diluvium plures filios, triginta scilicet Gigantes, quos ex nomine matris, quæ Titea dicebatur, Titanas appellavit. Apage fabulam. Sunt quidam alii Scriptores, qui dicunt, Chamum, filium Noemi, intempestiva venere in Arca usum, genuisse filium dictum Chanaan. Sed contrarium diserte asserit Scriptura, quæ cap. 10. vers. 1. libri Genesim, postquam percensuit tres Noemi filios, Semum, Chamum, & Japhetum, continuo subjungit: *Natique sunt eis filii post diluvium, ergo filii Noemi, quos inter est Chamus, durante diluvio, procreandis liberis operam non dederunt. Præterea eodem in capite libri Genesim vers. 6. numerantur filii Cham: *filii autem Cham, Chus, & Mesraim, & Phuth, & Chanaan. Si autem Chamus, durante diluvio, genuisset in Arca filium suum juniorem, dictum Chanaan, jam ergo tres filios, Chanaan majores, videlicet Chus, Mesraim, & Phuth, procreasset ante diluvium, ac subinde tres illi filii una cum patre suo Cham, extitissent*****

sent in Arca, quod tamen opponitur Scripturæ Sacræ, quæ cap. 3. Epistolæ primæ S. Petri octo tantum enumerat animas, quæ persistente diluvio fuerunt in Arca inclusæ; scilicet Noemum, & ejus uxorem; tres Noemi filios, Semum, Chamum, & Japhetum, earumque uxores. Adde etiam credibile non esse, grassantis diluvii tempore, quo Noemus, ejusque filii, in Arca conclusi, penitentia, precibus & lacrymis iram Dei placare debebant, voluisse Chamum indulgere libidini, & liberos intempestiva Venere procreare.

D. Non mihi verosimile videtur, totum genus humanum potuisse, a tribus dumtaxat Noemi filii post diluvium ita propagari, ut omnes totius orbis nationes a tribus illis Noemi filiis originem duxerint.

M. Cum diluvium Noeticum fuerit universale, sicut sub finem nostri secundum Colloquii in Historiam primæ Mundi Ætatis ex Scriptura Sacra dilucide offendimus, pro comperto habere debes, omne genus humanum, quod tempore diluvii, excepta Noemi familia extinctum est, a tribus Noemi filiis post diluvium ita fuisse reparatum ut ex illis singulæ universi orbis nationes prodierint. Cæterum, cum nimis longum esset hic assignare singulas nationes, quibus tres filii Noemi initium dederunt, ab his in præsentia recensendis superesse debet, tibi que auctor sum, ut consulas viros eruditos, qui hoc argumentum de propagatione totius orbis nationum ex tribus filiis Noemi post diluvium fusius pertractarunt, quos inter Bochartus in libro suo, cui titulus est: *Phaleg*, seu in sua *Chronologia Sacra* majori studio, & eruditione laborasse, cæterisque Scriptoribus palmam præripuisse videtur.

D. Non possum adhuc conciliare Historiam Sacram cum Prophana, quæ, sicut nuperrime audi vi a viro erudito, Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldæorum, & Sinarum antiquitates, Monarchias, & Regna longe ante diluvium Noeticum habuisse exordium narrat. Quod si verum sit, qui, quæso, fieri potuit, ut tres filii Noemi omnibus universi orbis nationibus post diluvium dederint initium?

M. Historiæ Sacræ authoritati indivulsæ adhærere debes, nullamque prorsus adhibere fidem Ægyptiorum, & Chaldæorum Historiis, quæ fabulis scatent, teste S. Augustino l. 12. *De Civit. Dei* c. 10. ubi dicit, non esse credendum litteris, quas Chaldæi, & Ægyptii plenas fabulosas Antiquitatibus proferunt contra Authoritatem vetustissimorum divinorumque librorum. Et lib. 18. *De Civit. Dei* cap. 40. fictitias Ægyptiorum Antiquitates his verbis refellit Doctor ille aquilinus: *Frustra vanissima presumptione garrunt quidam, dicentes: Ex quo rationem syderum comprehendit Ægyptus, amplius quam centum annorum millia numerari. In quibus enim libris numerum istum collegerunt, qui non multum ante annorum duo millia literas, Magistra Iside, didicerunt.* His familia habet Lactantius lib. 7. *Divinarum Inst.* cap. 14. ubi hæc habet: *Chaldæi quadringenta septuaginta millia annorum monumentis comprehensa se habere delirant: in quo quia se posse argui non putabant, liberum sibi crediderunt esse*

mentiri. Denique si consulamus Scriptores Prophetas, aperte constabit, ipsos ne minimam quidem fidem habuisse hæc vanissimis, mendacissimisque Chaldæorum Antiquitatibus, quas nobis tradiderunt. At enim Diodorus Lib. 2. pag. 83. affirmat, *Chaldæos rei Astrologiæ scientia mortalibus universis præcellere, & maximam huic speculationi operam tribuisse. At numerum annorum, quibus Mundi se considerationi vacasse Collegium Chaldæorum asseverat, haud facile credideris. Nam ad expeditionem Alexandri in Asiam quadringenta, & septuaginta tria millia annorum numerant, ex quo sydera observari ceptum est.* Quis ergo non videt, Ægyptios, Chaldæos, aliosque Nationum Orientalium populos, ut gentis suæ primordia angustiora redderet, splendida mendacia adornasse, & puras putasque fabulas obruisse?

D. Mittamus igitur istas Ægyptiorum, & Chaldæorum fabulosas antiquitates, & ostende, quæso, illarum nationum originem non altius quam a filiis Noemi post diluvium esse arcessendam.

M. Ægyptiorum, & Chaldæorum originem non altius, quam a filiis Noemi post diluvium duci debere, facile tam ex Sacra, quam ex Prophana Historia evinci potest. Nam primo, Ægyptus vocatur Cham non tantum in Sacris Litteris, verum etiam in Gentilium libris, hoc quippe nomine insignitur a Plutarcho. Ideo autem Ægyptus vocatur Cham quia Chamus, Noemi filius, fuit primus Ægypti Rex, quem Menen appellant Herodotus, Diodorus Siculus, Eratosthenes, & ex Manethone Julius Africanus, Eusebius, & Georgius Syncellus. Ægyptus etiam appellatur Misraim, propter Misraim, filium Chami, sicut testantur Josephus Hebræus, lib. 1. *Antiq. Jud.* cap. 12. & Georgius Syncellus in sua Chronographia. Duo itaque illa nomina Cham & Misraim Ægypto imposita palam demonstrant, Ægyptiorum originem non altius, quam a filiis Noemi post Diluvium esse repetendam. Hinc Marshamus, & Elias Du Pin Ægyptiorum Dynastias, earumque originem post Diluvium cum calculo textus Hebræi optime conciliant, prior quidem in suo *Chronico Canone Ægyptiorum*; alter vero in sua *Bibliotheca universali historicorum*.

D. Expone nunc, quo pacto tres filii Noemi potuerint post Diluvium tam cito propagare genus humanum, totque diversarum nationum Monarchias, & Regna instituire?

M. Genus humanum a filiis Noemi, Semo, Chamo, Japheto, & ab ejus nepotibus fuit post Diluvium brevi tempore propagatum, tantumque per polygamiam, quam Deus postdiluvianis hominibus concessit, incrementum brevi tempore suscepit, ut non una regione capi amplius posset. Aucto itaque hominum numero, de discessu in varias terræ regiones cogitatum est, sed in eas antequam immigrarent, & a se mutuo divellerentur, ingentem turrum Babel, sive Confusionis, in Campo Sennar ædificarunt, non eo quidem fine (sicut quidam post Josephum Hebræum putarunt) ut hæc altissima turris esset omnibus perfugium, si quando Deus, oblitus fœderis cum hominibus initi, Mundum aut universali Diluvio, aut generali incendio destrueret

struere vellet; (nec enim adeo insanierant illi homines, ut contra armatam Dei manum subsidia humana, ac per fugia prævalere posse sibi persuaderent; maxime cum funesta experientia jam exploratum haberent, Diluvium a Deo immissum, quindecim cubitis altioribus totius orbis montibus eminuisse; sed hanc altissimam turrim, quæ ad nubes usque assurgeret, eo fine extruxerunt, ut relicto posteris superbissimo, & ære perenni monumento, quod nec imber edax, nec aquilo vehemens diruere posset, nominis sui fama, ac gloria longe, lateque diffunderetur. Ejusmodi post diluvianos homines, qui huic immensæ turri construendæ operam navarunt, a peccato excusat *Tostatus*, cujus sententia jure optimo ab omnibus rejicitur. Satis enim superque peccatum illorum tam insolentis operis aggressor arguit Dei, præpotentis scelerum ultoris, animadversio ac vindicta. Aperte etiam illa Dei verba: *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui*, Gen. c. 11. v. 7. judicariam Dei actionem, penamque judicio secutam indicant.

D. In quo sita erat illarum linguarum confusio, qua Deus, ad iram concitatus, superbos illos, ridiculosque atomos punivit?

M. Ab exordio Mundi usque ad constructionem Turris Babelicæ, communis fuerat omnium mortalium lingua, sicut Scriptura Sacra c. 11. v. 1. ait: *Erat autem terra labii unius, & sermonum eorundem*. Hanc autem primigeniam, & communem omnium hominum linguam Deus in plures linguas diffraxit, ut temerariis illis hominibus, adempto semel communis vocis commercio, evanidos illorum redderet conatus, ipsique tandem ædificandi consilium abjicerent, & in totum orbem dispergerentur, Monarchiis, & regnis omnium nationum daturi initium. Hanc autem communem omnium mortalium linguam, quæ ab exordio Mundi usque ad constructionem Turris Babelicæ obtinuit, fuisse Hebraicam, eamque Mundo fuisse cœvam, & Adamo, & Patriarchis prioribus usitatam, & post Babelicam confusionem in familia Patriarchæ *Heberis* usque ad Abrahamum, & in tota gente Israelitica perseverasse, opportunius in Colloquio sequenti ostendemus. Porro, in hac confusione Babelica natas fuisse 70. vel 72. linguas juxta numerum nepotum Noemi, communis est veterum Patrum sententia. Hinc Patres Latini, qui recensent septuaginta dumtaxat Noemi nepotes, *ajunt*, septuaginta in hac confusione Babelica ortas fuisse linguas. Patres vero Græci, qui septuaginta duos numerant nepotes Noemi, dicunt, numerum linguarum in confusione Babelica excrevisse usque ad septuaginta duas. Verum ipse, ut candidè fatear, cum veterum de 70. vel 72. linguis sententia certa non omnino sit, probabilius existimo, certo definiri haud posse linguarum numerum, in quas humanus sermo in confusione Babelica divisus est. Hoc unum certum est, hac semel facta divisione linguarum, homines fuisse per totum orbem dispersos, & alios in alias commigrasse terras, ubi diversis nationum populis, Monarchiis, & Regnis sedere incipere.

D. Potestne certo e Sacra Scriptura probari, Noemi nepotes, post linguarum confusionem, in omnes universi orbis terras fuisse dispersos? obvium enim habui nudiustertius quemdam Sacræ Geographiæ peritum, qui assererat divisas, & possessas fuisse a filiis, & nepotibus Noemi non universas totius orbis plagas, ac terras, sed regiones tantum terræ Sanctæ, vel terras ei conterminas.

M. Commentum tibi narravit quisquis ille fuerit Sacræ Geographiæ peritus, quod memini me legisse in Præadamitarum Syllemate, quod proculdum quidam fabulator, qui sese omnibus deridendum propinavit. Hanc autem fabulam aperte explodit Scriptura Sacra, quæ postquam cap. 9. libri Geneleos percensuit generationes trium filiorum Noemi, videlicet *Semi, Chami, & Japheti*, enumerat deinde cap. 10. generationes filiorum, qui orti sunt ex *Semo, Chamo, & Japheto*, quibus enumeratis, subdit: *Ab his divise sunt Insulæ Gentium in regionibus suis, unusquisque secundum linguam suam, & familias suas in nationibus suis*. Quis autem, in animo inducere potest, per *Insulas Gentium, & nationes* significari non Gentes per omnes Mundi terras dispersas, sed tantum terræ Sanctæ populos, sicut falsis, & frivolis nixus conjecturis scripturæ ausus est fabulator Præadamitarum, in quem bene multi viri eruditi calamum acuerunt, multique argumentis ex Historia Sacra petitis luculenter demonstrant, omne genus humanum, quod universali Noetico Diluvio pene extinctum fuerat, a filiis, & nepotibus Noemi fuisse reparatum, univulsoque terrarum omnium populos ab illis fuisse propagatos. Hos inter viros eruditos, qui hac provincia egregie defuncti sunt, eminet *Bochartus*, superius a me laudatus, ut in Historia, ac Geographia Sacra veratissimus Scriptor, quem digito tibi monstrasse abunde sufficiat. Dicam tantum in genere, *Semi*, Noemi filii, posteros occupasse Asiam Orientalem, & partem Australis; *Chami*, alterius filii Noemi, posteris obvenisse partem Asiæ Australis, & Africam; *Japhetum* vero, Noemi itidem filium, obtinuisse Asiam Septentrionalem, & Europam.

D. Quoto anno post Diluvium contigere hæc tria, quæ mox memorasti, nimirum structura turris Babelicæ, linguarum confusio, & hominum in omnes orbis regiones dispersio?

M. Hæc tria sub *Phalego*, Patriarchæ *Heberis* filio, contigisse, constans est omnium sententia. Sed utrum hæc tria acciderint, nascente *Phalego*? an ipso adulto, an morti propinquo? non convenit inter omnes. Alii post *Josephum* Hebræum, lib. 1. Antiq. Jud. cap. 7. & *S. Augustinum* lib. 16. *De Civit. Dei* c. 11. censent, hæc tria contigisse nascente *Phalego*, & ob eam rem memorabilem Patriarcham *Heberum* nascenti filio suo nomen dedisse *Phalegi*, quod significat dispersionem, seu divisionem. Natus autem est *Phaleg* anno centesimo a Diluvio expleto. Alii dicunt, hæc tria contigisse adulto jam *Phalego*. Alii denique volunt, hæc tria facta fuisse extremis *Phalegi* temporibus, seu in illius

illius morte, quæ incidit in annum ab expleto Diluvio 338.

D. Indica, si placet, sententiam, quæ tibi hac in re magis probatur, quamque ipse ambabus manibus amplectar?

M. Mihi magis aridet media sententia, quæ hæc tria, seu structuram turris Babelicæ, confusio- nem linguarum, & terrarum divisionem, statuit facta esse adulto jam *Phalego*, Patriarchæ *Heberis* filio. At enim prima sententia, quæ tuetur, hæc tria contigisse nascente *Phalego*, non mihi placet, quia *Phaleg*, filius *Heberis*, natus est, sicut mox diximus, anno centesimo a Diluvio expleto. Qui autem credibile est, tres filios *Noemi*, *Semum*, *Chamum*, *Japhetum*, potuisse intra centum annos tot procreare filios, ex quibus Regna, populi, & numerosæ coloniz ad universam, qua late patet, terram incolendam formarentur, quod sane omnino incredibile videtur. At, in media, quam sequor, sententia, nihil prorsus apparet, quod sit creditu difficile. Existimo siquidem, structuram Turris Babelicæ, confusio- nem linguarum, ac terræ divisionem contigisse jam adulto *Phalego*, seu anno nonagesimo secundo ætatis ipsius, hoc est, anno Mundi 1848. a Diluvio autem anno 192. Non est autem incredibile, tres filios *Noemi* intra spatium 192. annorum potuisse tot progignere homines, quot ad construendam Turrim Babelicam, & ad condenda diversa Regna, quæ initio erant admodum angusta, sat superque sufficere potuerunt, idque eo facilius credi potest, quod polygamia, seu facultas plures simul uxores ducendi, fuerit a Deo post Diluvium permissa ad sobolis humanæ incrementum, ad orbis vastitatem reparandam, adeo ut non desint Auctores graves, qui per regulas Arithmeticæ demonstrant, tempore, quo facta est orbis divisio, extare potuisse numerum trecentorum octoginta millium, sexcentorum & quinquaginta marium, totidemque feminarum. Quæ demonstratio a doctissimo *Petavio*, & ab aliis Chronologis, qui hoc argumentum ex professo tractarunt, tradita inde magis confirmari potest, quod homines post Diluvium, cum propter vivax, ac vegetum corporis robur ad multos annos superstites essent, potuerunt sive ope polygamiz simultaneæ, sibi id ætatis a Deo concessæ, sive beneficio divinæ fecundantis benedictionis, pares esse plurimis procreandis liberis, ita ut quotannis singulos gignerent filios, aliquando geminos & nonnunquam ter geminos haberent. Cum igitur media illa, quam proposui, sententia nihil habeat, quod sit creditu difficile, quodque negotium facessere possit, ei lubentissime subscribo, nec differendam esse puto hanc factam terræ divisionem in tempus illud, quod mortem *Phalegi* proxime antecessit.

D. Si terræ divisio facta est adulto jam *Phalego*, hoc est, anno ætatis suæ nonagesimo secundo, quorsum igitur ejus pater *Heber* nascenti filio indidit nomen *Phalegi*, quod significat divisionem terræ? Præterea, media hæc sententia, quæ, in præfigendo tempore divisionis terræ, tibi magis probatur, non omnino; pace tua dixerim, difficultatem solvit. Si enim stare velimus calculo Textus He-

brai (quem Græcorum, seu Ixx. Interpretum Chronologia præferendum esse jam me monuisti) comperimus, a Diluvio Noetico usque ad nativitatem Abrahami interfluxisse dumtaxat annos ducentos nonaginta duos. Verosimile autem non est, in tam exiguo temporis intervallo tot Reges, quorum meminit Historia Sacra, quique vel ante ortum Abrahami extiterunt, vel ei coætanei fuerunt, potuisse ex tribus dumtaxat *Noemi* filijs, a Diluvio superstitibus, oriri, ac multiplicari. Enim vero, ut nihil in præsentia dicam de Assyriorum, Ægyptiorumque Regibus, qui etiam ante ortum Abrahami amplissima jam Regna occupabant, & multa inter se bella movebant; legi nuperrime cap. 14. Libri Geneseos, fuisse novem Reges Abrahamo cœvos ac suppres, quorum uni, scilicet *Chodorlabomoro*, quinque Reges annis duodecim fervierunt, annoque decimo quarto redintegratum est bellum, quo *Loth*, nepos Abrahami, captus est, & ab Abrahamo fuit servatus. Cum igitur, juvene adhuc Abrahamo, tot extiterint Reges, multaque inter illos sævissima exarserint bella, vix ac ne vix quidem intelligi potest, quo pacto tot Reges, totque nationes, longe a se invicem separatæ, ex tribus *Noemi* filijs intra spatium ducentorum nonaginta duorum annorum pullulare & exurgere potuerint? Addo etiam, *Diodorum Siculum*, quem paucis abhinc diebus legebam, de Assyriorum Imperii amplitudine ac potentia sub *Nino* cap. 2. *Bibliotheca* dissentem, testari, *Ninum*, amplissima sui nominis condita urbe, dicta *Ninive*, Armeniam, Mediam, Syriam, Ægyptum, Phœniciam, & Asian tractus omnes, præter Indiam, occupasse; postremo, Bactrianos infinitis copiis fuisse aggressum, ita ut in ejus exercitu peditum essent decies septies centena millia, Equitum ducenta millia, falcatorum curruum centum millia cum sexcentis. Porro, *Ninus* fuit filius *Beli*, qui primo regnavit in Babylone, atque Babyloniorum, seu Assyriorum Imperii conditor fuit. Si ergo Babyloniorum, seu Assyriorum Imperium conditum sit a *Belo*, tempore, quo divisionem terræ factam esse, seu anno a Diluvio centesimo nonagesimo secundo, asseruisti; non video sane, quomodo fieri potuerit, ut intra tam breve, & angustum temporis spatium Babyloniorum, seu Assyriorum Imperium evaserit adeo amplum, ac longe lateque patens, ut *Ninus*, qui patri suo *Belo*, Babyloniorum, seu Assyriorum Imperii conditor, successit, habuerit exercitum ex innumeris conflatum hominibus, totque Provincias, & nationes victricibus armis subegerit, sicut narrat *Diodorus* loco mox a me laudato.

M. Video, te ad nostrum Colloquium non imparatum accessisse; tres etenim difficultates proposuisti, quæ explicatione indigent. A prima autem cito me expediam. Quamvis enim terræ divisio contigerit, sicut dixi, anno nonagesimo secundo ætatis *Phaleg*, attamen pater ipsius *Heber* nascenti filio suo indidit nomen *Phaleg*, quod significat divisionem terræ, quia *Heber* spiritu Prophetico prævidit, tempore hujus filij, qui nascebatur, futuram terræ divisionem. Ita respondent S. *Hyronymus*

in Traditionibus Hebraicis in Genesim, S. Chry-
 sost. Hom. 30. in Genes., *Abulensis*, & *Lyranus*. (a)
 Alteram, quam proposuisti, difficultatem, ple-
 ne dissolvam in sequenti Colloquio nostro, ubi
 auxiliante Deo, discutiamus nonnulla Dubia, quæ
 circa Historiam secundæ Mundi ætatis moveri &
 ventilari solent. Interim dicam hic obiter, ab u-
 niversalis Diluvio Noetico usque ad ortum *Abra-
 ham* fluxisse annos 352. non vero annos tantum 292.
Abrahamus siquidem, juxta Calculum Textus He-
 braei, natus est non anno ætatis patris sui *Thare*
 septuagefimo, sicut perperam nonnulli autumant
 Chronologi, sed anno centesimo trigesimo patris
 sui *Thare* prodit in lucem. Quo fit, ut, facta æ-
 norum supputatione, numerentur a Diluvio Noeti-
 co usque ad ortum *Abrahami* anni 352. Et rursus
 a Diluvio usque ad vocationem *Abrahami* (quæ
 contigit anno ejus ætatis septuagefimo quinto) in-
 tercesserint anni 427. Non est autem creditu diffi-
 cile, intra spatium 352. vel 427. annorum potuisse
 a tribus filiis *Noemi*, eorumque posteris, sic hu-
 manum genus propagari, ut *Abrahami* tempore
 multi extiterint Reges, jamque conditæ fuerint *Ba-
 byloniorum*, seu *Assyriorum*, & *Egyptiorum* Mo-
 narchiæ, quæ tamen in ortu suo parvæ, tenues
 & angustæ fuerunt. *Belus*, ille, quem Historici
 Prophani dicunt fuisse Imperii *Babyloniorum*, seu
Assyriorum conditorem, vocatur in Sacris Literis
Nembrodus, qui fuit filius *Chus*, nepos *Chanaan*,
 & pronepos *Chami*, filii *Noemi*, sicut legitur cap.
 10. v. 10. libri *Genesim*. Huic *Belo*, seu *Nem-
 brodo*, successit in *Babyloniorum*, seu *Assyriorum*
 Imperium *Ninus*, ejus filius, a quo condita est
 urbs *Ninive*. Circa idem tempus, quo *Babylonio-
 rum*, seu *Assyriorum* Imperio *Nembrodus* primor-
 dium dedit, alibi quoque Regna constituta sunt,
 præsertim *Egyptiorum*, & *Sicyoniorum*, quorum
 exordia, in variis confingendis Regum Dynastiis,
Julius Africanus, *Eusebius* in *Chronico*, & *Dio-
 dorus Siculus*, in sua *Bibliotheca fabularum* licen-
 tia corruperunt. Hinc patet responsio ad tertiam,
 quam proposuisti, difficultatem, petitam ex narra-
 tione *Diodori Siculi*, de *Assyriorum* Imperii ampli-
 tudine ac potentia sub *Nino*. Hæc quippe *Dio-
 dori* narratio, ceu fabulosa, sibilo explodi de-
 bet. Ut enim *Assyriorum* Imperii, cujus *Histo-
 riam* describat ille Scriptor, originem augustior-
 rem redderet, de *Nini* potentia, ejusque Imperii
 amplitudine multa finxit, splendida mendacia lon-
 go latoque calamo libere effudit, & ut vulgo a-
 junt, ex musca elephantem fecit.

„ (a) Nodum quidem solvi difficilem hic ex-
 „ tricare tentat vir doctissimus, sed cum solvere
 „ non valeat, præcidit; censet enim adulto jam
 „ Phalei dispersionem gentium contigisse; at si
 „ eo adulto, & jam centenario dispersio facta est,
 „ quomodo pater nascenti filio nomen indidit *Pha-
 „ leg*, quod divisionem, & dispersionem gentium
 „ significat? quomodo Pater futurum post centum
 „ annos eventum præscire potuit? Id vero Deo re-
 „ velante didicisse Heber cum S. Hieronymo, aliis-
 „ que affirmat. At vereor ne non *Deus e machi-
 „ na* inducatur. Planius responderetur *Phaleg*
 „ cognomen fuisse homini post dispersionem indi-

„ tum, cum ante alio forte nomine ignoto nobis
 „ appellaretur; & cum deinceps ex eodem cogno-
 „ mine magis quam ex ipso nomine innotuisset,
 „ maluit illum *Moyfas* ex cognomine indicare.
 „ Nec inusitatum est scripturæ viros ex indito
 „ cognomine designare; sic *Abraham* ex cognomi-
 „ ne potius, quam ex nomine *Abram* appellari
 „ consuevit.

D. Mansitne apud illos homines, qui in confu-
 sione Babelica sermone diversi, in varias terræ re-
 giones dispersi sunt, solius Dei veri cultus, seu
 avita illa, quam a Majoribus suis acceperant,
 Religio?

M. Minime gentium. Hi siquidem homines post
 confusionem linguarum hac atque illac dispersi,
 omnes insulas & orbem totum repleverunt, & a
 stirpe sanctæ radicis avulsi, novos sibi mores, ac
 Instituta pro arbitrio condiderunt. Sed omnium pri-
 mi (utor verbis *Lactantii* lib. 2. *Divin. Institut.*
 c. 14.) *Qui Ægyptum occupaverunt, caelestia suspi-
 cere, atque adorare cœperunt. Et quia nec domiciliis
 tegebantur, propter aeris qualitatem (nec enim in ea
 regione nubibus subtrexitur celum) cursus siderum,
 & defectus notaverunt, dum ea sæpe venerantes, cu-
 riosus atque liberior intuerentur. Postea deinde por-
 tentificas animalium figuras, quas colerent, commenti
 sunt, quibusdam prodigiis inducti. Ceteri autem,
 qui per terram dispersi fuerunt, admirantes elementa
 Mundi, celum, solem, terram, mare, sine ullis ima-
 ginibus, ac templis venerabantur, & his Sacrificia
 in aperto celebrabant, donec processu temporis poten-
 tissimis Regibus templa, & simulachra fecerunt, ea-
 que victimis, & odoribus colere instituerunt. Sic ab-
 errantes a notitia Dei, gentes esse cœperunt. Errant
 igitur, qui Deorum cultum ab exordio verum fuisse
 contendunt, & priorem esse gentilitatem, quam Dei
 religionem, quam putant posterius inventam, quia
 fontem atque originem veritatis ignorant. Ex quo
Lactantii testimonio colligere debes primo, homi-
 nes, post linguarum confusionem in omnes terræ
 plagas dispersos, neglecto solius Dei veri cultu,
 Idolis servisse. Tanta videlicet erat hominum id
 ætatis ad malum proclivitas, ut nulla profus ha-
 bita ratione Diluvii, in sordes, flagitia, & in I-
 dololatriam prolapsi sint. Secundo colligere debes,
 Idololatriæ originem non altius esse accessendam,
 quam ab eo tempore, quo facta linguarum confu-
 sione homines per omnes orbis regiones dispersi
 sunt.*

D. Cum de idololatriæ exordio jam cœperis habe-
 re sermonem, rem mihi pergratam faceres, si pri-
 mo ostenderes, quo pacto invecata sit Idololatria,
 & quis, post hominum in varias Orbis terras dis-
 persionem, ei dederit initium? Secundo, quis fue-
 rit Idololatriæ progressus? & denique, quis ejus
 interitus?

M. Amplissimum sane mihi proponis differendi
 argumentum, de quo non minus late quam erudi-
 te pertractat *Joannes Gerardus Vossius* in libro,
 quem *De Idololatria* concinnavit. Hunc itaque
 Auctorem, si tibi per otium liceat, consulere pot-
 eris. Ipse vero, qui mihi præscriptos brevitatibus li-
 mites excedere nolo, rem totam summatim per-
 stringam. Imprimis, quod spectat exordium &

Auctorem Idololatriæ, seu Polytheismi, pervulgata est Scriptorum sententia; *Ninum* (qui fuit filius *Nembrodi*, *Noemi* nepotis, cujus regni principium in terra *Sennaar* *Babylon* fuit, sicut legitur c. 10. libri *Geneseos* v. 10.) extitisse Idolorum, & Idololatriæ auctorem. *Ninus* siquidem, mortuo patre suo *Belo*, seu *Nembrodo*, quem ardentius prosequeretur amore, ut eum præsentem sibi, ad levandum utcumque dolorem, redderet, statuum in ejus erexit honorem, quam votis & Sacrificiis a servis suis & domesticis coli voluit, ita ut nullam gratiam, nullumve beneficium, nisi reclamarent patrem, concederet. Hic autem *Ninus*, filius *Beli*, seu *Nembrodi*, idem est ac ille Rex *Assur*, cujus meminit *Moyfes* cap. 10. v. 10. libri *Genesis*, dicens: *Fuit autem principium regni ejus* (idest, *Nembrodi*, qui fuit filius *Chus*, & nepos *Noemi*) *Babylon in terra Sennaar*. Et versu sequenti subdit *Moyfes*: *De terraiilla, seu Sennaar, egressus est Assur, seu Ninus, qui edificavit Niniven, & plateas civitatis*. *Ninus* autem, filius *Beli*, ideo dictus est Rex *Assur*, quia, licet regnis *Babyloniorum*, & *Assyriorum* perinde potiretur, maluit tamen Rex *Assyriorum* dici, quam *Babyloniorum*, eo quod *Babyloniorum* regnum, quod *Belus*, seu *Nembrodus*, ipsius pater, considerat in terra *Sennaar*, paternam quidem gloriam commendaret, sed *Assyriorum* Regnum, quod *Ninus* suam in potestatem victricibus armis redegerat, propriam ejus virtutem magis commendaret. Primum itaque Idololatriæ auctor fuit *Ninus*, qui patrem suum *Nembrodam*, dictum *Belum*, publica Apotheosi sub titulo *Jovis*, vel, ut aliis placet, *Saturni Babylonii*, retulit in Deum, sicut observat *S. Hieronymus* Comment. in cap. 2. *Osee*, dicens: *Ninus in tantam pervenit gloriam, ut patrem suum Belum referret in Deum, qui hebraice dicitur Bel . . . hunc Sidonii & Phœnicæ appellant Babil*. Hoc infestissimum *Nini* exemplum plerique Principes deinceps imitati, Idololatriam per totum terrarum Orbem propagarunt, ut fufe demonstrat Sacer auctor libri *Sapientie* cap. 14. v. 14. & seqq. Cœperunt ergo homines (ut ea, quæ Idololatriam spectant, breviter attingam) primum *Astra*, seu vera numina, colere; deinde, crescente vanitate, & prava invalescente consuetudine, Reges Deorum numero accensuerunt populi, & quosdam Heroes, quos inter eminet *Hercules*, propter res ab ipsis præclare gestas, divino cultu donarunt. Postremo, eo impietatis & infantiæ proruperunt homines, ut eos mutis animalibus, serpentibus, draconibus, bobus, divinum deferre cultum non puduerit, sicut testatur *Apostolus Paulus* in Epistola ad Romanos cap. 1. dicens: *& mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium*. Hinc orta est in Mundo vana Idolorum superstitione, quam *Lactantius* cap. 8. lib. 1. *Divin. Institutionum* sic eleganter refellit: *Unde mihi de tanta Dei majestate sæpius cogitanti, qui Deos colunt, interdum videri solent tam cæci, tam incogitabiles, tam excordes, tam non multum a mutis animalibus differentes, qui credunt, eos,*

qui geniti sunt maris ac fœminæ coitu, aliquid majestatis, divinæque virtutis habere potuisse. Porro, constat, prosequitur idem Scriptor, *Herculem, Apollinem, Liberum, Mercurium, Jovemque ipsum cum cæteris homines fuisse, quoniam ex duobus sexibus nati*. Et paucis interjectis, subdit: *Quomodo ergo, inquiet aliquis, Dii crediti sunt? nimirum quia Reges maximi, ac potentissimi fuerunt, ob merita virtutum suarum, aut munus, aut artium repertarum, cum chari fuissent iis, quibus imperitaverant, in memoriam sunt consecrati*. Quod si quis dubitet, res eorum gestas, & facta consideret, que universa tam Poetæ, quam historici veteres prodiderunt. De simulacris Deorum, eorumque contemptu, leges eundem *Lactantium* cap. 4. lib. 2. *Divin. Institut.* Perfitit in mundo Idololatria usque ad Christum, Salvatorem nostrum, qui, sicut prædixerant Prophetæ, Idololatriam, tot annorum diuturnitate roboratam, penitus proffigavit, deorum delubra solo aquavit, Dæmonibus, per ambigua Oracula populum deludentibus, æternum imposuit silentium, uniusque veri Dei cultum in universum orbem invexit. (a)

(a) Omnes fere heterodoxi, apud quos libri sapientiæ autoritas peni parum habet, aliam Idololatriæ originem assignant admirationem, quam Sol, Luna, & æstrea reliqua in hominibus excitarunt. Ad tantam enim eorum lucem stupentes, cursum eorum constantem, scitamque rationem intuentes, divini aliquid inesse illis suspicati sunt, hinc honor, ac dein cultus. In rem suam afferunt illud *Jobi XXXI. 26. 27.* quo jam inde ab ejus ætate cultum astrorum pervulgatum extitisse demonstrant, & quidem unice; neque enim *Jobus* alterius Idololatriæ meminit. *Si vidi solem, cum fulgeret, & lunam incendentem clare, & lactatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam in ore meo*. Porro manus osculatione cultum suum *Meo* veteres præstabant, ut ex *Minucio* in *Octavio* discimus. Suffragantur vetustissimi *Pagani* scriptores, *Diodorus Siculus* Biblioth. lib. 1. *Plato* in *Cratyllo*, *Sanchoniaton* apud *Euseb.* Præp. lib. 1. cap. 9. qui omnes Idololatriæ astrorum primatum vindicant. Verum conciliari utraque sententia potest; cum enim late dispersæ per varias diffusæ regiones gentes essent, varias etiam extitisse Idololatriæ origines credendum est, aliis a consecratis in Deos hominibus, aliis ab impenso astris cultu superstitionem suam incipientibus.

D. Cum homines, post linguarum confusionem, per omnes Orbis partes fuerint dispersi, optarem, ut brevem hic delineares totius Orbis descriptionem, eademque opera ostenderes, quo pacto omnes Mundi partes a filiis, nepotibusque *Noemi* fuerint occupatæ, atque habitatæ.

M. Partes Mundi terrestres, nobis cognitæ, sunt omnino quatuor, *Asia*, *Africa*, *Europa*, & *America*, quæ novus Orbis, appellatur. *Asia* sex potissimum partes, juxta recentiorum Geographorum divisionem, complectitur, scilicet *Asiaticam* *Turcarum* *ditionem*; *Persidem*, seu *Perfarum* *Imperium*; *Indiam*; *Chinam*; *Tartariam magnam*; & *Insular*, quæ *Asiæ* adjacent, & quæ sunt

sunt Japonenses, Philippinae, Moluccae &c. Africae partes octo praecipue numerantur, nimirum: *Aegyptus, Barbaria, Bildugeria, Zaava*, seu Defertum, *Nigritia, Guinea, Aethiopia*, ac *Nubia*, quibus, nonae partis instar, adjungi possunt *Insulae proximae*, scilicet *Madagascar, Sancti Thomae, Promontorii viridis, Azores, Fortunata*, seu *Canariae* &c. In Europa ad Septentrionem occurrunt primo *Insulae Britannicae*, quae *Angliam, Scotiam, & Hiberniam* complectuntur: Deinde, in continente, seu in terra, reperiuntur *Dania, & Norvegia*, tandemque *Suecia, & Moscovia*. Ad Austrum vergunt *Hispania, Italia, & Turcicum in Europa Imperium*, quae in varias adhuc Provincias, & Regna distribuuntur. Medio denique loco consistunt *Gallia, Germania, Polonia*. Quarta Mundi Pars, quae dicitur *America*, vel Septentrionalis est, & vocatur *Mexicana*, vel Meridionalis est, & appellatur *Peruviana*. In Septentrionali America inveniuntur *Canada*, seu nova *Francia, Virginia, Florida, Mexicana Regio, & nova Hispania*, quibus adijci possunt *Insulae California, & aliae minores*. In America vero Meridionali extant *Castella aurea, Guiana, Peruvium, Chili, Magellanica Regio, Brasilia, Paraguaja*. Has quatuor Orbis Partes, & in his contentas Insulas a tribus filiis Noemi, eorumque nepotibus, post divisionem terrae, habitatas fuisse perdocte offendit *Samuel Bochartus* in libro, cui titulum indidit *Phaleg*, seu de *Sacra Geographia*, ubi omnium Gentium, post divisionem terrae ex tribus *Noemi* filiis, eorumque nepotibus, prodeuntium origines, situs, linguae, mores, Regnorum initia, Religionum institutiones, ac incrementa, Ethnicarum fabularum natales & fundamenta, singularum Nationum commercia, Colonias & societates, incredibili labore ita diserte exposuit, ut *Babylonica Terrarum dispersio* praefuisse, & singulis Nationibus regiones suas, idiomaticas, mores, cultus, Instituta, praesens ipse definiisse videatur. Hunc itaque Auctorem, si ea de re plura scire aveas, consulas velim.

D. At, dicas mihi, si placet, quo pacto filii *Noemi*, eorumque nepotes, potuerint, post divisionem terrae, in Americam penetrare? *Americani* siquidem, ut nuperrime audiui a viro erudito, sunt *Antipodes* respective ad varias regiones hujus nostri Orbis veteris. Porro *Antipodas*, seu populos adversis vestigiis nobis oppositos, quasi commentitios non solum rejecere *Lactantius*, & *S. Augustinus*, ut me monebat vir ille eruditus, sed etiam Summus Pontifex *Zacharias*, urgente *Bonifacio*, Episcopo Moguntino, Sententiam Suspensionis tulit adversus *Virgilium*, Presbyterum, quod *Antipodas* esse affirmasset. Hoc autem *Zachariae* Papae factum a multis Historicis ad annum Christi 748. narrari, propriis ipse oculis inspexi. Credibile igitur non est, filios *Noemi*, eorumque nepotes, post divisionem terrae, Americam penetrare & habitare potuisse, cum ea Regio nullos profus incolas admittat, nec admittere possit.

M. Existere in rerum natura *Antipodas*, quales sunt *Americani*, negarunt quidem olim *Ari-*

stoteles 2. Met. cap. 5. *Lactantius* lib. 3. *Devin.* Instit. cap. 23. & *Augustinus* lib. 16. *De Civitat. Dei* capit. 9. Sed, ob diversas rationes, quas hic breviter referre non abs re erit. In primis, *Aristoteles* negavit esse *Antipodas*, quia putavit, sole sub ardente, atque radios ad perpendicularum vibrante, neque pluvias, neque fontes, neque flumina esse posse, ac subinde, neque arbores, neque pascua, & consequenter, neque animalia, neque homines, *Lactantius* vero negavit esse *Antipodas*, ob vulgarem illam opinionem, quod homines pedibus sursum, & capite deorsum penduli, inversoque ordine deberent incedere. Sic enim loco mox a me laudato scribit elegantissimus ille Auctor: *Quid illi, qui esse contrarios vestigiis nostris Antipodas putant, num aliquid loquuntur? aut est quisquam tam ineptus, qui credat esse homines quorum vestigia sint superiora, quam capita? aut ibi, quae apud nos jacent, inversa pendere? fruges & arbores deorsum versus crescere? pluvias & nives, & grandinem sursum versus cadere in terram? & miratur aliquis hortos pensiles inter septem mira narrari, cum Philosophi, & agros, & maria, & urbes, & montes pensiles faciant?* &c. Denique *S. Augustinus* negavit esse *Antipodas*, quia existimavit ejusmodi homines suam haud potuisse originem trahere ex aliquo trium filiorum *Noemi*, a quibus tamen Scriptura Sacra c. 9. libri *Geneseos* ait, disseminatam esse omne genus hominum super universam terram. Putavit, inquam, *S. Augustinus*, nullum ex tribus *Noemi* filiis, eorumque nepotibus, immensam superare potuisse molem vastissimi Oceani, statim occurrentis post Fretum *Gaditanum*, siquae negavit esse *Antipodas*, seu *Americanos*. Verum, nostris temporibus nullus est, qui in dubium revocet, existere *Antipodas*, seu populos *Americanos*, cum frequenter in Americam navigent *Hispani, Galli, Angli*, quorum alii aliis regionibus detectis nomina sua quique lingua imposuerunt. Primus, qui regionem *Americanam*, quoad oram maritimam, lustravit, fuit *Alphonfus Sanchez*, nauclerus *Beticus*, qui, rediens in *Hispaniam*, ut majori apparatu navium & hominum intrueretur, morte praecipitatus, tradidit sua Scripta *Americo Vesputio*, natione *Florentino*, qui *Emmanuelis*, *Lusitaniae* Regis, auspiciis a *Gadibus* profectus anno 1497. hanc regionem detexit, quae ab ipso nomen *Americae* sumpsit. Ante hanc tamen *Americanum Vesputium*, quaedam *Americae Insulae, Hispaniolam*, videlicet, *Cubam, & Jamaicam*, anno 1494. ingressus fuerat *Christophorus Columbus*, *Genueusis*. Modo in *Americam*, dictam novum Orbem, multi eunt & redeunt singulis diebus, & ad populos *Americanos* mittuntur viri *Apostolici*, veritatis *Christianae* praecones, a quibus aeternae salutis viam docentur, salutaremque doctrinam accipiunt. Immo, in *America Christianam Religionem* vigere, & in ea latissime esse diffusam, tam certum est, quam quod maxime. Quo pacto autem filii, aut nepotes *Noemi* potuerint immensam superare molem vastissimi Oceani, statim occurrentis post Fretum *Gaditanum*,

usque ad Americam? Etsi, ut candide fatear, explicatu difficile sit, potest tamen dici primo, quod, sicut Deus transfulit *Enochum*, & *Heliam*, ita, non obstante vastissimo illo Oceano, transfulit aliquot ex nepotibus *Noemi* in Americam, quam nos *novum Orbem* nunc appellamus. Secundo dici potest, illum, vastissimum licet, Oceanum pluribus insulis esse respersum, sicut & multa alia maria Insulis magnis, parvis, & mediocribus scatent. Fieri ergo facile potuit, ut nepotes *Noemi*, postquam omnes Orbis regiones gentibus impleissent, transfirent de Insulis ad Insulas, donec diffunderentur hac illac per Americam totam. Denique dici potest, aliquos ex nepotibus *Noemi*, qui Africam incolebant, potuisse inter navigandum, præter intentionem, & procellarum impetu abreptos, transire ex Africa in Brasiliam, quæ est pars propinquior Americæ, indeque facili negotio deveniri in Americam, eosque ibi subsistisse, & multiplicatos fuisse, eo modo, quo Hispanus *Cabral*, e Lusitania solvens, invenit, præter intentionem, & tempestatis impetu raptus, eandem Brasiliam; & alter Hispanus, *Baticus*, itidem procelloso mari raptus, & præter intentionem suam, reperit *Jucatanam*, & littus *Veraguas*, quæ sunt partes Mexici.

D. Africanos ex Africanis descendisse mihi (cum tua bona venia) probabile non videtur, quia Africanis meridionales, cujusmodi sunt *Guinei*, *Angolitani*, & *Accolæ maris nigri*, habent colorem prorsus nigrum. Si ergo Americani ex Africanis meridionalibus descenderent, ut mox insinuasti, deberent pariter esse omnino nigri, quia materia illa primigenia, quam parentes communicant filiis, & qua formatur horum corpus, tota imbueretur illo nigredinis fermento, & filiorum corpus totum evaderet nigrum sicut experimur in filiis, quos parentes nigri signunt in regionibus nostris. Porro, *Americani* licet sint coloris fusci & subobscuri, non sunt tamen omnino nigri, sicut sunt *Guinei*, & alii *Africani meridionales*, hæc igitur *Americanos* inter & *Africanos* in colore diversitas argumento est, *Africanos* ex *Africanis* non descendisse.

M. Causa nigredinis *Africanorum*, *Ethiopum*, *Guineorum* &c. non aliunde, mea quidem sententia, repeti posse videtur, quam ex magna, quæ in Africa reperitur, copia metallorum, præsertim argenti vivi, ferri, & carbonum fossilium, in terræ visceribus latitantium, forsque emittentium, & per aerem spargentium subtilis fumus, halitus, & spiritus viscosos, nigros, tetrosque vapores, quos dum continuo ebibunt, respirantque corpora, sensim sine sensu nigerrimum contrahunt colorem. Nepotibus itaque *Chami*, filii *Noemi*, in Africam, post divisionem terræ, ingressis, contigit, quod apud nos accidere solet hominibus diu degentibus in culinis, in quibus jugiter ardent carbones illi fossiles, aut res mitentes tantum vapores nigros, nempe quod mutatur illis color, & in nigredinem degenerat. Nepotes igitur *Chami*, qui Africam occuparunt, respirantes semper illos halitus, e terrarum visceribus erumpentes, nigrum contraxe-

runt colorem, & [materiam eisdem tetrus re-ferant spiritibus per generationem communicarunt filiis suis, quibus post aliquot generationes, idem contigit, quod caminis nostris, qui ex vaporibus, halitibus, jugiter ex materia infra combusta ascenduntibus, evadunt nigri. Hæc est vera causa, ni mea me fallat mens, nigredinis *Africanorum*. At nunc breviter explicandum est, cur *Americani*, qui, ut antea diximus, ex *Africanis* descendunt, sint coloris dumtaxat fusci & obscuri, sed non prorsus nigri, sicut sunt *Africani*, ex quibus prodierunt? Hujus discriminis in colore *Africanos* inter & *Americanos* hæc ratio proferri potest. Nempè, quod *Africani*, qui ex Africa meridionali in Americam transfierunt, erant omnino nigri coloris, sed postquam in America sedes suas fixissent, paulatim intensa illorum nigredo mitigata est, & in colorem nec album, nec nigrum; sed in fuscum, & subobscurum degeneravit. At enim, cum in America Mineralium, carbonum fossilium, tetros emittentium halitus & vapores fuscos tanta non sit copia, quanta est in Africa, fieri facillime potuit, ut illorum *Africanorum*, qui dum in Americam transfierunt, nigri prorsus coloris erant, filii, qui nunc *Americani* dicuntur, amiserint, post aliquas generationes, paternam illam nigredinem intensam, & contraxerint hunc colorem, quo nunc tinguntur, quique nec albus nec niger est, sed fuscus ac subobscurus; non secus ac mutatis Solo, Cælo, aquis, & cibo, mutari solent aliorum hominum complexiones.

D. Hactenus, ut ingenue fatear, credideram, insitam illam nigredinem, ac perpetuo Africanis meridionalibus inherentem, vel ex eo præcise nasci, quod populi illi degant sub Zona torrida, & radiis directis Solis sint obnoxii; vel hanc Africanorum meridionalium nigredinem esse pœnam *Chami*, illarum gentium Patris: quasi primam irreverentiam filii adversus patrem, qualis fuit illa *Chami* adversus patrem suum *Noemum*, ultus fuerit Deus ea nota perpetua, perinde ac *Caino*, in pœnam fratrum homicidii; signum, quo ab omnibus statim dignosci posset, imposuit.

M. Neutri capiti, quod assignasti, accepta referri debet *Africanorum* meridionalium nigredo. Et primo quidem, Zona torrida sub qua degunt *Africani* meridionales, non est causa eorum teterimæ nigredinis, quia multæ sunt aliæ nationes sub Zona torrida, videlicet major pars *Americanorum*; & tamen licet sint fusci & subobscuri coloris, sicut mox innuimus, non tamen sunt coloris teterissimi, ac penitus obscuri. Secundo dici non potest, *Africanorum* meridionalium nigredinem esse pœnam a Deo ipsis inflictam ob culpam *Chami*, eorum parentis; id, inquam, dici minime potest: Tum quia, de illa pœna silet omnino Scriptura Sacra, quæ tamen de signo, quod Deus *Caino*, propter fratrum homicidium, imposuit, disertam mentionem facit: Tum quia etiam, *Africani* septentrionales, & *Palæstini* etiam sunt nepotes *Chami*, sicut ait Scriptura, & tamen isti non scendantur totali illa nigredine: Tum quia, *Indi Orientales* sunt nepotes *Semi*, filii *Noemi*, & fra-

tres *Chami*, & tamen inter illos sunt nationes profus nigrae, sicut in ipsa Insula *Manila*. Adde denique, Deum non vibrasse maledictionem in *Chamum*, sicut superius observavimus, sed in ejus filium natu minimum, qui *Chanaan* in Scriptura nuncupatur: *Maledictus Chanaan, servus servorum, &c.* Genesis cap. 9. Porro, posterius istius *Chanaanis*, filii *Chami*, non sunt Africani, sed Sidonii, & Chananai, sicut constat ex c. 10. v. 15. libri *Geneseos*. Divina itaque maledictio in *Chanaanem*, filium *Chami*, vibrata, non afficiebat Africanos, qui ex *Chamo* quidem descendebant, non per *Chanaanem*, cui imprecatus fuerat Deus, sed per alium ejus filium, puta *Phuth*. Nigredo igitur Africanorum meridionalium nec in *Zonam* torridam, sub qua degunt, nec in poenam a Deo posteris *Chami*, a quo descendunt, inflatam, tanquam in causam, rejici debet. (a)

„ (a) *Zonæ* quidem torridæ calorem causam
 „ non esse nigredinis *Æthiopum* negat hic *Histo-*
 „ ricus noster; verum *D. de Bouffon* *Histo. Na-*
 „ tural. General & Particul. Tom. III. hoc ar-
 „ gumenti genus ceteris huc usque diligentius tra-
 „ ctans, postquam per gentes fusco colore tinctas
 „ late discurret, evincit eas terras, quæ solis ca-
 „ lentis ardore maxime torrentur, nigro colore
 „ atrius offuscari; id vero non omnibus sub *zona*
 „ torrida degentibus semper contingere, cum aliæ
 „ ob situm loci, ob proceriorum montium ni-
 „ ves, ob ventos longa terrarum decursione re-
 „ frigeratos etiam in calidissimo climate tempe-
 „ ratiore cælo fruuntur; ex quo fit, ut etiam in
 „ *zona* torrida gentes nonnulla albescant. [Hinc
 „ concludit solis radios magis minusve ferventes
 „ unicam esse atrii coloris causam.]

D. Nunc facile capio, quo pacto, facta post diluvium divisione terræ, posterius *Noemi* omnes *Orbis* partes adierint, & ex continente ad ejus *Insulas*, etiam valde distitas navigando transferint, ibique domicilium fixerint. Sed necdum satis intelligo, qui fieri potuerit, ut animalia ex continente in remotissimas *Insulas*, in quibus nunc reperiuntur, transire potuerint? Non loquor autem hic primo de animalibus, quæ sunt utilia, quia ejusmodi animalia ex continente in *Insulas*, valde etiam distantes, iisdem navibus, quibus homines vehebantur, asportari potuerunt, sicut revera *Hispani* in *Americam* duas species animalium ibi ignorantur, nimirum *Equinam*, & *Bovinam*, asportarunt. Non loquor etiam hic de animalibus, quæ ex putredine nascuntur, necessarium quippe non fuit, ut hæc animalia in *Insulas* transportarentur, quia in illis *Insulis* potest esse putredo, ex qua generentur isthæc animalia. Quo fit, ut nemini mirum videri debeat, quod in *insulis* longe distitis a continente inveniuntur mures, mustelæ, cuniculi, colubri immanes, lacerti, *Dracones*, & similia. Quoniam, licet hæc animalia fieri soleant generatione, sunt etiam corruptione; *Apes* siquidem ex putrefactis taurorum visceribus generantur, sicut fuscè describit *Poeta*, *Virgilius* lib. 4. *Georgicorum*. Ex medulla etiam spinæ cadaveris humani sunt interdum colubri in se-

pulcris, & ne in referendis aliis exemplis prolixior sum, *Anas marina*, quam nos, ob ipsius carnem macram, *Macrofam* appellamus, ex corruptis navium asseribus, aut tignis producit, ut vulgo perhibent. Idem dicendum reor de ranis, vermibus, & omnibus *Insectorum* generibus, quæ ex putrefacta materia exoriri possunt. De his ergo animalibus, quæ corruptione nasci possunt, in præsentia non loquor, sed de illis dumtaxat animalibus, quæ ex putrefacta materia oriri haud possunt, quæque prorsus inutilia, immo & perniciofa sunt, sicut vulpes, lupi, & similes pestes, vel ferocia sunt, ut leones, *Tigrides*, *Pantheræ*, & alia id genus exitiosa animalia. Exponere itaque, quæso, quomodo hæc animalia, quæ inutilia sunt, perniciofa, atque ferocia, potuerint e continente, seu e terra, in remotissimas *Insulas* transire?

M. Esse quædam animalia, quæ, sicut asseris, ex sola putrefacta materia nascuntur, nulla ratione mihi fit verosimile, longèque probabilius esse censeo, omnia animalia, sive insectilia & imperfecta sunt, sive perfecta, ex ovis fecundatis originem habere. Quis enim sibi persuadeat, putrescentem materiam posse repente converti in illud corpus organicum, quod in animalibus insectilibus, seu imperfectis, percipitur, & cujus structura tam assabre elaborata vix ac ne vix quidem humano intellectu comprehenditur? credibile ne est, ex materiæ, ut vulgo ajunt, corruptione, organa omnia corporis viventis sponte formari posse, & vitales functiones obire? id sane, ut candidè dicam, superat omnem fidem. Non ergo animalia insectilia, seu imperfecta, nascuntur ex putrefacta materia, quæ certe in venas, arterias, nervos, oculos, nares, & cæteras partes organicas mutari non potest, nec corpus motus, vitæ, ac sensus particeps reddere; sed insectilia, seu imperfecta animalia prodeunt ex ovis a masculo fecundatis, seu spiritu masculo imprægnatis. Idem dicendum esse existimo de animalibus perfectis, illa videlicet ex ovis fecundatis nasci, ac subinde illorum originem refundi haud debere in feminum permixtionem, cum toties jactata illa *virtus formatrix* in semine, per quam quidam philosophi ajunt, ex commixtione seminum exurgere animalia perfecta, cujusmodi sunt homo, leo, equus, canis &c. sit tantum inane profus nomen, & in quo illa *vis formatrix* consistat, aut qua ratione operetur, omnes alto premant silentio.

D. Vere nunc illud *Terentii* dictum usurpare possum: *Fecisti probe incertior sum multo, quam dudum*. At enim, si animalia insectilia, seu imperfecta, non nascuntur ex putrefacta materia, sed ex ovis fecundatis, seu masculo spiritu imprægnatis, quo pacto, quæso, isthæc insectilia animalia transvehi potuerunt in *Insulas* illas a continente remotissimas, in quibus modo maximo in numero reperiuntur?

M. Quamvis omnia animalia insectilia, seu imperfecta, aquis *Diluvii Noetici* perierint, facile

facile tamen fieri potuit, ut, antequam interirent, aculeis suis, quasi terebris, utentia, ova, masculo spiritu impregnata, inferuerint in arboribus, quæ sub aquis Diluvii vivebant, suumque virorem servabant, eo pari modo, quo nunc experientia compertum habemus, hæc insectilia, seu imperfecta animalia suis aculeis, tanquam terebris, uti, ad inferenda & deponenda ova sua, a masculo fecundata, in quibusdam fructibus, & arborum tuberculis; ex quibus ovibus ibidem reconditis exoritur magna copia vermiculorum, & insectilium animalium, quæ reperiuntur in quibusdam fructibus in quercuum gallis, in fagorum, & aliarum arborum tuberculis, quæque paratissimum ex arborum, fructuumque succo nanciscuntur alimentum. Hinc fortasse est, quod lignum vetus & corruptum vermibus, seu insectilibus animalibus scateat. Nam cum eorum ova diutius in ipso sint asservata, tunc præsertim ab illis excluduntur, cum lignum putrefcit, ipsiusque partes majori fermentatione exagitantur. Nec alia fortasse origo est eorum vermium, qui in animalium visceribus, aut artubus nonnunquam delicescunt. Sæpe enim insecta illa minutiora animalia, aut eorum ova cum fructibus & alimentis forbentur, cumque ista animalcula suis ovariiis sint instructa, alia propemodum innumera insectilia animalia excludunt, quæ in *Vasis hepaticis*, in *poro biliario*, & aliis partibus magno quodam numero reperiuntur. Qua de re si plura desideres, lege librum, quem edidit doctissimus Pater *Sagueins*, Ordinis Sancti Francisci de Paula, *De causa & origine pestis*, quæ in Gallo-Provincia sævire coepit anno 1720. Hoc autem semel posito, facile intelligitur, insectilia animalia, antequam interirent aquis Diluvii, ova sua, a masculo fecundata, recondidisse in quibusdam arboribus, quæ sub aquis Diluvii vixerunt, suumque virorem retinuerunt. Quo postea factum est, ut, cessante Diluvio, ex his ovibus, quæ quibusdam arboribus, sub aquis Diluvii videntibus delitescerant, innumera exclusa sint insectilia animalcula, quæ ex succo illarum arborum sua parata habebant alimenta. Quod vero sint quædam arborum species, quæ sub aquis vivunt, & virorem suum servant, non solum testantur *Theophrastus* in *Historia Plantarum* cap. 4. *Plinius* Libr. 13. cap. 21. & alii, sed etiam id non obscure innuit Scriptura Sacra, dum cap. 8. vers. 11. Libr. Genesis, ait, quod columba, quam *Noemus* ex Arca miserat, ut exploraret an cessasset aqua Diluvii? *Venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivæ viventibus foliis in ore suo*. Præterquam quod, etiam si darem, universas arbores sub aquis Diluvii corruptas & putrefactas fuisse, semper tamen verum esset, ex ea putrefactione arborum, in quibus delitescerant insectilium ova fecundata, innumera potuisse excludi insectilia animalia, quia, sicut superius observavimus, experientia nunc exploratum habemus, ligna, quo vetustiora sunt, eo pluribus vermibus seu insectilibus animalculis esse referta, non alia sane ratione, nisi

quia ova illorum insectilium animalium, quæ diutius in istis lignis asservantur, tunc potissimum ab illis excluduntur, cum hæc ligna putrefcunt, eorumque partes majori fermentatione perturbantur. Sive ergo insectilia animalia ex materia putrefacta nascantur, sicut censent nonnulli Philosophi, sive ex ovibus, a masculo fecundatis semper excludantur, ut ipse cum viris eruditus probabilius esse arbitror, facile intelligitur, non fuisse necessarium, ut isthæc insectilia animalia in Insulas a continente remotissimas post universale Diluvium transveherentur, cum vel ex materia (ut aliqui volunt) putredine nasci, vel ex ovibus (sicut mox exposui) in istis Insulis, etiam a continente conjunctissimis, excludi potuerint.

D. Needum exposuisti, quo pacto ferocia animalia, sicut sunt leones, tigrides, pantheræ, necnon quædam nociva, videlicet vulpes, lupi, & alia id genus: denique, quomodo volucres potuerint post diluvium transire in Insulas a terra, immenso interjecto pelago, valde distantes, & ex illis Insulis ad Americam, quam nos appellamus *Novum Orbem*, pervenire?

M. Quamvis vastissimum sit pelagus, quo America a tribus aliis Orbis partibus divellitur, verosimile tamen est, illud antiquitus pluribus Insulis fuisse refertum, quorum nonnullæ progressu temporis, ob validos terræ motus, fuerunt a mari absorptæ. Hoc semel posito, dici potest primo, hæc ferocia animalia, tranando pelagus, potuisse ex unis in alias viciniores Insulas, & ex his in alias, odore prædæ illecta, usque ad Americam pertransire; non secus ac nostris temporibus homines maritimi subtilibus cymbis, oblongam illam Insularum catenam, quæ a Septentrione in Meridiem per multa centena milliaria transversa occurrit, trancurrunt, & ad remotissimas Insulas, atque regiones perveniunt. Secundo dici potest, ferocia animalia potuisse in Insulas, a continente valde distantes, adveni in navibus a quibusdam hominibus, qui incolas ejusmodi Insularum insensissimo odio prosequerantur, eo fine, ut truculentia illa animalia depopulerentur greges suorum hostium, ibique insectam suam speciem propagarent. Tertio fieri potuit, ut aliqui ferocia isthæc animalia in has Insulas a terra remotissimas in navibus asportarint ad jocum, ad delicias, ad pompam, perinde ac modo ad Regum Aulas deferri solent. Hæc autem ferocia animalia, ad illas Insulas semel delata, & postea libertatem nacta, suam speciem ibi propagarunt. Postremo, ista ferocia animalia in has Insulas transvehere potuerunt homines in navibus propter aliquam utilitatem vel pelium, vel medicinæ conficiendæ ex oleo, ex spiritibus, ex sale illorum animalium. Sed de transitu ferocium animalium in Insulas a continente remotissimas sat superque dictum sit. Pauca nunc de transitu volucrum, & avicularum in Insulas, quæ a terra maxime distant, hic edisseram. Censeo igitur volucres & aviculas volando ad viciniores Insulas transisse, & ex his ad alias, quæ a continente longissimo intervallò distant, pervenisse, identidem tamen in medio Oceano quæ-

quiescentes, tantisper arboribus navium insidentes, seque in tanto itinere pascentes culicibus & piscibus volatilibus, quibus pelagus abundat. Tentantur siquidem bene multi, qui suas maritimo itinere peregrinationes literis mandarunt, se vidisse sæpius volucres, quæ supra navium verticibus infidebant, solitas esse interdum, ut vitam sustentarent, involare in pisces volatiles, & in examina culicum, indeque gratum navigantibus præbere spectaculum, præsertim, quando pisces volatiles a mari ad aerem fugiant, pulsî videlicet a marinis inimicis, seu a pisce majore, & rursus ab aere ad mare fuga se se propriam, ne incidant in alium inimicum aerem, scilicet volucrum piscatricem, in cujus alitum cedunt, ni protinus ab ære ad mare fugiant. Sunt etiam in Insulis, a continentem remotissimis, quædam aviculæ, quæ huc ab hominibus fuerunt asportatæ, quemadmodum de animalibus domesticis superius ostendimus.

D. Sed cur, quæso, voluit Deus, ut non solum homines, qui peccaverant, divinamque ejus Legem violaverant, universali Diluvio interirent, sed etiam voluit eidem pœnæ addicere omnia bruta animalia, quæ in terris erant, exceptis his, quæ Noëmus, jussu Dei, in Arca servavit, cum tamen bruta animalia, nec peccare, nec divinam Legem transgredi potuerint, utpote nulla ratione aut libertate donata?

M. Antequam hanc difficultatem diluam, præstat, ut obiter observes, nonnullos errasse in explicanda belluarum natura. *Origenes* Homilia 4. in *Ezechielem* sensit, stellas peccatis esse obnoxias, nec Astra modo, sed elementa etiam, ac proinde ea judicium Dei olim subitura. Ut autem sententiam suam adstruat *Origenes*, probat, stellas esse animalia, quod mandata Dei dicantur accipere, mandare etiam ipsis Deum, ut statis moveantur temporibus, motus vero hujusmodi neque absolvi posse sine anima, neque sine motu esse posse, quæ anima prædita sint, nec anima solum, sed & ratione pollere, ac proinde incrementa capere, sine dubio, virtutis, vel decrementa. Ad hæc, animas antiquiores recentibus siderum corporibus inferi, probat ibidem *Origenes*, cujus licet causam sæpius agat, objecta diluat, & duriores quandoque opiniones emollire pro virili satagat illustrissimus *Petrus Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, hunc tamen *Origenis* errorem lib. 2. *Origenianorum*, Quæst. 8. purgare non potuit, immo potius *Sixtum Senensium*, qui *Origenem* ab hoc errore vindicandum suscepit, valide refellit. Ad hunc errorem *Origenis*, Astris, & animalibus, rationem tribuentis, & facultatem peccandi, proxime accedit *Lactantius* lib. 3. *Divin. Institut.* cap. 10. ubi aperte docet, homines dumtaxat per *Religionem* discrepare a belluis, non vero per rationem, quæ hominibus ac belluis communis est. Sic enim ait: *Summa igitur bonum hominis in summa religione est. Nam cætera, etiam que putantur homini propria, in cæteris quoque animalibus reperiuntur. Cum enim suas voces propriis notis discernunt atque dignoscant, colloqui videntur, videndique ratio apparet in his aliqua, cum demulsis auribus, contracto*
Hist. Vet. Test. Tom. I.

que rictu, & oculis in lasciviam resolutis, aut homini alludunt, aut suis quisque conjugibus ac fœtibus propriis. Nonne aliquid amori mutuo & indulgentiæ simile impartunt? Jam illa, que sibi prospiciunt in futurum, & cibos reponunt, habent utique providentiam. Rationis quoque signa in multis deprehenduntur. Nam quando utilia sibi appetunt, mala cavent, pericula vitant, latibula sibi parant in pluvies exitus disparentia: profecto aliquid intelligunt. Porro est aliquis negare illis inesse rationem, cum hominem sepe deludant. Sed hunc *Origenis* & *Lactantii* errorem, qui animalibus, seu belluis, & rationem & facultatem peccandi inesse perperam existimant, retulisse, abunde refutasse est. Nec enim Deus omnia animalia, quæ erant in terra, voluit ut Diluvio universali perirent, eo quod ante hæc peccassent, sed quia, cum decrevisset Deus, omnes homines, qui peccaverant, penitus exterminare, excepta Noëmi familia, necesse fuit, ut omnia animalia, exceptis his, quæ ad aliorum propagationem in Arca Noëmi fuerunt aservata, submergerentur generalis Diluvii aquis, quæ ut perhibet Scriptura Sacra, altiores montes quindecim cubitis superabant. Absit tamen, ut nostro calculo probare velimus sententiam quorundam recentiorum Philosophorum, qui brutis animantibus cognitionem, sensum, vitam & animam profus adimunt, voluntque, ea, horologiorum instar, esse pura automata, arcanis rotulis & elateriis contexta, quia, inquit, si belluæ vita & cognitione prædita essent, injuste tot malis & incommodis, quibus sunt obnoxia, a Deo punirentur, cum ullum peccatum, propter quod tot sibi infligerentur pœnæ, nunquam admiserint. Absit, inquam, ut hanc recentiorum Philosophorum opinionem probare velim. Licet enim ultro fatear, belluas vita & sensibili cognitione pollere, eaque, sicut experientia constat, multas perpeti miserias; contendo tamen, ejusmodi miserias, quas belluæ patiuntur, non esse pœnas ipsis a Deo inflictas, sed esse tantummodo defectus, qui consequuntur illarum naturam; sicut ex. Gr. si homo fuisset in statu naturæ puræ a Deo conditus iisdem miseriis, calamitatibus, morbis, & morti obnoxius extitisset, quibus nunc in statu naturæ lapsæ subditus est, cum hoc tamen discrimine, quod homo in statu naturæ lapsæ miserias, calamitates, morbos & mortem perlerit tanquam pœnas sibi a Deo illatas propter peccatum originale, quod est causa, radix & origo omnium illarum pœnarum. At homo, si in statu naturæ puræ fuisset a Deo creatus, ejusmodi miserias, morbos, & mortem expertus quidem fuisset tanquam defectus consequentes naturam illius, quæ passibilis & mortalis est, sed non tanquam pœnas sibi inflictas a Deo, quia Deus bonus & justus neminem pœna afficit nisi ob præcedens peccatum, quod, sicut in confesso est apud omnes Theologos, eo in statu naturæ puræ non fuisset, sicut jam observavimus in primo Colloquio in Historiam primæ Mundi ætatis. Sed de belluis, earumque natura plursquam satis dictum sit, & præsentī Colloquio nostro finem, si placet, imponamus.

D. Ne diutius, quam par sit, nostrum protrahatur

hatur colloquium, hoc unum dumtaxat tibi Dubium proponam, an videlicet Ethnici scriptores aliquam de Turri Babylonica, & de dispersione hominum in omnes Orbis Regiones notitiam habuerint?

M. Ethnici scriptores, & poetæ multa de Turri Babylonica, & de hominum dispersione scripserunt, quorum nonnulla, quæ ex lectione Scripturæ scire poterunt, servant vestigia veritatis: quæ tamen, pro more suo, multis fabulis, & inanibus commentis reserperunt: Sibylla quadam apud *Josephum* lib. 1. contra *Apionem*, & apud *Eusebium*, *Episcopum Cæsariensem*, lib. 9. De *Preparatione Evangelica*, hæc habet: cum omnes homines una lingua loquerentur, altissimam Turrim ædificaverunt, tanquam in Cælum ascensuri. *Diis autem, ventis immixtis, Turrim everterunt, & propriam unicuique linguam attribuerunt. Unde factum est, ut Urbi Babylonii nomen esset.* *Eapolemus* etiam apud eundem *Eusebium*, loco mox a me laudato, itidem scribit, *Urbem Babylonem primum ab illis fuisse conditam, qui a Diluvio servati sunt, eos autem fuisse gigantes, & celebrem illam urbem extruxisse, quæ, vi divina, prostrata, gentes per universam terram fuisse dispersas.* *Abydenus* apud *S. Cyrillum*, adversus *Julianum Apostatam*, & apud jam citatum *Eusebium* lib. 9. De *Præp. Evang. c. 9.* eum in modum effatur: *Sunt qui dicunt, primos e terra editos, cum virium & molis ratione superbirent, & Diis se præstantiores esse jactarent, Turrim excelsam erexisse, ubi nunc est Babylon, & cum esset jam Cælo proxima, ventos, Diis subvenientes, totum opus subvertisse; ruinis autem Babylonie nomen fuisse impostum, &c.* Ex hac Turris Babylonie extructione ansam & occasionem arripuerunt Poetæ fingendi fabulam de Gigantibus e terra editis, qui temerario ausu cum Diis pugnare, & aggestu montium in cælum sibi viam parare vellent, *Jovis* fulmine fracti, victi & dissipati sunt, sicut Poeta *Ovidius* describit lib. V. *Fastorum*, his versibus:

Terra feros partus, immania monstra, Gigantes

Edidit, ausuros in Jovis ire domum.

Mille manus illis dedit, & pro curibus angues,

Atque ait; in magnos bella movete Deos.

Extruere hi montes ad sidera summa parabant,

Et magnam bello sollicitare Jovem.

Fulmina de Cæli jaculatus Juppiter arce,

Vertit in auctores pondera vasta suos.

Hæc ex vetustis Ethnicorum Scriptorum, & Poetarum monumentis hausta servant quidem multa veritatis vestigia, sed quæ multis fabulis fuerunt ab illis conspersa atque interpolata. In primis, fabulis accenseri debet quod dicunt de Turris Babylonice extructoribus, illos videlicet fuisse Gigantes e terra editos. Secundo, ejusmodi Gigantes hanc Turrim Babylonicam eo sine ædificasse, ut contra Deos bella movere possent. Tertio, illos Turris Babylonice conditores voluisse prædictam Turrim ad Cælum usque evehere, Absit enim ut credamus, tam ves-

nos fuisse istos Turris Babylonice conditores, ut crediderint, eam usque ad Cælum evehi posse, sed tantum, juxta phrasim hebraicam, profiterentur in Scriptura sacra cap. XI. lib. Gen. V. 4. se, ad celebrandum nomen suum, Turrim extructuros, *cujus culmen pertingat ad Cælum*, idest, in immensum attollatur. Postremo, purum putumque commentum est, quod ajunt Ethnici scriptores, Turrim Babylonicam, immixtis ventis, fuisse a Diis penitus everfam ac solo æquatam. Sed, explosis istis Ethnicorum fabulis, hoc unum ad coronidem nostri colloquii addam, nimirum in illos Turris Babylonice latomos vere quadrare id, quod dicit *Salomon* lib. *Proverbiorum* cap. 10. V. 24. *Quod timet impius, veniet super eum.* Metu quippe dispersionis, homines post Diluvium Urbem & Turrim Babylonicam extruendam sibi proponunt: *Venite, inquit, faciamus nobis civitatem & Turrim. . . antequam dividamur in universas terras*, *Genesis* cap. XI. V. 4. At, Deo sic disponente, illud ipsum ædificium, quod, metu dispersionis, magno molimine substruxerunt, causa fuit cur citius dispergerentur. Deus tamen qui e malo elicit bonum, singulari divinæ suæ providentiæ beneficio fecit, ut hæc dispersio cederet in utilitatem generis humani, & longe majus inde emergeret bonum, quam quod sibi proposuerant insani Turris Babylonice fabricatores. Erat squidem illis animus in Turris unius substructione inutiliter consenescere, sed Deus illos disperfit, ut genus hominum propagarent, Urbes plurimas in toto terrarum Orbe conderent, & fundamenta jacerent tot Regnorum, quæ etiamnum florent. Plura non dicam, ne te, domum properantem, diutius hic detineam, sed te posttride in meo Musæo expecto, ibique nostrum habebimus colloquium, in quo faciam fatis omnibus Dubiis, quæ in Historiam secundæ Mundi ætatis proponere solent viri eruditi. Tu interim studio gnæviter incumbere, & fac, ut ad colloquium nostrum imparatus non accedas.

COLLOQUIUM II.

In quo diluuntur Dubia, quæ in Historiam secundæ Mundi ætatis viri eruditi proponere solent.

PERlegi, ut morem tibi gererem, celebriorum Scripturæ sacræ Interpretum libros, ex quibus aliquot circa Historiam secundæ Mundi ætatis congesti dubia, quæ in hoc colloquio juxta ordinem, quo memoriæ meæ occurrent, tibi proponam, ut majorem illorum elucidationem ex tuis Responsis haurire possim. Et primo quidem, a te percontabor: quænam illa prima fuerit lingua, quam Deus ab initio Mundi primis parentibus nostris indidit, & quæ sola ante confusionem Babylonicam viguit? Unam etenim ante dispersionem hominum fuisse linguam, legi in Scriptura sacra c. XI. v. 1. lib. *Genesis*: *Erant autem terra labii unius, & sermonum eorumdem.*

M. Quam difficile sit definire, quænam fuerit primi-

primigenia illa & antiquissima lingua, quæ sola a primo homine *Adamo* usque ad linguarum confusio- nem obtinuit in Mundo, ex tot sententiarum, quæ super hac re circumferuntur discrepantia facili negotio judicari potest. In primis, *Joannes Goropius Becanus* linguam Cimbricam, seu Belgicam, pro antiquissima & primorum parentum nostro- rum in Paradiso terrestri vernacula venditare vo- luit. Sed hæc sententia (si excipias *Levinum Terrentium*) nullos patronos nacta est. Doctissi- mus Abbas *Paulus Pezronus*, Ordinis Cisterciens- is, in libro, quem edidit, *De Antiquitate & ori- gine nationis, & lingue Celtarum, seu veterum Gal- lorum*, pertendit, linguam Celticam, quæ in Ar- morica inferiori, seu in Britannia minori, ad- hac viget, esse primam omnium linguam, quam Deus primis parentibus nostris *Adamo*, & *Eve* in- fudit, quaque omnes homines usque ad confusio- nem linguarum usi sunt. Sed hæc opinio nihilo præcedenti plausibilior est. *Theodoretus*, natione Syrus, & Cyri in Syria Episcopus, Quæst. 12. in Genesim linguæ Syro-Chaldaicæ, ut genti suæ gra- tificaretur, hanc gloriam vindicare pro viribus conatus est, in cujus sententiam iverunt nonnulli, quos prolixè fati confutavit *Waltonus* in Appa- ratu ad Biblia Polyglotta Anglicana, Prologome- no tertio. Sunt aliqui, quos inter censetur il- lustrissimus *Petrus Daniel Huetius*, Episcopus A- brincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, qui linguam Chaldaicam omnium antiquissimam, ac Mundo coævam esse celebrant. Uno verbo, sunt plures nationes, quæ suam linguam omnium pri- mam esse jactant, *Ethiopicam* Abissini; suam Chi- nenses; suam Arabes; &c. Ipse vero cum antiquis Scriptoribus, & sanctis Patribus, *Origene* Homilia XI. in librum Numerorum, S. *Chryostomo*, Homi- lia 3. in Genesim, S. *Augustino* lib. 16. *De Civit. Dei* c. 12. & S. *Hieronimo* Commentario in c. 3. *Sop- honie*, quos et modernis sequuntur *Serarius*, *Bon- frerius*, *Buxtorfius*, *Waltonus*, *Thomasinus* & alii, longe probabilius esse arbitror, primam, & anti- quissimam Mundi linguam, quam Deus infudit primis parentibus nostris, & qua inter se locuti sunt, fuisse eam, quæ post hominum, & linguarum divisionem, *Hebræa* consequentibus temporibus dicta est, & etiamnum dicitur. Hæc, inquam, sententia mihi præ cæteris aliis magis aridet, primo, quia nulla est alia lingua, quæ tam simplex sit, quæque tanta efficacia naturam & proprietatem rerum efferat, quam hæc lingua *Hebræa*. Secundo, quia Etymologia nominum primorum hominum, & Patrum Antediluvianorum, necnon omnium artium, & instrumentorum, etiam musico- rum, aperte demonstrat, primam omnium lin- guam esse *Hebræam*. Hæc enim nomina, quæ in principio creationis, & sequentibus temporibus data sunt hominibus, vere esse *hebraica*, & e radicibus *hebraicis* derivata, evincunt viri eru- diti, mox a me laudati. Postremo, quia omnes linguæ cum antiquiores, tum recentiores, suam ex lingua *hebraica* originem habent, ut videre est in *Glossario Hebraico*, quod edidit *Ludovicus Thomassinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, ubi clarissimus ille Scriptor, & linguarum exoti-

carum peritissimus, ostendit, non solum linguas, Chaldaicam, Arabicam, Phœnicam, seu Chan- anæam, sed etiam linguas Græcam, Latinam, Saxoniam, Teutonicam, Celticam, Armori- cam, Gallicam, Hispanicam, Italicam &c. esse totidem linguæ *hebraicæ* dialectos, seu varias prop- agines, quæ e lingua *hebraica*, omnium prima, tamquam e radice pullularunt.

D. Fuitne hæc lingua *Hebræa*, post linguarum confusio- nem, & hominum dispersionem, in mul- tis familiis conservata?

M. Autumant nonnulli Auctores, linguam *Hebræam*, post linguarum confusio- nem, & homi- num dispersionem, in multis familiis & locis, vi- delicet in Syria, Assyria, & in terra Chanaan, atque in posteris *Chami*, filii *Noemi*, incorru- ptam permanisse. At, ipse probabilius esse cen- seo, primigeniam linguam *hebræam* fuisse con- servatam puram & illibatam in una tantum fami- lia, quæ, juxta promulgatam tam *Hebræorum*, quam *Christianorum* sententiam, fuit familia *Heberis*, pronepotis Patriarchæ *Semi*. Porro, hanc nostram sententiam præsertim stabiliunt nomi- na Patriarcharum post diluvium, nempe *Abra- hami*, *Isaaci*, *Jacobi*, omniumque ejus filio- rum, quæ omnia pure *hebraica* sunt, unde se- quitur necessario, illos qui hæc indiderunt nomi- na, *hebraice* esse locutos, subindeque linguam *Hebraicam*, post linguarum confusio- nem, in fami- lia Patriarchæ *Heberis* fuisse conservatam. *Abrahamum* siquidem, *Isaacum*, *Jacobum* &c. fuisse posteros Patriarchæ *Semi*, per lineam *Heberis* des- cendentes, omnibus e Scriptura sacra notissimum est.

D. Quænam potissimum fuit causa, ob quam lingua *Hebræa* post linguarum confusio- nem, in so- la familia Patriarchæ *Heberis* incorrupta perman- serit?

M. Duplex potest assignari causa, cur lingua *Hebræa* in sola *Heberis* familia permanerit incorrupta. Primo, quia familia Patriarchæ *Heberis* nullo pacto consensit in impium & flagitiosum fa- brorum Turris *Babylonicæ* consilium. Scriptura namque expresse dicit urbem, & Turrim *Babylonicam* fuisse extructam a filiis hominum, per quos, ut alibi observavimus, intelligit homines impios & prophanos, qui e *Caino*, filio *Adami*, genus suum ducebant, quemadmodum Scriptura Sacra per filios *Dei* solet indigitare posteros *Sethi*, alterius filii *Adami*, & posteros itidem Patriarchæ *Semi*. Cum igitur familia Patriarchæ *Heberis*, quæ per *Semum*, filium *Noemi*, descendebat, non consenserit in flagitiosum istud extruendæ Turris *Babylonicæ* consilium, credibile non est, hanc familiam in eadem illorum pœna, seu linguarum confusione, jacuisse, quorum culpæ se partici- pem non reddidit. Hinc est, quod familia Pa- triarchæ *Heberis*, tempore, quo homines, post lin- guarum confusio- nem, per omnes terras dispersi sunt, non fuerit ipsa dispersa, sed inconcussa tunc se- dibus suis permanerit, donec *Abrahamus*, ex familia Patriarchæ *Heberis* descendens, speciali vocatione inde fuerit a Deo evocatus. Sicut igitur pœnam dispersionis non subiit familia Patriarchæ

Heberis ita verisimile est, eam nec lingua suæ confusione esse passam, sed potius avitam linguam Hebræam conservasse puram & incorruptam. Altera causa, cur lingua Hebræa, post linguarum confusionem, in sola familia Patriarchæ *Heberis* integra & incontaminata permanerit, hæc est, quia familia *Semi*, filii *Noemi*, ex qua Patriarcha *Heber* propagatus est, semper in vera religione, seu in sincero unius & veri Dei cultu constanter persistit: & contrario familia *Chami*, alterius filii *Noemi*, a Deo, & a vera religione descivit. Quo factum est, ut familiam Patriarchæ *Heberis* singulari favore, gratia ac benedictione Deus profecutus fuerit, cum e contra familia *Chami*, ex qua *Chanaan* prognatus est a Deo sit maledicta. Probabile itaque est primo, Deum in familia Patriarchæ *Heberis*, quæ fuit familia sancta & benedicta, maluisse conservare linguam sanctam, seu Hebræam, per quam religionem & Legem suam propagare, & promulgare voluit, quam in familia prophana & maledicta. Secundo, probabile etiam est, linguam Hebræam, sic dictam fuisse a Patriarcha *Hebere*, eo quod apud ipsum, & in ejus familia fuit tempore confusionis linguarum conservata, & postmodum ad ejus posteros transfusa.

D. Interfui nuperrime cœni quorundam virorum eruditorum, quorum aliqui affirmabant *Hebræos* sic dictos esse a Patriarcha *Hebere*, qui linguam Hebræam, post linguarum confusionem, in sua familia incorruptam conservavit; Alii vero ajebant, hujus Hebræorum nominis originem altius ascendendam non esse, quam a temporibus Patriarchæ *Abrahami*, qui primus a Chananæis fuit vocatus *Hebræus*, quod fluvium Euphratem transisset, ut relicta Chaldæa, quæ erat trans fluvium Euphratem, habitarent terram Chanaan. Ob illum fluvii Euphratis transitum, *Abrahamus* fuit a Chananæis *Heber*, idest, *Transitor* appellatus, indeque Hebræorum nomen omnibus *Abrahami* posteris hæsit, sicut dicebant viri illi eruditi. Tu quid ea de re sentias, paucis aperire ne graveris.

M. Cum utraque sententia, ut candidè fatear, cum antiquorum, tum recentiorum Scriptorum testimoniis fulciatur, neutri suam probabilitatem adimere volo, sed illius delectum tuo arbitrio lubens permitto. Hi qui *Hebræos* sic a Patriarcha *Hebere* dictos putant, nituntur testimoniis *Josephi Hebræi*, lib. 1. Antiquit. Judaic. cap. 6. *Eusebii* lib. 7. De Preparat. Evang. cap. 2. *Eucherii* lib. 2. in Genesim cap. 7. sed potissimum S. *Augustini* lib. 16. De Civit. Dei cap. 12. ubi luculenter docet, linguam hebraicam, ante confusionem linguarum & gentium dispersionem, omnibus communem fuisse, eamque in familia Patriarchæ *Heberis*, *Phalegi*, & *Abrami*, integram mansisse tradit, idque hinc probat, quod diversorum populorum nomina, qui suis coloniis orbem terrarum impleverunt, ea ipsissima sunt, quæ in Sacris Litteris sunt consignata: *Illarum*, inquit Aquilinus ille Doctor, *gentium vocabula partim manserunt, adeo ut etiam hodie appareat, unde sint vocabula derivata, sicut ex Assur Assyrii; ex Heber Hebræi; partim temporis vetustate mutata sunt: Ita ut vix homines*

doctissimi, antiquas Historias perscrutantes, nec omnium, sed aliquarum ex istis origines potuerint reperire. Hactenus S. *Augustinus*, in cujus sententiana manibus pedibusque descendunt moderni Scriptores undecumque doctissimi, quos inter numerantur *Pererius*, *Steuchus*, *Genebrardus*, *Cornelius a lapide*, *Bonfrerius*, *Buxtorfius*, &c. inter Rabbinos vero, *Aben-Esra*, *Kimki*, & *Abaranel*. At vero, alii Scriptores, qui hujus Hebræorum nominis originem ab *Abrahamo* repetendam esse asserunt, bene multos proferunt cum antiquos, tum recentiores Auctores, qui eorum sententia aperte patrocinantur. Hi autem sunt *Julius Africanus*, ab *Eusebio* citatus, qui hæc habet: *Hebræi, dicti quasi transitores, quia Abraham Euphratem transit, non, ut quidam, ab Heber.* Origenes in *Matthæum* p. 239. ait: *Hebræi, qui exponuntur trajecitii.* Idem repetit *Hom.* 19. in *Numeros*, & *Homil.* 35. in *Genesim*. S. *Hieronymus* in *Ezechielem* cap. 7. *Abrahami Hebræus, idest, peregrinus, & peregrinus transitorque nominatur.* In eandem sententiam conspirant Patres Græci, *Diodorus Tarsensis*, S. *Joannes Chryostomus* *Homilia* 35. in *Genesim* & *Homilia De nomine Abrahami*, & *Theodoretus* *Quæst.* 60. in *Genesim*. Eidem sententia suffragantur itidem plurimi Rabbini, & peritiores Scripturæ Sacre moderni Interpretes, *Paulus Burgensis*, *Reuchlinus*, *Isidorus Clarius*, *Estius*, *Arias Montanus*, *Morinus*, *Munsterus*, *Scaligerus*, *Seldenus*, *Cappellus*, *Grotius*, *Vossius*, *Waltonus*, &c. Cum igitur utraque sententia circa nominis Hebræorum originem probabilibus nitatur conjecturis, suosque habeat defensores, sua utrique debet constare probabilitas, maxime cum ea de re fideat Scriptura Sacra, nec in ea curiosius inquirere par sit, quæ ipsa silentii sipario obtexit.

D. Quo pacto intelligi debent hæc Dei verba, quæ cap. 11. *Lib. Geneseos* leguntur: *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui?*

M. Communis est Scripturæ Sacre Interpretum sententia, Deum in confusione Babelica, sic primigeniam linguam, quæ, ut ostendimus, Hebræa erat, confundisse, ut omnes homines, antequam dispergerentur in 70. vel 72. linguas, juxta totidem Patriarchæ *Noemi* nepotum numerum, dividerit. Scriptores Latini, quia numerant, dumtaxat septuaginta *Noemi* nepotes, videlicet ex *Japheto*, filio *Noemi*, quatuordecim; ex *Chamo*, altero *Noemi* filio, triginta; & ex *Semo*, tertio *Noemi* filio, viginti sex; ideo dicunt, Deum in confusione Babelica divisisse hominum genus in 70. linguas omnino diversas. Ast, Scriptores Græci affirmant, Deum, antequam homines in omnes terras dispergeret, illos in 72. linguas plane distinctas divisisse, quia, præter illos septuaginta *Noemi* nepotes, quos persentent Latini, duos alios admittunt, nempe *Elisam* inter filios *Japheti*, & *Cainanem* inter nepotes *Semi*. Sed hæc veterum, tam Græcorum, quam Latinorum, de 70. vel 72. linguis, in quas ante dispersionem gentium divisus est humanus sermo, cum certa non sit, sicut alibi me observasse memini, longe probabilius ipse arbitror Deum in confusione Babelica non novas in mentibus hominum produxisse linguas.

a lingua hebraica, quæ erat antiquissima, & quæ omnes homines antequam dispergerentur, loquebantur, omnino diversas; sed Deum dumtaxat confudisse linguam hebraicam qua tanquam vernacula utebantur omnes, & ex ea linguæ hebraicæ confusione ortos esse diversos loquendi modos, seu varias linguas, quæ tamen erant totidem linguæ hebraicæ dialecti, non secus ac linguæ Italica, Gallica, Hispanica, sunt dialecti linguæ latinæ. Illa quippe linguæ hebraicæ confusio, quam Deus ad dispergendos homines per omnes terras induxit, idem effecit, quod ipsa dispersio gentium temporum lapsu effecisset; in varias enim dialectos abiisset. Hinc linguæ Orientales, scilicet Chaldaeorum, Syrorum, Phœnicum, seu Chananæorum &c. facilius dicuntur ab his, qui Hebraicæ sciunt, quia sunt linguæ hebraicæ dialecti, majorum cum ipsa affinitatem habentes. Sed de his plura leges apud jam citatos doctissimos Auctores, Ludovicum Thomassinum in Præfatione sui *Glossarii Hebraici*, & Paulum Pezronum in libro, quem concinnavit *De Antiquitate & origine nationis & linguæ Celtarum, seu veterum Gallorum*.

D. Cainan ille, quem Scriptores Græci, at mox dixisti, enumerant inter nepotes *Semi*, filii *Noë*, fuitne verus Patriarcha, aut supposititius? adivi quippe nudius tertius viros eruditos ea de re inter se acerrime digladiantes; aliis asserentibus, hunc *Cainanem*, quem Græci Scriptores inter *Semi* nepotes numerant, esse plane supposititium, ac subinde e serie Patriarcharum post Diluvium jure optimo esse expungendum; aliis vero, affirmantibus, hunc *Cainanem* vere inter nepotes *Semi* locum habere debere, eumque inter *Arphaxad*, cujus filius fuit, & *Salem*, quem genuit, esse reponendum. Hanc igitur, si placet, elucida difficultatem, quæ mihi, ut verum fatear, satis intricata videtur.

M. Justissima de causa hanc difficultatem fati intricatam appellas. Si enim æqua lance libremus singula momenta, quibus hinc inde fulti Scripturæ Sacre Interpretes, *Cainanis* generationem, *Arphaxad* inter & *Salem*, aut admittunt, aut inficiantur; comperiemus, difficile ad dirimendam hanc difficultatem patere aditum. In primis, hi, qui *Cainanis* generationi refragantur, his nituntur momentis. Ajunt primo, *Mossem* in primigenio Textu Hebræo, sive in cap. 11. Libri Genesis, sive cap. 1. lib. 1. Paralip. ubi Patriarcharum ante & post Diluvium generationes accuratissime percenset, altissimo silentio prætermisisse in serie Patriarcharum post Diluvium istum *Cainanem*, quem Græci Codices *Arphaxad* inter & *Salem* inserunt. Nec tantum in Textu Hebræo desideratur iste *Cainan*, sed nec invenitur in Textu Samaritano, & in Antiquis Scripturæ Sacre Versionibus Chaldaica, Syriaca, Arabica, Persica, & in nostra Versione Vulgata, quæ ab Æcumenico Concilio Tridentino Authentica est declarata, ne vola quidem, aut ullum hujus *Cainanis* post diluvianum apparet vestigium. Fatentur quidem istius sententiæ Assertores, hunc postdiluvianum *Cainanem* extare in versione lxx. Interpretum, ejusque nomen etiam legi in Evangelio S. *Luce* cap. 3. Sed contendunt, nomen *Cainanis* reperiri dumtaxat

scriptum in Versione lxx. Interpretum, quæ erat corrupta & interpolata, sed non in ea Versione lxx. Interpretum, quæ erat illibata atque incontaminata. Geminam quippe Versionem lxx. Interpretum distinguit Sanctus Hieronymus in Epist. 135. ad *Senniam*, & *Fretellum*, unam nimirum, quæ extabat in Hexaplis *Origenis*, & aliam, quam *Origenes*, *Eusebius Cæsariensis*, omnesque veteres Græci Tractatores appellant *Κωνὸν*, idest, *communem*, quia communi fidelium usui inserviebat. Observat autem ibidem S. ille Doctor, id discriminis fuisse inter utramque lxx. Interpretum Versionem; quod illa, quæ erat in Hexaplis *Origenis*, pura, emendata, & castigata esset; alia vero lxx. Interpretum Versio, quæ vulgo *Communis* dicebatur, quod manibus omnium passim tereretur, pro locis & temporibus, & pro voluntate Scriptorum esset vitata, multisque scateret mendis. Hoc posito, dicunt illi Auctores, qui *Cainanem*, cum Patriarcham insitutum, explodunt, nomen quidem *Cainanis* irrepsisse in Versionem lxx. Interpretum, quæ corrupta erat, sed non extitisse in ea Versione lxx. Interpretum, quæ erat in Hexaplis *Origenis*, & emendatissima censebatur, quæque in Alexandria Regina *Egypti Cleopatra* insigni Bibliotheca fuit asservata, donec anno ante Natale Christi Domini circiter quadragesimo octavo fuit hæc Bibliotheca incendio consumpta, quando videlicet Bello priori Alexandrino, a *Cæsare* confecto, ex militum seditione, maximo Republicæ literariæ damno, conflagratione perit. Quod spectat Evangelium S. *Luce*, in cuius cap. 3. legitur nomen *Cainanis* postdiluvianum, respondent Scriptores, qui istius *Cainanis* generationem non admittunt, interpolatrice manu hujus *Cainanis* nomen in Evangelium S. *Luce* fuisse intrusum, idque evincere se posse putant ex libro S. *Luce* Græco-Latino, in antiquioribus membranis, literis majusculis, sine spiritibus & accentibus descripto, in quo nulla omnino *Cainanis* postdiluvianum fit mentio. Hic autem liber, Historias quatuor Evangeliorum, & Actuum Apostolorum complectens, ex Græciæ olim in Gallias asportatus, in Monasterio S. *Irenæi*, in Suburbio Lugdunensi est repositus, ibique, oriente bello anno 1562. repertus est a *Theodoro Beza*, Hæresiarchæ *Calvini* Discipulo, qui anno 1581. illum Cantabrigiensi Academiæ Bibliothecæ dono dedit.

Aliud probationis genus ad excludendum hunc *Cainanem* e serie Patriarcharum postdiluvianorum desumunt multi Scriptores latini ex Sanctis Patribus, qui in serie Patriarcharum postdiluvianorum juniorem *Cainanem* omnino prætermittunt, quos inter sunt *Epiphanius* Hæresi lv. quæ est *Melchisedechianorum*, *Julius Africanus*, *Theophilus Antiochenus*, lib. 3. ad *Autolicum*, quibus addunt *Eusebium*, Episcopum Cæsariensem, in suo Chronico a *Scaligero* græce edito, *Josephum* Hebraum, lib. 1. Antiq. Jud. c. 8. & duos Scriptores prophanos, *Berosum* videlicet Chaldæum, citatum apud *Eusebium* lib. 3. *Præparationis Evangelicæ*, & *Eupolemum*, laudatum ab *Alexandro Polybistore* apud *Eusebium*, qui diserte asserunt, Patriarcham *Abrahamum* vixisse decima post Diluvium generatione. Porro, si *Cainan* inferatur inter *Arphaxad* & *Salem*, comperietur

tur, Abrahamum non vixisse decima post Diluuium generatione, sed undecima. Hæ sunt in summa præcipuæ rationes, quibus adducantur multi Scriptores latini ad repudiandum *Cainanem*, tanquam Patriarcham inffitutum, & intrusum in Evangelium S. *Luce*.

At, non defunt viri eruditi, qui his momentis alia non minoris ponderis opponunt, probantque, *Cainanem* in Patriarcharum postdiluvianorum chorum esse admittendum. In primis dicunt, lxx. Interpretet in sua Versione Græca cap. 11. Lib. Geneleos *Cainanem* laudare tanquam filium *Arphaxad*, eumque reponere *Arphaxad* inter & *Salem*. Quis autem dicere audeat, quempiam aliquando mortalium fuisse adeo temerarium, qui in Sacrum Textum intrudere voluerit *Cainanem*, si vera esset Patriarcha supposititius, & nunquam in rerum natura extitisset? Quæ malitia? Quæ spes utilitatis septuaginta Seniores, aut eorum Amanuenses potuit ad tam putidum mendacium impellere? Præterea, S. *Lucas*, Evangelista, cap. 3. sui Evangelii Genealogiam Christi Domini texens, *Cainanem* reponit *Arphaxad* inter & *Salem*, dicens: *Qui fuit Salem, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad*. Porro, temeritatis est summæ ex Evangelio S. *Luce* quod omnibus Sacro-Sanctum esse debet, expungere velle, quod non solum vetustissimi Scripturæ Sacræ Interpretes, sed etiam Sancti Patres, præsertim *Augustinus* lib. 16. *De Civitate Dei*, & *Hieronymus* in Translatione Evangelii S. *Luce*, legerunt, agnoverunt, retinuerunt, quodque etiam Romana, post Sacrorum Codicum emendationem, iussu Summorum Pontificum *Sixti V.* & *Clementis VIII.* factam, etiamnum legit, agnoscit, retinet & approbat Ecclesia, quæ nec falli, nec fallere potest. Addunt denique, *Cainanem*, postdiluvianum, omitti quidem in nostra Editione Vulgata Veteris Testamenti, sed hanc omissionem arguere dumtaxat Amanuensium memoriæ, & diligentia defectum, quem ita contigit longe credibilis esse putant, quam si dicatur, *Cainanem* in Græca lxx. Interpretum Versione, & in Evangelio S. *Luce* consulto & data opera fuisse insertum, & adjectum, quia hæc additio absque insigni audacia, & falsitate fieri haud potuisset. His potissimum momentis nituntur generationis *Cainanis* patroni ac defensores.

D. Circa *Cainanis* postdiluvianum generationem duas Scriptorum cum Græcorum, tum latinorum sententias e diametro oppositas video, sed cuius sententiæ palmam adscribere debeam, dubius adhuc hæreo, & instar stateræ, hac illac æqua lance librata, neutro propendeo.

M. Cum nomen *Cainanis* legatur in Evangelio S. *Luce*, nec ulla ratione dici possit, istud Evangelium sub mendo cubare, auctor tibi sum, ut in illorum sententiam descendas, qui albo Patriarcharum postdiluvianorum *Cainanem* accensent. Ne autem ea, quæ ab oppositæ sententiæ Assertoribus proferuntur, quæque superius perstrinxi, momenta tibi aliquid facessant negotii, his breviter, quantum fieri poterit, faciam satis. Et primo quidem dico, *Moysem* in Textu Hebræo generationem *Cainanis*,

Patriarchæ postdiluvianum, de industria transfuisse. Stauerat quippe *Moyfes* (Sicut, post *Josephum* lib. 1. Antiq. Jud. c. 6. observant vetustissimi Hebræorum Scriptores) decem dumtaxat Patriarcharum post Diluuium generationum gradus percensere, hoc est, a *Noë* usque ad *Abrahamum*, non secus ac ab *Adamo* usque ad *Noënum*, decem dumtaxat Patriarcharum antediluvianorum generationes recensuit. Quomodo etiam videmus, *Mattheum*, Evangelistam, in describenda Genealogia Christi Domini tres tessaredécades animo complexum, in earum altera tres generationes de industria præterisse. Ait enim c. 1. sui Evangelii: *Joram* genuit *Oziam*; cum tamen l. 4. Regum c. 8. & 11. *Joram* genuerit *Ochoziam*, *Ochozias* genuerit *Joam*, *Joas* genuerit *Amasiam*, *Amasias* vero genuerit *Oziam*. Quemadmodum igitur Evangelista *Mattheus*, ob illum quatuordecimum mysticum numerum, quem, in texenda Genealogia Christi retinendam sibi præscriperat, tres in secunda tessaredécade rescuit generationes, quæ huic mystico numero officere potuissent; ita pari jure *Moyfes*, qui ante & post Diluuium vixerunt, decadem, seu mysticum denarium numerum sibi servandum proposuerat, generationem *Cainanis* postdiluvianum silentio prætermisit, quia, si eam recensuisset, non decem, sed undecim, Patriarcharum generationes secundæ Mundi ætatis numerare debuisset, sicque finem, in putandis Patriarcharum primæ & secundæ ætatis annis sibi præfixum, non obtinuisset. At, lxx. Interpretes, qui in sua Græca Scripturæ Sacræ versione non meros agebant interpretes, sed Prophetas, quique spiritum sanctum, Sacrarum scripturarum Auctorem, inhabitantem habebant, sicut plerique Sancti Patres, potissimum S. *Augustinus* lib. 18. *De Civitate Dei* cap. 43. Scripto tradiderunt, non tam ex Textu Hebræo converterunt in Græcum sermonem ea, quæ in Pentateucho *Moyfis* repperunt, sed etiam suppleverunt quæ ab illo, iusta quidem, licet nobis ignota quandoque ratione, fuerunt prætermissa. *Cainanis* itaque generationem, a *Moyse* omissam, lxx. Interpretes, afflati Spiritu sancto, in sua Versione Græca *Arphaxad* inter & *Salem* inseruerunt. Quod quidem palam adstruere videtur auctoritas S. *Luce*, Evangelistæ, qui cap. 3. sui Evangelii describens genealogiam Christi Salvatoris nostri, disertam *Cainanis* mentionem facit, quia hanc generationem *Cainanis* repperat in pura & immaculata, quam consuluit, Versione lxx. Interpretum. Quis enim, amabo, inficias ire audeat, S. *Lucam*, Evangelistam, habuisse penes se puram & castigatissimam lxx. Interpretum Versionem? Falsum igitur est quod dicunt nonnulli, generationem *Cainanis* extitisse quidem in Versione lxx. Interpretum, quæ corrupta, & adulterata erat, sed non in Versione lxx. Interpretum, quæ pura & incontaminata erat; alioqui dicendum esset S. *Lucam*, nulla habita ratione puræ & castigatæ Versionis lxx. Interpretum, consuluisse tantum, ad describendam genealogiam Christi, corruptos jam Codices Versionis Græcæ lxx. Interpretum, quod sane citra reme-

ritatem, ne quid gravius dicam, nec proferri, nec cogitari potest. Longe itaque credibilis est, generationem *Cainanis*, postdiluvianam, existisse in Versione emendatissima lxx. Interpretum donec quidam scoli, & male feriatii homines, quos non pudet grassari, & virgam censoriam exercere in Scripturam Sacram, fuerint exorti qui, postquam Græcos Codices cum Hebraicis contulissent, vidissentque, *Cainanem*, postdiluvianum, ab Hebraicis abesse codicibus, quem licenter in Sacris Codicibus adjectum sibi perperam persuaserunt, licentius etiam, tanquam Patriarcham additum, eraserunt, ac de medio sustulerunt. Hujus nostræ conjecturæ vim non infringit liber ille Græco-latinus, complectens quatuor Evangeliorum, & Actorum Apostolorum Historias, Cantabrigensi Academia anno 1581. donatus, in quo non extat *Cainanis* postdiluvianam generatio: Hic, inquam, manuscriptus Codex, licet antiquissimus, hujus conjecturæ nostræ robur non infringit, tum quia tantam auctoritatem non habet, ut opponi, & præferri debeat omnibus aliis manuscriptis Codicibus Græcis, qui asservantur in Bibliothecis, in quibus invenitur *Cainanis* nomen, nec prædictus Codex jus dare potest hominibus, aliunde rerum novarum cupidis, carpenti, aut perturbandi receptam ubique gentium Evangeliorum, & reliquorum Sacrorum librorum editionem a Sacro-Sancto & Œcumenico Concilio Tridentino & a Sede Apostolica probatam, emendatam, ejusque jussu publicam in lucem emissam. Tum quia etiam prædictus Codex Græco-Latinus nec *Eusebio*, Episcopo Cæsariensi, qui quarto Ecclesiæ florebat Sæculo, nec S. *Hieronymo*, qui in quinto Ecclesiæ Sæculo Chronicon ejusdem *Eusebii* Græcum latine vertit, & auxit, antiquior est, sicut asserunt periti hujus temporis Critici; Atqui tamen *Eusebius* in suo Chronico inter Patriarchas postdiluvianos recenset *Cainanem*, & S. *Hieronymus*, tam in sua translatione latina Evangelii S. *Luca*, quam in sua versione itidem latina Chronici *Eusebii* eundem *Cainanem* retinuit, nec expungendum esse putavit; tanti ergo facere haud debemus hunc manuscriptum Codicem Græco-Latinum, in quo *Cainanis* postdiluvianam generatio non legitur, ut illum præponere debeamus aliis antiquioribus Codicibus Græcis, quos *Eusebius*, & S. *Hieronymus* consulerunt, & in quibus *Cainanis* postdiluvianam nomen inter Patriarchas *Arphaxad* & *Salem* inveniebatur scriptum. Hinc facile inferre potes, nullam fidem adhibendam esse *Scaligero*, qui dum Græcum *Eusebii* Chronicon edidit, vel potius pro arbitrato suo confarcinavit ac interpolavit, ex eo *Cainanem* postdiluvianum expunxit, cum tamen omnes alia Græcæ Chronici *Eusebii* editiones hunc *Cainanem* admittant, eumque *Arphaxad* inter & *Salem* in serie Patriarcharum postdiluvianorum reponant.

Ex his, quæ hæcenus diximus, in promptu est responso ad testimonia antiquorum Scriptorum, qui *Cainanis* postdiluvianam nullam mentionem fecerunt. Nam ideo *Origenes*, *Julius Africanus*, *Theophilus Antiochenus*, *Epiphanius*, & tres Scriptores Prophe-

ni, seu *Berosus*, *Eupolemus*, & *Alexander Polyhistor* generationem *Cainanis* prætermiserunt, quia Textum Hebraicum, non versionem lxx. Interpretum sunt secuti, quod sane nihil omnino facit contra nos, qui ultro fatemur, multos antiquos sanctos Patres, & Ecclesiasticos atque profanos Scriptores, Textum Hebræum sequentes, generationem *Cainanis* postdiluvianam omisisse. At, nemo proferre unquam poterit aliquem sive ex sanctis Patribus, sive ex Ecclesiasticis aut profanis Scriptoris, qui disertis verbis dicat, *Cainanem* in serie Patriarcharum postdiluvianorum non esse admittendum.

D. Miror profecto, quod *Cainanem* postdiluvianum, tanquam verum Patriarcham, agnoscas. Sæpius enim monuisti me, Chronologiam lxx. Interpretum mendosam esse, eique præferendam esse Chronologiam Textus Hebræi. Et tamen si semel admittatur *Cainan*, tanquam verus Patriarcha, & ut filius *Arphaxad* & pater *Salemi*, sequetur primo, standum esse, circa generationem *Cainanis*, Chronologia lxx. Interpretum. Deinde, consequens erit, *Moyse* Chronologiam, quæ extat in primigenio Textu Hebræo, esse vitiatam, cum in ea deessent centum & triginta quinque anni, quos, juxta lxx. Interpretum Chronologiam, habuisse dicitur *Cainan*, quando genuit *Salem*. Id autem de Chronologia Textus Hebræi dici minime potest, cum certum sit, *Moysem* temporum Historias, & Patriarcharum, qui ante & post diluvium vixerunt, annos integre, exacte, ac perfecte in Libro Genesis describere voluisse, cum singulorum vitæ annos minutatim persequatur. Hic mihi videtur nodus implicatissimus, & labyrinthus intricatissimus, unde emergere difficillimum sit, tua igitur opera in gressu tam lubrico versans maxime indigeo. (a)

„ (a) Juvat hic integrum testimonium recitare Millii Anglicani scriptoris viri in conferendis Græcis Bibliis novi testamenti codicibus exercitissimi; ille enim ad cap. III. Lucæ 36. ubi *Cainan* occurrit, hæc notat. *Deest* (Cainan) in *Cantuar.* (Qui ipse est Codex Beza) *repugnante ceterorum Codicum omnino fide. Quid mirum autem si scriba iste* (Codex Cantuariensis) *qui in Evangeliiis infinita pro arbitrio addere, mutare, detrabere ausus est, qui ex suo propterea cerebro prognatam genealogiam quandam in genuine locum substituerit, qui denique Evangelium hoc adeo misere passim interpolavit, ut monoteistam quoddam sere quam ipsius Lucæ Evangelium dixeris. Fateor equidem Millium infenso exitisse animo in hunc Codicem, eo quod ejus autoritate Morinus vulgatæ latinæ quæ adamussim cohæret, defenderit veritatem. Verum omnium aliorum Codicum ab eodem Millio consultorum consensus in retinenda lectione *Cainan* ad illos resistendos, qui vocem illam in textum Evangelii contendunt, plurimum valet; semel autem admissa sinceritate lectionis hujus in S. Luca, moneatur Millius ibidem Evangelistam sequi per omnia lectionem septuaginta interpretum, in iis pariter, in quibus ab Hebraico textu recedunt; firma hinc deducitur conjectura ejusdem versionem septuaginta, lectionem *Cainan* retulisse,*

quo fit, ut lectio ista nequaquam addita in se-
premiralem lectionem judicetur.

M. Ut adjectio *Cainanis* postdiluvianum non variet Sacram Chronologiam Patriarcharum, quam Moyses in Libro Genesis describit, dicendum est eum *Genebrardo* lib. 7. Chronographiæ, quod *Arphaxad* anno ætatis suæ 18. genuit *Cainanem*, & quod *Cainan* anno ætatis suæ 17. genuit *Salem*, qua ratione vere dici potest, *Salem* natum esse ipsi *Arphaxad* non quidem immediate, ut ajunt, sed mediate per *Cainanem*, cum *Arphaxad* annum ætatis suæ ageret trigessimum quintum, sicut legitur in Textu Hebræo & in Editione vulgata Gen. cap. 11. v. 12. Nam more loquendi, Sacris Litteris non inusitato, nepotem genuisse avus vere dicitur, licet non eum immediate genuerit, sed tantum mediate, hoc est per alium. Sic Evangelista *Matthæus*, ut antea dicebam, cap. 1. sui Evangelii ait: *Joram genuit Oziam*: quamvis *Joram* non immediate genuerit *Oziam*, sed tantum mediate, idest, per nepotes; nam *Joram* genuit immediate *Ochofiam*, *Ochofias* genuit *Joam*, *Joas* genuit *Arahsiam*, *Amasias* genuit *Oziam*. Hanc *Genebrardi* sententiam amplectitur *Joannes Harduinus*, recens Societatis Jesu Scriptor, in sua *Veteris Testamenti Chronologia*, quæ extat inter selecta illius Opera Amstelodami edita an. 1709. Cæterum, quod in Versione lxx. Interpretum legitur, *Arphaxad* anno ætatis suæ 135. genuisse *Cainanem*, & *Cainanem* anno ætatis suæ 130. genuisse *Salem*, mendum est Chronologiæ, sicut fatentur omnes Scriptores latini, etiam hi, qui generationem *Cainanis* admittunt, quique putant, *Arphaxad* anno ætatis suæ 35. genuisse *Cainanem*, *Cainanem* anno ætatis suæ 30. genuisse *Salem*, detractis illis centum adjectitis annis, qui non solum in generatione *Cainanis*, sed etiam in generationibus aliorum Patriarcharum ante & post Diluvium irrepserunt in Chronologiam lxx. Interpretum, sicut, post *S. Augustinum* lib. 15. *De Civitate Dei* cap. 13. prolixè ostendi in Dissertatione quinta Tractatus *De Mysteriorum, & Annis Christi*. Verum, quia illi Scriptores latini, qui admittunt generationem *Cainanis*, ajuntque, eum anno ætatis suæ trigesimo genuisse *Salem*, haud parum turbant ac confundunt ea 30. annorum *Cainanis* adjectione Chronologiam, quæ describitur in Textu Hebræo, Patriarcharum post diluvium; ideo ipse, ne tantillum varietur, aut immutetur Chronologia Textus Hebræi, longè probabilius cum *Genebrardo*, & *Harduino*, mox a me laudatis Scriptoribus, censeo, *Arphaxad* genuisse *Cainanem* anno ætatis suæ 18. *Cainanem* vero ætatis suæ anno 17. genuisse *Salem*. Quo posito annorum calculo, vere dici potest, citra ullam Textus Hebræi Chronologiæ immutationem, *Salem* natum esse ipsi *Arphaxad* non quidem immediate, sed mediate, hoc est, per *Cainanem*, patrem suum, cum *Arphaxad*, avus *Cainanis*, annum attigisset ætatis suæ trigessimum quintum, sicut legitur in Textu Hebræo, & in Editione Vulgata cap. 11. v. 12. Libri Genesis: Porro *Arphaxad* vixit triginta quinque annis, & genuit *Salem*, non quidem immediate, ut mox dixi, sed

mediate, idest, per filium suum *Cainanem*, qui fuit pater *Sale*.

D. Cum Textus Hebræi Chronologiam, juxta tuum explicandi modum, non perturbet hæc *Cainanis* in serie Patriarcharum postdiluvianorum adjectio, in tuam sententiam lubens ipse descendo, & *Cainanem*, ceu verum postdiluvianum Patriarcham, *Arphaxadi* filium, & patrem *Sale*, ultro agnosco. Sed subit nunc animum altera difficultas Chronologica, nimirum, quoto anno ætatis suæ *Thare* genuerit filium suum *Abrahamum*? Multi quippe Interpretes, quorum in Scripturam Sacram Commentarios perlegi, asserunt, *Thare* anno dumtaxat ætatis centesimo trigesimo genuisse *Abrahamum*. Alii vero Scripturæ Sacræ Interpretes dicunt, *Thare* anno ætatis suæ septuagesimo genuisse *Abrahamum*, idque propter illa verba *Moyfis* cap. 11. v. 26. Libri Genesis: *Vixitque Thare septuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran*. Inde enim colligunt, non quidem hoc velle *Moysem*, tres istos esse genitos a *Thare* septuagenario; sed illud solum, post septuagesimum ætatis suæ annum cœpisse *Thare* gignere filios: cum autem primo loco ponatur *Abrahamus*, ab eo esse factum gignendi exordium, ac proinde *Abrahamum* genitum esse, cum *Thare*, ipsius pater, explevisset annum ætatis suæ septuagesimum. Hæc autem opinionum circa ortum *Abrahami* discrepantia haud parum perturbat Textus Hebræi Chronologiam. Nam si *Abrahamus* non anno patris sui *Thare* lxx. sed cxxx. natus fuit, necessario sequitur, sexaginta annis in serie Chronologica Patriarcharum postdiluvianorum ab iis aberrari, qui septuagesimo *Thare* anno *Abrahamum* natum esse arbitrantur. Huic ergo Chronologiæ difficultati expeditissimam, quæso, adhibe nunc solutionem.

M. Expeditissimam hujus Chronologiæ difficultatis solutionem dant illi Scripturæ Sacræ Interpretes, qui docent, *Thare* anno ætatis suæ non lxx. sed cxxx. genuisse filium suum *Abrahamum*, idque luculentissime colligunt ex Scriptura Sacra, quæ cap. 11. v. 32. Libri Genesis ait: *Et facti sunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus est in Haran*. Capite vero sequenti, seu duodecimo, v. 4. Subdit: *Septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egredieretur de Haran*. Si ergo annos septuaginta quinque, quos natus erat *Abrahamus*, quando ex *Harane* excessit, ut veniret in terram Chanaan, subtrahas e summa annorum ccv. quos natus erat *Thare*, pater ipsius quando in *Harane* mortuus est, manifesto patebit, *Abrahamum* natum esse anno ætatis Patris sui non lxx. sed cxxx. Præterea, si *Abrahamus* natus esset anno ætatis patris sui *Thare* lxx. jam attigisset annum ætatis suæ 135. quando, mortuo patre suo in *Harane*, iter in terram Chanaan instituit, ac subinde *Isaac*, filius ejus, egisset tum temporis annum ætatis suæ 35. *Isaac* namque natus est *Abrahamo* centenario: *Putasne centenario nascetur filius?* Genesis cap. 17. Atqui tamen Scriptura Sacra cap. 7. Act. Apostolorum aperte tradit, *Abrahamum*, quando exiit ex *Harane*, & in Chanaanam regionem se contulit, necdum

genuisse filium suum *Iaacum*, dici igitur non potest, *Abrahamum* natum esse anno ætatis patris sui septuagesimo. Denique, *Abrahamus* senior erat decem tantum annis *Sara*, uxore sua, sicut testatur Scriptura Sacra loco mox a me laudato; *Putasne centenari nascetur filius & Sara nonagenaria pariet?* Porro, *Sara* erat filia *Aranis*, fratris *Abrahami*. Si ergo *Abrahamus* natus esset anno ætatis patris sui *Thare* septuagesimo, essetque primogenitus fratris sui *Aranis*, debuisset *Aran* gignere anno ætatis suæ nono *Saram*, conjugem *Abrahami*, quod quidem, ut nemo non videt, consuetudine naturæ ordini, & experientia omnino adversatur. Probabilius itaque est, & Scripturæ Sacræ magis consentaneum, non fuisse *Abrahamum*, filium patris sui *Thare* primogenitum, natumque anno patris sui *Thare* septuagesimo, sed illum juniorem fuisse fratre suo *Aran*, & natum esse anno patris sui *Thare* centesimo trigesimo. Elumbe autem est, seu valde infirmum argumentum, quo nonnulli Scriptores probare se posse putant, *Abrahamum* esse filium primogenitum *Thare*, eumque subinde natum esse anno ætatis Patris sui septuagesimo, quia Scriptura Sacra *Abrahamum* inter filios *Thare* primo loco nominat; hoc, inquam, argumentum nullius plane roboris est, cum non sit Scripturæ Sacræ insolens, ut in liberis referendis dignitatis potius, quam naturæ, sive temporis, ordinem observet, quod in Patriarchæ *Noemi* liberis factum fuisse superius ostendimus, & in *Tadæ* liberis vera actum esse, *Cajetani*, & aliorum doctissimorum Scripturæ Sacræ Interpretum, cum antiquorum, tum modernorum opinio est, assentientium, *Abrahamum* natum esse anno Patris sui non lxx. sed cxxx. Proindeque *Mossem*, recensendo filios *Thare*, meminisse primo loco *Abrahami*, non tanquam primogeniti *Thare*, sed tanquam ejus filiorum præcipui, & communis Israelitarum parentis, in cujus semine Deus omnibus Gentibus bene precari, seu benedicere debebat, sicut ex his, quæ deinceps dicturi sumus, liquido constabit.

D. Fuitne *Thare*, antequam e Chaldæa una cum filio suo *Abrahamo* discederet, Idolorum cultor? audivi enim nuperrime viros quosdam eruditos ea de re acriter inter se disputantes, & ea in utramque partem proferentes momenta, quæ animum meum adhuc ancipitem tenent.

M. Sunt quidam inter Hebræos Rabbini, qui, mentem suam chymeris pacere soliti, ajunt, *Thare* in cultu Idolorum tam perditè insanivisse, ut filium suum *Abrahamum*, ab Idololatria penitus abhorrentem, apud *Nemrodum* accusaverit, ejusque jussu in ardentem fornacem conjectus sit, & ex ea divino auxilio liberatus, incolumis evaserit; *Aran* autem, fratrem *Abrahami*, in eadem fornace extinctum esse ajunt Rabbini, idque significari volunt his verbis Scripturæ Sacræ: *Mortuus est Aran ante Thare, patrem suum, in terra natiuitatis sue in UR Chaldæorum*, Genes. cap. 11. v. 28. Nam per *UR Chaldæorum* intelligunt illi Rabbini *Ignem*, quem Chaldæi colebant tanquam Numen, & cujus flammis *Abrahami* frater *Aran*, fidelis quidem, sed du-

bitans, statim absumptus est. Hanc fabulam referunt quidam Hebræi, cum hoc tamen discrimine, quod aliqui inter illos dicant, *Abrahamum* fuisse a *Nemrodo* in fornacem ignis conjectum, indeque ope Dei liberatum, quia ignem, quem colebant Chaldæi, adorare noluit; alii vero affirmant, *Abrahamum* in ardentem fornacem ignis esse conjectum, quod *Idola Nemrodi* confraxisset. Verum, hæc historiola somnia sapit deliriorum Rabbiorum, quibus ita somniare inter vigilandum plerumque contingit. Nam primo falsum est, *Abrahamum*, jussu *Nemrodi*, ut comminiscuntur Rabbini, fuisse in ignem conjectum, *Nemrodus* siquidem, qui juxta veterum cum SS. Patrum, tum prophanonum Scriptorum traditionem, quam in superiori nostro Colloquio retuli, idem est ac *Belus*, pater *Nini* Assyriorum Regis, imperavit in Chaldæa antequam *Abrahamus* nasceretur: *Abrahamus* enim anno 43. Regni *Nini*, filii *Beli*, seu *Nemrodi*, sicut, post *Eusebium* in Chronico, sentiunt Scriptores Historici, prodiit in lucem. *Abrahamum* itaque jussu *Nemrodi*, in Chaldæa regnantis, in ignem fuisse conjectum, purum putumque figmentum est. Secundo *UR Chaldæorum* non significat ignem, quem colebant Chaldæi, sicut sibi falso persuaserunt istius fabulæ confarcinatores, sed indicat Urbem Chaldæorum dictam *UR*, ex qua exivit *Abrahamus*. Sic enim lxx. Interpretes *UR Chaldæorum* græce verterunt; *Regionem Chaldæorum*, & *Josephus* lib. 1. Antiquit. Jud. cap. 7. ait, *Aranem*, fratrem *Abrahami*, mortuum esse in Urbe, quæ *UR Chaldæorum* vocatur. Et sane, per *UR Chaldæorum* designari Urbem Chaldæorum, ex qua *Thare* eduxit filium suum *Abrahamum*, ut simul irent in terram *Chanaan*, manifesto colligitur ex capt. 11. v. 31. Lib. Genesios: *Tulit itaque Thare Abram filium suum, & Loth, filium Aran, filium filii sui, & Sarai, nurum suam, uxorem Abram filii sui, & eduxit eos de UR Chaldæorum ut irent in terram Chanaan &c.* Fieri tamen potuit, ut Urbs illa Chaldæorum, e qua exivit *Abrahamus*, dicta fuerit *UR Chaldæorum*, idest, Civitas *Ignis*, quia in ea præcipue colebatur *Ignis*, cui, seu supremo Numini, summos honores deferrebant Chaldæi, non secus ac in *Ægypto* Urbs quædam est *Heliopolis*, seu Civitas *Solis*, quod *Soli*, quem adorabant *Ægyptii*, esset potissimum consecrata. Vel etiam fieri potuit, ut hæc Chaldæorum Urbs dicta fuerit *UR*, seu *Civitas Ignis*, quia *Thare*, pater *Abrahami*, alique veri numinis cultores, qui in ea Civitate erant, & *Ignem*, Chaldæorum Idolum, adorare detrectabant, gravissimis fuerint exagitati persecutionibus, quas interduo Scriptura Sacra per ignem designare solet: *Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium*; & in eo sensu Sacer Auctor lib. 2. *Eldæ* cap. 9. v. 7. ait: *Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abram, & eduxisti eum de igne Chaldæorum*. Rejecta itaque hæc fabula de *Thare*, patris *Abrahami*, Idololatria, censeo cum *S. Augustino*, lib. 16. *De Civitate Dei* cap. 12. quem sequuntur multi viri eruditi, *Tharem*, patrem *Abrahami*, Idolorum cultum non fuisse adductum, sed potius veri Numinis cultorem eximum;

Una igitur, inquit Aquilinus ille Doctor, Thare domus erat, de qua natus est Abraham, in qua unius veri Dei cultus . . . . . Proinde, sicut per aquarum Diluvium una Domus Noe remanserat ad reparandum genus humanum; sic in Diluvio multarum superstitionum per univ[er]sum Mundum una remanserat Domus Thare, in qua custodita est plantatio Civitatis Dei.

D. Quo pacto intelligi debent hæc promissiones, quas Deus (sicut legitur cap. 12. v. 1. Libri Geneseos) fecit Abrahamo, dum, ipsius iussu, exivit e Chaldaea ut veniret in terram Chanaan, ei dicens: *Egrede de terra tua, & de cognatione tua, & de Domo patris tui, & veni in terram, quam monstrabo tibi. . . . . erisque benedictus?* In quo, quæso, consistit divina illa benedictio promissa Abrahamo?

M. Deus multiplicem promissionem fecit Abrahamo in præmium ipsius obedientiæ, qua patriam suam, ut divino obtemperaret Mandato, reliquit, & venit in terram Chanaan. Prima promissio fuit de donatione terræ Chananeæ; Genes. cap. 12. v. 1. *Veni in terram, quam monstrabo tibi.* Altera promissio fuit de magna posteritate; *Faciám te in gentem magnam,* Genes. cap. 12. v. 2. Et cap. 13. v. 16. *Faciámque Semen tuum sicut pulverem terre: Si quis potest hominum numerare pulverem terræ, Semen quoque tuum numerare poterit.* Similiter, cap. 15. vers. 5. Libri Genes. sic Deus affatur Abrahamo: *Suspice Cælum, & numera stellas, si potes, & dixit ei: Sic erit Semen tuum.* Quæ divina pollicitatio eo major erat, quod Abrahami uxor esset sterilis. Tertia promissio est de benedictione, quam Deus daturus erat Abrahamo, quæque fuit duplex, universalis una, particularis altera. Benedictio universalis sita erat in bonis cum animi, tum corporis, rerumque externarum, & in eo sensu ait Deus Abrahamo cap. 12. vers. 3. Libri Geneseos: *Magnifico nomen tuum, & eris benedictus.* Et vers. 3. *benedicam benedictibus tibi, & maledicam maledictibus tibi.* Denique, particularis benedictio, quam promisit Deus Abrahamo, spectat Jesum Christum, servatorem nostrum, qui e femine, seu ex stirpe Abrahami erat oriundus. Hinc Deus cap. 12. v. 3. Lib. Geneseos dicit Abrahamo: *In te benedicentur omnes cognationes terræ.* Et cap. 22. v. 18. ejusdem libri: *Benedicentur in femine tuo omnes gentes terræ.* Quid vero significet: *In femine tuo,* aperte declarat Apostolus Paulus Epist. ad Galatas cap. 3. vers. 16. dicens: *Abrahe dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: Sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.*

D. Legitur cap. 14. libri Genes. quod Chodorlabomor, & Reges, qui erant cum eo, percusserint tempore Abrahami, omnem regionem Amalecitarum. Porro, constat, necdum extitisse tempore Abrahami Amalecitas; immo nec natum adhuc esse Amalechum, quia Amalechus (sicut legitur cap. 36. v. 12.) ab Esau descendit. Ibi enim sic habetur: *Erat autem Thanna, concubina Eliphaz, filii Esau, que peperit ei Amalech.* Concilia igitur, si placet, istam Antilogiam, quam parit tam gravis anachronismus.

M. Nullo negotio conciliari potest hæc apprensio contradictio, dicendo: hoc per anticipationem

a Moysæ scriptum esse, scilicet quod Chodorlabomor, & cæteri reges, qui cum ipso erant, percusserunt omnem regionem Amalecitarum, ita ut sensus sit, quod Chodorlabomor, & alii Reges, qui cum eo erant, percusserint omnem illam regionem, quam Amalecitas, tempore, quo scribebat Moyses, jam occupabant. Moyses itaque, ut illa Regio, quam Chodorlabomor, & alii Reges, tempore Abrahami devastarunt, Hebræis notior esset, illam appellavit regionem Amalecitarum, non quod Amalecitas tempore Abrahami eam incolerent (tum enim nondum erant Amalecitas) sed quia tempore, quo scribebat Moyses, jam illius regionis Amalecitas possessores erant. Et sic plane evanescit propoſita apprensio Antilogia.

D. Quis est iste Melchisedechus, cui (sicut legitur cap. 14. v. 18. & 19. libri Geneseos) Abrahamus, postquam vicisset quatuor Reges, lætus pro victoria decimas dedit, & ab ipso benedictionem accepit?

M. Qualis fuerit iste Melchisedechus, non una est omnium sententia. Alii exillimarunt, Melchisedechum esse Semum, filium Patriarchæ Noemi, & hæc fuit sententia Hebræorum, sicut testatur S. Hieronymus in Traditionibus Hebræis. Alii putarunt, Melchisedechum esse supernam quamdam virtutem majorem Christo, & ipsum esse Spiritum sanctum; & in crassum illum errorem impegerunt quidam Hæretici, dicti Melchisedechiani, quos sancti Patres confutarunt, præsertim S. Hieronymus in Epistola ad Evagrium, & S. Epiphanius Hæresi lxx. Nonnullis visum est, Melchisedechum fuisse Angelum, qui sese Abrahamo conspicuum exhibuit, & ita sensit Origenes. Aliqui affirmarunt, Melchisedechum esse filium Dei, qui Abrahamo sese sub humana specie videndum præbuit. Postremo, alii opinati sunt, Melchisedechum fuisse quemdam hominem iustum, probum, & Altissimi Sacerdotem, sed spurium eo quod neque ejus patris, neque ejus matris ulla in Sacris Literis mentio fiat. Has de Melchisedechis discrepantes sententias hic breviter resellam. Dein, quid de Melchisedechis Catholice sentiendum sit, paucis ostendam. In primis, Melchisedechum non fuisse Semum filium Patriarchæ Noemi, ex eo invictè probatur, quod Melchisedechus ab Apostolo Paulo in Epistola ad Hebræos dicatur sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem habens. Quod sane nullo pacto dici potest de Semo, filio Noemi, cujus genus, parentes, nativitas, ætas expresse ac diserte in Sacris Scripturis traduntur. Secundo, Melchisedechum non fuisse supernam quamdam virtutem, majorem Christo, & ipsum Spiritum sanctum, sicut effutiebant Hæretici Melchisedechiani, patet ex capite 14. libri Geneseos, ubi Melchisedechus appellatur Sacerdos, & Rex Salem; ex quo manifesta consecutione deducitur, Melchisedechum nec fuisse cœlestem quamdam virtutem majorem Christo, nec Spiritum sanctum. Tertio, Melchisedechum non fuisse Angelum, humana specie Abrahamo apparentem, evincitur itidem ex iisdem verbis, quibus Melchisedechus

fedeibus in Sacris Literis *Rex Salem*, & *Sacerdos Altissimi* nuncupatur. *Omnis enim Pontifex*, inquit *Apostolus Paulus* in Epistola ad Hebræos, *ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum*. Igitur *Melchisedechus* fuit verus homo, & non Angelus, alioqui non potuisset esse *Sacerdos Altissimi*. Quarto, *Melchisedechum* non fuisse filium Dei, qui in carne assumpta Abrahamo apparuerit, liquet ex Psalmo 109. ubi de Christo Domino, vero Dei filio, dicitur: *Tu es Sacerdos in æternum, secundum Ordinem Melchisedech*. Porro, ille, qui secundum ordinem, morem & ritum *Melchisedechi* Sacerdos est, sane idem esse non potest cum *Melchisedech*, igitur *Melchisedechus* idem esse non potuit ac Christus Dominus, qui verus fuit filius Dei. Præterquam quod *Apostolus Paulus* in Epistola ad Hebræos cap. 7. ait: *Melchisedechum assimilatum fuisse Filio Dei*. Nullum autem simile idem est cum illo, cui simile est. Quinto, a vero maxime deflectunt illi, qui fatentur quidem, *Melchisedechum* fuisse hominem, & Dei Sacerdotem, sed pretendunt, illum fuisse spurium, eo potissimum nomine, quod de illius patre & matre altum sit in Sacris Literis silentium; a vero, inquam, huius sententiæ patroni maxime deflectunt, quia dum *Melchisedechus* in Epistola *Pauli* ad Hebræos dicitur *sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem habens*, hoc non est ita intelligendum, quod *Melchisedechus* revera patre & matre atque genealogia caruerit, sed quod ex Levitis originem non duxerit, & in hoc Christi Domini, qui non fuit Sacerdos secundum Ordinem Leviticum, typum gesserit. Sed præstat auctoritas *S. Hieronymum*, qui in Epistola 126. ad *Evagrium*, juxta ordinem veteris Editionis, hæc habet: *Melchisedechus dicitur absque patre & matre, non quod absque patre & matre fuerit, cum Christus quoque secundum utramque naturam & patrem habuerit, & matrem; sed quod subito introducat in Genesi occurrisset Abrahæ, a cæde hostium revertenti, & nec ante, nec postea ejus nomen invenitur adscriptum. Affirmat autem Apostolus, quod Aaronis Sacerdotium, idest populi judæorum (quod dicitur Leviticum) & principium habuerit & finem; Melchisedechi vero, idest, Christi, & Ecclesiæ Sacerdotium & in præteritum & in futurum æternum sit, nullumque habuerit Auctorem*, hæc *S. Hieronymus*. Dicendum itaque est, juxta traditionem *S. Hieronymi*, aliorumque Sanctorum Patrum, *Melchisedechum* fuisse verum hominem, natione *Chananæum*, Regem *Salem*, idest, Urbis Hierusalem, qui *Abrahamo*, a cæde quatuor Regum revertenti, obviam ivit, victoriam ei gratulatus est, & in gratiarum actionem obtulit Deo Sacrificium: *Proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi*, sicut legitur cap. 14. v. 18. libri *Genesis*. Constans autem est ac perpetua omnium antiquiorum SS. Patrum, cum Græcorum, tum latinorum sententia, isto, quod *Melchisedechus* obtulit, Sacrificio, adumbratum, seu præfiguratum fuisse augustissimum Corporis, & Sanguinis Christi Domini Sacrificium in Eucharistiæ Sacramento,

idque ex mox laudato libri *Genesis* cap. 14. evidenter colligitur. Ibi quippe tres actiones Sacerdotales *Melchisedechi* accurate notantur. Benedixit enim *Melchisedechus* Abrahamo: Decimas ab eo accepit, & Sacrificium protulit. Illa siquidem prolatio panis & vini vere Sacrificia fuit. Sacer enim Textus rationem reddens, cur *Melchisedechus* protulerit panem & vinum? hanc dumtaxat affert: *Erat enim Sacerdos Dei altissimi*. Nec quemquam movere debet quod Lutherani & Calvinistæ, contra obstrepentes, dicunt, in Textu Hebræo non esse hanc particulam causalem *Enim*, sed tantum particulam conjunctivam *Et*, vel autem, atque ideo in Versione lxx. Interpretum non legi: *Erat enim Sacerdos Dei altissimi*, quemadmodum habet nostra Vulgata Editio; sed legi: *Erat autem Sacerdos Dei altissimi*. Ex quo inferunt non reddi in Textu Hebræo rationem ejus, quod præcessit, sed dumtaxat narrationem facti Historici continuari. Hæc, inquam, Hæreticorum Lutheranorum, & Calvinistarum scilicet objectio neminem movere debet, cum passim apud Hebræos particula conjunctiva vim habeat particulæ causalis, sicut ex pluribus Scripturæ Sacræ locis palam ostendunt Scripturæ Sacræ Interpretes, linguæ Hebraicæ peritissimi (a). Unum tantummodo, ut brevitatî consulam, producam Scripturæ Sacræ locum videlicet cap. 20. lib. *Geneſeos*, ubi vers. 3. hæc verba leguntur: *Venit autem Deus ad Abimelech per somnium nocte, & ait illi: En morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum*. Sic legitur in nostra Vulgata. Sed in Textu Hebræo legitur: *Et ipsa habet virum*. Quæ particula conjunctiva, *Et*, habet eo loci, ut in confesso est apud omnes peritos Rabbinos, vim particulæ causalis.

„ (a) Cum particula *Vau*, quæ hic est in textu Hebraico, interdum in Scriptura pro causativa accipiatur, ipso fatente inter Protestantes „ Buddeo in Hist. Eccles. vet. testam. peri. 1. „ sect. 3. & in vulgata eo sensu reddita sit per „ conjunctivam enim, atque SS. Patres in hac „ interpretationem fere omnes convenerint, uti P. „ Natalis Alexander in hist. eccl. vet. testam. „ ætate III. Dissert. 3. propos. 4. demonstrat, utra „ melior interpretatio nostra an Protestantium habenda sit, æqui rerum æstimatores judicent.

D. Fuitne *Abrahamus* Sacerdos, sicut & *Melchisedech*?

M. Abrahamum fuisse Sacerdotem probat *S. Thomas*, Doctor Angelicus 3. Part. Quæst. 31. Art. 2. ex eo præcepto, quo Deus cap. xv. lib. *Genesis* vers. 9. jussit *Abrahamo*; ut Sacrificium offerret: *Et respondens Dominus: Sume, inquit, mihi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque, & columbam &c.* *Abrahamum* etiam fuisse Sacerdotem colligitur ex canone Missæ, in quo Sacerdos Deum orat, ut gratum, acceptumque habeat *Sacrificium Patriarchæ nostri Abrahami*. Et sane maxime decebat, ut *Abrahamus* esset Sacerdos, cum esset pater credentium, primusque omnium mortalium, cui venturi Messia, seu Christi Domini, promissio facta est, cujus fide, & obedientia omnes gentes erant benedicendæ, & apud quem, tanquam totius

totius populi Hebræi parentem, veri Dei cultu uique ad Christi Domini adventum perpetuo viguit, atque ab illo fuit ad omnes ejus posteros propagatus.

D. *Saram* fuisse uxorem *Abrahami*, & filiam *Aravis*, fratris *Abrahami*, superius insinuasti. Quo pacto igitur potuit *Abrahamus*, ingressus in Ægyptum, consulere *Sare*, uxori suæ, ut diceret Pharaoni, Ægyptiorum Regi, quod esset illius soror: *Dic ergo, obsecro te, quod Soror mea sis*, Genesis cap. 12. vers. 13. & cap. 20. lib. Genesis. vers. 2. idem *Abrahamus* dixit *Abimelecho*, Regi Geraræ, quod *Sara* esset sua Soror: *Dixitque de Sara uxore sua: Soror mea est*: Non potuit autem *Abrahamus* citra mendacium conjugem suam *Saram* appellare forem suam, quæ revera non erat ipsius soror, sed dumtaxat ejus neptis, utpote filia *Aravis*, fratris *Abrahami*. Hunc igitur, si placet, nodum dissolve.

M. Quamvis prima fronte videatur, *Abrahamum*, protulisse mendacium, dum Regi *Abimelecho* ait, *Saram* esse sororem suam, & tacuit eam esse conjugem suam, revera tamen non fuit mendacium, sicut S. *Augustinus* lib. contra mendacium, n. 23. alias c. 12. docet his verbis: *Non hoc est occultare veritatem, quod est proferre mendacium. Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis, qui vult quod verum est celare, mentitur. Plerumque enim vera, non mentiendo, oculimus, sed tacendo..... Unde qui asserunt, aliquando esse mentiendum, non convenienter commemorant, Abraham hoc fecisse de Sara, quam Sororem suam esse dixit. Non enim dixit: Non est uxor mea; sed dixit: Soror mea est; quod erat revera tam propinqua genere, ut Soror non mendaciter diceretur. Ea reddita, confirmavit, respondens illi, dicens: Et vere soror mea est de patre, non de matre, hoc est, de paterno genere, non de materno. Aliquid ergo veri tacuit, non falsi aliquid dixit, quando tacuit uxorem, dixit Sororem..... Non est ergo mendacium, cum silendo, absconditur verum, sed, cum loquendo, promittit falsum. Potuit itaque *Abrahamus* citra mendacium appellare *Saram* sororem suam, cum esset filia fratris sui *Aravis*, ac subinde ipse Neptis. Sape enim in Sacris Literis nepotes dicuntur fratres, & neptes appellantur sorores. Sic *Abram* Genesis cap. 13. dicit nepoti suo *Loth*: *Fratres nos sumus*; Sic etiam *Laban* Genesis cap. 29. vers. 15. *Jacob* generum suum, fratrem itidem appellat, dicens, *Quoniam frater meus es, non servies mihi gratis*. Quidni igitur *Abrahamus* potuit absque mendacio *Saram*, neptem suam, appellare, juxta morem Hebræorum, forem suam?*

D. Obtinuitne *Abrahamus*, statim ac jussu Dei exivit e Chaldæa, dominium ac possessionem terræ Chanaan, quam in premium ejus obedientiæ Deus ipsi, & posteris illius promiserat?

M. Quando Deus promisit *Abrahamo* possessionem terræ Chanaan, præmonuit eum, quod ipse nepotes hanc terram essent dumtaxat occupaturi post elapsos quadringentos annos: *Scito*, (inquit Deus *Abrahamo* Genesis cap. xv. vers. 13.)

*prænosces quod peregrinum futurum sit Semetuum in terra non sua, & subjicient eos servituti, & affligent quadringentis annis. Tu autem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc. Abrahamus itaque Isaac, & Jacob per 215. annos peregrinati sunt in terra Chanaan ante descensum in Ægyptum. Israelita vero, seu nepotes Abrahami, peregrinati sunt, & servierunt in Ægypto per alios annos 215. Id aperte innuit Apostolus Paulus cap. 3. Epistolæ ad Galatas sic loquens: Abrahamæ dictæ sunt promissiones, & Semini ejus, non dicitur & Seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno, & Semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico Testamentum confirmatum a Deo, quæ post 430. annos facta est lex non irritum fecit ad evacuandam promissionem. Nam si ex Lege hereditas, jam non ex promissione. Abrahamæ autem per repromissiones donavit Deus. Quibus ex verbis patet, initium 430. annorum sumi debere ab anno septuagesimo quinto Abrahami, quo ille Patriarcha a Deo vocatus est, & Divinam accepit promissionem possidendi terram Chanaan; finem vero illorum 430. annorum referendum esse ad tempus, quo lex a Deo lata est, & data Moysi. Porro Legem a Deo datam esse Moysi in monte Sinai, & tertio mense, ex quo Israelitæ in libertatem asserti exceperunt ex Ægypto, promulgatam fuisse, pervulgata est Sanctorum Patrum, & Scripturæ Sacræ Interpretum sententia. Non me latet, quosdam esse Chronologiæ Sacræ peritos, qui asserunt, Israelitas mansisse in servitute Ægyptiæ per 430. annos, idque se colligere putant ex cap. 12. v. 40. libri Exodi, ubi hæc habentur: *Habitatio filiorum Israel, qua manserunt in Ægypto, fuit quadringentorum triginta annorum. Idem legitur cap. 5. libri Judithæ, & Actuum Apostolorum cap. 7. vers. 6. At, omnes ferme Sancti Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes, docent, horumcæ 430. annorum exordium desumendum esse non ab ingressu Israelitarum in Ægyptum, sed a promissione, quam Deus fecit Abrahamæ, de possidenda terra Chanaan anno illius Patriarchæ 75. Sic inter Sanctos Patres sensit S. Hieronymus Comment. in cap. 3. Epist. S. Pauli ad Galatas: *Computandi (ait S. ille Doctor) isti anni 430. ab eo tempore, quo Deus locutus est ad Abrahamum dicens: In Semine tuo benedicentur omnes gentes. Hæc fuit etiam apud veteres Hebræos receptissima sententia, quam Josephus lib. 2. Antiquitatum Judaicarum cap. 5. exprimit his verbis: Reliquerunt (Israelitæ) Ægyptum mense Xanthico, luna quarta decima, anno quadringentesimo trigesimo, postquam Abraham, pater noster in Chanaanem venit: & post Jacobi migrationem in Ægyptum, anno ducentesimo quinto decimo. Ad ea igitur citata Scripturæ Sacræ loca, quæ innuere videntur peregrinationem Israelitarum in Ægypto fuisse quadringentorum triginta annorum, respondendum est, illud spatium 430. annorum peregrinationis Israelitarum non tantum comprehendere ducentos & quindecim annos, per quos Israelitæ peregrinati sunt in Ægypto, sed etiam alios ducentos & quindecim annos,***

per quos *Abrahamus*, post acceptam anno ætatis suæ 75. a Deo promissionem de possessione terræ *Chanaan*, & filii ejus, *Isaacus*, & *Jacobus*, peregrinati sunt in terra *Chanaan*, donec tandem *Jacobus*, cum tota familia sua ingressus est in *Ægyptum*; ex ducentis autem & quindecim annis, per quos *Abrahamus*, post promissionem sibi a Deo factam, & filii ejus, *Isaacus*, & *Jacobus* peregrinati sunt in terra *Chanaan*, & ex aliis ducentis, & quindecim annis, per quos *Israelitæ*, post ingressum *Jacobi* in *Ægyptum*, peregrinati sunt in *Ægypto*, coalescit summa 430. annorum, qui interfuxerunt a vocatione Patriarchæ *Abrahami* usque ad profectionem *Israelitarum* ex *Ægypto*.

D. Et quorsum, amabo, Deus, per quadringentos & triginta annos passus est ut *Amorrhæi* & alii populi habitarent terram *Chanaan*, quam tamen possidendam promiserat *Abrahamo*, & semini ejus?

M. Hac longa annorum 430. dilatione, qua Deus patienter sustinuit *Amorrhæos*, aliosque populos, qui habitabant terram *Chanaan*, cujus tamen possessionem promiserat *Abrahamo* & semini ejus, hac, inquam, longa annorum dilatione, voluit Deus ostendere immensam suam erga peccatores misericordiam ac lenitatem. Nec enim peccata *Amorrhæorum*, aliorumque *Chanaanam* terram incolentium visitavit Deus, statim ac illius terræ possessionem promississet *Abrahamo* & semini ejus, sed per 430. annos procrastinavit pœnas, quas juste commerebatur, donec tandem emenso illorum annorum spatio, exterminati ac profligati penitus fuerint; postquam videlicet implevisset mensuram peccatorum suorum. Hanc summam Dei erga peccatores clementiam egregie commendat *Apostolus Paulus* cap. 2. *Epist. ad Romanos*, dicens, *An divitias bonitatis ejus & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & impenitentem cor, thesaurizas tibi iram in die ire, &c.* & cap. ix. vers. 22. ejusdem *Epistolæ*: *Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientiâ vasa ire apta in inventum.* Ut igitur Deus suam erga peccatores summam clementiam ac misericordiam demonstraret, non statim concessit *Abrahamo* terræ *Chanaanæ* possessionem, quam ipsi ejusque semini promiserat: sed per quadringentos & triginta annos, a tempore illius promissionis faciæ *Abrahamo*, passus est ut *Amorrhæi*, aliique populi, cultus veri Dei olores, terram *Chanaan* habitarent; sic eis locum dantes agendæ pœnitentiæ, quam tamen obstinatione & malitia occæcati agere nunquam voluerunt, similes illis, qui, ut ait *Scriptura sacra*, dicunt Deo: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

D. Si Deus erga *Amorrhæos*, aliosque populos, terræ *Chanaanæ* incolas, infinitæ suæ misericordiæ præbuit argumentum, profecto non minus bonum ac indulgentem sese exhibuit erga *Abrahamum*; quem ob solam, quam habuit, fidem, justitiæ dono actutum donavit, eumque patrem multarum gentium constituit. Postquam enim Deus (sicut

legitur cap. xv. v. 5. libri *Genesis*) dixisset *Abrahamo*: *Suspice celum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum*: statim versu sequenti subdit *Scriptura sacra*: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Quibus verbis innuere videtur *Scriptura Sacra*; *Abrahamum* per solam fidem fuisse justificatum. Quod sane fuit singulare beneficium soli *Abrahamo* concessum, cum doceat *Catholica Ecclesia* contra *Lutheranos*, *Calvinistas*, aliosque hujus furfuris heterodoxos, neminem per solam fidem absque bonis operibus justificari posse.

M. Cum *Calvinistæ* & *Lutherani*, aliique nefarii *Hæretici* hoc prælaudato abutantur *Scripturæ Sacræ* loco, ut sum de sola fide absque bonis operibus peccatorem justificante virulentum dogma stabilire possint, necesse est ut veram ac nativam illius loci explicationem proferamus. Et primo quidem hæc verba: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, non significant (sicut volunt *Hæretici*) *Abrahamum* tunc primum accepisse a Deo justificationem, seu peccatorum suorum remissionem, quando credidit Deo promittenti ipsi semen; jam quippe antehac per fidem, & obedientiam, qua, relicta patria, seu *Chaldæa*, exiverat, ut veniret in terram alienam, idest *Chanaanam* Deo placebat, ut patet ex cap. xi. *Epist. Pauli* ad *Hebræos*, ubi hæc leguntur: *Fide qui vocatur Abraham, obediit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem, & exiit, nesciens quo iret. Fide demoratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Jacob, coheredibus repromissionis ejusdem.* Jam igitur *Abrahamus* justitiæ donum, seu remissionem peccatorum per fidem & obedientiam suam fuerat a Deo consecutus, antequam Deus illi promitteret semen. Quo fit, ut hæc *Scripturæ* verba: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, significant dumtaxat, hanc fidem, qua *Abrahamus* Deo, semen ipsi promittenti, incunctanter credidit, illi valuisse ad incrementum, & nutrimentum justitiæ, quatenus erat opus Deo singulariter gratum. *Apostolus* quidem *Paulus* cap. 4. *Epist. ad Hebræos*, hæc *Scripturæ* verba: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*, accommodat primæ nostræ justificationi; inde tamen perperam inferunt *Hæretici* docere *Apostolum*, quod sola fides absque bonis operibus sufficiat ad justificationem. Vult enim dumtaxat *Apostolus Paulus* primo, justificationem nostram pendere ex fide in Christum mediatorem, tanquam ex fundamento, radice, & initio renovationis, & reparationis nostræ in Christum, quia fides, ut docet *Sanctus Augustinus*, prima datur, per quam cætera ad justificationem impetrentur. Secundo idem *Apostolus* negat quidem *Abrahamum* fuisse justificatum, ex operibus, quæ vel ipsius fidem antecesserunt, vel ex ipsius solo libero arbitrio profecta sunt; & in eo sensu dicit jam citato loco: *Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* At, *Apostolus* non negat *Abrahamum* fuisse justificatum ex operibus factis ex fide & divina gratia; immo, ejusmodi opera ad

justificationem esse necessaria diserere docet in eadem epistola ad Romanos cap. 2. ubi hæc habet: *Qui, seu Deus, reddet unicuique secundum opera ejus, iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem que-runt, vitam æternam: iis autem, qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.* Et versu 13. eisdem capituli ait: *Non enim auditores Legis justifi sunt apud Deum, sed factores Legis justificantur.*

D. Quid sibi vult Apostolus Paulus, dum in eodem cap. vers. 16. Epistolæ ad Romanos, ait, *Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio?* Loquitur enim Apostolus ibi de promissione vocationis gentium ad fidem, justitiam, & salutem, quorum patrem Deus constituerat Abrahamum, & quibus ex illius semine orituris, benedicere debebat?

M. Hæretici nostri temporis, sibi, aliisque falso persuadere tentant, promissionem illam, de qua eo loci sermonem habet Apostolus, esse promissionem remissionis peccatorum, seu specialis misericordiæ divinæ fiduciam, qua quis hanc divinam promissionem de remissione peccatorum sibi applicans & firmiter credens, ac certissime confidens, sibi per Christum peccata esse remissa, confestim citra pœnitentiam, citra ullum bonorum operum exercitium consequitur plenissimam omnium peccatorum suorum condonationem. Sed in hoc Hæretici a vera, ac genuina Apostoli Pauli mente, non tantum toto, ut ajunt, ostio, sed totis ædibus aberrant. Loquitur enim Apostolus loco citato, non de promissione remissionis peccatorum, sed de promissione a Deo facta Abrahamo, quod multarum Gentium futurus esset pater; seu agit Apostolus de promissione vocationis gentium ad fidem, justitiam, & salutem; quæ quidem divina promissio firma, & rata esse haud poterat, si justificatio ex Lege Moysis, seu ex operibus Legis Mosaicæ facta fuisset: tunc enim soli in toto orbe Judæi, fidem, justitiam, & salutem essent consecuti: Quocirca, ut promissio de vocatione gentium a Deo facta Abrahamo firma esset, atque gratuita, probat Apostolus, Deum non justificare homines ex operibus Legis Mosaicæ, neque ex operibus e naturæ peni depromptis, sed ex fide Jesu Christi, quæ sola est veræ, & gratuite justitiæ initium, radix, ac fundamentum, non Judæis modo, sed etiam gentibus. Certe Apostolum Paulum eo loci non de fictitia illa promissione remissionis peccatorum, sicut pertendunt Hæretici, agere, sed de promissione a Deo facta Abrahamo vocationis gentium ad fidem, & salutem, liquet ex ejusdem Apostoli verbis; quæ omnes dissipant tenebras, quas eis Hæretici ostendere moliuntur: sic enim ibidem loquitur Apostolus: *Non enim per Regem promissio Abrahæ, aut semini ejus, ut heres esset mundi: sed per justitiam fidei: si enim qui ex Lege hæretes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. . . . Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex Lege est solum, sed & ei, qui*

ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum, sicut scriptum est, quia patrem multarum gentium posui te, &c. Cæcus sit oportet, qui non videat, Apostolum Paulum, ibi loqui, non de promissione remissionis peccatorum, per solam fidem, seu certam fiduciam absque bonis operibus obtinendæ (sicut oggannire solent Hæretici) sed hunc Apostolum loqui dumtaxat de promissione a Deo facta Abrahamo, vocationis gentium, quæ nec ex solius liberi arbitrii viribus, nec ex operibus Legis Mosaicæ fieri debebat, sed ex pura & speciali misericordia Dei, seu ex fide in Jesum Christum, mediatorem, ac redemptorem omnium hominum, quæ fides initium est veræ, gratuiteque justificationis, non Judæis tantum, sed & aliis gentibus, & nationibus, quæ in Christum salvatorem nostrum, sunt credituræ. Sed de his plura videbis in Dissertatione xvii. *Tractatus* (quem anno MDCCXXIV. Romæ secundis curis edidimus) *De vita, misteriis, & annis Jesu Christi.* Ibi siquidem ostendimus primo, fidem in Christum mediatorem fuisse omni ævo ad salutem necessariam. Secundo fidem in Christum mediatorem esse dispositionem necessariam ad justificationem, in eam tamen solam refundi haud debere justificationem nostram. Postremo, fidem, quæ dispositio est ad justificationem necessariam, non esse fiduciam de singulari Dei misericordia, qua sibi quisque promissiones divinas de remissione peccatorum applicat, sed esse assensum præstitum his omnibus, quæ a Deo sunt revelata.

D. Legimus c. 17. v. 10. lib. Genesis, Deum secus cum Abrahamo iniisse his verbis: *Hoc est patrem meum, quod observabitis inter me, & seminum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & v. 12. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, &c.* Quibus verbis palam innuere videtur Scriptura sacra, Circumcisionem fuisse institutam a Deo, eamque Judæos ab Abrahamo acceptam sedulo ad hæc usque tempora observasse. Et tamen audivi, nonnullos esse scriptores, qui asserunt, Circumcisionem non esse institutam a Deo, nec Judæos ab Abrahamo illam accepisse; sed potius Circumcisionem ex Ethnorum, maxime Ægyptiorum superstitionis ritibus, ad Judæos fuisse derivatam. Ab hoc inani commento licet ipse vehementer abhorream, vellem tamen in præsentia præcipua scire momenta, quibus ab orthodoxis Theologis confutatur.

M. Duo præsertim scriptores, *Marshamus*, videlicet, & *Spencerus*, rerum novarum cupidissimi, & suo ingenio plus æquo indulgentes, hoc insulsum, & a sæculis inauditum commentum invexerunt, temere distitantes, circumcisionem, & alios ritus, qui in veteri, seu Mosaicæ Lege continentur, ex Ethnorum superstitionibus ad Hebræos prophanasse; scilicet *Circumcisionem* ex Ægyptiorum, Æthiopum, & Colchorum moribus; *Tabernaculum* ex profano *Molochi* cultu; *Arcam* ex Ethnorum Cistis; *Cerberinos* ex Ægyptiacis simulacris; *Templum Hierosolymitanum* ex ruditate gentium originem duxisse. Verum, ut missos hic faciam plures Hebræorum ritus, de quibus opportunius agam, in Colloquiis nostris in-

historiam quartæ Mundi ætatis, ubi de Lege Mosaica late differendi sese dabit occasio: de Circumcisione dumtaxat hic agam, paucisque ostendam, eam revera fuisse a Deo institutam: subindeque non ex Ethnicorum superstitione ad Hebræos esse derivatam. Et primo quidem circumcissionem fuisse a Deo institutam patet ex c. 17. libri Geneleos, ubi Deus Abrahamo, & omnibus Hebræis, ex ipsius femine oriundis, circumcissionis præceptum imposuit, dicens: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, &c.* Secundo credibile non est, Deum voluisse ex Ethnicorum superstitionibus, seu ex dæmonis officina, circumcissionis ritum, quo suum cum Abrahamo pactum firmavit, mutuari, ut eo deinceps ritu ab Hebræis coleretur, maxime cum Deus c. 12. lib. Deuteronomii, & cap. 17. lib. Leviticis districte inhibeat Hebræis, ne imitentur, aut requirant cæremonias Gentium, neve minuant, aut adiciant quidquam præceptis, aut cæremoniis, quas ipsis per *Moysem*, eorum Legislatorem, dederat. Non inficior quidem, *Herodotum* lib. 2. cap. 104. & *Diodorum Siculum* lib. 1. Bibliothecæ cap. 17. testari *Colchos, Ægyptios, & Æthiopes ab initio statim putanda circumcidisse, & hunc circumcidendi morem ab Ægyptiis originem traxisse: id, inquam, non inficias eo, sed contendo, nullam his duobus scriptoribus prophanis, in iis quæ de circumcissionis origine literis mandarunt, fidem adhibendam esse, primo quia multis sæculis *Moyse*, auctore Pentateuchi, & primo omnium gentium Scriptore recentiores fuerunt: *Herodotus* namque floruit dumtaxat tempore *Darii Histaspis, Xerxis, & Artaxerxis Longimani*, Persarum Regum. *Diodorus* vero *Siculus* ævo *Julii Cæsaris, & Augusti Imperatoris*, vixit. Quo fit, ut audiri minime debeant in his, quæ de circumcissionis origine, quæ antevertit tempora *Moyse*, scripserunt. Præterea, hi duo auctores, sicut & alii Scriptores prophani, in historia & ritibus Judæorum non fuerunt versati, adeoque testes idonei esse haud possunt, perinde ac *Cornelius Tacitus*, Historiæ Romanæ Scriptor, cum esset in Historia Judæorum omnino peregrinus, & hospes, sibi omnem fidem abrogat, narrans initio libri quinti prodigiosa de Judæis commenta. Ait quippe, *Judeos dici quasi Ideos ab Ida, Cretæ monte. Eos Hierosolymo, ac Juda Ducibus, in proximas terras exoneratos, solymos, carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ urbi Hierosolymæ nomen e suo fecisse. Fortuitum iter, Ægypto ejectos, incepisse, gregis asinorum sylvestrium ductu, & rupe nemore opaca *Moysem* largas aquarum venas aperuisse, eos sex dierum iter emensos, septimo pulsus cultoribus obtinuisse terras, in quibus urbs, & templum dicata sunt: effigiem animalis, asini videlicet, quo monstrante, errorem, suamque depulerint, ab iis penetrati fuisse sacratam. Sive ideo abstinere memoria cladis, quod ipsos scabies quondam turpaverit, cui id animal obnoxium: longam olim famem crebris adhuc jejuniis fateri: raptarum frugum argumentum, panem judaicum, nullo fermento detineri. Septimo die otium placuisse, quia his finem laborum tulisset, deum, blandiente inertia, septimo quoque anno datum honorem eum, secundum alios, haberi**

Saturno, ceteræ instituta sinistra, fœda pravitate valuisse. Hæc crassa commenta de Judæorum ritibus cum referat *Cornelius Tacitus*, quid mirum, si ipse, & alii Scriptores prophani, in historia, & ritibus Judæorum plane rudes, ausi sint scribere judæicos ritus non fuisse a Deo institutos; sed vel a *Moyse* proprio Marte esse excogitados, sicut asserit *Cornelius Tacitus*, loco mox a me laudato, vel ab Ethnicis ad Judæos esse derivatos, sicut falso tradiderunt jam citati Scriptores prophani, *Herodotus, & Diodorus Siculus.* (a)

„ (a) Ad illustrandam Auctoris nostri sententiam, quæ communis est omnium catholicorum, valet plurimum testimonium Artabani vetustissimi historici, relictum nobis, in tanta scriptoris hujus dispersione, ab Eusebio lib. IV. præpar. Evang. cap. 27. *Æthiopes tametsi hostes tam propenso in *Mosen* fuisse animo, ut ipsius quoque circumcissionis ritum ab eo acciperent; idque a sacerdotibus etiam omnibus (Ægyptiorum) præstitum fuerit.* Ex Ægypto autem plures alias gentes id accepisse, vix ambigo. Insuper quo tempore Abrahamus a Deo circumcissionem accepit, nullas alias gentes ritum hunc servasse ex eo deduco, quod Deus illud velut signaculum Judæis indidit, quo cæteris aliis nationibus distinguerentur, id vero adeo persuasum fuit Hebræis, ut alias gentes nomine populi præputium habentis designare consueverint, ut ex multis Scripturæ testimoniis discimus. Vid. Genes. xxxiv. 14. Jud. xv. 18. Ezech. xxviii. 10. & alibi passim.

D. Vis igitur, circumcissionis ritum nunquam vixisse apud Ægyptios, Æthiopes, & Cholcos, sed solum obtinuisse apud Judæos, qui circumcissionem a Patriarcha Abrahamo acceptam jugiter retinuerunt?

M. Non nego quidem Ægyptios, Æthiopes, & Cholcos circumcissionem fuisse usos, sed dico I. circumcissionem non ab Ethnicis ad Hebræos fuisse derivatam, sed potius Ethnicos ab Hebræis circumcissionem fuisse mutuatos. At enim Ægyptii, alique Ethnici vicini populi circumcissionem, & quosdam alios Hebræorum ritus in Sacris suis retinuerunt, sive propter societatem, quam habuerunt cum Abrahamo, Josepho, & Moyse, quos in summo pretio & honore habuerunt; sive etiam propter famam longe, lateque divulgatam Religionis Judaicæ, innumeris a Deo illustratæ prodigiis; sive denique propter Judaicorum rituum splendorem, pompam, ac frequens Judæos inter & Ægyptios, aliosque populos Ethnicos commercium, præsertim, Regis Salomonis temporibus. Et sane, si *Ptolomæus Philadelphus*, Ægyptiorum Rex, statim ac notitiam habuit Legis Mosaicæ, jussit ut in græcum sermonem transferretur, & in sua Bibliotheca Alexandrina reponeretur; mirum certe videri haud debet, si Ægyptii, alique populi Ethnici, postquam circumcissionem, & quosdam alios Hebræorum ritus perspectos, exploratosque habuerunt, voluerint illos in Sacris suis usurpare, instigante præsertim Diabolo, qui cultum soli Deo debitum, affectat, sicque suos demerit cultu.

cultores, ut in illo, quem ei exhibent, cultu eadem, aut similes adhibeant caeremonias, quibus colitur Deus. Dico etiam secundo, Circumcisionem Judaicam in multis discrepasse a circumfisione, quam usurpabant Ægyptii; ex quo palam evincitur, circumfisionem non ab Ethnicis ad Hebræos fuisse derivatam. Ægyptiis siquidem solemne erat non solum masculos, sed & feminas circumcidere, sicut docet *Srrabo* lib. 17. Hebræi vero masculos tantum ex Lege, & more circumcidebant. Præterea, Judæi die octavo a nativitate circumcidere solent ex præscripto Legis: Ægyptii autem appetente anno ætatis decimo quarto ut plurimum circumcidebantur, sicut refert *S. Ambrosius* lib. 2. *De Abrahamo* cap. 11. Tertio, apud Ægyptios soli Sacerdotes circumcidi solebant, teste *S. Epiphano* hæresi 30. quæ est *Ebionitarum*: At, Judæis omnes ad unum masculos circumcidere præcipiebat lex. Quarto ipsimet Sacerdotes Ægyptii dumtaxat majoris puritatis ergo, & munditiei corporeæ gratia, teste *Herodoto*, circumcidebantur, sed Judæi religionis causa circumcidebantur, ut videlicet morem gererent Divinæ Legis præcepto, & ut ab aliis gentibus discernerentur. Decebat quippe, ut populus Dei, seu Judæus, e quo Christus Dominus, totius Sanctitatis Auctor, nasciturus erat, aliquo speciali signo distingueretur a cæteris populis, qui tum temporis in densissimis Idololatriæ tenebris erant immergi, ac verum Deum ignorabant. Denique, Ægyptiis, aliisque gentibus circumfisiō erat superstitiosa caeremonia, qua parentum Ethnicorum infantuli devovebantur Dæmoni: Sed contra, Judæi suos infantes recens natos circumcidunt, ut illos in hac affulgente vitæ aurora Deo, quem Supremum vitæ, & necis Dominum agnoscunt, consecrent. Hæc igitur, quæ hæctenus adduximus, discrimina aperte demonstrant, circumfisionem Judaicam non ex Ethnicorum superstitione originem habuisse, sed a Deo fuisse institutam, eam a Patriarcha *Abrahamo* acceptam observasse Judæos, illamque tandem transivisse in Legis Mosaicæ Sacramentum, ut legitur cap. 12. vers. 3. Libri *Leviticæ*: *Die octavo circumcidetur infantulus*. Hinc Christus Dominus cap. 7. vers. 22. *Evang. S. Joannis* sic alloquitur Judæos: *Propterea Moyses dedit vobis circumfisionem (non quia ex Moysse est, sed ex patribus)* quibus verbis declarat Christus Dominus circumfisionem non a *Moysse* primum ortam esse, sed patres, seu Patriarchas, *Moysse* antiquiores, eam ab *Abrahamo* acceptam observasse. Sed de circumfisione plura, auxiliante Deo, dicemus in colloquiis nostris, in Historiam quartæ Mundi ætatis, ubi de Lege Mosaicæ sermonem instituemus.

D. Cum plenissime omnibus Dubiis, quæ hæctenus proposui, feceris satis, non te diutius hic detinebo, sed cum bona tua venia ad ædes meas me recipiam, & postridie ad te redibo, ut de Gestis Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum computandis annis Chronographia, commodius in eo, quod habituri sumus, Colloquio differere valeamus.

De Gestis Patriarcharum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum subducentis annis Chronologia.

MAGIST. **S** Tructuram Turris Babelicæ, confusionem linguarum, & hominum per totum orbem terrarum dispersionem sub Patriarcha *Phalego*, jam adulto, contigisse, in superiori Colloquio commonstravimus, ex quo colligere debes antiquissimorum Imperiorum, qualia sunt Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldæorum, & Serum, seu Sinensium, initia non alius esse arcessenda quam ab anno ætatis Patriarchæ *Phalegi* nonagesimo secundo, qui concurrit cum anno a creatione Mundi 1848. & cum anno 192. a tempore Diluvii. Ab hoc, inquam, anno putari debet series Regum Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldæorum, & Sinensium, quorum ingentem sed fabulosum catalogum, prophani & alii Scriptores contexuerunt, ut hac commentitia antiquitate gratificarentur genti suæ, Reges quamplurimos e suo fingentes cerebro, qui nunquam in rerum natura extiterunt. Hinc etiam manifestum est, Sicyoniorum, & Argivorum Reges, qui ante *Ogygis*, & *Deucalionis* Diluvia vixisse perhibentur, omnino fabulosos esse, quia, ut ostendimus in Colloquio tertio in Historiam primæ Mundi ætatis, Diluvia *Ogygium*, & *Deucalionem* nec re, nec tempore differunt a Diluvio universali, quod sub Patriarcha *Noemo* accidisse Sacræ Literæ narrant. Asserere autem ante Diluvium universale, seu Noeticum, condita fuisse Imperia & Regna, jamque vixisse Reges, qui conditorum Imperiorum, ac Regnorum clavum gubernarent, figmentum est poetarum, aut quarumdam nationum, quæ, ut primordia sua angustiora redderent, putida protulerunt mendacia, & Regum suorum catalogos auxerunt nominibus, & personis illorum Heroum, qui ante Diluvium vixerunt, & quorum fama diu celebris etiam fuit post Diluvium. Id autem multis, atque invictis momentis hic demonstrare possem, nisi timerem, ne juste dicerem, me actum agere, cum ista provincia jam peregre defunctus sit Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in aureo illo Opere, cui hunc titulum dedit: *Demonstratio Evangelica*.

D. Ægyptiorum, Assyriorum, seu Chaldæorum, & Sinensium Imperia suam dumtaxat originem habuisse a dispersione Gentium, quæ sub Patriarcha *Phalego* facta est, jam probe intellexi ex his, quæ in nostris superioribus Colloquiis post *Danilem Huetium*, & *Samuelem Bochartum* observasti, subindeque fabulis jure optimo accenseris debere autumo quæcumque de Dynastiis suorum Regum, & Imperiorum suorum origine, & antiquitate excogitarunt Ægyptii, Assyrii, seu Chaldæi, & Sinenses. Explosis itaque fabulosis illis antiquitatibus, in quas inquirere velle, nihil aliud esset, quam oleum, & operam perdere, & bonas horas male collocare; præstat, ut in præsentis nostro Colloquio agamus dumtaxat de Gestis Patriarcharum

charum secundæ Mundi ætatis, & de accurata in illorum putandis annis Chronologia.

M. Cum inter Patriarchas secundæ Mundi ætatis emineat *Abrahamus*, cujus præclara Gesta late profequitur Scriptura Sacra, hic in referendis rebus, quæ hunc Patriarcham spectant, & a Sacris Literis proditæ sunt, unice hærebimus, de aliorum vero secundæ Mundi ætatis Patriarcharum, qui præcesserunt *Abrahamum*, Gestis, cum flectat omnino Scriptura Sacra, nos quoque, ne aridiori, aut e fabulosis traditionibus quidpiam expiscari videamur, lubentissime prætermittemus. *Abrahamus* itaque, quem Deus specialiter elegerat, ut esset pater credentium, natus est in UR Chaldaeorum, seu in Chaldaea, Mesopotamiæ finitima, quæ etiam Mesopotamia dicitur; utpote Mesopotamiæ Provincia. Vocatus a Deo, patriam suam actum relinquens, & una cum patre suo *Thare* habitatum venit in Haran, seu Charan, in Chaldaea; mortuoque ibidem patre suo,eductus est a Deo de terra & cognatione sua, trajecto fluvio Euphrate, deductus est in terram *Chanaan*, quam Deus ei & posteris ejus daturum se promiserat. Uxorem duxit *Abrahamus Saram*, cumque ambo essent ætate provecti, sic Deus *Abrahamum* est allocutus, *Suspice celum, & numera stellas, si potes: & dixit ei, sic erit semen tuum. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Genes. cap. 15. v. 5.* Postea Deus huic Patriarchæ, ejusque uxori nomen mutavit, & qui prius *Abraham* appellabatur, deinceps *Abraham* vocatus est, & ejus uxor, quæ antea *Sarai* dicebatur, cœpit nuncupari *Sara*. Contigit autem hæc nominis immutatio, quando *Abrahamus* accepit a Deo signum circumcissionis, signaculum justitiæ fidei. Ex *Sara*, & conjugis sua, filium suscepit *Abrahamus*; quem vocavit *Isaacum*: & ut inquit Scriptura Sacra, circumcidit eum octavo die, sicut ei præceperat Deus. Fidem Abrahami pluribus tentationibus seu experimentis probavit, totoque orbe illustrem reddidit Deus, sed præsertim dum ei præcepit, ut carissimum filium suum *Isaacum* immolaret, eumque Domino in holocaustum offerret. Huic divino præcepto confestim obtemperavit *Abrahamus*. Assumpsit filium suum *Isaacum*, eumque, nihil minus cogitantem, & inficia matre *Sara*, secum duxit. Jam ambo pervenerant ad montem, quem *Abrahamo* monstraverat Deus, qui dicitur esse *mons Moria*. Jam *Isaacus* humeris suis holocausti ligna in hunc montem portaverat, cumque ipsum altari supra lignorum struem inposuisset pater, in eum stricte gladio manum extendebat, eratque ipsum reapse immolaturus, nisi Angelus de cælo missus obstitisset, dicens ei: *Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam, nunc cognovi quod timeas Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Levavit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vespes herentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio. Genes. [cap. 22. v. 12. & 13.]* Hoc suæ fidei, suique erga Deum ardentissimi amoris illustre exemplum præbuit *Abrahamus*, eoque palam demonstravit, se soli Deo, ut summo bono adherere,

Hist. Vet. Test. Tom. I.

cætera vero ab eo non diligi, nisi propter Deum, in quo totius spei ac fiducia suæ sacram, ut ajunt, anchoram collocabat. Quo factum est, ut in præmium suæ obedientiæ, celebre illud promissum, quod jam acceperat a Deo, rursus audire meruerit, his verbis *Genesios* cap. 22. v. 18. *Benedicentur in semine tuo, id est, Christo, omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.*

D. Gravem fateor fuisse hanc tentationem, qua Deus ad explorandam, probandamque Abrahami fidem & obedientiam, jussit ei, ut unigenitum filium suum, quem in effceta ætate divinitus susceperat, immolaret, sed recensè, quæso, alias tentationes, quibus, ut mox dicebas, Deus fidem Abrahami probare, totoque orbe illustrem reddere voluit.

M. Decem tentationibus *Abrahamum* fuisse tentatum, docent Hebræi, quas singulas ordine hunc in modum recenset *R. Moses Maimonides*: *Omnes, inquit ille Rabbinus, tentationes, quas Abrahamus sustinuit, Scriptura recenset. 1. Est peregrinitas, cum Deus ait, Genes. cap. 12. vers. 1. Egredere de terra tua. 2. Fames, quæ grassata est in terra Chanaan, cum eo venisset Abrahamus, & a Deo accepisset hujus terre promissionem, Genes. cap. 12. v. 2. Faciam te in gentem magnam, atque hæc ingens erat tentatio. 3. Raptus, quo Ægyptii ei, seu Abrahamo, uxorem *Saram*, abstulerunt. 4. Bellum, quod gessit cum quatuor Regibus. 5. Cum extraneam uxorem duxit, postquam spem prolis ex *Sara* suscipiende abjecisset. 6. Cum circumcisio ei jam provecta ætatis fuit a Deo imperata. 7. Quando Rex *Gerara* uxorem itidem *Saram* ei rapuit, Genes. c. 20. v. 2. Octavo: Quando jussu Dei *Agarem*, ex qua prolem susceperat, ejecit. 9. Dum *Ismaelem* expulit, Genes. cap. 21. v. 12. Decimam & ultimam tentationem passus est *Abrahamus*, quando Deus præceptum ei imposuit, maculandi, & immolandi filium suum unigenitum *Isaacum*, quem ex *Sara* conjugis sua, susceperat. His decem tentationibus a Deo probatus *Abrahamus*, eximia cum fidei & obedientiæ suæ tum in tolerandis adversis semper sibi constantis æquanimitatis præbuit argumenta.*

D. Ecce, quæso, Deus tot tentationibus, *Abrahamum*, virum, quem noverat, justum, probare voluit?

M. Singularem Dei in tentandis hominibus, præsertim justis, bonitatem commendaturus *Apostolus Paulus* primæ Epist. ad Corinth. cap. 10. v. 13. hæc habet; *Tentatio vos non apprehendat nisi humana, fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod passus, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Hæc igitur piorum hominum sors est, ut his varia tentamenta Deus decernat, eos rebus asperis exerceat, adversisque fortunæ casibus interdum jactari permittat; vires tamen illorum arcanis & infidelibus auxiliis augendo, quibus contra inopinatos ingruentes casus, nihil veriti, impetus illorum fortiter excipiant, & æquissimo animo ferre queant. Qui tandem in pietatis studio robustiores ac vegetiores facti, fidei, & in Deum amoris documenta præbentes, velut in totius orbis

theatrum producantur, ut & alii habeant, quod imitentur. Hic est electorum triumphus, qui in afflictionibus presidio Dei sunt invicti, immo incredibili latitia perfunduntur. Sicut enim in humana militia vices rerum sunt, & labores otio, dura jucundis recreantur, post diros in praeliis conflictibus celebrantur epinicia: ita & Deus Opt. Max. probat tribulationibus militum suorum, seu electorum fortitudinem, & rursus solatio quodam invitatur ad gratulationem & gratiarum actionem, quemadmodum ait Apostolus: *Superabundo gaudio in omni tribulatione mea*. Hoc pacto probavit Deus *Abrahamum*, *Jobum*, *Tobiam*, & alios viros justos, qui in rebus adversis sese totos divina providentia arbitrio permittentes, æquam mentem servabant; si quid vero prosperitatis ipsis affulgeret, id totum gratis animis adscriberent bonitati, munificentiaque divina, ita ut nec faviente fortuna desponderent animum, nec rebus prosperioribus insolescerent.

D. Quanam ex his decem tentationibus, quibus Deus fidem & obedientiam Abrahami probavit, fuit huic Patriarchæ gravior atque molestior?

M. Non est dubium, quin decima tentatio, qua Deus *Abrahami* fidem & obedientiam probare volens, ei præcepit, ut mactaret dilectissimum filium suum unigenitum *Isaacum*, fuerit cæterarum tentationum longe gravissima, & *Abrahami* constantia, quam in hac sustinenda tentatione exhibuit, extiterit omnium omnino operum, quæ unquam edidit ille Patriarcha, præstantissimum. Et sane, si rem exacte, ut par est, expendamus, excellentissimum Abrahami obsequium hac tentatione adeo gravi, adeo ardua probatum esse deprehendemus, ut cætera aliæ tentationes, quibus Deus, tanquam aurum in fornace, *Abrahami* fidem & obedientiam probare voluit, cum ista decima tentatione ne in computum venire queant. At enim, quamvis *Abrahamus* tunc quoque, cum dulce patriæ solium, propriosque relinqueret lares, & peregre variis adversitatibus urgeretur, Fidei suæ, & amoris divini, quo succensus erat, complura prodiderit documenta haud vulgaria, tanto tamen hæc prompta voluntas, quam habuit, mactandi dilectissimum filium suum *Isaacum*, reliquas omnes tentationes magis superat, quanto magis hæc tentatio est singularis, quippe cujus similem, qua unus homo nominatim a Deo tentatus legitur, ab orbe condito reperire non est, & quo pluribus, iisque gravioribus circumstantiis, sed maxime paternæ inclinationi, qua *Abraham* ferebatur in filium suum unigenitum & innocentem *Isaacum*, repugnabat divinum istud de mactando, seu immolando *Isaaco* Mandatum, cui tamen *Abrahamus*, nihil querens, nihil obmurmurans, nihil cunctatus, sed viva fide animatus, & incredibili animi fortitudine roboratus, morem gessit.

D. Habuitne hæc *Isaac* mactatio, quam Deus *Abrahamo* imperavit, aliquam mysticam significationem?

M. Hæc *Isaac* immolatio, a Deo Patriarchæ *Abrahamo* imperata, adumbrabat, seu typice præfigurabat futurum Sacrificium, quod Jesus Christus æterno suo Patri in ara Crucis pro salute omnium hominum erat oblaturus, totum pretiosum sanguinem fundens. Quemadmodum enim, *Isaacus*, a Patre suo *Abrahamo* cruento Sacrificio destinatus, & ad mortem ductus est; ita & Pater æternus Jesu Christo proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, uti scribit Apostolus *Paulus* in Epistola ad Romanos. Insuper, *Isaacus* ligna, quibus imponendus & immolandus erat, in montem portavit: similiter Jesus Christus Crucem, cui suffigendus erat, in montem humeris suis gestavit. Sed & Aries ipse, quem *Abrahamus* in locum filii sui *Isaac* immolavit, typum pariter gessit Jesu Christi. Cornibus quippe hærebat in vepreto Aries *Abrahami*; Jesus vero spinis coronatus est, totoque vitæ suæ tempore summas difficultates & angustias toleravit. *Abrahamus* post tergum suum conpexit Arietem, quem immolavit; sed & Jesus, post multos annos de se oriturum, & in Cruce mactatum iri, prævidit *Abrahamus*, idque luculenter significat Jesus Christus, dicens Judæis: *Abraham, Pater vester, exultavit, ut videret diem meum: Vidit & gavisus est*. Deo sacrificavit *Abrahamus* Arietem, quem suffecit in locum *Isaac*, filii sui: Similiter, passus est quoque Deus, ut pro hominibus, a se procreatis, sibi Jesus Christus mactaretur. Arietem *Abrahamus* Deo sacrificavit in monte *Moria*: Jesus Christus in crucem actus est in monte *Golgotha*. Uterque autem mons (seu *Moria*, & *Golgotha*) est Hierosolymitanus. Quin, opinantur Judæi, in monte *Golgotha*, in quo mortem tulit Christus Dominus, Arietem Abrahami fuisse itidem immolatum, idemque, post sanctum Hieronymum, sentire se profitetur S. *Augustinus* Sermon. 71. De Tempore, ubi hæc habet: *Audite Sacramentum, Fratres carissimi, Hieronymus Presbyter scripsit, se ab antiquis & Senioribus Judæis certissime cognovisse, quod ibi immolatus sit Isaacus, ubi postea Christus crucifixus est*. Nolim tamen, ut candide fatear, pro traditionis illius Judaicæ defensione vadimonium suscipere. Quapropter, licet ipse *Isaacum* in alterutrum montem, vel *Moriam*, vel *Golgotham*, ductum esse a parente ut necaretur, a nemine negari posse censeam, illum tamen montem, silente præsertim Scriptura Sacra, determinare non audeo, teque tuo in sensu abundare permitto. Non hic etiam immorabor in refellendo impio errore *Mahometis*, qui in Alcorano asserere audeat, non *Isaacum*, sed *Ismaelem*, quem *Abrahamus*, ex *Agare* suscepti, fuisse hæredem promissionum, quas fecit *Abrahamo*, eumque non solum æquat, sed præfert *Isaaco*. Quo vel uno solo gravissimo errore insignis ille impostor dissipat ac convellit divinam totius Veteris Testamenti revelationem. Hoc igitur repudiato errore, quem retulisse, abunde confutasse est, addam hic dumtaxat egregium testimonium S. *Joannis Chrysostrami*, qui Homilia 43. in *Genesis* eximiam Abrahami, omnem affe-

ctum paternum superantis, &, ut ita dicam, proculcantis, fortitudinem, & singularem *Isaaci* mansuetudinem considerans, in hæc verba erumpit: *O religiosam animam, o fortem mentem, o ingens animi robur, omnem humane nature affectum vincentem. Utrum admirer & obstupescam justius, fortissime spiritum Patriarchæ, an tam constantem pueri obedientiam? quod neque reluctatus est, neque factum egre tulit, sed cessit, & obtemperavit eis, quæ a patre fiebant, & sicut agnus cum silentio super altari decubuit, expectans patris dexteram.*

D. Admiror quidem obedientiam *Abrahami*, sed obedientiam *Isaaci* longe ei præferendam esse arbitror. *Abrahamus* quippe ita obedit Deo præcipienti immolationem filii *Isaaci*, ut tamen vel per Fidem, vel per specialem revelationem certo cognosceret, Deum, qui promiserat ei Semen ex *Isaaco*, non permissurum unquam ut immolaretur, verbum namque Divinum sciebat irritum esse non posse. Hinc Apostolus in Epist. ad Hebræos cap. 11. v. 17. & seqq. ait: *Fide obtulit Abraham Isaac . . . ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi Semen, arbitrans, quia & a mortuis suscitare potens est Deus.* Hinc etiam *Abrahamus*, montem ascensus in quo filium suum immolare debebat, his verbis servos suos allocutus est: *Expectate hic cum asino; ego, & puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, Genes. cap. 22. v. 5. quæ verba: *Revertemur ad vos*, aperte innuunt, *Abrahamum* pro comperto habuisse, quod *Isaacus* reapse non mactaretur, sed potius sospes & incolumis e monte ad proprios lares reverteretur; alioqui hæc Patriarchæ verba excusari haud possent a mendacio, quod certe in tam eximium virum, & a Deo impense laudatum, cadere minime potest. Posita autem semel hac certa notitia, quam habuit *Abrahamus* de non immolando filio suo, obedientia illius Patriarchæ haud parum minuitur, aut saltem longe inferior videtur ea obedientia, quam exhibuit *Isaacus*, qui statim ac audivit a Patre suo *Abrahamo*, se esse victimam Sacrificio destinatum, in tam lustuoso, horrifico, & insperato nuntio omnem vitæ suæ conservandæ spem perdidit, & tamen dicto audiens, & e nutu patris nuce pendens, deposuit vestimentum, procubuit in genua, manus obtulit ad vincula, corpus ad cædem, lætus ascendit ad struem lignorum rogo paratam, patri ultimum vale dixit lacrymis perfusus, animam Deo commendavit, jamque exerto gladio jugulum præbuit. Hanc igitur *Isaaci* obedientiam dum ipse attento animo confidero, eam perfectiorem fuisse obedientia *Abrahami* pronunciare nullus dubito.

M. Æque perfecta fuit obedientia *Abrahami* ac obedientia *Isaaci*. Quamvis enim tanta esset *Abrahami* fides, sicut ait Apostolus *Paulus* loco mox a te laudato, ut non deditaverit, filium suum *Isaacum*, a se immolatum, posse a Deo ad vitam denuo excitari, nunquam tamen ille Patriarcha sive per fidem, sive per specialem revelationem cognovit, quod Deus impediturus esset,

ne immolatio *Isaaci* executioni mandaretur. Nec contrarium innuunt hæc verba *Abrahami*, dicentis servis suis: *Expectate hic cum asino . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*: hæc, inquam, *Abrahami* verba non innuunt, *Abrahamum* certo cognovisse, fore ut Deus impediret, ne immolaretur *Isaacus*, seque subinde reducturum e monte saluum & incolumem filium suum *Isaacum*, sed hæc *Abrahami* verba, alia sensa habent, quæ juxta varias doctissimorum Interpretum explicationes, hic breviter subjiciemus. In primis, sunt quidam Interpretes, qui, post *Menochium*, docent, *Abrahamum*, licet haberet animum vere immolandi in monte filium *Isaacum*, non tamen mentitum esse, quando dixit servis suis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, quia *Abrahamus* dicendo: *Revertemur*, vel de se solo loquitur numero plurali, more Hebræorum, vel credit *Abrahamus*, filium a se immolatum, e mortuis a Deo excitatum iri. Alii Interpretes dicunt, *Abrahamum*, dum dixit servis suis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, non esse mentitum, sed prophetasse, quia dixit verum, quod tunc ignorabat. Alii volunt in his *Abrahami* verbis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, subintelligendam esse hanc conditionem: *Si Deus velit*, non secus ac dum Deus cap. 20. v. 3. lib. Genes. Regi *Abimelecho*, qui *Saram*, uxorem *Abrahe*, sustulerat, mortem comminatus est, dicens: *En morieris propter mulierem, quam tulisti*, non comminatus est Deus *Abimelecho* mortem tanquam absolute futuram, sed sub hac tacita conditione: *Si nolueris reddere*. Quam conditionem Deus eodem in cap. v. 7. exprimit, dicens iterum Regi *Abimelecho*: *Nunc ergo redde viro suo uxorem . . . si autem nolueris reddere, scito, quod morte morieris tu, &c.* Non desunt etiam quidam Interpretes, qui asserunt, *Abrahamum*, attento solo ordine causarum secundarum, potuisse, citra mendacium, dicere servis suis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*, quia inquirunt illi Interpretes, quos inter censetur noster *Cajetanus*, mors *Isaaci* futura non erat, secundum ordinem causarum secundarum, sed tantum secundum ordinem & dispositionem causæ superioris, seu divinæ voluntatis. Quo fit, ut *Abrahamus*, attento dumtaxat ordine causarum secundarum, juxta quem mors *Isaaci* accidere non debebat, potuerit vere & absque mendacio dicere servis suis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*: Non secus ac mentitus non est Propheta *Isajas*, quando missus a Deo ad *Ezechiam*, Regem Juda, in lecto decumbentem, dixit ei: *Morieris, & non vives*. Nec etiam mentitus est Propheta *Jonas*, quando missus itidem a Deo ad *Ninivitas*. dixit eis, *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*. Non sunt, inquam, mentiti ambo illi Propheta, licet neutrum horum, quæ prædixerunt, evenirit, quia id tantum prædixerunt, quod juxta ordinem rerum, seu causarum secundarum cursum futurum erat. *Ezechias* quippe, Rex Juda, juxta ordinem

causarum secundatum moriturus erat, lethali namque morbo decumbebat. Ninivitarum etiam juxta positum divinæ justitiæ ordinem, ultimam ruinam propediem experturi erant. His interpretationibus, quas hæcenus adduximus, a mendacio tam pie, quam vere excusari debet Abrahamus, dum dixit servis suis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*. Quamvis ipse verum, fixum, ac constitutum haberet propositum immolandi filium suum Isaacum, eumque in monte Deo in sacrificium offerendi. Jure itaque optimo omnium Scripturæ Sacræ interpretum censura vapulat noster *Melchior Canus*, vir aliqui doctissimus, quod cap. 4. lib. 2. *de locis Theologicis* dicat, mentitum esse Abrahamum, dum *contra mentem, dissimulandi gratia locutus*, sunt verba *Melchioris Cani*, ait servis suis: *Expectate . . . postquam adoraverimus, revertemur ad vos*.

D. Inter tentationes, quibus Deus fidem & obedientiam Abrahami probare voluit, percensuisti bellum quod *Abrahamus* cum quatuor Regibus gessit, at nunc scire vellem, cur Abrahamus hocce bellum susceperit?

M. Hoc bellum cum quatuor Regibus eo potissimum sine suscepit Abrahamus, ut in libertatem assereret nepotem suum *Lotbium*, quem quatuor Reges, fortunis omnibus exutum, in captivitate una cum ipsius familia abduxerant. Narrat enim Scriptura Sacra cap. xiv. lib. Genesios, *Cordolabomorum*, Regem Elamitarum, tribus aliis sociatum Regibus, bellum iniisse contra quinque Reges, videlicet Regem Sodomorum, Regem Gomorrhæ, Regem Seboim, Regem Segor, & Regem Adamæ, tamque feliciter martis aleam cessisse Regi *Cordolabomoro*, aliisque tribus Regibus, qui cum illo erant fœderati, ut devictis quinque illis Regibus, & direptis vastisque oppidis, non solum omnia illorum, sed & *Lotbi*, qui erat Abrahami nepos, quique habitabat in Sodomis bona, suam in potestatem redederint: *Tulerunt*, inquit Scriptura Sacra, *omnem substantiam Sodomorum, & Gomorrhæorum . . . Necnon & Lotb, & substantiam ejus, filium fratris Abram, qui habitabat in Sodomis*. Hæc cum innotuissent Abrahamo, non impune ferenda esse duxit, sed continuo armatis ex familia sua 318. vernaculis, victores quatuor Reges insequutus est, illosque per intempestam noctem esse improvise aggressus, vicit, fudit, compulit in fugam, ex eorum manibus opima, quam tulerant, excussa præda, salva omnia, cum *Lotbo*, nepote suo, totaque ejus familia recuperavit.

D. Estne hic *Lotbus*, Abrahami nepos, idem ac ille *Lotbus*, quem Deus ministerio Angelorum eripuit ex incendio Sodomorum, quos, propter execranda flagitia, & infamem, præposteramque libidinem, de calo dimissa flamma, pice, ac sulphure illita, penitus exussit, nihilque in his terris, olim aspectu amænissimis, reliquit, præter puridissimæ aquæ paludem (Mare mortuum vulgo vocant) horrendum fœdissimæ voluptatis residuum adhuc monumentum?

M. Hic *Lotbus* Abrahami nepos, idem plane est, ac *Lotbus* ille, quem Deus ex Sodomorum conflagratione salvum & incolumem eripuit. At enim, Abrahamus, jussus a Deo patriam deserere, & venire in terram Chanaan, socium protectionis sibi adscivit *Lotbium*, nepotem suum, eumque contubernalem habuit, donec, propter exorta inter pastores ovium hinc inde jurgia, coactus est sese ab illo divellere, suumque figere tabernaculum in Hebrone ad convallem Mambræ. Hoc pacto *Lotbus*, a patruo separatus, Sodomis confedit, ibique suum constituit domicilium. Sed cum impurissimi Sodoma, aliarumque quatuor finitimarum urbium cives se abominandis libidinum monstris fœderent, decrevit tandem Deus incendio perdere quinque illas urbes, videlicet *Sodomam, Gomorrhæam, Adamam, Seboim* atque *Segor*, & uni dumtaxat *Lotbo*, nepoti Abrahami, ejusque familiæ parcere. Tres itaque Angelos, sub specie venustissimorum adolescentunt, Deus immisit Sodomam, qui *Lotbium*, ejusque familiam incolumem præstarent, & ab illo pentapolitano liberarent incendio. Tres illos Angelos hospitio excepit *Lotbus*, quos cum salacissimi cives putarent, non esse Angelos, sed formosos quosdam juvenes, quorum pudicitia abuti possent, ceperunt, pro pudor! ejusmodi hospites ad infamem, abominandamque libidinem frustra *Lotbo* reclamante, omniaque moliente, exposcere, & ab obsecrissimo suscepto proposito non destiterunt, donec a Deo cecitate percussis, & in meridie palpantes, nunquam domus *Lotbi* januam quærere aut invenire potuerunt. Tum *Lotbium*, ejus uxorem, duasque filias, e Sodoma Angeli traxerunt, districe illis, juxta Dei mandatum, prohibentes, ne post se respectarent, & ne pentapolitanum incendium, vel uno adspectu dignarentur, nec mora; Deus sulphureo imbre obruit, & penitus evertit quatuor memoratas urbes, quintam enim, seu *Segor*, precibus *Lotbi* exoratus Deus ab incendio exemit, & asyllum esse voluit, quo sese reciperet *Lotbus*. Hoc est horrendum, & omnium sæculorum perenni memoria dignum iræ divinæ monumentum, Sodoma & vicinarum urbium excidium, quod sibi accersivere flagitiosissimi homines, nefandis immeris sceleribus, ipsamque naturam oppugnantes, Deo & hominibus exosi. Unum inter tot fœlestissimos homines innocentem *Lotbium*, ejusque familiam mirabili liberatione remunerari, ac mundo commendare voluit Deus vindex & ultor Sodomorum. Sed, seipsam tanto Dei beneficio *Lotbi* uxor reddidit indignam, quippe quæ, posthabito divino Mandato, retro morose, curiosèque spectans, & oculos suos incendii pentapolitani contemplatione pascens, e vestigio, quasi repentino fulmine tacta, & stupenda metamorphosi in statuam salis conversa, inauditam inobedientiæ suæ penam jure ac merito luit.

D. Perstatne adhuc illa statua salis, in quam *Lotbi* uxor fuit conversa?

M. Sunt quidam Scriptores, qui asserunt, non amplius existere hanc statuam salis, sed eam, statim ac *Lotbus*, una cum suis duabus filiabus,

ex urbe Segor fuit egressus, ictu fulminis percussam ac penitus contritam esse. At *Josephus*, Hebraeus, lib. 1. Antiq. Jud. cap. 12. testatur, hanc statuam salis suo adhuc tempore extitisse. Aliquot etiam probatissimæ fidei Scriptores, qui illas regiones perlustrarunt, referunt in suis Itinerariis, se propriis oculis eandem statuam conspexisse. Quorum testimoniiis refragari, nec possum, nec debeo, maxime, cum vero simillimum sit, voluisse Deum sive ad metum peccatoribus incutiendum, sive ad excitandos fideles, ut in via iustitiæ, quam semel arripuerunt, recta pergant, nec retro aspiciant, tam infigne terribilis sui erga peccatores iudicii documentum conservare. Hinc *Christus Dominus Lucae cap. 17. v. 31. & 32.* sic fideles monet: *Et qui in agro est, similiter non redeat retro. Memores estote uxoris Lotb.* His verbis quasi indicare volens, uxorem *Lotbi* retro respicientem, ideo in statuam salis fuisse a Deo conversam, ut perpetuum quoddam posteris foret monumentum, ne qui semel elegerunt viam Domini, atque eam ingressi sunt, retro unquam adipiscere & redire concupiscant: sed si salvi esse velint, perpetuo in via Domini recta procedentes ulterius, perveniant tandem aliquando ad optatum finem, seu ad beatitudinem æternam. Non est ergo quod negem, aut in dubium vocare velim, an existat etiamnum hæc statua salis. (a) Cæterum, an hæc statua salis durare debeat usque ad resurrectionem mortuorum? (sicut *Targum Hierosolymitanum* affirmat) an etiam tam altas radices egerit hæc statua salis, ut nullo pacto evelli possit? Postremo, an semper renascatur, si quid salis pecora delambant, vel homines defringant? Harum & similibus quaestionum examen a foro nostro omnino alienum esse putamus, illudque lubentissime discutendum permittimus Rabbinis, qui mentem suam, Poetarum more, vento ac chymæris, seu vanis figmentis, ac fabulis pacere solent.

„ (a) Non me fugit *Josephum* affirmasse suis
 „ se oculis aspexisse statuam salis, in quam *Lo-*
 „ *thi* uxor conversa est, sua adhuc ætate perfe-
 „ verantem; idem autem affirmant de se viri alii
 „ nonnulli graves, & veridici Scriptores. Vix ta-
 „ men adducor ut credam, eandem ipsam fuisse
 „ statuam mulieris; facile enim contingere po-
 „ tuit, ut pristina illa vel temporis elacitate,
 „ vel cæli injuriis absumpta, ac dispersa, alia
 „ similis in perpetuum miserabilis casus memo-
 „ riam a Judæis posita fuerit, quam *Josephus*,
 „ alique cernentes, novam pro antiqua incaute
 „ acceperint. Neque id novum *Josepho*, qui &
 „ geminas columnas, lapideam alteram, alteram
 „ vero lateritiã, literis ignotis inscriptas,
 „ & a posteris Semi post diluvium in campo
 „ *Sennaar* statutas ætate sua adhuc perseveras-
 „ se affirmavit, quod nemini persuaderetur.

D. Perge porro narrare cætera, quæ *Lotbo* contigerunt, postquam ex urbe *Segor* cum suis duabus filiabus egressus est.

M. Postquam *Lotbus* ex urbe *Segor*, quam imminenti cladi suis precibus exemit, duabus suis filiabus stipatus excessisset, vicinum in collem

Hist. Vet. Test. Tom. 1.

subiit, ubi a duabus suis filiabus, intempestivo suscipiendæ prolis amore flagrantibus, vino de industria ingurgitatus, per noctem inter dormiendum ebrietate victus, rem habuit cum illis, quæ ex eo incesto concubitu pepererunt *Ammonem*, & *Moabum*, quorum prior fuit parens *Ammonitarum*, ab altero autem, seu *Moabo* propagati sunt *Populi Moabitæ*. Persuaserant quippe sibi, sed perperam, duæ filia *Lotbi*, omnes ad unum mortales incendio pentapolitano esse omnino extinctos, non secus ac a parente suo audierant, universon genus humanum (excepta *Noemi* familia) aquis generalis diluvii olim periisse. Istud itaque reparandi generis humani studium, quod eorum animis infidebat, ad incestum cum parente concubitum illas incitavit. Nec tamen excusari debent, tum quia ab illo carnali cum parente congressu facile eas revocare poterat hæc, quam filiabus erga parentem natura insevit reverentia: tum quia etiam a parente suo *Lotbo* percontari poterant, num aliqui homines adhuc in mundo superstitres essent, & flammam pentapolitani incendii esugissent? tuncque a suo parente veritatem edocet, nullo ad patrandum tam grande facinus specioso illo extincti generis humani reparandi obtentu instigari potuissent. Nec ergo duas *Lotbi* filias ab incestu, nec earum parentem a gemina, in quam lapsus est, ebrietate in presentia vindicare volo. Obiter tamen advertas velim, ex hac *Lotbi* ebrietate, ejusque cum suis duabus filiabus incesto concubitu incite quosdam incredulos, & Scripturæ Sacræ offores, ansam & occasionem arripere, fidem detrahendi Historiæ Sacræ, quæ describitur in Libro *Genæsis*, quia, inquit, in hac Historia, quæ apud Christianos sacra habetur, referuntur, perinde ac in Historia Gentilium, turpissimi hominum mores, quibus ad flagitiosam vitam, & ad explendam estrænem libidinem mortales stimulari possunt. Verum, in hoc turpiter hallucinari illos incredulos proclive est breviter hic demonstrare ex maximo discrimine, quod intercedit inter Historiam, quæ apud Christianos sacra habetur, & Historiam Prophanam, seu Gentilium. Historia siquidem Sacra refert interdum vitia quorundam hominum, sive Patriarcharum, sive Regum, sed ea non laudat, sed reprobata. At, Prophana, seu Gentilium Historia, non solum turpissimos mores, & propudiosos Deorum amores narrat, sed etiam approbat, commendat, extollit, ac summis laudibus prædicat vitia, & spurcissimos amores Deorum, quos inter *Bacchus* temulentus fuit, *Mars* homicida, qui cum *Venero* adulterium commisit; *Mercurius* fur ac nebulo, qui nihil ad famam sui reliquit, nisi memoriam fraudum suarum. Sed quid omnium horum pater *Jupiter*, qui ne parum videretur, si in expugnanda feminarum pudicitia maculosus esset, etiam sexui suo injuriam fecit? Prætermitto obscenitates *Veneris*, omnium libidinibus prostituta, non Deorum tantum, sed & hominum. Quæ tamen horrenda vitia, & abominanda Deorum monstra libidinum Historia Prophana, seu Gentilium, proponit tan-

quam exempla, quæ homines debeant imitari, eaque Poetæ suis carminibus celebrare non dubitarunt. Quod sane (ut alia, quæ suppetunt, missa faciam momenta) ineluctabile est falsitatis Gentilium Historiæ argumentum, & veritatis Historiæ, quæ apud Christianos Sacra habetur, perenne monumentum.

D. Ebrietatem *Lothi*, ejusque cum duabus suis filiabus propudiosum incestum non approbat quidem Historia, quæ apud Christianos Sacra habetur; laudat tamen hæc Sacra Historia omnia gesta Patriarchæ *Abrahami*, qui *Lothi* patruus fuit, quique, præter legitimam, quam habuit, uxorem, *Saram* videlicet, ex qua filium *Isaacum* procreavit, postea cum *Agare*, ancilla sua, ex qua filium *Ismaelem* suscepit, illicito concubitu permixtus est, ac tandem cum altera concubina, *Ceturæ* scilicet, ex qua plures sustulit filios, impudice volutus est. *Agarem* namque & *Ceturam* non fuisse legitimas uxores *Abrahami*, sed ejus dumtaxat concubinas, non obscure innuit Scriptura Sacra, cap. xxv. Lib. Genesis, ubi hæc habet: *Dedit Abraham cuncta quæ possederat, Isaac, filio suo, quem ex Sara, legitima uxore, suscepit: Filiis autem concubinarum, seu Agaris, & Ceturæ, largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo*, Historia igitur, quæ apud Christianos sacra habetur, vitia, & turpes Patriarcharum amores perinde laudare & approbare videtur ac Prophana, seu Gentilium Historia commendat & extollit nefanda Deorum flagitia, obscenofque amores.

M. Optimo jure Historia Sacra vitio non vertit, nec crimini dat Patriarchæ *Abrahamo*, qui post diluvium Noeticum vixit, quod filios procreaverit ex *Sara*, *Agare*, & *Cetura*, quia cum tribus illis uxoribus legitimum matrimonium contraxit *Abrahamus*, ac subinde nullo pacto, ob illam simultaneam polygamiam, culpandus. Damnat quidem Historia Sacra *Lamechum*, qui ante diluvium Noeticum plures duxit uxores, cœpitque primus violare Legem monogamiæ: a Deo latam ab exordio mundi, & scriptam cap. 2. v. 24. Lib. Genesis: *Relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una*. At, non damnat Historia Sacra, neque culpatur *Abrahamum*, aliosque Patriarchas, qui post diluvium vixerunt, quod plures simul duxerint uxores. Ratio in promptu est, quia Deus hominibus post diluvium polygamiam, seu specialem dispensationem, plures simul ducendi uxores, concessit, sicut docent omnes sancti Patres, & Scripturæ Sacre Interpretes. Cum enim post diluvium vita hominum longe brevior esset quam ante diluvium; nimis lente propagatum fuisset genus humanum, aquis diluvii (excepta Noemi familia) extinctum, si unam tantum quisque tum temporis habuisset uxorem, & hac potissimum de causa Deus post diluvium indulget hominibus polygamiam. Non peccarunt igitur *Abrahamus* alii que postdiluviana Patriarchæ, qui, accedente dispensatione divina, plures uxores duxerunt, usque, ut ait S. *Augustinus* cap. 46. lib. 22. contra *Faustum*, *Manichæum*, non lasciviendi, sed gignendi causa ute-

bantur. Sed Historia Sacra, inquis, *Agarem*, & *Ceturam* appellat *Concubinas* *Abrahami*; peccavit itaque *Abrahamus*, qui non contentus *Sara*, legitima conjuge sua, cum duabus concubinis, ut efræni suæ libidini indulgeret, impudice commixtus est. Hanc tuam difficultatem solvit eadem Historia Sacra, quæ *Agarem*, & *Ceturam* appellat modo uxores, modo concubinas *Abrahami*. Capite enim xvi. Libri Genesis *Agar* nuncupatur uxor *Abrahami*, & cap. 25. ejusdem libri *Cetura* dicitur itidem uxor *Abrahami*, sed paulo post, id est, v. 6. ejusdem cap. 25. Libri Genesis, tam *Agar*, quam *Cetura* dicuntur concubinae *Abrahami*. Hujus diversæ in Historia Sacra appellationis ratio peti debet ex consuetudine, quæ vigeat tam apud Hebræos, quam apud Gentiles, quibus solemne erat duo habere uxorum genera. Quasdam enim uxores ducebant, non solum ad procreandos liberos, sed etiam ad individuum societatem bonorum omnium, atque oeconomicam totius domus, seu familiaris gubernationem, & harum uxorum filii soli erant hæredes, & illæ uxores proprie dicebantur matres familiarum. Alias vero uxores, tam Hebræi, quam Gentiles ducebant, quæ veræ ac legitimæ erant uxores, utpote ad liberorum procreationem, vero & indissolubili matrimonii vinculo cum suis viris copulatae; sed non admittebantur ad societatem familiarum bonorum, & domus gubernationem, indeque uxores illæ non vocabantur matres familias, neque eorum filii hæredes erant, eaque de causa nunc uxores, nunc concubinae nominabantur. Ut igitur ad *Abrahamum* revertamur: dicendum est, hunc Patriarcham, juxta morem, qui inoleverat apud Hebræos, matrimonio sibi junxisse *Saram* non tantum ad procreationem liberorum, verum etiam ad societatem bonorum, & familiaris gubernationem, subindeque solam *Saram* fuisse dictam matremfamilias, & ejus filium *Isaacum* habitum esse verum hæredem bonorum patris sui *Abrahami*; alias autem duas *Abrahami* uxores, seu *Agarem* & *Ceturam*, fuisse veras illius uxores, cum ex his per legitimum matrimonium liberos suscepit *Abrahamus*; sed quia duæ illæ uxores *Abrahami* admittæ non erant ad bonorum societatem, & domus gubernationem, ideo earum filios non fuisse hæredes, nec illas fuisse appellatas matresfamilias, sed juxta morem, id temporis receptum apud Hebræos, nunc uxores, nunc concubinas indiscriminatim in Historia Sacra nuncupari.

D. Patriarchas primæ mundi Etatis typum Jesu Christi, veri Messia, Salvatoris nostri, gessisse, ostendisti sub finem tertii colloqui in Historiam primæ mundi ætatis, nunc commonstrare debes, quo pacto *Abrahamus*, in cujus semine benedicendæ erant omnes Gentes propter Messiam, qui ex ejus stirpe proclivus erat, typum gesserit Jesu Christi veri Messia, Salvatoris nostri. Audi enim nuperrime a viis erritis, non tantum Patriarcham *Abrahamum* variis typis præfigurasse Jesum Christum, sed etiam uxores, quas duxit *Abrahamus*, *Saram* vide-

videlicet & *Agavem*, nec non filios, quos ex his duabus uxoriibus suscepit idem Patriarcha, *Isaacum*, scilicet, e *Sara*, & *Ismaelem* ex *Agare*, typice adumbrasse tam Synagogam Judæorum, quæ aliquando desitura erat, quam Ecclesiam a Christo Domino institutam, quæ æternum est duratura.

M. *Abrahamum*, quem Deus constituerat patrem credentium, seu fidelium, gessisse typum Jesu Christi, Salvatoris nostri, qui ex ejus stirpe nasciturus erat, sic breviter ostendo: Abrahamus, Dei jussu, patriam suam reliquit, venitque in terram Chanaan; eam sibi, posterisque suis accepturus in possessionem, sicut ei promiserat Deus: ita Christus, Mandato Dei, Patris sui æterni, patriam, cælum, seu cælestem gloriam, quam ab æterno apud Patrem suum habuit, quodammodo reliquit, & de cælo in terras missus, per incarnationem & nativitatem e Virgine *Maria*, venit in Judæam, terrestrem Chanaan, cælestem sibi & posteris suis in æternum accepturus. Abrahamus, mox ut venit in Chanaan, fame coactus secessit in Ægyptum: Jesus Christus, vix natus in mundo, ad necem quæsitus ab *Herode*, Judæorum Rege, fugit in Ægyptum, ut evaderet persecutionem, quam in ipsum moliebatur ille Rex post hominum memoriam crudelissimus. Ex Ægypto, cessante fame, egressus est *Abrahamus*, & reversus est in terram Chanaan: Jesus Christus, mortuo *Herode*, Judæorum Rege, ex Ægypto profectus est, & rediit in Judæam. Nec solum Abrahamus typum gessit Jesu Christi, qui suum ex eo genus docere debebat, verum etiam duæ uxores, quas habuit Abrahamus, videlicet *Sara* (ex qua filium suscepit *Isaacum*) & *Agar* (quæ ei peperit *Ismaelem*) præfigurabant sive Legem Mosaicam, & Judæorum Synagogam, quæ veniente Messia, desitura erat, sive Legem Evangelicam, & Christianorum Ecclesiam, quam Jesus Christus in terris instituturus erat, quæque æternum duratura erat. Et primo quidem, Apostolus *Paulus* cap. 4. Epistolæ ad Galatas disertè docet, duas *Abrahami* uxores, *Saram*, nimirum, & *Agavem*, natione Ægyptiacam, esse typum duorum Dei Fœderum, seu Testamentorum, Veteris videlicet, seu *Mosaici*, & Novi, seu *Evangelici*, *Saram* quidem Novi, id est, Evangelici, *Agavem* vero Veteris, seu *Mosaici*, fuisse typum. Præterea, *Ismael*, filius *Agaris*, typus fuit Judæorum, qui per opera Legis justificari volunt. *Isaacus* autem, *Saræ* filius, fuit typus fidelium, credentium in Christum, seu verorum Christianorum. Tertio, *Agar* genuit filios ad servitutem, *Sara* vero libera, genuit liberum filium *Isaacum*, paternorum bonorum hæredem. Hinc Judæi, quorum typus fuit *Ismael*, filii Legis sunt, & servi ac mercenarii: Christiani autem liberi sunt, Legi libertatis, seu Evangelio subditi. *Ismael* una cum matre *Agare*, ejicitur e domo *Abrahami*, & ejectus per desertum oberrat: Judæi a Deo rejecti sunt, & Lex eorum Mosaica abrogata & antiquata est: ipsi e domo Dei, Ecclesia nempe Christi, ejecti,

patrioque suo solo expulsi, vagantur per orbem terrarum exules, miseri, omnibusque exosi. *Ismael* itidem, filius *Agaris*, fuit homo onager, habitans in deserto, sagittarius, cujus manus contra omnes, & omnium manus contra ipsum: id est, homo fuit rixosus, jurgiosus, contentiosus, sui amans, duris & asperis moribus: Judæi pariter duri sunt & asperi erga peccatores, aliorum omnium præ se contemptores, sui amantes, gloriæ cupidi, alieni a Christiana lenitate & mansuetudine, magni rerum carnalium hujus mundi amatores. *Isaacus* contra, *Saræ* filius, qui typus extitit Christianorum, lenis fuit, humanus, mansuetus, natus ad bene de omnibus merendum, blandisque admodum moribus præditus. Tales sunt veri fideles Christiani, qui spiritu Christi ducuntur. Postremo *Agar*, ex ædibus *Abrahami*, una cum filio suo *Ismaele* ejecta, tenuissimo Viatico, pane & aqua instructa, per desertum desolata oberravit, nec exitum invenit, unde hoc levissimo deficiente Viatico, fame & siti oppressa, certam prævidens imminentem mortem, in desperationem acta, filium suum *Ismaelem* abjecit, & simul cum illo in lacrymas, & planctum prorupit, donec Deus, utriusque misertus, Angelum miserit, qui fontem aquæ indicavit, ex quo hausta aqua, vires suas refocillarunt *Agar*, ejusque filius *Ismael*, & sic consuluerunt periclitanti vitæ suæ. Eandem infelicem sortem experiantur nunc, velint nolint, miseri Judæi, quorum typum gesserunt *Agar* & *Ismael*. Enim vero, Judæi, ex Ecclesia Christi ejecti, Lege Mosaica, cujus genuinum sensum, mentem, & intellectum minime tenent, necnon Talmudicis suis Traditionibus, tanquam levissimo instructi Viatico, hac illac per orbem terrarum palabundi dissipantur, eoque deficiente Viatico, nec ullum ex eo verum capientes solatium, sortem suam, & miserrimum, ad quem in præsentia redacti sunt, statum deplorant, e quo dumtaxat emergent, quando Deus, eorum misertus, mittet ad illos Angelum, seu Verbi Dei præcones, qui Jesum Christum, verum Messiam, tamdiu ab eis frustra quæsitum, verum fontem aquæ vivæ & salientis in vitam æternam, ipsis patefaciet, ex quo verum solatium & vitam perennem consequentur. Hi sunt in summa typi, quibus Deus Mytheria, quæ in Novo testamento completa sunt, præcipue adventum Jesu Christi, veri Messiae, ruinam Synagogæ Judæorum, & Christianorum Ecclesiæ institutionem, voluit in Veteri Testamento delineare, & per *Abrahamum*, & duas ejus uxores, *Saram*, & *Agavem*, atque duos ipsius filios, *Isaacum*, & *Ismaelem*, variis figurarum involucris adumbravit.

D. Antequam de rebus a Patriarcha *Abrahamo*, præclare gestis finem dicendi faciamus, vellem, ut breviter consultares *Joannem Marshamum*, Scriptorem Anglum, qui (sicut nuperrime legebam) in suo *Canone Ægyptiaco, Hebræo, & Græco*, pag. 77. audeat asserere, *Abrahamum* ad immolandum filium suum *Isaacum* inductum fuisse exemplo Ethnicorum, seu Ægyptiorum, vel aliarum

Gentium, quibus solemne erat filios suos, etiam ante Abrahami tempora, Diis immolare. Ex quo concludit ille Scriptor, *Novum & inaudium Abrahamo non fuisse hujusmodi sacrificium Isaaci, cum jam Reges, & Gentes integre illud ex occasione facerent, & mactationem liberorum suorum pro sancto opere & Diis grato, ante Abrahami tempora habuerint.* Hanc certe *Marshami* opinionem, quæ fidei & obedientiæ *Abrahami* in immolando filio suo *Isaaco* plurimum derogat, meo calculo probare minime possum.

M. Quam temerarius, & in proferendis insulsi commentis sit liberalis iste *Joannes Marshamus*, memini, næ sub finem præcedentis nostri Colloqui, sat super ostendisse, refellendo videlicet aliud inane ejusdem Scriptoris figmentum, quo sibi, aliisque frustra persuadere pertendit, circumcisionem nec a Deo fuisse institutam, nec *Abrahamo* præceptam a Deo, nec Judæos ab *Abrahamo* illam accepisse, sed potius circumcisionem ex Ethnicorum superstitionibus, maxime *Ægyptiorum* ritibus, originem duxisse, indeque ad Judæos fuisse derivatam. Variis argumentis, quæ ibidem adduximus ad explodendum male natum illud *Marshami* systema, paucas hic rationes adjungam, quibus certo constabit *Abrahamum* voluisse immolare filium suum, non ut sequeretur morem Gentium, filios suos Diis immolantium, sed ut obtemperaret singulari præcepto Dei, qui ut ejus fidem & obedientiam exploraret, ei jussit, ut filium suum unigenitum *Isaacum*, quem secundum Deum, unice diligebat, & in deliciis habebat, mactaret; eique in holocaustum offerret. Et primo quidem, constat, Deum præcepisse *Abrahamo*, ut filium suum *Isaacum* immolaret: *Tolle, inquit ei Deus, cap. 22. v. 2. lib. Genesis, filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi.* Nen est autem credibile, Deum, qui in Lege Mosaica districtè inhibuit *Israelitis*, ne imitarentur, aut requirerent cæremonias Gentium, præcipere voluisse *Abrahamo*, ut, juxta superstitiones Ethnicorum, qui plusquam Scythica barbarie filios suos Diis immolabant, filium suum unigenitum *Isaacum* immolaret. Impium siquidem est dicere, Deum matuari e dæmonis officina ritus, quibus coli vult. Quod si dicatur, *Abrahamum*, proprio suo Marte, & absque ullo Dei præcepto, voluisse hac in re imitari ritum Ethnicorum filios suos Diis immolantium, id, inquam, si dicatur, multis momentis falsi convinci potest. Primo, quia extat in Scriptura Sacra expressum præceptum, mox a nobis relatum, quo Deus præcepit *Abrahamo*, ut ei immolaret filium suum *Isaacum*. Secundo, si *Abrahamus* secutus dumtaxat superstitiones Ethnicorum, & absque ullo divino præcepto, voluisset immolare filium suum *Isaacum*, omni procul dubio Deus hanc *Isaaci* immolationem utpote juxta Ethnicorum superstitiones factam, omnino improbasset, nedum laudasset, & tamen Deus in Scriptura Sacra hanc *Isaaci* immolationem adeo sibi gratam fuisse declarat, ut propter illam se

benedicturum *Abrahamo* polliceatur his verbis: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, & non peperisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in litore maris, & possidebit semen tuum portus inimicorum tuorum. Et benedicentur in semine tuo omnes Gentes terre, quia obedisti voci mee, Genesis c. 22. Denique, falso supponit *Marshamus*, impium illum ritum, quo Ethnicici filios suos Diis immolabant, jam invaluisse apud Gentes ante tempora *Abrahami*; id, inquam, oppido falsum est, tum quia ex nullo antiquo Scriptorum, etiam ex his, quos laudat *Marshamus*, probari potest, ritum illum barbarum homines Diis immolandi fuisse ante *Abrahami* tempora apud *Ægyptios*, aliasque truculentas Gentes solemnem. Qua de re leges Illustrissimum *Daniclem Huotium* in sua *Demonstratione Evangelica, Propositione IV.* Tum quia, longe verosimilius est, impiam illam & immanem, quæ antiquitus vigeat apud *Ægyptios*, aliasque Gentes, immolandi homines Diis consuetudinem duxisse originem ex prava illius *Abrahami* sacrificii æmulatione. Nam sicut *Ægyptii*, aliisque Gentes ritum circumcidendi ex Judæis acceperunt, uti sub finem præcedentis nostri colloqui, diximus, sicut etiam Ethnicici consecrarunt *Saturno* Feriam septimam, id est, diem Sabbathi, quæ apud Judæos ex divino præcepto sacra erat; ita vero quam simillimum est, apud *Ægyptios*, aliosque Ethnicos invaluisse post tempora *Abrahami* crudelem illum filios suos Diis immolandi ritum ut hoc pacto *Abrahami*, filium suum Deo in holocaustum offerentis, imitarentur exemplum, impellentibus præsertim dæmonibus, qui humanas hostias excogitaverunt ipsi hostes humani generis, ut quam plurimas devorarent animas. De his Barbarorum Sacris hæc *Lactantius* c. 21. lib. 1. Divin. Institutionum eleganter scribit: *De infantibus, qui Saturno immolabantur propter odium Jovis, quid dicam, non invenio. Tam barbaros, tam immanes fuisse homines, ut patricidium suum, id est, tetrum, atque execrabile humano generi facinus, sacrificium vocarent; cum teneras, atque innocentes animas, quæ maximo est ætas parentibus dulcior, sine ullo respectu pietatis extinguerent, immanitatemque omnium bestiarum, quæ tamen fetus suos amant, feritate superarent, O dementiam insanabilem! quid illis isti Dii amplius facere possent, si essent iratissimi, quam faciunt propositi? cum suos cultores patricidii inquinant, orbitatibus mactant, humanis sensibus spoliant? Quid potest esse his hominibus sancti? aut quid in prophanis locis faciant, qui inter aras Deorum suorum scelera committunt? Pescennius Festus in Libris Historiarum per Satyræ refert, Carthaginienses Saturno humanas hostias solitos immolare, & cum vitæ essent ab *Agathocle, Rege Siculorum*, iratum sibi Deum putavisse. itaque ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolasse: Tantum Religio potuit suadere malorum: Quæ peperit sæpe scelera atque impia facta, &c.**

D. Ex his, quæ hæctenus retulisti, præclaris *Abra-*

Abrahami gestis facile intelligo, hunc Patriarcham eximia illa fide & obedientia, qua Deo vocanti obiecta omni cunctatione obtemperavit, cognationem suam ultro ac generose deseruit, Deum, Cœlum, & aternitatem omnibus præposuit, perfectorum sese exhibuisse exemplar, Patrem credentium, hominem ante Christi tempora Christianum omnibus suis numeris absolutum; ante Evangelia Virum Evangelicum, ante Apostolos Apostolicum. Quo fit, ut nullatenus dubitem de aterna Abrahami salute. Sed utrum Christianorum Ecclesia aliquam præfixerit diem, quæ sit huic Patriarchæ sacra, seu in qua Christiani cultum ei exhibeant? & utrum *Lothus*, Abrahami nepos, quem, ebrietate oppressum, incesto concubitu cum duabus suis filiabus se fœdasse antea observasti, aternam salutem sit consecutus? plane, ut candide fatear, ignoro.

M. Quamvis Catholica seu Romana Ecclesia non soleat indicare dies festos in honorem Sanctorum Patriarcharum Veteris Testamenti, *Abrahamum* tamen ad diem ix. mensis Decembris adscriptum esse Fastis Sanctorum fidem faciunt, non solum multa Martyrologia Ecclesiæ Latinæ, verum etiam Menzæ, seu Menologia, & Synaxaria Ecclesiæ Græcæ, sicut ostendit *Hadrianus Bailletus* in quarto Tomo *De Vitis Sanctorum*, in quo *Abrahami*, aliorumque Veteris Testamenti Patriarcharum Vitas accurate describit. Profert etiam idem Scriptor nonnulla Martyrologia, & Menologia Græcorum, in quibus *Lothus*, nepos Abrahami ad diem x. ejusdem mensis Decembris Sanctorum numero accensetur. Quo fit, ut de *Lothi* salute dubitandi nulla sit ratio. Peccavit quidem *Lothus*, dum sese vino ingurgitavit, dum duas filias, vino oppressus, incesto concubitu contupravit, dum denique easdem duas filias suas Sodomitis, Cynædico furore bachchantibus, obtulit ad stuprum, dicens: *Habeo duas filias, quæ necdum cognoverunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis, sicut vobis placuerit, dummodo viris istis* (seu Angelis, quos hospitio susceperat *Lothus*, quosque Sodomitæ, rati esse adolecentes, illos ad præposteram explendam libidinem postulabant) *nihil mali faciatis*. In his peccasse *Lothum* non inficias eo (quamvis non desint Scriptores, qui non tantum *Lothum*, sed ejus duas filias vindicent & liberent ab omni culpa) hæc tamen peccata fuisse sincera penitentia a *Lotho* expiata, & a Deo condonata, eo facilius adducor, ut credam, quod *S. Petrus* cap. 2. vers. 6. & 7. Epistolæ suæ secundæ *Lothum* appellet hominem justum his verbis: *Et Civitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens (Deus) aversione damnavit, exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens: & justum Loth oppressum a nefandorum injuria ac luxuriosa conversatione eripuit*. Sed de rebus gestis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis hæcenus satis dictum sit.

D. Cum nihil aliud de rebus gestis Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis tibi dicendum suppetat, scire a te vehementer cupio, quisnam fuerit ille *Zoroaster*, quem Artium Magicarum inventorem extitisse, & in secundâ Mundi Ætate *Abrahama* supparem vivisse nuperrime audivi?

M. De *Zoroastre*, quem Persæ tanquam suum Legumlatorem, Doctrinæ & Religionis suæ Reformatorem, morumque Censorem venerantur, multiplex est virorum eruditorum sententia. Quidam censent, hunc *Zoroastrem* fuisse *Chamum*, filium Noemi. Quidam asserunt, eum fuisse *Chami* filium, seu *Misraimum*. Alii *Japhetum*. Alii *Chusum*. Alii *Assurem*. Alii *Nembrodomum*. Sed, ut cordate fatear, hæc sententia frigidis ac levissimis nituntur conjecturis. Sant qui putant, *Zoroastrem* fuisse illum Bactrianorum Regem, qui cum *Nino*, Assyriorum Rege, bellum gessit. Sed hæc sententia aliis præcedentibus nihilo plausibilior est, quia illum Bactrianorum Regem, qui cum *Nino* parum prospere conflixit, non *Zoroastrem*, sed *Oxiartem* appellat *Diodorus* post *Ctesiam*, qui Persarum Historiam literis mandavit. Illustrissimus *Daniel Huetius* in libro, quem edidit, *De Demonstratione Evangelica*, cap. v. *Propositione IV.* probat *Zoroastrem* non alium fuisse, quam *Moysem*, Judæorum Legislatorem. Verum, quamvis certum sit, *Zoroastrem*, Persarum Doctrinæ & Religionis Reformatorem, fuisse Pentateuchi *Moyse* studiosissimum, & ex eo multa hausisse, quæ ad reformationem Religionis Persarum necessaria esse judicavit, illum tamen *Moyse* Judæorum Legislatore, longe posteriorem esse, eumque vixisse circa tempora *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, longe probabilius esse arbitrator. Quod quidem ut clarius intelligas, observare debes cum Viro Clarissimo *Humphrydo Prideaux* in *Historia*, quam Anglice scripsit, *Judeorum*, quæque recens in Linguam Gallicam versa est, extitisse in Perside Religionem *Magorum* Persarum, quam præ ceteris Persarum Regibus, accerrime defendit ac propagavit *Smerdes*, dictus *Magus*, Persarum Rex. Hujus Religionis in Perside Assertores, ut videre est apud *Diogenem Laertium* in Proœmio ad Vitas Philosophorum, duos confingebant Deos, alterum bonum, a quo omnia bona proficiscerentur; alterum malum, a quo omnia mala prodirent. Quorum deliria sectati sunt postea *Cerdo*, *Marcion*, *Manichei*, aliique Hæretici. *Zoroaster* itaque, qui Natione & Religione erat Judæus, ut nomen suum apud illos Magos Persas celebre redderet, illorum palmarem in Religione errorem correxit, cumque esset in Libris Mosaicis, & in Religione Judaica veratissimus, unum dumtaxat docuit esse admittendum Deum, a quo, tanquam a causa effeëtrice, eaque potentissima, producuntur omnia bona quæ sunt in mundo, mala vero permittuntur tantum. Cætera autem, quæ in Religione Magorum Persarum spectabant ritum Sacrificiorum, ita *Zoroaster* immutavit, & ad normam Legum Mosaicarum reduxit, ut, qui legit libros *Zoroastris*, ipsosque confert cum libris *Moyse*, facile sibi persuadeat, *Zoroastrem* non alium fuisse, quam *Moysem*, sicut sibi persuasit Illustrissimus *Daniel Huetius*, non animadvertens, *Zoroastrem*, Natione & Religione Judæum, ad repurgandam & reformandam Magorum Persarum Religionem bene multa hausisse de industria ex Libris Mosaicis, indeque ena-

enatam esse maximam illam affinitatem, quam Leges a *Zoroastre* ad restaurandam Magorum Perfarum Religionem sancitæ habent cum Legibus, quas *Moyfes*, Judæorum Legislator, auctoritate Dei munitus, condidit, & quibus constat Judaica Religio. Hoc pacto *Zoroaster*, Natione & Religione Judæus, Magorum Perfarum Religionem, a se reformatam, illustravit, ac latissime diffudit, exinde dictus, *Artium Magicarum Inventor*, non quod malas Artes Magicas invenerit (sicut falso opinati sunt nonnulli, quos merito redarguit Illustrissimus *Daniel Huetius*, loco mox a me laudato) sed quod Religionis Magorum Perfarum fuerit inflaurator, reformator, ac promotor. Hunc *Zoroastrem* postea, hoc est, septimo Ecclesiæ sæculo, æmulatus est *Mahometes*, nefandissimus post homines natos impostor, & ex ejus Scriptis, Doctrina, & Religione quam plurima excerptit, & convulsavit in hunc pestilentem, quem male confarcinavit, Librum, dictum *Alcoranum*, ex quo impiam a se constatam Religionem populis ad libidinum monstra propensis, seque in cæno obscenarum deliciarum carnis voluptatibus facile propinavit, & in variis Orbis partibus, ferro flammaque per immanem & a sæculis inauditam crudelitatem subactis, disseminavit, cum hoc tamen discrimine, quod *Zoroaster*, Religionis Magorum Perfarum Reformator, vir fuerit, sicut referunt Historici, doctus, sagax, & Legis Mosaicæ callentissimus, utpote Natione & Religione Judæus; *Mahometes* vero extiterit in Lege Mosaica omnino peregrinus & hospes, immo in summa rerum omnium ignoratione versatus, totusque efræni libidini deditus.

D. Si *Zoroaster*, ad reformandam Magorum Perfarum Religionem, bene multa, ut mox dixisti, ex Libris Mosaicis decerpit, non est dubium, quin falsa sit eorum sententia, qui *Zoroastrem* cœvum *Abrahamo* faciunt, eumque fuisse Bactrianorum Regem, qui cum *Nino*, Assyriorum Rege, infelici Marte pugnavit, pertendunt; quo in errore, ut audiui, adhuc versantur recentiores hujus ætatis Persæ, qui *Zoroastrem*, tanquam Religionis suæ Reformatorem, agnoscunt. Sed ostende, si placet, in quo sita sit illa affinitas, quam inveniri dicis *Moysem*, Judæorum Legislatorem, inter & *Zoroastrem*, Perfarum Magorum Religionis Reformatorem, necnon inter Leges, quas condidit *Moyfes*, & eas, quas tulit *Zoroaster*.

M. Errant sane hi, qui *Zoroastrem* supparem *Abrahamo* faciunt, sed turpius hallucinati sunt *Eudoxus* & *Aristoteles*, qui sex millibus annorum *Platone* vetustiorum *Zoroastrem* finxerunt; a quorum errore non multum discedere videntur *Hermodorus*, *Platonicus*, & *Hermippus*, qui annorum milibus quinque Trojanum Bellum præcessisse *Zoroastrem* fabulati sunt, & *Plutarcho*, ac *Suide*, idem sentientibus, præluxerunt; quos ideo jure optimo *Plinius* lib. 30. c. 1. egregie confutavit. *Abrahamo* itaque, immo & *Moyse*, Judæorum Legislatore, posterior est *Zoroaster*, quem ex libris Mosaicis ad reformandam Magorum Perfarum Religionem, quamplurima deprompsisse evinci potest his momentis. Primo, quia sicut *Moyfes* veram

originis Mundi a Deo uno, rerum omnium opifice, conditi, Historiam contextuit; ita *Zoroaster* unum Deum, rerum omnium conditorem, professus est; eum etiam creationis mysteria a Deo fuisse edoctum, affirmant Persæ, Mundi quoque tractasse principia perhibet *Justinus* lib. 1. c. 1. Præterea, in multis conveniunt *Moyfis* & *Zoroastri* Leges. Nam alienas facultates concupisci vetat *Moyfes*; vetat itidem *Zoroaster*. Legis, sibi a Deo traditæ, observationem *Moyfes* sollicite mandat Israelitis; studium pariter Legis suæ Discipulis suis commendat *Zoroaster*: Ciborum mundorum & immundorum discrimen statuit *Moyfes*, atque horum usu, aliarumque rerum impurarum contactu interdixit; idem facit *Zoroaster*. Injurias condonari sanxit *Moyfes*; idem præcipit *Zoroaster*. Ad Legem suam addi quicquam districte prohibet *Moyfes*; idem inhibet *Zoroaster*. In Lege sua statuit *Moyfes*, ut sit Pontifex Maximus, eique præscribit frequentem lavationum usum, & bonorum omnium Decimas tribuit; idem in sua Lege statuit *Zoroaster*. In Lege sua *Moyfes* præcipit Israelitis, ut a carne suilla abstineant; Persæ, qui Legis *Zoroastri* sunt cultores, a carne suilla pari Religione abstinent. *Moyfes* prohibuit Hebræis, ne Statuas haberent; Persæ, qui *Zoroastri* Legem observant, Statuas non habent. Postremo (ut cætera alia mittam, in quibus *Zoroastri* Leges plane conveniunt cum Legibus *Moyfis*) certum est, *Moysem* cap. 6. v. 12. & 13. Libri *Leviticæ* præcepisse Judæis, ut ignis semper arderet in Altari, his verbis: *Ignis autem in Altari semper ardebit, quem nutrit Sacerdos subjiciens ligna omnia per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolebit adipem pacificorum. Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in Altari*. Ita similiter *Zoroaster* delatum ad se de Cælo ignem subjectis pabulis perpetuo & indefinenter sic ali & nutriræ præcepit, ut præcipuum illud, & velut Legis suæ characteristicum Mandatum esse voluerit. Hinc vocabulum *Magus*, quod *Zoroastri* sequacibus tribuitur, apud Persas & Arabes, pro cultore ignis, translatitio usu sumi solet. Ex ea itaque affinitate, quæ intercedit Leges *Moyfis* inter, & Leges *Zoroastri*, nullo negotio colligere potes, *Zoroastrem* in reformanda Magorum Perfarum Religionem Leges suas ex Libris *Moyfis* mutuatum fuisse, subindeque *Zoroastrem* esse posteriorem *Moyse*. Si autem dicas, *Zoroastrem* vixisse longe ante tempora *Moyfis*, adeoque non *Zoroastrem* suas ex Libris *Moyfis* Leges sumpsisse, sed potius *Moysem* Leges, quas dedit Hebræis, ex *Zoroastri* Libris deprompsisse; si, inquam, illud dicas, duplici momento te falli convincam. Primo, quia *Moyfes* non proprio nomine, nec auctoritate sua conditas Leges imposuit Hebræis, sed Leges a nullo homine datas, & a solo Deo præscriptas, literis mandavit, earumque observationem, jubente Deo, Hebræis imperavit. Secundo, quia *Moysem* esse omnium Legislatorem antiquissimum, & primum omnium Scriptorum, non solum Perfarum, & Græcorum, sed & Assyriorum, ac Chaldæorum, una est omnium Sanctorum Patrum cum Græcorum, tum Latinorum sententia, adeo ut

ut nulla ratione fieri potuerit, ut *Moyfes* ex aliquo antiquiori, vel Legislatore, vel Scriptore, Leges, quas scripto consignavit, emendicaret. Quod si iterum dicas cum *Goopio Becano*, & Illustrissimo *Daniele Huetio*, ex ea affinitate, quæ est inter Leges *Moyfis*, & Leges *Zoroastris*, colligi debere, *Zoroastrem* esse hominem supposititium, qui nunquam extitit in rerum natura, eumque non alium esse, quam *Moysem*, Judæorum Legislatorem, quem *Zoroastris* nomine donarunt Persæ; hoc, inquam, si illud regeras, opponam tibi consensum omnium Scriptorum, qui *Zoroastrem* revera extitisse, eumque a *Moyse*, Judæorum Legislatore, plane diversum fuisse, disertissime tradunt. Immo, sunt quidam Scriptores, qui, sicut superius observavimus, asseverant, duos reapse extitisse *Zoroastres*, unum videlicet, qui vixit circa *Abrahami* tempora, quemque dicunt fuisse illum *Bactrianorum* Regem, qui parum feliciter cum *Nino*, Assyriorum Rege, bellavit; alium vero *Zoroastrem* floruisse dicunt circa tempora Regum Persarum, eumque primo *Zoroastre*, *Bactrianorum* Rege, multo posteriorem fuisse. Verum, illorum Scriptorum sententiam, duos *Zoroastres* distinguendum, sat superque, opinor, jam consultavi, & ostendi, unum dumtaxat extitisse *Zoroastrem*, Natione & Religione Judæum, qui tempore *Artaxerxis Longimani*, Persarum Regis, ad reformandam Magorum Persarum Religionem Leges edidit ad normam Legum, quas *Moyfes* dedit Judæis, & quarum *Zoroaster* erat scientissimus. Sed de *Zoroastre* plusquam satis.

„ (a) Non duos tantummodo, sed plures etiam usque ad sex *Zoroastres* aliqui distinguunt, quos enumerat *Buddeus* in hist. vet. Testam. period. 1. sect. 3. & illi adhæret *Martinus* del Rio disquisit. magic. lib. 1. cap. 3. Quæ tota eorum distinctio ex eo provenit, quod auctores Græci de philosopho hoc scribentes multa simul conjungunt tempore & circumstantiis ita inter se discreta, ut uni eidem homini convenire minime possint; sed Græcis auctoribus de rebus Orientalibus, quorum erant valde rudes, scribentibus nulla fides præstari potest. *Thomas Hyde* Scriptor Anglicus in Orientalium libris, quorum lingua peritus erat, versatissimus, testatur non nisi de unico *Zoroastre* mentionem fieri in eisdem libris; ex quibus etiam docemur Philosophum hunc reformandam suscepisse veterum Persarum Theologiam, vixisse tempore *Darii Hytaspis* Regis Persarum, & huic tribuenda esse oracula illa sæpius vulgata. Fa-teor tamen dubios adhuc hæere viros doctos, num eadem oracula saltem omnia sincerum ejusdem *Zoroastris* opus habenda sint. Eadem primo quidem prodierunt numero sexaginta, cum scholiis *Gemisti Plethonis*, & *Michaelis Pselli*. Eadem ex *Platoniorum* libris amplificata usque ad tercenta edidit *Franciscus Patricius*. Eorum titulus est *Lend-Væsta*. Num idem sit opus cum sacra collectione Persarum *Eusebio* nota præpar. Evang. lib. 1. ambigit *Fabrics Biblioth. Græc.* l. 1. cap. xxxvi. Quis autem vir fuerit *Philosophus* iste repetas ex Tho-

„ ma *Hyde*; ille enim consultis Persarum libris opinatur servilem operam præstitisse in juventute *Prophetæ* cuidam *Israëlitico*, & forte *Edræ*. Ita a *Muhammed Mustapha*, qui vitam *Darii Hytaspis* Arabice dedit, memoriam proditum est.

D. Superest nunc, ut sub finem hujusce nostri colloquii tantisper differamus de accurata in putandis annis *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* *Chronologia*. *Audivi* quippe, *Codices* *Hebræos*, *Græcos*, & *Samaritanos*, non solum variare in subducendis annis *Patriarcharum* primæ *Mundi* *Ætatis*, sicut jam ostendisti ad calcem tertiæ *Colloquii* in *Historiam* primæ *Mundi* *Ætatis*, sed etiam prædictos *Codices* *Hebræos*, *Græcos*, & *Samaritanos*, in numerandis annis *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* diversos ponere calculos, adeo ut propter illam *Codicum* discrepantiam, *Scriptores* in contrarias abeant sententias, & in numerandis annis *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* variant linguas & sententias.

M. Propter hanc *Codicum* *Hebræorum*, *Græcorum*, & *Samaritanorum*, in putandis annis *Patriarcharum*, sive *antediluvianorum*, sive *postdiluvianorum*, discrepantiam, variantes cum veterum, tum recentiorum *Scriptorum* circumferri ac volitare sententias, tam certum est, quam quod maxime. Eas omnes si in præsentia commemorare vellem, incertior esses, quam eras prius. Faciam igitur, quod & me dignius, & utilius tibi fore judico. In primis, exponam, in quo siti sit ista *Codicum* *Hebræorum*, *Græcorum*, & *Samaritanorum* in percensendis annis *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* discrepantia? Dein, paucis indicabo, quosnam ex hisce *Codicibus* in numerandis annis *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* potissimum sequi debeas, ne a vera, magisque probata *Patriarcharum* *postdiluvianorum* *Chronologia* deflectas. Ut autem facilius compertam ac exploratam habere possis hanc discrepantiam, quæ in supputandis annis *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* invenitur; ponam primo loco calculum annorum *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* juxta *Codices* *Hebræos*. Subjiciam secundo loco *epilogismum*, seu calculum annorum *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis*, juxta *Codices* *Græcos*. Tertio denique loco inferam calculum *Patriarcharum* secundæ *Mundi* *Ætatis* juxta *Codices* *Samaritanos*.

CALCULUS ANNORUM

Patriarcharum secundæ *Mundi*
Ætatis, juxta *Codices*
Hebræos.

SEMUS, filius *Patriarchæ Noemi*, natus est Anno *Mundi* millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, genuit *Arphaxad* anno ætatis suæ centesimo, seu anno *Mundi* millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo, hoc est, biennio post *Diluvium*. Vixit, postquam genuisset *Arphaxad*, quingentis annis. Vixit in universum annis sexcentis, & mortuus est anno
Mun-

Mundi bis millesimo centesimo quinquagesimo octavo .

Arphaxad natus est anno Mundi millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo , seu biennio post Diluuium . Genuit *Salem* annos natus triginta quinque . Vixit postquam genuisset , annos quadringentos tres . Vixit in universum annos quadringentos triginta octo , & mortuus est anno Mundi bis millesimo nonagesimo sexto . Verum , observare debes , *Arphaxad* non immediate genuisse *Salem* , sed anno ætatis suæ decimo octavo genuisse *Cainanem* , & postea *Cainanem* anno ætatis suæ decimo septimo genuisse *Salem* . Quo fit , ut , juxta Textum Hebræum , vere dici possit , *Arphaxad* anno ætatis suæ trigesimo quinto genuisse *Salem* , non quidem immediate , sed mediate tantum , id est , mediante filio suo *Cainane* , qui fuit pater *Sale* , sicut copiosius ostendimus in Colloquio secundo in Historiam secundæ Mundi Ætatis .

Sale , natus est anno Mundi millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio . Genuit *Heberem* anno ætatis suæ trigesimo . Vixit , postquam genuisset , annos quadringentos tres . Vixit in universum annos quadringentos triginta tres . Mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo vigesimo sexto .

Heber , natus est anno Mundi millesimo septingentesimo vigesimo tertio . Genuit *Pbaleg* anno ætatis suæ trigesimo quarto . Vixit , postquam genuit , annos quadringentos triginta . Vixit in universum annos quadringentos sexaginta quatuor . Mortuus est anno Mundi bis millesimo , centesimo , octuagesimo septimo .

Pbaleg , natus est anno Mundi millesimo septingentesimo quinquagesimo septimo . Genuit *Rehu* anno ætatis suæ trigesimo quarto . Vixit , postquam genuit , annos ducentos & novem . Vixit in universum annos ducentos triginta novem . Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo nonagesimo sexto .

Rehu , natus est anno Mundi millesimo septingentesimo octuagesimo septimo . Genuit *Sarug* anno ætatis suæ trigesimo secundo . Vixit , postquam genuit , annos ducentos septem . Vixit in universum annos ducentos triginta novem . Mortuus est anno Mundi bis millesimo vigesimo sexto .

Sarug , natus est anno Mundi millesimo octingentesimo decimo nono . Genuit *Nachorem* anno ætatis suæ trigesimo . Vixit , postquam genuit annos ducentos . Vixit in universum annos ducentos triginta . Mortuus est anno Mundi bis millesimo quadragesimo nono .

Nachor , natus est anno Mundi millesimo octingentesimo quadragesimo nono . Genuit *Tharem* anno ætatis suæ vigesimo nono . Vixit , postquam genuit , centum & novemdecim annos . Vixit in universum centum & quadraginta octo annos . Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo nonagesimo septimo .

Thare , natus est anno Mundi millesimo octingentesimo septuagesimo octavo , genuit *Abra-*

hamum anno ætatis suæ centesimo trigesimo . Vixit , postquam genuit annos septuaginta quinque . Vixit in universum annos ducentos quinque . Mortuus est anno Mundi bis millesimo octuagesimo tertio .

Abrahamus , natus est anno Mundi bis millesimo octavo , & vocatus est a Deo , ut iret in terram Chanaan , anno ætatis suæ septuagesimo quinto , hoc est , anno Mundi bis millesimo octuagesimo tertio . Ex quo annorum Patriarcharum postdiluvianorum calculo , ad Textus Hebræi Chronologiam exacto , emergit summa annorum a creatione Mundi usque ad vocationem *Abrahami* , duorum millium & octoginta trium . A Diluvio autem Noetico usque ad vocationem *Abrahami* , exurgit summa annorum quadringentorum & viginti septem .

CALCULUS PATRIARCHARUM

Secundæ Mundi Ætatis , juxta Codices Græcos , id est , juxta lxx. Interpretum Chronologiam , qualis exhibetur in Basiliensi , & Wechelianna Editione .

SEMUS natus est anno Mundi bis millesimo centesimo sexagesimo quinto . Genuit *Arphaxad* annos natus centum . Vixit , postquam genuit , annos trecentos triginta quinque . Vixit in universum quadringentos triginta quinque . Mortuus est anno Mundi bis millesimo sexcentesimo . Observandum tamen est , quosdam esse Codices Græcos , in quibus legitur , Diluuium contigisse anno Mundi bis millesimo ducentesimo quadragesimo secundo , & secundum horumque Græcorum Codicum calculos dicendum est , *Semum* genuisse *Arphaxad* anno Mundi ineunte bis millesimo ducentesimo quadragesimo quinto , hoc est biennio expleto post diluuium . Verum ipse annorum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis calculos hic apponam juxta illos Codices Græcos , qui diluuium universale præfigunt ad annum Mundi bis millesimum ducentimum sexagesimum secundum , ex quo sequitur , *Semum* genuisse *Arphaxad* anno Mundi bis millesimo ducentesimo sexagesimo quinto , id est , biennio jam elapso a Noetico Diluvio .

Arphaxad , natus est anno Mundi bis millesimo ducentesimo , sexagesimo quinto . Genuit *Cainanem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo quinto . Vixit , postquam genuit , annos trecentos & triginta . Vixit in universum quadringentos sexaginta quinque . Mortuus est anno Mundi bis millesimo septingentesimo trigesimo .

Cainan , natus est anno Mundi bis millesimo quadringentesimo . Genuit *Salem* anno ætatis suæ centesimo trigesimo . Vixit , postquam genuit , annos trecentos triginta . Vixit in universum quadringentos sexaginta annos . Mortuus est anno Mundi bis millesimo octingentesimo sexagesimo .

Sale , natus est anno mundi bis millesimo quingentesimo trigesimo . Genuit *Heberem* an-

no ætatis suæ centesimo trigésimo. Vixit, postquam genuit, annos trecentos triginta. Vixit in universum annos quadringentos sexaginta. Mortuus est anno Mundi bis millesimo nongentesimo nonagesimo.

Heber, natus est anno Mundi bis millesimo sexcentesimo sexagesimo. Genuit *Phaleg* anno ætatis suæ centesimo trigésimo quarto. Vixit, postquam genuit, annos trecentos septuaginta. Vixit in universum annos quingentos & quatuor. Mortuus est anno Mundi ter millesimo centesimo sexagesimo quarto.

Phaleg, natus est anno Mundi bis millesimo septingentesimo nonagesimo quarto. Genuit *Rebu* anno ætatis suæ centesimo trigésimo. Vixit, postquam genuit, ducentos & novem annos. Vixit in universum annos trecentos triginta novem. Mortuus est anno Mundi ter millesimo centesimo trigésimo tertio.

Rebu, natus est anno Mundi bis millesimo nongentesimo vigésimo quarto. Genuit *Sarug* anno ætatis suæ centesimo trigésimo secundo. Vixit postquam genuit annos ducentos & septem. Vixit in universum annos trecentos triginta novem. Mortuus est ter millesimo ducentesimo sexagesimo sexto.

Sarug, natus est anno Mundi ter millesimo quingagesimo sexto. Genuit *Nachorem* anno ætatis suæ centesimo trigésimo. Vixit, postquam genuit, annos ducentos. Vixit in universum annos trecentos triginta annos. Mortuus est anno Mundi ter millesimo ducentesimo octogésimo sexto.

Nachor, natus est anno Mundi ter millesimo centesimo septuagesimo sexto. Genuit *Thare* anno ætatis suæ centesimo septuagesimo nono. Vixit, postquam genuit, annos centum viginti novem. Vixit in universum annos trecentos & octo. Mortuus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo nonagesimo quarto.

Thare, natus est anno Mundi ter millesimo trecentesimo sexagesimo quinto. Genuit *Abrahamum* anno ætatis suæ septuagesimo. Vixit, postquam genuit, annos centum triginta quinque. Vixit in universum annos ducentos quinque. Mortuus est anno Mundi ter millesimo quingentesimo septuagesimo.

Abrahamus, natus est anno Mundi ter millesimo quadringentesimo trigésimo quinto, & vocatus est a Deo, ut e Chaldaea iret in terram Chanaan, anno ætatis suæ septuagesimo quinto, hoc est, anno Mundi ter millesimo quingentesimo decimo.

Ex hac supputatione annorum, qui juxta Codices Græcos, effluerunt a Diluvio Noetico, quod contigit biennio ante nativitatem *Arphaxad*, usque ad vocationem *Abrahami*, coalescit summa annorum mille ducentorum quinquaginta; Cum tamen juxta Codices Hebræos, sicut paulo ante observavimus, a diluvio usque ad Vocationem *Abrahami* numerentur duntaxat anni quadringenti viginti septem.

CALCULUS PATRIARCHARUM

Secunda Mundi Ætatis, juxta Codicem Samaritanum, ex Eusebii Chronico.

SEMUS, filius Noemi, natus est anno Mundi millesimo ducentesimo nono. Genuit *Arphaxad* annos natus centum. Vixit, postquam genuit, annos quingentos. Vixit in universum annos sexcentos. Mortuus est anno Mundi millesimo octingentesimo nono.

Arphaxad, natus est anno Mundi millesimo trecentesimo nono (hoc est biennio post Diluvium, quod juxta Samaritanum Codicem, accidit anno Mundi millesimo trecentesimo septimo, (Quem annorum numerum in Patriarchis primæ Mundi Ætatis contractiorem esse convenit inter omnes sacre Chronologia peritos) *Arphaxad* anno ætatis suæ centesimo trigésimo genuit *Salem*. Vivit, postquam genuisset, annos trecentos tres. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres. Mortuus est anno Mundi millesimo septingentesimo quadragésimo secundo.

Sile, natus est anno Mundi millesimo quadringentesimo trigésimo nono. Genuit *Heberem* anno ætatis suæ centesimo trigésimo. Vixit, postquam genuit, annos trecentos tres. Vixit in universum annos quadringentos triginta tres. Mortuus est anno millesimo octingentesimo septuagesimo secundo.

Heber, natus est anno Mundi millesimo quingentesimo sexagesimo nono. Genuit *Phaleg* anno ætatis suæ centesimo trigésimo quarto. Vixit, postquam genuit, annos ducentos septuaginta. Vixit in universum quadringentos quatuor annos. Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo septuagesimo tertio.

Phaleg, natus est anno Mundi millesimo septingentesimo tertio. Genuit *Rebu* anno ætatis suæ centesimo trigésimo. Vixit, postquam genuit, annos centum novem. Vixit in universum annos ducentos triginta novem. Mortuus est anno Mundi millesimo nongentesimo quadragésimo secundo.

Rebu, natus est anno Mundi millesimo octingentesimo trigésimo tertio. Genuit *Sarug* anno ætatis suæ centesimo trigésimo secundo. Vixit postquam genuit, annos ducentos septem. Vixit in universum annos trecentos triginta novem, & mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo septuagesimo secundo.

Sarug, natus est anno Mundi millesimo nongentesimo sexagesimo quinto. Genuit *Nachorem* anno ætatis suæ centesimo trigésimo. Vixit, postquam genuit, annos centum. Vixit in universum annos ducentos triginta. Mortuus est anno Mundi bis millesimo centesimo nonagesimo quinto.

Nachor, natus est anno Mundi bis millesimo nonagesimo quinto. Genuit *Tharem* anno ætatis suæ septuagesimo nono. Vixit, postquam genuit, annos sexaginta novem. Vixit in universum annos centum quadraginta & octo. Mortuus est an-

no Mundi bis millesimo ducentesimo quadragesimo tertio.

Thare, natus est anno Mundi bis millesimo centesimo septuagesimo quarto. Genuit *Abrahamum* anno ætatis suæ septuagesimo. Vixit, postquam genuit, annos septuaginta quinque. Vixit in univ-ersum annos centum quadraginta quinque. Mortuus est anno Mundi bis millesimo trecentesimo & decimo nono.

Abrahamus natus est anno Mundi bis millesimo ducentesimo quadragesimo quarto. Vocatus est a Deo, ut e Chaldæa veniret in terram Chanaan anno ætatis suæ septuagesimo quinto, hoc est, anno, Mundi bis millesimo trecentesimo decimo nono.

Ex hac supputatione annorum Patriarcharum secundæ Mundi Ætatis, juxta Codicem Samaritanum, perspicuum est, a Diluvio Noerico, quod biennio integro præcessit nativitate *Arphaxad*, effluxisse usque ad vocationem *Abrahami* mille & duodecim annos.

D. His certe diversis calculis memoriam meam onerare nolo. Sed sufficit mihi, ut in genere sciam, discrepantiam illam, quæ in numerandis annis Patriarcharum ante & post Diluvium reperitur inter Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos, ad isthæc duo potissimum capita revocari. Et primo quidem, juxta Codices Hebræos a creatione Mundi usque ad Diluvium universale numerantur anni mille sexcenti quinquaginta sex. Juxta vero Codices Græcos a creatione Mundi usque ad Diluvium universale percententur anni bis mille ducenti sexaginta duo anni. Juxta autem Codices Samaritanos a creatione Mundi usque ad generale Diluvium numerantur duntaxat anni mille trecenti septem. Præterea, a generali Diluvio usque ad vocationem *Abrahami* interfluxerunt juxta Codices Hebræos, anni quadringenti viginti septem. Juxta autem Codices Græcos, anni mille ducenti quinquaginta. Denique, juxta Codices Samaritanos, mille & duodecim anni. Quo fit, ut a creatione Mundi usque ad vocationem *Abrahami* putari debeant, juxta Codices Hebræos, anni 2083. Juxta Codices Græcos, anni 3510. Postremo, juxta Codices Samaritanos, anni 2319. Hæc duo Chronologica capita, quæ annos Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis spectant, & in quibus sita est tota discrepantia, quæ invenitur inter Codices Hebræos, Græcos, & Samaritanos, mihi in præsentia scire abunde sufficit. Sed dicas, rogo te, quosnam ex his Codicibus, Hebræis, Græcis, & Samaritanis, calculos in putandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis sectetur Ecclesia Romana, cujus Doctrinam sequi, & auctoritati obtemperare, summo semper honoris & religionis loco ducam?

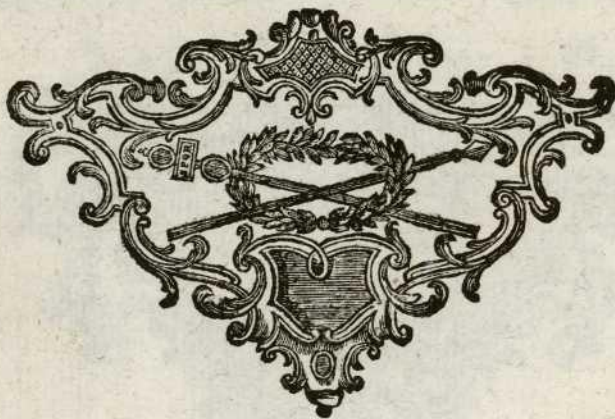
M. Codices Hebræos, in putandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, præferendos esse Codicibus Græcis, seu Chronologiæ lxx. Interpretum, & Codicibus Samaritanis, jam, ut bene memini, commonstravi sub finem Colloquii tertii in Historiam primæ Mundi Ætatis. His autem, quæ ad id evincendum ibidem adduximus,

momentis pauca hic adjiciam, quibus palam fiet, Ecclesiam Romanam, seu Catholicam, in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, præponere Chronologiam Textus Hebræi Codicibus Græcis, seu Chronologiæ Versionis lxx. Interpretum, necnon Codicibus Samaritanis. Et primo quidem certum est, Ecclesiam Romanam in quinque primis a Christo nato sæculis secutam fuisse Latinam Scripturæ sacræ Versionem, dictam *Italiam*, in qua anni Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis putabantur juxta Chronologiam Versionis lxx. Interpretum; at in sexto sæculo hanc Scripturæ sacræ Versionem, dictam *Italiam*, fuisse ab Ecclesia Romana repudiatam, & in ejus locum susceptam esse Latinam Scripturæ sacræ Editionem, quam *Vulgatam* appellamus, a *S. Hieronymo* concinnatam, in qua annorum Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis calculi cum Chronologia Textus Hebræi optime coherent, & quam longissime recedunt ab Epilogismo Codicum cum Græcorum, tum Samaritanorum. Hanc autem Latinam Scripturæ sacræ Versionem, dictam *Vulgatam*, quæ ab Œcumenico Concilio Tridentino *Authentica* declarata est, Ecclesia Romana etiamnum studiose retinet, & ab ea neminem ne transversum quidem digitum discedere debere edixit, quod sane argumento est, Ecclesiam Romanam, in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, approbare Chronologiam sacri Textus Hebræi, non vero calculos Codicum Græcorum, seu lxx. Interpretum, nec etiam calculos Codicum Samaritanorum. Hanc esse veram Ecclesiæ Romanæ mentem declararunt sacræ Congregationes super hac re, jubentibus Romanis Pontificibus habitæ Romæ. At enim, sacra *Indicis* Congregatio, dum censorio stigmatè confixit tertium sancti *Juliani*, Archiepiscopi Toletani, Librum, in quo prædictus Archiepiscopus, in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Mundi Ætatis, mordicus adheret Chronologiæ lxx. Interpretum; hæc, inquam, sacra *Indicis* Congregatio declarat, certum & omnibus exploratum esse debere, Ecclesiam Catholicam in Editione *Vulgata* approbare annorum rationem, quæ est in Codicibus Hebræis. Hæc sacræ Cardinalium Congregationis censoria nota legitur (teste nostro *Malvenda* lib. 2. de *Anticristo* c. 8.) in margine Operis *S. Juliani* in Editione posteriori *Bibliotheca Patrum*. Eadem etiam sacra Congregatio, damnando Annotationes, quas *Antonius Cointius*, Doctor Bituricensis, in Chronologia *Nicephori*, Patriarchæ Constantinopolitani, edidit, hunc Auctorem ideo censura perfrinxit, quod dum nimio studio Chronologiam lxx. Interpretum propugnabat, non videret, se incaute hebraici fontis, & Edrionis *Vulgatæ* Chronologiam labefactare, & sanctos Patres corruptelam Chronologiæ lxx. Interpretum ultro profiteri. Hæc censoria illius sacræ Congregationis Nota Tomo septimo *Bibliotheca Patrum*, Editionis Parisiensis, anni MDLXXXV. in Chronologia *Nicephori* affixa est. Præterea, sacra Bibliorum Congregatio, sub Gregorio XV. Pontifice Maximo, habita, & cujus Acta manuscripta Romæ in Bibliotheca Angelica Patrum Augustinianorum asservantur

tur sanxit ut in emendandis & castigandis Sacris Bibliis, quotiescumque Codices Græcos inter & Hebræos aliqua occurrit dissonantia, Codices Hebræi semper anteponantur Græcis, juxta Regulam, quam c. 13. lib. 15. *De Civit. Dei* suppledit *S. Augustinus*. Ex his itaque momentis nullo negotio colligere potes, Ecclesiam Romanam in numerandis annis Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, Chronologiam Textus Hebræi præferre Chronologiæ Codicum Græcorum, seu lxx. Interpretum, & calculo Codicum Samaritanorum, quia, ut inquit *Sacra Indicis Congregatio*, Ecclesia Catholica approbat in Editione Vulgata calculum annorum Patriarcharum primæ & secundæ Ætatis, qui cum sacri Textus Hebræi Chrono-

logia apprime cohæret, & a calculo cum Græcorum, tum Samaritanorum longe lateque discrepat, sicut in Codicibus Græcis agnoverunt sancti Patres, qui ideo corruptelam Chronologiæ lxx. Interpretum candide professi sunt. Sed tempus est ut vela contrahamus, & tam Colloquio nostro, quam Historiæ Sacræ in secundam Mundi Ætatem coronidem imponamus postridie, si nos Deus, Optimus Maximus, sospites & incolumes servet, primum Colloquium in Musæo nostro pomeridianis horis habituri in Historiam tertiæ Mundi Ætatis, quæ auspiciatur a vocatione Patriarchæ *Abrahami*, & protenditur usque ad egressionem Israelitarum ex Ægypto.

FINIS TOMI PRIMI.

FINIS TOMI PRIMI

RECEIVED
The following is a list of the names of the persons who have been admitted to the office of the Secretary of the Board of Education, since the last meeting of the Board, on the 1st day of January, 1870. The names are given in the order in which they were admitted, and are taken from the records of the Board.

FR. IGNATII HYACINTHI AMAT
DE GRAVESON

ORD. FF. PRÆDICATORUM
SACRÆ FACULTATIS PARISIENSIS DOCTORIS,
ET COLLEGII CASANATENSIS THEOLOGI,
OPERA OMNIA

NUNC PRIMUM DILIGENTER COLLECTA, IN UNUM CORPUS
REDACTA, ET LUCULENTISSIMIS ADDITIONIBUS,
PERPETUISQUE ADNOTATIONIBUS ILLUSTRATA

A PATRE

JOANNE DOMINICO MANSI

Congregationis Matris Dei Lucensi.

TOMUS SECUNDUS

COMPLECTENS

Historiæ Ecclesiasticæ Veteris Testamenti Volumen Secundum.

V E N E T I I S,

M D C C L X I.

Ex TYPOGRAPHIA REMONDINIANA.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

DE GRAYSON
TR. IGNATI HYACINTHI AMAT

ORD. FR. P. R. EDICTORUM
SACRE FACULTATIS PARISIENSIS DOCTORIS
ET COLLEGI CASANATENSIS THEOLOG.

OPERA OMNIA

NUNC PRIMUM DILIGENTER COLLECTA, IN UNUM CORPUS
REDACTA, ET LUCULENTISSIMIS ADDITIONIBUS,
PERPETUORUM ADNOTATIONIBUS ILLUSTRATA

A P A V E

IOANNI DOMINICO MANSI

Congregatio Sancti De Luce

TOMUS SECUNDUS

CORRECTUS

in fine. Hec est editio Veteris Testamenti Volumen Secundum

V E N I T I S

M D C C X I

EX TYPOGRAPHIA REMONDINIANA
PATERIORUM TERNIENSIS, NE TRIVIALE

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, SEU TERTIÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ incipit a vocatione Abrahami, & protenditur usque ad ingressum Populi Israelitici in Ægyptum.

ISTORIAM Ecclesiasticam Veteris Testamenti ab *Adamo*, primo omnium hominum parente, usque ad vocationem *Abrahami*, hætenus, bene fortunante Deo, perduximus, ac tantam, sive tempore universalis Diluvii, sive post reparatum a tribus filiis *Noemi* genus humanum, aquis Diluvii pene extinctum, ostendimus fuisse malitiam hominum, in

omnia flagitiorum genera ruentium, ut inde proclive sit judicare, Deum his temporibus permisisse tot nefanda hominum scelera, ut palam fieret, quam necessaria esset Incarnatio Unigeniti Filii sui, quem, ceu Messiam, Mundique Liberatorem, missurum se promiserat *Adamo*, dum, post illius peccatum, statim serpenti, qui *Evan* seduxerat, imprecatus est his verbis: *Ipsa conteret caput tuum*, id est, Messias, qui ex sæmina nasciturus est, quemque præfixo tempore mittam, conteret caput tuum. At, ineunte tertia Mundi Ætate, quæ incipit a vocatione Patriarchæ *Abrahami*,

& cujus historiam describere in præsentia aggredimur, voluit Deus hanc suam de mittendo Liberatore, seu Messia, promissionem, factam Adamo, evidentius declarare, gentemque sibi specialiter elegit, e qua verus Messias, Jesus Christus Dominus noster, carnem humanam induens, in lucem proditurus erat, & generi humano, primigenia protoparentis labe perditio, salutem allaturus. Nonnullos igitur homines, Deus, summa cujus bonitas prævalet hominum nequitiae, sub initium tertiæ Mundi Ætatis, in tanta ubique inundantium malorum colluvie, pueros & illibatos servavit sibi, & inter cæteros *Abrahamum*, ex familia *Semi*, filii *Noemi*, oriundum, elegit, ut esset pater credentium, & caput numerosæ gentis, quæ ex eo oritura erat, cuique Deus Leges, Ritus, Sacrificia, aliaque id genus præscribere debebat, quibus Jesus Christus Dominus noster, verus a Deo promissus Messias, dignitas ejus, opera, vita, doctrina, & mors prænunciarentur, atque sub variarum figurarum, typorum, atque signorum involucribus significarentur, ita ut hæc gens, a Deo electa, & cujus caput erat *Abrahamus*, dum eum speraret, & expectaret promissum a Deo Salvatorem, eadem spe & expectatione totum impleret Orbem, & huic excipiendo homines aliquando bene præparati essent, sicut eleganter differit *Eusebius*, Episcopus Cæsariensis, Lib. I. *Historiæ Ecclesiasticæ*, cap. 2. juxta Editionem Valesianam, sed præcipue in Proœmio Lib. VIII. *De Demonstratione Evangelica*. Hanc autem tertiæ Mundi Ætatis Historiam tribus Colloquiis, ne a præscripta nobis methodo recedamus, absolvemus. In primo Colloquio attingemus, breviter tamen, singula, quæ attinent ad sacram tertiæ Mundi Ætatis Historiam, inferemusque etiam compendiosam narrationem quarundam rerum exoticarum, quæ, licet ad variarum Nationum prophanas Historias spectent, nihilominus intelligentiæ Historiæ sacræ haud parum subservire, eique aliquid luminis affundere possunt. In altero Colloquio proponemus dubia, quæ circa Historiam tertiæ Mundi Ætatis, tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ interpretes movere solent, eaque diluemus. In postremo Colloquio, præcipua Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis gesta, & scripta, quæ vel Jesum Christum, verum Messiam, adumbrarunt, vel venturum vaticinantur, perstringemus, atque accuratorem in putandis eorum annis Chronologiam stabilire satagemus.

C O L L O Q U I U M P R I M U M.

In quo attinguntur singula, quae vel ad sacram tertiae Mundi Aetatis Historiam pertinent, vel clariori ejus intelligentiae inservire possunt.

DISCIP.

RES, quas *Abrahamus* præclare gessit a tempore, quo ex *Ur Chaldaeorum* vocatus est a Deo usque ad sacrificium, quo, ad obediendum Deo, voluit dilectissimum filium suum *Isaacum* mactare, abunde

in tertio nostro Colloquio in Historiam secundae Mundi Aetatis retulisti, quas quidem ut agnoscas memoriae meae adhuc infixas hætere, eas nunc paucis verbis complectar. *Abrahamum* itaque Deus vocavit ex *Ur Chaldaeorum*, Gente Idololatra, ut enim constitueret caput Gentis, quam in populum fidelem & peculatarem sibi selegerat. *Abrahamo* promisit Deus, nasciturum ex semine ejus Messiam, seque ei daturam Terram Chanaan, in quam *Abrahamus*, protinus Deo obtemperans, relicta Charane & cognatione sua, venit cum *Sara*, uxore sua, & cum *Lotho*, fratris sui filio. In hac Terra Chanaan, tanquam peregrinus, sub Tabernaculis habitavit *Abrahamus*, & ex ea, propter grassantem famem exire coactus, venit in Ægyptum, ubi *Saram*, uxorem, ut periclitanti vitæ suæ consuleret, vocavit sororem suam, quam in domum Regis sublatam, letus postea accepit. Ex Ægypto egressus *Abrahamus* cum uxore sua *Sara*, multis locupletatus divitiis, sese in Terram Chanaan recepit. Sed cum hac Regio multo pecori alendo haud sufficeret, *Lothus*, a patruo suo *Abrahamo* divulsus, sedes suas in urbe Sodoma fixit, qua direpta a rege *Codorlabomoro*, cum & ipse *Lothus* in hac urbis Sodomæ direptione fuisset abductus captivus, confestim *Abrahamus*, trecentis & octodecim armatis servis suis, *Lothum* nepotem suum, urbisque hujus direptæ populum pristinam in libertatem vindicavit. Redeunti *Abrahamo* a caede Regis *Codorlabomor*, occurrit *Melchisedechus*, Sacerdos, qui ei benedixit. Urbem Sodomam, ob nefandissimam & præposteram suorum incolarum libidinem, igne caelesti consumpsit Deus, ex quo incendio solus *Lothus* ab Angelo ereptus est cum uxore & utraque filia; at *Lothi* uxor, cum post se, contra divinum mandatum, muliebri fortassis curiositate, respectasset, in statuam salis actum versa est. *Abrahamus* ex *Agare*, ancilla sua, quam uxorem duxerat, filium suscepit *Ismaelem*, quem, licet primogenitum, una cum *Agare*, matre, domo sua, jussu Dei, expulit *Abrahamus*, postquam *Sara*, altera ipsius conjux, jam in effata ætate peperisset, juxta divinas promissiones, *Isaacum*, in quo benedicendæ erant omnes Gentes, quia ex *Isaaci* stirpe nasciturus erat Messias. Cum autem jam adolevisset *Isaacus*, volens Deus fidem

& obedientiam *Abrahami* toto Orbe illustrem reddere, præcepit huic Patriarchæ, ut eum, quem in deliciis, & in oculis habebat, filium suum *Isaacum* suis ipse manibus mactaret. Deo itaque imperanti, abjecta omni mora, *Abrahamas*, post homines natos obedientissimus, filium suum *Isaacum* immolandum obtulit; illum tamen non mactavit, quia Deus ipse, qui jusserat mactandum, patris fidem explorans prohibuit per Angelum ne faceret. Hæc sunt in summa res ab *Abrahamo* præclare gestæ, quas in tertio Colloquio in Historiam secundae Mundi Aetatis late exposuisti, quasque ipse compendiosa narratione hic perstrinxisti, ut intelligas, eorum, quæ hætenus, in nostris Colloquiis de sacra Historia narrasti, notitiam adhuc memoriae meae tenaciter inharere. Sed age nunc, si placet, & percense cætera, quæ *Abrahamus*, post illud sacrificium, quo, parens divino præcepto, filium suum *Isaacum* mactare voluit, gessit usque ad suum obitum.

MAGISTER. Priusquam de aliis *Abrahami* gestis usque ad ipsius obitum sermonem instituamus, præstat, ut observes, sacrificium istud, quod Deus, ad explorandam fidem *Abrahami*, jussit, ut sibi ab illo Patriarcha per mactationem filii *Isaaci* offerretur, fuisse in Populo Dei insolitum, & apud Barbaros dumtaxat Populos, atque Ethnicos postea usurpatum, sicut memini me jam in præcedentibus nostris Colloquiis observare. At, certum est, sacrificia vel ex animalibus, vel ex frugibus terræ, fuisse ab exordio Mundi Deo a Patriarchis oblata, ut liquido constat ex sacrificiis *Abelis*, & *Caini*, huncque morem ejusmodi sacrificia Deo offerendi non solum ad Patriarchas primæ & secundæ Aetatis fuisse propagatum; sed etiam ubique terrarum ad Christi Domini usque adventum obtinuisse. Ex quo facile intelligere potes, quam horrenda sit & plane prodigiosa quorundam prophanorum hominum, seu incredulorum, & Atheorum cæcitas, qui in iis sacrificiis semper Deo oblati, sive in illo religioso cultu, qui ab omnibus hominibus ubique terrarum ab ipso Mundi exordio fuit omni ævo exhibitus Deo, pertinacia plusquam adamantina detestant agnoscere invictum argumentum existentiae Dei, cui Mundus iste originem suam debeat, & a quo administraretur & regatur. Nam, ut obiter dicam, unde, quæso, tam constans, tamque omnium hominum animis alte insidens de Deo per sacrificia colendo (si Deus nullus sit) opinio atque sententia? Et unde etiam tanta paucis Atheis (sicut ipsis videtur) sapientia, ut id ipsi videant, quod, a nulla Gente, nullo Populo, deprehensum atque animadversum fuit, immo quod ab

omnibus tanquam impium & execrandum, constanter & universaliter fuit rejectum? Sed misis illis miseris Atheis, qui veritati de existentia Dei, quæ in sacrificiis Deo ab exordio Mundi oblati radiis solaribus clarior apparet, perfidum pectus, mentemque pertinaciter occidunt; prosequamur nunc cætera *Abrahami* præclare gesta usque ad ipsius obitum. *Sara*, uxor *Abrahami*, annos nata centum viginti septem, diem ultimum clausit in civitate Arbee, quæ est *Hebron* in Terra *Chanaanæ*, ad cussus sepulturam *Abrahamus*, postquam ei parentatus duplicem speculationem ab *Ephrone* Hebræo, filio *Seor*, quadringentis siclis emit, ibique sepulta fuit *Sara*, quæ, ut obiter dicam, typum gessit *B. Mariæ Virginis*. *Sara* quippe, admirabili fide prædita, peperit *Isaacum*, in quo Deus omnibus Gentibus benedicere debebat; juxta promissionem, quam Deus fecit *Abrahamo*, *Genesis* cap. 17. v. 15. & 16. ei dicens: *Sarai*, uxorem tuam, non vocabis *Sarai*, sed *Saram*, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus sum, eritque in Nationes, & Reges populorum orientur ex eo. Præterea, *Sara* passa est gravia incommoda ab *Agare*, ancilla sua, quem *Abrahamus* decennio postquam in Terra *Chanaanæ* suum domicilium posuisset, uxorem duxit, quæque fuit mater *Ismaelis*? Quæ omnia perfecte præfigurant Beatam *Mariam* Virginem, quæ eximia fide donata, omnique gratiarum genere cumulata, Mater fuit simul & Virgo, atque Jesum Christum, verum Messiam a Deo promissum, & in *Isaaco*, filio *Saræ*, adumbratum, peperit, & gaudium suo partu attulit universo Mundo. Deinde, sicut *Isaacum*, filium *Saræ*, exagitavit *Ismael*, filius *Agaris*; ita Jesum Christum, Filium *B. Mariæ Virginis*, persecuti sunt *Judæi*, filii *Synagogæ*, cujus typum gessit *Agar*, mater *Ismaelis*. Postremo, quemadmodum *Agar*, ejusque filius *Ismael*, fuerunt, jubente Deo, ex ædibus *Abrahami* expulsi; ita *Synagoga* fuit a Deo rejecta ac penitus repudiata; & filii *Synagogæ*, seu *Judæi*, ab Ecclesia Jesu Christi, quem ceu verum Messiam agnoscere renuerunt, extorres facti sunt, & per universum Orbem dispersi, miseris & calamitatibus oppressi, laribus & patrio solo profligati, Republica & propria Civitate Hierusalem privati, sine Rege, sine Duce, sine Templo, sine Sacerdote, atque omnibus Nationibus exosi, miseram servitutem servire coguntur.

D. Quando quidem de *Sara* uxore *Abrahami*, sermonem jam facere cœpisti, vellem in primis scire, an *Abrahamus*, dum in *Ægypti* finibus versaretur, *Saram*, uxorem suam, quam, ut antea dixisti, ob eximiam ejus pulchritudinem, *Pharao*, *Ægyptiorum* Rex, rapuerat, ut ea impudice fruereetur, intactam ab eodem receperit, aut vitiatam? Causam ea de re dubitandi ingerit mihi altum silentium sacri Scriptoris *Moyse*, qui cap. 12. Libri *Genesis* narrans historiam prioris raptus *Saræ* a *Pharaone*, Rege *Ægypti*, ne unum quidem profert verbum, ex quo colligi possit, *Abrahamum* recepisse ab illo *Pharaone* intactam uxorem suam *Saram*, quam ille Rex, impo-

tenti libidine flagrans, rapuerat; cum tamen idem sacer Scriptor *Moyse* cap. 20. Libri *Genesis* describens historiam posterioris raptus *Saræ* ab *Abimelecho*, Rege *Palæstinorum*, seu *Geraritarum*, diserte dicat, *Saram* non fuisse violatam, seu vitiatam a Rege *Abimelecho*. Sic enim scribit *Moyse* vers. 4. capitis citati: *Abimelech* vero non tetigerat eam, idest, *Saram*. Hunc igitur nodum, si placet, dissolve.

M. Saram, conjugem *Abrahami*, non fuisse pollutam a Rege *Pharaone* (commune id & appellativum Regum *Ægypti* nomen erat) constans est ac perpetua omnium sententia; idque sacra hujus loci historia satis evidenter declarat, quippe quæ docet, hunc *Pharaonem* fuisse, ob raptum *Saræ*, multis plagis, tam ei, quam toti illius familiæ inflicti, a Deo flagellatum, non alia sane ratione, quam ut ille Rex, divinis flagellis castigatus, a *Saræ* congressu, cujus potius inflammatus cupidine erat, detereretur. Vehemens enim corporis dolor, ut experientia sat superque notum est, omnem sensum ardentissimæ libidinis restringit, ab irrationali & estræni coerct impetu, cohibet incontinentem mentem, sistit concupiscentiam indomitam, refrænatque lascivientis furoris insaniam. Sic Deus per illas poenas Regi *Pharaoni* immisissas periclitanti *Saræ* pudicitiam consuluit. In hac ratione potissimum acquiescit *S. Augustinus*. Accedit præterea altera ratio, quam suppeditat Regis hujus *Pharaonis* cum *Abrahamo* expostulatio, eum sic alloquentis: *Quam ob causam dixisti, Saram esse sororem tuam, ut tollorem eam mihi in uxorem?* Quibus verbis aperte quidem innuit Rex *Pharao*, se voluisse *Saram* accipere in uxorem, sed fatetur tamen, se necdum eam accepisse, quia, sicut optime observat *Sanctus Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in *Genesis*, quæcumque mulierum, juxta *Librum Esther*, placuisset Regi apud *Veteres*, sex mensibus ungebatur oleo myrrino, & sex mensibus in pigmentis variis erat, & curationibus femininarum, & tum demum ingrediebatur ad Regem. Atque ita potest fieri, ut *Sara*, postquam placuerat Regi, dum per annum ejus ad Regem præpararet introitus, & *Abrahe* *Pharao* multa donaverit & *Pharao* postea sit percussus a Deo, illa adhuc intacta ab ejus concubitu permanente. Hactenus *Sanctus Hieronymus*, cujus rationem dilati congressus *Saræ* cum Rege *Pharaone* non calculo approbat *S. Augustinus*, *Questione xxvi*, in *Genesis*, & in *Libro De octo Dulcissimi Questionibus*, *Questione vii*. Sed, inquit, occur igitur *Moyse* cap. 12. Libri *Genesis* non explicate dicit, *Saram* non fuisse vitiatam a Rege *Pharaone*, cum tamen cap. 20. ejusdem Libri exerte dicat, *Saram* in simili casu non fuisse pollutam a Rege *Abimelecho*? Huic quæstioni respondet *Theodoretus* quæst. lxxii. In *Genesis*: *Manifestum est, inquit, cum primum Sara rapta est a Pharaone, Deum egrotatione quadam, quasi vinculo quodam eum obligasse, ne Saram violaret. Egrotatio enim appetitionem Regis hebetavit, & venator intra retia sua captam habens feram, quam maxime optabat, præda tamen frui non potuit. Sed querendum est, cur Saram non fuisse*

fuisse tacitam a Rege (scilicet Pharaone) hoc loco scriptum non fuerit, quemadmodum infra scriptum est (seu cap. 20. Lib. Gen.) cum eadem (idest, Sara) postea a Rege Abimelecho accepta esset? Verum Sara per id temporis (idest, quando rapta fuit a Rege Abimelecho) paritura erat Isaac. Ne igitur suspectum illud semen esset, ibi scriptum est, Saram servatam fuisse a Deo, ne ab Abimelecho pollueretur. Hæc Theodoretus.

D. In historia de sepultura Saræ, offendi in Scriptura Sacra antilogiam, seu contradictionem, quæ, ut candide fatear, multum mihi exhibet negotii, cuique solvendæ imparem me esse ultro profiteor. *Moyse* quippe cap. 13. Libri Genesios, ait, *Abrahamum* ad sepeliendam uxorem suam *Saram* emisse in Hebron sepulchrum ab *Ephrone*, *Hethæo*, filio *Seor*. At in Libro Actuum Apostolorum cap. 7. legitur, sepulchrum, quod emit *Abrahamus*, non fuisse positum in Hebron, sed in *Sichem*; illudque sepulchrum emisse *Abrahamum* non ab *Ephrone* *Hethæo*, filio *Seor*, sed a filiis *Emor*, filii *Sichem*. Sic enim *S. Lucas*, loco mox laudato inducit *S. Stephanum* loquentem Judæis: *Et translati sunt in Sichem* (idest, duodecim Patriarchæ filii *Jacob*) & positi sunt in sepulchro, quod emit *Abraham* pretio argenti a filiis *Hemor*, filii *Sichem*. Modum itaque hanc antilogiam conciliandi obsecro te mihi aperire non graveris.

M. Ad hunc intricatum nodum dissolvendum varios cuneos adhibere solent Scripturæ Sacræ Interpretes, quos inter nonnulli volunt, locum illum cap. 7. Actuum Apostolorum, ubi sic scriptum est: *Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor, filii Sichem*, interpolatum, seu depravatam esse, sicque restituendam esse genuinam illius loci lectionem: *Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, quod emit Jacob pretio argenti a filiis Hemor, patris Sichem*. Verum, ut cordate fatear, hæc quorundam Criticorum non mihi probatur opinio. Nam, præterquam quod in vocibus adeo diffimilibus, nulla ex parte Typographorum fingi potest depravationis occasio, certum est, omnia Exemplaria sacri Libri Actuum Apostolorum, cum Græca, tum Latina ab ipsis Apostolorum temporibus, ad hanc usque ætatem nostram junger eandem retinuisse lectionem, & *S. Hieronymum*, aliosque Patres, & Scriptores Ecclesiasticos nunquam suspicatos esse ejusmodi locum sub mendo cubare, quamvis in eo dilucidando diu multumque infudarint. Cum igitur universa Scripturæ Sacræ Exemplaria mirifice consentiant, nemo citra temeritatem locum illum vitiatum esse causari potest. Rejcta itaque hæc paucorum Criticorum sublesta admodum ac jejuna conjectura, missisque aliorum interpretationibus; perplacet mihi expositio *Venerabilis Bedæ*, qui *Comment. in cap. 7. Libri Actuum Apostolorum* rem ac tetigisse mihi videtur, dum hunc nodum sic solvit: *Docet Genesis, Abraham ab Ephron filio Seor Hebræi in Caritate locum sepulchri quadringentis argenteis sicis emisse, in quo Abraham, Isaac, & Jacob, &*

Adam protoplastus sepulti: itemque *Jacob*, de Mesopotamia reversum, juxta urbem *Sichem*, partem agri, quo tabernacula tenderet, ab *Hemor*, patre *Sichem*, datus, centum agnis accepisse. Non emit ergo *Abraham* sepulchrum ab *Hemor*, *Sichemita*, sed ab *Ephron*, *Hebræo*, in quo duodecim Patriarchæ (seu filii *Jacobi*) non sunt sepulti, sed in *Sichem*, ut diximus. Verum *B. Stephanus* vulgo loquens, vulgi magis in dicendo sequitur opiniones. Duas enim pariter narrationes conjungens, non tam ordinem circumstantis historie, quam causam, de qua agebatur, intendit. Qui enim insinulabatur adversus Locum sanctum, & Legem docuisse, pergit ostendere, quomodo *Jesus Christus* ex Lege monstratur esse promissus, & quod ipsi nec tunc *Moyse*, nec *Domino* servire maluerint. Hæc, ut potui, dixi, non præjudicans sententiæ meliori, si adst. Porro, quod dicitur: *A filiis Hemor, filii Sichem: In Græco Exemplari scriptum est: A filiis Hemor, qui fuit in Sichem: Quod Genesis Historia magis concordare videtur; tametsi fieri potuerit, ut idem Hemor patrem & filium Sichem nomine haberet*. Hæcenus *Venerabilis Beda*, cujus hac in re *Moysem* cum *S. Stephano* conciliandi modus planior ac expeditior videtur *Rahano*, *Estio*, *Melchiori Cano*, *Emmanuelis Sa Saliano*, aliisque doctissimis Scripturæ Sacræ Interpretibus, quibus ipse assentior.

D. Sed dicas, quæso, qui potuerit *Abrahamum* absque simoniæ peccato emere ab *Ephrone* duplicem speluncam in sepulturam *Saræ*, cum certum sit, jus sepulturæ rebus spiritualibus esse annexum? Emere autem aut vendere aliquid spiritualibus annexum, constans est omnium Theologorum sententia esse illicitum, & simoniæ vitio non carere. Peccavit igitur *Abrahamus*, emendo ab *Ephrone* duplicem speluncam in sepultura *Saræ*.

M. *Abrahamum* in emptione duplicis speluncæ in sepulturam *Saræ* a simoniæ labe purgant sancti Patres, quos inter unum, instar omnium laudabo *S. Thomam*, Doctorem Angelicum, qui 2.2. Quæst. C. Art. IV. ad 3. hæc scribit: *Dicendum, quod spelunca duplex, quam Abraham emit in sepulturam, non habetur quod erat consecrata ad sepeliendum, & ideo licebat Abrahæ terram illam emere ad usum sepulture, ut ibi institueret sepulchrum, sicut etiam nunc liceret emere aliquem agrum communem ad instituendum ibi cæmeterium, vel etiam Ecclesiam. Tamen quia apud Gentiles, loca sepulture deputata, religiosa reputantur, si Ephron pro loco sepulture intendit pretium accipere, peccavit vendens, licet Abraham non peccaverit emens, quia non intendebat emere nisi terram communem. Licet enim etiam nunc terram, ubi quondam fuit Ecclesia, vendere aut emere in casu necessitatis, sicut & de materia sacrorum vasorum dictum est. Vel excusatur Abraham, quia in hoc redemit suam vexationem. Quamvis enim Ephron gratis ei sepulturam offerret, perpendit tamen Abraham, quod gratis recipere sine ejus offensa non posset. Hæc S. Thomas, qui Abrahamum in emptione duplicis speluncæ in sepulturam *Saræ* egregie vindicat, Cæterum, debes hic obiter advertere *Saram*, plenam dierum, virtutum, bonorumque operum ex hac*

vita ad Deum migrasse, ac subinde nullam pro-
 fuis fidem habendam esse quibusdam Rabbini-
 bus, mentem habentes pastam chymæris, ridicule fin-
 gunt, dæmonem sub humana specie apparuisse
Saræ, eique nunciassse, quemadmodum Abrahamus
 pararet immolare filium suum *Isaacum*. Quo in-
 fausto insperatoque nuncio, dictitant illi Rabbi-
 ni, adeo confternatam animo fuisse *Saræ*, ut
 mox, præ doloris magnitudine, fatiscens, plane-
 que deficiens, vitam cum morte commutarit.
 Hanc puram putamque Rabbiorum fabulam esse
 pluribus momentis evinco. Primo, quia Scripturæ
 Sacræ omnino refragatur. Nam *Moyse*s, per-
 acto sacrificio Arietis, quem in locum filii sui
Isaacii suffecit & immolavit *Abrahamus*, nar-
 rat, hunc Patriarcham reversum esse *Berfabee*,
 atque ibidem habitasse: At, *Saræ*, ut ait idem
 sacer scriptor *Moyse*s, mortua & sepulta est in
Hebron. *Abrahamus* igitur *Berfabee* aliquandiu
 commemoratus est, & inde remigravit in urbem
Hebron. Præterea, juxta probabiliorum cum
Josephi, Hebræi, tum peritiorum Scripturæ Sac-
 cræ Interpretum sententiam, *Isaacus* attigerat an-
 num ætatis suæ vigesimum quintum, quando
 pater ipse *Abrahamus* eum immolare voluit:
 Cui sententiæ illud consequens est, fuisse tunc
Abrahamum centum & viginti quinque anno-
 rum; genuit siquidem *Isaacum*, cum jam cen-
 tenarius esset. Consequens etiam istud est,
Saræ, tempore, quo *Abrahamus* filium suum
 mactare voluit, non solum fuisse adhuc in vi-
 vis, sed etiam duodecim annis superstitem per-
 mansisse, quia *Saræ* peperit *Isaacum* cum esset
 nonagenaria, & obiit annos nata centum viginti
 septem, sicut legitur *Genesis* cap. 23. Non de-
 sunt etiam aliqui Scriptores, qui pertendunt,
Isaacum attigisse dumtaxat annum decimum, aut
 duodecimum ætatis suæ, quando pater ipse *A-*
brrahamus illum voluit Deo in sacrificium offer-
 re. Ex qua sententia sequitur, *Saræ* longe plu-
 res quam duodecim annos, post *Isaacii*, filii sui,
 sacrificium vixisse. Sed, ut ingenue dicam, hæc
 mihi non probatur illorum Scriptorum sententia,
 quia *Moyse*s disertè asserit, *Abrahamum* imposuisse
 humeris *Isaacii*, portanda ligna in holocaustum
 necessaria, cui sane ferendo oneri impar fuisset
 tam tenera ætas, præsertim vero in ascensu mon-
 tis arduo & laborioso. Tertio, sanctus *Joannes*
Chrysostomus Homilia de *S. Job*, & *Abraham*
 censet, *Saræ* omnino nescivisse Dei præcep-
 tum, datum *Abrahamo*, de immolando *Isaaco*.
 Quod quidem ita contigisse non solum ex narra-
 tione Mosaica evincitur, verum etiam quia cre-
 dibile est, noluisse *Abrahamum* hoc Dei præcep-
 tum communicare cum conjuge sua *Saræ*, tum
 ne illam incredibili dolore afficeret, tum etiam,
 ne propter acerbissimum dolorem, quo *Saræ* fuisset
 percussa, vehementius ipse in immolatione
 filii sui *Isaacii* fuisset animo perturbatus, ac subin-
 de non ita promptè, ut par erat, nec tam ala-
 criter Dei Mandatum exequeretur. Denique,
S. Augustinus lib. 16. *De Civit. Dei* cap. 33. ait,
Isaacum iniisse matrimonium cum *Rebecca*, anno
 ætatis suæ quadragesimo, videlicet anno patris

sui *Abrahami* centesimo quadragesimo: post mor-
 tem vero matris suæ *Saræ* triennio. Cum igitur
Isaacus anno, quo ipsius pater *Abrahamus* eum
 Deo offerre in sacrificium voluit, jam attigisset,
 juxta probabiliorum sententiam, annum ætatis suæ
 vigesimum quintum, & *Rebeccam* anno ætatis
 suæ quadragesimo, hoc est, triennio post obitum
 matris suæ *Saræ*, uxorem duxerit, manifesto se-
 quitur, *Saræ*, post annum, quo *Abrahamus* fi-
 lium suum *Isaacum* mactare voluit, vixisse adhuc
 duodecim annos. Quod autem *Isaacus* anno ætatis
 suæ quadragesimo *Rebeccam* uxorem duxerit,
 aperte testatur Scriptura Sacra cap. 25. lib. *Ge-*
nesis, his verbis: *Abraham genuit Isaac, qui,*
cum quadragesima esset annorum, duxit uxorem Re-
beccam, filiam Bathuelis, Syri de Mesopotamia,
sororem Laban. Facessant itaque Hebræi, qui com-
 mentis, ac fabulis male confarcinatis delectati,
 fingunt, *Saræ*, audito nuncio de immolando filio
Isaaco, protinus, instar *Niobes*, exanimem factam,
 obriguisset, attonitam obmutuisse, atque ex nimio
 dolore fuisse extinctam. *Credat hoc Judæus A-*
pella.

D. Nunc scio, *Isaacum* anno quadragesimo æta-
 tis suæ, & triennio post obitum matris suæ *Saræ*,
 nuptias cum *Rebecca*, filia *Bathuelis*, con-
 junxisse. Sed dicas modo, obsecro te, quo pacto,
 & quibus auspiciis *Abrahamus*, pater *Isaacii*, ejus-
 modi nuptias conciliaverit?

M. *Abrahamus*, cui filius *Isaacus* delectum uxo-
 ris concesserat, usus est opera spectatæ fidei famu-
 li, senioris domus suæ (quem multi Scripturæ
 Sacræ Interpretes autumant, fuisse *Eliezerem Da-*
mascum, qui præerat familiæ *Abrahami*, & de
 quo fit mentio cap. 15. lib. *Genesis*) huic,
 inquam, famulo, sed prius sanctissimo jureju-
 rando obstricto, delegavit hanc provinciam, ut
 omnium maxime seriam. Sed quia volebat *A-*
brrahamus uxorem dare filio suo *Isaaco*, quæ esset
 e Gente *Chananæ*, quam sciebat esse a Deo
 reprobata, ideo iussit famulo suo, ut iret in
Mesopotamiam, ibique selectam ex ipsius cogna-
 tione puellam sponsam festinanter adduceret ad
Isaacum, in Terra *Chanaan* habitantem. Has
 porro nuptias non aliis auspiciis quam æterni *Nami-*
nis [conciliavit *Abrahamus*. Sic enim famulo
 suo cap. 24. lib. *Genesis* loquitur: *Dominus caeli*
& terre, qui tulit me domo patris mei, & de
terra nativitatis mee, qui locutus est mihi, & ju-
ravit mihi, dicens: Semini tuo dabo terram hanc,
ipse mittet Angelum coram te, & accipies inde ux-
orem filio meo. Profectus famulus, statim ac ad
 locum, quo tandebat, pervenisset, oravit juxta
 puteum, & ad bene fortunandas nuptias implora-
 vit misericordiam Dei, qui auctor est ac prosperator
 omnis conjugii. Ubi votis ex animi sententia
 respondissent omnia, prostratus in terram
 adoravit Dominum, egitque gratias, quod illo
 prosperante, res, ut optaverat, lætum ac felicem
 habuisset exitum. Propositis sibi nuptiis assensum
 præbuit *Rebecca*, seseque ad iter accinxit ex con-
 sensu parentum, qui filia omnia fausta omnia
 apprecantes dixerunt: *A Domino egressus est*
sermo, non possumus extra placitum ejus quid-
quam

quam aliud loqui recum, sicut legitur Genesis cap. 24. v. 50. Igitur *Rebecca*, aliaque puella honoraria, quae ei inserviebant, camelis insidentes, secuta sunt famulum Abrahami, qui, ut inquit Scriptura Sacra loco mox a me laudato, *festinus revertebatur ad Dominum suum*. Contigit autem, ut *Isaacus* obviam iret *Rebecca*, sponsae suae, quem cum vidisset *Rebecca*, & certo accepisset, eum esse *Isaacum* paratum sibi sponsum, e camelo, nulla interposita mora, desiliit, honoris sponso deferendi gratia, & accepit cito pallium, & operuit se, honestatis, & pudoris causa, more matronarum, & faminarum Arabiae ac Mesopotamiae, quibus solemne fuisse vultum velo obtegere testatur *S. Hieronymus* Comment. in cap. 3. *Isaie*. Adventantem *Rebecca*, conjugem suam, *Isaacus* peramanter excepit, salutavit, complexus est, eamque introduxit in tabernaculum matris suae *Sarae*. Neuter alterum haecenus viderat, & tamen inter eos vehemens & constans amor fuit, adeo ut *Isaacus* oblivisceretur mororis, quem ex obitu matris conceperat, videlicet & matrem ipsam relicturus, & adhuc uxori suae, si res ita tulisset.

D. Utinam! nostris temporibus sic fortunata, sic solis Dei auspiciis contraherentur matrimonia, peterentque homines, ut par esset, a solo Deo uxores aptas, morigeras, dociles, pudicitias, modestias, sobrietate, prudentia, caeterisque dotibus praeditas. Huc enim vocat nos *Salomon*, dicens: *Domus & divitiae dantur a parentibus, a Domino autem uxor prudens*. At, proh dolor! tanta invaluit hac nostra tempestate cupiditas, ut Parentes, in deligendo genero, aut nuru, ceu praecipuum scopum sibi, ut plurimum, proponant formam, aetatem, opes, aut generis claritudinem, aut factionem praepotentem; de pietate vero, de bona indole, & de proba educatione, neutra ex parte fiat ulla mentio. Quo fit, ut saepenumero pro felicissimis concilient inauspicatissima matrimonia, cum caput hujus felicitatis in hoc situm sit, ut apta sit conjunctio, & inter bonos & aequales sit perpetua concordia, quae nascitur similitudine morum & ingeniorum, ac mutuis officiis & obsequiis. His quippe rebus potissimum gignitur aliturque concordia, sine qua nullum potest esse felix matrimonium, sed durum dumtaxat ac triste jugum, quod conjuges, velint nolint, ferant oportet. Sed hanc querimoniam, quae longius nos abduceret, praetermittamus, & redeamus ad *Abrahamum*, qui (ut nuperrime legebam in Scriptura Sacra, videlicet Capite XXV. Libri Genesis) post mortem *Sarae*, uxoris suae, ad tertias nuptias convolvit, & quamvis jam senio confectus esset, matrimonium inivit cum *Cetura*, quam nonnulli tradunt fuisse ex Gente Chanaanæ, cui Deus fuerat imprecatus. Rogo te igitur, ut exponas primo, cur *Abrahamus*, ultimam quasi vitae suae metam attingens, voluerit adhuc Veneri indulgere, & procreandis liberis operam dare? Secundo, cur *Abrahamus* matrimonio sibi copulaverit *Ceturam*, natione, ut quidam volunt, Chanaanæ, ex qua tamen gente, ut pote a Deo re-

probata, ipsemet *Abrahamus* filio suo *Isaaco* uxorem accelerare noluerat?

M. Non aestu libidinis abreptus matrimonium cum *Cetura* inivit *Abrahamus*, sed cum amara senectutis jam pondera ferret, eam sibi uxorem adfcivit, quae ejus senectutem fovet, filios ad propagandum verum Dei cultum pararet, ejusque familiam recte administraret. Narrat autem *Moses*, *Abrahamum* suscepisse ex *Cetura*, quae nec vetula, nec nimium juvenis, sed florentis aetatis erat, sex filios, nepotes & pronepotes decem. Obiter tamen hic advertere debes, matrimonium, quod *Abrahamus*, jam senex inivit cum *Cetura*, nullo pacto favere prodigiosis quibusdam libidinis exemplis, quae nunc in nonnullis senibus fieri videmus. Sunt enim quidam septuagenarii, qui, ut expleant libidinem suam, teneras puellas, vix duodecim annos natas ducunt uxores. Sed multo absurdus est, si mulier sexaginta annos nata nubat juveni, vix vigesimum aetatis suae annum egresso. Nam vir, quamvis senex, ex puella potest suscipere liberos. Anus ex juvene mater fieri haud potest. In utroque tamen foeda species est: nam sponsum senex non cum uxore, sed cum filia dormire videtur, & anus sponsa filio nupuisse videtur non conjugi, sed hujusmodi nuptias si conciliet divitiarum amor, foeda sunt, si libido, foediores. Eas tamen Ecclesiasticae Leges non rescindunt, quamvis populi salibus ac diceris flagellentur. Nihil horum occurrit in matrimonio, quod *Abrahamus*, jam senex, inivit cum *Cetura*. Absuit ab hoc matrimonio foeda libido, & *Cetura* non erat tenera puella, sed florentis aetatis, quando *Abrahamo* seni nupta fuit. Non crediderim autem, *Ceturam* fuisse, sicut quidam perperam ajunt, natione Chanaanæ, alioqui conjugia ex illa gente *Abrahamus* factis in seipso probasset, quae in filio suo *Isaaco* verbis repudiaret, quod certe abhorret ab omni veri specie. Longe itaque probabilius esse censeo, *Ceturam* fuisse ancillam *Abrahami*, natione Aegyptiam, non secus ac *Agarem*, alteram ancillam *Abrahamae*, quam ipse, ob sterilitatem *Sarae*, conjugis suae, matrimonio sibi copulavit. Nam quod distant quidam Hebraei, *Ceturam*, eandem esse cum *Agare*, ineptum ac putidum commentum est, a veritate Historiae Sacrae omnino alienum, quodque subinde hic retulisse, abunde refutasse est.

D. Sancta fuisse illa matrimonia, quae *Abrahamus* contraxit cum *Agare*, & *Cetura*, ex eo maximo intelligo, quod iste Patriarcha, sicut perhibet Historia sacra, viderit filios filiorum quos ei peperit *Cetura*, & filios *Ismaelis*, quem suscepit ex *Agare*. Hoc enim evidens est sanctitatis matrimonii, & divinae benedictionis argumentum, sicut testatur Scriptura Sacra Psalm. 127. dicens: *Benedicat tibi Dominus ex Sion, & videas filios filiorum tuorum &c.* At, utrum *Abrahamus* viderit, antequam moreretur, filios filii sui *Isaaci*, quem genuit e *Sara*, & in quo divinae promissiones de orituro ex ipsius stirpe Messia compleri debebant, nunc a te dicere percipio.

M. *Isaacus*, *Abrahamae* filius, qui, sicut antea observavimus, anno aetatis suae quadragesimo sibi

sibi *Rebeccam* matrimonio sociavit, nullam per viginti annos a contractis nuptiis prolem ex ea suscepit. Videbat quidem *Abrahamus* numerosam sobolem filiorum, quos ei pepererant ancilla *Agar*, & *Ceturra*, sed mirabatur, quod *Isaacus*, quem ex libera conjuge *Sara* susceperat, cuique Deus innumerabiles filios promiserat, adhuc sine liberis esset. Hinc *Abrahamus*, viva Fide animatus, ejusque filius *Isaacus*, & *Rebecca* jugibus lacrymis, votis ac precibus divinam implorabant clementiam, ut presentissimum sterilitati *Rebecce* remedium asferre dignaretur. Eorum votis & precibus annuit misericors Deus, secundam statim reddidit *Rebeccam*, quæ post sterilitatem viginti annorum, duos geminos concepit, qui tamen, ut inquit Scriptura Sacra, colluctabantur in utero ejus. Hos duos geminos, dictos *Esau*, & *Jacob*, novo a conceptione mense peperit *Rebecca*, dum vir ejus *Isaacus* annum attigisset ætatis suæ sexagesimum primum.

D. Ecce, quæso, isti duo gemini *Esau*, & *Jacob*, antequam in lucem ederentur, jam intra materni ventris claustra luctabantur? & quid, fodes, præfigurabat domesticum istud dissidium?

M. Istius intestini dissidii, quo isti duo pueruli in utero matris *Rebecce* inter se collidebantur, duplex potest afferri ratio. Prima est, quia inter hos fratres, *Esau*, & *Jacob*, quamquam uterinos, quamquam gemellos, nunquam perfecta potuit coire concordia. *Esau* enim semper odio habuit *Jacob*, *Jacob* contra, etsi non responderit odio tuo, fugit tamen, suspectumque semper habuit *Esau*, neque sese illi creditit. Altera ratio istius dissidii inter duos illos fratres in utero matris petitur ex typo, quem isti duo fratres gerebant. *Esau* siquidem, utpote totus terrenus & carnalis, præfigurabat *Carnem*, quam interdum Apostolus *Paulus* appellat *Corpus*, interdum *exteriorem hominem*, nonnunquam *legem membrorum*. At, *Jacob*, qui totus erat cælestis & spiritualis, typum gerebat *spiritus*, quem modo *interiorem hominem*, modo *legem mentis* vocat idem Apostolus. Dimicabant ergo inter se fratres illi in utero materno, quia præfigurabant perpetuum istud ac intestinum bellum, quod est *carnem* inter & *spiritum*. Ait enim sæpe laudatus Apostolus: *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem*. Idem alibi: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*. Denique alio in loco: *Si secundum carnem vixeritis, moriemini; si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*. Ex quo patet, Apostolum *Paulum* eodem in homine duos homines (*interiorem videlicet & exteriorem*) facere adeo conglutinatos, ut neuter sine altero, neque in gloria, neque in gehenna sit futurus; adeo rursus disjunctos, ut unius mors, vita sit alterius, ac nova rerum conversione, quamdiu in hac visibili mortali superstites sumus, quarere debeamus in bello pacem, in pace bellum, in morte vitam, in vita mortem, in servitute libertatem, in libertate servitutem. Hæc igitur colluctatio *Esau*, & *Jacob* in utero materno figura fuit illius intestini, quod est inter corpus & spiri-

tum, belli, quo Apostolus *Paulus* etiam gravatus exclamabat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

D. Distinctius, si placet, expone, quo pacto *Esau* fuerit homo terrenus & carnalis, *Jacob* vero, ejus frater, extiterit homo cælestis & spiritualis?

M. *Esau*, & *Jacob* in utero matris *Rebecce*, ut mox diximus, luctabantur; sed *Esau* præoccupavit exortum, siquæ fuit natura primogenitus, *Jacob* vero præcipuit benedictionem. Prius enim carnale, at quod spirituale potius est. *Esau* erat rufus & pilis oblitus. *Jacob* levis & suavissimis moribus præditus. *Esau* inquietus & venator erat; contra, *Jacob* domestico gaudebat otio. *Esau* famelicus, & ventris, magis quam honoris, sollicitus, edulio lentis, vilique voluptatis auctoramento illectus, jus suæ primogenituræ vendidit fratri suo *Jacobo*, qui quod sibi jure non debebatur, arte gratiæ sibi vindicavit. *Jacob* solus vidit Dominum, *Esau*, ut sanguinarius, gladio vixit. Dominus a matre *Rebecca* consultus respondit: *Major*, id est, *Esau*, *serviet minori*, seu *Jacobo*. Et pater *Isaacus* *Esau* dixit: *Fratri tuo*, seu *Jacobo*, *serviet*. Sed vide insuper quam pie & spiritualiter in contrahendis nuptiis se gesserit *Jacob*, quam vero impie & carnaliter *Esau*? Accepta *Jacob* a patre suo *Isaaco* benedictione, venit, juxta præceptum sibi a patre suo impostum, in Mesopotamiam ad *Laban*, avuncululum suum, ut ex ejus familia uxorem duceret. Longinquam illam ac periculosam peregrinationem, ut morem gereret præcepto patris sui, ultro suscipit, nec vim inferre cogitat, nec insidias fruit puellæ, sed, post visionem Angelorum, adorat Dominam, & erecto lapide, quem capiti supposuerat dormiturus, votum nuncupat Deo. His auspiciis fretus adit domum *Laban*, videt filiam ejus *Rachelem*, eamque statim deperire cœpit, & eam habere sponsam vehementer optat, nec tamen puellæ clam loquitur de matrimonio, sed paciscitur cum *Laban*, ejus patre, conjugium *Rachelis* septem annorum famulatur: nec interim vel summis digitis attingit adamatam puellam, versans in iisdem ædibus, atque adeo utens pascuis communibus, sed per septennium æstus, frigora, alioque id genus annexos vitæ pastoritiæ labores patientissime & constantissime toleravit, ut promisso dilectissimæ *Rachelis* connubio potiretur. Demum, evolutis illis septem famulatus annis, dum magno apparatu celebrantur nuptiæ, concubia nocte in lectum *Jacobi*, loco *Rachelis*, per dolum *Laban* intravit *Liam*, sororem *Rachelis*, minus pulchram, & lippitudine laborantem. Hanc fraudem sibi factam cognovit quidem sequenti diluculo *Jacob*, non tamen suscitavit divortium, sed, renovata cum *Laban* pactione, recepit duram ei per aliud septennium interserviendi conditionem, modo, post emensum hujus septennii spatium, ipsi uxorem daret *Rachelem*, cujus amore flagrabat, tanta vis erat amoris: sed rursus tanta pudicitia, ut intra tot annos nulla consuetudinis occasio pepulerit animum ejus, ut ante legitimum tempus furtivo congressu delibaret conjugem suam. Vis denique

audire exitum sancte illius initi conjugii? Genuit *Jacob* duodecim filios, & *Israëlicarum* Tribuum Principes. Hoc pacto felix, auspiciatumque *Jacobi* conjugium bene fortunavit Deus. At, vide nunc quam impie & carnaliter *Esau*, frater *Jacobi*, in contrahendis matrimonii sese gesserit. Nec enim ex patris *Isaaci* sententia uxorem accepit, nec ullam in sociandis sibi uxori- bus pietatis, religionis, probitatisque morum rationem habuit, sed opes dumtaxat, formam, ac libidinem secutus, duxit uxores tres ex gente *Chananitide*, a Deo rejecta, & ex his suscepit filios impiarum ac reprobatarum gentium, semper *Israëlitico* Populo rebellium, auctores. Quæ cum ita sint, nullo negotio intelliges, quam vere *Jacob* appelletur homo cælestis & spiritualis, & versa vice *Esau* dicatur vir terrenus & carnalis. Facile etiam intelliges, quam justum sit illud de disparibus ipsis duobus fratribus dispar illud a Deo editum oraculum: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*. Hic autem obiter advertere debes, *Abrahamum*, postquam filio suo *Isaaco* nati fuissent *Jacob*, & *Esau*, in bona senectute, & viribus sensim sine sensu deficientibus, mortuum esse anno ætatis suæ centesimo septuagesimo quinto, & a liberis sepultum in illa duplici spelunca, quam S. hic Patriarcha ad sepulturam conjugis suæ *Saræ* emit ab *Ephrone*, *Herthæo*, sicut superius observavimus.

D. Multa de *Jacobo*, & *Esau* cursim attigisti, quorum amplio-rem notitiam desidero. Expone igitur primo, quo pacto *Jacobus* paternam benedictionem, quæ *Esau*, fratri suo, jure primogenituræ, debita erat, surripuerit? Secundo, hoc dirime dubium, an *Esau*, vendens fratri suo *Jacobo* jus primogenituræ suæ, & *Jacob*, prædictum primogenituræ jus emens a fratre suo *Esau*, peccaverint?

M. Cum *Isaacus* jam senex decrepitu- set, & lippos oculos ac caligantes haberet, voluit ultimam benedictionem impertiri filio suo *Esau*. Eum itaque accersivit, eique jussit ut venatum iret, & ex capta præda ei pararet epulas. Dis- to patris statim audiens *Esau*, venator bonus, pergit ad sylvam. Interim *Rebecca*, quæ divinitus noverat, minorem filium suum anteponendum esse majori, manus & collum *Jacobi* pellibus hædinis cooperuit, sicque *Jacob*, personam *Esau* ementitus, sur- tim obrepens, postquam *Isaaco* obtulisset pulmen- tum, a *Rebecca* matre de industria coctum, & quo *Isaacus* libenter vesceretur, tandem a patre suo, tactui potius, quam auribus credente, benedictionem obtinuit; ita volente Deo, qui factum *Esau* vendentis fratri suo *Jacobo* jus primogenituræ approbavit, illudque transfudit in fratrem minorem. Sed an *Jacobus* mendacium protulerit, & æquivocis, ancipitisque significationis vocibus usus fuerit, dum, ad facilius suffurandam benedictionem, patri suo *Isaaco*, dixit, *Ego sum filius tuus Esau*? Difficultas est, quam in proximo nostro Colloquio opportunius excutiemus. Cæterum, ad Dubium, quod proposuisti, breviter respondeo, peccasse quidem *Esau*, dum vendidit jus primogenituræ suæ, sed

non peccasse *Jacobum*, qui illud jus ab eo emit. Ratio est, quia juxta Hebræorum traditionem (quam S. *Hieronimus* approbat in libro, quem edidit de *Traditionibus Hebraicis*) Sacerdotium, ab universalis *Diluvii* tempore, primogenitorum principatui annexum fuit, præsertim in familia *Isaaci*, quæ hoc potissimum nomine jus primogenituræ habuit, quod ipsi promissa fuerit a Deo *Messie* nativitas, præsertim capite 26. v. 4. Libri *Genesis*, ubi sic Deus alloquitur *Isaacum*: *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, daboque posteris tuis universas regiones hæc, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ*. Peccavit igitur *Esau*, hoc primogeniti jus vendens, & hac de causa ab Apostolo *Paulo* cap. 12. v. 16. & 17. Epistolæ ad Hebræos vocatur *Prophanus*, eo quod propter unam escam vendidit primitivam suam. Scitote enim, quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam. At, quod spectat *Jacobum*, qui a fratre suo *Esau* emit jus primogenituræ, diserte docet S. *Thomas* 2. 2. Quæst. C. Art. IV. ad 3. eum non peccasse: sic enim ait Angelicus ille Doctor: *Jus primogenituræ debebatur Jacob ex divina electione secundum illud Malachie: Jacob dilexi, Esau autem odio habui. Et ideo Esau peccavit primogenita vendens: Jacob autem non peccavit emendo; quia intelligitur suam vexationem redemisse*.

D. Necdum bene capio, quod de *Jacob* fratre *Esau* paulo ante dixisti, eum videlicet genuisse duodecim filios, qui fuerunt duodecim Tribuum *Israëlicarum* Principes. Quocirca, ni molestum sit, recense primo duodecim illos filios, quos creavit *Jacob*. Secundo, expone, quid sibi velint isti duodecim Tribuum Principes? Postremo, cur istæ duodecim Tribus appellatæ sint *Israëliticæ*?

M. Patriarcha *Jacob* duodecim genuit filios, quorum sex nati sunt ex *Lia*, sorore *Rachelis*, videlicet *Ruben*, *Simeon*, *Levi*, *Judas*, *Isachar*, *Zabulon*; duo ex ancilla *Lie*, nempe *Gad*, & *Azer*; duo ex ancilla *Rachelis*, scilicet *Dan*, & *Nephtali*; & tandem duo ex *Rachele*, nempe *Josephus*, & *Beniaminus*. Isti duodecim filii *Jacobi*, fuerunt duodecim Tribuum Principes, id est, Patriarchæ, quia unusquisque suam Tribum, seu familiam constituit, & suæ cuilibet peculiari Tribui nomen suum indidit. Sed cur duodecim istæ Tribus appellatæ sint *Israëliticæ*? Paulo uberius explicandum est. Dum *Jacobus* cum tota sua familia & omnibus bonis ex ædibus fœceri sui *Laban* tacitus ad Patrem suum *Isaacum* reverteretur, eum, tanquam fugitivum, ira percitus *Laban* insecutus est. Sed *Jacobus*, singulari Dei protectione munitus, delinivit iram fœceri sui *Laban*, & cum ipso perpetuæ & nunquam abrumpendæ pacis & amicitia fœdus inivit. Hoc periculo expeditus *Jacobus*, capto pergebat itinere, in quo iterum periclitatus est. Occurrit enim ei frater ipsius *Esau*, armatis viris bene stipatus, & injuriam inferre paratus, quem tamen *Jacobus*, recreatus visione Angelorum, placavit ac dimisit, ipse vero solus,

solus nocte mansit in castris, ubi nocturnum cum Angelo luctamen habuit, donec illucesceret aurora, extititque in illa lucta victor. Quod autem virtutis suæ præmium tulerit fortissimus ille Palestinites, accurate narrat Historia Sacra: Primum *Jacobo* benedixit Angelus in eodem loco. Deinde, tacto femore emarcuit nervus *Jacobi*, victoris. Quo externo signo claudicantis uno pede *Jacobi* ostendere voluit Angelus, qui cum *Jacobo* luctatus fuerat, Deum execrari eos, qui utroque pede claudicant, id est, qui simul & in carne esse, & Deo placere volunt, dumque utrumque male conantur, in utroque claudicant; at versa vice, felices illos esse, in quibus sic adfectus carnis emortuus est, contingente Deo, ut dextro pedi potissimum, hoc est, spiritui, & non carni, innitatur. (a) Postremo, Angelus, qui tota nocte cum *Jacobo* luctatus erat, affulgente jam aurora mutavit illius nomen, eique jussit, ut deinceps non *Jacob* appellaretur, sed *Israel*, hebraice *Sara* et, id est, *Dominatus Deo*, quod *Jacob* peculiari Dei auxilio prævaluisset in lucta contra Angelum, qui Deum referebat, sicut observat *Menochius* in ca. 32. lib. Gen. Ab hac igitur nova *Israelis* nomenclatura, *Jacobo* ab Angelo imposta, duodecim Tribus, seu familiæ, quæ a duodecim filiis *Jacob* propagatæ sunt, appellatæ fuerunt *Israeliticæ*.

„ (a) Mysticas hæc rationes, cur tactu manus angelicæ nervus femoris *Jacobi* emarcuerit, „ ultro equidem admitto, sed propius ad literæ „ sensum censeo hoc indicio demonstrare Angelum „ *Jacobo* voluisse, se quidem in lucta ultro a Pa- „ triarcha superari permisisse, quamvis fortior esset, „ ut ex tactu manus suæ offenderat; atque hoc ar- „ gumento intelligeret illum, quamvis inferior es- „ set potentia *Esau* fratre suo, futurum tamen, ut „ ipsum auxilio Dei vinceret.

D. Genuitne dumtaxat Patriarcha *Jacob* duodecim illos filios, quorum nomina mox retulisti?

M. Præter duodecim istos filios Patriarcha *Jacob* suscepit ex conjuge sua *Lia*, sorore *Rachelis*, unam filiam, dictam *Dinam*, quæ ad ætatem adultam cum pervenisset, & eximia pulchritudine prædita esset, magnum parenti suo, circa *Sichimorum* urbem degenti, totique familiæ suæ intulit damnum. *Dina* siquidem, *Jacobi* pulcherrima filia, liberius ac curiosus, quam virginem deceret, urbem *Sichimorum*, præter auctoritatem patris sui, subire solebat, & in aliena illa civitate spectatrix, ac vicissim spectanda obambulabat. Contigit autem, ut *Sichemus*, filius *Hemoris*, hujus Regionis Principis, statim ac oculos in eam conjecisset, tanto illius amore deflagrarit, ut eam per vim raperit, atque constuprarit. Deservente postea libidinis ardore, *Sichemus* per patrem suum ambiit *Dine* matrimonium, eamque uxorem a parente *Jacob*, & a puellæ fratribus petiit. Consenserunt illi, ea tamen lege, ut (cum puellam non possent incircumciso nuptui tradere) ipse cum omnibus suis circumcideretur. Annuit *Sichimorum* Princeps, injectum hamum incaute devoravit, nullaque interposita mora, sibi, suisque omnibus circumcidi præpu-

tia jussit. Sed vide, fodes, qui fuerit tæ violenti ac præposteri matrimonii exitus? Post istius imperatæ circumcissionis triduum, dum dolor ex inflicto vulnere gravior & acutior esset, *Simeon*, & *Levi*, ob raptam & violatam *Dinam*, sororem suam, vindictæ cupidi, cum famulis armati urbem *Sichimorum* irrumpunt, omnes ad unum hujus civitatis mares, leculis, propter nimum, quem patiebantur, dolorem, affixos, subindeque inermes, ac nihil minus cogitantes, jugulant, interficiunt, mulieras & pueros captivos abducunt, & omnia bona in prædam rapiunt. *Hemorem*, hujus Regionis Principem, ejusque filium *Sichemum* occidunt, & *Dinam*, sororem suam, e domo *Sichemi*, ubi a die stupri manserat, violenter tollunt. Certe, in hoc filiorum *Jacobi* crudeli facinore multiplex, ut optime observat mox a me laudatus *Menochius*, fuit peccatum; primo videlicet mendacium. Secundo, perfidia. Tertio, inobedientia erga parentem *Jacobum*, quem ista non probaturum satis intelligebant. Quarto, injustitia belli, cum penes illos summa potestas non esset, sed penes *Jacobum*, eorum parentem. Quinto, sacrilegium, quia sacra circumcissionis ceremonia ad injustam cædem, plusquam Scythica barbarie abusi sunt. Sexto, crudelitas, quod ultra modum sævierint. Septimo, temeritas, quod parentem *Jacobum*, totamque illius familiam, irritatis illis populis, in summum discrimen adduxerint. Hoc siquidem terrorem & a sæculis inauditum facinus potuisset facile universos Chananæos in familiæ *Jacobi* integrum excidium armare, nisi Deus eis metum panicum incussisset, & plus valuisset apud Deum pietas *Jacobi* ad misericordiam, quam filiorum improbitas ad ultionem sacrilegæ temeritatis. Quod si in libro *Judithæ* capit. 9. hoc *Simeonis* factum laudari videretur, justitia tantum Dei ibi laudatur, qua *Sichimitarum* impunitas & violentia vindicata est, Deusque dicitur gladium *Simeoni* dedisse ad eum modum, quo postea Assyriis & Chananæis datus est gladius, ut divinæ justitiæ administri essent ad puniendam peccata, quamvis ipsi a scelere non essent immunes. Potuisset quidem Deus, si voluisset, impedire tot peccata, quæ in uno facinore, seu in cæde *Sichimitarum* perpetrarunt filii *Jacob*, factam tectam conservando pudicitiam *Dine*. At, permisit Deus stuprum *Dine*, ut hoc exemplo intelligerent cætera puellæ, quæ adhuc illibatam servant virginitatis florem, nusquam tutiorem esse formæ & pudicitie thesaurum quam domi, nec usquam magis versari decere pudicam virginem, quæ pulchritudinem suam morum integritate, vitæ frugalitate, cultu simpliciiori, & perpetua a conspectu & colloquiis hominum fuga sollicitè custodire debet, & singularem modestiam, dum cogitur prodire in publicum, fronte, oculis, vultu, totoque corporis gestu proferre citra fucum. At enim, ut obiter dicam, non domi periclitata est pudicitia *Saræ*, sed quando peregre profecta est. Rapta est *Dina*, sed apud exterios. Deus tamen curam habuit pudicitie *Saræ*, quia maritum suum *Abrahamum*, Dei jussu, con-

comitata est. *Dina* violata est, quia, inconsulto patre suo *Jacobo*, liberius in aliena civitate obambulans, occasionem dedit adolescenti Principi ejus pudicitiae insidias struendi, eamque ad stuprum rapiendi: *deprædari enim desiderat* (ut inquit *Sanctus Gregorius M.* Homilia XI. in Evangelia) *qui thesaurum publice portat in via.*

D. Hunc acerbum dolorem, quem Patriarcha *Jacobus*, ob raptum filiae suae *Dinae*, & eadem Sichemitarum, pertulit, solatufne est Deus aliquibus prosperis ac faustis eventibus?

M. Deus, qui, ut inquit Scriptura, Electos suos tanquam aurum in fornace probare solet, afflicto jam *Jacobo* novas addidit afflictiones, effecitque, ut præcedentibus luctuosis eventibus luctuosiores succederent. At enim, *Jacobus*, post raptum filiae suae *Dinae*, & injustam Sichemitarum eadem, amisit dilectissimam *Rachelem*, conjugem suam in dolore partus, id est, postquam enixa esset *Beniaminum*. Tanti vulneris, quod mors *Rachelis* cordi *Jacobi* alte infixerat, necdum obductam cicatricem paulo post refricuit *Rubeni*, filii *Jacobi*, ingens cum *Bala*, una ex uxoribus *Jacobi*, flagitium. *Rubenum* quippe non puduit dormire, & rem habere cum *Bala*, noverca sua, & patrare gravissimum peccatum, quod ipsa natura averfatur, quodque cum insigni divini numinis injuria, cum dedecore & probro conjunctum, longe gravius Patriarcham *Jacobum*, quam intempestiva *Rachelis* mors, afflixit. Accessit, matrimonium, quod *Judas*, inconsulto parente *Jacobo*, inivit in civitate *Odolla* cum filia *Chananae*. Quod certe matrimonium ægerrime tulit *Jacobus*, qui, juxta mandatum Dei, districte prohiberat filiis suis, ne uxores acciperent ex Gente *Chananae*, utpote a Deo reprobata. Tandem acerbissima jactura, quam Patriarcha *Jacobus* fecit carissimi filii sui *Josephi*, quem in senectute sua ex dilectissima conjugē *Rachele* susceperat, & quem fratres sui, invidia in illum perciti, *Ismaelitis*, seu *Madianitis* mercatoribus, vili pretio venderunt; hac, inquam, omnium maxima filii *Josephi* jactura *Jacobo* pectus effodit, vulnus adedit altius, & dolorem dolore cumulavit.

D. Cedo, si placet, causam, cur *Josephus* sibi conflaverit odium & invidiam fratrum suorum?

M. Triplex hujus odii & invidiae fratrum *Josephi* potest assignari causa. Prima est, quod *Josephus* fratres suos, cum quibus pascibat gregem, accusaverit apud patrem suum (sicut legitur cap. 37. libri *Genesis*) *de crimine pessimo*, id est, de peccato contra naturam, vel sodomitico, ut vult *Rupertus*, vel bestialitatis, cum ovibus, quas pascabant, ut vult *S. Thomas*, quem sequuntur multi Scripturae Sacrae Interpretes. Hinc prima in *Josephum* odii fratrum ipsius origo. Alteram causam odii & invidiae fratrum *Josephi* aperte Scriptura Sacra eodem in capite, mox a me laudato, indicat his verbis: *Israel*, seu *Jacob*, diligebat *Joseph* super omnes filios suos, eo quod in senectute genuisset eum, fecitque ei tunicam polymitam (id est, vestem ex segmentis

alterius materiae vermiculato opere variegatam) *videntes autem fratres ejus, quod a patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacifice loqui.* Quam in rem apposite ait *S. Ambrosius* cap. 2. libri, quem edidit de sancto *Josepho*. *Jacob* illum, seu *Josephum*, plus amabat, in quo majora virtutum insignia prævidebat, ut non tam filium pater prætulisse videatur, quam Propheta mysterium; meritoque varium tunicam fecit ei, quo significaret, eum diversarum virtutum amictu fratribus præferendum. Postrema causa odii & invidiae fratrum *Josephi* in ipsum fuit relatio somniorum ejusdem *Josephi*. Narravit quippe *Josephus* patri suo *Jacobo*, auscultantibus fratribus suis, se somniasse, quod cum alligasset (ut sibi videbatur per visum) manipulos in agro cum fratribus suis, surrexerit manipulus ejus, & steterit erectus: conversi autem fratrum manipuli adoraverint manipulum suum. Narravit etiam *Josephus* patri suo & fratribus suis aliud somnium, dicens: *Vidi per somnium, quasi Solem, & Lunam, & undecim Stellas adorare me.* Hac innocentissimi juvenis *Josephi* (erat enim tum temporis sexdecim duntaxat annorum) relatione somniorum, quæ futuræ illius magnæ fortunæ haud obscura indicia erant, offensos se ac contemptos esse arbitrantur ejus fratres, in apertum odium eruperunt, & in ejus perniciem certatim conspirare ceperunt.

D. Ratam esse concordiam fratrum utique novi, miror tamen fratrum *Josephi* animos eo usque in juvenem illum innocentissimum fuisse exasperatos, ut in ejus venditionem consenserint. Sed perge, quæso, narrare, quo pacto facinus tam improbum & audax executioni mandaverint.

M. Jussit *Jacobus* filio suo *Josepho*, ut iret ad agrum, in quo fratres ipsius gregem pascabant, ut videret, quomodo & ipsi & pecora valerent. Præcepto patris obtemperans obedientissimus filius ad fratres suos festine advolavit. Sed heu! vix eum eminus venientem conspexerunt fratres sui, opportunam eum perdendi occasionem nacti, in eam iverunt sententiam *Josephum* (quem per ludibrium somniatorem appellabant) in cisternam aridam demittendum esse, ut ibi fame necatus, ignoscio patre, periret. In hos itaque acerbissimos inimicos incidens *Josephus*, & exutus tunica polymita, qua ex amore fuerat a patre donatus, in cystem dimissus est. Non arrisit *Jude*, uni e fratribus *Josephi*, tam tetrum facinus, auctorque fuit suis fratribus, ut *Josephum* ex illa cisterna retractum, venderent *Madianitis*, seu *Ismaelitis* mercatoribus, hac transeuntibus, qui illum perpetuæ servituti mancipatum, in *Aegyptum* deportarent. In sententiam *Jude*, manibus, pedibusque descendere alii fratres *Josephi*, qui illum, e cisterna extractum, *Ismaelitis*, seu *Madianitis*, venderunt homines illi vere ferrei, & erga fratrem suum *Josephum*, qui illos precibus ac lacrymis ad misericordiam flectere studebat, saxa ac scopulos gestantes in cordibus suis. Sed non fuit hic ultimus crudelitatis fratrum *Josephi* actus. Vestem polymitam, qua *Josephum* spoliaverant, plerisque locis data opera laceratam, & hadino

respersam sanguine ad *Jacobum*, eorum parentem, miserunt, quam ubi vidit bonus ille senex, exclamavit: *sera pessima devoravit filium meum Joseph*, tantoque dolore in tam gravi jactura percussus est, ut nullo solatio deliniri posset, quamvis ejus lacrymas abstergere conarentur ejus filii, sacrilegi consolatores.

D. Horret animus tam indignum fratrum *Josephi* audire facinus. Sed dicas, quæso, quam sortem habuerit juvenis *Josephus*, a barbaris & ignotis mercatoribus in Ægyptum deportatus?

M. Juvenem *Josephum*, per invidiam a fratribus distractum, & in Ægyptum deductum, *Pu-riphar*, Præpositus Cubiculariorum Regis *Pharaonis*, ab illis mercatoribus *Ismaelitis*, seu *Madianitis*, emit, cumque vidisset ingenuam, qua polebat juvenis *Josephus*, indolem, eximium morum ejus candorem, & eminentem in illius vultu cum liberali pudore modestiam, quæ illum omnibus non minus amabilem, quam admirabilem reddebat, illum impense amare cœpit, tantique fecit, ut eum omnibus suis bonis præfereret. Domum *Puiriapharis* per decem annos sapienter atque feliciter administravit *Josephus*. At, cum esset pulcherrimus, juxta ac castissimus, ad stuprum a *Puiriapharis* conjuge, ipsius hera, quæ ejus amore flagrabat, qua verbis, qua precibus, qua pollicitationibus, qua minis sollicitatus est, jamque adhibita manu, & apprehenso *Josephi* pallio, procax illa mulier Ægyptia votis suis se fructuram sperabat, cum subito *Josephus*, malens mori, quam fœdari, relicto in manibus mulieris pallio, sese ab ejus impudicis complexibus expedit, & repentina fuga pudicitia suæ consuluit. Indoluit, supra quam dici potest, hæc impudentissima somnia, videns spes suas delusas, & prædam, cui avidissime inhæbat, e manibus suis excusam. Hinc, amore in furorem converso, nihil intentatum reliquit ut perderet *Josephum*, & in ejus caput penam, quam ipsa justissime merebatur, refunderet. Nec ei infeliciter successit eventus. Exclamavit, voluisse *Josephum* vim ei inferre, retentum ejus pallium ostentavit, clamoribus questus & lacrymas, docta mentiri, miscuit: uno verbo, sic accusationem suam, ac falsam delationem mendacis adornavit, ut omnem criminis suspicionem a se amolita fuerit, & *Josephus*, tanquam tentator herilis pudicitia, in carcerem detrusus sit, fidei & innocentia suæ penas luiturus.

D. Sexum muliebrem duobus potissimum vitiis obnoxium esse probe scio. Apperit quippe placere cultu, & impatiens est injuriarum, avidusque vindictæ. Sed dicas, velim, quot annos *Josephus* manserit in carcere conclusus, & quo pacto inde emerferit?

M. Per triennium *Josephus* in carcere mansit una cum duobus Aulicis Regis *Pharaonis*, quorum unus ei a poculis, alter pistorum magister erat, quique ejusdem Regis iussu in carcerem fuerant compacti. Horumque duorum Regis Aulicorum somnia interpretatus est *Josephus*, veramque ejus esse interpretationem comprobavit eventus, indeque ars *Josephi* somnia interpretandi per-

totum Ægypti Regnum inclavit. Audita *Josephi* peritia, Rex *Pharao* eum, annos tum temporis triginta natum, e carcere eduxit, & ad se accersivit, ut ab eo somniorum suorum interpretationem, quam a suis sapientibus habere minime potuerat, consequeretur. Viderat quippe Rex *Pharao* inter dormiendum vacas septem præpingues, quas alia septem macilentæ confecerunt. Viderat itidem Rex *Pharao* septem spicas plenis folliculis, quas septem alia spica tenues, & uredine afflatæ, consumpsērunt. Quid sibi vellent hæc somnia, aut quid augurarentur, nescius Rex *Pharao*, Regni sui sapientes, seu Magos Ægypti, accivit, sed cum illis hæreret aqua, eosque plane deficeret ars quidquam ex his somniis Regis ariolandi, *Josephus*, vinculis solutus, somnia Regis *Pharaonis* de septem annis ubertatis, abundantia, & saturitatis, quos alii totidem anni famis, & sterilitatis excipere debebant, actutum exposuit, dono Prophetia a Deo illustratus, auctorque fuit Regi *Pharaoni*, ut per illos septem ubertatis annos, qui septem sterilitatis annos antevertere debebant, omnem daret operam procurandi annonam, contra penuriam, & famem venturam. Hanc somniorum suorum genuinam interpretationem cum a *Josepho* accepisset Rex *Pharao*, eum, plaudentibus omnibus Aulæ Proceribus, ad summam totius Regni Præfecturam provexit, id est, Proregem Ægypti instituit, eique administrationem universi Regni sui concedidit. Cœperunt septem anni ubertatis, quos prædixerat *Josephus*, per quos ingentem annonæ copiam comparavit, & in horrea cum maxima sollicitudine convexit. At, septem illis annis ubertatis successerunt septem anni sterilitatis & famis, per quos *Josephus* non modo totum Ægyptum singulari providentia sublevavit, sed etiam aliis Regionibus, in quibus longe, lateque grassabatur famas, alimenta copiose suppeditavit. *Jacobus*, pater *Josephi*, fame id temporis pressus, decem filios suos pro habenda annona in Ægyptum misit, qui, cum illic appulissent, totam familiam suam leriem coram *Josepho*, fratre suo, textentes, *Beniamini*, fratris sui domi relicti, mentionem fecerunt. Fratres suos cognovit itidem *Josephus*, sed *Beniaminum*, fratrem suum, ex eadem matre *Rachele* natum, videndi percupidus, de industria dissimulavit, illos a se cognosci, immo verbis male excepit, exploratores Ægypti eos appellavit, & in carcerem detrudi iussit, nec ab eo fuerunt dimissi, nisi prius consensissent, ut *Josephus* retineret in vinculis, tanquam vadem, & obsidem *Simoneum*, fratrem natu maximum ex his, qui in venditionem *Josephi* conjuraverant, & simul promisissent, se redituros, & secum ad *Josephum* adducturos *Beniaminum*, fratrem suum minimum. His legibus, duris licet, obtemporantes fratres *Josephi* ad patrem suum *Jacobum* reversi sunt non levem ferentes frumenti copiam, una cum ejusdem pretio, quod dederant, quodque *Josephus*, fratribus suis insciis, in ipsorum faccis, seu sacinis inferi, ac occludi præceperat.

D. Antequam in Historia *Josephi* ulterius progredia-

grediatis, solve, quæso, Dubium, quod mox subit animum meum, videlicet, quomodo potuerit *Josephus* citra mendacium appellare fratres suos *Exploratores Ægypti*, quos tamen probe sciebat non esse exploratores, sed eo dumtaxat fine in Ægyptum venisse, ut frumentum emerent, imperante parente, simul, & urgente fame?

M. Fratres suos *Josephus* vocavit *Exploratores*, non ut testis affirmans, sed ut Judex interrogans. Solemne quippe est iudicibus reos hac loquendi forma absque mendacio interrogare: *Tu es fur?* quod licet prima fronte, & quantum ad loquendi formam, quædam affirmatio videatur, reapse tamen mera interrogatio est; & in tali sensu fratres *Josephi* id acceperunt, statim negantes, quasi respondendo interroganti, non contradicendo affirmanti: *Non est ita Domine, sed servi tui venerunt, ut emerent cibos.* Hæc autem cruda fratrum *Josephi* negatio, si ad affirmantem referretur, haud mediocriter injuriam irrogasset *Josepho*, quem, necdum sibi cognitum, & in speciem iratum, fratres ipsius non verbis exasperare & offendere, sed potius officiis & obsequiis demereri, sibi que propitium reddere summo peregrino studebant. Præterquam quod crediderim cum *S. August.* hanc simulationem *Josephi* cum suis fratribus non fuisse veram, sed tantum jocosam simulationem, qua illos adigere voluit, ut ei de statu, in quo pater *Jacob* versabatur, & de his, *Beniaminum*, fratrem uterinum, spectabant, vera narrarent.

D. Liberaruntne fratres *Josephi* fidem quam ei dederant, se ad illum adducturos *Beniaminum*, fratrem suum minimum?

M. Ad parentem *Jacobum* reversi fratres *Josephi* copiosam, quam ex Ægypto advexerant, annonam ei dederunt, simul & tristissimum nunciata de revellendo ab ejus amplexibus *Beniamino*, quem pater plus suis oculis diligebat. Tam acerbam separationem ferre haud poterat bonus ille senex, quod ei renovaret dolorem, quem *Josephus*, paucos ante annos perditus, cordi ejus alte inusserat, nec adhuc contorquere poterat. Quocirca, filiis suis, ut pomissis suis starent, tam tristem separationem ei suadentibus, sordum se præbebat, nec *Beniamino*, corculo suo, & baculo senectutis suæ, carere volebat. Attamen, sive ob urgentem famem, sive ad libertatem donandum filium suum *Simeonem*, quem sciebat, vinculis in Ægypto esse detentum, tandem aliquando *Jacob*, volens nolens, permisit filiis suis, ut *Beniaminum*, ingenti lacrymarum suarum copia persusum, deducerent in Ægyptum. Huc iterum adventantes fratres suos, & secum referentes repertum in fassis suis prioris tritici pretium, summa benevolentia, lautoque convivio excepit *Josephus*; sed præcipue *Beniaminum*, quem in deliciis habebat, utpote fratrem suum uterinum, singularis amoris significatione profecutus est, lætosque omnes ad patrem cum pecunia, quam denuo singulari restitui jussit, sicut prius remisit, postquam *Scyphum* suum, in quo vaticinabatur, in sarcinula *Beniamini* condi imperasset. At, vix itineri se dederant *Josephi*

fratres, paucaque emensis essent stadia: cum ecce subito a satellitibus, a *Josepho* de industria missis, invaduntur, furti insimulantur, & excussis singulorum fassis, inventus est in sarcinula *Beniamini* scyphus *Josephi*, Ægyptiorum Proregis. Quo factum est, ut, absque mora, satellites compulerint illos, tanquam publicos grassatores, & de Prorege Ægypti pessime meritos, ut sua relegerent vestigia, in urbem redirent, & coram Prorege Ægypti se sisterent, qui in illos debitis pœnis esset animadversurus. Hoc inopinato casu, tanquam repentini fulminis ictu percussis fratres *Josephi*, recta pergunt ad Proregem Ægypti, & abjectis in terram corporibus, veniam ab ipso precantur, omnibus pœnis dignos sese ultro profitentes. Ad hæc respondit *Josephus* se unum dumtaxat ex illis, *Beniaminum* videlicet, latrunculum suum, punire velle, ac detinere sibi deinceps famulaturum, ceteris vero fratribus, utpote innocentibus, nullum negotium facebere velle, sed potius eis jubere, ut cæpta via pergerent ad patrem. Hæc cum audissent fratres *Josephi*, afflictis humi vultibus in lacrymas proruperunt, Proregi significantes, se ad patrem suum absque *Beniamino* redire haud posse, & *Beniamini* in Ægypto detentionem omni proculdubio mortem illaturam parenti *Jacobo*, jam capulari seni, qui filium suum *Josephum*, fratrem uterinum *Beniamini*, aliquot ante annos deperditum, etiamnum lucebat, ejusque dolor in dies ingravescens nullo solatio poterat demulceri. Hic *Josephus*, Prorex Ægypti, a lacrymis, quas hæcenus cohibuerat, temperare amplius non potuit, & ablegatis famulis suis, palam *Josephum* se esse, & fratrem ab illis venditum voce patria prodidit, trepidantes fratres suos erexit, confirmavit, jussitque ut bonis animis essent, quia Deus eum præmiserat in Ægyptum, ut illorum, multorumque saluti consulere. Denique, accedente consensu Regis *Pharaonis*, præcepit fratribus suis *Josephus*, ut festinant, & acceptis curribus ac jumentis revolarent ad parentem *Jacobum*, eumque cum suis omnibus adducerent in Ægyptum. Venerunt itaque fratres *Josephi* ad parentem *Jacobum* in Terra Chanaanæ degentem, & nunciaverunt ei, dicentes: *Joseph, filius tuus, vivit, & ipse dominatur in omni Terra Ægypti. Quo audito, Jacob ait: Sufficit mihi, si adhuc Joseph, filius meus, vivit, vadam. & videbo illum, antequam moriar.* Gen. cap. 45. Tunc *Jacobus*, ingenti lætitia gestiens, ad longum licet, & laboriosum iter se confestim accinxit, venitque in Ægyptum cum omnibus filiis suis, nepotibus, & cuncta progenie, quorum nomina leguntur cap. 46. lib. Genes. & sunt numero septuaginta: *Omnes anime domus Jacob, que ingressæ sunt in Ægyptum, fuere septuaginta.*

D. Hæc, quæ de *Josepho*, & de descensu *Jacobi* in Ægyptum huc usque dixisti, duas mihi ingerunt difficultates, quas hic cum bona tua venia proponam. In primis, narrasti, *Josephum* præcepisse, ut in sacco *Beniamini* junioris fratris sui, reconderet scyphum, quo ille ad augurandum, seu vaticinandum utebatur, & cap. 46. libri

bri Genesis legitur, dispensatorem domus *Josephi*, postquam fratres ejus ad patrem *Jacobum* redeuntes, in via fuisset assecutus, sic illos esse allocutum: *Quare reddidisti malum pro bono? Scyphus, quem furati estis, ipse est, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari solet.* Explica, quæso, quamnam esset illa augurandi scientia, qua pollebat *Josephus*, & utrum illam ab Ægyptiis didicisset, vel Dei speciali infundentis beneficio eam accepisset? Altera difficultas sita est in numero illorum, qui cum *Jacobo* descenderunt in Ægyptum. *Moyse* enim, sicut observasti, ait cap. 46. libri Genesis, *Omnes animas domus Jacob, que ingressæ sunt in Ægyptum, fuisse septuaginta:* Et tamen *S. Lucas* cap. 7. vers. 14. lib. Actuum Apostolorum sic inducit Sæctum *Stephanum* loquentem in Concilio Judæorum: *Mittens autem Joseph accersivit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque.*

M. Ut duabus hisce propositis difficultatibus faciam satis, a prima exordium ducam, quam ut clarius diluere possim, debes in primis observare Ægyptum, uti omnis Idololatriæ fontem, atque superstitionum, ita omnis Magiæ, atque divinationum multiplicium caput factam, atque scaturiginem extitisse, indeque ad Græcos, Romanos, Indos, Japonenses, Americanos, & ad alios populos dimanasse Idololatriam, varique per artem diabolicam ariolandi, seu augurandi, ac divinandi genera. Præterea, observare debes, Patriarchas ante & post Diluvium ab omnibus Magiæ superstitionum, & diabolicarum divinationum speciebus omnino abhorruisse. Erant enim viri, fide, religione, & pietate in Deum quam maxime conspicui, nihil plane cum diabolo, ejusque instrumentis commercii & negotii habentes, sed soli divino cultui, quem ad posterum transmisissent, addictissimi. His observationibus hunc in modum præmissis, censeo artem, & scientiam divinandi, qua *Josephus* in Ægypto pollebat, fuisse propheticam, ipsique cælitus infusam. Id manifeste comprobant non solum tot scientiæ vere cælestis, qua in Ægypto donatus est *Josephus*, experimenta, præsertim in quatuor somniorum interpretatione, & futuræ tum fertilitatis, tum sterilitatis prædictione edita, verum etiam egregiæ, & aliorum captum longe superantes animi dotes, quibus plenissime instructus, atque exornatus *Josephus*, vulgo vir divinus in Ægypto audiebat. Addo denique *Josephum* (sicut patet ex totius illius vitæ conversatione, quæ in sacra Historia describitur) speciali quadam Spiritus Sancti inhabitatione atque assistentia fuisse condecoratum, & eodem Spiritus Sancti lumine, quo erat ipse affusus, rerum atque factorum causas, & circumstantias primo statim intuitu sese offerentes, penetrare, accurate cuncta, & adamussim examinare, de eisdem recte, & citra ullum erroris periculum judicare, atque ratiocinari, somnia interpretari, & futura prædicere potuisse. *Josephus* itaque hanc artem & scientiam, quam habuit, divinandi, non didicit ab Ægyptiis, Magiæ, superstitionibus, variisque diabolicarum di-

vinationum generibus addictis, sed illam accepit a Deo, qui ejus mentem Prophetiæ dono illustravit. Sed de prima difficultate hæctenus satis. Ab altera vero, quam proposuisti, difficultate breviter me expedio, dicendo, Evangelistam *Lucam* in describendis Actis Apostolorum secutum fuisse Versionem lxx. Interpretum, in qua inter animas, quæ cum Patriarcha *Jacobo* ingressæ sunt in Ægyptum, numerantur quinque nepotes *Josephi*, seu quinque filii *Manassis*, & *Ephraim*, videlicet *Maahir*, *Galaad*, *Sucalaam*, *Tuam*, & *Edem*, quos quinque *Josephi* nepotes prætermisit in Textu Hebræo *Moyse*, enumerans subinde septuaginta dumtaxat animas, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, cum tamen *S. Lucas*, sequens Versionem lxx. Interpretum, percenseat animas septuaginta quinque. Quod si dicas hos quinque *Josephi* nepotes non potuisse per anticipationem ab Evangelista *Luca* numerari, nec vere dici ingressos in Ægyptum, cum ibi nati sint; respondebo ipse, tam vere *S. Lucam* numerasse inter animas, quæ ingressæ sunt in Ægyptum, quinque illos *Josephi* nepotes, tametsi in Ægypto natos, quam *Moyse* in Textu Hebræo numeret inter animas, quæ cum *Jacobo* descenderunt in Ægyptum, duos filios *Josephi*, scilicet *Ephraim*, & *Manassem*, quos tamen in Ægypto natos esse tam certum est, quam quod maxime. Præterea cap. 46. lib. Gen. *Moyse* recensendo nomina eorum, qui cum Patriarcha *Jacobo* descenderunt in Ægyptum, numerat *Beniaminum* & decem ejus filios. Non poterat autem *Beniaminus*, quando descendit in Ægyptum, esse pater decem filiorum, quia *Beniaminus*, quando ingressus est in Ægyptum, natus erat dumtaxat annos viginti tres, sicut proclive est demonstrare ex Scriptura Sacra, & ex consensu omnium Scripturæ Interpretum. At, cui verisimile sit, *Beniaminum*, etiamsi a prima pubertate cœpisset procreandis liberis operam dare, genuisse quot annis prolem, eamque vitalem semper, & nullas in ea filias fuisse, nihilominus habuisse filios decem ante annum ætatis suæ vigesimum tertium? Verosimilius itaque est, *Beniaminum* habuisse quidem decem filios, quorum aliquot genuit, antequam cum patre suo *Jacobo* descenderet in Ægyptum, alios vero genuit in Ægypto. *Moyse* autem ait, *Beniaminum* descendisse in Ægyptum cum decem filiis, non quod velit sacer ille Scriptor, decem illos *Beniamini* filios descendisse in Ægyptum in sua persona (quidam enim ex his decem necdum erant nati) sed *Moyse* dumtaxat innuit, quosdam ex his decem filiis *Beniamini* descendisse in sua persona cum patre in Ægyptum, quosdam vero ex his decem filiis descendisse in Ægyptum, non in sua persona, sed in lumbis patris sui *Beniamini*, in quibus adhuc latitabant, eosque natos esse in Ægypto.

D. Quot anni interfluxerunt a vocatione *Abrahami*, idest, ab ejus egressu ex *Haran* in Terram Chanaan, usque ad ingressum Patriarchæ *Jacobi* in Ægyptum? Et quot annos in Ægypto vixerunt Patriarcha *Jacob*, ejusque filius *Josephus* post descensum Israelitarum in Ægyptum?

M. Abra-

M. Abrahamus, quando vocatus est a Deo, & exiit ex *Haran*, ut veniret in Terram Chanaan, natus erat annos septuaginta quinque, dum autem centesimus ætatis suæ annum attigisset, hoc est viginti quinque annis postquam exisset ex *Harane*, & venisset in Terram Chanaanam, genuit *Iaacum*. Nam centenarium fuisse *Abrahamum*, quando genuit *Iaacum*, legimus cap. 17. vers. 17. & cap. 21. vers. 5. lib. Genesis. Porro *Iaacus*, dum genuit *Jacobum*, natus erat annos sexaginta, sicut legimus cap. 25. vers. 26. lib. Genesis. Denique, quando *Jacobus* in Ægyptum descendit, erat annorum centum triginta, ut ipsemet Regi *Pharaoni*, eum interroganti, quot annos natus esset, dum venit in Ægyptum, respondit, dicens: *Dies peregrinationis meæ, centum triginta annorum sunt*, libri Genesis cap. 47. vers. 9. Facta igitur per partes horumce annorum supputatione coalescet summa annorum ducentorum, & quindecim; qui interfluxerunt a vocatione *Abrahami*, seu ab ejus excessu ex *Harane* in Terram Chanaan, usque ad ingressum Patriarchæ *Jacobi* in Ægyptum. Vixit autem *Jacobus*, postquam cum suis filiis intrasset in Ægyptum, annis septemdecim, ut liquet ex cap. 47. v. 27. libri Genesis, ubi *Jacobus* mortuus dicitur anno ætatis suæ centesimo quadagesimo septimo. Venerat autem *Jacobus* in Ægyptum annos natus centum triginta, sicut mox dicimus, ex quo evidenter consequitur eum vixisse dumtaxat in Ægypto annos septemdecim. Quod spectat annos per quos *Josephus* vixit in Ægypto, postquam pater ipsius *Jacob* cum tota familia ingressus est in Ægyptum, facile hoc pacto putari possunt. *Josephus* quando ipsius pater *Jacobus* venit in Ægyptum, annum agebat quadragesimum, & moriente patre *Jacobo*, annum agebat ætatis suæ quinquagesimum septimum. A morte autem *Jacobi* usque ad mortem *Josephi*, elapsi sunt quinquaginta tres anni; nam *Josephus* annos natus erat centum & decem, cum diem ultimum clausit, sicut legitur cap. 50. v. 22. & 25. lib. Genesis. Porro, si ex his centum & decem annis vitæ *Josephi* detrahantur septemdecim anni, quos habebat *Josephus*, quando, a fratribus suis venditus mercatoribus *Imaelitis*, seu *Madianitis*, fuit in Ægyptum deportatus, invenietur *Josephum* vixisse in Ægypto annos nonaginta tres, a tempore vero, quo pater ipsius *Jacobus* migravit in Ægyptum, eum vixisse annos septuaginta. Erat enim *Josephus* annos natus quadragesima, quando pater ipsius *Jacobus* venit in Ægyptum, & mortuus est *Josephus* annos habens centum & decem, sicut perhibet Scriptura Sacra, ex quo plane sequitur, *Josephum* vixisse annos septuaginta in Ægypto, postquam pater ipsius *Jacobus* cum suis filiis venit in Ægyptum, ut ibi suum fingeret domicilium.

D. Fueruntne *Israelitæ*, qui una cum Patriarcha *Jacobo* descenderunt in Ægyptum, bene excepti a *Pharaone*, Ægyptiorum Rege, & a *Josepho*, Prorege Ægypti?

M. *Israelitæ*, qui una cum Patriarcha *Jacobo*, in Ægyptum sunt ingressi, magnifice a *Pharaone*, Rege Ægypti, & a *Josepho*, Prorege Ægypti, fuerunt suscepti, & collocati in terra *Gessen*, quæ

Hist. Vet. Test. Tom. II.

ipsis, utpote vitam pastoritiam agentibus, pascendo pecori aptior erat, illoque veri Dei cultores, ab Ægyptiis, Idololatriæ addictis disjungebat (a). Diu in hac Terra *Gessen*, soboles Patriarchæ *Jacobi* habitavit, & majora in dies incrementa cepit. Quod Ægyptii, sive invidia, sive metu extimulati, cum ferre minime possent, *Israelitas* intolerabili servitutis jugo, sicut legitur cap. 1. libri *Exodi* opprimere tentarunt. Infestum istud Ægyptiorum consilium discrete describit *Flavius Josephus*, Hebræus, cap. 9. lib. 2. Antiq. Jud. juxta *Rufini* translationem, his verbis: *Cum enim Josephi* (Proregis Ægypti) memoriam tempus obliterasset, Regnumque Ægypti in aliam demigrasset familiam, inhumane tractabant *Israelitas*, & variis laboribus atterebant. Nam & flumen in multas fossas deducere sunt iussi, & mania exedificare, & aggeres extruere, quibus inundationes fluminis arcerentur. Pyramidum etiam insanis substructionibus vexabant gentem nostram, cogendo varias artes edificare, & laboribus ferendis adsuescere. At, cum videret Ægyptiorum Rex, *Israelitas*, quibus erat exosus, oppressos licet gravissimis laboribus, magis ac magis, Deo sic volente, multiplicari, perdere mares omnes *Israelitas*, recens natos, decrevit, idque molitus est per obstrictas Ægyptias, a quibus cum sese officioso mendacio delusum intellexisset, ira excandescens ferale promulgavit Edictum, de mergendis Nilo, flumine, omnibus infantibus *Judæis*, exceptis feminis. Sed irritum plane & evanidum fuit istud Regis Edictum, cum id temporis natus sit in Ægypto *Moses*, quem ex aquis, quibus, juxta Regis Edictum, fuerat expositus, singulari beneficio liberavit Deus, quemque ad asserendos *Israelitas* & captivitate Ægyptiaca in pristinam libertatem destinavit.

(a) „ Ubi locorum sita esset terra *Gessen* incertum est. Septuaginta collocare videntur in Nomo Arabico; habent enim in terra *Gessen* Arabiæ, sed alii melius ex voce Hebrææ, quam legisse in suis Codicibus Septuaginta visi sunt, reddi censent terra *pluvie*, idest in inferiori Ægypto ubi pluit, cum in superiori imbres sint fere nulli, ut ex itinerario *Thevenotii* lib. 11. cap. 71. discimas. In itinerario *Shaw* *Gessen* portio est tractus *Heliopolitani* in littore Nili prope *Heliopolim*, quæ terra est Nomo Arabiæ Ægypti contermina, eademque non procul jacebat a *Memphi*. Vid. T. 2. pag. 26.

D. Describe hic, quæso, vitam *Mosis* ab ejus ortu usque ad exitum *Israelitarum* ex Ægypto.

M. *Moses*, cujus meminere multi non modo sacri, sed prophani Scriptores, natus est in Ægypto, ac illustres parentes habuit, genere, virtuteque præstantes. Pater illi fuit *Amram*, filius *Caat*, nepos *Levi*, pronepos *Jacobi* sicut legitur cap. 6. vers. 18. & 20. lib. *Exodi*. Mater vero ejus fuit *Jocabel*, neptis *Levi*, & *Amræ* consobrina, ut patet ex eodem Scripturæ Sacræ loco, mox a me laudato. Infantulum *Mosem* ac recens natum, domi cum maxima sollicitudine, ut periclitanti ejus vitæ consulere, per tres menses occultarunt parentes. Sed veriti, ne, ferente regia in pueros Hebræorum inquisitione,

sibi multisque Israelitis ultimum in Ægypto exterminium accerferent, si diutius contra Edictum Regium puerulum *Moysem* celarent, illum misere comploratum ad Nili fluminis ripas exposuerunt inter juncos, ne a flumine abripere-tur, in *fuscilla scirpea*, seu in cymbula, vel ar-cula ex papyro formata, & pice oblita, ut mor-is erat apud Ægyptios. *Maria*, soror *Moy-sis*, puella decem aut duodecim annorum grandi-scula, eminus respiciens futuram fratris sui sortem tacita expectabat, a matre sua *Jocabe-da* quid facto opus esset edocta: Ea sic excu-bante puella, ecce filia *Pharaonis* Regis Ægy-ptiorum cum ancillis suis ad lavandum, purifi-candumque corpus venit ad fluvium, viditque puerulum aquis expositum, visumque afferri jus-sit, totumque a capite ad calcem inspectum, vultu decoro, totiusque corporis forma probata, misereri cœpit, & quasi maternum induere affe-ctum. Hæc ubi vidit *Maria*, soror *Moy-sis*, quæ in excubiis erat, protinus occurrit ad filiam Regis *Pharaonis*, eique jam deliberanti de educatio-ne pueruli istius (quem Hebræum esse ex cir-cumcisione statim cognoverat) promisit, se con-ducturam puerperam Hebræam, quæ puerulo lac propinaret, & ejus curam haberet; cumque con-sensum filia Regis *Pharaonis* facile obtinisset, suam & *Moy-sis* matrem, tanquam prorsus alien-am adduxit, cui puerulum lactandi, & educandi provinciam demandavit filia Regis *Pharaonis*, adopravitque in locum filii hunc a se repertum infantulum, *Moy-sis* nomen imposuit, quod de aqua tulisset eum. Lingua enim Ægyptiaca *Mos* aquam, *is*, vel *ises*, servatum significat. In Au-la Ægyptiaca *Moy-sis*, procurante filia Regis Pha-raonis, quæ illi instar matris erat, nutritus, & educatus est, omnemque Ægyptiorum sapientiam, ut ait Scriptura Sacra, fuit plenissime edoctus, quod quidem tamen non sic intelligendum est, quod Ægyptii fuerint ante *Moysem* sapientia, seu artium & scientiarum inventores (sicut, post *Marshamum*, Hæreticum Anglum, perperam nonnulli pertendunt) sed quod Patriarchæ *Abraha-mus*, *Jacobus*, & *Josephus*, qui in Ægypto per-manserant, vera sapientia, seu Artium & Scien-tiarum notitia, quam a suis Majoribus acceperant, Ægyptios, discendi cupidos, jam informa-verant, sicut docet S. *Augustinus*, lib. 18. De Ci-vitate cap. 29.

D. Quot annos *Moy-ses* mansit in Aula Ægy-ptiaca Regis *Pharaonis*?

M. Per quadraginta annos *Moy-ses* vixit in Au-la Ægyptiaca Regis *Pharaonis*, quibus exactis, aulam reliquit, seque palam gente Hebræum pro-fessus, venit ad suos fratres, id est, gentiles suos Hebræos, ut illos variis calamitatibus in Ægypto jactatos, & tantum non oppressos, ad patien-tiam, & in spem meliorum temporum erigeret. Sed cum vidisset *Moy-ses* Ægyptium quemdam, qui conviciis & plagis Judæum immerentem male mulcabat, in percussorem irruit, eumque occidit. Quod cum Regi Ægyptiorum innotuisset, pœnamque metueret *Moy-ses*, in Madianitidem protinus fugit, ubi filiam *Jethro*, dictam *Sepha-*

ram, duxit uxorem, & per quadraginta annos in Madiam pastorem egit. Sed cum attigisset an-num ætatis suæ octuagesimum, & in monte Ore-bo, qui etiam dictus est mons *Sinai*, pasceret gre-gem loceri sui *Jethro*, apparuit ei Angelus in ar-dente Rubo, eique, nomine Dei loquens, præcepit ut iret ad *Pharaonem* Ægyptiorum Regem, & captivos in Ægypto Israelitas in libertatem vindicaret. *Moy-sis*, hanc difficilem Provinciam suscipere eo potissimum nomine detrectanti, quod blasphemus esset, & impeditioris linguæ, adjunctus est comes *Aaron*, ipsius frater, vir facundus & eloquens. *Sese* itaque ad iter accingunt *Moy-ses* & *Aaron*, in Ægyptum ingressi sunt ambo, Re-gem *Pharaonem* adeunt, Mandatum, sibi a Deo datum, de Israelitis & servitute Ægyptiaca libe-randis, ei exponunt, & ad faciendam fidem *Moy-ses*, virgam, quam præ manibus tenebat, mutavit in draconem, seu in serpentem, qui statim devo-ravit illos serpentes, in quos ministerio damo-num virgas suas converterant Magi, seu Præsti-giatores Ægypti, quorum Principes fuisse *Joan-uen* & *Mambrem*, docet Apostolus *Paulus* Epist. 2. ad *Timoth.* cap. 3. v. 8. Hæc signa quoque isti Magi coram Rege *Pharaone* ediderunt, fuisse me-ras præstigias suse ostendit *Augustinus Calmet*, Be-nedictinus, in Dissertatione *De miraculis*, quam præxit suo Commentario literali in librum *Exodi*, & in qua certas præscribit Regulas, vera miracu-la a falsis discernendi.

D. Tam insignis prodigium a *Moyse* per virgam editum computitæ *Pharaonem*, ut dimitteret Israe-litas ex Ægypto?

M. Nequaquam, sed potius induratum est cor Regis *Pharaonis*, quod vidisset, magos suos simile signum fecisse, parum cogitans, quod serpens, in quem *Moy-ses* suam virgam, divina ope fretus, verterat, devorasset illos serpentes, in quos Magi Ægypti ministerio demonum suas virgas commu-taverant. Cum igitur Regis *Pharaonis* animus, nec signis, nec verbis molliri, flecti, ac subigi posset, tandem a verbis ventum est ad verbera, seu plagas, quibus Deus per *Moysem* percussit totam Ægyptum, induxitque Regem *Pharaonem*, tot plagis attritum, ut, volens nolens, Israelitas dimitteret ex Ægypto.

D. Percense, quæso, illas plagas, quibus Deus per *Moysem* percussit Ægyptum, & quibus tande-n aliquando domitus Rex *Pharao*, Hebræos dimisit ex Ægypto.

M. Plagas istas ad decem revocat Scriptura Sa-cra. In prima. Nilus universus versus esse in san-guinem. Secunda plaga fuit incredibilis Rana-rum, & Buffonum copia, quæ per totam Ægyptum confestim sparsa est. Tertia plaga fuit productio Ciniphum, quos alii putant esse pediculos, alii pulices, alii culices. Ut ut sit, agnov-erunt Magi in hac plaga divinam virtutem & ope-rationem, dicentes: *Digitus Dei est hic*. Quarta plaga fuit productio Mulcarum, quæ alis obstre-pabant, proboscide pungebant, morsu aculeum alte infigebant, contactu omnia contaminabant, & sedentibus, ambulanti-bus, cubantibus infestæ ac molestissimæ erant. Quinta plaga fuit pe-

Atis animalium. Sexta plaga fuit Lues, quæ pervasit quoque homines, inducens ulcera, ardore, & sanie turgida ac tumentia. Septima plaga fuit grando, quæ permixta fulguribus arbores omnes excussit contrivitque. Octava plaga fuit incredibilis locustarum multitudo, quæ quicquid ex grandine supererat, depasta est. Nona plaga fuit densitas tenebrarum, quæ per totam Aegyptum effusa, adeo cæcæ erant, ut nec ignibus, nec facibus accensis dissipari possent; adeo crassæ, ut sentiri, palparique viderentur. Decima denique plaga, quæ divinis in Aegypto flagellis colophonem imposuit, est strages omnium primogenitorum tam hominum, quam animalium, facta ab Angelis exterminatoribus, qui solis perpercerunt Hebræis, qui moniti a *Moyse* superliminaria domorum suarum intinxerant sanguine Agni Paschalis, quem solemniter ritu manducaverant. Eadem igitur nocte, qua Angeli exterminatores omnes primogenitos, in domibus, quarum portæ sacro carebant cruore, occiderunt, turmatim convenerunt Aegyptii, compellentes Hebræos, ut suum ex Aegypto maturarent discessum, tantisque fuit Aegyptiorum timor, ut in his temporum angustiis obliti sunt repetere ab Hebræis Vasa aurea, argentea, aliaque id genus pretiosa monilia, quæ Hebræi pridie quam discederent, ab illis mutuati fuerant, & quibus onusti ex Aegypto abierunt. Hoc pacto Israelitæ omnes sospites & incolumes ad sexcenta virorum millia cum suis coniugibus & liberis excesserunt ex Aegypto in qua per ducentos & quindecim annos ab ingressu Patriarchæ *Jacobi* hæserant. In hac profectioe Populi Israelitici ex Aegypto ostendit virtutem suæ Majestatis Deus. Nam, præter quam quod fugientibus Hebræis, præsentissimam in via opem tulit per columnam, quæ noctu lucida erat, ut eos illufiraret, interdum vero erat opaca, ut illos ab æstu vindicaret: trajecit etiam Deus Hebræos medio mari rubro, præcedente Angelo, & scindente aquam, ut Populus Israeliticus per siccam gradi posset, quem verius (ut ait Poeta) *Curvata in montis faciem circumstetit unda*. Denique, Deus, qui hæcenus sustinuerat in multa patientia Aegyptios, tanquam vasa iræ apta in interitum, *Pharaonem*, Aegyptiorum Regem, cum magna suorum manu Israelitas infecutum, & rubrum mare adhuc patens temere ingressum, coeuntibus protinus aquis, cum omni exercitu ita delevit, ut ne unus quidem tantæ cladis nunciis fuerit superstes.

D. In hac Israelitarum profectioe ex Aegypto compendiosa, quam texuisti, narratione plures invenio difficultates. Prima est, quorsum *Moyse* præceperit Hebræis, ut, ante suam ex Aegypto egressionem, tam solemniter ritu comederent Agnum Paschalem? Altera difficultas est, quomodo fieri potuerit, ut Israelitæ per ducentos dumtaxat & quindecim annos, per quos ab obitu *Jacobi* manserunt in Aegypto, ita multiplicati ac propagati sint, ut, dum ex Aegypto exierunt, censa sint sexcenta millia Israelitarum, cum tamen sacer Textus Hebræus percenseat septuaginta

tantum animas, quæ una cum Patriarcha *Jacobo* ingressæ sunt in Aegyptum? Tertia difficultas est, quo pacto sexcenta illa millia Israelitarum peditum, seu virorum bellatorum, intra tam breve temporis spatium, quod illis ab Aegyptiis ad discedendum ex Aegypto concessum fuit, potuerint congregari, & in unum locum simul convenire, atque composita exercitus ordinatione ex Aegypto discedere? Quarta difficultas est, an peccaverint Israelitæ, qui, ex Aegypto proficiscentes, Vasa aurea & argentea, aliaque id genus, quæ eis commodaverant Aegyptii, secum abstulerunt, hisque Aegyptios spoliaverunt? Has quatuor difficultates optarem quidem, ut hic dilucide explanares, sed veritus, ne longius quam par sit, nostrum protrahatur Colloquium, consultius esse duco, ut earum examen ad proximum, quod habebimus, Colloquium remittamus. Hoc nomen igitur dumtaxat sub finem hodierni nostri Colloquii a te scire percipio, num scilicet Historici Prophani, præsertim Aegyptii, aliquam de Israelitarum in Aegyptum ingressu, & de eorumdem ex Aegypto exitu mentionem fecerint, nomenque expresserint illius Aegyptiorum Regis, sub quo contigit hæc Israelitarum ex Aegypto profectio?

M. De ingressu Israelitarum in Aegyptum, & de illorum ex Aegypto exitu non pauca referunt Scriptores Prophani, potissimum Aegyptii, nimirum *Manetho*, *Lisimachus* & *Chærenon*, quorum testimonia citat *Josephus* Hebræus, in libro primo contra *Apionem*. Verba *Manethonis* sic *Josephus* ibidem describit: *Fuit nobis Rex, Timeus nomine (inquit Manetho): sub hoc Rege nescio quomodo Deus iratus fuit, & præter spem ex partibus Orientalibus homines genere ignobiles, adæpta fiducia, in Provincia castra metati sunt, faciles ac sine bello eam potenterque ceperunt, & Principes ejus alligantes, de cetero civitates crudeliter incendere, & Deorum Tempora evertere... Vocabatur autem illa gens Hyclos, hoc est, Reges Pastores. Hyc enim secundum sacram linguam (seu Aegyptiacam) Regem significat: Sos vero Pastorem, sive Pastores, secundum communem dialectum, & ita compositum invenitur Hyclos. Quidam vero dicunt, eos Arabas esse. In aliis vero Exemplaribus non Reges significari comperi per appellationem Hyc, sed e diverso captivos declarari Pastores. Hyc enim Aegyptiaca Lingua captivos aperte significat, & hoc potius verisimile mihi videtur, & Historia antiqua conveniens. Hos ergo, quos prædiximus Reges, & eos, qui pastores vocabantur, & qui ex eis fuere (loquitur nunc Josephus) obtinuisse Aegyptum, ait *Manetho*, annis undecim & quingentis. Post hæc autem idem *Manetho* dicit, Regum Thebaidis, & Aegypti reliquæ factam esse super Pastores invasionem, & bellum maximum & diuturnum eis illatum. Sub vero Aegyptiorum Rege, cui nomen erat *Alisfragmubosis*, victos dicit Pastores, & inclusos in loco, cui nomen erat *Avaris*, filium autem Regis *Alisfragmubosios*, dictum *Themosim* conatum esse hos Pastores, inclusos in eo loco dicto *Avaris*, quem, ut ait *Manetho*, maximè*

muro atque robustissimo circumdederant Pastores, vi, inquam, conatum esse Regem Ægyptiorum *Themofim* illos expugnare, sed cum Rex obsidium desperasset, pacta cum eis fecisse, ut Ægyptum relinquentes, quo vellet innoxii abirent, illos vero, seu Pastores, his promissionibus impetratis, cum omni domo & possessionibus non minus ducenta quadraginta millia numero ex Ægypto per desertum in Syriam iter egisse, & in terra, quæ nunc Judæa vocitur, civitatem ædificasse, quæ tot millibus hominum sufficere posset, eamque Hierosolymam vocitasse. Hæc, & alia ex *Manethone* exscribit *Josephus*, ex quibus, illos Pastores in Ægypto, de quibus loquitur *Manetho*, quosque *Hycfos* vocat, non alios fuisse quam Israelitas, qui cum Patriarcha *Jacobo* descenderunt in Ægyptum, multis momentis evinci potest. Primo, quia Israelitæ, qui cum *Jacobo* venerunt in Ægyptum, erant Pastores: *Pastores ovium sumus servi tui, & nos & patres nostri*, ait Patriarcha *Jacobus*, dum Regem *Pharatonem* salutavit, sicut legitur cap. 47. libri *Geneseos*. Secundo, semel mortuo illo Ægyptiorum Rege, qui Israelitis impense favebat, alius regium in Ægypto solum conscendit, qui Israelitarum fuit infensissimus hostis, & in eos atrocem persecutionem excitavit, quam Scriptura Sacra cap. 1. lib. *Exodi* v. 8. 9. 10. & 11. describit his verbis: *Surrexit interea Rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph, & ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israel multus, & fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur. . . Preposuit itaque (Rex) eis (seu Israelitis) magistrum operum, ut affligerent eos oneribus. Hinc Israelitæ facti sunt in Ægypto captivi, miseram coacti servire fervitutum, quos subinde *Manetho* jure optimo appellat *Hycfos*, id est, *Pastores captivos*. Tertio, tempus, quo illos *Hycfos*, seu Pastores captivos, ex Ægypto pulsos fuisse scribit *Manetho*, optime quadrat tempori, quo Israelitæ ex Ægypto re vera egressi sunt. *Apio* siquidem, & *Ptolomeus Mendesium*, citati a *Taciano* in libro quem edidit contra Græcos, & a *Juliano Africano* apud *Eusebium* lib. x. *De Prep. Evangelica* cap. 10. asserunt, Israelitas exivisse ex Ægypto, regnante *Amoso*, qui etiam dicebatur *Amofis*. Scribit autem *Manetho*, illos *Hycfos*, seu Pastores captivos, egressos fuisse ex Ægypto, regnante *Themosi*, qui idem plane est ac *Amofis*. Binomius quippe erat ille Ægyptiorum Rex, sicut testatur *Georgius Syncellus* in sua *Chronographia* pag. 63. & 69. & perinde vocabatur *Amofis*, vel *Themofis*. Ex quo palam sequitur, tempus, quo Israelitæ egressi sunt ex Ægypto, plane convenire cum *Epocha*, quam assignat *Manetho*, expulsionis ex Ægypto illorum Pastorum captivorum, quos *Hycfos* appellat. Quarto, Israelitæ, quando ingressi sunt in Ægyptum, erant Pastores, id est, viri obscuri: ignobiles, tales autem fuisse illos *Hycfos*, seu Pastores, qui expulsi sunt ex Ægypto, testatur *Manetho*, quos ideo appellat homines obscuros, nullaque gesta memorabili adhuc commendabiles. Quod*

quidem argumento est, illos *Hycfos*, seu Pastores, quos *Manetho* scribit fuisse ex Ægypto extrusos, non alios esse quam Israelitas, qui tantum post suam ex Ægypto professionem in Rempublicam coaluerunt, nomenque suum sub *Moyse*, *Josue*, & aliis, sive Judicibus, sive Regibus, sive Pontificibus, toti orbi illustre reddiderunt. Postremo, ait *Manetho*, illos *Hycfos*, seu Pastores, ex Ægypto ejectos, iter suum per desertum in Syriam egisse, & in terra, quæ nuncupatur *Judæa*, amplissimam extruxisse civitatem, quam *Hierosolymam* appellavit. Quibus verbis aperte indicat *Manetho*, illos *Hycfos*, seu Pastores, quos ex Ægypto excessisse scribit, fuisse ipsissimos Hebræos, qui ex Ægypto dimissi venerunt postea in terram, quæ dicitur *Judæa*, ibique civitatem ædificaverunt, quam *Hierosolymam* vocitarunt. Facebat itaque *Joannes Marshamus*, qui in suo *Chronico Canone Ægyptiaco*, *Hebraico*, & *Græco*, pertendit: *Historicum* *Manethonem* voluisse per illos *Hycfos*, seu Pastores, qui ex Ægypto fuerunt ejecti, indicare non Hebræos, seu Israelitas, sed Arabes, qui in Ægyptum cum irrupissent, ibique vitam pastoritiam degenter, tandem potentiores facti, imperium obtinuerunt, illudque exercuerunt in Ægyptios, a quibus vocati sunt, *Hycfos*, id est, *Reges Pastores*. Facebat, inquam, *Joannes Marshamus*, cujus vanum systema e fronte pugnat cum historia *Manethonis*. Nam primo, *Manetho*, conceptis verbis, asserit, illos *Hycfos*, seu Pastores ab Ægypto expulsos, venisse in Judæam, ibique civitatem quam *Hierosolymam* appellarunt, construxisse. Qui character in solos Hebræos, seu Israelitas, competere potest, non vero in Arabes, quos neque in Judæam venisse, neque Hierosolymorum urbem condidisse certissime constat. Præterea, quamvis *Manetho* innuat, aliquibus visum esse per *Hycfos* significari *Reges Pastores*, testatur tamen idem *Historicus*, se in aliis Exemplaribus comperisse per *Hycfos* non significari *Reges Pastores*, sed e diverso declarari *captivos Pastores*, & hoc potius sibi *verisimile videri*, & *historiæ antiquæ conveniens*. Tertio, *Manetho* ait, illos *Hycfos*, seu Pastores, fuisse viros obscuros, & ignobiles, qui sane character competere haud potest in Arabes, qui in Ægypto non poterant esse viri obscuri & ignobiles, cum, ipso met fatente *Marshamo*, Arabes suos in Ægypto habuerint Reges, & imperium exercuerint in Ægyptios. Denique, *Marshamus* in citato Opere, quod lucubravit, omnem sibi abrogavit fidem, quia in eo Veteris Testamenti antiquitatem evertere totis viribus adnititur; caeremoniarum, quarum in veteri Testamento Judæis præcipitur observatio, Deum negat esse auctorem ac institutorem; Prophetiam *Danielis* de LXX. Hebdomadibus ad Jesum Christum pertinere audacter inficiatur, *Josephum*, egregium Nationis & religionis Judaicæ defensorem in libris, quos scripsit contra *Apionem*, Ethnicum Grammaticum Alexandrinum, data opera refellit; impugnat eumque tanquam fabularum, & mendaciorum Scriptorem traducere ac sagillare

non vetetur: Verbo dicam, *Marshamus* in suo male confarinato opere tot futilia, tot absurda commenta, tot inaudita paradoxa in his, quæ Religionem, Sacramque Historiam cum Veteris, tum Novi Testamenti spectant, effudit, ut iure optimo apud omnes, qui de Religione bene sentiunt, tanquam temerarius Scriptor audiatur, dignumque judicetur ejus male natum Opus, quod nataliis tenebris damnetur.

D. Quamvis in tuam sententiam facile descendam, ac vehementer improbem falsam *Marshami* interpretationem; non possum tamen, ne quid dissimulem, narrationem *Manethonis*, circa illorum Pastorum, quos *Hycfos* appellat, mansionem in Ægypto, conciliare cum his, quæ superius dixi de habitatione Israelitarum in Ægypto. *Manetho* quippe, teste *Josepho*, Hebræo, quem laudasti, scribit, illos Pastores, quos *Hycfos* nuncupat, mansisse in Ægypto per annos quingentos & undecim. At, juxta Chronologiæ sacræ peritiorum sententiam, quam superius probasti, Israelitæ habitaverunt in Ægypto per annos dumtaxat ducentos quindecim. Ex hac itaque haud mediocri Chronologiæ discrepantia colligi posse videtur, Pastores illos, quos *Manetho* appellat *Hycfos*, plane diverfos esse ab *Israelitis*.

M. Non ita est: sed ex ea Chronologiæ discrepantia colligi tantum potest primo, circa numerum annorum, per quos Pastores, quos *Manetho* appellat *Hycfos*, manserunt in Ægypto, irrepsisse in Textum *Josephi* mendum, & loco annorum 215. susseptum fuisse 511. non quod existimem, *Josephum* Hebræum, qui fuit in scribendo diligentissimus juxta ac gravissimus Auctor, notandis temporibus ita turpiter errasse, sed quod putem, Textum *Josephi* in annorum numeris fuisse interpolatrice manu vitiatum, sicut aperte declarant quam plurima menda, quibus in annorum numeris scaterit hodiernus *Josephi* Textus, idque ultro farentur omnes hujus temporis Chronologi, in libris *Josephi* versati, quos inter unum infans omnium laudabo nostrum *Melchiorum Canonum*, qui lib. II. *De locis* cap. 5. ad Argumentum 9. istud de libris *Josephi* profert judicium: *Sed in numeris Josephi libri menda habent innumera, quæ ego menda viro diligentissimo atque gravissimo assignare nec volo, nec debeo.* Secundo, ex ea Chronologiæ, quam adduxisti, discrepantia colligitur, *Manethonem*, & alios Græcos Historicos *Prophanos*, multa quidem ex Historia Sacra hausisse, sed eam pluribus mendaciis & erroribus aspersisse, sive ut contradicerent Judæis, quos capitali odio prosequerentur; sive ut vanam & falsam suam antiquitatem ac Religionem stabilirent, sive ut fabulis, quas finxerunt de suis Diis, *Jove*, *Apolline*, *Marte*, *Mercurio*, *Hercule*, & aliis, aliquam veri speciem conciliare possent, sicut lato calamo ostendit Illustrissimus *Daniel Huetius*, in sua *Demonstratione Evangelica*; sive denique cum essent Idolorum cultores, non poterant sacras literas *omni scrupulositate sequi*, ut ait *Josephus* lib. I. contra *Apionem*, ubi serinonem habens de Scriptoribus *Prophanis* Græcis, *Demetrio Phalereo*, *Philone seniore*, & *Eupolemo*, ait: *Plurimi prædici.*
Hist. Vet. Test. Tom. II.

Eorum virorum veritate quidem causarum antiquarum frustrati sunt. . . . non enim inerat eis, ut nostras litteras, id est, Sacram Historiam, possent omni scrupulositate sequi. Quæ cum ita sint, mirum sane tibi videri haud debet, quod *Manetho*, Scriptor *Prophanus*, & ex ea Gente oriundus, quæ erat Hebræis infestissima, Historiam sacram de ingressu Israelitarum in Ægyptum, de eorum mansionem in Ægypto, & de illorum protectione ex Ægypto, data opera interpolavit, ac nonnullis mendaciis, & erroribus in numeris resperferit, quamvis multa reliquit veritatis vestigia, & per illos Pastores, quos vocat *Hycfos*, quosque ait venisse in Ægyptum, in ea diu mansisse, & postea fuisse ex ea expulsos, non obscure, sicut mox commonstravimus, indicare voluerit Israelitas, qui erant Pastores, quique, ut narrat Historia Sacra, ingressi sunt una cum Patriarcha *Jacobo* in Ægyptum, diu in ea habitaverunt, ac denique ex ea pulsi fuere, seu potius a Deo per *Moysem*, eorum Ducem, in libertatem asserti ac vindicati. Hæc, quæ hæctenus dixi, confirmare non pigebit testimonio *Grotii*, qui lib. I. *De Veritate Christianæ Religionis* hæc apposite scribit: *De exitu Hebræorum ex Ægypto non pauca referunt Scriptores Ægyptii, Manetho, Lysimachus, & Chæmon. Loca sunt apud Josephum contra Apionem, quæ tamen pluribus mendaciis sunt respersa, utpote Scripta a gente Judæis insensibilissima, unde & sua hausit Historicus Cornelius Tacitus. Apparet autem ex his omnibus Scriptoribus Ægyptiis, Hebræos, Ægypti parte potitos, ibi pastorem egisse vitam, sed operis postea servilibus pressos exiisse Ægypto, Ægyptiis etiam quibusdam ipsos comitantibus Moyse Duce, perque Arabum terras postremo pervenisse in Syriam Palestinam, ibique eos Instituta secutos, Ægyptiorum Institutis contraria. Cæterum, quomodo in his, quæ huic Historiæ aspersere mendaciis Scriptores Ægyptii inter se quidem, & secum singuli pugnent, quotque illa seculis ab antiquitate Moysis librorum vincantur, egregie ostendit Josephus in illo libro eruditissimo, sed primo, quem edidit contra Apionem.* Sed eo de argumento hæctenus satis, de quo tamen si plura scire aveas, auctor tibi sum, ut legas, modo per otium liceat, Tomum secundum perdocti Operis, quod *Cl. Ferrandus*, insignis Senatus Parisiensis Causidicus, gallice concinnavit, cuique hunc præfixit titulum: *Reflexions sur la Religion Chrétienne.* Ibi quippe laudatus ille Auctor hoc argumentum non minus fuse, quam erudite tractat, & omnes objectiones, quas proponit *Joannes Marshamus*, plenissime diluit.

COLLOQUIUM II.

In quo proponuntur Dubia, quæ tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ Interpretes, circa Historiam tertiæ Mundi Ætatis ventilare solent.

DISCIP. SÆPIUS in superioribus nostris Colloquiis dixisti, Deum apparuisse Patriarchis *Abrahamo*, *Isaaco*, *Jacobo*, & aliis, eosque familiari colloquio fuisse dignatum.
B 3 At,

At, nunc scire vellem, an vere ipsemet Deus sub humana specie apparuerit Patriarchis? An potius Angelus, humanam formam referens, apparuerit Patriarchis, & cum illis, nomine Dei, quem representabat, colloquia miscuerit?

M. Communis est Theologorum sententia, quod dum legitur in Veteri Testamento, apparuisse Deum Patriarchis, & cum illis fuisse locutum; id eo in sensu intelligi debeat, quasi Deus sub humana specie sese Patriarchis conspicuum exhibuerit, & cum illis sermonem habuerit; sed quod Angelus, a Deo missus, ejusque vice fungens, id muneris ex aere sibi formato corpore, obiret, seque Patriarchis adspectabilem præberet. At, non desunt celebres quidam Theologi, qui, aliquot sanctorum Patrum antiquorum, seu S. Justini, Martyris, in Dialogo cum Tryphone, S. Irenæi, lib. 4. adversus Hæreses cap. 26. S. Augustini, lib. 2. de Trinitate, cap. 13. & Theodoret, quæst. 5. in Exodum, Doctrinam secuti sentiunt, quod quando in sacris literis dicitur, Deum apparuisse Patriarchis, id intelligi haud debeat de Angelo, tanquam Dei Legato, sed potius de Verbo Divino, seu de secunda Sanctissimæ Trinitatis Persona, quæ sub specie humana sese Patriarchis jam tum visibilem ostendebat. Doctissimus Bernardus P. Amy, Congregationis Oratorii Presbyter, in suo Apparatu Biblico, pag. 26. hanc Theologorum sententiam, his verbis confirmat: *Ille summus Deus, qui dicitur dignatus Abrahamum familiari colloquio, ipsum erat Dei Verbum, seu secunda Sanctissimæ Trinitatis Persona, quæ ab hisce temporibus præludebat Incarnationi suæ. Quamquam enim tunc Carnem non sic assumeret, ut iam feret Homo, in imagine tamen carnis, sive vere, sive apparentis conspicuum Patriarchis se præbebat, ipsum, inquam, erat Verbum Dei, ut omnis Antiquitas credidit, unus ex tribus Angelis, qui apparuerunt Abræ, & promisit de lumbis ejus Carnem se sumpturum. Hunc vero Abraham ut Deum summum adoravit, pro Deo habuit, & ejus colloquio gavisus est, ad quod alludens, ut opinor Christus agebat cap. 8. Evang. S. Joannis: Abraham, pater vester exultavit ut videret diem meum, vidit & gavisus. Prævit Bernardo P. Amy in hac sententia Petrus Cuneus, qui libro 3. De Republica Hebræorum cap. 3. pag. 378. hæc habet: *Ajunt præstantissimi Theologi, quotiescumque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuisse secundam Sanctissimæ Trinitatis Personam, seu Filium Dei. Quod sane ab illis recte existimatum est. Utique cum Apostolus ait: Sæpe Deum ante per Prophetas, novissime autem locutum fuisse per Filium: non ille negat, visum antea in terris Messiam, sed haud obisse eum concionandi illud munus significat, quod olim a Vatribus semper, ac tandem vero susceptum ab ipso est. Non poterat ipsum illud corpus induere, quod in terris postea intuiti sunt, & contrahere mortales. Id enim sero admodum genitum formatumque est, neque antea extitit. Quare imaginem dumtaxat illius representavit Abrahamo, sed plane eandem, quam inter homines habuit.**

D. Libentius, ut candide dicam, descende-

rem in sententiam horumque Theologorum, qui docent, secundam Sanctissimæ Trinitatis Personam, seu Filium Dei, apparuisse etiam Patriarchis, qui vixerunt ante Legem Scriptam, seu Mosaicam. Inde enim facili negotio intelligitur, Patriarchas, etiam illos, qui præcesserunt Legem Mosaicam, habuisse notitiam, seu fidem in venturum Messiam, Liberatorem generis humani, & Mediatorem Deum inter & homines. At, cum ejusmodi Secundæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis apparitiones non omnibus Israelitis, qui vixerunt ante Legem Mosaicam contigerint, fateor ultro, me prorsus nescire, quo pacto Populus Israeliticus potuerit ante Legem Mosaicam habere notitiam, seu fidem in Messiam venturum, cum ejusmodi notitiam, seu fidem, nec ex apparitionibus Secundæ Personæ Sanctissimæ Trinitatis, quæ ei factæ non sunt, nec ex Lege Mosaica, quæ necdum scripta erat, haurire potuerit? Hic est sane nodus vindice dignus.

M. Neminem ab Adamo, seu a Creatione Mundi, absque fide in venturum Messiam, salutem æternam fuisse consecutum, nec deinceps ad finem usque Mundi consecutum, constans est ac perpetua Ecclesiæ Catholicæ Doctrina, quam nullus citra apertam hæresim impugnare potest. Id tamen discriminis fuit inter fidem Patriarcharum ante Legem Mosaicam, & fidem Populi Israelitici, quod Patriarchæ ante Legem Mosaicam, haberent fidem in venturum Messiam magis distinctam, quam ideo Theologi appellant *Fidem explicitam*; Populus vero Israeliticus ante Legem Mosaicam haberet fidem in Messiam venturum minus distinctam, quam subinde Theologi vocant *Fidem implicitam*, quam videlicet a Patriarchis & a Majoribus suis acceperant, per continuum traditionem, quæ ab ipsa Creatione Mundi usque ad ipsorum tempora fuit jugiter conservata, eorumque animis altius infixæ. Quod, ne gratis a me dictum esse videatur, plurimis Scripturæ Sacræ testimoniis evincam. In primis, legimus cap. 4. Evangelii, quod scriptum est a S. Joanne, mulierculam Samaritanam ex recepta pridem ac pervulgata apud Judæos traditione Jesum Christum, verum Messiam, quem ipsa venisse ignorabat, sic fuisse asatam; *Novimus Messiam venturum. Cum venerit ille, omnia nobis annuntiabit.* Erant autem Samaritani residua pars Israelitarum, quos a Judæis olim seroamans avulserat, proindeque ignorare non poterant, quod vulgo cuncti Hebræi super hac re senserunt, sicut optime observat Petrus Cuneus sub finem lib. 3. De Republica Hebræorum, Præterea Apostolus Paulus cap. 11. Epistolæ ad Hebræos, postquam præmisit, *Fidem esse substantiam rerum sperandarum*, non solum Fidem Abelis, Enochi, Noemi, Abrahami, Isaaci, Jacobi, Josephi, & Moysi laudat ac plurimum commendat, sed etiam ejusdem fidei laudem Populo Israelitico, etiam ante Legem Mosaicam, tribuit eo potissimum nomine, quod Dei imperio obsecutus, Ægyptum reliquit. Sic enim ait Apostolus: *Fide transferunt mare rubrum tanquam per aridam terram.* Quin, idem Apostolus eodem in capite

fidei hujus laudem adscribit Israelitis, qui jam defuncti erant, dicens: *Juxta Fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes; & salutantes, & confidentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant, se patriam inquirere.... Nunc autem meliorem appetunt, id est celestem.* Id sapius inculcat Apostolus Paulus, sed præsertim cap. 10. Epist. 1. ad Corinthios, ubi indiscriminatim omnes Israelitas fidei elogio ornat his verbis: *Nolo enim vos ignorare, Fratres, quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, nube, & in mari; & omnes eandem escam spirituales manducaverunt, & omnes eundem potum spirituales biberunt (bibeant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus.)* Tertio, Patriarcha Jacobus propediem moriturus in Ægypto, suos omnes accersivit filios, quibus virum bene precatus, dixit filio Judæ: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium,* Genes. cap. 49. quibus verbis voluit Patriarcha Jacobus, non solum filiorum suorum, sed etiam omnium Israelitarum, qui erant in Ægypto, Fidem, quam habebant de adventu Messia, seu Liberatoris, quæque a suis Majoribus accepta penitus eorum animis insidebat, confirmare, prædicens illis, venturum illum Messiam, quem expectabant, postquam familiæ filii sui Judæ Regium Sceptrum fuisset ablatum, & ad alienigenam transiisset. Quarto, Josephus, filius Patriarchæ Jacobi, moriens itidem in Ægypto, obsecravit, & obtestatus est Israelitas, ut dum essent ex Ægypto exituri, ejus ossa secum asportarent sepelienda in Terra Chanaan: *Asportate ossa mea vobiscum de loco isto,* Genes. cap. 50. Sciebat quippe Josephus, fore ut in Chanaanensium sedibus natus esset Messias, illicque sua ossa quiescere voluit. Fidem Josepho datam liberarunt Israelitæ, quando exceperunt ex Ægypto, & fide, quam in Messiam venturum habebant, animati, ossa Josephi, sepelienda in Terra Chanaan, secum asportarunt. Tulit Moyses ossa Josephi secum, eo quod abjurasset filios Israel, dicens: *Visitabit vos Deus, auferet ossa mea hinc vobiscum,* lib. Exodi cap. 13. Denique, non tantum Patriarchis, sed & omnibus Israelitis, etiam ante Legem Mosaicam, nota erat illa promissio, qua Deus ab exordio Mundi, hoc est, post primorum parentum nostrorum peccatum, sese obstrinxit, mittendi Messiam, seu Liberatorem, dum imprecando serpenti, dixit: *Ipsa conteret caput tuum, id est, Messias, aliquando ex muliere nasciturus, conteret caput tuum.* Hanc, inquam, promissionem, qua Deus ab exordio Mundi sese obstrinxerat, mittendi Liberatorem, seu Messiam, omnes Israelitæ etiam ante Legem Mosaicam jam perfectam exploratamque habebant, tum ex certa traditione ab Adamo ad ipsos usque propagata; tum etiam ex sanctificatione Sabbati, quæ per singulas Hebdomades monebat illos de Creatione Mundi, seu in memo-

riam illorum revocabat Creationem Mundi, formationem primi hominis, ejus lapsum, divinam promissionem mittendi Liberatoris, & Legem latam a Deo ab exordio Mundi, & a majoribus suis, etiam ante Moysis tempora, jugiter observatam, sanctificandi Sabbatum in memoriam creationis mundi, & diei septimi, quem sanctificavit Deus, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, ut legitur Genesis cap. 2. Cum igitur omnibus Israelitis, etiam ante Legem Mosaicam, nota fuerit hæc promissio, qua Deus ab exordio Mundi, hoc est, post peccatum Adami, sese obstrinxit, mittendi Liberatorem, seu Messiam, planum ac expeditum esse debet, omnes Israelitas, etiam ante Legem Scriptam, habuisse aliquam notitiam, seu fidem in Messiam venturum. Hinc merito S. Augustinus lib. de peccato originali cap. 24. ait: *Sine Fide ergo Incarnationis & Mortis & Resurrectionis Christi, nec antiquos Justos, ut justis essent, a peccatis potuisse mundari, & Dei gratia justificari, veritas Christiana non dubitat, sive in eis Justis, quos Scriptura sancta commemorat, sive in Justis, quos quidem illa non commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt, vel ante diluivium, vel inde usque ad Legem datam, vel ipsius Legis tempore non solum in filiis Israel, sicut fuerunt Prophete, sed etiam extra eundem Populum, sicut fuit Job. Ipsorum enim corda eadem mundabantur Mediatoris Fide.* Quo fit, ut omnino inexcusabiles sint Hebræi, qui, licet per Legem Mosaicam, & vaticinia Prophetarum majorem de venturo Messia notitiam postea habuerint, pertinaciter tamen plusquam adamantina Jesum Christum, verum Messiam, in quo Moysis, & Prophetarum fuerunt ad amissum omnia adimpleta oracula, agnoscere detrectarunt. Unde cum reputare in animo soleo (utor verbis Sulpicii Severi) lib. 1. Historiæ Sacræ) Populum, seu Hebræum, tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus, cum peccaret, coercitum, experitumque & misericordiam, & severitatem Dei, nequaquam emendatum; & cum semper veniam erroris acciperet, semper peccasse post veniam; nihil mirum videri potest, Christum ab his non esse receptum, cum jam in dies ab initio toties in Domino rebelles deprehendantur, magisque mirum est, illis semper peccantibus, nunquam Dei, si quando eum imploraverunt, desuisse clementiam.

D. In illo Vaticinio Patriarchæ Jacobi: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium.* In hoc, inquam, vaticinio Jacobi probe intelligo, promitti adventum Messia, quando Sceptrum Regium fuerit ablatum e Juda; sed quandomam id revera contigerit, profus me latet.

M. Sunt quidam periti Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui asserunt, in hoc vaticinio Jacobi promitti venturum Messiam, quando e Tribu Juda Sceptrum esset ablatum, adeo ut illud Jacobæum Oraculum: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est* &c. ad solam Tribum Judæ restringi debeat cum exclusionem Leviticæ, Beniamiticæ, & aliarum Tribuum. Sed pace illorum

Theologorum, & Scripturæ Sacræ Interpretum dixerim, huic sententiæ calculum meum adjicere non posse. Primo, quia compertum habemus ex Scripturæ Sacræ, plures existisse Gentis Judaicæ Duces ac Principes a *Jacobi* vaticinio usque ad Christum, Servatorem nostrum, qui ex Tribu Juda non fuerunt oriundi. *Moyſes* namque & *Josue*; qui post egressionem Israelitarum ex Ægypto, præfuerunt Populo Judaico, suam ex Tribu Juda originem non ducebant, sed *Moyſes* erat de Tribu *Levi*, *Josue* vero de Tribu *Ephraim*. Inter *Judices* postea, qui post *Moyſem*, & *Josue*, apud Judæos summa potestate præditi erant, duo tantum fuerunt orti e Tribu Juda, videlicet *Orboniel*, & *Abesan*. Secundo, tempore, quo Judæi in Captivitatem Babylonicam fuerunt abducti, Sceptrum e Tribu Juda ablatum est in *Jechonia*, & *Sedecia* Regibus. Post laxatam vero Captivitatem Judæorum Respublica formam Aristocratia assumpsit, ita ut Judæi nunquam amplius regia, & absoluta imperandi forma potiti sint, utpote qui Perfarum Monarchis primum subditi fuerunt, deinde, postquam *Alexander Magnus*, Macedo, *Darium Codomanum*, & Perfarum simul Imperium delivisset, & omnem hujus gloriam ad Græcos transtulisset; Judæi Græcis paruerunt, idest Asiæ minoris, & Ægypti Regibus servierunt, donec tandem a Romanis devicti sub jugum missi sunt. Porro, per totum illud temporis intervallum, quod a soluta Captivitate Babylonica fluxit usque ad Christum Dominum, nullos Duces habuerunt Judæi e Tribu Juda oriundos, sed summa rerum erat penes Summos Pontifices, quæ Pontificum potestas per Assamonæos, in Ordine Sacerdotali constitutos, firmata est usque ad tempus *Herodis*, qui devicto *Antigono*, genus Assamonæorum penitus extinxit, & Regnum Judææ a Senatu Romano obtinuit. Cum igitur a laxata Captivitate Babylonica usque ad Christum, hoc est, per quingentos, & amplius annos Sceptrum e Tribu Juda fuerit ablatum, stare nullo modo potest sententia illorum, qui *Jacobi* de venturo Messia vaticinium, *Non auferetur Sceptrum de Juda* &c. restringunt ad solam Tribum Juda, exclusis aliis Tribubus.

D. Quo pacto igitur vis esse intelligenda hæc *Jacobæ* vaticinii verba: *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus* &c.? videtur quippe mihi, quod sola hic indigitetur Tribus Juda, exclusis aliis Tribubus.

M. Ut huic *Jacobæ* vaticinio de venturo Messia sua constet veritas, necessum est, ut hæc priora verba, quibus constat: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, non limitentur ad solam Tribum Juda, exclusis aliis Tribubus, sed potius referantur ad totam Gentem Judaicam, adeo ut sensus sit, non ablatum iri sceptrum e tota Gente Judaica, donec veniat Messias. Hac autem semel admitta *Jacobæ* vaticinii interpretatione, proclive est demonstrare, Judæos a tempore, quo a Patriarcha *Jacobo* editum est hoc vaticinium, usque ad *Herodem*, alienigenam, qui a Senatu Romano Judææ Regnum obtinuit, & quo adhuc in Judæa regnante natus est *Jesus Christus*, verus Messias,

semper habuisse e Gente sua Judaica, seu ex genere suo, & ex aliqua Tribu Duces, Reges, ac Principes, qui toti Populo Judaico cum summa rerum potestate præfuerunt. At enim, post mortem Patriarchæ *Jacobi* in Ægypto, Judæi Ducem habuerunt *Moyſem*, qui eos e captivitate Ægyptiaca liberavit. Post obitum *Moyſis*, Judaico Populo præfuit *Josue*, qui illum in terram promissam, seu in terram Chananaam introduxit. *Josue*, in regimine Populi Judaici successerunt alii Duces, quos e genere suo ortos Judæi appellarunt *Judices*, qui summa apud Gentem Judaicam potestate potiebantur. Post *Judices*, habuerunt Judæi Reges, & Regia dignitas, seu potestas permanſit in Tribu Juda, & in familia Davidica utque ad captivitatem Babylonicam. A tempore autem captivitatis Babylonicæ Judæi habuerunt Duces itidem ex genere suo, seu Principes exercitus, qui ipsis reducibus, & proprio solo, laxata captivitate, restituti præfuerunt: His Ducibus suffecti sunt Pontifices, dicti *Assamonæi*, seu Machabæi, qui pariter e Judæorum genere erant oriundi, & quibus Republicam Judaicam gubernandi onus incumbabat. Denique, hanc supremam Republicæ administrandæ potestatem conservarunt Pontifices, seu Assamonæi, usque ad *Herodem*, qui, licet non esset ex Gente Judaica, sed alienigena, utpote genere Idumæus, devicto tamen *Antigono*, ultimo Assamonæorum Rege, Regnum Judææ obtinuit a Romanis. Quo tempore, cum Judææ Regnum ad *Herodem*, alienigenam transierit; natus est *Jesus Christus*, verus Messias, juxta Patriarchæ *Jacobi* vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, idest, de tota Gente Judaica, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium. Hoc pacto intelligendum, & explicandum esse Patriarchæ *Jacobi* de venturo Messia vaticinium censent sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, *Justinus*, Martyr, in Dialogo cum *Triphone*, *Athanasius* in lib. de Incarnatione, *Eusebius* lib. 8. Demonstrationis Evangelicæ, *Chrysoſtomus* Homilia 77. in Gen. *Ambrosius* in libro de Benedictionibus Patriarcharum, cap. 4. *Augustinus* lib. 18. De Civitate Dei cap. 45. *Theodoretus* quæst. 100. in Genesim, alique sancti Patres, qui istam vaticinii *Jacobi* interpretationem suo calculo approbarunt. Huic igitur tam cano, tamque venerando totius Antiquitatis consensui assensum præstare debet.

D. Prono capite veneror antiquos illos sanctos Patres, eorumque sententiæ lubentissime subscribo; sed necdum fecisti satis difficultati, quam mox inſinuavi. Videtur quippe mihi, hæc verba vaticinii Patriarchæ *Jacobi*: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, pertinere dumtaxat ad Tribum Juda, exclusis aliis Tribubus. Alioqui si prædicta verba spectent totam Gentem Judaicam, non video certe quid peculiare de filio suo, *Juda*, Patriarcha *Jacobus* prædixerit, dum, antequam moreretur, suam ei benedictionem largitus est. Et tamen legimus cap. 19. libri Genesim Patriarcham *Jacobum*, jam morti proximum, convocasse omnes filios suos, hisque singulis viritim, speciatim, ac distin-

Et benedixisse, atque prædixisse, quæ ipsis, eorumque posteritati deinceps obventura erant. Quæ cum ita sint, longe verosimilius mihi videtur, hæc verba vaticinii *Jacobi*: *Non auferetur Sceptrum de Juda*, restringenda esse ad solam Tribum Judæ, exclusis aliis tribubus Israeliticis.

M. Non ita est, sicut sentis. Quamvis enim hæc benedictio, seu prædictio *Jacobi* morientis: *Non auferetur Sceptrum de Juda* &c. toti Genti Judaicæ, seu cæteris Tribubus Israeliticis competat, attamen *Judæ*, filio Patriarchæ *Jacobi*, peculiarius accommodari debet, & ejus Tribum magis spectat, quam cæteras Tribus. Primo, in eo quod soli filii Judæ, seu viri e Tribu Judæ orti, a *Davide* usque ad captivitatem Babylonicam; hoc est, per annos circiter quingentos, Regnum in Gente Judaica obtinuerint, idque sub *Davide*, & *Salomone* florentissimum. Secundo, in eo quod, post captivitatem Babylonicam, cum ad aliam Tribum, distinctam a Tribu Judæ, suprema potestas in Gente Judaica tranferret, nihilominus univrsus Populus Israeliticus a *Juda* nomen sortitus sit, tumque primum Israelitæ cœperint cognominari *Judei*. Tertio, in eo quod eodem tempore, quo suprema in gente Judaica potestas penes Pontifices, seu *Affamonæos* erat devolvenda, Regio tamen ipsa, qua Regnum continebatur, tota, aut maxima ex parte ad sortem Tribus Judæ pertinere debebat. Quarto, in eo quod Tribus Judæ, sive in castris ponendis, sive in ordine offerentium, sive in divisione terræ Chanaan, cæteris Tribubus præstantia quadam, & excellentia singulari præire debebat. Postremo, in eo quod *Jesus Christus*, verus a Patriarcha *Jacobo* promissus Messias, ex sola Tribu Judæ, & non ex aliis Tribubus Israeliticis proditus erat. Propter has, & alia rationes, quæ legi possunt apud *Eusebium* lib. 8. *De Demonstratione Evangelica*, jure optimo dici potest, hanc benedictionem, seu prædictionem Patriarchæ *Jacobi*, fuisse quidem omnibus Tribubus Israeliticis communem, peculiari tamen ratione, ad Tribum *Judæ* pertinuisse. Consule etiam, si velis Dissertationem, quæ in *Tractatu de Mysteriis, & annis Christi*, a me Romæ recens edito, ordine septima est, in qua evinco, hoc Patriarchæ *Jacobi* Vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Juda, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*, fuisse revera impletum in ortu *Jesu Christi*, veri Messias, illudque ab omnibus Judæorum argutiis, & cavillis vindico.

D. Sufficit mihi hæc, quam de Patriarchæ *Jacobi* vaticinio dedisti, brevis explanatio. At nunc duo dubia haud levis momenti, ne quid dissimulem, circa eundem Patriarcham *Jacobum* subeunt animum meum, quæ mihi solvas velim. Primum Dubium est, an revera mentitus sit *Jacobus*, quando, usus consilio matris suæ *Rebecæ*, paternam benedictionem, loco *Esau* fratris sui primogeniti, accepit, dicens patri suo *Isaaco*: *Ego sum filius tuus primogenitus Esau*; quod tamen probe sciebat esse falsum. Alterum Dubium istud est: Num Patriarcha *Jacobus* injusta fraude deluserit focerum suum *Labanum*, dum post famulatum quatuordecim

annorum pacta cum illo mercede, gregem suum per virgas ex parte decorticatas, sicque varias, quas bestis inter bibendam, calente venere, objiciebat, copiosa pecudum accessione multiplicavit cum evidenti dispendio gregis focerii sui *Labani*, uti narrat *Moyser* cap. 30. lib. *Genesis*. His duobus Dubiis rogo te, ut breviter facias satis.

M. A duobus istis, quæ proposuisti, Dubiis nunc paucis verbis me expedio, & ad primum dico, Patriarcham *Jacobum*, si literali Scripturæ sensui inhæreamus, vix, ac ne vix quidem a mendacio posse excusari, dum paternam benedictionem loco *Esau*, fratris sui primogeniti, consilio matris suæ, accepit. Id luculenter colligi posse videtur ex capite 27. libri *Genesis*, ubi primo narratur, *Jacobum* non modo dixisse se esse primogenitum, sed etiam disertis verbis professum fuisse, se esse *Esau*, idque respondisse patri suo *Isaaco*, de persona *Esau*, non de solo jure primogenituræ quærenti, & benedictionem *Esau*, non autem *Jacobo* dare volenti. Deinde, legitur eodem in capite, *Jacobum*, vulgares cibos offerentem patri suo *Isaaco*, idest, duos hædos, quos non in sylvis venatus erat, sed in stabulo conquisitos & electos a matre coquendos, ac parandos attulerat, ipsum rogasse, ut de ipsius venatione comederet, quod certe (si solus attendatur literalis verborum sensus) a fraudis, & mendacii crimine excusari non potest. Denique, ibidem legitur *Jacobum*, accepta benedictione, statim a patre suo *Isaaco*, fraudis ac mendacii fuisse infamulatum. *Esau* quippe lugenti, & graviter de surrepta sibi a fratre suo *Jacobo* benedictione querenti, respondit, pater, *Jacobum* venisse fraudulentem, & benedictionem suffuratum fuisse. *Venit germanus frater tuus fraudulentem, & accepit benedictionem tuam*. Hæc, inquam, si juxta literalem dumtaxat sensum expendantur, *Jacobum* mentitum fuisse haud obscure significabunt. At, si ad sensum verborum *Jacobi* mysticum, seu figuratum, ut par est, assurgamus, Patriarcham *Jacobum* ab omni fraude, & mendacio poterimus excusare, sicut illum tam vere, quam pie excusant sancti Patres, *Augustinus* lib. 1. *Contra Mendacium* cap. x. *Theodoretus* quæst. 81. in *Genesis*, *Gregorius M.* Homilia vi. in *Ezechielem*, *Isidorus Hispalensis*, *Venerabilis Beda*, *Rupertus*, quorum agmen claudit *S. Thomas*, qui 2. 2. qu. cx. Art. 3. in responsione ad 3. Argumentum his verbis agit *Jacobi* vindicias: *Jacob dixit, se esse Esau primogenitum Isaac, quia videlicet primogenita illius de jure ei debebantur. Ujus est autem hoc modo loquendi per spiritum Prophetie ad designandum mysterium, quia videlicet minor Populus, scilicet Gentilium, substituendus erat in locum primogeniti, scilicet Judæorum*. Quam rationem excerptit *S. Thomas* ex jam citato libro primo *S. Augustini contra Mendacium* cap. decimo. Huic itaque sanctorum Patrum, & gravissimorum Theologorum sententiæ, qui *Jacobum* a mendacio excusant, constanter adherere debes, illumque penitus repudiare errorem quorundam recentium molliorum Theologorum, qui, licet faterentur, *Jacobum* non fuisse mentitum, ajebant tamen, illum amphib-

phibolia, seu verbis ambiguae, ancipitisque significationis, necnon mentis restrictione usum fuisse absque peccato. Quin, quod magis mirari deas, hunc amphiboliarum usum adeo licitum, & innoxium esse audacter pronunciabant molliores illi Theologi, ut non puderet eos asserere, Deum ipsum, Patriarchas, aliosque viros sanctos interdum amphiboliis, mentisque restrictionibus fuisse usos. Sed, apage hunc errorem Deo, & Sanctis tam injuriam, sinceritati, ac simplicitati Christianae (quam tantopere commendat Christus cap. 5. *Matthaei* vers. 37. dicens: *Sit autem sermo vester: est, est, non, non: quod autem his abundantius est, a malo est.*) omnino oppositum, societatis humanae pestem, & occultandae veritatis pessimum artificium, uno verbo, sapius fulguritum, & vaticanis protritum fulminibus.

Venio nunc ad alterum, quod proposuisti, Dubium, an Patriarcha *Jacobus* injusta fraude deluserit focerum suum *Laban*, quando singulari usum artificio gregem suum multiplicavit, cum gravi jactura, quam inde passus est *Laban*? Quod quidem Dubium, ut clarius diluere possim, observare debes, *Jacobum*, postquam per quatuordecim annos *Labano*, focero suo, nullo recepto praemio, gregem ipsius pascendo, famulatus fuisset, tandem exiguum mercedem ab illo poposcisse, ut videlicet quiddam ex ovibus unius coloris deinceps nasceretur variegatum, idest, variis distinctum coloribus, ad se pertineret. Annuit *Laban*, futuri artificii, quo *Jacobus*, ipsius gener, usurus erat, omnino inficius. At, cum subdolos, & rapax *Labani* animus, quem multis experimentis per quatuordecim famulatus annos probe perfectum habebat *Jacobus*, non sponderet pacti fidem, nec mercedis acceptae securitatem, nisi notabili coloris discrimine, & loci intervallo peculium suum, a reliquo *Labani*, foceri sui, grege secerneret, ideo *Jacobus* segregavit oves, & capras discolors, sibi oves, & capras unius coloris pascendas servavit, ne, si *Labanus*, praeter opinionem suam, gregem *Jacobi* auctum, ac multiplicatum videret, furta & rapinas clamitaret. Aderat tempus, quo Deus injuriam, & damna a *Labano* per quatuordecim annos illata *Jacobo*, qui totius spei, ac fiduciae suae anchoram nunquam non in remuneratione divina collocaverat, sarcire constituit. Monetur itaque *Jacobus* a Deo de artificio, quo praemia, toleratis laboribus digna, cum faenore consequi debebat, cumque non ignoraret *Jacobus*, quanta vis esset imaginationis in variando foetu, & quam facile ea moveretur ab errore externo, speciatim in bestiis, quarum sensio cum speciebus corporeis arctius connexa est, quales foetus nasci oportebat, tales oculis conspicientium obijciendae arbitrabatur. Nec visa commodior via, ut rem ad optatum exitum perduceret, quam si virgulta ex arboribus, quarum color artificium adjuvabat, recens resecta, cortice alternis intervallis detracto, variegata, in conchis, vel alveis, aqua limpida plenis, reponerentur, ut qua aviditate potum faucibus, ea species objectas oculis inter bibendum haurirent bestiae, quas forte cum imaginibus marium lascivientium, & adha-

rentium commixtas, ex aqua, tanquam ex speculo naturali, oculus, alias vagus, & instinctu potius, quam consilio, in objecta quaeque raptus, ut solet esse oculus bestiarum, ad hoc unum tempore generationis raptus facilius perciperet, & firmiter imaginationi imprimeret, unde insignita, & impressa informatio foetum eodem tempore conceptum imbueret. Non desuit *Jacobo* successus, quoties usus est isto artificio, quod fuisse naturale sola vi imaginationis, nullo interveniente miraculo, ad quod citra ullam necessitatem recurrunt nonnulli, contigisse facile crediderim. Vis siquidem phantasiae, seu imaginationis, solet in coitu esse maxima, & fatui similitudinem visam fortiter imprimi, sicut bene multis experimentis constat, quibus falsi convincitur systema Cartesianorum, aliorumque modernorum Philosophorum, qui docent, belluas esse mera automata, arcanis rotulis & elateriis asfabre contexta, omni cognitione, vita, vi imaginatrice, aliisque sensationibus tam internis, quam externis prorsus destituta. Sed istud recentiorum Philosophorum systema hic impugnare locus non est. Quare, Dubii a te propositi explicationi dumtaxat insistens, breviter hic ostendam, *Jacobum*, in eo, quo usus est, artificio, injusta fraude non delussisse focerum suum *Labanum*. Et primo quidem, *Jacobus* juste ac licite usus est eo artificio, quia illud ab Angelo in somnis doctus erat, ut testatur ipsemet *Jacobus* cap. 31. v. 11. libri Genesis, sic loquens: *Dixit Angelus Dei ad me in somnis: Levam oculos tuos, & vide universos masculos ascendentes super foeminas, varios, maculosos, atque resperfos. Vidi enim omnia quae fecit tibi Laban. Secundo, hoc astu & dolo usus est, titulo iustae compensationis, quia per viginti annos servierat *Labano*, & tamen justam laborum suorum mercedem ab eo, ut pote homine avaro, extorquere necdum potuerat, sicut ipsemet queritur cap. 21. v. 40. & seq. libri Genesis, dicens: *Die nocturne astu urebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis, sicque per viginti annos in domo tua (idest, foceri Laban) servivi tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis; immutasti quoque mercedem meam decem vicibus... Forsitan modo nudum me dimississes. Afflictionem meam, & laborem manuum mearum respexit Deus, & arguit te heri. Denique, Laban promiserat *Jacobo* dotes filiatum *Rachelis* & *Liae*, quas ei uxores dederat, & quas tamen indotatas reliquit, quemadmodum ipsamet testantur c. 31. v. 14. lib. Genesis, his verbis: *Responderunt Rachel & Lia: Numquid habemus residui quidquam in facultatibus & hereditate domus patris nostri? nonne quasi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium nostrum?* His, & aliis ejusmodi rationibus probant Scripturae Sacrae Interpretes *Jacobum* non injusta fraude delussisse focerum suum *Labanum*, quando ad augendum gregem suum, & ad se redimendum ab injusta vexatione, novo isto commento, seu artificio usus est.**

D. Jam sciebam, *Liam* & *Rachelem* esse filias *Labani*, & uxores Patriarchae *Jacobi*. Sed earum
Histo-

Historia, quam legi in libro Genesis, duos mihi injecit scrupulos, quos mihi eximas velim. Narratur quippe cap. 29. hujus libri, *Liam*, quæ erat filia *Labani*, natu major, obtemperasse patri suo, qui illam concubia nocte introduxit in lectum *Jacobi*, eamque suffecit in locum *Rachelis*, quæ vere cum *Jacobo* erat matrimonio juncta, non vero ejus soror *Lia*. Quæro igitur, an peccaverit *Lia*, quæ obsecuta patris consilio, dormivit, remque habuit cum *Jacobo*, qui tamen nondum nupta erat? Deinde capite sequenti, seu trigésimo ejusdem libri Genesis, legitur, quod *Ruben*, filius *Lie*, reperit mandragoras, quas matri *Lie* detulit, dixitque *Rachel*: *Da mihi partem de mandragoris filii tui*. Dic, sodes, quid sibi velint istæ mandragoræ, quibus tantopere delectabatur *Rachel*, & qua virtute pollerent?

M. *Liam* peccasse, dum parenti suo morem gerendo, intrusit sese, loco *Rachelis*, in lectum *Jacobi*, & cum ipso carnalem copulam habuit, cui tamen nondum nupta erat, in confesso est apud omnes Scripturæ Sacræ Interpretes. Consensit quippe *Lia* in stuprum, immo adulterium, a quo *Jacobus*, hujus facinoris plane nefcius, jure optimo excusari debet ob facti ignorantiam invincibilem, qua putavit, se non cum *Lia*, sed cum *Rachele*, quæ ei vere nupta erat, congressum carnalem habuisse. Hinc est, quod *Jacobus* mane expergescens, & videns *Liam*, loco *Rachelis* subrogatam, sic socerum suum, hujus strophæ, seu potius facinoris, auctorem allocutus est: *Quid est quod facere voluisti? nonne pro Rachele servivi tibi? quare imposuisti mihi?* Potuit autem facile *Laban* decipere generum suum *Jacobum*, & in ejus lectum *Liam*, loco *Rachelis*, intrudere, quia mos olim vigeat, ut virgines, dum nubebant, in tenebris, verecundiæ causa, mariti thalamum adirent. At, si peccavit *Lia*, parentis sui dicto audiens, gravius sane peccatum admisit *Laban*, quippe qui filiam suam *Liam* ad hoc facinus induxit. Tentavit quidem *Laban*, se, prætextu consuetudinis, ab hoc crimine purgare, genero suo *Jacobo* respondens: *Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores (supple sorores) ante tradamus ad nuptias*. Genesis c. 29. Sed fictus ille erat consuetudinis prætextus, quem obtendebat *Laban*. Nam si vera obstitisset aliqua loci consuetudo, non debuisset *Laban* publice illud solemne convivium nuptiale, cujus meminit Scriptura Sacra eodem in capite libri Genesis, celebrare, quasi uxorem *Jacobo* daturus *Rachelem*, quam omnes sciebant esse natu minorem. Sed de hoc primo, quod proposuisti, Dubio, hæcenus satis dictum sit. Quod spectat alterum Dubium, videlicet quid per *Mandragoras*, quas *Ruben* invenit, & detulit ad matrem suam *Liam*, quasque tantopere expetivit *Rachel*, intelligendum sit? fateor ingenue, me in explanatione hujus Dubii hærare ad aquas, & qua mihi vadam tentandum sit, prorsus nescire. At enim, in primigenio Textu Hebræo cap. 30. libri Genesis legitur, *Ruben* detulisse *DUDAIM* ad matrem suam *Liam*. Legitur etiam in Textu Hebræo cap. 7. libri Canticorum: *Dudaim dederunt odorem suum*. Sed quid per *Du-*

daim intelligendum sit? Hoc opus, hic labor est, resque difficillima, ac multum & sæpe quaesita, quæ crucem fixit Scripturæ Sacræ Interpretibus, eosque coegit in varias abire sententias. Quapropter ipse, antequam aperiatur, quid in tanta rerum obscuritate, tantisque clarissimorum virorum opinionibus longe diversis, ac inter se pugnantibus, probabilis sentiam, varias præmittam opiniones, in quas Scripturæ Sacræ Interpretes, virique doctissimi in hujus vocis *Dudaim* interpretatione distrahuntur. Alii existimant, *Dudaim* esse certos quosdam flores & fructus agrestes, orientales in locis mense Majo maturefcente, coloris, odoris, & saporis gratissimi, eoque nomine multum amabiles. Alii autem, *Dudaim* esse Lilia; alii Narcissum; alii Tubera. Alii putant *Dudaim* esse poma, quæ Arabice nuncupantur *Mantz*, & quæ sunt dulcissima, gustuque gratissima, & hanc sententiam tuetur Cl. Vir, exoticarum Linguarum peritissimus, *Blasius Carriophilus* in *Dissertationibus Miscellaneis*, Dissertatione tertia. Alii docent, *Dudaim* esse *Mandragoras*. Alii denique Difficultate oppressi, ajunt, quid fuerint *Dudaim* in specie? non liquere, ac subinde in hujus vocis explicatione bonas horas collocari non debere. Hæc sunt discrepantes circa notionem *Dudaim* Sacræ Scripturæ Interpretum opiniones, quas inter huic, utpote communiori, adhæreo, quæ vocem hanc *Dudaim* pro *Mandragoris* accipit. Sic enim omnes Paraphrasæ, tam Græci, quam Chaldæi, Syri, & Arabes, vocem illam *Dudaim* pro *Mandragoris* acceperunt. Editio etiam vulgata, a qua discedere nefas est, illam *Dudaim* Hebraicam vocem, quæ dumtaxat duobus in locis Sacræ Scripturæ reperitur (scilicet cap. 30. libris Genesis, & cap. 7. Cantici Canticorum) accipit pro *Mandragoris*, ut videre est in Editione vulgata cap. 30. v. 14. Libri Genesis, ubi hæc habet: *Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum, reperit Mandragoras* (In Textu Hebræo legitur vox *Dudaim*). Similiter in Editione vulgata cap. 7. v. 13. libri Cantici Canticorum hæc leguntur: *Mandragore dederunt odorem* (In Textu Hebræo habetur vox *Dudaim*). Cum igitur omnium Paraphrasarum, & vulgati nostri Interpretis unus consensus & conspiratio sit in accipienda voce illa Hebraica *Dudaim* pro *Mandragoris*, eorum interpretationi lubens subscribo. Monitum tamen te obiter velim, ut caveas a gemino errore, in quem circa ejusmodi *Mandragoras* impegerunt aliquot Scriptores. Quidam enim sunt, qui asserunt, *Mandragoras* vim habere dandi mulieribus fecunditatem, & ideo *Ruben* illas detulisse ad *Liam*, matrem suam, & ad *Rachelem*, ut non solum earum anticitate, & flagrantia delectarentur, verum etiam ut ab illis acciperent fecunditatem. Quod quidem tam falsum est, quam quod maxime. Nam primo, quid scire poterat *Ruben*, adhuc puellus, *Dudaim*, sive *Mandragoras*, fecunditatem comparare, & sterilitati adverfari? Deinde, legimus in facris Literis, feminas fuisse consecutas fecunditatem precibus Deo factis, sicut de *Sara*, uxore

Abrahami, & de aliis manifestum est, sed nominatum de *Lia* & *Rachele*. Ait enim Scriptura, loquendo de *Lia* cap. 30. v. 17. libri *Genesis*: *Et exaudivit Deus preces ejus: conceptisque & peperit filium.* Et versu 22. ejusdem capituli libri *Genesis*, *Moyfes* hæc de *Rachele* scribit: *Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus; quæ concepit, & peperit filium.* Tertio, soli *Ethnici* gloriabantur, fecunditatem, vel sterilitatem adhibitis quibusdam medicamentis procurari posse. At illo *Ethnicorum* errore laborasse *Liam* & *Rachelem*, easque sancto viro *Jacobo* sociatas, id sibi persuasisse, & fecunditatem a *Mandragoris* se accepturas putasse nulla ratione fit verosimile, maxime, cum *Patriarcha Jacob* ægre ferenti *Rachelis*, quod infœcunda esset, eique dicenti: *Da mihi liberos, alioquin moriar*, statim iratus respondit: *Num pro Deo ego sum qui privavit te fructu ventris tui?* Quibus verbis palam innuit *Jacobus*, mulieres, quæ sunt steriles, non debere fecunditatem a medicamentis quærere, sed illam a Deo, suis precibus, postulare. Nulla ergo vis inest *Mandragoris* mulieribus sterilibus accendi, seu dandi fecunditatem, sed tantum, ut docent *Medici*, *Mandragoræ* possunt quadantenus fecunditatem juvare. Scribit enim *Plinius* lib. 25. cap. 13. semen *Mandragoræ* potum purgare foeminarum uterum, indeque fieri, ut ad conceptum præparetur. Alter error, quem perinde cavere debes, in eo situs est, quod nonnulli, post *Dioscoridem* & *Theophrastum*, affirmant, *Mandragoras* vim habere philtri amatori, unde inferunt, *Rachelem* *Mandragoras* sororis suæ *Lia* ideo expetivisse, ut hoc pacto amorem viri sui *Jacobi* magis in se accendere ac inflammare posset, quemadmodum olim *Ethnicis*, ad amorem foeminarum sibi conciliandum, philtris amatoriis uti solemne fuisse, docent *Scriptores Prophani*. Sed apage hunc errorem. Tantum enim abest, ut *Mandragora* vim habeat philtri apti ad provocandum amorem, quin potius sit genus herbæ soporiferæ, propter innatam, quam habet, frigiditatem, quo fit, ut sine olfactu, sive in poculo somnifera sit, & libidinis impetum cohibeat, sicut (post *Plinium* lib. 25. cap. 13.) docent periti *Scriptores Botanici*, qui de *Mandragora*, ejusque vi, ac proprietatibus tractarunt, quos inter præsertim legi debet *Mathiolus*, qui luculentissimos in *Dioscoridem* edit Commentarios. Præterquam quod, incredibile est, *Liam* & *Rachelem*, quarum preces ad habendam prolem Deus, ut inquit *Scriptura Sacra*, exaudivit, voluisse pagano ritu uti *Mandragoris*, philtri gratia, quo amorem mariti *Jacobi* ardentius erga se excitarent.

“(A) In tanta de *Dudaim* ambiguitate aliquid mihi lucis rei obscuræ affundendum suscipio. Inter eos, qui hac de re disputant, minus probanda mihi videtur aliquorum opinio, qui *Dudaim* fructum esse fecunditatis promovendæ aptum censent; nec enim ajunt, Auctor facit mentionem hic de illis habuisset, ubi de fecunditate *Lia* sermonem instituit, nisi *Dudaim* fructus esset ad fecunditatem utilis. At si nunc primum inventi sunt *Dudaim*, quomodo medi-

cus ejus usus tunc resciri poterat? Hic ergo commemorantur ab Historico, quasi per parergon, seu præter rem. Oportet autem existisse dein *Israelitis* frequentes, & celebres ad usum. Viderint nunc Docti, num deferri aliquid possit traditioni apud *Christianos Terræ Sanctæ* receptæ, qui hoc nomen dant quibusdam leguminibus crescentibus inter frumenta, quæ simile aliquid habent nostris ciceribus; cum præsertim leguminum flores in *Palæstina* grate oleant, ac proinde congruere his leguminibus possint, quæ de *mandragore*, seu *Dudaim* legimus *Cant.* VII. 13. *Mandragoræ* (Hebr. *Dudaim*) dederunt odorem suum. Vid. *Shaw Voyag.* tom. 2. pag. 66. Convenit etiam hisce tempus, quo *Ruben* *Dudaim* invenit, tempus scilicet messis triticæ, nam, ut superius animadverti, legumina hæc inter sata frumenti cresunt.

D. Id pace tua dixerim, non mihi incredibile videtur. Suspicio, enim, *Rachelem* *Idololatriæ* cultricem fuisse, eamque a teneris annis in ædibus paternis per educationem, & institutionem, culturæ *Idolorum* assuevisse. Id non obscure colligitur ex c. 31. libri *Genesis*, ubi sacer *Scriptor Moyfes* narrat, *Rachelem*, una cum suo viro *Jacobo*, e paterna domo fugientem, surripuisse *Idola* patris sui *Laban*, non alio certe fine, quam ut ea coleret, superstitionis, & *Idololatriæ* studiosa. Si ergo *Rachel* *Idolorum* cultui fuit addicta, incredibile non est, eam, *Ethnicorum* morem secutam, *mandragoris*, philtri amatori gratia, usam fuisse, ut arctiori vinculo amorem mariti sui *Jacobi* sibi devinceret.

M. Non inficiasquidem eo, esse quosdam Sanctos Patres, & *Scripturæ Sacræ* Interpretes, quibus visum est, *Rachelem*, in ædibus patris sui *Laban*, *Idolorum* cultoris, educatam, superstitionum & *Idololatriæ* studiosam fuisse, eamque idcirco, e domo paterna fugientem, compositis facinis Deos penates, seu *Idola* patris sui *Laban* (in scio viro suo *Jacobo*) inseruisse, eaque secum furto sustulisse. Sic censent S. *Joannes Chrysostronus* *Homilia* 57. in *Genesim*, *Rupertus* lib. 7. *Comment.* cap. 42. noster *Cajetanus*, & *Oleaster*. At, *Rachelem* ab *Idololatriæ* vindicant non solum omnes ferme *Scripturæ Sacræ* Interpretes, verum etiam plures Sancti Patres, nimirum S. *Basilius* *Homilia* 12. in principium *Libri Proverbiorum*, Sanctus *Gregorius Nazianzenus* *Oratione* 42. & *Theodoretus* quæst. 90. in *Genesim*, iisque rationibus ducuntur, quæ rem plane conficere videntur. At enim primo, verosimile haud videtur, *Jacobum*, *Patriarcham* sanctissimum, voluisse matrimonium inire cum *Rachele*, ejusque sorore *Lia*, si utraque fuisset revera *Idolorum* cultrix; ea quippe illicita matrimonia *Israelitarum* cum infidelibus detestati sunt sancti *Patriarchæ Abrahamus*, *Isaacus*, ac subinde *Jacobus*, qui sanctitate morum conspicuus, semper institit vestigiis Majorum suorum. Secundo, Deus preces, quæ *Rachel* & *Lia* ad obtinendam prolem fuderunt, gratas habuit, ut ait *Scriptura Sacra*; quod argumento est, eas non fuisse *Idololatriæ* tenebris immerfas, quia, sicut ait *Apostolus*: *Sine Fide impossibile est placere Deo*. Postremo, ipsam *Rachel*

Rebel fat superque ostendit, se non esse Idolorum cultricem, quando *Labano*, patre suo, tentorium ipsius, ad quaerenda Idola sua, ingresso, illa festinans (inquit Scriptura Sacra, Genesis cap. 31.) abscondit Idola subter stramenta, idest, sub clitellis Camelorum, & sedit desuper, & ne parenti suo, qui ad inveniendae Idola sua omnes angulos cum magna sollicitudine, perscrutabatur, assurgere cogeretur, simulavit, se laborare fluxu menstruorum, ideoque praefirmitate assurgere non posse. Non est autem verosimile, *Rachelem*, si fuisset Idolorum cultrix, voluisse ea tam indecenter, tam irreverenter & abiecte tractare. Sed quorsum igitur dices *Rachel* Idola patris sui furturata est, si non esset Idololatriam dedita? Huic quaestioni multifariam respondent Scripturae Sacrae Interpretes. Abstulit *Rachel* Idola patris sui, vel quia timuit, ne parens illa aspiciendo, & per illa augurando, cognosceret suam & mariti *Jacobi* fugam, quam tamen volebat esse occultam; vel ut parenti Idola colendi occasionem adimeret; vel denique (quod ipse probabilis censet) quia ejusmodi Idola ex pretiosa materia erant conflata, quae *Rachel*, intentione compendandae dotis, quam ei parens promiserat, & injuste non dederat, sibi vindicavit, eaque iusto titulo retinere posse sibi persuasit. Haec autem *Labani* Idola, hebraice dicta *Teraphim*, erant statuae, seu figurae, aut imagines, humanam formam habentes, ut patet ex lib. 2. Regum cap. 19. v. 13. Hac etiam voce Hebraica *Teraphim* proprie utitur Scriptura Sacra ad designandas illas statuas, quae opera Daemonum responsa dabant, ut videtur est c. 18. v. 18. lib. *Judicum* cap. 21. v. 21. *Ezechielis*, & cap. 10. v. 2. *Zachariae*.

D. Potestne *Judas*, qui Patriarchae *Jacobi*, & *Liae* filius fuit, excusari a peccato, dum *Thamar*em, nurum suam, conspavit, quam tamen non nurum suam, sed scortum seu meretricem esse putabat? Audivi quippe nuperrime virum quemdam eruditum, qui in publico coetu asserbat, scortationem fuisse licitam Israelitis ante Legem Mosaicam, idque se evincere posse putabat exemplo *Judae*, qui cum *Thamare*, quam meretricem esse credebatur, scortatus est.

M. Priusquam tuae difficultati faciam satis, historiam *Judae* cum *Thamare* congressus, sicut refertur cap. 38. libri Genesis, paucis describam, ex qua manifeste patebit, nec *Judam*, nec *Thamar*em, a peccato posse nullo pacto excusari. *Judas*, sicut in superiori Colloquio jam observavimus, inconsulto patre suo *Jacobo*, matrimonium iniit cum muliere *Chananae*, ex qua tres filios suscepit, videlicet *Herem*, *Onanum*, & *Solanum*. Primogenito filio suo *Her*, uxorem dedit nomine *Thamar*em. Sed, cum *Her* esset vir nequam in conspectu Domini, & ideo ab illo occisus, voluit *Judas*, ut *Onanus*, suorum filiorum alter, *Thamar*em, jure Leviratus, uxorem duceret, ad suscitandum semen fratri suo defuncto: Ingrederet, inquit ei, ad uxorem fratris tui, & sociare illi, ut suscites semen fratri tuo. Ille, seu *Onanus*, sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem

fratris sui, semen fundebat in terram, ne fieri, fratris nomine, nascerentur; & ideo percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret, cap. 38. v. 8. 9. & 10. lib. Genesis. Mortuo *Onano*, iussit *Judas* tertio filio suo *Sela*, ut *Thamar*em acciperet uxorem ad suscitandam, jure itidem Leviratus, semen fratri suo *Onano* defuncto. At, cum *Sela* adhuc aetatem haberet intemptivam matrimonio, coacta est *Thamar*, ei desponsata, expectare donec *Sela* in aetatem matrimonio idoneam firmamque adoleceret. Tandem, promissis non stante *Juda*, eoque non dante *Thamari* jam adultum *Selam* maritum, quem ei promiserat, & ex jure Leviratus tenebatur; hanc nimiam dilationem aegre ferens *Thamar*, morae impatiens, & habenda proliis percipienda, induit personam scorti, & meretricis specie atque habitu *Judam*, socerum suum, ad libidinem incitavit, a quo, postquam pro furtivo concubitu accepisset arrhabonem, seu annulum *Judae*, armillam, & baculum, quem praefirmit tenebat *Judas*, sese ei prostituit, duosque ex uno coitu concepit filios, *Pharem* & *Zaram*. Haecenus descripti breviter Historiam *Judae* cum *Thamare* congressus. Nunc ostendendum mihi incumbit, scortationem non fuisse licitam Israelitis ante Legem Mosaicam, ac subinde nec *Judam*, nec *Thamar*em posse a peccato fornicationis excusari. Et primo quidem, scortationem non fuisse Israelitis licitam ante Legem Mosaicam docet Scriptura Sacra cap. 24. lib. Genesis, ubi, postquam *Moyse*s narravit cruentam eadem *Sichemitarum*, factam a *Simeone*, & *Levi*, filiis Patriarchae *Jacobi*, in ultionem stupri fororis suae *Dinae* inducit *Jacobum* objurgantem filios suos his verbis: Turbastis me, & adiosum fecistis me *Chananeis* & *Phevezais*, habitatoribus hujus terre. Cui paterna objurgationi confestim responderunt *Simeon* & *Levi*: Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra? Quod certe responsum (si scortatio Israelitis ante Legem Mosaicam licita fuisset) plane futile esset ad excusandam crudelissimam illam stragem, qua *Simeon* & *Levi*, ob stuprum forori suae *Dinae* illatum, omnes ad unum *Sichemitas* interneque deleverunt. Ut quid enim hi duo filii *Jacobi*, ira & furore perciti, tot tragœdias excitassent, totque homines per summam immanitatem & peridiam trucidassent, si tum temporis, id est, ante Legem Mosaicam, scortatio Israelitis licita esset? praeterea, factum istud historicum de scortatione *Judae* cum *Thamare*, dum narrat Scriptura Sacra cap. 38. lib. Genesis, aperte declarat, scortationem non fuisse Israelitis licitam ante Legem Mosaicam. Ibi quippe legitur, quod cum *Thamaris* uterus, post tres menses a furtivo cum *Juda* concubitu intumesceret, nunciatum est *Judae*: Fornicata est *Thamar*, nurus tua, & videtur uterus illius intumescere. Quem nuncium audiens *Judas*, sceleris atrocitate purcullus, in eam tulit duram sententiam: Producite eam ut comburatur. Attamentum, dum *Thamar* duceretur ad poenam, & mississet ad *Judam*, socerum suum, dicens: De viro, cujus haec sunt, concepi, cognosce cujus sit annulus, & ar.

& armilla, & baculus. Hæc cum audisset Judas, sententiam, quam tulerat in *Thamarem*, revocavit, eamque ab indicta pœna liberam pronuncia- vit. Quis autem credat, *Judam* in *Thamarem*, fornicationis ream, & quam ipse prægnantem esse sciebat, tam gravi pœna animadvertere voluisse, illamque ultricibus flammis addici jussisse, si tum temporis, hoc est, ante Legem Mosaicam, scortatio, seu fornicatio, Israelitis licita fuisset? Denique, fornicatio non ideo mala est, quia Lege Mosaicam prohibita est, sed ideo Lege prohibita est, quia per se & intrinsece est mala. Quo fit, ut non potuerit esse licita Israelitis ante Legem Mosaicam. Id confirmare non pigebit egregio S. *Thomæ* ratiocinio 2. 2. Quæst. cliv. Art. II. ubi inquit, *utrum fornicatio simplex sit peccatum mortale*? Sic autem hanc quæstionem solvit. *Respondeo dicendum quod absque omni dubio tenendum est, quod fornicatio simplex sit peccatum mortale. Ad hujus autem evidentiam considerandum est, quod peccatum mortale est omne peccatum, quod committitur directe contra vitam hominis: Fornicatio autem simplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui est ex tali concubitu nasciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris & fœminæ, quod in eis non est vagus concubitus, sed maris ad certam fœminam, unam, vel plures, sicut patet in omnibus avibus. Secus autem est in animalibus, in quibus sola fœmina sufficit ad educationem fœtus, in quibus est vagus concubitus, ut patet in canibus, & hujusmodi aliis animalibus. Manifestum est autem, quod ad educationem hominis non solum requiritur cura matris, a qua nutritur, sed multo magis cura patris, a quo est instituendus & defendendus, & in bonis tam interioribus, quam exterioribus promovendus. Et ideo contra naturam hominis est, quod utatur vago concubitu; sed oportet quod sit concubitus maris ad determinatam fœminam, cum qua permaneat, non per modicum tempus, sed diu, vel etiam per totam vitam. Et inde est, quod naturaliter est maribus in specie humana sollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Hæc autem certitudo tolleretur, si esset vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ fœminæ, matrimonium vocatur, & ideo dicitur esse de jure naturali. Ex quo S. *Thomæ* ratiocinio facile colligitur, fornicationem esse peccatum mortale; primo, quia est contra bonum procreationis. Fornicator quippe in coitu non intendit generationem prolis, sed efræni dumtaxat libidini suæ vult indulgere. Secundo, fornicatio est contra bonum nutritionis, educationis, & instructionis prolis. Denique, fornicatio est contra divinam Ordinationem, quæ ab exordio Mundi fuit, & est, ut una uni conjungatur. Dixit enim Deus *Adamo*, primo omnium hominum parenti: *Quamobrem, relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhæret uxori suæ, & erunt duo in carne una, sive, ut habet Textus Hebraicus, in carnem unam*, quia vir & mulier, qui eo junguntur actu, qui ad generis humani propagationem a natura est destinatus, una caro esse debent, idest, ita sibi tanta necessitudine adhærere, ita se amare, fidem*

sibi mutuo datam servare, & omnes amoris reciproci vices, communi convictu, perpetuo contubernio, bonorum & malorum communione, inter se alternare debent, ut unam carnem, seu in unum & idem corpus coaluisse videantur. Qui ergo se carnali copula jungunt, nec una caro esse volunt, hoc est, per conjugium, perpetuumque contubernium sociari nolunt, hi profecto non solum non utuntur medio ad generis humani propagationem legitimo, verum etiam divinum Institutum violant, primordialeque de Matrimonio Legem, non Mosaicam dumtaxat, sicut perperam sibi persuasit *Joannes Marshamus*, Scriptor Anglus, qui inter cætera opinionum portenta, quæ effutire illum non puduit, ausus est asserere in suo *Canone Chronico* pag. 17. ante Legem Mosaicam Hebræis innuptis licitum fuisse corporis copiam pro libitu facere. Qui error ex his, quæ hæcenus diximus, abunde confutatus manet. Cum igitur scortatio, seu fornicatio, non fuerit Israelitis ante Legem Mosaicam licita, sicut jam ostendimus, aperte sequitur primo, *Thamarem*, quæ data opera se meretricem simulavit, & meretricia specie atque habitu *Judam*, fœcerum suum, ad libidinem provocavit, seque ei prostituit, a peccato excusari nullatenus posse. Sequitur secundo, peccasse itidem *Judam* cum *Thamare* congressum, quippe qui petulanti libidine incensus, ad eam accessit, quam putabat meretricem, & illicitæ voluptatis fruitionem pactus, nefariæ libidini suæ frena laxavit. Hinc S. *Thomæ*, loco mox a me laudato, sic respondet tertio, quod sibi proponit, argumento: *Judam autem necessarium non est a peccato excusare, qui etiam auctor fuit venditionis Joseph*.

D. Nimis morosum profecto te exhibes censorem, dum *Thamarem* a fornicationis peccato excusari haud posse asseveras. At, si ipse hac in causa arbiter, ac judex sederem, a peccato eam liberam ineunctanter pronunciarer, ob ream, quam habuit, intentionem, dum ad suffurandum *Judæ*, fœceri sui, concubitum impulsa est. Nec enim furtivum istum concubitum expetivit *Thamar*, ut libidini indulgeret, sed quia marito, seu *Sela*, sibi promisso, & suo debito fraudata fuit a *Juda*, fœcero suo, & quia etiam ardenti flagrabat desiderio ex *Abrahami* stirpe, quæ a Deo benedicta erat, suscipiendi prolem. Quis autem inficiari potest, hanc fuisse bonam intentionem, rectum ac pium consilium? Cum igitur multi, quos consului, Theologi, nonnullas actiones excusant, quæ sine hac intentione factæ jure culpantur, non video sane, cur *Thamarem*, cum bona intentione, pioque consilio operantem in concubitu, quem habuit cum *Juda*, a peccato fornicationis eximere nolis?

M. Recta illa intentio, piumque consilium, quo *Thamar* inducta est ad suffurandum *Judæ*, fœceri sui, concubitum, non potest illam a peccato fornicationis excusare propter duplicem rationem, quam hic subijcio. Prima hæc est: Duplex non bonorum officiorum genus distinguit S. *Thomæ*. Quod-

Quodlibeto 9. Art. xv. Aliud suapte natura, sive, ut loquuntur Theologi de Schola, intrinsece malum, & nullis additis circumstantiis emendabile. Tale est, Ex. gr. stuprum, seu fornicatio. Aliud est non bonorum officiorum genus, quod quidem in malum est propensum, & sua sponte inordinatum, sed tale tamen, ut quibusdam adhibitis circumstantiis, possit illis inordinationibus exui, imo laudabile fieri, quale est quod a S. *Thoma* ibidem commemoratur exemplum illius, qui propter maximas quasdam Ecclesie utilitates retineat plures Præbendas. Hoc facto solidissimo in Doctrina morali S. *Thome* fundamento, fateor ultro illas actiones, quæ non sunt suapte natura, idest, intrinsece malæ, sed dumtaxat propendent in malum, nonnunquam fieri licitas, non sola & voluntaria directionis intentione, sed ex additis circumstantiis, quibus ad bonum reflectuntur, sicut conceptis verbis docet Angelicus Doctor, loco mox a me citato. At, actionem, quæ est intrinsece mala, qualis est fornicatio, posse adhibitis circumstantiis, vel solo bonæ intentionis flexu evadere bonam, hoc est, quod nego ac pernego non solum cum S. *Thoma*, sed etiam cum S. *Augustino*, qui lib. contra Mendacium cap. 7. hæc habet: *Interesi quidem plurimum, qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea, quæ constat esse peccata, nullo cause bonæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione faciendâ sunt*. Altera ratio, quæ probat recti finis intentionem, quam habuit *Thamar*, non posse eam a fornicationis peccato excusare, hæc est, quia docent Theologi, recti finis intentionem opus, quod ex genere suo malum est, moraliter bonum non efficere, cum moralis bonitas non solum hauriatur ex bonitate finis, verum etiam ex bonitate objecti & circumstantiarum, & bonum ex integra causa, malum vero ex quocumque defectu censeatur; alioqui gravissima peccata homicidium, furtum, duellum, sacrilegium, &c. quæ quis propter bonum finem perpetraret, puta ad impertiendam elemosinam, ad tuendum honorem, ad vitam servandam, ad publicum aliquod bonum consequendum, facili negotio excusari possent, sicut ea excusare tentarunt nonnulli moderni molliores Theologi, qui per directionis intentionis methodum, quam excogitarunt, amplissimam aperuissent viam ad excusandas excusationes in peccatis, nisi Ecclesia horrendas laxitates, ac corruptelas, quas in doctrinam morale invexerunt, proscripsisset. Esto igitur bona fuerit intentio, rectumque desiderium suscipiendæ prolis, quo *Thamar* flagrabat; prolem tamen ex furtivo *Judæ*, socii sui, expetere, turpe fuit & execrandum flagitium, quia, sicut dicit S. *Augustinus* lib. 22. contra *Faustum* cap. 62. *Melius sine filiis remaneret (Thamar) quam sine jure matrimonii mater feret*. Scio quidem *Judam*, cum facti *Thamaris* veritatem exploratam habuisset, seque sceleris participem esse intellexisset, hæc verba protulisse: *Justior me est*, idest, *Thamar*. Non me latet etiam quosdam Ecclesie Doctores, S. *Crisostomum* Homil. 62. in *Genesim*, S. *Ambrosium* lib. 3. Comment. in

Evangelium S. Lucæ, & *Theodoretum* quæst. 95. in *Genesim*, excusare intentionem & consilium *Thamaris*, quæ non impulsu libidinis, sed amore suscipiendæ prolis, furtivum concubitum *Judæ*, socii suo, concessit. Verum, ut candide fatear, nihil inde ad excusandum *Thamaris* factum extundi, seu elici potest; primo, quia *Judas* non dixit de *Thamare*, quod esset se ipso sanctior, aut castior, sed tantum quod esset se ipso *Justior*, quod certe verissimum est, *Judas* enim promissa & pacta sua minime servaverat, & injuste impediabat, ne *Thamar* prolem ex *Sela*, quem maritum ei promiserat, & dare tenebatur, susciperet. Secundo, *Judas*, his verbis: *Justior me est*, innuere dumtaxat voluit, *Thamarem*, quæ ejus concubitum appetierat, non turpis libidinis causa, sed honesto suscipiendæ prolis desiderio impulsam, minus esse ream, quam ipse revera erat, qui turpis ardore libidinis flagrans ad *Thamarem* accesserat; sed illam infonstem nequaquam pronunciavit. Sic verba hæc *Judæ* interpretatur S. *Hieronymus* in libro Traditionum Hebraicarum in *Genesi*: *In Hebræo, inquit sanctus ille Doctor, habet; Justificata est ex me, (seu Thamar) non quod justa fuerit, sed quod comparatione illius (seu Judæ) minus mali fecerit, nequaquam vaga ad turpitudinem, sed liberos requirendo*. Postremo, *Thamarem*, ob illud honestum, quod habuit, suscipiendæ prolis desiderium, nulla scæda libidine conspurcatum, excusant mox citati Ecclesie Doctores, eam tamen non absolvent, quia hæc *Thamaris* intentionis honestas in actionem ex se & intrinsece malam refundi non potuit, eamque efficere bonam, tamen si actionis malitiam minuerit, & a tanto, non a toto, ut post sanctum *Thomam* docent Theologi, eam excusaverit.

D. Referendo superius historiam *Judæ* concubitus cum *Thamare* observasti, *Judam*, tres habuisse filios, *Herem*, videlicet, *Onanum*, & *Selam*, primogenito filio *Heri* nuptam esse *Thamarem*, sed, eo mortuo, absque prole, *Onanum*, alterum *Judæ* filium, uxorem, jure leviratus, duxisse *Thamarem*, viduam fratris sui *Her* demortui absque liberis; denique, demortuo itidem *Onano* absque prole, *Selam*, qui erat tertius *Judæ* filius, eodem jure leviratus, uxorem accepisse *Thamarem*, viduam, ut suscitaret semen fratri suo *Onano*; qui e vivis abierat nullis procreatis liberis. Jam probe scio, jus leviratus in eo situm esse, quod frater demortui fratris sui sine prole uxorem viduam ducere tenebatur, eique suscitare semen, seu prolem, quæ fratris defuncti stirpem propagaret. Qua de re *Moyse* cap. 25. Libri Deuteronomii v. 5. specialem tulit Legem, his verbis conceptam: *Quando habitaverint fratres simul, & unus ex his absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui*. Hanc, inquam, de Leviratu Legem a *Moyse* institutam esse scio. Sed inde emergit difficultas, quam mihi in præsentia expedias velim. Dicas enim, fodes, quomodo fieri poterit, ut hanc de Leviratu Legem, cujus auctor ac conditor fuit *Moyse*, notam habe-

habere & observare potuerint Judas, aliique Patriarchæ, qui ante Legem Mosaicam vixerunt?

M. Judas, aliique Patriarchæ, qui ante promulgationem Legis Mosaicæ vixerunt, prædictum jus Leviratus per specialem divinam revelationem notum habuerunt, & observarunt, ut constat jam adducto exemplo filiorum Judæ. Voluit quippe Deus triplici potissimum de causa, ut jus Levirationis, quo frater defuncti fratris absque prole uxorem viduam ducere tenebatur, & fratris semen excitare, seu prolem, quæ ejus familiam propagaret, observaretur a sanctis Patriarchis, qui vixerunt ante legem Mosaicam, primo, ne familiarum Israelitarum numerus minueretur, & ne hæreditates Tribuum ac familiarum promiscue confunderentur, quo accidisset, si viduæ alienis viris nupsissent, bona enim sua in exteris familiis transivissent. Deinde, hoc jus Leviratus voluit Deus ut Patriarchæ, etiam ante Legem Mosaicam observarent, quo jus primogenituræ, additaque ei benedictio in familia continuarentur ad præfigurandum Messiam, qui (ut inquit Apostolus in Epistola ad Romanos cap. S. v. 29.) est *Primogenitus in multis fratribus*. Denique voluit Deus, ut Patriarchæ, qui vixerunt ante Legem Mosaicam, observarent jus Levirationis, quod postea per Legem Moysi posteris faciendum, & præscribendum erat, quo Hebræi, Majorum suorum excitati exemplo, jus illud Levirationis, moremque ducendi uxorem fratris sine liberis defuncti, in Lege Mosaicæ præceptum, promptius ac facilius observarent. Non clam me est, Joannem *Marshallum*, vanis conjecturis indulgentem, ausum fuisse asserere, Patriarchas ante Legem Mosaicam mutuatos fuisse ab Ægyptiis hoc jus Leviratus, seu morem ducendi uxorem fratris absque prole defuncti; eumque ad tam inauditi hætenus paradoxo probationem citare quamdam Legem ab Imperatore *Zenone* latam (quæ extat lib. 5. *Justiniani Codicis*, Tit. VI. L. VIII.) in qua laudatus Imperator narrat, quosdam Ægyptios idecirco mortuorum fratrum conjuges sibi matrimonio copulasse, quod post illorum mortem mansisse virgines dicebantur, ideoque districtè in hac Lege inhibet *Zeno* Imperator, ne quis, ad exemplum Ægyptiorum, hujusmodi nuptias contrahere præsumat. At, hæc *Marshalli* probatio quam jejuna, quam sublesta & frigida sit, nemo est, qui statim non videat. *Zeno* siquidem Imperator non ait, receptum hunc apud Ægyptios morem, & ex jure patrio Instituto ab illis observatum, ut defunctorum conjuges, sibi matrimonio conjungerent, sed solum ait, id solemne dumtaxat fuisse quibusdam Ægyptiis: *Licet quidam Ægyptiorum*, sunt ipsissima verba *Zenonis* Imperatoris. Præterea, mos ille, qui apud quosdam Ægyptios invaluerat, uxores fratris defuncti sibi matrimonio sociandi, eo dumtaxat casu locum habebat, quo mortuus frater non convenisset cum sua conjuge, idest, matrimonium cum ea non consummasset: adeo ut post mariti mortem virgo permanens diceretur. At, dispar omnino fuit, ac longè lateque discrepans Juris Leviratus ratio apud Hebræos, quia, juxta jus Leviratus,

quod fuit in usu apud Hebræos ante Legem Mosaicam, quodque postea sancitum est in Lege Mosaicæ, matrimonium conjugum jam supponebatur consummatum, & frater uxorem fratris absque liberis demortui ducere obstringebatur ad suscitandum defuncto fratri semen, & ejus hæreditatem una cum benedictione primogeniti in familia conservandam. Postremo, Imperator *Zeno* imperare cœpit anno cccclxxiv. Quo pacto igitur *Marshallus* ex ea recentiori *Zenonis* Lege, sibi, aliisque persuadebit, jus Leviratus ante Judæ Patriarchæ tempora, & ante Legem Mosaicam apud Ægyptios ibi invaluisse, ibique obtinuisse? Ad summum ex ea Imperatoris *Zenonis* Lege colligi potest, Ægyptios jus Leviratus, aliosque Hebræos ex Lege Mosaicæ ritus mutuatos esse, eosque, Imperante *Zenone* adhuc observasse. Cæterum, Patriarcham *Judas*, jus Leviratus e more Ægyptiorum in familiam suam recepisse, sicut comminiscitur *Marshallus*, tam falsum est, quam quod maxime, cum *Judas* id temporis, idest, quando filius ejus *Onanus* jure Leviratus, matrimonium inivit cum *Thamar*, uxore fratris sui *Her*, defuncti absque liberis, necdum in Ægyptum profectus esset, nihilque negotii, societatis, & consuetudinis adhuc habuisset cum Ægyptiis, sicut convenit inter omnes Scripturæ Sacræ Interpretes, quamvis in assignanda hujus historiæ *Judæ* & *Thamaris* epocha non una sit apud illos sententia. Alii namque putant, hanc *Judæ*, & *Thamaris* historiam contigisse ante venditionem *Josephi*. Alii vero existimant, hanc *Judæ*, & *Thamaris* historiam contigisse post venditionem *Josephi*. Sed, ut ut sit de istius historiæ epocha, quam certe ac præcise non designat, & definit Scriptura Sacra, in confesso est apud omnes, hanc historiam *Judæ*, & *Thamaris* contigisse, antequam Patriarcha *Judas*, una cum patre suo *Jacobo* ingrederetur in Ægyptum, eique aliqua cum Ægyptiis intercederet consuetudo. Facebat itaque *Marshallus*, qui facilius oleum ex pumice extundere potuisset, quam ex memorata *Zenonis*, Imperatoris, Lege elicere, jus Leviratus, seu morem, quo fratres tenebantur uxores fratrum absque liberis defunctorum sibi matrimonio copulare, jam apud Ægyptios ante Patriarchæ *Judæ* tempora, hoc est, ante Legem Mosaicam invaluisse.

D. Cum de venditione *Josephi* mox mentionem feceris, obsecro te, ut mihi exponas, quale sit nomen, quod *Pharao*, Rex Ægyptiorum, postquam somniorum suorum a Patriarcha *Josepho* explicationem accepisset, imposuit eidem Patriarchæ *Josepho*? Legi siquidem in Scriptura Sacra, *Pharaonem* vertisse nomen *Josephi*, & vocasse eum Lingua Ægyptiaca, Salvatorem Mundi: *Dixit Rex ad Joseph: Ego sum Pharao, absque tuo imperio non movebit quisquam manum, aut pedem in omni terra Ægypti: vertitque nomen ejus, & vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi*, Genesis cap. 41. v. 44. & 45. Velim igitur scire, an nomen Patriarchæ *Josepho* a *Pharaone*, Rege Ægyptiorum, impostum vere in Lingua Ægyptiaca significet *Salvus orem*?
M. Ta-

M. Tametsi, ut candide fatear, Linguam Aegyptiacam proflus ignorem, & eam nequidem a limine salutaverim, nihilofecius (ne ad aquas omnino hærere videar) referam hic breviter quid circa etymologiam Aegyptii nominis, quod Patriarchæ Josepho indidit Pharaon, Aegyptiorum Rex, sentiant viri eruditi. Dein, eam, quæ mihi magis arridet, sententiam, quamque tu tenere debeas, indicabo. Dudum quaerunt Scripturæ Sacræ Interpretes, utrum nomen, quod Josepho Patriarchæ imposuit Rex Pharaon, Salvatorem Mundi significet, an vero revelatorem arcanorum, seu absconditorum repertorem. *Lyranus*, Linguæ Hebraicæ peritissimus, daturus huius Aegyptii nominis etymon, hæc scribit: *In Hebraeo*, inquit, *sic dicitur*, & vocavit Pharaon nomen Joseph Zaphnath Paneah, quod in Hebraica Lingua significat occultum revelans, secundum quod dicunt Hebraei & Hieronymus, & est conveniens ipsi Joseph, qui revelavit ea, quæ erant aliis occulta, ut patet per prædicta. Utrum autem idem nomen in Lingua Aegyptiaca, significet Salvatorem Mundi, nescio, nisi quantum dicit translatio nostra, seu vulgata editio quia Linguam Aegyptiacam penitus ignoro. Hactenus *Lyranus*, qui censet, nomen Patriarchæ Josepho a Rege impostum significare hebraicæ Revelatorem occultorum, sed non Salvatorem. In eadem *Lyrani* interpretationem abeunt *Oleaster*, *Joannes Gregorius* in notis & Observationibus in loca aliquot Scripturæ Sacræ cap. 16. & aliqui periti Rabbini. At, ista nominis Josepho a Pharaone imposti interpretatio non probatur doctissimo *Patri Guillelmo Bonjour*, Ordinis Eremitarum S. Augustini, qui Romæ anno MDCXCVI. eruditam Dissertationem edidit De nomine Patriarchæ Josepho a Pharaone imposto, in qua omnigeno antiquitatis argumento, multisque perdoctis observationibus, ex antiquissimis Linguæ Aegyptiacæ fontibus haustis, probat, nomen Patriarchæ Josepho a Pharaone impostum significare in Lingua Aegyptiaca SALVATOREM. Sed præcipue Cl. ille Scriptor sententiam suam adstruit ex vetustis Nummis & Inscriptionibus De Serapide, quem tanquam Deum colebant Aegyptii, & in cujus simulacro quidam sancti Patres, Patriarcham Josephum adumbratum esse tradiderunt. In his namque Inscriptionibus Serapis appellatur Servator, ut patet ex ista de Serapide Inscriptione, quæ extat apud *Gruterum* pag. 85. num. 3.

D E O
I N V I C T O
S E R A P I D I
S E R V A T O R I

Est etiam vetus Inscriptio de *Iside*, individua *Serapidis* comite, quamque Aegyptii invocabant tanquam Deam salutis in memoriam salutis per Servatorem Josephum latæ. Hæc autem Inscriptio, *Isidi Salutari* nuncupata, extat apud *Gruterum* pag. 83. num. 15.

SÆCULO FELICI.
PHISIAS. SACERDOS.
ISIDI. SALUTARIS.
CONSECRATIO.

Advertit tamen eruditus *Guillelmus Bonjour*, imperitum Sculptorem *Isidi Salutaris* mendose posuisse pro *Isidi Salutari*.

D. Age nunc, & indica, si placet, quamnam ex his, quas mox adduxisti, de nomine Patriarchæ Josepho a Pharaone, Aegyptiorum Rege, imposto, interpretationibus, sit probabilior, & cui adherere debeam?

M. Vera & genuina nominis Patriarchæ Josephi imposti interpretatio ea est, quæ Josephum fuisse a Rege Pharaone appellatum SALVATOREM MUNDI statuit. Hæc enim interpretatio apprime consona est Editioni vulgatæ, quæ, ut antea dixi, cap. 41. lib. Gen. v. 45. hæc habet: *Et vocavit* (seu Pharaon) *eum* (idest, Patriarcham Josephum) *Lingua Aegyptiaca SALVATOREM MUNDI*. Porro, ab Editione Vulgatæ, quam Oecumenicum Concilium Tridentinum authenticam declaravit, & Ecclesiæ usui consecravit, discedere nefas est. Præterea, hæc interpretatio suo calculo probant sancti Patres *Augustinus* & *Hieronymus*, quorum prior lib. Quæst. super Gen. quæst. 135. ait: *Hoc nomen interpretari dicitur*, occulta revelavit, *ex illo utique, quod somnia* (Josephus) *Regi aperuit*. *Aegyptiaca vero Lingua Salvatorem Mundi perhibent isto nomine appellatum*, quibus verbis palam innuit S. Augustinus, non solum sibi, sed & pluribus aliis probatam fuisse ejusmodi interpretationem: *Aegyptiaca vero Lingua Salvatorem Mundi perhibent isto nomine appellatum*. Idipsum quoque tradidit S. Hieronymus lib. *Traditionum Hebraicarum in Genesim*, ubi hæc habet: *Licet Hebraice hoc nomen absconditorum repertorem sonet, tamen quia ab Aegypto ponitur, ipsius Lingue debet habere rationem*. Interpretatur ergo sermone Aegypto Zaphnath Paneah, sive, ut septuaginta transferre voluerunt *Ἐρμηνεύων* Salvator Mundi, eo quod orbem terræ ab imminente famis excidio liberavit. Auctoritas autem S. Hieronymi hac ipse præsertim magni ponderis esse debet, quippe qui Linguam Aegyptiacam apprime callebat: Epistolas enim, quas S. Pachomius, Cornelius, & Syrus Aegypto sermone ad se ultro citroque scribebant, Latinas ille fecit, simplicitatem sermonis Aegyptii imitatus, sicut ipse testatur Præfatione in Regulam S. Pachonii: *Ajunt*, inquit, *Thebei, quod Pachomio, Cornelioque & Syro, qui usque hodie ultra centum & decem annos vivere dicitur, Angelus lingue mysticæ scientiam dederit, ut scriberent sibi, & loquerentur per alphabetum speciale, signis quibusdam & symbolis absconditis sensus involvens: quas nos epistolas, ita ut apud Aegyptios, Græcosque leguntur, in nostram linguam vertimus, eadem, ut reperimus, elementa ponentes, & qua simplicitate Aegyptia sermonis imitati sumus, interpretationis fides est, ne viros Apostolicos, & totos gratiæ spiritualis sermo Rhetoricus immutaret*. Cum igitur S. Hieronymus Linguæ Aegyptiacæ fuerit peritus, debet

omni procul dubio esse testis locupletissimus, omnique exceptione major, significationis vocabulorum hujus linguæ, hisque omnibus Scriptoribus præferendus est, qui, nulla Ægyptii sermonis ratione, aut notitia habita, nomen *Josephi*, a *Pharaone*, Ægyptiorum Rege, impositum *Revelatorem arcanorum* interpretantur.

D. Ex his, quæ in nostro primo Colloquio in Historiam tertiæ Mundi Ætatis de habitatione Israelitarum in Ægypto narrasti, satis compertum habeo, tribus potissimum rebus hanc habitationem insignitam atque nobilitatam fuisse. Primum enim *Josephus* eo tempore universam Ægyptum summo cum imperio, & secundus a Rege gubernavit, eoque superflite omnia prospera & læta fuerunt Hebræis. Deinde, post mortem *Josephi* perinsignis & admiranda fuit multiplicatio Hebræorum, quamvis durissima servitate ab Ægyptiis opprimerentur. Demum eorum liberationem atque exitum ex Ægypto tot & tanta tunc a Moyse edita prodigia illustrem ac mirabilem reddiderunt. Hæc, inquam, ex his, quæ de habitatione Israelitarum in Ægypto narrasti, satis comperta & explorata habeo. Sed nonnihil difficultatis patior circa stirpis Israeliticæ multiplicationem in Ægypto. At enim, certum est septuaginta tantum animas, ut loquitur Scriptura Sacra, seu septuaginta dumtaxat Israelitas familiæ Patriarchæ *Jacobi* descendisse in Ægyptum, & habitationem Israelitarum in Ægypto fuisse tantummodo ducentorum & quindecim annorum; atqui tamen, quando Israelitæ profecti sunt in Ægypto, fuere (sicut legitur lib. Exodi cap. 12. v. 37.) sexcenta armatorum millia, nec eum in numerum venire pueri, aut mulieres, fortasse nec calones, nec lixæ, sed solum illi, qui proprie militum loco poterant censerī. Qui igitur, amabo te, fieri potuit, ut ex tam paucis Israelitis, qui in Ægyptum ingressi sunt, tam exiguo tempore, tantus hominum prodierit numerus?

M. Nonnulli Scriptores, ut ab hæc, quam proposuisti, difficultate sese expediant, ajunt, Israelitas mansisse in Ægypto per quadringentos triginta annos, ac subinde mirum non esse, si per tantum temporis intervallum in hunc immensum, qui percensetur Exodi cap. 12. v. 37. numerum excreverint, quando egressi sunt ex Ægypto. Verum, hanc sententiam jam falsi convicimus in nostris Colloquiis in Historiam secundæ Mundi Ætatis, ubi, explicando hæc verba, quæ Deus (cap. xv. lib. Genesis) dicit *Abrahamo*, in Chanaanæ Regione jam habitanti: *Scito promiscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & subiciens eos servituti, & male tractabunt eos annis quadringentis*, ostendimus, per terram non suam, tum terram Chanaanæ, tum Ægyptum designari, adeo ut anni Hebræorum peregrinationis, quam Deus eo loci futuram prædixit *Abrahamo*, duas in partes æquales distribuendi sint, & ducenti quindecim peregrinationis eorum in terra Chanaan, ducenti vero & quindecim alii anni peregrinationis eorum in terra Ægypti sint assignandi. Quod quidem, ut magis hujusce rei pateat veritas, duobus momentis

hic confirmare non pigebit. Primo, hæc quadringentorum & triginta annorum summa ad servitatem Ægyptiacam referri citra errorem non potest, quia generationes, quas toto eo tempore, quo Israelitæ manserunt in Ægypto, percenset *Moyse*, id minime patiuntur. *Caath* siquidem filius *Levi* cum patre suo, & avo *Jacobo* descendit in Ægyptum (Gen. cap. 46. v. 11.) *Amram* autem filius *Caath*, pater fuit *Moyse*. Quis autem tam bonus, ut credat, unam, vel duas generationes per 430. annos ea ætate protendi potuisse? Præterea, 430. annos peregrinationis Hebræorum, de qua loquitur Scriptura Sacra, putandos esse non ab ingressu Israelitarum in Ægyptum, sed ab eo tempore quo Deus dixit *Abrahamo*: *In semine tuo benedicentur omnes Gentes*, concors est omnium Scriptorum, cum Græcorum, tum Latinorum, necnon peritorum Rabbiorum sententia. Veteres solum hic ponam Scriptores Græcos, quales sunt *Eusebius* in Chronicis, *Epiphanius* in *Ancorato* cap. 12. *Chrysostomus* Homil. 37. in Genesim, ut de *Cedreno*, *Zonara*, & juniorum aliis sileam. E Latinis vero laudabo *S. Hieronymum* Comment. in Cap. 3. Epist. ad Gal. *S. Augustinum* cap. 16. libri 16. *De Civitate Dei*, & quæst. 47. in Exodum, *Severum Sulpicium* lib. 1. Sacræ Historiæ, ut nihil dicam de modernorum Scripturæ Sacræ Interpretum copia, quorum hic catalogum texere nimis longum foret. Denique, inter Judæos huic sententiæ aperte suffragatur *Josephus* lib. 2. Antiquitatum Judaicarum cap. 5. ubi conceptis verbis, ait, Hebræos profectos fuisse ex Ægypto anno, post Patriarchæ *Jacobi* migrationem in Ægyptum, ducentesimo quinto decimo. *Josephum*, Hebræum, in hoc computo ducentorum & quindecim annorum habitationis Hebræorum in Ægypto, sequuntur *R. Levi Ben Gerson*, *R. Salomon*, & Rabini in *Seder Olam*. Huic igitur tot Scriptorum, in eandem sententiam conspirantium, calculo adherere debemus, planeque cum illis affirmare, initium quadringentorum triginta annorum peregrinationis Hebræorum, cujus mentionem facit Scriptura Sacra, non esse ascensum ab ingressu Populi Israelitici in Ægyptum, sed a tempore promissionis a Deo factæ *Abrahamo*: *In semine tuo benedicentur omnes Gentes*, ita ut Israelitæ una cum *Abrahamo*, *Isaaco*, & *Jacobo* peregrinati sint in Terra Chanaanæ per annos ducentos quindecim & deinde habitaverint in Ægypto per alios ducentos & quindecim annos. Sed, si ita sit, inquit, quo pacto fieri potuit, ut ex septuaginta illis animabus, seu Israelitis, qui cum Patriarcha *Jacobo* ingressi sunt in Ægyptum, prodierit, intra spatium ducentorum & quindecim annorum, ingens illa & stupenda Israelitarum multitudo, quæ prævaleret Ægyptiis; tamque gravem metum conciret *Pharaoni*, Ægyptiorum Regi, ut obstetricibus mandarit, ut quoties masculi apud Hebræos nascerentur, eos interficerent? Huic difficultati tuæ respondeo cum *S. Augustino* in libro *Questionum in Genesim*, quæst. XLVII. *His (ccxy. annis) quantum multiplicari potuerint Hebræi, si fecunditas hominis consideretur, adjuvante illo, qui eos voluit multiplicari,*

plicari, reperietur, non esse mirum, quod in sexcentis millibus pedum egressus est populus. Et sane, ut obiter dicam, si tres filii Noemi, Semus, Chamus, & Japhetus a Diluvio usque ad divisionem terræ, seu dispersionem hominum, quæ facta est anno circiter centesimo nonagesimo secunda a Diluvio pares fuerunt procreandis hominibus, qui ad Turrim Babilonicam struendam, diversaque condenda Regna sufficere potuerunt, sicut ostendimus in nostris Colloquiis in Historiam secundæ Mundi Etatis; quidni credibile erit, potuisse Israelitas intra spatium ducentorum & quindecim annorum ita sobolescere ac multiplicari in Aegypto, ut in numerum sexcentorum millium hominum armatorum, divina maxime favente ac fecundante benedictione, excreverint, quando sunt egressi ex Aegypto? (a)

(a) „ Quamvis tanta Hebræorum in Aegypto „ intra adeo breve temporis spatium multiplicatio „ in Deum auctorem referenda est, multum tamen loci „ naturam in rem illam contulisse credibile efficit „ auctoritas veterum profanorum Scriptorum. Ari- „ stoteles hist. anim. lib. VII. cap. IV. *Sepe & ple- „ risque in locis geminos (pariunt mulieres) quemad- „ modum in Aegypto.* Strabo lib. XV. *interdum mu- „ lieres Aegyptiæ quater geminos pariunt.* Plinius lib. „ VII. cap. III. *trigeminos nasci certum est; supra „ inter ostensa ducitur, præterquam in Aegypto, ubi „ factifer potu Nilus; & paulo post: in Aegypto so- „ pteno uno partu simul gigni, auctor est Trogus.* „ Columella de re rust. lib. III. cap. VII. *Aeg- „ yptiis, & Afris gemini partus familiares, ac pene „ solennes sunt.* Vide & Paulum Juriscons. in L. „ 3. si si pars hereditatis &c.

D. Dixisti, si bene memini, in superiori Colloquio, Regem Pharaonem, ab obstetricibus Hebræis, quibus ipse præceperat, ut puerulos Hebræorum, recens ex utero materno egressos interficerent, officioso mendacio fuisse delusum. Quæro nunc, quodnam fuerit istud officiosum obstetricum Hebræarum mendacium? & an revera fuerit peccatum?

M. Illud officiosum obstetricum Hebræarum mendacium, in hoc situm est, quod hæc obstetrices timentes Deum, & nolentes obtemperare crudeli Mandato Regis de mactandis maribus Hebræorum, irato Pharaoni responderunt: *Non sunt Hebrææ, sicut Aegyptiæ mulieres: ipsæ enim habent obstetricandi scientiam, & priusquam veniamus ad eas, pariunt.* Exodi cap. I. subdit autem Scriptura Sacra ibidem: *Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit eis domos.* Dubium non est, quin obstetrices illæ mentite sint, non quidem animo fallendi, sed misericordiam præstanti, sed nullo modo mentiendum est. Unde cum Scriptura Sacra dicit, eas a Deo fuisse mercede donatas, respondet S. Augustinus lib. Contra Mendacium num. 32. alias cap. 15. *Non ideo factum, quia mentite sunt, sed quia in homines Dei misericordes fuerunt. Non est itaque in eis remunerata fallacia, sed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis.* Et inferius num. 34. alias cap. 17. *Sed dicit aliquis: ergone obstetrices illæ melius fecissent, si nullam misericordiam præstitissent?*

Immo vero illæ mulieres Hebrææ, si essent tales, de qualibus querimus, utrum sit eis aliquando mentiendum, nec aliquid falsi dicerent, & fœda ministeria de parvulis occidendis liberrime recusarent. Sed, inquit, ipsæ morerentur. At vide quid sequatur: *morerentur enim cœlestis habitationis incomparabiliter ampliore mercede, quam domus illæ, quas sibi fecerunt in terra, esse potuerunt: morerentur futuræ in æterna felicitate, mortem perpesse pro innocentissima veritate.* Huic doctrinæ Sancti Augustini non solum subscribit Sanctus Thomas, ejus fidelissimus discipulus, sed tota ei constanter adheret sanctioris Ethicæ Schola, quæ omne mendacium in quocunque casu, omnem fictionem, aut dissimulationem, vel restrictionem mentalem, vel quemlibet verborum ancipitis significationis usum, quo decipi possint homines, & candor Christianus infici, suis penitus interdicit, & damnat.

D. Cum istud officiosum mendacium, ab obstetricibus Hebræis prolatum, a peccato excusari non debere censeas, non excusabis itidem opinor, a peccato Israelitas, qui vasa aurea & argentea, cæteramque divitem Aegyptiorum suppellectilem, quam mox ex Aegypto discessuri ab illis mutuati fuerant, fraudulentè abstulerunt, suffurati sunt, sumque in usum vendicarunt?

M. Non ita est, sed potius censeo, Israelitas, qui Aegyptiorum bona suum in usum vendicarunt, non peccasse. Primo, quia Deus, qui omnium bonorum Dominus est, voluit, ut Israelitæ, qui multis injuriis vexati durisque ac iniquis laboribus, absque ulla mercede, fuerant ab Aegyptiis tempore captivitatis oppressi, terrenis bonis locupletarentur, quibus Aegyptii, densissimis Idololatriæ tenebris immergi, ad superstitionem falsorum suorum Numinum in injurias Creatoris præpostere abutebantur. Præterea, id confirmari potest exemplo Patriarchæ Jacobi, qui, ut superius dicebamus, dum peculiari usus artificum gregem suum auxit, non peccavit, nec injuria fraude socerum suum debu't, tum quia hujusmodi artificium Jacobus a Deo edoctus est per Angelum: Tum quia etiam nullam, post tot annorum famulatum, nihil mercedis acceperat Jacobus a socero suo Labano. Tum qui denique, Patriarcha Jacobus nihil sibi sumpsit, quod non debebatur: sed arte providit, ne quæ conventionem sua erant, a socero sibi contra jus eriperentur. Et sane, quam alienus fuerit Jacobus a furripientiis soceri bonis ex pacto sibi non debitis non aliunde melius disci potest, quam ex ipsius verbis: *Ecce enim quam hoc a Labano, socero suo, exprobratum indigne ferat: Quam ob culpam meam, ob quod peccatum meum sic exarsisti post me, & scrutatus es omnem suppellectilem meam? Quid invenisti de cuncta substantia domus tuæ?* Genes. cap. 31. v. 36. & 37. Cave tamen, ne putes, me hic patrocinari velle Doctrinæ recentis Scriptoris Baumii, qui in sua Summa morali pag. 213. & 214. sextæ Editionis, quam præ manibus teneo, hæc de famulis bona dominorum occulta compensatione furripientibus, habet: *Famuli, qui de stipendiis suis queruntur, possuntne ea au-*

gere, tantum ex bonis domini sibi corradentes, quantum sufficit ut suis laboribus merces respondeat? Possunt omnino aliquando id licite facere; velut si tam inopes operam suo domino locarunt, ut quodvis premium ab eo accipere coacti sint: deinde si vulgo ob similia officia famuli majori mercede conducantur. Cave, inquam, ne putes, hanc Baunii doctrinam illicitam, perniciosam, divinæ, naturali, humanæ Legi contrariam, omnibus familiis pestiferam, fovendisque domesticis furtis accommodatam, me hic approbare velle, a qua tam alienus sum, quam qui maxime. Nec enim jus est famulis in Domini, seu heri, bona, qui pactis non deest: nec Deus illis, itidem ut Israelitis, bonorum domini possessionem adjudicavit. Quocirca, lubentissime subscribo censuræ, quam doctrinæ Baunii furtum famulis concedentis, dux præstantissimæ Facultates, Parisiensis nempe & Lovaniensis jure optimo inusserunt. Parisiensis Censura anno MDCXXI. in Baunium lata sic habet: *Falsa est & periculosa, & domesticis furtis viam aperiens. Censura Lovaniensis his verbis concepta est: Hæc assertio falsa est, naturam hominis de se pronam ad malum præcipitans in furtis, ac domesticam pacem perturbans, eo vel potissimum quod ista compensatio ipsorummet famulorum & famularum judicio relinquatur.*

D. Si Baunii, aliorumque ejusdem farinae Casuistarum, qui puritatem Doctrinæ moralis Christianæ variis corruptelis & laxitatibus depravarunt, detesteris doctrinam, ipse, ut ingenue dicam, non minus odi & execror quosdam Scriptores prophanos, qui Sacram Historiam de exitu Israelitarum ex Aegypto, eorumque Institutis ausi sunt multis fabulis & insulis figmentis interpolare, dicitantes, liberationem Judæorum ex Aegypto non factam esse a Deo per Moysen potenti virtute miraculorum, sed potius Judæos, quos ajunt, fuisse agmen hominum, qui impetigene, seu scabiæ & lepra in Aegypto erant infecti, per ignominiam, & ne pestis illa ad plures ferperet, e tota Aegypto esse expulsos, una cum Moysese, eorum Duce, qui itidem scabiem & vitiliginem patiebatur. Hos inter Scriptores, unum, quem nunc penes me habeo; proferam Cornelium Tacitum, qui Historiarum lib. v. cap. 3. & 4. hæc habet: *Plurimi Auctores consentiunt, orta per Ægyptum tæbe, que corpora fœdaret, Regem Ochorim, adito Hammonis Oraculo, remedium petentem, purgare Regnum, & id genus hominum, ut inuisum Deis, alias in terras ardebre jussum. Sic conquistum collectumque vulgus, postquam variis locis relictum sit, ceteris per lacrymas torpentibus, Moysen, unum exulum, monuisse, ne quam Deorum hominumve opem expectarent, ab utrisque deserti; sed sibi met, ut Duci cælesti, crederent, primo cujus auxilio credentes, presentes miseras pepulisset. Assensere, atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque quam inopia aquæ fatigabat. Jamque haud procul exitio, rotis campis procurabant: cum grex asinorum agrestium, e pastu in rupem nemore opacam concessit. Secutus Moyses conjecit uraberbidi soli, largas aquarum venas aperit. Id levamen: & continuo sex dierum iter emensi,*

septimo pulsus cultoribus, obtinere terras, in quibus Urbs & Templum dicata sunt. Moyses, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus, contrariosque cæteris mortalibus indidit. Prophana illic omnia, quæ apud nos sacra. Rursus concessa apud illos, quæ nobis incesta. Effigiem animalis (seu asini) quo monstrante, errorem suumque depulerant, penitenti sacravere, &c. Hæc & alia id genus ibidem scribit Cornelius Tacitus, quem non pudet, veram, quam texit Moyses, exitus Israelitarum ex Aegypto, totiusque Gentis Judaicæ Historiam putidius mendacis interpolare. Sed cum Cornelius Tacitus longe post tempora Moysis vixerit, scire vellem an ejusmodi figmenta proprio Marte procederit, aut ex antiquioribus Scriptoribus ea hauserit?

M. Isthæc male confarcinata figmenta hausit Cornelius Tacitus ex antiquioribus Scriptoribus Ethnicis, videlicet ex Manethone in Aegyptiacis, Chæremone, Lysimacho, sed potissimum ex Apione, Grammatico Alexandrino, qui sub Imperatoribus Tiberio, Cajo, & Claudio vixit, quemque Josephus, Hebraeus, data opera duobus libris perdoctè confutavit, Gentisque Judaicæ Historiam ab illius Ethnicis Scriptoris mendacis, & calumniis egregie vindicavit. Non is certe ego sum, qui velim singulas hic inferere rationes, quibus Josephus illorum male feriatorem Scriptorum deliramenta refellit; id enim longius me abduceret; sed tantum breviter referam præcipuas Josephi rationes, quibus tres infignes calumniæ horum Scriptorum Ethnicorum, qui odio plusquam vatiniiano Gentem Judaicam prosequerantur, facili negotio dispunguntur. In primis, fallum est, Judæos, dum egressi sunt ex Aegypto, scabiæ, lepra, aliisque generibus morborum laborasse, sicut calumniantur isti Scriptores; nam si his morbis languissent revera Judæi, quo pacto, quæso, tantum iter agere, suisque vincendis hostibus pares esse potuissent? Apage fabulam tam crasso filo contextam. Alteri calumniæ, quam isti Scriptores inferunt Moysi, dicentes, eum fuisse Aegyptium, Sacerdotem Heliopolitanum, nomine Olsaphum vocatum, & lepra infectum cum aliis ex Aegypto fuisse pulsus, ac tandem illorum exulum Ducem factum, mutasse nomen suum, & deinceps Moysen ab istis exulibus, qui fidem ei obstrinxerant, appellatum esse: huic, inquam, atroci calumniæ, sic respondet Josephus lib. 1. contra Apionem: *Quod vero hujus calamitatis, seu lepræ, corpus expertus habuit Moyses, ipsius dicta indicant. Leprosi enim & oppidis & vicis interdixit, ut seorsim in lacero vestitu agant, & eum, qui eos attingisset, aut sub idem lectum successisset, pro impuro habet. Quin etiam, si eo morbo laborari, & in pristinum statum restitui contingat, præscripsit certas purificationes, mundationes, & fontanarum aquarum lavacra, & omnium pilorum abrasiones, multisque & variis sacrificiis peractis, tum demum sanctam Urbem adeundam. Adque contra par erat, qui talem calamitatem, seu lepram, expertus esset, providentiam aliquam ac humanitatem exhibere simili infortunio pressis. Non solum autem de leprosis sic Leges tulit* (Moy-

(Moyſes) ſed ne nimia quidem corporis parte mutilatos ad ſacrorum curam admittit. Sed etiam ſi Sacerdoti tale aliquid accidiſſet, honore eum privavit. Quomodo igitur verſimile eſt, illum has adverſus ſemiptimum cum opprobrio ſuo damnoque tuliffe Leges? Quia & nomen valde incredibiliter mutavit. Oſanſib enim (inquit Apion) vocabatur. Hoc ad tranſmutationem nihil quadrat. Verum autem nomen ſignificat ex aqua ſervatum Moyſem, nam aquam Aegyptii Moy vocant. Tertia denique & horribilis calumnia de capite aſini a Judæis in Templi Hieroſolymitani penetralibus conſecrato, ſua ſponte concidit. At enim, ſi Judæi caput aſini in Templo conſecraſſent, illudque venerati fuiſſent, Idololatriæ cultores extitiſſent. Et tamen Cornelius Tacitus, qui, loco a me citato, hanc de capite aſini conſecrato Judæis impingit calumniam, ultro fatetur, Judæos ab Idololatria & ſuperſtitioſo cultu Imaginum penitus abhoruiſſe, Deumque dumtaxat adorariſſe: Judæi, inquit, mente ſola, unumque Numen intelligunt, ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla ſimulacra uribus ſuis, nedum Templis ſunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor. Quomodo igitur credibile eſt, Judæos, qui, teſte ipſomet Cornelio Tacito, Idololatriam ſummopere averſabantur, voluiſſe caput aſini in Templo Hieroſolymitano conſecrare? In hac itaque terrima concinnanda calumnia non ſibi conſtat Cornelius Tacitus, & antiqui Scriptores, ex quibus illam exſcripſit, nullam præius mererent fidem, tum quia fuerunt Ethnici, & Gentis Judaicæ inſenſiſſimi hoſtes; tum quia etiam certiffime conſtat, eos multis fabulis ac male conſutis mendaciis Hiftoriam Sacram interpolariſſe; tum quia denique, æſtu paſſionum abrepti, nullam, de rebus Judæorum ſcribentes, veritatis rationem habuerunt, & quod caput eſt, animum ad ſcribendum appulerunt longe poſt tempora Moyſis, qui primus eſt omnium Gentium Scriptor, atque divina revelatione & inſpiratione Sacram Hiftoriam literis conſignavit.

D. Quod Scriptores Ethnici Sacram Hiftoriam de exitu Iſraelitarum ex Aegypto fabulis & putridis mendaciis inſuſcaverint, mirari certe non ſubit, voluerunt namque ſtupenda illa prodigia, quæ Deus in hac mirabili Iſraelitarum liberatione per Moyſem patravit, quæque Genti Judaicæ, cujus erant inſeſtiſſimi hoſtes, maximum deus conciliabant, negare, & ad Sacræ Hiftoriæ veritatem occultandam, fabulas de industria commenti ſunt, in quibus nec mica, nec ulla rationis ſcintilla apparet. At, illud maxime miror, quod Joſephus, qui erat Gente Hebræus, & Antiquitatum Judaicarum peritiſſimus, incertum habeat, an Mare Rubrum, per quod Hebræi, ex Aegypto egreſſi, ſiccis veſtigis tranſierunt, naturæ viribus per æſtum maritimum, ſeu fluxum & refluxum, diviſum ſit, an hæc Maris Rubri diviſio facta ſit Dei, ſupra naturæ Leges operantis, poteſtate, ſicque miraculo adſcribenda? Sic enim (locum mihi nuperrime indicante viro erudito) legi apud Joſephum lib. 2. Antiq. Jud. cap. 7. Nemo autem, inquit Joſephus, mirari debet Hiſt. Vet. Teſt. Tom. II.

tanquam incredibilia, ſi prius hominibus, & ad malitiam rudibus, de ſalute periclitantibus, via per mare patuit, ſive Dei voluntate, ſive ſponte naturæ: Quandoquidem heri & nudiustertius Alexandri ductu Macedonibus Pamphylum Mare ceſſit, & aliam viam non habentibus illac iter aperuit, cum Deus ejus opera ad deſtruendum Perſarum Imperium uti decreviſſet: Id quod omnes teſtantur, qui res geſtas illius Regis ſcripto prodiderunt. Hanc Joſephi de inſigni illo miraculo, quod in Maris Rubri diviſione, & Iſraelitarum tranſitu contigit, præpoſteram dubitationem ferre minime poſſum.

M. Sunt nonnulli Scriptores, qui Joſephum excuſant, quod ad captum Ethnicorum, quibus ſcribebat, ſeſe attemperando, in ſpeciem dubitare videatur, an diviſio Maris Rubri in tranſitu Iſraelitarum aut viribus naturæ, ſeu fluxu & refluxu Maris, aut potius omnipotentia Dei, ſeu miraculo ſit adſcribenda? Joſephum tamen certiffime in diviſione Maris Rubri, & Iſraelitarum tranſitu agnoviſſe inſigne, quod contigit, miraculum, colligunt illi Scriptores ex his, quæ ibidem narrat Joſephus: Ut vero, inquit, ad extremum litus ventum eſt, tum Moyſes ſupra virga Deum in auxilium ſupplex invocavit. Et poſtquam deſcripſit orationem, quam Moyſes, tanto in discrimine conſtitutus, fudit ad Deum, ſic pergit: Hæc precatus (Moyſes) Mare virga percussit: Quo ictu repente ſiſſum, & retroſum ſe recipiens, nudum ſolum Hebræis ad fugam capeſſendam reliquit. Denique narrans Joſephus, Aegyptios ſibi quoque eundem eventum pollicitos fuiſſe, ait: Verum ſeſellit eos hæc opinio, neſcientes non quorunvis talem viam eſſe, ſed Hebræorum tantum... Ergo cum jam univerſus Exercitus ingreſſus eſſet, refunditur iterum Mare, & Aegyptios fluctibus involvit. Ex hac Joſephi narratione quidam Scriptores colligunt, eum in diviſione Maris Rubri, & tranſitu Iſraelitarum, miraculum agnoviſſe. At, ipſe hanc Joſephi excuſationem admittendam non eſſe judico. Primo quia, ut dem Joſephum agnoviſſe illud miraculum, attamen illud proponit, non tanquam rem indubitam, ſed potius illius judicium permittit aliorum arbitrio, dicens: Sed de his, ut cuique libet, ita ſentiat. Debiſſet autem Joſephus referre iſtud miraculum tanquam extra omnem dubitationis aleam poſitum, quia Scriptura Sacra pluribus in locis diſertiffimam de illo mentionem facit. Quædam hic laudare abunde ſufficiat: Tu autem eleva virgam tuam, (ait Deus Moyſi cap. 14. lib. Exodi) & extende manum tuam ſuper Mare, & divide illud, ut gradientur filii Iſrael in medio Mari per ſiccum. Et Lib. Sapientiæ cap. 10. Tranſtulit illos per Mare Rubrum, & tranſverſit illos per aquam nimiam, inimicos autem illorum demerſit in Mare. Item cap. 5. lib. Judithæ v. 12. Fugientibus his, ſeu Iſraelitis; Deus Cæli Mare aperuit, ita ut hinc inde aque quaſi murus ſolidarentur, & iſti pede ſiccò fundum Maris perambulando tranſirent. Denique, ut alia non minus inculenta Scripturæ loca prætermittam, dicitur Pſalmo 135. Qui diviſit Mare Rubrum in diviſiones, & adduxit Iſrael per medium ejus;

Et excussit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari Rubro, quoniam in æternum misericordia ejus. Hæc sane locupletissima Scripturæ testimonia omnem de eo miraculo dubitandi locum adimunt. Quorum igitur Josephus istud miraculum, velut rem incertam & dubiam Ethnicis proponit? Præterea, suam Josephus de illo miraculo dubitationem confirmat exemplo *Alexandri Magni*, cui Pamphylum Mare cessisse, & Macedonibus liberum permisisse aditum ait. Quod tamea oppido falsum & fabulosum esse testatur *Plutarchus* in *Vita Alexandri M.* Alii vero (post *Strabonem* lib. 14. Geographiæ) asserunt, *Alexandrum Magnum* non transiisse per medium Mare, sed per Montem dumtaxat, qui, affluente Mari, coopertus aquis esse solebat, tranquillo tamen pelago, discoopertus; reciproco autem Maris æstu intercepto *Alexandrum M.* ejusque milites magnum subiisse discrimen, adeo ut in aqua, umbilico tenus, iter facere cogentur. Porro, istum *Alexandri M.* transitum, nihil simile admirabili transitui Hebræorum per Mare Rubrum habuisse, nemo est, qui statim non videat. Denique, quemadmodum Josephus jure optimo a viris eruditus culpatur, quod Prophetarum vaticinia, quibus prædicitur adventus Jesu Christi, veri Messia, sacrilega adulatione detorsit ad Imperatorem *Vespasianum*, cujus benevolentiam acupari volebat; ita ipse existimo, debere vitio verti Josepho, quod miraculum, factum in transitu Israelitarum per Mare Rubrum, velut incertum & dubium retulerit, ut sese accomodaret ad captum Ethnicorum, qui miraculis, quæ in sacra Historia leguntur, nullam fidem dabant. Ex his, quæ hæcenus dixi, debes colligere primo, transitum Hebræorum per Mare Rubrum non refluxui Maris, quem observaverit *Moyse*, rerum naturalium peritissimus, esse tribuendum. Refluxus siquidem Maris pervia dumtaxat littora Maris facit, sed medium Mare pervium & siccum facere non potest. Israelitæ autem, ut legere est in Historia sacra, per medium Mare, siccis vestigiis transierunt. Præterquam quod, incredibile omnino est, hunc fluxum & refluxum Maris Rubri (si quis unquam fuit) soli *Moyse* fuisse notum, & neminem ex aula Regis *Pharaonis*, neminem e numerosissimo ejus exercitu, neminem Aegyptiorum, qui maritimas plagas incolabant, ullam hujus fluxus & refluxus Maris notitiam habuisse. Si enim aliqui inter Aegyptios hunc maritimum æstum, seu fluxum & refluxum Maris, perspectum & exploratum habuissent, confestim Regem *Pharaonem*, ejusque exercitum de evidenti, quod imminabat, periculo monuissent, & Rex, ab illis monitus, se cum toto exercitu sospitem & incolumem servasset. Quod cum factum haud fuerit, sed potius contrarium acciderit, signum est, hunc prætersum æstum maritimum, seu fluxum & refluxum Maris Rubri latuisse Aegyptios, ac subinde omnino fictitium esse, eique prodigiosum illum per Mare Rubrum Israelitarum transitum tribui minime posse. Addo etiam cum *Julio Scaligero*, apud Criticos sacros in cap. xv. libri Exodi pag. 304. non potuisse *Moysem* (tametsi Mare Rubrum habuisset fluxum, & refluxum) in

siccum una cum Israelitis transire naustum refluxionis occasionem. Hæc sunt perdocti illius Scriptoris verba: *Erythro* seu Mari Rubro, tantus est æstus, ut oves Sacrarum Litterarum temere mentiti sint, *Moysem* in sicco transivisse, naustum refluxionis occasionem. Quod tamen fieri non potuit; propterea quod ad Syres usque, quod intimo in recessu jacet, Mare operit litus illud, neque vaquam regrediens ita nudat, ut inferiores partes, qua transierunt Hebræi, sua decessione aperiat. Secundo, colligere debes, falsam esse, & Scripturæ Sacræ penitus contrariam opinionem quorundam Hebræorum, qui pertendunt, Israelitas, Duce *Moyse*, non totum Mare Rubrum transivisse, id est, non ab uno littore Maris ad aliud oppositum litus transivisse, immo ne adivisse quidem medium Mare, sed illos dumtaxat circivisse nescio quam rupem, per Mare aliquanto intervallo protensam, eosque ducto illo intra Mare circuitu, seu semicirculo, demum ad litus, unde progressi fuerant, rediisse. Sic opinantur quidam Hebræi, quos inter censetur *Aben-Esra*. Sed hæc opinio, seu potius istud recursorum figmentum (cui *Tostatus*, Episcopum *Abulensem*, voluisse suffragari mirantur viri eruditi) aperte adversatur his, quæ superius laudavi, Scripturæ testimoniis, ex quibus confluente meridiano sole clarius patet, Israelitas non circivisse Mare Rubrum, sed per medium Mare transivisse. Si autem quæras, quomodo fieri potuerit, ut tot Israelitarum millia, per spatium quatuor, aut ad summum quinque horarum, transierint totum Mare Rubrum, quod latissime patet, & ex Topographorum commensuratione vix horis viginti quinque trajici potest? Respondebo ipse, observari ab iisdem Topographis, Mare Rubrum in summo suo capite esse adeo angustum, ut eo loco, quo a *Moyse* trajectum est, vix sex miliaribus pateat. Præterquam quod, Deus robustas Israelitis ad fugiendum inferuit, suppeditavitque vires, & insequentium Aegyptiorum metus eis addidit alas, illoque compulsi maturare gradum, ut ab uno littore Maris usque ad aliud litus oppositum festino pede se conferrent. Sed de transitu Israelitarum per Mare Rubrum satis dictum sit. Nunc velim breviter observes, illud Mare, quod nos *Rubrum* vocamus, appellari ab Hebræis *Mare Suph*, nec ideo nuncupari *Rubrum*, quod illius aquæ rubeant (sicut multis Scriptoribus per errorem obrepit) sed quia id nominis huic Mari impositum est ab *Erythro* Rege, ut testis est *Q. Curtius* lib. 8. *Mare*, inquit, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab *Erythro* Rege conditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Et lib. 10. ait: *Rubrum Mare non a colore undarum, ut plerique credunt, sed ab Erythro, Rege, appellari. Erythrus* quippe Græce significat *Rubrum*, non secus ac nomen *Edom*, quod idem Mare accepit olim ab *Esau*, ejusque posteris, Regionem Idumæam incolentibus, Hebraice significat itidem *Rubrum*. Circa hanc Maris Rubri etymologiam cum *Q. Curtio* consentiunt *Strabon* lib. 16. *Plinius* lib. 6. cap. 27. *Pomponius Mela* lib. 3. cap. 8. *Agatharctides* Editionis

tionis Oxon. pag. 2. *Philostratus* lib. 3. cap. 19. *Arrianus* in libro Rerum Indicarum pag. 579. quos citat recens Scriptor *Humphrydus Prideaux*, Tom. I. Historiæ Judæorum, quam Gallico * idiomate concinnavit. Addit quoque *Q. Curtius*, in Insula quadam illius Maris non procul a continente columnam eminere, istius Regis *Erythri* monumentum, literis ejus gentis scriptum. Testatur etiam *Brodæus* in *Miscellaneis* lib. 3. cap. 9. se a multis viris & nautis, qui, tempestatibus acti, in Mare Rubrum fuerant ejecti, audivisse, Mare illud *Rubrum* appellatum, non discrepare, quantum ad aquæ colorem, ab Oceano nostro. Si plura de transitu Hebræorum per Mare Rubrum scire desideres, lege Dissertationem, quam eo de argumento *Augustinus Calmer*, Benedictinus, præfixit suo Commentario literali in lib. Exodi.

D. Cum horam, quam Colloquiis nostris præfigere solemus ad finem vergere videam, præstat, ut quidquid adhuc superest temporis, id totum nunc impendamus in explanandis his omnibus, quæ spectant Pascha, quod Judæi, sicut antea observasti, jussu Moyſis, celebrarunt priusquam discederent ex Ægypto. Et primo, si placet, incipiamus ab hujus nominis *Paschatis* etymologia. Explica igitur quid sibi velit istud Paschatis nomen? & qua die Judæi Pascha celebrarint in Ægypto?

M. *Paschatis* nomen Chaldaicum est: ab Hebræis appellatur *Pesach*, a Latino Interprete dicitur *Phase*, sed Latine significat *transitum*, ut videre est in nostra Vulgata Editione cap. 12. v. 11. & 12. libri Exodi: *est enim Phase (id est transitus) Domini, & transibo per terram Ægypti nocte illa, percussitque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine usque ad pecus.* Ad refricandam itaque singulis annis memoriam insignis illius beneficii, quo Angelus vastator, nocte transitens, omnia Ægyptiorum primogenita cruciavit, & solis pepercit Hebræis, qui portas adium suarum tinctas habebant sanguine Agni, Paschatis celebritatem instituit Moyſes in Ægypto, cumque Israelitæ essent in procinctu itineris, & illa ipsa nocte ex Ægypto profecturi, jussit eis *Moyſes*, ut succinctis lumbis, calceatis pedibus, & cum baculo in manu, qui viatorum habitus est, Agnum Paschalem cum festinatione comederent, sicut legitur cap. 12. v. 11. libri Exodi. Hic autem modus celebrandi Pascha, seu Agnum Paschalem manducandi, peculiaris fuit huic primo Paschati, quod Hebræi peregerunt in Ægypto; nam deinceps non accincti, sed discincti, non stantes, sed sedentes, non raptim, viatorum instar, sed lente, & pacate Agnum Paschalem comederunt Hebræi, eumque morem secutus est Christus Dominus, dum pridie quam pateretur, discumbens cum Discipulis suis, supremum Pascha celebravit. Explicata breviter causa, cur Deus per *Moyſem* jussit Hebræis, ut priusquam excederent ex Ægypto, Pascha celebrarent, & deinceps hanc Paschatis celebritatem perennem beneficiorum memoriam quotannis observarent,

nunc præfigere debemus diem, qua Hebræi in Ægypto Pascha peregerunt, seu Agnum Paschalem immolarunt, & manducaverunt. Hæc autem stata dies Paschatis, seu immolationis & comestionis Agni Paschalis in Ægypto, fuit dies decima quarta primi mensis ad vesperam, sicut legitur cap. 12. v. 3. l. Ex. *Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas.* Et v. 6. *Et servabitur eum ad quartam decimam mensis hujus, immolabitque eum multitudo filiorum Israel.* Et cap. 23. v. 5. libri Levitici: *Mense primo, quarta decima mensis ad vesperam Phase Domini est.* Porro, primus mensis anni apud Judæos ille est, qui partim mensibus nostris Martio, & Aprili respondet, quique ab ipsis appellatur *Abib*, seu *Nisan*, & a quo ducitur Veris initium. Quamvis enim mensis *Abib*, seu *Nisan*, esset antehac apud Hebræos septimus anni, attamen, post eorum ex Ægypto professionem, pro primo mense anni in rebus sacris haberi coepit, Deo ita jubente, cap. 12. v. 2. libri Exodi: *Mensis iste vobis principium mensium: primus erit in mensibus anni.* Ad vesperam itaque diei decimæ quartæ mensis *Nisan* Pascha in Ægypto celebrarunt, seu Agnum Paschalem comederunt Hebræi. Per vesperam autem diei decimæ quartæ, intelligi non debet prior vespera, quæ initium erat diei decimæ quartæ, sed posterior vespera, in quam dies decima quarta desinebat, ita ut Hebræi, juxta Legis Mosaicæ præscriptum, Pascha peragere, seu Agnum Paschalem mactare dumtaxat possint a meridie diei decimæ quartæ in secundis vespers usque ad occasum solis; postea vero id agere sit eis a Lege prohibitum. Hinc *Jesus Christus*, qui fuit Legis observantissimus, ultimum suum Pascha celebravit, seu Agnum Paschalem comedit die a Lege statuta, seu die decima quarta in secundis vespers, seu ineunte die decima quinta, quæ erat prima dies Azymorum, sicut testantur sacri Evangelistæ, *Matthæus* cap. 26. v. 17. *Marcus* cap. 14. v. 12. & *Lucas* cap. 22. v. 7. Confule Dissertationem decimam nonam Tractatus, quem edidi, *De Mysteriis, & annis Jesu Christi, Servatoris nostri*, ubi omni argumentorum genere ostendi, Christum Dominum anno, quo mortuus est, ultimum Pascha peregrisse, seu Agnum Paschalem cum Discipulis suis comedisſe die ipsa a Lege præfixa, seu die decima quarta in secundis vespers, non vero die decimæ quarta in primis vespers, sicut nonnullis Scriptoribus perperam visum est.

D. Hebræos, antequam discederent ex Ægypto, Pascha celebrasse, seu Agnum Paschalem comedisſe die xiv. in secundis vespers, ægre admodum mihi persuadere possum. Legi etenim capite 12 libri Exodi, & apud *Josephum*, Hebræum, lib. 2. Antiq. Jud. cap. 6. Judæos profectos fuisse ex Ægypto, illucescente die xv. mensis *Nisan*. At, si Judæi, antequam discederent ex Ægypto, Agnum Paschalem comedisſent in posteriori vespere diei 14. mensis *Nisan*, vix intelligi posset, nedum explicari, quo pacto omnes Hebræi, intra tam angustum

* Immo Anglico; sed ab alio versa est in Gallicum, & ab ipso approbata.

flum temporis spatium, quod fluxit a posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, usque ad diluclum diei 15 ejusdem mensis, poterint sese ad iter accingere, vasa aurea, & argentea, variamque suppellectilem mutuari ab Ægyptiis, & tandem congregari, in eundemque convenire locum (erant enim, ut superius observasti sexcenta millia peditum armatorum, præter senes, mulieres, parvulos, & promiscuum vulgus Ægyptiorum, qui Judaica Religione initiati Judæos comitari voluerunt). Id autem eo difficiliter creditur est, quod *Moyfes*, sicut legitur eodem in capite libri *Exodi*, districte inhibuisset, ne ullus Hebræorum egrederetur ostium domus sue usque mane. Longe itaque mihi verosimilius esse videtur, Hebræos in Aegypto Agnum Paschalem immolasse, & comedisse in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*. Hoc enim semel positò, habuerunt Hebræi (postquam in Aegypto Agnum Paschalem manducarunt) diei integræ, seu diei decimæ quartæ spatium, ut possent sese ad iter præparare, dona ab Ægyptiis mutuo accipere, quibus acceptis, illucescente die 15. ejusdem mensis *Nisan*, ex Aegypto, compellente Rege Pharaone, profecti sunt, seque itineri dederunt. Hæc conjectura, quam ultro fateor, me in catu quorundam virorum eruditorum paucis abhinc diebus audivisse, an tibi probetur, scire vehementer desidero.

M. Hanc conjecturam, quam a viris eruditis te accepisse profiteris, certe meo calculo probare haud possum. Primo, si Hebræi, antequam excederent ex Aegypto, Agnum Paschalem comedisent in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, debuissent Judæi post exitum ex Aegypto, singulis recurrentibus annis Agnum Paschalem comedere itidem in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, cum certo certius sit ex Scriptura Sacra, Judæos debuisse post egressionem ex Aegypto comedere Agnum Paschalem eodem mente, eodem die, eadem hora, qua Judæi in Aegypto Agnum Paschalem manducarunt: *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno*, *Exodi* cap. 12. *Immolabis Pasche vespere ad solis occasum quando egressus es de Ægypto*, cap. 16. lib. *Deuteronomii*. Atqui tamen compertum omnibus, atque exploratum est, Judæos, post profectionem suam ex Aegypto, semper ad nostra usque tempora Agnum Paschalem comedisse non in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, sed in posteriori vespera diei 14. ejusdem mensis, quando videlicet incipit apud Judæos Festivitas Azymorum, & tenentur ex præscripto Legis in hac posteriori vespera diei decimæ quartæ mensis *Nisan*, abstinere in integrum a pane fermentato, & vesci dumtaxat pane Azymo. Hæc igitur perennis, & nunquam interrupta Judæorum consuetudo, argumento est: Patres eorum, antequam discederent ex Aegypto, non manducasse Agnum Paschalem in posteriori vespera diei 13. sed in posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, qua die Judæi pane fermentato vesci ex Legis præcepto nefas & illicitum omnino est. Et sane, modus ille, quo, sicut superius observavimus, Hebræi in Aegypto Agnum

Paschalem manducarunt, aperte ostendit, illos in Aegypto Agnum Paschalem comedisse non in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, sed in posteriori vespera diei 14. ejusdem mensis. At enim, Hebræi in Aegypto Agnum Paschalem comederunt, non menæ accumbentes, sed stantes, pedibus calceatis, accinctis renibus, baculum præ manibus tenentes, more illorum, qui parati sunt ad ingrediendum iter. Non fuisset autem necessarium, ut Hebræi in Aegypto tam festinanter comederent Agnum Paschalem, si revera illum manducassent in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, quandoquidem, facta hac hypotesi, Agni Paschalis comestio in Aegypto præcessit integra die & amplius Judæorum profectionem ex Aegypto, quæ solum contigit illucescente die 15. mensis *Nisan*, in quam apud Judæos incurrit Festivitas Azymorum. Ex modo itaque, quo Hebræi in Aegypto Agnum Paschalem comederunt, facile colligitur, illos non manducasse Agnum Paschalem in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, sed in posteriori vespera diei 14. ejusdem mensis, hoc est, in pervigilio eorum profectionis ex Aegypto. Denique, universa Ecclesia Latina docet contra Græcos, in pane Azymo, & non fermentato confici debere Eucharistiam, quia Christus Dominus, ultimum Pascha peragendo cum Discipulis suis, eam instituit post comestionem Agni Paschalis, in posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, a qua die incipiebat Festivitas Azymorum, ac subinde vetitum erat Judæis tunc uti pane fermentato, sed poterant tantum comedere panem Azymum. Si ergo Hebræi manducarunt in Aegypto Agnum Paschalem in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, dicendum erit, Christum fuisse transgressorem Legis, quando anno, quo mortuus est, Agnum Paschalem comedit in posteriori vespera diei 14. a qua incipiebat prima dies Azymorum, sicut testantur tres Evangelistæ, superius a me laudati; tenebantur enim Judæi ex Legis præscripto Agnum Paschalem comedere eodem mense, eadem die, eademque hora, qua Hebræi illum manducarunt in Aegypto. Christum autem Dominum fuisse transgressorem Legis soli recutiti effutire possunt, tamque execrabilem blasphemiam audire horrent Christianorum aures. Quod si dicatur, Christum Dominum, anno, quo ex hoc mundo migravit ad Patrem, Agnum Paschalem cum suis Discipulis comedisse non in posteriori vespera diei decimæ quartæ mensis *Nisan*, sed in posteriori vespera diei decimæ tertie ejusdem mensis; tunc improbanda esset praxis universæ Ecclesie Latine, quæ contra Græcos Schismaticos statuit: ideo Eucharistiam non in pane fermentato, sed in pane Azymo confici debere, quia Christus, pridie quam moreretur, supremum Pascha cum Discipulis suis peragendo, manducavit Agnum Paschalem in posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, a qua die apud Judæos incipiebat prima dies Azymorum, & obstringebantur abstinere omnino a pane fermentato; quæ Lex de abstinencia a pane fermentato non obligat Judæos in posteriori vespera diei 13. mensis

Nisan, cum ab hac die initium non haberet prima dies Azymorum, essetque illis integrum ac licitum per totam illam diem decimam tertiam comedere panem fermentatum: sed illos tantum obligabat in posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, a qua die auspicabatur Festivitas Azymorum, & Judæis incumbere obligatio vescendi pane Azymo, omni ex azibus suis repudiato & ablegato penitus pane fermentato. Si igitur Christus anno, quo in Crucem actus est, Agnum Paschalem comedisset in posteriori vespera diei 13. mensis *Nisan*, Sacrosanctam Eucharistiam, quam in ultima Cœna instituit, confecisset in pane fermentato, & non Azymo, sicque preferenda esset praxis Græcorum Schismaticorum, in pane fermentato Eucharistiam consecrantium, praxi totius Ecclesiæ Latinæ, quæ Eucharistiam dumtaxat conficit in pane Azymo, & non in fermentato; quod tamen nemo Catholicus dicere audeat. Ut igitur Ecclesiæ Latinæ, Eucharistiam in pane dumtaxat Azymo consecrantis, praxi sua constet veritas, dicendum est, Hebræos, antequam discederent ex Ægypto, Agnum Paschalem immolasse, & manducasse in posteriori vespera diei decimæ quartæ mensis *Nisan*, ac subinde Christum Dominum, qui erat Legis observantissimus, Agnum itidem Paschalem, anno quo mortuus est, comedisse cum Discipulis suis in posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, & Sacrosanctam Eucharistiam in pane Azymo consecrasse. Sed dicit: *Quomodo fieri potuit, ut in Ægypto innumerabilis illa Judæorum multitudo (erant enim, ut ait Scriptura Sacra, sexcenta millia hominum armatorum, non computatis aliis) potuerit intra tam angustum temporis spatium, quod fluxit a posteriori vespera diei 14. mensis Nisan usque ad diluculum diei 15. ejusdem mensis, quo Judæi egressi sunt ex Ægypto, sic se preparare ad iter, opulentiam ab Ægyptiis mutuari suppellectilem, congregari ex diversis locis, & in unum convenire locum, ad professionem a Moyse destinatam?* At, difficultatem istam nullo negotio superabis, si advertas, Hebræos in Ægypto fuisse a Moyse aliquot retroactis diebus admonitos, ut sese ad iter præpararent. Legimus quippe cap. 12. Exodi, Moysen præcepisse Judæis, ut unusquisque decima die mensis *Nisan* (hoc est, quinque circiter diebus, priusquam Judæi excederent ex Ægypto) tollerent Agnum per familias & domos: Decima die hujus mensis (ait Moyses Hebræis in Ægypto) tollat unusquisque Agnum per familias & domos suas . . . & servabit eum ad quartam decimam mensis hujus (seu *Nisan*) immolabitque eum multitudo filiorum Israel usque ad vesperam. Potuerunt itaque Hebræi, quinque diebus ante professionem suam ex Ægypto moniti a Moyse, facile se præparare ad iter, & angustias etiam, si quæ fuerunt, temporis, diligentia supplere. Adde etiam, Hebræos in Ægypto hac nocte, qua Angelus omnia Ægypti primogenita interfecit, servatis tantum Hebræis, quorum ædes rubebant sanguine Agni, domi suæ conclusos non remansisse; quamvis enim Moyses prohibuisset Hebræis, ne quis egrederetur ostium domus suæ usque mane, ubi tamen ex

comploratione Ægyptiorum intellexerunt Hebræi, omnium Ægypti primogenitorum cædem ab Angelo exterminatore esse factam, omni abjecta cunctatione ex azibus suis abierunt eruperunt, & in locum a Moyse indictum certatim convolarunt, urgentibus præsertim Ægyptiis, tot inopinatis cladibus attritis.

D. Nondum satis intelligo, cur Moyses instituerit hanc Festivitatem Azymorum solemnitatem, & cur etiam hic Azymorum Festus inciperet dumtaxat a posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, non vero a posteriori vespera diei 13. ejusdem mensis, sicut mox observasti.

M. Hunc Azymorum Festum eo potissimum sine instituit Moyses, ut Judæi fixam jugiter haberent recordationem insignis illius beneficii, quo Angelus vastator omnes ad unum Ægypti primogenitos occidit, sed salvos & incolumes reliquit Hebræos, quorum postes tincti erant sanguine Agni, quique ab Ægyptiis expulsi, cito & absque mora sese itineri accingere debuerunt, nec per temporis angustias expectare potuerunt, donec panis esset fermentatus, sed (ut ait Scriptura Sacra, cap. 12. Exodi) *conspersam farinam coxerunt, & fecerunt subcinericijs panes Azymos*. Ut igitur tanti beneficii, quod Hebræi a Deo acceperant, sensum ex eorum animis nulla oblitteraret ætas, Moyses hanc Azymorum instituit Festivitatem, sanxitque Legem, qua deinceps Hebræi obstringebantur per septiduum abstinere a pane fermentato, & comedere dumtaxat Azymos. *Septem diebus, inquit Moyses, erunt Azyma, in die primo non erit fermentum in domibus vestris*. Solemnitas autem primæ diei Azymorum incipiebat a posteriori vespera diei 14. mensis *Nisan*, quia Judæi festos suos dies ab occafu Solis ad alium occafum ducebant, adeo ut noctem sequentem, & diem crastinum ad noctem usque exclusive complecterentur, juxta illud Lib. Levit. cap. 17. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra*. Per Sabbata autem quælibet festa, maxime vero solemnia, intelliguntur. Cum igitur prima dies Azymorum, quæ erat apud Judæos solemnis, semper incideret in diem 15. mensis *Nisan*, ejus proinde festivitas incipiebat a posteriori vespera diei 14. ejusdem mensis. Quemadmodum autem primus Azymorum dies apud Judæos Festus solemnis est, ita & septimus dies, quia, sicut in primo Azymorum die ex dura captivitate Aegyptiaca in libertatem afferti sunt Hebræi, ita in septimo Azymorum die, Pharaos, Aegyptiorum Rex, qui furens animi, quo angebatur tot hominum millia Regno suo & potestati decedere, eos cum insenti exercitu insequutus est, vidensque Mare Rubrum Populo Israelitico, cedentibus in latera aquis, velut in continenti, iter pervium fecisse, Mare, qua patebat, ipse ingressus, mox relabentibus aquis, cum omni exercitu, curribus, armis, & instrumentis, oppressus ac deletus fuit.

D. Quid typice præfigurabat, seu significabat Agnus iste Paschalis, quem Israelitæ, jubente Moyse, comederunt, priusquam discederent ex Ægypto?

M. A.

M. Agnus iste, quem Israelitæ comederunt atque egredierentur ex Aegypto, præfiguravit Jesum Christum, Salvatorem nostrum, quem sub Agni typo Propheta & Apostoli adumbrarunt, quique, quamdiu vixit, mansuetudine, modestia, patientia, fuit Agno revera simillimus. Hanc similitudinem inter Agnum Paschalem, quem in Aegypto immolarunt Hebræi, & Jesum Christum, quem Hebræi pariter morti tradiderunt, facile percipies ex variis, quos hic subjiciam, typis ac figuris. In primis, sicut in Aegypto hi homines, qui postea ædium suarum tinctos non habebant sanguine Agni Paschalis, fuerunt ab Angelo exterminatore vita mortali privati: sic illi omnes, qui sanguine Christi non sunt aspersi, æternam mortem incurrunt. Israelitæ, post matationem Agni Paschalis, excussa captivitate Aegyptiaca, libertatem recuperarunt, & in terram promissam ingressi sunt, Jesus Christus per effusionem sanguinis sui redemit nos a captivitate diaboli, cui eramus antehac mancipati, nobisque aditum fecit ad Regnum Cælorum, quod antea omnibus per peccatum originale erat occlusum. Israelitæ, post matationem Agni Paschalis discesserunt ex Aegypto onusti spoliis Aegyptiorum: Jesus Christus per mortem suam expoliavit Principes & Potestates, *traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*, sicut ait Apostolus Paulus, Epist. ad Colos. c. 2. v. 15. Agnum sine macula Israelitæ immolarunt in Aegypto: Jesus Christus appellatur a S. Petro Epist. 1. c. 1. v. 19. *Agnus immaculatus*, idest, ab omni peccato immunis. Et S. Paulus Epist. ad Hebræos cap. 7. v. 26. loquendo de Christo, ait: *Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus... qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo.* Agnum Paschalem Israelitæ in Aegypto immolarunt in medio mense Nisan; eo ipso tempore, quo immolatus est Jesus Christus, Agnum Paschalem in Aegypto immolavit universa multitudo filiorum Israel: Jesum Christum, verum Agnum, qui tollit peccata Mundi, morti addixerunt Sacerdotes, Scribæ, Pharisei, & universus Judaicus Populus. Agnum Paschalem in Aegypto Israelitæ festinanter comederunt, calcatis pedibus, baculos in manibus gestantes, & ad iter expediti, sicut superius observavimus: Jesus Christus intra paucas horas proditus, captus, ad varia Tribunalia, videlicet, *Anne, Caipha, Pilati, & Herodis* ductus est, damnatus, flagellatus, & in Monte Calvarie actus in Crucem. Postremo, ut mittam alios typos: sanguis Agni Paschalis in Aegypto, domorum foribus aspersus, Israelitis signum salutis, & libertatis fuit: Jesu Christi sanguis pretium & causa salutis, atque libertatis omnium hominum est. Hos typos, quibus Agnus Paschalis, in Aegypto immolatus, adumbravit Jesum Christum, perpendens S. Augustinus Tractatu 50. in Joannem, ait: *Illam celebrationem umbra erat futuri: Quid est umbra futuri? Prophetia Christi pro nobis passuri, ut transfret umbra & lux veniret, & transfret significatio, & veritas teneretur. Habebant ergo Judæi Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim*

opus erat, ut eis Dominus præciperet, per ipsum festum diem ovem occidere, nisi quia ille erat, de quo prophetatum est: sicut ovem ad immolandum ductus. Hinc inter Rabbinos, Rabbi Bechai, cujus testimonium profert doctissimus Josephus de Voisin in suis Annotationibus in cap. 4. Partis 2. Pugionis Fidei, nostri Raymundi Martini, disertè asserit, Redemptionem novissimam, quæ in fine dierum fieri debet per Messiam, fore similem Redemptioni Aegyptiaca: *Quippe, inquit ille Rabbini, hæc due, redemptiones, similes sunt inter se, & traditio Prophetarum est, redemptionem nostram fore similem redemptioni Aegyptiaca in multis rebus: præstantiorem tamen futuram, majoremque in cordibus futuram Dei notitiam.* Sed de Agni Paschalis immolatione in Aegypto facta plura impræsentiarum dicere non vacat, quia, ne longius, quam par sit, præsens nostrum protrahamus Colloquium, cæteras quæstiones, quas multi Interpretes & Commentatores Scripturæ Sacræ, alique viri eruditi, prolixè tractare solent, nimirum de loco, ubi post exitum Israelitarum ex Aegypto mactari, & immolari debebat Agnus Paschalis? De Agni Paschalis sacrificii Ministris; de Conviviis Agni Paschalis; denique de Ritibus Sacrificii, & convivi Agni Paschalis: Has, inquam, quæstiones, quæ ad Legem, quam *Moyse*, post egressionem Israelitarum ex Aegypto, instituit ac promulgavit, pertinent, opportunius dirimemus in nostris Colloquiis in Historiam quartæ Mundi Aetatis, ubi de Lege Mosaica, juxta ordinem Historiæ Sacræ, data opera differemus. Nostrum itaque hic claudio Colloquium. Tu vero, carissime Discipule, honestissimo, suavissimoque Sacrarum Litterarum studio, ac virtutis amore animum tuum domi recreare, & refocillare satage. Si enim (ut spero) amore virtutis, & jugi Scripturæ Sacræ studio contempseris cætera Mundi bona, te innocuum, purum, castum, integrum, & incorruptum servabis: intelliges nihil præter Sacrarum Litterarum studia esse dulce; nihil, præter Dei cognitionem, habere amabile: Verbo dicam, sanctioribus deditus studiis, animum tuum efferes altius ad gustandam divinam excellentiam, reliqua vero Mundi bona, quæ supremo tandem gustu amara evadunt, tanquam infirma, momentanea, corruptibilia fæco, & juniora papilionibus volantibus, relinques, fugies, contempnes, abicies, ac conculcabis, contentus te ipso, & Scripturæ Sacræ lectione, quæ per se tam dulcis, tamque jucunda est, ut incredibiles amatoribus suis afferat voluptates. Vale igitur, & hæc, ad tuos lares reversus, sedulo meditare, ut inde ad Musæum nostrum postredie doctior ac sapientior regrediaris.

COLLOQUIUM III.

In quo referuntur Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis præcipua Gesta & Scripta, quæ Jesum Christum, verum Messiam, vel adumbrant, vel vaticinantur, ibidemque in putandis annis Patriarcharum ejusdem Ætatis accurata stabilitur Chronologia.

DISCIP. IN Patriarchis *Abrahamo*, ejusque filio *Isaaco*, viris sanctimonia vitæ clarissimis, multa fuisse, & divinitus dicta & pie gesta, quæ referantur ad Jesum Christum, verum Messiam, in quem crediderunt, & venturum sperarunt, certissime jam scio. Novi etiam, Patriarcham *Jacobum*, filium *Isaaci*, suis, quæ retuli, præclare gestis præfigurasse Jesum Christum, eumque venturum prænantiasse insigni isto vaticinio: *Non auferetur sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Genesis cap. 49. Quocirca, in hoc Colloquio, ne actum agere videamur, de gestis trium illorum Patriarcharum, *Abrahami*, *Isaaci*, & *Jacobi*, sermonem influere non debemus, sed sat superque sufficere, cæteros tertiæ Mundi ætatis indicare Patriarchas, qui, vel typum Jesu Christi egregiis suis factis gesserunt, vel suis Scriptis eum venturum prædixerunt.

M. Inter Patriarchas tertiæ Mundi ætatis, nullus est, mea quidem sententia, qui evidentius Jesu Christi, Servatoris nostri, typum gesserit, quam *Josephus*, filius Patriarchæ *Jacobi*. At enim primo, cum *Josephus*, præ fratribus suis, a patre *Jacobo* plus diligeretur, fratrum sibi confavit invidiam, odiumque concivit: Idem contigit Jesu Christo, cujus Doctrinæ repugnarunt Judæi, eumque, quandiu vixit, pariter insectati sunt, conviciis proscindendo, incessendo diceriis, argutiis cavillando, fodicando actiones, miracula eludendo. Præterea, somnia Patriarchæ *Josephi*, quæ summam ei dignitatem protendebant, in Jesu Christo fuerunt adamussum impleta. Nam *Jesus Christus* a suis fratribus fuit adoratus, nec allegorice tantum, sed revera *Sol*, *Luna*, & reliquæ stellæ eum, tanquam supremum omnium rerum Dominum agnoverunt. Advenienti *Josepho*, mortem fratres meditantur: *Venite*, inquit, *occidamus eum*: Venite per Incarnationem ad homines *Jesu*, dicunt Judæi: *Morte turpissima* condemnemus eum. Venditur *Josephus* a fratribus suis, viginti, vel, ut alii putant Scripturæ Sacræ Interpretes, triginta nummis, testibus *Ambrosio*, & *Augustino*: *Jesus Christus* a *Juda* proditore triginta quoque nummis venundatus est. Cruenta *Josephi* tunica, ad patrem *Jacobum*, cruentam mortem Jesu Christi significat. Apud *Putipharem*, Præpositum Cubiculariorum *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis, servit *Josephus*: *Jesus Christus*, ut inquit *Apostolus*, *semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. *Josephus*, carcere clausus, duos inter reos, alteri mortem, alteri salutem, & libertatem vaticinatur, eumque orat, ut suæ pristinæ dignitati restitutus illius meminerit: *Jesus Christus*, affixus

Cruci inter duos latrones, unum condemnat, alteri in extremis veniam petenti aternam felicitatem spondet, cum ab eo rogaretur, ut Regnum adeptus, memor ipsius esset: *Memento mei, dum veneris in Regnum tuum.* Ad *Josephi* in Ægypto nutum frumenta populis vendebantur, ut ait *Moyles*: *Jesus Christus* panem & escas populis esurientibus non semel subministravit. Ipse palam profitetur se esse panem vitæ, panem vivum, qui de Cælo descendit, & eum, qui venerit ad ipsum, non amplius esuriturum, & qui panem hunc manducaverit, non moriturum. *Josephus* fratribus suis fuit causa salutis, ideoque sic eos allocutus est: *Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum.* Præmisitque *Deus*, ut referremini super terram, Genesis cap. 45. v. 5. & 7. Nec solum suos fratres, & Ægyptios, sed exterarum quoque gentes fame laborantes sublevavit, & *Salvator Mundi*, a *Pharaone*, Ægyptiorum Rege, dictus est: Hac autem omnia mirum in modum quadrant in Jesum Christum, qui revera fuit *Salvator totius Mundi*. Fratres suos dimittens *Josephus*, præceptum hoc dat proficiscentibus: *Ne irascamini in via*, Genesis cap. 45. v. 24. *Jesus Christus*, a discipulis suis abiturus ad patrem suum, eis potissimum pacem reliquit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*, *Evang. Joannis* capit. 14. v. 27. Rex *Pharao* jubet Ægyptiis, ut coram *Josepho* in genua procumbant, vult insuper, ut tota Ægyptus ab ipso pendeat, sitque *Josephus* alter a Rege: *Deus exaltavit Jesum Christum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuflectatur*, sicut ait *Apostolus* *Epist. ad Philipp.* cap. 2. v. 9. Denique de *Josepho* sic fatur moriens Patriarcha *Jacobus*: *Filius accrescens Joseph, filius accrescens*: De Christo Domino testimonium perhibens *Joannes Baptista*, ait: *Oportet illum* (seu *Jesum Christum*) *crescere*, *Evang. Joannis* cap. 3. v. 29. Cujus incrementi in Christo figura itidem fuit lapis ille, qui (sicut scribit *Propheta Daniel*, c. 2. v. 35.) *Factus est mons magnus, & implevit universam terram.*

D. Incredibiliter me delectant isti typi, quibus antiqui Patriarchæ *Jesum Christum* venturum adumbrarunt. Video siquidem, eju modi typos ac figuras admirabili concordia, & concentu quadrare cum vita *Jesu Christi*, quam quatuor Evangelistæ accurate descriperunt, & cum exploratissima rerum multo post gestorum historia, ac subinde *Jesum Christum*, quem *Deus* tot typis ac figuris, longe ante ejus adventum, delineari ac præfigurari voluit, esse illum ipsissimum Messiam, quem post peccatum *Adami*, ad liberandum genus humanum se aliquando missurum promiserat, quemque tot ardentibus votis Patriarchæ omni ævo expectarunt. Perge itaque, si placet, alios indicare sanctos ac præstantes viros, qui in tertia Mundi ætate typum Christi Domini gesserunt.

M. Summæ patientiæ, quam *Christus Dominus* inter dira acerbissimæ suæ Passionis tormenorum supplicia exhibuit, imaginem tibi dabo patientissimum post hominum memoriam *Jobum*, quem Patriarcharum tertiæ Mundi ætatis temporibus, & ante *Moysem* vixisse colligo ex ipsius Hi-

floria, descripta in libro, qui *Jobi* nomine insignitur: At enim, in tota illa *Jobi* historia ne minimum quidem sit verbum de Lege Mosaica, & de Prophetis: nulla extat admirabilium Dei operum sive in longo in Terram Chanaan itinere, sive in Aegypto, sive in Deserto, mentio. Quod quidem argumento est, *Jobum*, & ejus amicos, qui ad illum consolandum accesserant, ante *Moyse* tempora vixisse; nec enim credibile est, *Jobum*, ejusque amicos, si *Moyse* posteriores fuissent, voluisse hæc omnia tam alto prætermittere silentio. Præterea, in eadem historia legitur, *Jobum* solum esse offerre sacrificia; quod certe licitum dumtaxat fuit ante Legem Mosaicam; nam post promulgationem Legis Mosaicæ solis Sacerdotibus Aaronicis, sive his, qui erant e Tribu *Levi*, sacrificia in Templo offerre fas erat. Pluribus encomiis *Jobum*, tanquam virum eximia patientia præditum, celebrant sancti Patres, videlicet *Origenes* Hom. 4. in *Ezechielum*, *Tertullianus* cap. 14. lib. de *Patientia*, *Cyprianus* in lib. de *Bono Patientia*, *Hieronymus* Epist. 103. *Basilius* Hom. 4. de *Gratiarum actione*, *Augustinus* Sermon. 105. de *Tempore*, *Gregorius M.* Præfat. in *Librum Jobi*, ubi ait, *Jobum* non tantum loquendo, sed etiam patiendo, Christum prophetasse, & venturi cum suo corpore Redemptoris typum insinuasse. Alludit autem *S. Gregorius M.* ad celebre istud vaticinium, quod *B. Jobus* viva fide in Verbum Divinum, carne indutum, animatus, cap. 19. libri, qui ejus nomine insignitur, protulit, dicens: Scio quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspexerunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Propheta *Ezechiel* cap. 14. suæ prophetiæ, *Jobum* cum *Noë*, & *Daniele* laudat, atque Catholica Ecclesia *Jobum* veneratur ut sanctum, ejusque meminit Martyrologium Romanum die x. mensis Maji, Menologium Græcorum octavo Idus ejusdem mensis. De patria, e qua oriundus est *Jobus*, seu an Idumæus, vel Chananæus fuerit? non convenit inter sanctos Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes. Probabilius tamen est, illum fuisse natione Idumæum, quia *Jobus* habitavit in terra *Hus*, ut constat ex libri *Jobi* exordio, videlicet cap. 1. vers. 1. ubi hæc leguntur: *Vir erat in terra Hus, nomine Job, & erat vir ille simplex, & rectus ac timens Deum, & recedens a malo.* Porro, Terram *Hus* sitam fuisse in Idumæa scribit *Hieremias* Propheta, cap. 4. *Threnorum*: *Gaude, inquit, filia Edom, quæ habitas in Terra Hus.* Edom autem est in Idumæa, quæ est vicina Arabiæ. Hinc viri Geographi periti, Terram *Hus*, patriam *Jobi*, collocant ad Orientem in Scenitide Arabiæ, cui a Septentrione Mesopotamia, & Euphrates fluvius: ab ortu Babylonia & Chaldæa, ab occasu Syria, & Palæstina; a Meridie Arabiæ felicitis Montana. Addo etiam quod amici *Jobi*, qui ad illum consolandum venerant, scilicet *Eliphaz Themanites*, *Baldad Subites*, & *Sophar Naamatites*, vel Idumæi fue-

runt, vel Idumææ finitimi, sicut docent periti Scripturæ Sacræ Interpretes.

D. Jobum fuisse genere Idumæum, non ita facile assentior. Erat enim *Jobus*, sicut patet ex eo, quod mox laudasti, Scripturæ Sacræ testimonio, *vir simplex, ac timens Deum* &c. Idumæi autem Ethnicorum Religioni addicti fuerunt utque ad tempora *Joannis Hircani*, Judæorum Pontificis atque Regis, qui Idumæos armis domuit, adëgitque, ut, accepta circumcissione, ad Judæos aggregarentur. Credibile igitur non est, *Jobum*, qui supremi Numinis notitia pollebatur, suos natales debuisse Idumææ, quæ in summa veri Dei ignoratione versabatur, & Idolorum atque superstitionum tenebris erat infuscata.

M. Idumæi, qui ab *Esau*, primogenito Patriarchæ *Jacobi*, originem ducunt, per certum aliquod tempus sincerum Dei cultum retinuerunt; sed postea in Idololatriam prolapsi, ex ea dumtaxat emerferunt, quando a *Joanne Hircano*, Judæorum Pontifice, victi, jugum subire, & Nationi Judicæ subdi cœperunt, juxta illud Scripturæ Sacræ: *In Idumæam extendam calcamentum meum, mibique alienigenæ subditi facti sunt.* At, *Jobus* ortus est in Idumæa, eo tempore, quo in illa vigeat veri Dei cultus, sicut non obscure innuere videtur Scriptura Sacra cap. 36. libri *Genesis* v. 31. 32. & 33. ubi hæc scribit *Moyse*: *Reges autem, qui regnaverunt in Terra Edom, antequam haberent Regem filii Israel, fuerunt hi: Bela, filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba. Mortuus est autem Bela, & regnavit pro eo JOBAD filius Zare de Bosra.* Idem repetitur lib. 1. *Paralipomenon* cap. 1. v. 43. & 44. Septuaginta vero Interpretes in ea clausula, quam libro *Jobi* attexerunt, quæque reperitur in omnibus Codicibus Græcis, docent, hunc *Jobad*, qui, teste sacro Scriptore *Moyse*, fuit secundus Rex Idumæorum, & Pronepos *Esau*, eundem esse cum *Jobo*. Sic enim ajunt *Jobad*, qui vocatur *Job*, habitavit in finibus Idumææ & Arabiæ, & accepit uxorem Arabissam. Si igitur juxta hanc clausulam, libro *Jobi* a lxx. Interpretibus adtextam, quamque antiqui Scripturæ Sacræ Interpretes, & spectatissimi Patres, genuinam agnoscunt, iste *Jobad*, qui fuit pronepos *Esau*, & Rex Idumæorum secundus, idem sit ac *Jobus*, plane compertum erit, Idumæos adhuc veri Dei cultores extitisse, quando in Idumæa natus est *Jobus*. Quis enim credat, Idumæos, qui veri Dei Religionem ab *Esau* acceperant, tam cito ab ea desecisse, ut regnante in Idumæa *Jobad*, qui fuit pronepos *Esau*, secundus Idumæorum Rex, & idem omnino ac *Jobus*, Idola coluerint? Probabilius itaque est, Idumæam, quando in ea natus est *Jobus*, veri Dei adhuc cultricem fuisse. Hic autem obiter velim observare, Deum, qui *Jobum* elegerat, ut heroicæ patientiæ exemplar fidelibus præberet, utque Jesu Christi, qui vere fuit *vir dolorum*, insignis typus esset, nomen *Jobi*, huic sancto viro imponi voluisse: *Job* quippe (ait *S. Gregorius M.* cap. 8. Præfationis in *librum Jobi*) interpretatur dolens. Quo mirum dolore vel Mediatoris Passio, vel sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici presentis vite sa-

rigatione cruciatur. Et hinc etiam est, quod Deus voluit, ut *Jobus*, qui, sicut constat ex ipsius historia, antehac potentissimus & opulentissimus erat, adverso fortunæ casu jactatus, egestatem, calamitatem, dolorem, derelictionem, aliasque hujusmodi subiret miseras, quo in his typum gereret Christi Domini, qui, ut nemo nescit, in Passione sua a Cognatis, a Discipulis, & ab ipso Patre suo derelictus est, atque Judæorum furori permisus.

D. Nunc gestit animus audire historiam *Jobi*, qui fuit typus Christi, Mediatoris & Redemptoris nostri.

M. *Jobus* fuit inter omnes Orientales, seu Arabes, vir magnus, admirabilis, & ubique per Orbem terrarum celebratus. Pietatis athleta, per omnia genera certaminum transivit, simulque, devicto Diabolo, innumera erexit trophæa. Hic fuit opibus inclutus, sed postea pauper gloriosus & contemptibilis, septem liberorum, & trium filiarum pater & orbis. Hic versatus est in aulis regalibus, sed idem fuit in sterquilinio. Hic fuit in splendida veste, sed post illam, in morsu tinearum. Hic possedit multa ministeria, sed idem sustinuit multas contumelias familiaribus, in ipsum insurgentibus, ab uxore insultante, a tribus amicis, *Elyphaz Themanite*, *Baldae Subite*, & *Saphar Naamathite*, qui trium Idumææ finitimarum urbium reguli erant, & ad illum consolandum venerant, ei conviciantibus, & afflictio afflictionem addentibus. Omnia *Jobo* prius velut e fonte effluebant, pecuniarum copia, potentia magnitudo, gloriæ accessio, pax & securitas, honores & obsequium, corporis fanitas, & filiorum opulentia, nec erat in his quidquam molestum. Aderant illi divitiæ cum securitate, prosperitas stabilis, atque optimo jure: Deus enim undique illum vallaverat; sed post illa omnia recesserunt, moxque innumera tempestates immigrarunt in domum illius; omnes, inquam, ac sibi invicem succedentes, ac perpetuæ, denique supra modum, supra quem credi, & oratione exprimi potest. Siquidem universæ facultates ei actutum erepta sunt, famuli, liberique præmatura violentaque morte oppressi sunt, ad mensam, & ipso in convivio mactati. Tum uxor, ad pietatem ejus subsannandam a malo spiritu subornata, in illum armabatur, suasque machinas admovit viro justo. Famuli porro & amici, partim expuerunt in faciem ejus, quemadmodum ait ipse: *Non pepercerunt faciem meam conspuere: partim irruerunt in eum, & ex ædibus suis ejectus est, ac deinceps in sterquilinio vitam egit.* Vermium fontes ex ipsius corpore scatebant, membra ejus sanguine undique distuebant & sanie, quam, accepta testa, abstergebat ipse sibi factus carnifex, dolor dolorem excipiebat, & cruciatus, intolerabiles, & nox die molestior, & dies nocte terribilior, sicut ipse dixit: *Quomodo obdormiero, dico quando erit dies? quando surgo, rursum dico, quando erit vespera? Plenus dolorum sum a vespera usque ad diluculum.* Omnia præcipitia, omnia scopuli, nec est ullus qui consoletur, qui insultent innumeri. Attamen *Jobus* in tanta tempestate, tantiquæ fluctibus adeo

intolerandis constitit adversus omnia generoso & impavido prorsus animo. Bonorum jacturam, liberorumque funera æquo animo tulit, in has voces erumpens: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Ulcera foedissima, quibus Diabolus permittente Deo, ipsum a planta pedis usque ad verticem affixerat, non minori patientia tulit. Uxor, in eum savientis, proterviam his verbis redarguit ac compescuit: *Quasi una de stultis mulieribus locuta es: si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiemus? Trium amicorum, quos mox memoravi, convicia, & imprecationes æqua mente toleravit, nec unquam vinci potuit, ut præ doloris impatientia aliqua in parte peccaret. Quo factum est, ut, post hanc diuturnam, & a sæculis inauditam patientiam, Deus non solum pristinam incolumitatem reddiderit patientissimo *Jobo*, verum etiam universa, quæ amiserat, restituerit, & duplo majora addiderit. Finem vivendi fecit *Jobus* anno ætatis suæ ducentesimo decimo septimo. Hic est Elektorum triumphus, ut nec in adversa fortuna despondeant animum, nec in rebus prosperioribus insolescant. Talis fuit B. *Jobus*, qui, sicut ait *Severus Sulpicius* lib. 1. *Historiæ Sacræ, eo illustrior fuit, quod neque opibus in egris, quibus prædixus erat, corruptus, neque amissis depravatus est.* Hæc dum audis, charissime Discipule, nec paupertate dejiciaris, nec divitiis intumesce; sed in rerum mutatione animum immutabilem, sibi que semper constantem retine, quia si stellæ, quæ sunt in Cælis perpetuoque lucent, identidem nonnullam recipiunt mutationem: si Sol & Luna interdum deficiant, extremæ profecto dementiæ est, terrena pro stabilibus fixisque ducere. Meditare sæpius hæc S. *Joannis Chrysostrami* verba in *Oratione quinta adversus Judæos: sed quid dicis?* ait eloquentissimus Doctor, *affigit te, premitque corporis morbus? Atqui nondum tanta passus es, quanta beatus ille Job, immo ne minimam quidem partem malorum illius. Siquidem, postquam interissent greges & armenta cum cæteris omnibus, in prædam abductus est, & puerorum totus chorus, eaque omnia uno die peracta sunt, ut non modo natura calamitatum, verum etiam perpetuitas desicere posset athletam: Post hæc omnia, vulnus accepit lethale, vidit vermes toto undique corpore scatentes, nudusque sedit in sterquilinio, publicum is, qui aderant, spectaculum; ille justus, ille pius, ille ab omni malo opere abstinens. Nec hic quidem erat malorum finis, sed dolores addebantur diurni pariter ac nocturni, novaque quedam & admirabilis illum fames oppugnabat: probra quotidiana, scemmata, risus, & in somnis terrores, cogitationum perpetua quedam consiliatio. Atqui uxor consilium dedit, ut ab his omnibus malis liberaretur, ita loquens: Dic aliquod verbum adversus Dominum, ac morere. Dic, inquit, blasphemiam, & ab urgentibus malis liberaberis. Quid igitur? Num subvertit sanctum illum virum mulieris consilium? immo contrarium fecit, magisque sibi sumpsit alas, sic ut etiam increparet uxorem. Patius enim duxit, majoribus affici, crucianique doloribus,**

*innumeraque perpeti mala, quam Blasphemia ullatan-
torum malorum relaxationem consequi.*

D. Nisi me pramonuisses, *Jobum*, fuisse a Deo electum, ut typum gereret Jesu Christi Salvatoris nostri, qui in Passione sua diris tormentis excruciat, a Cognatis, a Discipulis, & ab ipso Patre derelictus est, atque Judaeorum furori permixtus, vix ac ne vix quidem huic historiae *Jobi* assensum præbere possem, meumque inducere in animum, hunc virum potentissimum & ditissimum ad illam extremam egestatem fuisse redactum, eumque, in sterquilinio sedentem, omni humano subsidio ita esse destitutum, ut saniem, ex ulceribus suis fluentem, testa abstergere cogatur. Id mihi creditu difficile, & supra fidem historiae esse videtur.

M. Quod a *Jobo* ad extremam semel egestatem redacto, omnes cognati, & amici abalienati sint, nec incredibile, nec tam mirum videri debet. In hoc siquidem *Jobus* eandem nactus, & expertus est fortem, quæ accidit multis, qui, toto eo tempore, quo illis arrisit fortuna, abundantur amicis, sed adverso fortunæ statu, dum e florenti illo statu fuerunt dejecti, confestim ab illis deserti sunt. Quis inter Reges potentior *David*? & tamen legimus in Libris Regum, *Davidem*, relictum, & proditum a suis, & totius pene Regni conspiratione expositum ad mortem tempore conjurationis *Abalonitica*. Possem alia id genus congerere exempla, quæ statui *Jobi* in extrema calamitate derelicti fidem conciliare possent, præsertim si audiamus Scripturam Sacram, quæ diserte nos monet, Deum concessisse Diabolo in omni *Jobi* bona, & corpus potestatem, ea tamen Lege ut ipsi mortem non inferret. Legimus etiam in Libro *Tobie* cap. 2. vers. 12. & seq. Deum permisisse tentationem *Jobi*, & cæcitate *Tobie*, ut posteris daretur utriusque eximie patientiæ exemplum: *Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi, (seu Tobie) ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus; sicut & sancti Job . . . Nam sicut beato Job insultabant Reges, ita parentes & cognati ejus (seu Tobie, qui, permittente Deo, cæcus evaserat) irridebant vitam ejus, dicentes: ubi est spes tua, pro qua elemosynas, & sepulturas faciebas? Credibile igitur est, Diabolum potestate sibi a Deo concessa, & antiquo nequitia suæ negotio usum, gravissima damna, pluresque morbos beato *Jobo* intulisse. Sed quamnam fuerint illæ morborum species, quibus *Jobus* a Diabolo fuit afflictus, incertum est, cum hujusmodi morbos clare & speciatim non exprimat Scriptura Sacra, nec nobis liceat in ea curiosius inquirere, quæ Deus silentii sipario obtecta esse voluit. Doctissimus tamen *Augustinus Calmer*, Ordinis *S. Benedicti*, in Dissertatione quam præfixit Commentario literali in Libram *Jobi*, censet cum nonnullis modernis Scripturibus, *Jobum* a capite ad talos fuisse percussum lepra, quam non discrepasse putat ab eo morbo, quem nunc Neapolitani appellant *Morbum Gallicum*, & versa vice Galli vocant *Morbum Neapolitanum*. At, utrum eruditus ille Scripturæ Commentator suis conjecturis rem plane confecerit, judicandum relinquo peritis Medicis, quibus ex officio incumbit, naturas & differentias morborum,*

quæ conficiantur corpora, examinare, discutere, ac definire.

D. Habetne historia *Jobi* certos veritatis characteres, qui eam omni ex parte indubitam reddant?

M. Historia *Jobi* certos habet veræ historiæ characteres, quos inter tres dumtaxat hic recensero. In primis antiqui Patres, quos superius laudavi, de veritate historiæ *Jobi* nunquam dabiturum, sed potius eximium illum & sanctissimum Heroem præclaris elogiis celebrarunt, & Christianis ceu patientiæ exemplar in adversis imitandum proposuerunt; immo Ecclesia cum Græca, tum Latina B. *Jobo*, tanquam admirandæ patientiæ viro, exhibet cultum, ut videre est apud *Joannem Bailletum* in Tomo Sanctorum Veteris Testamenti ad diem 10. mensis Maji. Præterea, hæc *Jobi* historia describitur in libro, qui *Jobi* nomine insignitur, quem librum non solum Hebræi in sacrorum Voluminum Canonem referunt, sed etiam ei sacram & divinam auctoritatem asserunt ac vindicant Summi Pontifices *Immoentius I.* in Epistola ad *Exuperium* Tolosanum Episcopum, *Gelasius* Papa, in Concilio Romano lxx. Episcoporum, omnes sancti Patres, cum Græci, tum Latini, & plura Concilia, videlicet Charthaginense III. Synodus quinta generalis, in qua damnatus est *Theodorus Mopsuestenus*, qui inter alios, quos effutiebatur, errores, historiæ *Jobi* tanquam fabulosam explodebat, insuper Concilium Tridentinum Sessione 4. ubi liber *Jobi* sacrorum Librorum Veteris Testamenti Canonem accensetur. Denique Historia *Jobi*, quæ legitur in libro hujus sancti viri nomine inscripto, hos habet veritatis characteres, quibus a fabulosa historia plane secerinitur. Auctor quippe illius libri *Jobi*, non solum illius sancti viri proprium nomen adscribit, sed etiam ejus uxorem, & terram, cujus incolæ fuit, designat, liberorum ejus numerum, ac bona, quæ possidebat, singillatim recenset, indicat etiam nominatim populos, qui bona ipsius diripuerunt, amicorum, qui illum adierunt, numerum, nomina, patriam exprimit, sermones, quos invicem contulerunt, accurate refert, postremo, ingens præmium, quod *Jobus* pietatis, ac patientiæ suæ merito a Deo consecutus est, restitutam sanitatem, auctas opes, & numerosam prolem oculis Lectoris subjicit sacer libri *Jobi* Auctor. Quæ omnia esse veræ historiæ luculentissima argumenta ultro fatebitur, quisquis erit æquus rerum æstimator. Non me fugit, *Josephum*, Hebræum in Antiquitatibus Judæorum veratissimum, alto silentio historiæ *Jobi* prætermisisse. At, ex eo *Josephi* silentio perperam Hæretici occasionem arripiunt, hanc *Jobi* historiæ, ceu fabulosam repudiandi: tum quia multa, ad historiæ sacram spectantia, a *Josepho* de industria aut omissa, aut interpolata fuisse demonstrat clarissimus D^s *Andilli* in sua Operum *Josephi* Versione Gallica, tum quia etiam *Josephus* gentis suæ dumtaxat Judaicæ historiæ concinnandi provinciam susceperat, ad quam cum nihil conferre posset hæc historia *Jobi*, qui ex Populo Hebræo oriundus non erat, eam ideo silen-

filentio transmittit. Addo etiam, *Josephum* una cum Judæis admittente viginti duos libros in Canone Veteris Testamenti, adeoque ipsum sacram & divinam auctoritatem tribuisse libro, qui nomine *Jacobi* inscribitur, ejusque continet historiam, alioquin si hunc librum pro sacro non habuisset, viginti tantum & unum libro *Josephus* reposuisset in Canone sacrorum librorum Veteris Testamenti. Cum igitur *Josephus* librum *Jobi* in Canonem sacrorum librorum Veteris Testamenti retulerit, necesse profus est, ut historiam *Jobi*, eo in libro exaratum agnoverit, tanquam veram, sinceram, & divinam auctoritate munitam. Unum tamen est, ne quid dissimulem, quod Heterodoxi ad nauseam usque opponere solent, ut omnem historiam *Jobi* fidem adimere, eamque, ceu fabulosam, rejicere possint. Dicitur enim, in historia *Jobi* multa offendi, quæ fabularum loco haberi debent, cujusmodi sunt concilium Angelorum, cui ipsemet Deus præfuit, colloquium Satanae cum Deo, variæ quæstiones Diabolo factæ a Deo, responsiones Diaboli, & aliæ, id genus narrationes, quæ aperte fabulas olent. Verum, hanc Hæreticorum objectionem facili negotio elidere, ac exuffulare poteris, si semel advertas, in historia *Jobi* non omnia in sensu literali esse accipienda, sed quædam in sensu literali, quædam in sensu figurato intelligi debere. In sensu literali sumenda sunt ea, quæ in historia *Jobi* narrantur de persona *Jobi*, de illius summis animi corporisque doloribus a Diabolo, ita permittente Deo, ei influctis: de jactura bonorum, & liberorum, de colloquio ejus cum uxore, & amicis, de illius eximia pietate, & heroica patientia, de recuperatione bonorum, de restituta sanitate, de auctis opibus, de numerosa prole, quam a Deo accepit in præmium invictæ patientiæ suæ. Hæc, inquam, in sensu literali accipienda sunt; in sensu autem figurato intelligi debent ista, quæ in eadem *Jobi* historia narrantur de concilio Angelorum, cui præfuit Deus, de colloquio Dei cum Diabolo &c. Sed propter illas figuratas locutiones, quas sapius usurpat Scriptura sacra, in dubium revocari debere historiam *Jobi*, soli hæretici affirmare possunt, qui contempta Ecclesiæ Catholicæ auctoritate, ac despecto Spiritu Sancto, in Libros Sanctos impune grassantur, atque pro nutu & arbitrio suo, quos volunt, recipiunt, quos vero nolunt, dictatoria auctoritate e Catalogo Librorum Sacrorum temere expungunt.

D. Necdum indicasti nomen Auctoris libri, qui sub nomine *Jobi* prostat, & in quo descripta est ipsius historia.

M. De Auctore libri, qui *Jobi* nomine insignitur, non una est omnium Scriptorum Ecclesiasticorum sententia. Quidam hunc librum ab ipsomet *Jobo* scriptum esse putant, eo potissimum ducti argumento, quod *Jobus* cap. 19. v. 23. illius libri hæc dicat: *Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? quis mihi det, ut exarantur in libro, stylo ferreo, & plumbi lamina, vel cæte sculptantur in silice?* Sed quid aliud ex his *Jobi* verbis colligi possit, quam vehemens desiderium, quo

optabat, ut historia sua, & sermones conscriberentur, certe non video. Præterquam quod, si *Jobus* esset revera legitimus parens libri, qui ejus nomine inscribitur, *Moyfes*, qui *Jobo* fuit posterior, non esset primus omnium Gentium Scriptor, & tamen *Moysem* esse primum Scriptorem omnium Gentium, constans est omnium sanctorum Patrum sententia. *Jobo* itaque adscribi haud debet liber, qui ejus nomen præfert. *Codurcus* Præfatione in *Jobum*, censet, hunc librum, qui *Jobi* nomine inscribitur, esse genuinum cujusdam Idumæi Prophetæ factum, vel a Propheta *Isajâ* fuisse scriptum, *Hugo Grotius*, Præfatione Comment. in *Jobum*, asserit, libri *Jobi* Auctorem Regibus *Davide*, & *Salomone*, recentiorem esse. *Friedericus Spanhemius* cap. 13. *Historiæ*, quam concinnavit, *Jobi*, opinatur, historiam, quam nunc habemus, *Jobi*, constatam esse a quodam Hebræo. Alii denique, librum, in quo describitur historia *Jobi*, adjudicant *Moyfi*, qui ex Aegypto fugere coactus, eo quod Aegyptium insultantem Hebræo calce interemisset, & raptim occultasset fabulo, secessit in eam Arabiæ partem, quam incolabant Madianitæ, & in eo secessu Madianitico, dum summo perfrueretur otio, scripsit librum, seu historiam *Jobi*, ut Hebræos, suos Gentiles, in Aegyptiaca servitute gravissimis laboribus & afflictionibus oppressos, proposito heroicæ patientiæ exemplo solaretur, & ut ipsi ad aspectum *Jobi*, qui in rebus adversis æquam semper mentem servavit, addiscerent fortiter, ac constanter tolerare asperissimam servitutem. Ad hanc postremam sententiam, quæ eruditorum virorum, cum veterum, tum recentiorum suffragiis probatur, lubens ipse accedo. Obiter tamen velim advertas, *Moysem*, in eo conscribendo libro, qui *Jobi* nomine insignitur, omnia, quæ ad historiam, seu ad vitam, mores, calamitatem, & prosperitatem *Jobi* pertinent, soluta oratione narrasse: verba vero *Jobi*, amicorum interlocationes, ejusdemque responsiones metricis numeris illigasse: quo fit, ut hic liber partim prosa, seu soluta oratione, partim versibus sit concinnatus. Nihil autem deperit historiæ veritati, sive prosa describatur, sive metris illigetur numeris, cum certum sit, *Lamentationes Jeremiæ*, *Librum Psalmorum*, *Canticum Moyfis*, *Canticum Deborahæ*, & *Barac*, aliaque Cantica legi in Scriptura Sacra, quæ sunt versibus illigata, & quæ tamen divina pollere auctoritate nullus inficias se audeat. Leges Dissertationem *De poetice Hebræorum*, quam *Augustinus Calmer*, Monachus Benedictinus, præfixit suo *Commentario literali* in librum *Exodi*.

D. Nunquam profecto, pace tua dixerim, adducar ut credam, *Jobum*, in sterquilinio jacentem, ejusque uxorem, & amicos, qui cum ipso interloquebantur, carmina, poetarum more, ex tempore fudisse; nam, præterquam quod, id difficile & insolens fuisset, non congruebat certe hic Poetice loquendi modus infelicissimo huic statui, ad quem redactus erat *Jobus*, non tam homo, quam putridum cadaver. Ut quid ergo *Moyfes*, quem dicis esse Auctorem libri, qui *Jobi* nomine inscribitur, inducit sanctum illum virum poetice

poetice loquentem. Addo etiam stylum, quo in conscribendo Pentateucho usus est *Moyfes*, esse facilem, pervium, familiarem, & omnino alienum a stylo poetico, quo librum *Jobi* partim exaratum esse mox innuisti. Quæ styli diversitas haud obscure probare videtur, *Moysem* non esse Auctorem libri *Jobi*.

M. Nullus dubito, quin *Jobus*, ejus uxor, & amici patrio & familiari sermone in suis interlocutionibus usi fuerint. At, *Moyfes*, qui *Jobi* historiam descripsit, stylum adhibuit poeticum, sententiarum plenum, illamque, ut populares suos Hebræos, in Ægypto captivos, ad patientiam, & ad malorum tolerantiam extimularet, novis additis ornamentis condecoravit, ut in hoc *Jobi* libro verborum collocatio, sententiarum digestio, Dialogi compositio, Interlocutorum dispositio, & distinctio, figurarum concinnitas, & reliquis sermonis ornatus *Moyfis*, hujus libri Auctori, tribui debeat. Quod si aliquid grandius sonare videtur liber *Jobi*, crebrioribusque distinctus luminibus ac sententiis, quam sit Pentateuchus, a *Moyse* exaratus: *Memineris* (inquit Illustrissimus *Daniel Huetius*, Episcopus Abrincensis, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione iv.) *hunc Jobi librum fuisse a Moyse scriptum, cum florentibus annis vigeret felix pia mentis calor; Pentateuchum vero ab eodem Moyse esse scriptum, cum per senectutem jam etate ignea vis animi defebuisset, tamen in Hymnis, seu Canticis, que in Pentateucho occurrunt, ad sublime & magnificum dicendi genus splendide assurgat Moyfes*. Si autem quætas, quo pacto *Moyfes*, Hebræus, & in Ægypto natus habere potuerit notitiam historiæ *Jobi*, hominis Arabis, & eorum adversæ fortunæ casuum, quos vir ille justus patientissime in Arabia toleravit? Respondebo, *Moysem* in secessu suo Madianitico, ubi per quadraginta annos versatus est apud focerum suum *Jerbro*, cujus filiam, *Sephoram* videlicet, sibi matrimonio junxit, facile historiam *Jobi*, hominis Arabis, & inter suos clarissimi, ex vulgi sermone discere potuisse. Madianitæ quippe Arabica Gens est, Syrorum & Idumæorum vicina. Quid igitur mirum, si *Moyfes*, in Arabia degens, historiæ *Jobi*, hominis Arabis, & inter suos spectatissimi, notitiam habuerit, maxime, cum hac historia paulo ante contigerit, quam *Moyfes*, fugiens ex Ægypto, in Regione Madianitarum secesserit, essetque apud Madianitas lippis ac tonforibus notissima. In hoc diurno secessu suo Madianitico, *Moyfes*, propter congressum, quem cum exteris habuit, patriam, seu Hebraicam, loquelam (quod cæteris hominibus, qui peregrinas diu incolunt Regiones, usu venire solet) inquinavit, & hic est, quod in *Jobi* libro, quem in hoc suo secessu Madianitico conscripsit, occurrant Arabismi, Syriasmæ, uti notatum est a S. *Hieronymo*, nonnumquam etiam Chaldaismi. At, postquam *Moyfes*, relicto suo secessu Madianitico, ad suos populares, seu Hebræos, reversus est, loquelam suam Hebraicam excolere ac perpolire fategit, omnesque sordes, quas congressus exterorum ei aspererat, ita absterxit, ut quando ad scribendum Pentateuchum animum

appulit, majorem adhibuerit Linguae Hebraicæ castitatem ac munditiam. Sed he historia *Jobi* satis dictum est. Nec enim otii & Instituti nostri est, in levibus ac fatilibus, quas contra librum *Jobi* proponunt Hæretici, diluendis objectionibus anxie laborare ac defendere. Consule, si plura desideres Illustrissimum *Danielem Hæcium* in sua *Demonstratione Evangelica*, propositione quarta.

D. Cum Deus selegerit *Moysem*, ut esset dux & Legislator Gentis Judaicæ, e qua proditurus erat Messias, facile mihi persuadeo, hunc Judæorum Legislatorem gessisse typum Jesu Christi, veri Messia. At, quia Judæi hanc similitudinem, quæ *Moysem* inter & Jesum Christum intercessit, obstinatis animis negant, debes nunc paucis commonstrare, quo pacto *Moyfes* rebus præclare gestis Jesum Christum, Salvatorem nostrum, adumbravit?

M. Non solum *Moyfes* rebus, quas præclare gessit, typum gessit Jesu Christi, sed etiam in Pentateucho, quem edidit, multis oraculis eum venturum sole clarius prænuñtiavit. Tractat fuse ea de re *Eusebius* cap. 2. lib. 3. *De Demonstratione Evangelica*, ubi data opera accuratam & luculentam instituit comparationem *Moysem* inter & Jesum. Sed, quia nimis longum esset integrum *Eusebii* sermonem hic inferere, suprema illius, (cum Illustrissimo *Daniele Huetio*, Abrincensi Episcopo, in sua *Demonstratione Evangelica*, Propositione iv.) sequar vestigia. In primis, *Moysem*, statim ob ortu, nefario *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis, Edicto morti addictum, parentes a letho ei parato subdlexerunt: *Jesum* nascentem, ab *Herode* Rege, ad mortem sollicite quaeritum, parentes, fugientes in Ægyptum, ab imminente morte, quam immanissimus ille Tyrannus ei inferre moliebatur exemerunt. Deus Principem ac Ducem Hebræorum *Moysem* constituit; *Jesum* Ducem ac Dominum omnium hominum declaravit Deus, dicens: *Postula a me, & dabo tibi gentes, hereditatem tuam, possessionem tuam terminos terre*. *Psalmo* 2. *Moyfes* se a Deo missum, magnis approbavit miraculis; *Jesús* se a Deo missum stupendis confirmavit prodigiis. *Moyfes*, Hebræos ex Ægyptiorum servitute vindicavit in libertatem: *Jesús* homines, Dæmonum omnium mancipatos vinculis, libertate donavit. *Moyfes* Hebræos per Desertum ad Terram promissam introduxit: *Jesús* hominibus per vitæ hujus angustias ad cælestem patriam, Ducem se præbuit. *Moyfes* nutu mare sifit & exsiccat, *Jesús* favientes ventos frænat, & tumidos fluctus dictis sedat. *Moyfes* Hebræos trans mare salvos ducit & incolumes: *Jesús* *Christus*, fluctibus suspensus, graditur super mare, & *Petro*, Discipulo suo, idem posse concedit. *Moyfes* Hebræos, *Jesús* homines ab Idolorum cultu avertit. *Moyfes* Hebræis, *Jesús* universo generi humano Leges sanxit. *Moyfes* Hebræos, trajecto Mari Rubro, Ægyptiorum tyrannidi subduxit; *Jesús* hominibus per Baptisma jugum Dæmonum detraxit. *Moyfes* Deum inter & homines concilia-

dilatorem se gessit : *Unus mediator Dei & hominum Homo Christus Jesus*, ait Apostolus *Paulus* Epist. 1. ad *Timoth.* cap. 2. Fuit *Moyſes* cum Domino per quadraginta dies & totidem noctes, panem non comedit, & aquam non bibit, sicut legitur cap. 34. v. 28. lib. Exodi : *Jesus*, cum jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit, sicut narrat Evangelista *Matthæus*, cap. 4. v. 2. *Moyſes* præcepit *Hebræis*, antequam egrederentur ex *Ægypto*, ut Agnum Paſchalem comederent, & omnes, quorum ædes illius Agni sanguine non rubebant, fuerunt ab Angelo exterminatore occiſi in *Ægypto* : *Jesus Christus*, sicut ostendimus sub finem superioris nostri Colloquii, fuit verus Agnus Paſchalis immolatus ab *Hebræis*, cum ex hoc Mundo ad Patrem eſſet tranſiurus, & omnes, qui ejus sanguine non sunt aſperſi, æterna morte peribunt. Serpentem æneum exaltavit *Moyſes* in *Deſerto*, ut ſpectatus ab ægris afferret remedium : *Jesus* fuit exaltatus, seu in Crucem actus, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam, Joannis c. 3. v. 14. *Moyſes* ſplendida facie descendit de monte : *Jesus* conſceno cum tribus Apoſtoliſ monte, tranſfiguratus eſt ante eos, & reſplenduit facies ejus ſicut ſol, *Matthæi* cap. 17. *Eſurientibus Hebræis* coturnices & manna de Cælo, & aquam de rupe ſitientibus Deus per *Moyſem* in *Deſerto* famæ languenti, cibos non ſemel ſuppeditavit, & aquam vitæ ſe gratis daturum pollicitus eſt. Septuaginta viros de Senibus *Israeliti*ci Populi Magiſtros ac Duces conſtituit *Moyſes*, cujus & ſpiritu cum illis communicat Deus : *Jesus* Diſcipulos ſeptuaginta duos quoquoeverſus dimittit, doctrinæ ſuæ præcones, & ſpiritu ſuo aſſatos. *Mariam*, lepra laborantem, ſanat *Moyſes* : hominem *Jesus*, eodem morbo affectum, illico ſanitati reſtituit. Denique *Moyſes* duodecim exploratores miſit in Terram Chanaan : *Jesus* duodecim Apoſtolos miſit in univerſam terram. Hos igitur typos, quibus *Moyſes*, *Judæorum* Legislator præfiguravit *Jeſum Christum*, Salvatore omnium hominum, ſi attento animo perpendas, fateberis ultro, *Moyſem* inter & *Jeſum*, ſummam intercedere ſimilitudinem. Quo fit, ut Apoſtolus *Paulus* Epist. ad *Hebræos* cap. 11. Fidem, quam *Moyſes* habuit in *Jeſum Christum* venturum, hiſ verbis maxime commendat : *Fide Moyſes grandis factus negavit, ſe eſſe filium filie Pharaonis ; magis eligens affligi cum Populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem ; majores divitiis æſtimans theſauro Ægyptiorum improprium Christi. Aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis : Inviſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit, fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſionem, ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.*

D. Perplacet mihi hæc, quam delineasti, ſimilitudo *Moyſem* inter & *Jeſum* Salvatore noſtrum, addiderim tamen ipſe, *Moyſem* in hoc etiam figuram fuiſſe *Jeſu Christi*, quod *Moyſes* virorum omnium manuſuetiſſimus prædicetur : *Jesus* vero, qui nobis protulit Legem Gratia & Cha-

Hiſt. Vet. Teſt. Tom. II.

ritatis, miſiſſimus fuit, totus ad bene de omnibus merendum compoſitus, nihilque prius & antiquius habens, quam ut ſui Diſcipuli ejus manuſuetudinem æmularentur : *Discite a me, in-quietabat illis, quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris ; jugum enim meum ſuaſe eſt, & onus meum leve*, *Matthæi* cap. 11. v. 29. & 30. Sed nunc pergamus ulterius, & ea ſtudioſe perquiramus oracula, quibus *Moyſes*, prophético aſſatus ſpiritu, *Jeſu Christi*, veri *Meſſiæ*, prænuſciavit adventum.

M. Quod quinque libri *Moyſis*, qui Pentateuco continentur, apertas, manuſtaſque complectantur de *Jeſu Christi*, veri *Meſſiæ*, adventu propheticæ prædictiones, id toto capite annuo, ac breviter hic demonſtro. Oracula librorum *Moyſis* alia ipſe fudit, alia jam ſula prodidit ſacris Literis & poſteritati propagavit. Lapſum narrans *Moyſes* protoparentum exhibit Deum prænuſciantem, venturum mulieri filium, per quem ipſa caput ſerpentis conterat *Genesis* cap. 3. v. 15. Si loquar de *Abrahamo*, de *Iſaaco*, de *Jacobo*, quæ & quantæ de *Jeſu Christi*, veri *Meſſiæ*, adventu prædictiones erunt mihi recensendæ ex Libris *Mofaïcis* ? Cap. 12. lib. *Gen.* v. 3. dixit Dominus ad *Abrahamum* : *Et benedicentur in te univerſa cognationes terræ*. Et cap. 22. ejuſdem libri v. 18. Deus iterum dixit *Abrahamo* : *Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ*. Eandem promiſſionem fecit Deus *Iſaaco*, *Gen.* cap. 26. v. 4. fecit & *Jacobo*, cap. 28. v. 14. ejuſdem Libri *Genesis*. Ipſe *Jacobus* moriturus, benedicens filiis ſuis, & quæ ſingulis erant futura, prædixit. Prædictiones hæc reſert *Moyſes* in libro *Genesis* cap. 49. Præcipua eſt, quæ pertinet ad *Jeſum Christum*, verum *Meſſiam*, quæque hiſ verbis concepta eſt : *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit exſpectatio Gentium*. Mitto alia vaticinia, quæ *Moyſes* reſtulit. At, prætermittere nec poſſum, nec debeo inſigne vaticinium, quod *Moyſes* cap. 18. lib. *Deuteronomii* v. 15. de *Jeſu Christo* protulit, dicens : *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus : ipſum audies*. Quod *Moyſis* vaticinium *S. Petrus*, jam tum naſcente *Chriſtianiſmo*, objecit *Judæis*, in ea, quam ad illos habuit, Concione, quæ legitur cap. 3. Act. Apoſtolorum, ubi exponens quæ de *Jeſu Christo* locutus eſt Deus per os Sanctorum ſuorum a ſæculo Prophetarum, ſic eſtatur : *Moyſes quidem dixit : Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus noſter de fratribus veſtris, tanquam me, ipſum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis*. Idem *Moyſis* vaticinium objecit *Judæis* *S. Stephanus* cap. 7. v. 37. ejuſdem libri Act. Apoſtolorum, dicens : *Hic eſt Moyſes, qui dixit filiis *Israel* : Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tanquam me ipſum audietis*. Hoc *Mofaïcum* Oraculum de *Jeſu Christo* intelligendum eſſe negabat olim *Julianus*, Apoſtata, Imperator, quem invictis argumen-

D

tis

tis confutavit S. *Cyrillus Alexandrinus* libro VIII. contra hunc Imperatorem Apollatam. *Eusebius* vero lib. 3. *Demonstrationis Evangelicæ* cap. 2. probat, hoc Mosaicum Oraculum non de *Josue*, non de *Davide*, non de *Jeremia*, vel de aliis Prophetis, sicut Judæi perperam commentabantur, sed de uno Jesu Christo esse intelligendum: Num, inquit, ex iis, qui post *Moysem* exierunt Prophetæ, *Esaias*, *exempti gratia*, aut *Jeremias*, aut *Ezechiel*, aut *Daniel*, aut alius quispiam de cæteris duodecim, Legum Auctori *Moyse* conferendus extitit? Nequaquam. Sed ex illis tandem quis unquam *Moyse* similia effecit? Nunquam poteris dicere. Sed quisque illorum a primo ad novissimum quoscumque instituebant ac docebant, ad ipsum *Moysem* remittebant, atque Populum in hoc reprehendebant, quod *Moyse* Legem non servasset, sed contra illam fecisset, neque illum ad quidquam aliud hortabantur, nisi ad ea firmiter tenenda, quæ in *Legem* *Moyse* posita sunt. Nullum igitur horum illi similem dixeris. Quemnam igitur alium *Moyse* similem futurum canit Oraculum illud, nisi *Salvatorem*, & *Dominum nostrum Jesum Christum*? Denique, cum inter Samaritanos exorta esset controversia, & quidam inter illos censerent, hunc Prophetam, quem post se missum iri prædixit *Moyse*, esse *Dosthem*, seu *Dostheum*, quidam vero alii putarent, *Jesum Nave*, seu *Josuem*, filium *Nun*, successorem *Moyse*, fuisse illum Prophetam; S. *Eulogius*, Episcopus *Alexandrinus*, ad dirimendam illam controversiam, quæ plebem Samaritanam in contrarias factiones distrahebat, frequentem Synodum *Alexandriæ* coegit, utramque damnavit sententiam, & *Jesum Christum* hoc vaticinio a *Moyse* prænunciarum esse definivit, sicut refert *Photius*, Opera Sancti *Eulogii* recensens Codice ccxxx. *Bibliothecæ sue*, ubi hæc habet: B. *Eulogius*, discussis quæ ab utraque parte aſſerebantur, & utraque erroris, a veritate procul remoti, convicta, illum a Prophetis prædictum Messiam, ex *Scripturis Sacris* docuit esse *Dominum nostrum Jesum Christum*, verum *Deum*; illos vero gravissimo errore laborasse: Hos quidem, quod *Jesum Nave* illum Prophetam prænunciarum fingerent; illos vero, quod *Dosthem*, seu *Dostheum* impium portentose comminiscerentur. Atque ita Concilium solvit. Hæc itaque prædictio *Moyse* de venturo post se Propheta soli *Jesu Christo* accommodari potest, & in ipso exitum habuit. Similiter, hæc promissio, quam scribit *Moyse* a Deo factam *Abrahamo*: Et benedicentur in semine tuo omnes Gentes terre, manifesto completa est in *Jesu Christo* de semine *Abrahæ*, vero *Messia*, vero *Christo*, in quo benedicti omnes Gentes non nunc prænunciamus, sed quod tunc prænunciarum est, nunc videmus, sicut ait S. *Augustinus* cap. 41. libri duodecimi contra *Faustum*, Hæreticum *Manichæum*. Postremo, in *Christo nostro* evidentissima luce clauerunt (ut rursus utar verbis ejusdem *Augustini* capite mox sequenti ejusdem libri) illa *Patriarchæ Jacobi* verba, quæ *Moyse* cap. 49. libri *Genesis* refert: Non auferetur Sceptrum de *Juda*, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium; quia *Jesus Christus*, cujus Re-

gnum spirituale quaquaverius per omnes Gentes patet, venit his temporibus, quibus ablatum est Sceptrum de *Juda*. Negari igitur haud potest, libros *Moyse*, Pentateucho comprehensos, multa eaque aperta & luculenta de *Jesu Christo* venturo complecti Oracula, quæ vel ipsemet *Moyse* fudit, vel ab aliis jam fusa literis consignavit, & ad posteritatem transmisit. Hinc *Philippus* volens *Nathanaelem* trahere ad *Jesum Christum*, dixit ei: Quem scripsit *Moyse* in *Legem*, & *Propheta*, invenimus *Jesum*, filium *Joseph* a *Nazareth*, *Joannis* cap. 1. v. 45. *Christus* etiam *Dominus* incredulitatem *Judæorum* increpat his verbis: Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud *Patrem*: est qui accusat vos *Moyse*, in quo vos speratis. Si enim crederetis *Moyse* crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Ex his de venturo *Jesu Christo* Oraculis, quæ in *Pentateucho*, & in singulis *Prophetarum* libris passim continentur, argumentum validissimum sumpsit *Apostolus Paulus* ad tuendum coram *Agrippa*, *Rege*, & *Festo*, *Judææ* Præfide, causam suam, dicens. Usque in hodiernum diem sto, testificans minori atque majori, nihil extra dicens, quam ea, quæ *Propheta* locuti sunt, futura esse, & *Moyse*, si passibilis *Christus*, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen annunciaturus est *Populo* & *Gentibus*. Act. *Apoli*. c. 26. v. 22. & 23. Nihil isto argumentandi genere est magis in usu apud *Apostolos* & *Evangelistas*, quorum *Scriptis* constituntur fundamenta *Fidei*. Nihil apud sanctos *Patres* est receptius, nihil *Christianis* plausibilis, nihil ad frangendam *Judæorum* pervicaciam efficacius, sicut fuisse ostendi in *Tractatu*, quem publicam in lucem emisi: *De Vita, Mysteriis, & annis Jesu Christi, Servatoris nostri*.

D. Quo tempore, & quibus characteribus *Moyse* scripsit *Pentateuchum*?

M. Probabilis ipse cum *Theodoro* Quæstione prima in *Genesis* censeo, *Moysem* scripsisse *Pentateuchum* post exitum *Israelitarum* ex *Agypto*, & post *Legem* a *Deo* ei datam in monte *Sinai*: Characteres autem, quibus in scribendo *Pentateucho* usus est *Moyse*, fuerunt *Hebraici*, idest, iidem plane, ac characteres, quibus olim utebantur *Chananæi*, quorum *Regionem* diu incoluerunt *Hebræi*. *Augustinus Calmet* in *Dissertatione*, quam præfixit suo *Commentario* *literali* in *librum Genesis*, asserit, *Moysem* scripsisse *Pentateuchum* characteribus *Ægyptiacis*, qui non discrepabant a characteribus, qui erant in usu apud *Chananæos*. Certe, *Pentateuchus Moyse* *Samaritanus*, qui adhuc e rat, quemque antiquissimum esse affirmant *Origenes*, *Julius Africanus*, *Eusebius*, *Diodorus Tarsensis*, *Cyrillus Alexandrinus*, & *Procopius Gazensis*, descriptus est his antiquis *Chananæorum* characteribus, sicut testantur viri eruditi. Observat enim *Josephus Scaligerus* in *Dissertatione de literis Jonum*, seu *Græcorum*, characteres *Græcos* ad exemplum characterum *Samaritanorum* esse formatos; antiquissimam vero esse *literarum Ionicarum* originem, utpote profectam a *Phœnicibus*, seu *Chananæis*. Hunc *Pentateu-*

teuchum *Moyſis* Samaritanum, antiquiſſimis Chanaanæorum characteribus exaratum, doctiſſimus *Joannes Morinus*, Congregationis Oratorii Presbyter, hiſce poſtremis temporibus evulgavit, eumque in Heptapliſi Pariſienſibus, & in Polyglottiſ Bibliis infertis perdoctis Diſſertationibus illuſtravit. Hiſ Hebraicis, ſeu antiquis Chanaanæorum characteribus deſcriptum Pentateuchum *Moyſis* conſervarunt Judæi uſque ad captivitatem Babyloniam; ſed, durante captivitate Babylonica, cum Judæi Linguæ Hebraicæ, & modi antiquos formandi characteres Hebraicos eſſent penitus oblii, *Eſdras*, qui, ea laxata captivitate, ſacros libros a mendis, quæ in eos irrepſerant, repurgavit, mutatis antiquis characteribus Hebraicis ſuffecit characteres Chaldaicos, quibus nunc utuntur Judæi, & eorum Biblia hiſce characteribus Chaldaicis deſcripta leguntur.

D. Cum *Moyſes* ſcripſerit dumtaxat Pentateuchum poſt exitum Iſraelitarum ex Aegypto, & Legem ei datam in monte Sinai, intempſtively a te nunc poſtulare notitiam rerum, quas in hoc Pentateucho *Moyſes* complexus eſt: de hiſ quippe commodius ſuo loco, hoc eſt, in Colloquiis noſtris in Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis ſermonem inſtituemus. Verum, quia probe ſcio, eſſe quosdam incredulos, & omnis Religionis oſores, quos perſtricta fronte non pudet antiquitatem, & ſacram Pentateuchi *Moyſis* auctoritatem aut negare, aut ſaltem in dubium revocare, plurimi mea intereſſe video, generales quosdam circa antiquitatem, & divinam Pentateuchi auctoritatem habere notiones, quo facilius, ſi quos aliquando nanciscar ejuſmodi incredulos, eorum petulantiam retundere poſſim. Primum igitur a te percunctor, an *Moyſes* ſit Auctor totius Pentateuchi? Audivi enim, eſſe quosdam intemperantiſ Critices viros, qui licet fateantur, *Moyſem* eſſe Auctorem totius Legis, quæ ad bene conſtituendam Rempublicam Judæorum deſcripta eſt in Pentateucho; pertendant tamen, *Moyſem* non eſſe Auctorem Hiſtoriæ, quæ legitur in Pentateucho, maxime in libro *Genetiſis*, ſed eam a quodam Scriba, poſt obitum *Moyſis*, concinnatam fuiſſe dicunt. Quod ſane antiquitati Pentateuchi *Moyſis* haud parum derogare mihi videtur.

M. In hunc errorem, fateor, non multis abhinc annis impigrit *Richardus Simonius*, qui in ſua *Hiſtoria critica Veteriſ Teſtamenti* Capitibus primo, ſecundo, & tertio ſupponit, in Republica Judæorum fuiſſe publicos Scribas, Prophetiæ dono inſignes, quibus auctoritate publica demandabatur provincia res memorabiles, ſuis temporibus geſtas, in literas referendi, non ſecus ac ſolis Hierophantis apud Ægyptios, ſolis Chaldæis apud Babylonios, ſolis Magis apud Perſas, ſolis Gymnoſophiſtis apud Indos, ſolis Literatis apud Sinas, ſolis Pontificibus apud Romanos, juſ ex officio & auctoritate publica incumbere res ætatis ſuæ memorabiles literis mandare. Hac autem ſemel facta ſuppoſitione, ait *Richardus Simonius*, Hiſtoriam, quæ legitur in Pentateucho *Moyſis*,

fuiſſe ſcriptam ab aliquo Scriba, divino tamen Prophetiæ ſpiritu afflato, qui, poſt mortem *Moyſis*, a Republica Judæorum ſcribendis Judaicæ Gentis Annalibus deſtinatus, ex veteribus Diariis aliorum Scribarum qui *Moyſis* temporibus coævii fuerant, & res ſub illo geſtas ſuſius deſcripſerant, excerptiſ Hiſtoriæ monumenta, eaque in ordinem digeſſit, ac ſummatim perſtrinxit, ſicut nunc leguntur in Pentateucho. Hoc eſt novum *Richardus Simonius* Syſtema, quod nulla efficaci ratione, nulla alicujus ponderis conjectura, nullo antiquitatis monumento fulturn, immo, expreſſis ac diſertis Scripturæ Sacræ, & ſanctorum Patrum teſtimoniis, quæ *Moyſi*, ceu vero ac legitimo parenti, integrum Pentateuchum aſſerunt ac vindicant, omnino oppoſitum, ab omnibus viris eruditis fuit expoſum atque conſutatum, idque jure optimo. Nam, etiamſi fatear lubentiſſime, ſacros conſcribendi libros poteſtatem non fuiſſe promiſſe omnibus in Republica Hebræorum permiſſam, ſed, ut ait *Joſephus* lib. 1. contra *Apionem*, datam fuiſſe ſolummodo Prophetiſ antiquiſſima quidem & veteriſima ſecundum inſpirationem factam a Deo cognoſcentibus, alia vero ſuorum temporum, ſicuti ſunt facta, palam conſcribentibus; contendo attamen, illos Prophetas, quibus in Republica Hebræorum ex officio & auctoritate publica concedebatur facultas conſcribendi libros ſacros, & de quibus eo loci mentionem facit *Joſephus*, non alios fuiſſe a *Moyſe*, a *Joſue*, & a cæteris aliis ſacris Scriptoriſ, qui, divino afflato ſpiritu, libros Scripturæ ſacræ, quos nunc habemus, exararunt. Quo ſit, ut nunquam in Republica Hebræorum extiterint illi Scribæ, Prophetiæ dono illuſtres, quos *Richardus Simonius* aſſerit, a *Moyſe*, a *Joſue*, & a cæteris aliis ſacrorum Librorum Scriptoriſ fuiſſe plane diſtinctos, & ad illos ſpectaſſe, res memoria dignas, ſuis temporibus geſtas, in literas referre, vel ex veterum Scribarum Diariis hiſtoricam collectionem excerpte, in ordinem digerere, atque compendioſe deſcribere. Horum ſiquidem publicorum Scribarum, quos in Republica Hebræorum a ſacrorum Librorum Scriptoriſ diſtinctos commentus eſt *Richardus Simonius*, ne apex quidem in Scriptura Sacra, & in tota retro antiquitate temporum ne minimum quidem occurrit veſtigium. Quocirca, hoc recens a *Richardo Simonio* de publicis illis in Republica Hebræorum Scribis excogitatum ſyſtema, tam infirmis nixum radicibus corruere neceſſe eſt. Scripſit itaque *Moyſes* Legem ad bene conſtituendam Rempublicam Hebræorum, & auctor etiam eſt Hiſtoriæ, quæ Pentateucho continetur, & quam ipſe a creatione Mundi ad ſua uſque tempora perduxit. Quod ſi quæras, quorum *Moyſes*, qui Legem daturus erat Hebræis, Hiſtoriam a creatione Mundi, & res præclare geſtas a Patriarchis ante, & poſt diluvium voluerit in Pentateucho deſcribere? hanc ipſe proferam rationem, quam mihi ſuppeditat *Eufebius* lib. 7. *Preparationis Evangelicæ* cap. 7. ubi hæc habet: *Moyſes*, eximius ille Theologus, atque ex Hebræis Hebræus ipſe procreatus, cum patriæ Gentis Hiſtoriam accurate, ſi quiſquam alius, teneret,

priscorum Hebræorum vitas, quæ sacris Legibus, cuiusdam quasi proœmii loco, viam munirent, posterorum memoria commendare voluit, nulla unquam oblivione delendas. Iis porro non ea tantum, quæ divinitus acceptæ beneficia, verum & nonnullorum præterea, qui omnem cum divinitate pietatis sensum abjecerant, mores simul ac pœnas intexuit: ratus iis, qui Legibus suis instituendi essent, genus id cognitionis apprime necessarium futurum, ut eos & ab improborum imitatione deterreret, & ad consecranda proborum exempla stimularet. Tanti etiam erat, uti eos non lateret, majorum quidem suorum quam plurimos, antequam ab sese Leges scripto late essent, recta unius rationis manum secutos, ad summam Religionis, ac divini cultus laudem pervenisse, qui, quod & divini Numinis amicitia, & Prophetiæ munere præstitissent, immortalis apud se memoria viverent. Quibus autem Leges præscriberet, eos cum Antiquioribus illis esse generis ac sanguinis communiōne conjunctos, eoque verum esse, ut qui hominum Deo carissimorum ac virtutis amantissimorum nepotes essent, iidem Majorum quoque suorum pietatis æmulos se atque imitatores exhiberent, atque in beneficiorum, ac præmiorum, patribus a Deo concessorum, partem, ac societatem venire omni ope, studioque contenderent.

D. Jactabant olim Gentiles antiquitatem Deorum suorum, Historias illorum, necnon pervertita ab eis prolata Oracula: optarem igitur scire primo, an superstitiōis Gentilitatis Deorum Historiæ antiquiores sint ea Historia, quam Moyses in Pentateucho descripsit? Secundo, quale extet discrimen Oracula horumce Deorum inter, & Oracula, quæ de adventu Jesu Christi, veri Messias, a Moysse in Pentateucho fusa fuisse, superius ostendisti?

M. Fabulosam plane esse superstitiōis Gentilitatis Deorum antiquitatem, ipsimet Gentiles tantisper eruditi ingenue professi sunt tempora, quibus Dii Gentium floruisse dicuntur, fabulosa nuncupantes. Præterea, omnis historia Gentilium longe posterior est sacra Historia, quam Moyses describit in Pentateucho, quando quidem Moyses est primus Scriptor omnium Gentium, non solum Persarum, & Græcorum, sed etiam Egyptiorum, Chaldaeorum, & Assyriorum, ac subinde multo antiquior est Philosophis, Historicis, Oratoribus, & Poetis, qui apud Gentiles claruerunt, quique ex libris Moysis bene multa hausserunt, fuisque libris inferuerunt. Denique, Historia, quam Moyses describit in Pentateucho, revelationem mundo coævam habet, & res mirabiles narrat, videlicet de summo omnium conditore Deo, de Religione, seu de cultu, Deo debito, de origine, natura, & conditione primi hominis innocentis, de illius statu post peccatum, de ejus miseris, de adventu Liberatoris, seu Messias. Nihil aliud spirat hæc Historia, quam sanctitatem, justitiam, pietatem, uno verbo, exprimit quicquid purioris, & sublimioris virtutis nomine continetur. Contra vero, Gentilium Historia nihil horum omnium habet, quibus vera, antiqua, & sancta internoscitur Religio, sed potius, tota quanta est, scatet erroribus, innume-

ris antilogiis, naniis, anilibus fabulis, vitis, turpissimisque Deorum moribus, & obscenis amoribus scædatur, quibus ad flagitiosam vitam, & ad effræni libidini indulgendum excitantur mortales. Nec tantum Historia Gentilium narrat, sed & laudat spurcissimos amores Deorum, quos inter, ut memini, me aliis in Colloquiis observasse, Bacchus temulentus fuit, Mars homicida, qui etiam cum Venere adulterium commisit, Mercurius fur ac nebulo, qui nihil aliud ad famam sui reliquit, nisi memoriam fraudum suarum. Quid omnium horum pater Jupiter, qui, ne parum videretur, si in expugnanda scæmarum pudicitia maculatus esset, etiam sexui suo injuriam fecit? Prætereo, ut castis tuis auribus parcam, obscænitates Veneris, omnium libidini-bus prostituta, non Deorum tantum, sed & hominum; quibus tamen horrendis vitis, & flagitiosis Deorum amoribus non pudit Poetas variis figuris & coloribus venustatem, & leporem carminibus suis addere. Apagæ ergo hanc Deorum Historiæ fabulosam antiquitatem. Quod spectat vero Deorum Oracula, quæ Ethnici plenis buccis in suis historiis jactare solent; dico, ea ficta, ambigua, & falsa omnino fuisse, tum quia ejusmodi Oracula collimabant ad lucrum, cui inhæbant callidissimi Sacerdotes, qui hac arte ambigua fundendi Oracula insigniter locupletati, delusi populi ora oblinebant, atque marsupia, mille fraudulentis adhibitibus artibus, emungebant. Tum quia etiam, illa oracula tendebant ad bella & negotia secularia felicius administranda, ut nimirum tumultuantes populos a gerendis bellis avocarent, vel specioso divinæ promissionis obtentu, ad bella redderent alacriores; sed præcipue ea Deorum Oracula tendebant ad nefariam populorum animis superstitionem instilandam, ac magis magisque fovendam, & ad alios pessimos fines, quos sibi præstituebant sceleratissimi superstitiōis gentilitatis Sacerdotes, qui populo plus æquo credulo fucum faciebant. Hinc Lactantius lib. 2. Divin. Institut. cap. 17. eleganter probat, hæc Deorum Oracula nihil aliud fuisse, quam illusiones & fallacias Dæmonum. Hinc Cicero, Ethnicorum licet Religioni addictus, lib. 2. de Divinatione, hæc, quæ sua ætate circumferebantur, Oracula deridet, partim ut falso conficta, partim ut casu vera, partim ut ambigua responsa Sacerdotum, incautam & simplicem plebem decipientia. Hinc Lucianus, tametsi Religionis Christianæ insensissimus hostis, qui sub Imperio Hadriani, hoc est, secundo Ecclesiæ sæculo, vixit, Deorum prædictiones & oracula false ridet, insectatur, & ludibrio habet, ut videre est in ejus Dialogis: De Deorum Concilio: De Jove Tragedo: De Jove confutato, ut jam de ejusdem Scriptoris aliis Deorum Dialogis nihil in præsentia dicam. Quæcum ita sint, facile nunc dijudicare potes, quantum falsa illa Deorum oracula distent a veris vaticiniis, quæ de Messia, seu de Jesu Christo venturo, Moyses in Pentateucho fudit, quæque publicis monumentis, tot sæculis ante eventum oculis omnium exposita sunt, ut suo tempore imple-

implenda, sicut revera in Jesu Christo, vero Messia, fuisse omni ex parte impleta tam clare nunc cernimus, quam radii solares in meridie cernuntur. Rejctis itaque falsis oraculis, & fabulosa Deorum Historia, constanter profiteri debemus, Historiam, quam *Moyse* descripsit in Pentateucho, esse antiquissimam, & ad divina pollere auctoritate: *Cui etenim* (sicut apposite ait *S. Augustinus* lib. 18. *De Civitate Dei* cap. 40.) *melius narranti preterita credamus, quam qui futura predixit, quæ presentia jam videmus, nam & ipsa Historicorum inter se dissonantia copiam nobis præbet, ut ei potius credere debeamus, qui divinæ, quam tenemus, non repugnat veritati.*

D. *Moysem* esse primum omnium Gentium Scriptorem, & ex ejus libris Gentiles Philosophos, Historicos, Oratores, & Poetas multa desorasse, excerptisse, suisque Operibus inseruisse, mox insinuasti. Sed quia inde, ut mihi videtur, maxime adstruitur Pentateuchi *Moyse* antiquitas, rogo te, ut quod obiter de *Moyse*, primo omnium Gentium Scriptore, dixisti, nunc plenius confirmes, & in clariori luce reponas.

M. *Moysem* esse primum omnium Gentium Scriptorem, ac subinde antiquiorem prophanis Scripturibus, Philosophis, Historicis, Oratoribus, Poetis, & Legum Latoribus, hoc argumento evinci potest: certissime constat, omnes Gentium Scriptores Trojæ excidio recentiores esse, & omnes Gentiles Philosophos, Historicos, Oratores, Poetas, & Legum Latores posteriores esse *Cyro*, Perfarum Rege, quo regnante, *Solon*, Atheniensis, & septem Græci Sapientes floruerunt. Atqui *Moyse* temporibus *Cyri*, Perfarum Regis, multo antiquior est, immo multis sæculis ante Trojæ excidium vixit, ac scripsit *Moyse*, negari igitur non potest, *Moysem*, esse primum omnium Gentium Scriptorem, multoque antiquiorem prophanis Philosophis, Historicis, Oratoribus, Poetis, & Legum Latoribus. Eo argumento antiquitatem *Moyse* supra omnes Scriptores prophanos demonstrant sancti Patres, & Scriptores Ecclesiastici, nimirum *S. Justinus*, Martyr, in Parænesi, & in secunda Apologia, *Tertullianus* cap. 19. Apologetici, *Tatianus* Oratione adversus Gentes, ab *Eusebio* laudatus lib. 10. *Preparationis Evangelicæ* cap. 11. *Clemens Alexandrinus* lib. 1. *Stromatum*. *Julius Africanus* lib. 3. *Chronographiæ*, *Lactantius* lib. 4. *Divin. Institutionum* cap. 5. *Eusebius*, Episcopus Cæsareensis lib. 10. *Preparationis Evangelicæ* cap. 9. & 14. & *S. Augustinus* lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 27. Advertere tamen debes, *Julium Africanum*, *Tatianum*, *Clementem Alexandrinum*, aliosque Auctores, *Eusebio* antiquiores, affirmare, *Moysem* fuisse coævum *Inacho*, Regi Argivorum; *Eusebio* vero, Episcopum Cæsareensem, differre ætatem *Moyse* ad tempora *Cecropis*, Atheniensium Regis, qui Rege *Inacho* trecentis annis recentior fuit. Verum, etiam si standum esset, circa ætatem *Moyse*, calculo *Eusebii*, semper tamen verum esset, *Moysem* omnium Gentium Scriptores antiquitate superare, quia nullus vel Græcorum, vel externarum Gentium Scriptor proferri potest, qui sit Rege *Ce-*
Hist. Vet. Test. Tom. II.

crope antiquior. Sed ipse sententiam *Julii Africani*, *Tatiani*, *Clementis Alexandrini*, aliorumque Scriptorum *Eusebio* antiquiorum, suffragiis munitam, quæ *Moysem*, temporibus *Inachi*, Regis Argivorum, floruisse asserit, probabiliorum esse cum *Georgio Syncello* in sua *Chronographia* pag. 67. & 68. existimo. Quod si ita se habeat, plane consequitur, nullum, non tantum apud Græcos, sed etiam apud Ægyptios, aliaque Barbaras Gentes, extitisse Scriptorem ante *Moysem*. Ægyptii liquidem (sicut observat *S. Augustinus* libro XVIII. *De Civitate Dei* cap. xxxvii.) gloriabantur, se ab *Iside* literas ad scribendum accepisse, cum ante *Isidem* literas nullas haberent, nisi Hieroglyphicas. *Isis* autem fuit filia *Inachi*, Regis Argivorum, ab Ægyptiis post obitum in Deam consecrata. *Moysem* autem sub Rege *Inacho* floruisse, & Israelitas ex Ægypto eduxisse, non solum tradunt Scriptores Ecclesiastici, mox a me laudati, sed etiam infensus Christianæ Religionis hostis *Porphyrus*, illoque longe antiquiores Scriptores prophani, *Hellanicus*, & *Philocorus*, qui res Atticas, *Castor* & *Thallus*, qui res Syriacas literis mandarunt. *Moysem* itaque primum omnium Gentium Scriptorem esse, extra omnem dubitationis aleam apud omnes esse debet, nec minus certum est, antiquos Philosophos, Poetas, Historicos prophanarum Gentium legisse libros *Moyse*, & ex iis multa desorasse; quæ etiamnum in eorum libris leguntur, sicut lato, eleganti, & erudito calamo probat illustrissimus *Daniel Huetius* in sua *Demonstratione Evangelicæ Propositione* iv. unde pauca hic delibabo. Et primo quidem, antiquos prophanarum Gentium Philosophos legisse libros *Moyse*, multaque ex illis excerptisse, & in suam doctrinam derivasse asserunt *Clemens Alexandrinus*, lib. 5. *Stromatum*, & *Eusebius* lib. 8. *Preparationis Evangelicæ*, præsertim de *Platone*, qui ideo *Moyse Atticus* fuit appellatus. Philosophum etiam *Pythagoram* multa ex libris *Moyse* suffuratum esse testatur *Hermippus*, *Pythagoræus*, quod etiam de *Aristotele* asserit *Clearchus*, Peripateticus. Unde *S. Cyrillus*, *Alexandrinus*, *Platonem*, & *Aristotelem* fures appellat, quod multa e Pentateucho *Moyse* deprompserint, & in suos libros convasarint. Tradunt insuper *Aristæus* in libro de LXX. Interpretibus, & *Josephus*, Hebræus, lib. 12. *Antiq. Jud.* cap. 2. *Theopompum* mente fuisse privatum, & *Theodectem* oculorum usu divinitus esse orbatum, quod nonnulla e sacris Voluminibus desorata Scriptionibus suis attexere auri fuissent, sed agnito demum & correcto errore, fuisset utrumque sanitati restitutum. Secundo, libros, a *Moyse* conscriptos, lectos fuisse a Philosophis, Poetis, aliisque Ethnicis Scriptoribus, ex eo maxime patet, quod isti Scriptores sacras Historias, in Pentateucho *Moyse* descriptas variis modis in suis libris interpolaverint. Hujus plagii & interpolationis pauca ex multis hic subjiciam exempla. Quæ de rerum creatione scribit *Moyse*, ea *Carminum Orphicorum* Auctor, *Hesiodus* in sua *Theogonia*, *Ovidius* lib. 1. *Metamorphoseon*, *Virgilius* *Egloga* 6. & lib. 6. *Æneidos* ex-

primunt. Paradisum terrestrem *Plato* describit in *Jovis* horto, sicut observarunt *Origenes* lib. 4. contra *Celsum*, & *Eusebius* lib. 11. *Præparationis Evangelicæ* cap. 13. Serpentis tentatoris, lapsusque *Adami* & *Evæ* Historiam *Plato* interpolavit, sicut probat idem *Euseb.* cap. 14. Diluvii, & *Aræ Noeticæ* Historiam interpolavit *Berosus*, *Abydenus*, *Alexander Polystor*, *Lucianus* in Dialogo *De Dea Syria*, *Hieronymus Ægyptius Molo*, & *Nicolaus Damascenus*, sicut referunt *Josephus*, Hebræus, lib. 1. contra *Apionem*, & lib. 1. *Antiquit. Jud.* 5. *Eusebius* lib. 9. *Præparation. Evang.* c. 12. & 5. *Cyrellus* lib. 1. contra *Julianum*. Turris Babel, & confusio linguarum meminit *Abydenus*, rerum *Affyarum* Scriptor, uti refert *Eusebius* lib. 9. *Præparation. Evang.* cap. 4. *Aloidarum* fabulam ex Historia Turris Babel derivatam docet *Origenes* lib. 4. contra *Celsum*. Incendii *Sodomorum* mentionem faciunt *Diodorus Siculus* lib. 19. *Strabo* lib. 16. *Tacitus* lib. 5. *Hist. Solinus*, juxta *Salmastii* Editionem, cap. 36. *Abramam* Historiam, quam *Moyfes* fuisse describit in libro *Genesis*, legunt *Berosus*, *Hecateus*, & *Nicolaus Damascenus*, teste *Joseph* lib. 1. *Antiq. Jud.* cap. 8. ubi *Berosi*, & *Nicolai Damasceni* verba refert. *Hecateum* vero justum de *Abrahamo* volumen scripsisse tradit. *Ejusdem* Patriarchæ *Abramam* meminere *Eupolemus*, *Artapanus*, & *Molo*, quorum testimonia, ab *Alexandro Polystore* relata, leguntur apud *Eusebium* lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* capitibus 17. 18. & 19. Patriarchæ *Jacobi* meminerunt *Theodotus* lib. de *Judeis*; & *Alexander Polystor*, mentionem quoque fecerunt Patriarchæ *Josephi*, ut videre est apud *Eusebium* lib. 9. *Præparation. Evang.* capitibus 17. & 23. ubi eorum testimonia refert. Historiam *Moyfis*, & exitus *Israelitarum* ex *Ægypto* interpolavit, variisque figmentis infuscarunt *Manetho*, *Cheremonus*, *Lysimachus*, & *Apion* Grammaticus *Alexandrinus*, quos erudite refellit *Josephus*, Hebræus, libris, quos edidit contra *Apionem*, sicut jam observavimus sub finem primi nostri Colloquii in Historiam hujusce tertiæ Mundi *Ætatis*. Denique, ex *Mosaicis* Libris *Theologiam*, & complures variarum Gentium Leges ac Ritus manasse, præter *Vossium* & *Bochartum*, eruditis ac verisimilibus conjecturis evincit *Illustrissimus Daniel Huetius* in sæpe laudata sua *Demonstratione Evangelicæ*, ubi Phœnicum *Theologiam* ex *Moyfis* libris profluxisse probat *Proposit. 4.* cap. 3. Idem de *Ægyptiorum* *Theologia* demonstrat clarissimus ille Auctor cap. 4. *Græcos* *Mosaicam* *Doctrinam* infinitis fabulis obduxisse probat *Doctissimus* illæ *Præsul* capite octavo. *Omnem* *Romanorum* *Theologiam* ex libris *Moyfis*, velut e fonte, hausitam fuisse ostendit cap. 9. Si plura hac de re scire aveas, *Leges* *Demonstrationem Evangelicam* doctissimi *Præsulis Danielis Huetii*, qui hoc argumentum cæteris uberius, feliciter, & elegantius tractavit, ornavit, exhaustit, a capite tertio *Propositionis quartæ* usque ad caput undecimum. Ipse vero, qui brevitati consulo, hujus argumenti de lecta & interpolata ab Scriptoribus prophanis sacra *Moyfis* *Historia*, fidem facere volui aliquot dumtaxat adductis exemplis

ex hac reconditoris eruditionis sylvæ selectis.

D. Antiquos superstitiosæ Gentilitatis Philosophos legisse libros *Moyfis*, & ex illis multa excerpisse, atque in suam doctrinam derivasse non ita facile mihi persuadere possum. Primo, quia antiqui *Ethnici* Philosophi Linguam *Hebraicam* non callebant, Quomodo igitur fieri potuit, ut lætarent libros *Moyfis* hebraice exaratos? Præterea, *Judæi* abhorrebant omnino a commercio, & societate *Gentilium*, eos pro immundis habebant, adeo ut ex eorum contactu putarent, se immunditiam contrahere, & hinc est, quod *S. Petrus* cap. 10. *Act. Apostolorum* v. 28. ait: Vos scitis, quomodo abominatum sit viro *Judeo* conjungi, aut accedere ad alienigenam. Cum igitur *Judæi* nihil negotii, commercii, & societatis haberent cum *Gentilibus*, eorumque consortia fugerent, verosimile non videtur, illos Legem *Mosaicam*, qua, secundum Deum, nihil pius, sanctius, & augustius habebant, voluisse exteris, seu viris a Religione *Judaica* extorribus, communicare, eisque liberam permittere potestatem legendi libros *Moyfis*, & his multa delibandi.

M. Antiquos Philosophos, aliosque Scriptores *Ethnicos*, quamvis a *Judaica* *Natione* essent *Religione*, patria, moribus, ac Legibus omnino sejuncti, notitiam librorum *Moyfis* habere potuisse, multis momentis ostendi potest. Primo, quia *Scriptura Sacra* testatur, *Judæos*, cum *Palæstinam* armis subegerunt, ex *Ethnicis* plerosque servasse incolumes, velut *Gabaonitas*, *Jebusæos*, aliosque, cum quibus *Judæi* promiscue commixti didicerunt opera eorum. In hoc igitur communi victu, & continua societate, quam *Judæi* habebant cum *Ethnicis*, potuerunt cum illis libros *Moyfis* communicare. Nec solum ex ea societate *Judaorum* cum *Ethnicis*, post devictam *Palæstinam*, sed etiam ex frequenti accessu quamplurimum *Profelytorum*, qui ex omnibus *Mundi* *Regionibus* ad *Judaorum* *Religionem*, *Ritusque* confluebant, vero quam simillimum esse probatur, libros *Moyfis* ad exterarum *Gentium* notitiam pervenisse. Præterea, *Judæi* non sic intra angustos *Palæstinæ* fines continebantur, ut cum exteris nullam consuetudinem, nullumve commercium haberent. Immo potius, frequens illis cum *Phœnicibus*, propter loci vicinitatem, intercedebat commercium. Reges etiam *Juda*, videlicet *David*, ejusque filius *Salomo* commercium habuerunt cum *Hiramo*, Rege *Tyri*, cum *Regina Saba*, cum *Regibus Hethæorum*, & *Syriæ*, & cum *Ægyptiorum* Rege, cujus filium duxit uxorem *Rex Salomon*, aliasque ex *Gentibus* filias sibi matrimonio copulavit, scilicet *Sidonias*, *Moabitas*, *Ammonitidas*, *Idumæas*, & *Hethæas*, quæ sensim sine sensu cor illius depravarunt, eumque ad cultum *Idolorum* impulerunt. Potuerunt itaque *Ethnici* beneficio frequentis illius commercii, quod habuerunt cum *Judæis*, notitiam sibi comparare librorum *Moyfis*, eosque legendi facultatem. Tertio, post *Alexandri Magni* Expeditionem in *Asiam*, jam tum frequens *Judæos* iater, & *Græcos* vigeat commercium, quia

tum temporis Judæi Imperio Græcorum subditi erant. Post etiam *Alexandri Magni* obitum, *Ptolomæus Lagi*, Ægyptiorum Rex, invasit Hierosolymam, magnum Judæorum numerum abduxit in Ægyptum, eosque jure Alexandrinæ Civitatis donavit. Græci igitur Ethnici cum Judæis simul habitantes facile *Moyſis*, ejusque librorum notitiam assequi potuerunt. Addo etiam, fieri haud potuisse, quin libri *Moyſis*, quorum exemplar singuli Judæi penes se habere tenebantur, in Ethnicorum potestatem, & cognitionem venirent, quando omnes ad unum Judæi a *Nabuchodonosore*, Assyriorum Rege, in captivitatem Babilonicam abducti sunt. Sed dicis: *Ethnici Philoſophi Græcæ tantum Linguae periti erant, quo pacto igitur libros Moyſis, hebraice conſcriptos legere potuerunt?* At, numquid, amabo, Poetæ, & Philoſophi Ethnici, qui excellenti ingenio præditi erant, potuerunt intra brevissimum tempus sufficientem Linguae Hebraicæ conſequi notitiam, ut libros *Moyſis* intelligerent, & secundum verborum saltem sensum intelligerent? Præterquam quod, non desunt viri eruditi (quos inter, religione, meritis, doctrina, virtute, ac dignitate, eminet illustrissimus *Daniel Huetius* in sua *Demonstratione Evangelicæ*, *Propositione* 4. cap. 12.) qui consentent, ante Expeditionem *Alexandri Magni* in Asiam extitisse librorum *Moyſis* Versionem Græcam, vetustiore Versione illa Græca, quæ postea, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, a lxx. Interpretibus adornata est. Huic sententiæ adſtipulantur *Clemens Alexandrinus*, lib. 5. *Stromatum*, & *Eusebius*, lib. 12. *Preparationis Evangelicæ* cap. 12. Libros etiam *Moyſis* ante *Ptolomæum Philadelphum*, Ægyptiorum Regem, jam Lingua Græca fuisse donatos, asserunt *Aristæus* ab *Eusebio* laudatus lib. 8. *Preparationis Evangelicæ*, c. 5. & *Demetrius Phalereus* in Epistola, quam scripsit ad mox citatum *Ptolomæum Philadelphum*, Ægyptiorum Regem, quamque referunt *Josephus* lib. 12. *Antiq. Jud.* cap. 2. & *Eusebius* lib. 8. *Preparationis Evangelicæ* cap. 3. Hac autem semel admilla sententia de Græca librorum *Moyſis* Versione, quæ sit vetustior Versione Græca lxx. Interpretum, facile percipitur, antiquos Græcos Philoſophos, Poetas, & Historicos, ope illius vetustioris Versionis Græcæ, libros *Moyſis* lectitare, & plura ex his haurire potuisse, etiamſi Linguae Græcæ essent dumtaxat periti, & in summa Linguae Hebraicæ ignorantia versarentur.

D. Moysem esse primum omnium Gentium Scriptorem, eumque veteres Ethnicos Philoſophos, Poetas, Oratores, & Historicos antiquitate superare, jam probe intelligo. At, cum Athei, alique viri increduli, non tantum negent antiquitatem librorum *Moyſis*, verum etiam mordicus perendant, eos divina non pollere auctoritate, obsecro atque obtestor, ut præcipua argumenta, quibus viri eruditi revelationem, inspirationem, & divinam librorum *Moyſis* auctoritatem contra Atheos, alioſque incredulos probare solent, hic in medium proferre non graveris.

M. Multa suppetunt, eaque firmissima, argumenta, quæ libris *Moyſis* divinam asserunt ac

vindican auctoritatem. Primum argumentum petitur ex innumeris miraculis, & stupendis prodigiis, quæ a Moyſe, Dei auctoritate munito, edita fuisse, jam observavimus; cujusmodi sunt repentina mors omnium Primogenitorum in Ægypto tam pecudum, quam hominum (exceptis Israelitis,) Converteræ aquæ fluminum in sanguinem; tenebræ densissimæ omnibus Ægyptiis offusæ: Mare Rubrum virga *Moyſis* divitum; Israelitarum per medium ejus siccis vestigiis trajectio; Pharaonis, Ægyptiorum Regis, exercitus submersio, columna nubis & ignis, quæ Israelitarum viæ dux erat, & alia quam plurima prodigia, quæ in mirabili Israelitarum ex Ægypto liberatione patravit *Moyſes*, non clanculum, sicut factitare solent impostores, sed in propatulo, videntibus Ægyptiis, & coram oculatis testibus sexcentis & amplius Israelitarum millibus. Horumce miraculorum veritatem probat non solum perpetuus consensus Judæorum, qui illa religiose susceperunt, & ad eorum memoriam posterorum animis altius insingendam instituerunt Sacramenta, Sacrificia, Cæremonia, Solemnitates, & alia id genus monumenta, quæ etiamnum sedulo retinent & observant; verum etiam, eamdem miraculorum *Moyſis* veritatem confirmant *Moyſis* vitæ integritas, candor, modestia, styli, orationisque simplicitas ex quibus præclaris istius Judæorum Legislatoris dotibus, facile intelligitur, eum non ita fuisse comparatum, ut falsa ac fictitia vellet venditare miracula. Alioqui fuisset *Moyſes* post homines natos imprudentissimus, si, jaciendo Republicæ Judaicæ fundamenta, persuadere voluisset, Israelitas e captivitate Ægyptiaca liberatos esse stupendis prodigiis, quorum falsitatis tam Israelitæ sibi conscii fuissent, quam Ægyptii, apud quos *Moyſes* prædicta prodigia edita esse narrat. Nihil etiam gloriæ & auctoritatis ex fictione & falsitate illorum miraculorum sibi conciliare poterat *Moyſes*, sed potius odium, invidiam, contemptum, & indignationem Ægyptiorum sibi conflasset, omnem fidem sibi apud Israelitas abrogasset, nullumque Judaicæ Republicæ, quam fundabat, incrementum, sed ultimam cladem ac ruinam attulisset. Alterum argumentum de divina auctoritate librorum *Moyſis* desumitur ex historia & doctrina, quam complectuntur, & ex sanctissimis Legibus ac Præceptis, quæ in illis continentur. Historiam nobis exhibent libri *Moyſis* ex divina revelatione profectam, humano generi cœvam, ab ipso Mundi exordio congruis instrumentis dispensatam, & ad nos usque mirabili Dei providentia tot inter ac tantas rerum perturbationes & vicissitudines temporum integram ac illibatam jugiter conservatam, in qua verba non ornant res, sed ipsa rerum magnitudo mentem *Moyſis* & verba supra humanum modulum rapit, ita ut eloquii simplicitas respondeat Scriptori *Moyſi*, qui cum nec astutus esset, nec ullius neccendæ ac concinnandæ fraudis capax, Historiam non stylo exquisito & affectato, non in verborum defectu, & in apta rerum collo-catione posito, sed simplici, & ad rudium captum accomodatato, scripsit, rerum tamen, qua-

refert Moyses, magnitudo tribui debeat Deo, qui per Moysen loquebatur, qui ejus menti impressit illustrationem & cognitionem rerum, quas literis mandare debebat, ejus voluntatem movit inspirando, excitando, & speciali afflatu impellendo, ut fideliter & constanter eas literis consignaret, ejus manus singulari assistentia adfuit, ne rem pro re conscriberet, denique sic illum direxit, ut nullum vel minimum errorem, sive qui mentiendo profertur, sive qui memoria lapsu, vel alio quovis humano defectu inter scribendum obreperere potest, iis, quæ divinitus ei revelata aut inspirata erant, immisceret. Doctrina etiam, quam exhibent libri Moysis, est omni humana inventionem sublimior, & purioribus naturæ ac rationis circa Religionem principis maxime consentanea, utpote quæ Dei in creatione Mundi omnipotentiam magnificat, simulque declarat ejus erga homines, quos condidit affectum, & ineffabilia summæ ipsius charitatis viscera, Æterna indicat bona, quæ Deus colentibus se preparavit, & quo pacto Deus a nobis in charitate, in sanctitate, in justitia, & in omni bonitate sit colendus. Sanctissimæ itidem Leges, & optima Præcepta recte vivendi, ad Deum tendendi, eique adhærendi in libris Mosaicis traduntur, & in iis docentur omnes virtutes, quæ veræ ac perfectæ esse haud possunt, ubi non est vera Religio. Et sane, si Lex Mosaica cum Gentium prophetarum Legibus, si mores & Instituta Judæorum olim secundum illa viventium, cum Ethnicorum moribus componantur, manifesto patebit, Legem Mosaicam esse divinam. Nam, præterquam quod Ethnici, per inextricabiles Idololatriæ tenebras oberrantes, & in sentina omnium vitiorum immerfi, plures Deos admitterent, bestiis, rebusque vitæ expertibus cultum deferrent, ac pro Diis colerent, eorum insuper Sacra, sicut ipsemet fatetur *Porphyrus*, Scriptor Ethnicus, in libro quem edidit: *De abstinentiâ ab esu animalium*, plena erant crudelitate, Deos suos humano sanguine ubique ferre placabant (quem barbarum morem nec Græcorum, nec Romanorum mores stulerunt.) Nihil spirabant Gentiles nisi ultionem, vindictam, arma, bella, strages, incendia. Nullam apud illos atrocitatem infamiam habebant, Gladiatorum mutua dilaniationes licitæ & honoris loco ducebantur, erantque publica populorum oblectamenta: exponere liberos suos, eosque Dæmoniis immolare, mactare, sacrificare quotidianum: concubitus marium cum maribus exemplis Deorum suorum impune ac palam defendebant. Prætermitto turpissimos mores, quibus, ut videre est apud *Eusebium* lib. 6. *Preparation. Evangelicæ* cap. 10. Persæ, Bactri, Parthi, Armeni nuptiarum honestatem, & jura contaminarunt, atque infandam libidinem approbarunt. Porro, hæc crimina, hos nefandos variarum prophetarum Gentium mores damnat Lex Mosaica, eaque ad bene sancteque vivendum præcepta præscribit, ut multi Scriptores Ethnici Judæos, in hac Lege institutos, ob morum integritatem, encomiis celebrarint, sicut probant *Iosephus*, Hebræus, in libris contra *Apionem*.

& *Eusebium* lib. 10. *Preparation. Evangelicæ*. Tertium argumentum, quo probatur, libros Moysis divinam habere auctoritatem, petitur ex his vaticiniis, quæ de venturo Messia aut ab aliis fusa, aut a se prolata refert Moyses in suo Pentateucho, quæque in Jesu Christo, vero Messia, post multorum sæculorum myriades, adimpleta fuisse superius ostendimus, Prædictio autem futuri evidens est divinæ auctoritatis argumentum: *Idoneum opinor testimonium divinitatis veritas divinationis*, inquit *Tertullianus* cap. 20. *Apologetici*. Quartum de divina librorum Moysis auctoritate argumentum suppeditant Jesus Christus, & ejus Apostoli, qui Moysis Scripta laudarunt ad doctrinam, quam hominibus prædicarunt, confirmationem: *Amen amen dico vobis*, (inquit Christus cap. 5. *Matthæi*) *donec transeat cælum & terra, jota unum, aut unus apex non preteribit a Lege, donec omnia fiant*, &c. quibus verbis Christus Dominus Legem Moysis, id est, totum Moysis Pentateuchum; etiam quantum ad minima, quæ in eo continentur, sacra, divina, & infallibili pollere auctoritate palam declarat. Postremo, ut mittam cætera de divina Librorum Moysis auctoritate argumenta, certum est, libros Moysis semper a Judæis, quos olim Deus singulari protectione, innumerique beneficiis dignatus est, & quibus etiam credidit eloquia sua, pro sacris ac divinis habitos fuisse, & etiamnum haberi, tametsi in libris Moysis multa de adventu Messie extent vaticinia, quæ in Jesu Christo, vero Messia, fuisse adimpleta apertissime demonstrant Christiani. Hinc *S. Augustinus* cap. 46. lib. 18. *De Civitate Dei*, appellat Judæos *Capsarios Christianorum*, qui libros nostros circumferunt, ut cum *Pagani non credunt, quæ nos de Christo prædicta esse dicimus, mittamus eos ad inimicos fidei nostræ Judæos, qui libros nostros circumferunt, in quibus eadem habentur, quæ nos predicamus*. Et Concione 1. in Psalmum 58. hæc habet idem *Aquilinus Doctor*: *Dispersi sunt Judæi, testes iniquitatis Jæ, & veritatis nostræ. . . si aliquando Paganus dubitaverit, cum ei dixerimus Propbetias de Christo, quærum evidentiam obstupescit, & admirans putaverit a nobis esse conscriptas, de Codicibus Hebræorum probamus, quia hoc totum ante prædictum est. Videte, quomodo de inimicis nostris alios confundamus inimicos. Judæos etiam *S. Thomas* Lectione 2. in Cap. 9. Epist. ad Rom. vocat *capsarios nostros, custodientes libros, a quibus fidei nostræ testimonium perhibetur.* (a)*

„ (a) De divinitate Pentateuchi quamvis nemo dubitat Christianus, ita tamen contra Atheos, & libertinos dissererem. Toto jam „ Mundo in diversa abeunte, & in opinionibus de Deo, ejusque cultu varias, ac plane inter sese oppositas distractis populis, res ipsa postulabat, ut Deus ipse signo aliquo perspicuo, de quo nemo ratione utens ambigere posset, quid de se credi, & qua demum ratione colitur demonstraret. Ad Abrahamum usque & inde ad Moysen elegisse se ejusdem Patriarchæ, & ex eo Jacobo ejus filii familiam, cui depositum fidei, & cultus religiosi crediderit miraculis, &

intima cum illis familiaritate sua comprobavit. Ita quæ a fide in ea familia servata aberrabant gentes, a recta deflexisse via satis exploratum esse poterat. Ita res constitit, quoadusque familia illa inter paucos continebatur. Aucto vero in immensum ejus familiæ populo, quod in servitute Ægyptiaca contigit, cum ejus pomaria plurimum dilatari necessitas postularet, alio plane consilio utendum Deo fuit; neque enim miracula amplius adhibenda illi erant, nisi voluisset ita prodigia illa dilatare ut sub oculis populi late per provincias dispersi multiplicarentur; alioquin portiones illæ populi quæ a loco ubi ostenta edebantur, plurimum distabant, non ita facile credidissent narrantibus. Nullo vero negotio melius res confici poterat, quam scriptio libri, in quo duo continerentur, nempe præteritorum narratio historica, ne eorum memoria excideret, intelligentque homines Judaicum populum esse illum, quem Deus veræ religionis custodem perpetuum elegerat; & leges, quas Deus ab ea gente servari volebat. Huic vero libro divinam auctoritatem conciliari oportuit; alioquin quis credidisset homini, præsertim de rebus adeo supra fidem testanti? Rationi huic meæ adde firmam Judæorum omnium retro sæculorum persuasionem, quæ divina inspiratione scriptum Pentateuchum tenet; atque tunc demum intelliges nihil esse cur de re hac, de qua agimus, dubitari merito possit.

D. Legem Mosaicam veros divinæ auctoritatis characteres habere, solide quidem probasti, optarem tamen, ut modo explicares quædam Apostoli Pauli testimonia, quibus, ut nuperrime audiavi, abutuntur nonnulli, ut Legis Mosaicæ elevent auctoritatem, doceantque, illam suis umbris, figuris, ac terroribus hypocritas, & vilia dumtaxat mancipia fecisse, atque cupiditates irritasse potius, quam coercuisse. Ait enim Apostolus Epist. ad Galatas cap. 4. v. 9. *ceremonias Veteris Legis esse infirma & egena elementa*. Epist. ad Romanos capit. 4. v. 15. *Lex enim iram operatur*. Epist. 2. ad Corinth. cap. 3. v. 6. idem Apostolus de Lege Mosaicæ, ait: *Litera occidit, Spiritus autem vivificat*. Et versu sequenti appellat Legem Mosaicam, *administrationem mortis*. Denique, Epist. ad Hebræos cap. 7. v. 18. hæc scribit: *Reprobatio quidem sit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit Lex*. Explica igitur, si placet, hæc Apostoli Pauli testimonia, quæ prima fronte, ut libere dicam, auctoritati & utilitati Legis Mosaicæ haud parum derogare videntur.

M. Ad germanam exponendam Apostoli Pauli mentem, variæ possunt testimoniorum, quæ laudasti, afferri interpretationes. In primis, Apostolus non ait, Legem Mosaicam esse per se *administrationem mortis*, seu per se impellere ad peccatum, & irritare cupiditates, sed tantum ex occasione. Lex enim Mosaicæ ad peccatum per se non impellebat, sed ex occasione dumtaxat, quia cupiditas, occasione accepta ex Lege indicante

malitiam peccati, magis excitabatur & irritabatur. Loquitur enim his in locis Apostolus Paulus non de omnibus indiscriminatim Judæis, sed tantum de illis, qui carnales erant, quique dum metu pure servili servabant externa Legis præscripta, se pro justis arroganti supercilio venditabant, cum revera non servarent Legem, interius madentes vitiiis, & id, quod totius Legis caput erat, negligentes. Hanc esse genuinam Apostoli Pauli mentem patet ex ipsius Epistola ad Romanos cap. 7. ubi hæc habebat. *Nam peccatum, occasione accepta per Mandatum, seu per Legem, seduxit me, & per illud occidit. Itaque Lex quidem sancta, & Mandatum sanctum, justum, & bonum*. Non damnat itaque Apostolus Legem Mosaicam, quam potius fatetur esse bonam, justam, & sanctam, sed perstringit vitium quorundam carnalium Judæorum, qui, occasione accepta cognitionis peccati per Legem, excitabantur, stimulante cupiditate, ad peccandum, vel qui perfectioni Legis non respondebant, vel qui Lege abutebantur contra scopum & finem Legis, vel qui non distinguebant id, quod temporaneum esse debebat in Legge, ab eo, quod in ea debuit esse perpetuum. Præterea, Apostolus Paulus in his, quæ citasti, locis, vult solum ostendere, Legem Mosaicam non habuisse ex se vim conferendi veram justitiam, seu dandi gratiam sanctificantem. Hinc Epist. ad Galatas cap. 3. v. 11. ait: *Quoniam ex Lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia Justus ex fide vivit, Lex autem non est ex fide*. Rursus ibidem v. 21. inquit; *Si enim data esset Lex, quæ posset vivificare, vere ex Lege esset justitia, sed concludit Scriptura omnia sub peccato ut promissio ex fide Jesu Christi daretur credentibus*. Et ad Romanos cap. 5. dicit: *Quia ex operibus Legis non justificabitur omnis caro coram Deo, per Legem enim cognitio peccati*. Id igitur discriminis est, juxta Apostolum Paulum inter Legem Veterem, seu Mosaicam, & Legem novam, seu Evangelicam, quod Lex Vetus præcipiebat tantum, non permittebat, nec vi sua gratiam dabat, ut impleteret amore, quia per eam non dabatur Spiritus Sanctus, qui est principium amoris. Lex etiam Vetus jubebat, non ex se juvabat, peccatum puniebat, non ex se tollebat; exigebat, non dabat; onerabat, non roborabat; erat Lex timoris, non amoris, multaque, propter Hebræorum cordis durtitiam tolerabat, quæ erant imperfecta, sicut libellum repudii, polygamiam, pœnam talionis, &c. Ast, Lex Nova, seu Evangelica, & præcipit, & promittit, & jubet, & roborat; exigit, & adjuvat, dat quod exigit, seu spiritum non servitutis in timore, sed adoptionis filiorum Dei, ut ait Apostolus Epist. ad Romanos cap. 8. indeque Lex Nova appellatur Lex amoris: *Hæc est* (inquit S. Augustinus cap. 17. libri contra Adimantum) *brevissima & apertissima differentia duorum Testamentorum, timor, & amor; illud ad hominem veterem,*

hoc ad novum hominem pertinet. Explanata sat superque Apostoli Pauli mente, nunc duos e diametro oppositos, circa Legem Mosaicam errores, oculis tuis subjiciam, a quibus perinde cavere debes. Primus error est *Pelagii*, ejusque Discipulorum, qui, Legem Mosaicam nimium extollentes, asserunt, justos, qui vixerant ante Legem Evangelicam, justitiam, seu morum sanctitatem, & salutem eternam fuisse consecutos non per fidem in Christum venturum, sed vi Legis Mosaicæ, quæ gratiam sanctificantem eis conferebat: *Agnosceamus hæresim vestram* (sic Pelagianus alloquitur *S. Augustinus* lib. 2. Operis imperfecti contra *Julianum*): *desinuit enim Pelagius, quod non ex fide Christi antiqui vixerunt justis*. Sed hic Pelagianorum error proscriptus est in Synodo Diospolitana, & ab Apostolo *Paulo* c. 2. v. 16. *Epist.* ad Galatas fuit præfatus his verbis: *Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus Legis, nisi per fidem Jesu Christi: Et nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus Legis; propter quod ex operibus Legis non justificabitur omnis caro*. Et v. 21. ejusdem capituli: *ait: Non abscio gratiam Dei. Si enim per Legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est*. Alter error, circa Legem Mosaicam, eorum est, qui docent, Legem Mosaicam ad irritandas magis cupiditates, quam ad illas coercendas idoneam fuisse: Deum illos omnes, qui sub Legem Mosaicam vixerunt, reliquisse in impotentia observandi Legem. Denique, *Mossem*, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores Legis Mosaicæ nullum Deo dedisse filium, sed solum effecisse mancipia per timorem. Hujus erroneæ doctrinæ præcipui assertores ac patroni fuerunt *Didericus Erasmus*, & *Paschasius Quesnellus*, quorum prior nonnullas protulit Propositiones, quas hic inferam cum Censura, quam sacra Facultas Parisiensis in eas tulit die 17. mensis Decembris anni MDXXVII. & quæ extat Tomo IX. ejusdem *Erasmii* Operum postremæ Editionis Lugduni Batavorum anni MDCCVI. a pag. 815. usque ad pag. 954. Alter vero Scriptor, seu *Paschasius Quesnellus*, aliquot itidem circa Legem Mosaicam propositiones, quas hic etiam referam, docuit, quæ a *Clemente XI.* Pontifice Maximo, in Constitutione, quæ incipit, *Unigenitus Dei Filius*, quæque data est die 8. mensis Septembris. anni MDCCXIII. proscriptæ sunt. Ordinat autem a Propositionibus *Erasmii*, quarum prior hæc est:

*Cum Lex terrorem incuteret potius quam amorem, quid supererat, nisi posteaquam per Legem didicerunt homines se peccatis obnoxios, nec potuisse ab his temperare; simulque scirent Dei severi Vindicis, judicium neminem posse effugere, nisi ut trepidarent, horrerent, ac desperarent. Quis autem amare potest, quem horret? Hæc propositio, quæ inter multas *Erasmii* Propositiones a sacra facultate Parisiensi confixas est ordine 24. excerpta est e *Paraphrasi Erasmii* in cap. primo, Evangelii Sancti *Marci*.*

Censura sacre Facultatis Parisiensis.

Hæc propositio innuens, homines Veteris Legis non potuisse vitare peccata, & magis induci per Legis cognitionem ad desperationem, quam ad amorem, est injuria Legi & Legislatori Deo. Tradidit enim Dominus Legem, non per quam perirent homines, sed justificarentur (idest, illi, qui habentes fidem in Christum venturum, Legem observabant) juxta illud Apostoli: (*Ad Rom. cap. 7.*) *Lex quidem sancta & Mandatum justum*. Et illud *Leviticus*: (*Levit. c. 18.*) *Custodite Leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Neque enim Deus ad impossibile obligavit per Legem Mosaicam, cum non possit esse injustus*.

Propositio secunda, quæ in Censura Facultatis Parisiensis est ordine 25. excerpta est ex *Paraphrasi Erasmii* in cap. 1. Evangelii *S. Marci*.

Lex Moysis umbris, victimis, ac terroribus fecit Hypocritas.

Censura facultatis Parisiensis.

Hæc Propositio rursus Legi Mosaicæ contumeliosa est, & ipsi Deo, qui hujusmodi umbras, victimas, & ceremonias Legis instituit; quæ sua institutione ad bonum inducebant, & veritatem figurabant Novæ Legis.

Propositio tertia, quæ in Censura Facultatis Parisiensis est ordine 26. deprompta est ex *Paraphrasi Erasmii* in caput 6. *Epist.* ad Romanos.

Lex cupiditates irritabat, potius quam coercerat.

Censura Facultatis Parisiensis.

Hic non convenienter usus est Scriptor officio *Paraphrastæ*. Quandoquidem Lex de se potius coerceret cupiditates, quam irritabat. Non enim data est Lex a Deo ad incitandum homines in peccata, sed ad cohibendum: alioqui non esset sancta neque justa.

His *Erasmii* Propositionibus, a sacra Facultate Parisiensi anno MDXXVII. damnatis, affines sunt aliquæ Propositiones *Quesnelli* circa Legem Mosaicam, quas una cum aliis ejusdem Scriptoris Propositionibus *Clemens XI.* Summus Pontifex, anno MDCCXIII. defixit in sua Constitutione, quæ incipit: *Unigenitus Dei Filius*, &c.

Propositio *Quesnelli*, quæ, inter centum & unam Propositiones, a *Clemente XI.* damnatas, est ordine sexta:

Discrimen inter fœdus Judaicum & Christianum,

num, est, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum Legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotentia: in isto vero Deus peccatori dat quod jubet, illum gratia sua purificando.

Hæc *Quesnelli* Propositio, quatenus asserit, homines, qui erant sub Lege Mosaica, relictos fuisse a Deo in impotentia observandi Legem, coincidit cum prima Propositione *Erasmii*, qui item docebat, homines, sub Lege Mosaica, peccatis obnoxios, non potuisse ab illis se temperare, & ideo fuit jure merito damnatus a sacra Facultate Parisiensi, quia, ut ait celeberrima illa Academia in sua Censura: *Neque enim Deus ad impossibile obligavit per Legem Mosaicam, cum non possit esse injustus*. Porro, injustus fuisset Deus, si illis imponendo obligationem adimplendi Legem Mosaicam, eos tamen reliquisset in impotentia observandi Legem, hoc est, si non eis contulisset, vel saltem, non obtulisset gratiam, qua præcepta Legis Mosaicæ ipsis redderentur possibilia. Quamvis certum sit, Deum multis carnalibus Judæis, qui gratis illis, sibi a Deo collatis, vel oblati, quibus Legis Mosaicæ præcepta reddebantur eis possibilia, propria malitia & cupiditate resistebant, justo judicio denegasse ulterius auxilium, seu per se efficacem, necessarium ad actualem observationem præceptorum Legis Mosaicæ, quodque Deus ex se paratus erat illis conferre, nisi illi, propria malitia & dominante cupiditate, gratis illis sibi a Deo collatis, vel oblati, quibus præcepta Legis Mosaicæ reddebantur eis possibilia, obicem & impedimentum data opera posuissent. At, in hac denegatione auxiliorum per se efficacium, respectu quorundam carnalium Judæorum, non est constituendum discrimen inter fœdus Judaicum & Christianum, quemadmodum *Erasmus* & *Quesnelli*, persuadere voluerunt. Nam Deus etiam Christianis, qui sunt in statu Legis gratiæ & Evangelicæ, quique gratis illis a Deo sibi vel concessis, vel oblati, per quas præcepta Legis Evangelicæ redduntur eis possibilia propria malitia & astuante cupiditate reluctantur, justo judicio denegat gratias per se efficaces ad actualem observationem præceptorum Legis Evangelicæ necessarias, quas tamen Deus de suo bonus, ut inquit *Tertullianus*, paratus esset illis conferre, nisi ipsimet sua malitia & effervescentis cupiditatis vitio obfisterent illis gratis, quas Deus ipsis largitur, vel offert, & per quas fiunt eis possibilia præcepta Legis Evangelicæ. Et isti sunt, qui, sicut ait Scriptura Sacra, *rebelles sunt lumini*, & dicunt Deo: *Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*. Jure itaque optimo utraque *Erasmii* & *Quesnelli* propositio damnata est, quia, ut docet *Sanctus Thomas* 1. 2. quæst. 98. artic. 2. ad 4. Quamvis *Lex Vetus non sufficeret ad salvandum homines, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum Lege per quod salvari poterant, scilicet fides Mediatoris, per quam justificati sunt antiqui Patres*. . . . Et sic Deus non desiciebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia.

Altera Quesnelli Propositio, quæ inter centum & unam Propositiones, a Clemente XI. proscripta, est ordine sexagesima quinta.

Moses, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui sunt, absque eo quod ullum Deo dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

Hæc Propositio *Quesnelli* justa de causa Vaticano protrita fuit fulmine. Una quippe est omnium sanctorum Patrum sententia, *Mossem, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores Veteris Legis, expressam & explicitam habentes fidem in Jesum Christum, verum Messiam, ac Liberatorem a Deo promissum, pertinuisse ad Ecclesiam Christi, & jam non nomine, sed re ipsa fuisse Christianos*. Ecce igitur non Deo dederant, antequam morerentur, ullum filium, & non effecerunt nisi vilia mancipia per timorem? Præterea, constat *Mossem* & *Prophetas*, qui *Jesu Christi, veri Messie, prædixerunt adventum, induxisse multos Israelitas, qui jam per Legem cognoscebant se esse peccatores (Per Legem enim, ut inquit Apostolus in Epist. ad Romanos cognitio peccati)* ut intelligerent, sibi opus esse Salvatore, seu *Jesu Christo*, in eum crederent, ejus adventum ardentibus votis & precibus desiderarent, atque sicut docet *S. Thomas* loco mox a me laudato in responsione ad 3. Argumentum, *recurrerent ad auxilium gratiæ ejus*. Quis autem dicat, ejusmodi Israelitas, sic a *Mosse*, & *Prophetis* instinctos, per fidem, quam habebant, in Christum venturum, justitiæ dono præditos, adeoque jam pertinentes ad Ecclesiam Christi, fuisse tamen vilia dumtaxat timoris mancipia; & non vere filios, Christo Salvatore nostro, per fidem & charitatem adhærentes. Fateor quidem ultro, Legem Mosaicam non habuisse vim justificandi, sed dico, illam eo tendisse, ut Judæi, cognoscentes per Legem se esse peccatores, suæ infirmitatis conscii sibi bique diffisi, ad gratiam confugerent, opem Salvatoris, a quo solo sanari, & veniam peccatorum consequi poterant, implorarent. Non secus ac si Medicus alicui ægroto, qui sibi sanus videretur, præscriberet, ut quotidie mille passus ambularet, eo fine, ut statim ac virium suarum imbecillitatem cognoverit, Medico se curandum ac sanandum committat. Addo etiam, hanc Propositionem *Quesnelli* in eundem recidere sensum, a sacra Facultate Parisiensi proscripta, hisque verbis concepta: *Lex Moysis umbris, victimis, ac terroribus fecit hypocritas*. Si plura desideres, legis *S. Thomam* lectione 8. in cap. 3. Epistolæ *Pauli* ad Galatas, ubi explicat, quo pacto Lex Mosaicæ non obicit gratiæ, nec sit contra promissa Dei, sed fuerit Pædagogus noster in Christo, sicut ait *Apostolus Paulus*. Præcipuum dumtaxat rationem, qua nititur Angelicus ille Doctor, hic describam: *Lex, sunt verba S. Thomæ, obsequitur promissis Dei in generali quantum ad duo. Primo, quia manifestat peccata, Epist. ad Rom. cap. 3. Per Legem cognitio peccati. Deinde, quia manifestat infirmitatem* humana-

humanam, in quantum homo non potest vitare peccatum, nisi per gratiam, quae per Legem non datur. Et sicut infirma duo, scilicet cognitio morbi, & impotentia infirmi multum inducunt ad querendum Medicum: ita cognitio peccati & propriae impotentiae inducunt ad querendum Christum. Sic ergo Lex obsecuta est gratiae, in quantum praebeat cognitionem peccati, & experientiam propriae impotentiae. Et ideo dicit Apostolus, SCRIPTURA, id est, Lex scripta, CONCLUSIT, id est, tenuit inclusos Judaeos SUB PECCATO, id est, ostendit eis peccata, quae faciebant, sicut ait Apost. cap. 7. Epist. ad Romanos: concupiscentiam nesciebam &c. Item Lex conclusit Judaeos sub peccato, quia, veniente Lege, sumpservit occasionem peccandi, ut ait Apostol. ad Rom. cap. II. Conclusit Deus omnia in incredulitate, &c. Et hoc ideo, ut homo quaereret gratiam. Et ideo dicit Apostolus: UT PROMISSIO, id est gratia repromissa, daretur non solum Judaeis, sed omnibus credentibus, quia illa gratia poterat liberare a peccatis, & haec gratia est ex fide Jesu Christi. Quid, sodes, hoc egregio S. Thomae ratiocinio ad stabilendum discrimen, quod intercedit Judaicum foedus inter & Christianum, clarius ac solidius dici potest?

D. Hoc unum S. Thomae ratiocinium, ad constituendum discrimen, quod est foedus Judaicum inter & Christianum, instar omnium argumentorum esse debet, planaque sufficit ad refellendos errores, quorum mox meministi, & in quibus oppugnandis insudarunt, ac multum operae nuperime posuerunt aliquot Theologi. Missis igitur Erasmi, & Quesnelli circa discrimen, quod est foedus Judaicum inter & Christianum, erroribus; nunc sub finem hujusce nostri Colloquii, in quo generatim de Moyse, de Lege, quam dedit Hebraeis, quorum subinde Legislator fuit, & de libris, quos conscripsit, sermonem habuimus, unum dumtaxat proponam Dubium, quod spectat integritatem quinque librorum Moysis, videlicet Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum, & Deuteronomii, qui Pentateucho continentur. Cum enim isti libri fuerint exarati a Moyse, qui, sicut superius ostendisti, omnes Gentium Scriptores, Philosophos, Poetas, Oratores, & Historicos, antiquitate superavit, scire vellem, an, & quomodo hi libri Moysis in tam longa saeculorum serie, ac tanta vicissitudine temporum puri & integri ad nos pervenerint? vel an temporum injuria, & odio Judaeorum in Christianos, fuerint data opera corrupti & interpolati, in his praesertim vaticiniis, quae a Moyse de adventu Jesu Christi, veri Messiae, fusa esse, paulo ante commonstrasti?

M. Sunt, sat scio, nonnulli moderni Scriptores, qui asserunt, quemdam famosum apud Judaeos Rabinum, dictum Akibab, qui sub Hadriano, Imperatore, seu in secundo Ecclesiae vivebat saeculo, de industria ex Chronologia Patriarcharum, qui vixerunt ante & post Diluvium, expunxisse mille ac quingentos ferme annos. Qua facta annorum detractio, ajunt isti Scriptores, accidit, ut Chronologia Patriarcharum primae & secundae Aetatis, quae extat nunc in Pentateucho Moysis, seu in libro Genesis, sit corrupta, &

contractior mille & quingentis annis calculo Ixx. Interpretum. Verum, quia hanc modernorum Scriptorum sententiam tam in Colloquiis nostris in historia primae & secundae Aetatis, quam in Dissertatione quinta Tractatus, quem edidi, De Mysteriis & annis Jesu Christi, pluribus momentis, falsi convici, supervacaneum omnino esset in ea operosius confutanda hic diutius immorari. Contra igitur alios quosdam recentiores itidem Scriptores probandum breviter suscipio, Judaeos nec voluisse unquam adulterare libros Moysis, nec potuisse etiam illos corrumpere, tametsi ex malitia, vel odio in Christianos perciti, id sacrilegii, attentare voluissent. Et sane, Judaeos nunquam voluisse contaminare libros Moysis patet ex duplici potissimum capite. Primo, quia eadem vaticinia, quae de venturo Messia, cecinit Moyses; vel jam ab aliis fusa retulit in suo Pentateucho, quaeque Apostoli & sancti Patres priorum Ecclesiae saeculorum citarunt ad probandum Jesum Christum esse verum Messiam a Moyse praedictum, haec, inquam, de venturo Messia vaticinia reperiuntur etiamnum pura, integra, & illibata in Pentateucho Moysis. Nec ea vaticinia in dubium revocant Judaei, tametsi, ne fateri cogantur, Jesum Christum, quem in Crucem egerunt, esse verum Messiam, a Deo in libris Moysis promissum, sese misere torquant, atque in omne latus sese vertant, quo illis vaticiniis tenebras offundant, illaque sinistris, detortis, ac violentis adhibitibus interpretationibus eludere possint. Si ergo dixerint aliqui, inquit S. Hieronymus Commentario in cap. 6. Isaiae, post adventum Domini Salvatoris, & praedicationem Apostolorum, libros Hebraeos fuisse falsatos, cacinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangelista, & Apostoli testimonia protrulerint, ut Judaei postea falsaturi erant. Praeterea, Judaeos major librorum Moysis tenebat Religio, quam ut illos vel ex malitia, vel ex odio Christianorum depravare voluerint. Sic enim S. Justinus, Martyr, in suo Dialogo cum Tryphone, Judaeo, de mutilatione Scripturae Sacrae, cujus Auctores fuerant Principes Judaeorum, inducit eundem Tryphonem, his verbis respondentem: Incredibilis videtur res illa, incredibilis, inquam, profecto videtur, horribilius siquidem est Vituli fabricatione, quam in terra deserta facere manna expleti (Judaei) aut liberis mactatis Daemonibus, aut Prophetarum ipsorum occisione. Eandem erga omnes libros sacros religionem omnium Judaeorum animis infudisse, ita ut millies potius mori, & membratim discerpi maluissent, quam ut his quidpiam adderent, aut detraherent, testantur Josephus & Philo, Hebraei: idque facile colligitur ex libris, quos Judaei ediderunt, ut libros sacros ab omni errore servarent immunes, praesertim ex insigni illo Opere, quod Massoram, id est, Criticam Sacram, appellant, fuitque adornatum a peritissimis Scholae Tyberiadis Rabinis, ut puram Scripturae Sacrae lectionem possent semper Judaei sartam tectam custodire, & ex libro Sopherim, seu Scribarum, in quo pene innumera traduntur praeccepta, ad rectam sacrorum librorum descriptionem necessaria, ne quid videlicet vel levissimi erroris in eos temporum injuria obrepere possit, sicut videre est apud

Joannem Morinum, Congregationis Oratorii Presbyterum, cap. 6. *Exercitationis* 12. lib. 2. de *Hebraei, Graecique Textus sinceritate*, apud etiam *Richardum Simonium*, ejusdem Congregationis Presbyterum, in *Disquisitionibus Criticis*, & apud *Vvaltonum* in *Apparatu Biblico*, Proleg. 8. qui de hoc libro *Sopherim* late ac erudite tractarunt. Hæc igitur si expendantur momenta; liquebit profecto, Judæos nunquam voluisse libros Moysis, aliosque Scripturæ Sacræ libros, quos penes se habebant, corrumpere, sed illos potius a tam immani scelere vehementer abhorruisse, nihilque tam cordi accuræ semper habuisse, quam ut libros Moysis, quem, ceu Legislatorem suum, summa veneratione prosequerentur, aliosque libros sacros, quos suo Canonis adscriptos habebant, summa adhibita diligentia ad feram usque posteritatem intactos atque illibatos transmitterent. Sed, ut dem, voluisse Judæos, odio in Christianos impulsos, mutilare libros Moysis, contendere tamen, illos tam sacrilegum consilium executioni mandare nunquam potuisse. Primo, quia incredibile profus est, Judæos, qui, post Urbis Hierusalem destructionem, factam a *Tito*, filio *Vespasiani*, Imperatoris, per totum, qua late patet, Orbem fuerunt dispersi, in depravationem librorum Moysis, & aliorum Scripturæ concordibus votis & animis ita conspirare potuisse, ut nullus tam execrando sceleri intercedere, nullus reclamare ausus fuerit, præsertim cum apud Judæos essent variorum Sectarum, videlicet Rabbanistarum, Karaitarum, Samaritanorum, Phariseorum, Sadduceorum, qui sese mutuo & implacabili odio insectantes, huic sacre legæ Codicum sacrorum interpolationi consentire renuissent. Secundo, Christiani, qui hanc Judæorum in violandis sacris Codicibus temeritatem facile rescire potuissent ab illis Judæis, qui, teste *Eusebio* in *Hist. Eccles.* a Judaismo ad Christianos, confugiebant, confestim in Judæos insurrexissent, palamque ostendissent ex illis Exemplaribus Hebraicis, quæ penes se habebant, vel in suis Bibliothecis asservabant, sacros Codices interpolatice Judæorum manu fuisse aut ex malitia, aut invidia, vitiatos, adulteratos, & mutilatos. Quod tamen nunquam fecerunt Christiani, sed potius, ut antea dicebamus, Judæos tanquam Scripturæ Sacræ librorum caparios nostros, & fidissimos custodes, laudarent. Tertio, nulla ratione verosimile sit permisisse Deum, ut Judæi falsarent & immutarent libros Moysis, aliosque Scripturæ Sacræ Codices, quos a sacris Scriptoribus exarari voluit, ut ex his fontibus omnes Gentes, depulsa Idololatriæ caligine, salutaris sapientiæ haurirent aquas, & veræ Religionis documentis imbuerentur. Addo etiam, sanctum Hieronymum, in nova, quam lucubravimus, Scripturæ Sacræ Versione, Textum Hebræum, velut incorruptum, esse sectatum, & Patres Concilii Tridentini authenticam declarasse, suoque calculo appro-

basse Editionem vulgatam, quæ ad amissum respondet Textui Hebræo, tam in Pentateucho Moysis, quam in aliis sacris Veteris Testamenti Libris. Cæterum, quamvis ipse constanter doceam, Judæos summopere semper cavisse, ne quis error Pentateuchum Moysis, aliosque sacros Veteris Testamenti Libros progressu temporis pervaderet, ac subinde Textum Scripturæ Sacræ originarium, videlicet Hebraicum, in his, quæ ad fidem & mores spectant, esse etiamnum purum, integrum, nullaque labe contaminatum; non inficior tamen, vel temporis injuria, vel Scribarum negligentia irrepisse in Textum Hebræum Pentateuchi Moysis, & aliorum Veteris Testamenti Librorum, errata quædam & leviora menda, sicut post *Bellarminum*, & *Melchiorum Canum*, evincit *Vvaltonus* in *Apparatu Biblico* ad *Biblia Polyglotta Londinensia*, Prolegom. 7. Non eo etiam inficias, fuisse multos Rabbinos, qui ineptas planeque nugatorias tradiderunt Scripturæ Sacræ interpretationes, immo & aniles fabulas proprio Marte excogitasse, quæ postea Talmudi tam Babylonico, quam Hierosolymitano insertæ fuerunt. At sinistras illas interpretationes, vanaque commenta & deliria, cum Rabbini in sacros Codices non intruserint, nulla ratione dici posse existimo, eos de industria, & ex odio Christianorum in sacrorum Codicum depravationem certatim conspirasse. Hæc, quæ haftenus diximus; de antiquitate, revelatione, veritate, integritate, & auctoritate Librorum Moysis, necnon de discrimine, quod est Legem Mosaicam inter & Legem Evangelicam, tibi abunde sufficere debent ad habendam generalem notitiam Librorum & Legis Moysis; specialem vero notitiam rerum, quæ continentur in Pentateucho Moysis, vel quas complectitur Lex Mosaica, dabimus, auxiliante Deo, in nostris Colloquiis in *Histariam quartæ Mundi Ætatis*.

D. Plene, juxta ac dilucide, in hoc Colloquio retulisti Patriarcharum tertiarum Mundi Ætatis Gesta, necnon eorum Scripta, in quibus Jesu Christi, veri Messiae, adventum prædixerunt. Superest nunc, ut, sub finem nostri Colloquii, annos Patriarcharum tertiarum Mundi Ætatis, quæ incipit a vocatione *Abrahami*, & protenditur usque ad profectionem Israelitarum ex Ægypto, juxta accuratorem Chronologiam, digeris ac disponas, atque eorum Gesta, compendiose descripta, juxta seriem Chronologicam annorum a creatione Mundi referas.

M. Tuæ utilitati consulturus, Tabulam Chronologicam hic subijciam, in qua annos & gesta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi Ætate usque ad exitum Israelitarum ex Ægypto, connectam cum annis Mundi, qui interfluxerunt a vocatione *Abrahami*, a qua initium ducit tertia mundi Ætas, usque ad Israelitarum ex Ægypto profectionem, in qua eadem Mundi Ætas finem habet.

TABULA CHRONOLOGICA,

In qua Anni & Gesta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi Etate, connectuntur cum annis Mundi, qui effluxerunt a vocatione Abrahami, a qua tertia Mundi Etas sumit exordium, usque ad Israelitarum ex Aegypto egressionem, in qua desinit eadem Mundi Etas.

Ab anno a creatione Mundi
MMLXXXIII.
quo contigit vocatio Abrahami, & cepit tertia Mundi Etas, usque ad annum a creatione Mundi
MMXCIV.

Patriarcha *Abrahamus* anno a creatione Mundi 2083. annos natus septuaginta quinque, vocatus est a Deo, & exivit ex *Haran*, eique promisit Deus, nasciturum ex ipsius femine Messiam, & daturum illi Terram Chanaan, in quam relicta cognatione sua, iussu Dei venit cum *Sara*, uxore sua, & *Loth*, fratris sui filio. *Loth* a patruo suo *Abrahamo* separatur, & sese recepit in urbem Sodomæ. Venit postea *Abrahamus* in Hebron. Quatuor Reges superat. A *Melchisedechno* benedicitur. Renovavit Deus promissionem *Abrahamo* de prole, eique iussit, ut carnem suam, & omnis masculini sexus, circumcideret in signum Fœderis, quod cum eo pepigit. Futuram posteritatis suæ annorum 400. peregrinationem, servitutem, & afflictionem (hoc est, per ducentos, & quindecim annos in Terra Chanaan, & per ducentos, & quindecim alios annos in Aegypto) a Deo docetur. *Loth*, nepos *Abrahami*, ab Angelo Sodomis ereptus, ac sospes, & incolumis e Sodomorum urbe evasit, antequam, ob nefariam suorum incolarum libidinem, hæc civitas igne cœlesti consumpta esset. Uxor autem *Loth*, quod contra Angeli præceptum, muliebri curiositate ducta, respexisset post se, confessum versa est in statuum falis.

Ab anno a creatione Mundi
MMXCIV. usque ad annum Mundi
MMCXLVIII.

Abrahamus anno a creatione Mundi 2094. ex *Agar*, ancilla sua, quam in uxorem duxerat, genuit *Ismaelem*, a quo originem habent Populi, dicti *Ismaelita*. Sed hunc filium, una cum matre *Agar*, iubente Deo, domo sua expulit *Abrahamus*, postquam ei, centesimum annum agenti, anno a creatione Mundi 2108. ex *Sara*, ipsius conjuge, natus est, juxta divinas promissiones, *Isaacus*, ex cuius femine proditurus erat Messias. Hunc filium *Isaacum* annos natum viginti quinque, Deus, volens *Abrahami* explorare fidem, & obedientiam, imperavit ei, ut mactaret anno a creatione Mundi 2133. Sed dum *Abrahamus* ad filii sui *Isaaci* mactationem sese accingeret, jamque ad eum immolandum gladio armatam manum extendere, ab Angelo prohibitus est ne faceret. *Sara*, uxor *Abrahami*, & mater *Isaaci*, e vivis excessit anno a creatione Mundi 2145.

Anno a creatione Mundi
MMCXLVIII.

Abrahamus, anno Mundi 2148. filio suo *Isaaco*, nato annos quadraginta, uxorem dedit, nomine *Rebeccam*, filiam *Bathuelis*, qui ex *Nachore*, fratre *Abrahami*, ortum ducebat.

Anno a creatione Mundi
MMCLXVIII.

Rebecca, post viginti annos sterilitatis a contracto matrimonio cum *Isaaco*, enixa est gemello partu *Esau*, & *Jacobum* anno Mundi 2168. Quibus in utero ipsius, antequam nascerentur, colluctantibus, *Rebecca*, mater, a Deo, quem consuluerat, responsum accepit, duarum dissidentium Gentium Auctores ex ipsius utero prodituros.

Anno a creatione Mundi
MMCLXXXIII.

Abrahamus, centum septuaginta quinque annos natus, mortuus est in senectute bona anno Mundi 2183.

Ab anno a creatione Mundi
MMCCXLV.
usque ad annum Mundi
MMCCLXII.

Jacobus, filius *Isaaci*, fratri suo, majori natu, suadente matre *Rebecca*, benedictionem patris *Isaaci*, senio jam caligantis, subripuit anno Mundi 2245. & hac de causa, ut iram fratris sui *Esau*, quam in se concitaverat, declinaret, fugam arripuit, & ad *Laban*, avunculum suum, fratrem videlicet *Rebecca*, sese contulit. Quo in itinere vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælum, Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam. Appellus *Jacobus* domum *Labani*, postulavit ab eo *Rachelem*, filiam ejus, ut eam sibi matrimonio copularet. Annuit quidem *Laban*, sed, per fraudem loco *Rachelis*, nocte in lectum

Jacobi

Jacobi submisit *Liam*, sororem *Rachelis* natu maximam, quam uxorem ducere coactus est *Jacobus*, qui postea tamen, *Rachelem*, quam impense diligebat, in uxorem accepit, & ex utraque sorore, atque ex earum ancillis, nimirum ex *Bala* & *Zelpha*, quas itidem sibi matrimonio junxit, suscepit duodecim mares filios, qui fuerunt Patriarchæ duodecim Tribuum Israel.

Beneficia, quibus Deus *Jacobum*, toto eo tempore, quo apud *Laban* socrum suum, mansit, curam ipsius gregis habendo, abunde cumulavit, moverunt invidiam *Laban*. Quo factum est, ut *Jacob* ex ædibus *Laban*, una cum uxoribus suis, & prole, & gregibus capessiverit fugam. In itinere luctatus est cum Angelo, & prævaluit, indeque dictus ISRAEL, hoc est, prævalens Deo, cujus personam referebat ille Angelus. In patriam quoque revertens *Jacobus*, fratrem suum *Esau*, quem obvium in itinere habuit, muneribus, obsequiis, & officiis placavit.

Simeon & *Levi*, filii Patriarchæ *Jacobi*, ob raptum, & stuprum illatum vi forori suæ *Dinæ*, omnes ad unum Sichemitas injuste trucidant. *Rachelem*, dilectam conjugem suam, *Jacobus* amisit, quæ in partu, id est, postquam enixa esset *Beniaminum*, e vivis sublata est. Filii Patriarchæ *Jacobi*, agrè admodum ferentes, quod *Josephus*, frater carior patri, in eum insurrexerunt, eumque per summam perfidiam vendiderunt mercatoribus, a quibus ductus est in Ægyptum, ibique servivit *Putiphari*, Præposito Cubiculariorum *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis. *Josephus* natus erat annos septemdecim, quando captivus fuit asportatus in Ægyptum anno a creatione Mundi 2276. *Isaacus* pater *Jacobi*, annos natus centum octoginta, mortuus est anno Mundi 2288. *Josephus* in Ægypto serviens *Putiphari*, de vi illata pudicitie uxoris heri sui ab eadem uxore, cujus libidini constanti animo obstiterat, falso accusatus, in carcerem conjectus est, in quo postquam per triennium mansisset, seque sagacem somniorum interpretem probasset, in Aulam *Pharaonis*, annos natus triginta, accitus est, ut interpretaretur somnium illius Ægyptiorum Regis anno a creatione Mundi 2289. hoc est, 13. annis, postquam venditus a fratribus suis, ductus est in Ægyptum. Declaravit autem *Josephus* somnio Regis *Pharaonis* portendi, fore post septem annos fertiles, famem, quæ per totidem annos erat duratura. Rex *Pharao*, fidem habens verbis *Josephi*, curavit, ut per spatium septem fertilium annorum ingens undequaque colligeretur frumenti copia, & huic negotio, totiusque Imperii Ægyptiorum regimini *Josephum* præfecit. Post transactos septem fertilitatis annos, ubi obtigerunt anni steriles, quoniam aliis in Regionibus non suppetebat frumentum, & maxima grassabatur fames, coacti sunt fratres *Josephi* descendere in Ægyptum, quos primum, ceu viros sibi omnino ignotos, & Ægypti exploratores excepit *Josephus*, sed tandem se illis manifestum fecit, patremque suum cum tota familia ad se in Ægyptum accersivit anno a creatione Mundi 2298. Habitavit autem *Jacobus* in Ægypto, seu in Terra Gessen, & possedit eam, & multiplicatus est nimis, & in ea vixit annis septemdecim; natusque annos centum quadraginta septem, mortuus est anno a creatione Mundi 2315. Moriens Patriarcha *Jacobus*, celebre edidit vaticinium de tempore, quo oriturus esset Messias, quod in Jesu Christo fuit omni ex parte adimpletum. *Josephus* etiam, filius Patriarchæ *Jacobi*, postquam in Ægypto præfuisse annis 80. migravit ex hac vita anno a creatione Mundi 2369. cum expleisset centum, & decem annos vitæ suæ. Posteriores autem Patriarchæ *Jacobi*, sic in Ægypto propagati sunt, ut, post ducentos, & quindecim annos, per quos manserunt in Ægypto, plusquam sexcentum mille numerarentur animæ, prognatæ e familia *Jacobi*, qui in Ægyptum cum septuaginta dumtaxat animabus advenerat. Hæc Israelitarum in Ægypto multiplicatio invidiam Ægyptiorum illis constavit, & defuncto Ægyptiorum Rege, cui *Josephus* placebat, tam duram servitutem deinceps experti sunt Israelitæ, ut, labentibus annis, Rex Ægypti, *Pharao* dictus, ferale

Ab anno a creatione Mundi
MMCCCLXII.
usque ad annum
MMCCCLXXII.

Ab anno a creatione Mundi
MMCCCLXXII.
usque ad annum
Mundi
MMDXIII. quo
Moses Israelitas
eduxit Ægypto.

ferale promulgavit Edictum, quo jubebat, ut omnes Hebræorum pueruli; recens nati, projicerentur in flumen, ne ad ætatem adultam pervenire possent. Tunc in Ægypto anno post obitum *Josephi* sexagesimo quarto, anno autem a creatione Mundi 2433. natus est *Moyfes*, ita appellatus, quod ex aquis, quibus a parentibus fuerat expositus, eductus sit ministerio filie Regis Ægyptiorum. *Moyfes*, ubi adolevisset, Aulam Regiam, in qua fuerat educatus, contemnens, fugit in solitudinem, ubi a Deo, qui eum in rubo ardenti alloquebatur, jussus est Populum Hebræum ex Ægypto liberare. Hoc Dei Mandatum *Moyfes*, una cum fratre suo *Aarone*, in virtute multorum prodigiorum significavit *Pharaoni*, Ægyptiorum Regi, a quo tamen, utpote in malo maxime obdurato, nonnisi post decem plagas, quas Deus per *Moysem* toti Ægypto inflixit, Hebræi tandem aliquando dimissi sunt, ut eo properarent, quo illos per *Moysem* vocabat Deus. Pridie autem quam ex Ægypto proficiscerentur Hebræi, jussit illis *Moyfes*, ut macerarent Agnum, ejusque sanguine aspergerent ostia sua. Angelus exterminator, qui noctu cunctas Ægyptiorum domos pervadens, omnes eorum primogenitos interfecit, ab Israelitis, quorum domos sanguis Agni distinguebat, omnino abstinuit. Sic nos Christiani pretioso sanguine Jesu Christi, qui verus est agnus immaculatus, servamur ab æterna morte, & per aquas Sacramenti Baptismi, quibus mergitur peccatum, ad vitam migramus æternam.

Anno a creatione Mundi MMDXIII. a vocatione *Abrahami* CCCCLXXX.

Moyfes, annos natus octoginta, Israelitas ex Ægypto eduxit, atque in libertatem vindicavit anno a creatione Mundi 2513. A vocatione vero *Abrahami* 430. Israelitas, Duce *Moyse*, ex Ægypto profectos, Rex *Pharao*, mutato consilio, insecutus est, ut illos servituti denuo manciparet, & sicut eleganter ait *Sulpitius Severus* lib. 1. *Historia Sacra*: *furens animi, quo angebatur, ille Rex, tot hominum millia Regno, & Potestati decedere, exercitum prope educit: jamque eminus arma signaque, & portenta patentibus late campis visabantur, cum Hebræis, metu trepidis, & Calum aspectantibus, Moyfes a Deo monitus, percussum virga mare discidit. Ita populo cedentibus in latera aquis, velut in continenti, iter pervium fuit. Nec cunctatus Rex Ægyptius cedentes insequi, mare, qua patebat, ingressus; mox coeuntibus aquis, cum omni exercitu deletus est. Tunc *Moyfes* incolumitate suorum, exitio hostium, virtuteque Dei exultans, Canticum Domino cecinit (quod legitur cap. xv. sacri libri *Exodi*) idemque omnis turba virilis ac muliebris sexus fecit.*

D. Ex ea, quam hic attexuisti, Tabula Chronologica facile intelligo, a vocatione *Abrahami*, quæ contigit anno a creatione Mundi MMLXXXIII. & a qua exordium sumit tertia Mundi Ætas, usque ad Israelitarum ex Ægypto profectionem, quæ accidit anno a creatione Mundi MMDXIII. & in qua desinit tertia Mundi Ætas, interfluxisse annos quadringentos, & triginta, per quos Deus prædixerat *Abrahamo*, posteritatis suæ peregrinationem duraturam, hoc est, posteros *Abrahami*, a tempore Vocationis illius Patriarchæ fore peregrinos in terra Chanaanæ per ducentos, & quindecim annos, illosque postea per alios ducentos, & quindecim annos in Ægypto mansuros, tanquam peregrinos, ante quam possiderent Terram Chanaan, quam Deus *Abrahamo*, ejusque posteris daturum se promiserat, sicut memini, te jam observasse contra nonnullos Scriptores, qui perperam asserunt, Hebræos per quadringentos, & triginta

annos in Ægypto peregrinos, & afflictos fuisse. At, cum bona venia tua dixerim, hora, quæ nunc imminet prandii, nostrum huc usque protraham cogit finire Colloquium. Scis etenim celebratum a *Plutarcho*, Gellioque istud *Catonis* dictum, ex Oratione quadam, qua disuasit Legem Agrariam, quamque sic exorsus est, ut dicat, arduum esse ad *Ventrem* verba facere, qui *careat auribus*. Interpellante itaque fame, domum me recipio, ut post prandium possim facilius præparare ad me proximum Colloquium, in quo de Historia quartæ Mundi Ætatis, quæ ab exitu Israelitarum ex Ægypto initium habet, desinitque in quarto anno Regni *Salomonis*, quo ab eodem Rege jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, disserere incipiemus: *expleto* siquidem *ventre*, sicut vulgari fertur Adagio, *melior est consultatio*, sive ut ait *Plutarchus* lib. 7. *Symposiacion*: *Consultatio tum melior, cum expleveris alvum.*

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI, S E U

QUARTÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ initium habet ab exitu Israelitarum ex Ægypto, & desinit in quarto anno Regni Salomonis, quo ab eodem Rege iacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta.

EBRÆI, inquit eleganter *Lactantius* c. x. libri iv.
 „ *Divinarum Institutionum*, ex Ægypto egressi in
 „ solitudine multa mirabilia viderunt. Nam cum
 „ sitim paterentur, ictu virgæ rupe percussa, pro-
 „ filiiit fons aquæ, populumque recreavit. Quo
 „ rursusefuriente, cælestis alimenti pluvia descen-
 „ dit, quin etiam coturnices in castra eorum ven-
 „ tus induxit, ut non modo pane cælesti, sed etiam instructio-
 „ ribus epulis saturarentur. Pro his tamen divinis beneficiis ho-
 „ norem Deo non reddiderunt, sed depulsa jam servitute, jam
 „ siti, fameque deposita, in luxuriam prolapsi ad prophanos
 „ Ægyptiorum Ritus animos transtulerunt. Cum enim *Moyse*s,
 „ Dux eorum, ascenderet in montem, atque ibi quadraginta
 „ diebus moraretur, aureum caput Bovis, quem vocant *Apiu*,
 „ quod eos signo præcederet, figurarunt. Quo peccato, ac sce-
 „ lere offensus Deus, impium & ingratum populum pro merito
 „ pœnis gravibus affecit, & Legi, quam per *Moysem* dederat,
Hist. Vet. Test. Tom. II. E „ sub-

„ subjugavit. Postea vero, cum in deserta parte Syriae confedis-
 „ sent, amiserunt vetus nomen Hebraei, & quoniam Princeps exa-
 „ minis eorum Judas erat, Judaei sunt appellati, & terra, quam
 „ incoluere, Judaea. Et primo quidem, non dominio Regum sub-
 „ jecti fuerunt, sed populo, ac Legi civiles Judices praesidebant,
 „ non tamen in annum constituti sunt, sicut Romani Consules,
 „ sed perpetua jurisdictione subnixi. Tum sublato Judicum no-
 „ mine, potestas regalis inducta est. Verum, Judicibus regimen
 „ eorum tenentibus, pravas religiones saepe susceperant, atque
 „ offensus ab his Deus, toties alienis subjugabat, donec rursus
 „ poenitentia populi mitigatus, liberaret eos servitute. Quibus
 „ verbis *Lactantius* non solum dat generalem quamdam notitiam
 „ quartae Mundi aetatis, sed etiam ostendit, statum Reipublicae
 „ Hebraeorum aliquam subiisse mutationem in quarta Mundi aeta-
 „ te, quando videlicet Deus, dando *Moyse* Legem in monte Sinai,
 „ eum constituit Reipublicae Hebraeorum Ducem, ac Principem,
 „ voluitque, ut post mortem *Moyse*, eandem Hebraeorum Rem-
 „ publicam administrarent, primum *Josue*, deinde *Judices*, ac de-
 „ nique Reges. Haec autem Reipublicae Hebraeorum status post da-
 „ tam Legem a Deo, mutatio in hoc sita fuit, quod status regimi-
 „ nis Hebraeorum a vocatione *Abrabami* usque ad illorum egressionem
 „ ex Aegypto esset pure Theocraticus, idest, immediate pendens a
 „ Deo, quem Hebraei solum Ducem, Rectorem, ac Praesidem
 „ agnoscebant. At, Hebraei, post profectionem ex Aegypto, fer-
 „ re non valentes praesentiam Dei, territi videlicet fulgoribus, in
 „ quibus Deus, dando Legem *Moyse* in monte Sinai, apparuit,
 „ orarunt Deum, ut non eos alloqueretur, sed *Moyse*, tanquam
 „ Ministro, & Mediatore, uteretur. Annuit eorum petitioni Deus,
 „ tuncque *Moyse* coepit sub Deo regere Rempublicam Judaeorum,
 „ cujus status evasit Aristocraticus, & summa rerum, post Deum,
 „ penes Optimates fuit. Neque enim *Moyse* solus Rempublicam
 „ Hebraeorum administravit (sicut optime observat *Carolus Sigonius*
 „ cap. v. lib. i. *De Republica Hebraeorum*) sed multis, iisque bonis
 „ & prudentibus viris, rem totam commisit, ut alii sacra, alii
 „ prophana curarent. (Ex his autem, qui operam rebus sacris
 „ dederunt, unus erat dumtaxat Pontifex, reliqui Sacerdotes &
 „ Levitae. Qui vero rerum prophanarum curae incubuerunt, alii
 „ consultationibus, alii judiciis vacarunt, nonnulli pacis, quidam
 „ belli studia coluerunt, ac promoverunt) omnes tamen non ex ar-
 „ bitrio voluntatis, sed ex praescripto Legis suo fungi munere, in
 „ primisque judicia & justificationes exercere constituit. Quam ob
 „ rem, etsi regimen Hebraeorum coeperit esse sub *Moyse* Aristocra-
 „ ticum, attamen (uti perdocte observat *Petrus Cunaeus* cap. 1. lib.

1. De Republica Hebræorum) *Moyſes*, Rempublicam Hebræorum conditurus, quæ in terris ſanctiſſima foret, ſummam rerum poteſtatem ſupremo Numini detulit, & cum alii nomina alta, ut res fert, reperiant, ac Monarchiam modo, Oligarchiamque, & interdum Democratiam appellent: nihil *Moyſis* horum fore pro natura, atque indole intellexit tanti Imperii. Igitur regiminis quemdam modum conſtituit, quem præſignificanter *Flavius Joſephus*, Hebræus, adverſus *Apionem* vocari poſſe *Theocratiam* ait, quaſi tu ejuſmodi civitatem dixeris, cujus Præſes, Rectorque ſolus Deus ſit. Quæcumque enim gerebantur, hujus geri judicio, ac numine profeſſus eſt. Idque ita verum eſſe clare documento probavit *Moyſes*. Etenim, qui omnia ex ſe uno prudentia videbat, quique populum oratione flecebat in omnem quam volebat partem, nullam ex tam bella, & opportuna occasione potentiam ſibi, nullas opes, nullos honores quæſivit. Id, quod proſecto vix hominis eſſe videtur. Eſt enim inſita mortalibus Imperii cupido quædam, eaque vetus hercle admodum, & cunctis affectibus flagrantior, quam, ut ego exiſtimo, nunquam expellere e pectore ſuo *Moyſes* potuiſſe, niſi intereſſe & præeſſe rebus gerendis Deum vidiffet, cum quo in ſocietatem Regni venire extrema dementia fuiſſet. Jam vero, quo firmior Hebræorum Republica foret, ita ſanxit, edixitque, ut omnia ex Lege a Deo data fierent: Legis autem non Dominos, ſed Cuſtodes & Miniſtros, eſſe voluit Magiſtratus. Hic fuit ſub *Moyſe* Hebræorum Reipublicæ ſtatus, ſub Deo, Ariſtocraticus, quem ſub *Joſue*, ſucceſſore *Moyſis*, ſub Senioribus & Judicibus, Hebræi, poſtquam ſuas ſedes, juxta promiſſionem divinam, in Terra Chanaanæ locaſſent, conſtanter retinuerunt, donec tandem ſtudio capti regiminis Gentium, poſtularunt a Deo per *Samuelem*, ultimum Judicem, ut daret illis Regem, dicentes: *Conſtitue nobis Regem, ut judicet nos, ſicut & univerſæ habent Nationes*, cap. 8. v. 5. lib. 1. Regum. Conceſſit Deus Hebræis Regem, tuncque ſtatum Reipublicæ Hebræorum Ariſtocraticum, in quo Lex potiſſimum cum Deo dominata erat, excepit ſtatus Monarchicus, ſeu ſucceſſio Regum, e quorum nutu, & arbitrio, potius quam ex divinæ Legis Imperio Hebræi pendere cæperunt. Primus apud Hebræos Rex fuit *Saul*, ſecundus *David*, cui ſucceſſit filius *Salomon*, qui anno quarto Regni ſui conſtruxit Templum Hieroſolymitanum. A Rege autem *Salomone* Regnum in Familia Davida apud Hebræos hæreditarium evaſit uſque ad Regem *Sedeciam*, qui a *Nabuchodonofore*, Aſſyriorum Rege, cum Populo Judaico captivus in Babyloniam abductus eſt. Hanc brevem iſtius mutationis, quæ in quarta Mundi Ætate contigit circa ſtatum

Reipublicæ Hebræorum notitiam præmittendam esse duxi, quo facilius ejusdem quartæ Mundi Ætatis, quæ incipit ab exitu Israelitarum ex Ægypto, & finem habet in quarto Regni *Salomonis* anno, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, Historiam in tribus Colloquiis, juxta præscriptam nobis Legem, describendam aggrediamur. In primo Colloquio referemus ea, quæ Hebræis ab eorum ex Ægypto profectioe usque ad Legem datam *Moyse* a Deo in monte Sinai, & post Legem datam, acciderunt usque ad obitum *Moyse*; ibidemque explicabimus res præcipuas, quas speciatim complectitur Lex a Deo data, quæ dicitur Mosaica, videlicet Præcepta, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, Immunditias Legales, Sacerdotum Consecrationes, & alia id genus, quæ Sacra & Religionem Hebræorum spectant. In altero Colloquio nonnulla Dubia, sive ad Legem Mosaicam, sive ad quædam facta Historica quartæ Mundi ætatis attinentia, quæ a Theologis & Scripturæ Sacræ Interpretibus proponi solent, dirimemus. In postremo Colloquio Gesta *Josue* in regimine Reipublicæ Hebræorum, *Moyse* successoris, necnon Judicum & Regum, qui præfuerunt Hebræis usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo extractum est Templum *Salomonicum*, seu Hierosolymitanum, describemus, & eadem opera accuratam trademus seriem annorum, qui in quarta Mundi ætate, hoc est, ab egressione Populi Israelitici ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum elapsi sunt.

COLLOQUIUM PRIMUM,

In quo referuntur ea, quæ Hebræis, ab eorum ex Ægypto profectioe, usque ad Legem datam Moyfi a Deo in monte Sinai, & post Legem datam, acciderunt usque ad obitum Moyfis, ibidemque explicantur res precipuæ, quæ continentur in eadem Lege, videlicet Præcepta, Ritus, Sacrificia, Immunditiæ Leges, Sacramenta, Festa, Sacerdotum Consecrationes, & alia id genus, quæ Sacra, & Religionem Hebræorum spectant.

DISCIP.

UID Hebræis, semel ex Ægypto profectis, & per miraculosum Maris Rubri transitum, e manu insequentium Ægyptiorum liberatis, accidit, antequam Deus illis per

Moysem daret Legem in monte Sinai?

M. Deus Hebræos ex Ægypto egressos, & ad ulteriorem ripam Maris Rubri, quod sicco vestigio transierant, appulos, singulari protectione dignatus est, atque in variis, quas in Eremito habuerunt, mansionibus, donec ad Desertum Sinai pervenirent, multa, eaque stupenda, in eorum gratiam patravit miracula (a). In primis, Hebræi, postquam per triduum in Deserto Sur, sive Ethum, iter egissent, castra in Mara posuere, ubi aquam quidem invenerunt, sed quæ, ob inositam amaritudinem, ad potum, sitimque sedandam usui esse non poterat. Quo factum est, ut aquæ penuria laborantes, cumque essent natura queruli, & ad murmurationem proclives, protinus insolenti contumacia insurrexerint in Moysem, qui doctus a Deo, arboris lignum in aquam injecit, cujus hæc vis fuit, ut dulcem aquæ saporem redderet. Inde digressi Hebræi, venerunt in Elim, ibique duodecim fontibus aquarum, & septuaginta arboribus palmarum repertis, confederunt. At, ubi pervenerunt ad Desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai, rursus, ob penuriam victus, tumultuarii, & murmurare cœperunt, non solum contra Moysem, ejusque fratrem Aaronem, sed etiam contra ipsummet Deum, Ægypti servitium, cum saturitate ventris, desiderantes. Huic tamen ingrato, & duræ cervicis populo non defuit Deus. Nam, præter ingentem coturnicum copiam, ad eorum castrum delatum (b), paravit eis cibum exquisitissimum, juxta ac delicatissimum, qui dicitur esse Manna, quia primum cum admiratione, & hac voce Manbu, id est, Quid est hoc? a Populo Hebræo exceptus est. Manna illud non fuisse naturalem & vulgarem cibum, sed præternaturalem, miraculosum, & munus a Deo cælitus missum, multis rationibus probat Buxtorfius in ea, quam edidit, Exercitatione in Historiam Manna, quarum aliquas hic compendiose describam. Et primo quidem, Manna non fuisse cibum naturalem, sed miraculosum, patet ex modo, quo depluebat, & conservabatur. Nam, nec in terram cadebat, nec ramis arborum adhærebat, sicut in terram cadit, vel arborum ramis adhærescit Manna naturale, quod

Hist. Vet. Test. Tom. II.

in Arabia reperiri Josephus Hebræus, alique Scriptores, cum veteres, tum recentiores testantur; sed in circuitu dumtaxat castrorum Hebræorum, & non alibi, inveniebatur. In tanta porro copia depluebat istud Manna quotidie, & qualibet anni tempestate, etiam in hyeme, ut innumeris Hebræorum myriadibus alendis abunde sufficeret. Nec minus miraculosa erat hujus Manna conservatio. Quamvis enim istud Manna, quod in agro residuum erat, fervente Sole, liqueceret, attamen singulis diebus collectum ab Hebræis, & ad castra delatum, ita durum evaderebat, ut mola frangeretur, vel pilo tereretur, nec igne liqueceret, sed in tortulas conformaretur. Quin, istud Manna, quod in diem sequentem aservatum corrumpebatur, & vermibus scatebat, die tamen Sabbati incorruptum servabatur, & ideo Feria sexta duplicum Manna depluebat, quia illud Sabbato colligere non licebat, immo nullum Manna Sabbato, quo Hebræi quiescere debebant, in agro inveniebatur; quod sane palam ostendit, istud Manna non fuisse cibum naturalem, sed miraculosum. Secundo, Manna istud, præter inditum sibi naturalem saporem, alium habebat in ore piorum, seu spiritualium Hebræorum, desiderius eorum attemperatum, ut docet S. Gregorius lib. vi. Moralium cap. ix. quod sane absque speciali miraculo fieri haud potuit. Addo etiam, istius Manna per quadraginta annos, in quibus Hebræi in Deserto errarunt, quotidianum effluxum, aperte demonstrare, Manna non fuisse cibum vulgarem & naturalem, sed potius præternaturalem, cælestem & miraculosum. Hinc est, quod Deus jussit, ut urna hoc Manna plena conservaretur in intimo Sanctuario, in perpetuum monumentum. Hoc autem Dei præceptum fuisset supervacaneum, si Manna istud fuisset naturalis & vulgaris cibum. Hinc etiam sancti Patres docent, Manna, quo Hebræi per xl. annos usi sunt in Deserto, fuisse panem cælestem, & insignem figuram Christi, & corporis ejus in Eucharistia Sacramento, ad spirituales animarum nostrarum alimoniam, quamdiu in calamitoso hujus Mundi Deserto peregrinamur, nobis dari, idque probant ipsissimis verbis Jesu Christi, de se ipso, cap. 6. Evangelii S. Joannis, dicentis: Ego sum panis vite. Patres vestri manducaverunt Manna in Deserto, & mortui sunt. Hic est panis de Cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.

“(a) Quo potissimum in loco Israelitæ mare rubrum transferint critici omnis ætatis disputarunt. Juvat hic referre novum systema a D. Shaw inventum, nec invita minerva excogitatum. Mare Rubrum in sinebifidum est, relicto inter utramque extremitatem intervallo, quod a locis desertis occupatur. Utraque maris ejus lingua nomen suum obtinet, altera enim quæ Cairo propior est, appellatur sinus Heropoliticus; altera vero sinus Elaniticus. Israelitas transisse sinum Hieropoliticum scriptor iste judicat, tum quod Cairo fuerit propior, tum etiam quod tutior, natura locorum considerata, inde via ad mare rubrum Hebræis fuerit. Ibi vero transitum figit, ubi Sinus ita in arctum cogitur, ut inter utramque ripam spatium communium milliarium viginti vix intercedat. Porro moverunt Israelitæ e Rameffe, seu e terra Gessen, quam auctor ille collocat intra Heliopolitano ad ripas Nili, qui locus non longe aberat a Memphi, nec plurimum etiam a Cairo. Jacet ibi Materreha, ubi veteris urbis rudera quædam hodie usque conspiciuntur. Noluit Deus, ut per regionem Philistæorum, unde erat iter expeditius, viam instituerent, Exod. XIII. ea seclusa via duæ supererant aliæ, quas populus teneret, alia scilicet, quæ decurrit inter latera montium inferioris Thebaidis, alia magis vergens ad Septentrionem eorum montium, quam iidem montes muniunt ad latum dextrum per plures leucas; sinistro vero adjacet desertum Arabiæ Aegyptiacæ, quoad ventum sit ad vallem Bedeah, ubi montes illi aquilonares ingentem hiatum efficiunt. Per hanc viam ivit populus eaque deductus est in Succoth, Num. XXXIII. 5. quo nomine exprimitur tentorium collectio, quod ibi forte Arabes Beduini tentoria sua haberent. Tum venerunt in Ethan, Exod. XXXIII. 20. qui sorte locus est in deserto hujus nominis, idque extenditur circa sinum Heropolitanum. Exinde vero credibile est Israelitas via plana derelicta montuosam alteram tenuisse; nam jussi a Deo sunt, ut *reversi* castrametarentur e regione *Filiabiroi*, quæ est inter Magdalum, & mare. Verba hæc denotant Israelitas e priori via divertisse, atque alteram tenuisse ad dexteram deserti Ethan. Ita pergens populus sapiebatur montibus Mec-cat, & Suez; Aegyptii vero illos insequentes, fauces eorum montium occupabant, atque ita factum est, ut undique Israelitæ cingerentur; montibus scilicet ad Septentrionem, & Austrum, mari rubro ad Orientem, Aegyptiis fauces montium obsidentibus. Ad has angustias redactis unicum effugium supererat, si mare rubrum transnarent, quod Deus effecit viam per maris undas aperiens. Locus igitur prodigii aliquanto inferior erat ad meridiem Suez, eidem hodie pariter ex veteri traditione nomen Arabicum Tiah-Beni-Israel, idest, iter Israelitarum.

“Ibi ergo mare transgressi Israelitæ venerunt Marha, nempe in desertum, cui hodie pariter id nominis manet, & cum tridui iter jam egissent, facile stativa habuerunt in loco, quod modo

“appellatur Corondel, ubi auctori, unde hæc desumpsi, occurrit rivulus saluginosus, idem forte, quem Moyses ligni injectione potabilem effecit. Ex Marha venerunt in Elim, qui locus est ad terminos septentrionales deserti Sin duabus leucis a Tor, & triginta circiter a Corondel. Ex duodecim puteis a Moysse ibi repertis novem nunc pariter superfluit, reliquis forte a turbinibus, in desertis hæc familiaribus, oppletis. Sunt ibi pariter palmæ non quidem septuaginta, quas Moyses reperit, sed in immensum multiplicatæ. Jacet ibi balneum, quod Moyses dicitur, arabice Homman-Moufa. Cetera ex auctore repetas.

“(b) Pigeret hic prætere adnotationem quandam D. Shaw in suo itinero, de quo sæpe dictum; hic enim tom. 2. pag. 92. Gallicæ editionis Hagæ Comitum an. 1743. de coturnicibus a Deo procuratis populo in deserto pererranti habet: hæc natura loci est, ut si coturnicibus istis diu ibi perseverandum fuisset, novo miraculo a Deo providendæ erant viæ, & tertio etiam succurrendum, ne siti perirent. Nec satis admirari possumus grandem Dei providentiam cum sapientia conjunctam, qui desertis hæc locis de camelis providit, brutis scilicet sitim ad dies plures tollerantibus, & multo minori cibo utentibus, quam pro corporis habitu.

D. E. Deserto Sin profectos Hebræos, seu Israelitas, in quem locum deduxit Moyses, ut ibi castrametarentur?

M. E. Deserto Sin profectos Israelitas duxit Moyses in locum, dictum *Daphca*, ubi castrametati sunt. Deinde, e *Daphca* progressi, castra posuerunt in *Alus*, & ex *Alus* egressi, tentoria fixerunt in *Raphidim*, ubi quædam observatio digna Israelitis contigerunt, quæ hic breviter referam. In primis, Populus Israeliticus, cum aquæ penuria tentaretur, excaudit in *Moyssem*, & agræ ejus exitio temperavit. Tum *Moyses* de vita periclitans, mandante Domino, apud locum, cui *Oreb* nomen est, petram, seu rupem, virga percutiens, murmuranti populo large scatulentis aquæ copiam fecit. (a) Secundo, sub idem tempus, quo in *Raphidim* Israelitæ manebant; Amaleciti irruerunt, illos incursionibus vastarunt, & ad pugnam provocarunt. Quocirca, *Moyses*, suis in prælium eductis, supremum totius exercitus Imperium *Josue*, filio *Nuni*, dedit, ipse vero, sociis assumptis *Aarone* & *Hur*, spectator pugnæ futurus, simul precandi Dominum gratia, in verticem montis conscendit. Conserto prælio, acies dubio eventu, ancipitè Marte concurrebant. Hebræi tamen vincebant, quandiu *Moyses* manus supplices in Cælum erigeret, his autem remissis, Amaleciti, resumptis viribus, prævalebant. Quod advertentes *Aaron*, & *Hur*, opposito saxo, in quo sederet *Moyses*, manus ejus ex utraque parte ad occasum usque solis suffulciebant. Sic in fugam acti, fusi, prostratique sunt Amaleciti, quos *Josue* in multam noctem cæcidit. Tunc *Moyses* omnem victoriæ gloriam, ut par erat, soli Deo acceptam referens, ei Altare in perpetuum erexit monumentum cum hoc titulo: *Dominus exaltatio mea*. Sancti Patres, & antiqui Scriptores, vide-

videlicet S. *Justinus* Martyr, in Dialogo cum *Tryphone*, *Judæo*, *Tertullianus* lib. 3. adversus *Magicionem*, cap. 27. *Theodoret.* quæst. 34. in *Genesim*, & S. *Hieronym.* in Epistola ad *Fabiolam*, asserunt *Moysem*, in monte expansis manibus orantem, dum *Josue* contra *Amalecitas* pugnabat, typum fuisse *Jesu Christi*, in Cruce salutis nostræ hostes vincentis. Tertio, per idem tempus, quo in *Raphidim* manserunt *Israelitæ*, *Jethro*, *Moyfis* focer, cum filia *Sephora*, quæ *Moyfi* nupta, proficente in *Aegyptum* viro, domi refederat, liberisque ejus, cognitis rebus, quæ per *Moysem* gerebantur, venit, eique negotiorum undis pene obruto sanam suggestit negotium. Auctor quippe ei fuit, ut ordines populi distribueret, & constitueret *Tribunos*, seu *Chiliarchas*, *Centuriones*, *Decuriones*, & viris quinquagenis *Præfectos*. Placuit *Moyfi* prudentissimum focer sui consilium, viroque ex omnibus *Israelitarum* *Tribubus* selectos *Judiciis* præfecit, & postquam illos constitutos *Judices*, ut demandata sibi *Provincia* sancte fingerentur, adhortatus, esset perduxit *Israelitæ* in deserto *Sinai*, ibique castrametati e regione montis *Horeb*, per annum fere integrum commorati sunt, spectatores rerum, quæ in ea statione contigerunt, varietate & admirabilitate cæteras, quas in aliis mansionibus jam viderant, longe superantium.

„ (a) Addendum hic censeo, in loco, ubi populus pulvis confedit, appellato *Raphidim*, hodie pariter spectari rupem e marmore vario, quod granitum dicitur, jacetque in medio vallis. Infirmo adeo pede solo inserta est, ut videatur ad minimum motum ruitura; extremam hujus maris oram attingit canale quoddam lapideum crusta quadam obductum illi perfimili, quæ per canale diu decurrans aqua interiora ejus vestit. Cernuntur per hoc canale hinc inde foruli quidam alii majores, alii minores, unde emergisse aquæ facile intelliguntur. Porro hæc petra est, unde *Moyse* aquas ad potum *Israelitarum* deduxit. Hanc petram itineraria plura, ac novissime D. Salve describit tom. 2. pag. 40.

D. Describere, obsecro te, res illas varietate & admirabilitate singulares, quas *Israelitæ* in Deserto *Sinai* contigisse mox insinuasti?

M. Tot inter eventus, qui *Israelitæ* in Deserto *Sinai* commorantibus acciderunt, eminet præsertim *Legis* promulgatio, a qua subinde incipimus, indicando breviter locum, tempus, & modum, quo facta est hæc *Legis* promulgatio; deinde, cæteros insignes perustrabimus eventus, qui ad eandem *Israelitarum* in Deserto *Sinai* stationem referuntur. In primis, *Deus*, volens cum *Israelitis* icere fœdus, eosque sibi præ omnibus *Populis* adstringere, ac suum illis amorem, & singularem protectionem polliceri, jussit eis *Legem*, quam eis daturus erat accepturus, ut se ab iniquitatibus mundarent, & vestimentis, corporibusque ablatis, conjugali etiam congressu per triduum abstinerent. Sic dispositis & preparatis *Israelitis*, *Deus* dedit *Legem* *Moyfi* in monte *Sinai*, vel *Sinai*, in quem ascendere, vel fines illius tangere, sub pœna capitis *Deus* *Israelitis* inhibuerat. Hæc autem *Lex* data est post quadringentos & triginta annos a vo-

catione *Abrahami*, die vero ab exitu ex *Aegypto*, & a primo *Israelitarum* Paschate quinquagesimo. Hinc apud *Christianos* manavit *Festum Pentecostes*, qua die (quæ fuit quinquagesima a resurrectione *Christi Domini*) *Nova*, seu *Evangelica* *Lex* fuit, per illapsum *Spiritus Sancti* in *Apostolos* promulgata, sicut notat expresse S. *Leo* serm. 1. De *Pentecoste*, ubi ait: Sicut *Hebræo* quondam *Populo*, ab *Aegyptiis* liberato, quinquagesimo die post immolationem *Agni*, *Lex* data est in monte *Sinai*, ita post *Passionem* *Christi*, qua verus *Dei* *Agnus* occisus est, quinquagesimo a resurrectione ipsius die, in *Apostolos*, plebemque credentium *Spiritus Sanctus* illapsus est, ut facile diligens *Christianus* agnoscat, initia *Veteris Testamenti* *Evangelicis* ministrasse principiis, & ab eodem *Spiritu* conditum fœdus secundum, a quo primum fuerat institutum. Sed vide, si placet, maximum discrimen, quod intercedit inter modum, quo *Lex* *Vetus*, seu *Mosaica*, fuit in monte *Sinai* promulgata, & modum, quo *Lex* *nova*, seu *Evangelica*, in *Cœnaculo Hierosolymitano* promulgata est in die *Pentecostes*. *Lex* quippe *Vetus* in monte *Sinai* prodita est, duabus *Tabulis* inscripta lapideis. At, in *Cœnaculo Hierosolymitano* *Nova* *Lex* per *Spiritum Sanctum* inscripta est cordibus credentium. In promulgatione *Veteris* *Legis* auditi sunt validi tubarum clangores, quibus undique quatiēbatur aer. Apparuerunt insuper densissima nubes, montem *Sinai* operiens, ignis terribilis, flammæ, fumus, incendium, fulgura & tonitrua, tamque terrifico apparatu *Lex* *Vetus* data est, ut *Populus* *Israeliticus*, discors, obmurmurans, ac terrore percussus, prohibitus sit, ut mox diximus, attingere montem: sed in *Cœnaculo Hierosolymitano*, ubi promulgata est *Lex* *Evangelica*, apparuit quidem ignis, non qui exurere corpora, sed qui mentes illuminaret. Auditus est etiam *Spiritus* vehemens, non terrorem, sed alacritatem afferens, robur & lætitiæ inserens *Discipulis* *Jesu Christi*, qui ideo, sicut ait *Scriptura* sacra, erant in *Cœnaculo* placidi, quieti, unanimisque deprecantes & expectantes adventum *Spiritus Sancti*. Si autem quæras causam istius discriminis, quod in modo utramque *Legem*, seu *Veterem* & *Novam*, promulgandi reperitur, non aliam certe assignare possum præter istam, quam tradunt sancti *Patres*. *Lex* *Vetus*, seu *Mosaica*, fuit *Lex* timoris, adeoque ad timorem *Hebræis* injustis, duræque cervicis incutiendum, terrifico apparatu debuit promulgari: at vero, *Lex* *Nova*, seu *Evangelica*, cum sit *Lex* *Gratiæ*, *Lex* *Amoris* & *Charitatis*, promulgari debuit cum omni suavitate & delectatione, quam vera *Christi* pax, & *Spiritus Sancti* charitas cordibus credentium inspirare & inserere solent.

D. Sed, cur, quæso, *Deus* hanc positivam, seu scriptam *Legem*, quæ appellatur *Mosaica*, dedit *Hebræis*, quibus tamen ad bene vivendum abunde sufficere poterat *Lex* naturæ, quæ a creatione *Mundi* semper viguit, hæretque etiamnum animis hominum penitus infixæ?

M. Duplici de causa *Deus* hanc *Legem* positivam, seu scriptam, quæ dicitur *Mosaica*, dedit *Hebræis*. Primo, quia, sicut mox observavimus,

Deus, hanc positivam Legem condendo, fœdus suum Populo Israelitico pangere voluit, atque suæ erga eum peculiaris benevolentia, prædilectionis & protectionis pignus exhibere ac monumentum, quod esset ære perennius. Secundo, Populus Israeliticus, ad quotidiana Dei beneficia minime attentus, effrenatissque naturæ, per primi hominis peccatum corruptæ, motibus, potius quam rationi obtemperans, a Deo sæpius avertebatur ad res creatas, & in Ducem suum *Moysem* rebellabat. Quin, depravati & in semetipsos contumeliosi, & in alios injuriosi, criminum omne genus, Gentilium more, patrabant, adeo ut, dominante in multis carnalibus Hebræis, non secus ac in Ethnicis, perversa concupiscentia, ferocientibus præva libidinis motibus, & omnino inferiori parte contra superiorem sese altius efferebant, languesceret animi vis, labefactaretur libertas, conticesceret ratio. Quocirca, ut lex naturalis, quæ apud Hebræos, sicut apud reliquos Populos, per peccatum erat pene extincta, in hominum animis revivisceret, ac rationi contra cupiditarem suppetias ferret, positiva Lex, seu Scripta, quæ dicitur Mosaica, fuit a Deo renovanda, ut ope istius Legis Mosaicæ Hebræi se esse peccatores, & virum suarum infirmitatem agnoscentes, recurrerent ad Medicum, seu ad Jesum Christum, verum Messiam & Mediatorem omnium hominum, quem Lex Mosaica venturum ostendebat, ipsius opem implorarent; & per fidem ab ipso impetrarent gratiam medicinalem, & remissionem peccatorum, quam Lex Mosaica ex se dare non poterat, sicut memini, me juxta doctrinam Sancti *Thome*, Angelici Præceptoris, exposuisse sub finem tertii Colloquii nostri in Historiam tertiarum Mundi Ætatis.

D. Non certe e mea memoria exciderant generales ille notiones, quas Legem Mosaicam spectantes, sub finem tertii Colloquii nostri in Historiam tertiarum Mundi Ætatis mihi suppeditasti, & quibus te in isto, quod in Historiam quartarum Mundi Ætatis hodie jam incipimus, primo Colloquio, additurum promissisti specialem & accuratam expositionem rerum, quæ in Lege Mosaica ad bene constituendam in Republicam Judæorum, comprehenduntur, cujusmodi sunt Præcepta, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, Immunditiarum Legales, Sacerdotum Consecrationes, & alia ejusmodi, quæ pertinent ad Religionem Hebræorum. Sed, antequam hæc Legis Mosaicæ capita, quibus præcipue constat Judæorum Religio, distincte articulatinque exponas, perge, si placet, compendiosam describere Historiam rerum, quæ Hebræis, post Legem datam *Moyse* a Deo in monte *Sinai*, usque ad finem quartarum Mundi Ætatis, contigerunt.

M. Ubi primum *Moyse* Legem sibi a Deo datam in monte *Sinai*, ad Populum Hebræorum retulisset, eamque vidisset ab eodem Populo publicis acclamationibus, festivisque gratulationibus acceptam, Aram sub montis *Sinai* radicibus, sustentam duodecim titulis, seu columnis, quæ Deum inter & duodecim Israelitarum Tribus, sanctum fœdus significabant, erexit, nullaque interposita mora, rursus montem, in quo Dominus consistebat, conscendit *Moyse*, adhibitis se-

cum sociis *Aarone*, *Nadab*, *Abiud*, & septuaginta Senioribus Israelitis. Sed, hi Deum propius intueri nolentes, locum tamen, in quo Dominus, visibili quidem specie, sed mirabili forma, & claritudine eximia stabat, viderunt. *Moyse* autem, accersitus a Domino, interiori nubem, quæ circum Dominum steterat, ingressus est, & in ea quadraginta diebus totidemque noctibus absque cibo & potu moratus, nondum construendi Tabernaculum & Arcam, Sacerdotum Ornamenta, Consecrationem, Sacrificia, cæterosque divini Cultus Ritus edoctus verbis Dei est. At, interea temporis, carnales Hebræi, diuturnioris moræ, quam in monte trahebat *Moyse* (quadraginta quippe dies apud Dominum duxerat) impatientes, compulerunt *Aaronem* ad conflandum Idolum. Imminentem tumultuantis Populi seditionem metuens *Aaron*, ex fufis mulierum inauribus Vitulum aureum, ad similitudinem Ægyptiorum Deorum, conflavit, consecravit, & insaniienti Populo, extructa Ara, adorandum proposuit, sicut semetipsum Idololatriæ crimine poluit, sicut clarius constabit ex his, quæ dicturi sumus in proximo Colloquio, in quo ea solvemus Dubia, quæ circa Historiam quartarum Mundi Ætatis tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ interpretes agitare solent. Vitulo itaque aureo furens Populus Hebræus, sui que Domini plane immemor, hostias offerre, vino, & ventri se dare, epulis, cantibus, choræis, ludo, & libidini assatim indulgere cœpit. Quæ omnia justo dolore despectans Deus, improbum populum nisi a *Moyse* fuisset exoratus, penitus delevisset. Ad castra cito reversus *Moyse*, cum duas lapideas Decalogi Tabulas, digito Dei exaratas, detulisset, populumque luxui, crapulæ, & sacrilegio deditum nactus esset, Tabulas confregit, indignam esse Gentem existimans, cui lex Domini traderetur; *Aaronem* vehementer increpuit, Vitulum aureum solo æquavit, ac in pulverem comminutum Idololatriæ propinandum exhibuit: denique, vindictam sumpturus de Idololatriæ præceptis *Moyse* Levitis, ut eos districtis gladiis cæderent. Quo impetu quasi viginti tria millia hominum precepta tradit nostra Editio vulgata, lib. Exodi cap. 32. vers. 28. Sed tria tantum millia virorum in hac strage cæsa fuisse legimus in Textu Hebraico, in Versione lxx. Interpretum, in Pentateucho Samaritano, in Versionibus Syriaca & Arabica, in Paraphrasi Chaldaica Onkelosi, sicut observant aliqui sancti Patres, quos sequuntur *Sanctus Pagninus*, *Malvenda*, *Cajetanus*, alique haud pauci moderni Scripturæ Sacræ Interpretes eruditi, quos percenset noster *Natalis ab Alexandro* Art. VIII. *Dissertationis Anticriticæ*, quam edidit contra *Claudium Frassenum* Ordinis S. *Francisci*, & sacrae Facultatis Parisiensis Doctorem eximium. Preferendum tamen est, quod Vulgata nostra recenset. His peractis, Religionis zelum Levitis, qui strenuos Dei milites, & gloriæ ipsius vindices sese præstiterant, gratulatus *Moyse* rursus ascendit in montem, ubi iteratis pro Populo Hebræo, jam respicientiæ & pœnitentiæ sensus permoto, præ-

cibus, novas a Deo obtinuit Tabulas in eorum locum suffectas, quas confregerat *Moyfes*. Quadraginta dies sine cibo ac potu cum Domino in monte postquam commoratus esset *Moyfes*, descendit de monte Tabulas, Decalogum digito Dei scriptum continentes, præferens, ejusque facies, propter confortium, quod propius cum Domino habuerat, tanta claritudine renidebat, ut *cornuta* (sicut habet nostra vulgata Editio) appareret, idest, radios in modum cornuum sic emittens, ut intueri eum populus non valeret. Sed, cum mandata Dei relaturus esset, vultum, cujus splendorem ferre non poterat populus, velamento obtexit *Moyfes*, atque ita toti audienti populo Mandatorum, quæ acceperat a Deo, exactam observantiam, promptamque executionem imperavit. Tunc annuente omni populo, nec solum maximam pecuniæ summam, instar capitationis indictam, solvente, sed etiam spontanea denaria, armillas, & inares, annulos, dextralia & specula, aliaque id genus devotissimo animo offerente, Tabernaculum, Arca Fœderis, Altare, Mensa Propositionis, Vestes Sacerdotales, Candelabrum, & reliqua Instrumenta, & Vasa, quæ Sacrificia spectabant, quæque *Moyfes* in monte *Sinai* verbis Dei edoctus fuerat, in Deserto ad montem *Sinai* fabricata sunt a duobus peritis Artificibus, videlicet *Beseleel*, filio *Uri*, de Tribu Juda, & *Ooliab*, filio *Achisamech*, de Tribu Dan.

D. Prinsquam de Præceptis Legis Mosaicæ, de structura Tabernaculi, Arca Fœderis, Altaris Mensæ Propositionis, & de his quæ Sacerdotes, Sacrificia, cæteroque divini cultus ritus spectant, figillatim differamus, optarem vehementissime, ut non interrupto Historiæ filo, referres hic omnia, quæ Hebræis, post acceptam Legem a Deo, contigerunt usque ad obitum *Moyfis*.

M. Jam scio, perspicuitatem cum brevitate conjunctam tibi in studio Historiæ sacræ in amore esse, quapropter id in præsentia pro virili agam, ut omnia, quæ Hebræis, post datam a Deo legem in monte *Sinai*, contigerunt memoria & scitu digna, breviter ac dilucide continuo orationis filo perstringam. Et primo quidem Hebræi, per turmas distributi, e Deserto *Sinai* profecti, continuo tridui itinere pervenerunt in Desertum *Pharan*, ubi Manæ cibum, quo, ut supra retulimus, utebantur fastidientes, & tot tantisque beneficiis Dei ingrati, carniæ desiderio, viles, quibus in Ægypto assueverant, dapes appetere cœperunt, Deque bonitatem graviter offenderunt. Annuit infans eorum desideris Dominus, & ut in Gentem illam indomitam, sanisque consiliis semper male renitentem, severe animadverteret, immensam copiam coturnicum castris intulit, quas cum isti helluones avidè diriperent, primoribus labiis vix admotis carnibus, interibant- Sic carnales Hebræi, eo, quem desideraverant, cibo puniti sunt, & mortis pœna percussis a Deo vindice, pravæ suæ cupiditatis promeritas pœnas dederunt. Præterea, *Aaron*, frater *Moyfis*, & *Maria*, ejus soror, oblocuti sunt contra *Moysem*, quod uxorem duxisset *Sephoram*, Gentem Æthyopiassam, seu Madiantidem. At, Deus *Aaronem* & *Mariam* obtrectantes *Moyfi*, graviter increpuit, & *Mariam* lepra percussit, quæ extra

castra confestim ejecta est, & post septem dies, *Moyse* orante, sanata rediit in castra. Tertio, Hebræis, adhuc in Deserto *Pharan* commorantibus, res accidit luctuosa sane, quæ ipsis maximam intulit cladem, & *Moysem*, atque *Aaronem* in summum vitæ discrimen adduxit. Miserat, jubente Deo, *Moyfes* e Deserto *Pharan* (cui vicina erat terra Chanaan, cujus possessionem Dominus promiserat *Abrahamo* & posteris ejus) duodecim Exploratores ex singulis Tribubus electos, ut totam hanc Regionem Chanaanam sedulo perlustrarent. Post quadraginta dies reversi illi duodecim Exploratores, in hanc Terram missi, renunciarunt, felicem omni copia rerum, ac fertilissimam esse illam Regionem. Decem tamen ex illorum Exploratorum numero terrore ac diffidentia populi animos impleverunt, referentes se in Terra Chanaan vidisse munitas urbes, ingentibus muris oppida cincta, & terræ illius incolas, corpore validos, & de genere Gigantium, quibus Hebræi compositi, nani, pumilionis, & locustæ viderentur. Hæc audientes Hebræos magna incessit formido, quæ statim in seditionem erupit, eo progressam, ut spreto *Moyfis* imperio, alterum Ducem sibi constituere pararent, cujus ductu in Ægyptum reverterentur. Tunc *Josue* & *Caleb*, qui inter Exploratores fuerant, populum obsecrant & obtestantur, ne Exploratoribus, formidolosa referentibus, fidem adhibeat. Protestantur sese una cum illis Exploratoribus hanc Terram perlustrasse, nihilque in illa metuendum reperisse, sed potius maximam rerum omnium ubertatem, & infirmas Gentium, Terram illam incolentium, vires. Denique, trepidanti populo spem faciunt auxilium Dei ac præsidium præsentissimum habendi, ac subinde Hostes, contra quos dimicare debebat, prædæ potius quam exitio fore. Hac adhortatione nihil apud perduellem populum profecerunt *Josue* & *Caleb*, quin, nisi Deus a populo illo incredulo pœnas exegisset, & motam seditionem compescuisset, sane multitudinis, illos lapidibus obruere volentis, furorem non evasisset. Omnes præter *Josue* & *Caleb*, ab ingressu Terræ promissæ exclusi sunt. Decem Exploratores, qui hujus seditionis auctores erant, a Deo subita morte sublatis. Hebræorum exercitus ab Amalecitis & Chanaanais cæsus, fusus, ac dissipatus est. Circa idem tempus, homo colligans ligna in die Sabbati jussu Dei lapidibus obrutus est. *Core*, *Dathan*, & *Abiron*, contra *Moysem* & *Aaronem* conjurantes, vivos hiatu suo terra absorbitur. Nec multo post, totius populi, in tumultum proni, orta seditio est in *Moysem* & *Aaronem*, & statim in eos catervatim mors grassata est, momentoque omnes intereptione deleti fuissent, nisi Deus precibus *Moyfis* placatus, cladem avertisset, qua jam quatuordecim hominum millia, & septingenti perierant. Volens autem ostendere Deum, quantum sibi placeret *Aaronis* Sacerdotium, illud confirmavit miraculo, quo virga *Aaronis*, aliis Principum XII. Tribuum Israel virgis permixta, floruit, & recentes edidit Amygdalas, reliquis virgis, sterilibus & exsuccis remanentibus. De-

buisset Populus Hebræus, tot plagis & fragibus a Deo punitus, sapere, & a seditione se cohibere juxta illud tritum Adagium: *Piscator ictus sapiet*. Sed longe aliter populum illum rebellem, & sapius contumacem in Deum, se gessisse sacra Historia narrat. Vix enim Populus Hebræus, e Deserto *Pharan* profectus, in Desertum *Zin* pervenisset, & castrametatus fuisse in *Cades*, in aperta seditione, ob aquæ penuriam, profiliit, & impotentius in *Moysem* atque *Aaronem* debacchatus est. Tunc *Moyse*, a Deo monitus, ut petram, quæ sitienti populo aquas sufficeret, virga feriret, semel atque iterum petram virga percussit. Qua in re a Domino notatus est *Moyse*, quod per diffidentiam non nisi iterato ictu aquam e silice eduxerit, & ob hoc peccatum, *Moyse*, ejusque frater *Aaron*, ejusdem diffidentia conscius, promissam Terram Chanaan non sunt ingressi, sed in ejus limine, ut mox dicemus, mortui sunt. In hoc Deserto *Zin* in *Cades*, *Maria*, soror *Moyse*, mortua & sepulta est, dumque ex eo Deserto *Moyse* discedere, & Populum Hebræum per Regionem *Idumæam* educere pararet, missis ad Regem *Idumæorum* Legatis, transeundi copiam rogavit, nolens, cum ea gente ob jus sanguinis, pugnare. (Erant enim *Idumæi* ex stirpe *Esau*, filii *Isaaci*, Patriarchæ oriundi) Sed, Rege *Idumæorum* transitum negante, *Moyse* in montem *Hor*, qui est in finibus *Idumææ*, iter convertit, ibique excessit e vita *Aaron*, frater *Moyse*, anno ab egressione *Israelitarum* ex *Ægypto* quadragesimo, annos natus centum viginti tres. *Aaroni* successit in summi Sacerdotii dignitate *Eleazarus*, ejus filius. In hoc itinere, quo Populus Hebræus ad montem *Hor* tendebat, *Arad*, Gentis *Chananzorum* Regem, cum valido exercitu irrupentem, & Hebræorum transitum impedire molientem, *Moyse*, fultus Dei auxilio, debellavit, ejusque numerosum exercitum internecina clade delevit. Victores Hebræi, & ex monte *Hor* digressi, in Terra *Chanaan*, patribus suis a Deo promissam, se propediem ingressuros sperabant, sed spe sua, ob varias emergentes difficultates, frustrati, & in diversis stationibus tentoria figere coacti, tandem diuturnioris moræ impatientes, antiquas suas de cibo, potu, radio, & fastidio querimonias refricare, ac palam *Moyse* obtrectare cœperunt. Sed illorum obmurmurationes represserunt serpentes igniti, a Deo immisi, ac moribus venenum inspicientes, quo inflammata semel corpora, febre ardentissima corripiebantur, ac complures extincti sunt. Cæteris vero, ne eandem necem incurrerent, consuluit *Moyse*, erigendo (in typum *Jesu Christi*, veri *Messia*, quem in *Crucem* egerunt *Judæi*) *Serpentem Æneum*, quem dum moribus *Serpentum* percussu adipicerent, sanabantur. Post hæc, Hebræi omnes suas curas, cogitationes, & labores ad id potissimum contulerunt, ut hostes, qui in Terram promissam, seu Terram *Chanaan*, aditum eis præcludebant, strenue debellarent, atque penitus extirparent. Et primo quidem, aggressi sunt *Sehon*, Regem *Amorrhæorum*, & *Og*, Regem *Basan*, eosque numero-

licet exercitu stipatos, perculerunt, devicerunt, profigarunt, totaque illorum regione & oppidis potiti sunt. Deinde, arma verterunt in *Balac*, *Moabitarum* Regem, qui contra ipsos non tam aperto Marte, quam malis artibus pugnaturus accesserat. Evocaverat ad se ille *Moabitarum* Rex, magna proposita mercede, *Balaamum*, quemdam *Mesopotamiæ* *Ariolum*, ut Hebræis imprecaretur. Periculum advertens *Ariolus*, ire primum recusavit; sed tandem, promissis, auriq; sacra fame inelcatus, ad *Balac*, *Moabitarum* Regem, proficiscitur animo maledicendi Hebræis. At, dum *Asinæ* insidens, iter perageret *Balaam*, ecce *Asina* (territa aspectu *Angeli*, ignito gladio armati, quem citius illa vidit quam cæcus ille vates) divertit a via, sed ab hero suo, illum in viam revocare volente, verberibus confusa, rudium suum in humanum sermonem convertit dicens hero suo: *Quid feci tibi? cur percutis me? ... Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via vaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram*, sicut legitur cap. 22. lib. *Numerorum*. Hinc *Balaam*, licet ut morem gereret *Balac*, *Moabitarum* Regi, Sacrificia præmisisset, bisque conatus esset maledicere *Israelitis*, spiritu tamen Dei impulsus, ter ei benedixit, & prospera quaque, ipsis auguratus, adventum *Jesu Christi* vaticinatus est, dicens: *Orietur stella ex Jacob, & consurget virga de Israel*, sicut legitur cap. 24. v. 17. libri *Numerorum*. Sed, quod fidem omnem superat, idem ille vates, qui Spiritu Sancto afflatus, ter *Israelitis* bene precatus fuerat, tamque insigne de *Jesu Christi* adventu Oraculum ediderat, impium, & impurissimum suggestit *Balaco*, Regi *Moabitarum*, consilium, ut videlicet per *Moabiticas* & *Madianiticas* fœminas ad *Idololatriam* & *scortationem* *Israelitas* pelliceret, hisque meretricularum illecebris ac lenociniis corruptos a veri *Numinis* cultu abalienaret. Placuit *Moabitarum* regi iniquissimum illud *Balaami* consilium, & statim elegantis specie puellas obtulit *Israelitis*, quorum quam plurimi non solum cum illis scortis turpissime volutati sunt, verum etiam, conculcato divino fœdere, *Baalis*, qui & *Beelphegor*, vel *Priapus* etiam dicitur, impuris, impiisque mysteriis initiati sunt. Exarsit subito ira Dei in illo scelestissimos homines, jussitque Deus *Moyse*, ut cunctos Principes populi, criminis auctores, alios etiam initiatos *Beelphegor*, suspendio, aut gladio interficeret, cæteros vero scortatores Deus, immissa peste, omnes ad unum una nocte extinxit, adeo ut numerus eorum, qui vel suspendio, vel gladio perierunt, vel peste sublatis sunt, fuerit viginti quatuor millium, sicut narrat *Moyse* cap. 25. v. 9. libri *Numerorum*, dicens: *Et occisi sunt viginti quatuor millia hominum*. Tunc accidit istud egestium & memorabile *Phinees*, filii *Eleazari*, Sacerdotis, factum, quod eodem in capite libri *Numerorum* refert *Moyse*. Cum enim quidam Hebræus libidinosus, dictus *Zambri*, excusso omni rubore, meretricem *Madianiticam*, dictam *Gosbi*, inspectante universo populo, in tentorium suum perduceret, & cum ea inverecunde & quasi in pro-

patulo rem haberet, surrexit *Phinees*, pio ardore succensus, armatusque pugione irruit, & uno ictu utrumque confixit. Hic *Phinees* Zelus, quo utriusque impudice coeuntis sanguine castimoniam litavit, fuit quidem Deo gratissimus, quia tamen acerbiore poenas promerebantur Madianitæ, præcepit Deus *Moyse*, ut in eos moveret bellum, quod statim, Duce *Phinees*, gestum est, tantaque fortitudine Israelitæ, pietate, & justa ultione succensu, adversus impurissimas illas copias pugnarunt, ut in conflictu omnes Principes Madianitæ, qui erant numero quinque, ceciderint cum *Balaamo* Ariolo; viri etiam omnes trucidati fuerint cum mulieribus, quæ virum noverant; solæ virgines ad triginta duo millia servatæ; & una cum pueris in servitutem abductæ. Hoc pacto numerosissima ac bellicosissima Madianitarum Gens ab Israelitis uno prælio prostrata ac prostrigata est, ne uno quidem milite in victorum castris desiderato, nulloque impune abeunte, sed singulis, ita volente Deo, acerbissimas suæ, aut alienæ impietatis poenas dare coactis. Tandem, his confectis, *Moyse* in monte *Nebo*, qui e Moabitidis campesribus affurgit, ascendit, ibique bene precatus populo, Legeque divina accurate commendata, diem ultimum vitæ suæ clausit anno ætatis suæ centesimo vigesimo, ab exitu Israelitarum ex Ægypto anno quadragesimo, postquam Populo Israelitico per annos quadraginta in Deserto præfuisset. Vidit quidem *Moyse* in monte *Nebo* totam Terram promissam, sed eam ingressus non est, quod, sicut jam observavimus, eo tempore quo ut saxum feriret, & aquam produceret, ei a Deo præceptum est, post tot virtutum suarum experimenta, diffiderit ac dubitaverit. Quin, sancti Patres, & Scripturæ sacræ Interpretes, tradunt, ideo Israelitas per quadraginta annos in Deserto mansisse, donec omnes, qui verbis Dei non crederant, interirent. Exceptis enim *Josue* & *Calebo*, nemo inter Israelitas, ultra viginti annos natus, ex Ægypto profectus, Jordanem transiit, & in Terram promissam ingressus est. Mortuo itaque *Moyse*, & sepulto in loco, qui hætenus latuit, atque finito in tanti viri morte justissimo Israelitarum luctu, *Josue*, jam a Deo & a *Moyse* sublectus, Republicæ Hebræorum Imperium cepit, vir sane virtutibus *Moyse* quam simillimus, cujus res præclare gestas, sicut *Judicum*, atque *Regum*, qui Populo Israelitico præfuerunt usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, opportunius referemus in Colloquio tertio, quod in Historiam hujusce quartæ Mundi Ætatis haberi sumus. Nunc, postquam Historiam sacram a tempore quo Deus dedit Legem *Moyse*, in monte *Sinai*, produximus usque ad obitum ejusdem *Moyse*, qui Hebræorum Legislator audit, debemus continenti ordine expendere in hocce hodierno nostro Colloquio res præcipuas, quæ Hebræorum Religionem, divinamque cultum spectantes, in hac Lege, data *Moyse* a Deo, speciatim continentur.

D. Anno lubentissime, teque de his rebus, quæ ad Hebræorum Religionem, divinumque cul-

tum attinentes in Lege *Moyse* a Deo data, speciatim continentur, disferentem pronis ac suspensis auribus auscultabo. Optarem tamen, ut antea dissolveres Dubium, quod de morte *Moyse* super-rime proponebant quidam viri eruditi, asserentes, salva & inculpata fide dici posse, *Moysem* non esse mortuum, sed potius eum cum *Enocho*, septimo ab Adam Patriarcha, & cum Propheta *Elia* translatum fuisse in Cælum, indeque appetente fine mundi, seu saviente persecutione Antichristi, denuo venturum in Mundum cum *Enocho* & *Elia*, ut sit Christi Judici Præcursor, & tunc ferali Edicto Antichristi morti una cum *Enocho* & *Elia*, Præcursoribus itidem secundi adventus Jesu Christi, addictum iri. Utrum igitur salva fide negari possit, *Moysem* mortuum esse, quæso te, ut me edocere non graveris.

M. Tribus potissimum momentis, quæ hic indicare abunde sufficiat, evincitur, nullo pacto posse salva fide negari *Moysem* fuisse mortuum. Nam primo, & Scriptura Sacra lib. Deuteronomii cap. 32. & ultimo diserte testatur, *Moysem* esse mortuum & sepultum in Valle Terræ Moab contra Phogor, ejusque sepulchrum usque in presentem diem esse omnino ignotum. Mortuum etiam esse *Moysem* narrat Scriptura Sacra, lib. *Josue* cap. 1. his verbis: *Et factum est post mortem Moyse, servi Domini, ut loqueretur Dominus ad Josue filium Nun, &c.* Præterea, *Moysem* revera mortuum esse aperte tradunt antiqui Scriptores Ecclesiastici, quos inter *Origenes* Homilia XXV. in Librum Numerorum, & sancti Patres, videlicet *S. Gregorius Nissenus* in Libro De Vita *Moyse*, *S. Augustinus*, multis in locis, sed præcipue lib. XVIII. De Civitate Dei cap. XI. *S. Epiphanius* Hæresi IX. & Hæresi LXIV. quorum apæmen claudet *Rupertus*, Abbas Tuitientis, qui libro 2. in Deuteronomium cap. 22. versans data opera id genus argumenti, sic tandem concludit: *Igitur quavisque quis e contrario nitatur argumentis, libere confirmamus, quia sicut Aaron, sic & Moyse vere & depositione corporis mortuus sit.* Ad hæc accedunt locupletissima testimonia Historicorum Judæorum, quorum primus *Josephus* lib. 4. Antiquit. Jud. cap. ult. hæc de *Moyse* scribit: *Mortuusque est (Moyse) ultimo anni mense, die prima mensis, qui a Macedonibus Dystrus dicitur, a nostris vero Adar. . . . Triginta diebus luxit eum populus, cui nunquam tristius quidquam accidit, quam tunc Prophetæ mors.* Alter vero Historicus Judæorum Scriptor *Philo* sub finem libri tertii, quem scripsit De Vita *Moyse*, hæc habet: *Hujusmodi fuit vita obitusque Moyse, Regis, Legislatoris, Vatis, & Pontificis, sicut sacris Literis proditur.* Ex his igitur momentis, & sacris Libris, & sanctorum Patrum Operibus, atque ex antiqua & continua Judæorum Traditione depromptis, liquido constat, non posse salva fide negari, *Moysem* esse mortuum. Voluit tamen Deus, ut locus, in quo tumulatus est *Moyse*, esset omnino ignotus, ne apud Gentem Judaicam, ad idololatriam maxime propensam, vir adeo bene de illa meritis divinos consequeretur honores, sicut censent *Theodoretus*, Quæstione XLIII. in Deuteronomium,

nomium, & alii. Hinc in Epistola Canonica *Jude* Apostoli legimus, *Michaelem* Archangelum disceperasse adversus Diabolum de corpore *Moyfis*, eo quod improbissimus ille veterator locum sepulturae *Moyfis* vellet Judæis patefacere, ut contra Dei Legem, occasionem Idololatriæ illis ministraret. Non me latet, S. *Hilarium* in cap. 20. *Matthæi* in ea singulari fuisse sententia, quod *Moyfes* futurus sit cum Propheta *Elia*, secundi adventus Christi Præcursor; at, ex illa singulari S. *Hilarii* sententia inferri minime potest, hunc S. Doctorem existimasse, *Moysem* non esse mortuum. Fieri quippe potuit, ut *Moyfes*, tempore Transfigurationis Jesu Christi, cui cum *Elia* interfuit, resurrexerit, illicque secundum corpus & animam præsens adhaerit, sub finem tamen mundi secundo moriturus regnante Antichristo, cuius furem sanguine suo sit extincturus. Porro, *Moysem* tempore Transfigurationis Christi resurrexisse ad tempus, & in corpore apparuisse docere videntur S. *Joannes Chrysostomus* Homilia 57. in *Matthæum*, S. *Hieronymus* in capite 17. *Matthæi*, S. *Augustinus* Tractatu 124. in *Joannem*, & S. *Joannes Damascenus*, Oratione De Transfiguratione. nihilo fecius mihi magis arridet opinio S. *Thome*, qui 3. part. quæst. 45. art. 3. ad 2. docet, *Moysem* Transfigurationi Christi Domini adfuisse quantum ad animam tantum, non quantum ad proprium corpus, sed aliud ab ipso assumptum fuisse, ex altera materia virtute divina compactum, in eum sane modum, quo Angeli in assumptis corporibus sese spectabiles præbuerunt. Sed de morte *Moyfis* dictum satis.

D. Explica nunc, si placet, res præcipuas, quæ in Lege, data *Moyfi* a Deo, speciatim continentur, & in primis ostende, quænam fuerit forma tabernaculi, in quo Deus ab Hebræis colitur, quodque, ut superius insinuaui, extractum est juxta exemplar, quod Deus *Moyfi* in monte *Sinai* monstravit.

M. Si Tabernaculi structuram, partesque singulas, quas sacer Scriptor *Moyfes* a capite 25. usque ad caput 28. Libri *Exodi* accurate describit, vellem in præsentia late exponere, dies profecto me deficeret, & intra præfixos Colloquiis nostris limites me nullo pacto continere possem. Strictim itaque, sicut Historicum Ecclesiasticum decet, Tabernaculi, in quo Deus ab Hebræis coli voluit, structuram secundum præcipuas illius partes delineabo. Tabernaculum igitur, in quo Deus coli voluit, quodque *Sanctuarium* etiam dictum est, hanc formam referebat. Edificium erat instar Templi, sed portatilis, ex lignis confectum, quod per partes facile compingi ac dissolvi poterat, & in quemcumque locum deferri. In Tabernaculo locus erat sanctior, velo distinctus, qui *Sanctuarium Sanctuarii*, & *Sancta Sanctorum* appellabatur. Ibi vero *Arca Fœderis* servabatur, ex lignis Setim intus & foris deaurata, coronaque aurea circumdata. Hanc Arcam Fœderis operiebatur *Propitiatorium Aureum*, quod & *Oraculum* itidem dicebatur, quia inde Deus responsa dabat *Moyfi*, *Aaroni*, ac subinde Summis Sacerdotibus ipsum consulentibus. Utrumque latus

Propitiatorii duo Cherubini aurei expansis alis tegebant, sese mutuo respicientes, versis in Propitiatorium vultibus. *Sancta Sanctorum* Tabernaculi soli Pontifici semel in anno pervia erant, videlicet die septima mensis septimi, quo *Festum Expiationis* celebrabatur. Præter istum locum, seu præter istam Tabernaculi partem, quæ dicebatur *Sancta Sanctorum*, erat alter locus, seu alia ejusdem Tabernaculi pars, quæ vocabatur *Sancta*, quæque complectebatur *Altare Thymiatis*, ad cuius Altaris latus dextrum erat Candelabrum ductile de auro purissimo, Lucernis septem pariter aureis instructum. Ad latus vero ejusdem Altaris sinistrum erat mensa, ex lignis Setim, & auro mundissimo circumdata, in qua, ad significandum numerum duodecim Tribuum Israel, reponerentur XII. Panes sacri, qui dicebantur *Panes Propositionis*, & singulis Sabbatis mutabatur, usibusque Sacerdotum cedebant. Denique, Tabernaculum habebat duplex Atrium, unum exterius, in quo stabant Laici: aliud interius, in quo erant Labrum æneum, & Altare Holocaustorum. In Labro æneo manus pedesque abluere tenebantur Sacerdotes antequam Tabernaculum ingrederentur, & ad Altare, ut thymiama offerrent, accessuri essent. Habes nunc paucis verbis delineatam structuram Tabernaculi, quod Deus in monte *Sinai* præcepit *Moyfi*, ut ædificaret in gratiam Israelitarum in Deserto peregrinantium, sicut perdocte explicat Angelicus Doctor S. *Thomas* 1. 2. Quæst. CII. Art. IV. ad 1. his verbis: *Cultus*, inquit, *duo respicit, scilicet Deum, qui colitur, & homines colentes. Ipse igitur Deus, qui colitur, nullo corporali loco clauditur: unde propter ipsum non oportuit speciale Tabernaculum fieri, aut Templum. Sed homines, ipsum colentes, corporales sunt, & propter eos oportuit speciale Tabernaculum, vel Templum instrui ad cultum Dei, propter duo. Primo quidem, ut ad hujusmodi locum convenientes cum hac cogitatione, quod deputaretur ad colendum Deum, cum majori reverentia accederent. Secundo, ut per dispositionem talis Templi vel Tabernaculi significarentur aliqua pertinentia ad excellentiam divinitatis, vel humanitatis Christi, & hoc est, quod Salomon dicit lib. 3. Regum cap. 8. Si Cælum & Cæli Cælorum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc, quam ædificavi tibi? Et postea subdit. Sint oculi tui aperti super domum hanc, de qua dixisti: Erit nomen meum ibi: ut exaudias deprecationem servi tui, & populi tui Israel. Ex quo patet, quod Domus Sanctuarii (seu Tabernaculi,) non est instituta ad hoc, quod Deum capiat quasi localiter inhabitantem, sed ad hoc, quod nomen Dei inhabitet ibi, id est, ut notitia Dei ibi manifestetur per aliqua, quæ ibi fiebant, vel dicebantur, & quod propter reverentiam loci orationes ibi fierent, magis exaudibiles ex devotione orantium. Hoc, longiusculum licet, S. *Thome* testimonium hic inferere necessarium duxi, ut statim intelligas, quam falsum ac putidum sit istud commentum, quod *Joannes Spencerus*, Scriptor Anglus, obtrudere non erubuit, docens, Tabernaculum, in quo Deus coli voluit, non*

ex Dei sapientia & voluntate, sed ex prophana Gentium Religione originem duxisse. Fingit enim ille audacissimus Scriptor, longe ante Moysen, Aegyptiis, aliisque Gentibus solemne fuisse, salforum suorum Numinum, seu Idolorum imagines, in thecis aut tentoriis collocatas circumferre, vel ut Deos honore singulari colerent, vel ut eos haberent indivulso viarum & periculorum suorum comites. Ad hunc superstitiosum Gentium morem, quem tollere non ita promptum erat, sese accommodasse Deum, & in Tabernaculo, quod ab Hebraeis, quocumque vellent, asportari possit, habitare dignatum esse pertendit *Spencerus* lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebraeorum*, Dissertatione 1. cujus errorem invictis argumentis hic breviter confutare non abs re erit. Et 1. quidem impium est dicere, Deum, quando precepit Moysi, ut fabricaret Tabernaculum portatile, in quo habitare & ab Hebraeis coli volebat, sese demisisse ad prophanum illum morem Gentium, quæ suum Idolum *Moloch* in Tabernaculo portatili colebant, sicut supponit *Spencerus*. Impium, inquam est, ne quid gravius dicam, asserere Deum, qui semper Idololatriæ cultores averfatus est, atque gravissimis poenis subiecit, voluisse in his, quæ ipsius cultum spectant, se accommodare prophanis Gentium Religionibus. Deus autem precepit Moysi ut fabricaret Tabernaculum juxta formam, quam ei in sacro monte *Sinai* ostenderat ac præscriperat: *Inspice* (inquit Deus Moysi cap. 25. v. 40. Libri Exodi) & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Quibus Domini verbis concidunt duæ ineptissimæ *Spenceri* conjecturæ. Ait enim primo, Tabernaculi fabricam Gentis Israeliticæ voluntati & æmulationi, magis, quam Dei voluntati vel precepto esse adscribendam. Quod tamen oppido falsum esse constat ex citatis Scripture sacre verbis, quibus Deus in monte *Sinai* Moysi fabricam Tabernaculi præcepit. Secundo ait *Spencerus*, Fabricam Tabernaculi ab Hebraeis factam esse juxta formam, quam habebat Tabernaculum *Moloch*, Idolum Gentium. Quod etiam tam falsum est, quam quod maxime. Deus enim in monte *Sinai* præscripsit formam Tabernaculi, in quo coli volebat, eandemque formam capitibus 25. 26. & 27. Libri Exodi accurate descriptam habemus. At, formam Tabernaculi *Moloch* nullibi descriptam reperimus. Adde, nullum *Spencerus* certum suppetere antiquitatis monumentum, quo probare possit, morem illum Gentium, Deorum suorum Imagines in Tentoriis, aut Aediculis, seu Templis portatilibus circumgestandi, esse *Moysæ* antiquiorem, vel coævum, cum nullus Auctor, sicut jam in nostris præcedentibus Colloquiis ostendimus, proferri possit *Moysæ* vetustior, aut ei suppar, qui rerum istarum fidem faciat. Debuisse igitur *Spencerus*, habita ratione Historiæ sacre, & Antiquitatis *Moysi*, ultro fateri, Tabernaculum fuisse a *Moysæ* fabricatum, secundum formam in monte *Sinai* a Deo ei ostensam ac præscriptam: sed postea, Diabolum, æquales divinos honores sibi arrogare volentem, Gentibus, Idololatriæ tenebris immer-

sis, inspirasse, ut Tabernacula, Tentoria, & Aediculas Numinibus suis extruerent, ad similitudinem Tabernaculi, quod, jubente Deo fabricarat *Moyses*. Sed, ut dem *Spencerus*, Thecas, Tabernacula, Aediculas, seu Tempa portatilia *Molochi*, aliorumque superstitiosæ Gentilitatis salforum Numinum in usu fuisse apud Aegyptios, Ammonitas, Moabitas, aliosque Populos Idololatrias, antequam Deus ab Israelitis coleretur (quod tamen non probavit *Spencerus*, nec ullus unquam probare poterit) inde tamen minime sequeretur, Deum, quando precepit *Moysi*, ut Tabernaculum, in quo ab Israelitis coli volebat, extrueret, se ad mores Gentium demisisse, & aliquam Tabernaculi *Molochi* formæ rationem habuisse; sed potius sequeretur, Deum precepisse, ut Tabernaculum, in quo specialiter coli volebat, fabricaretur, ad extirpandam penitus Idololatriam, & Populum Israeliticum cultui suo arctius devinciendum. Nec enim Deus, ut obiter dicam, Tabernaculum fieri jussit propter se, quasi eo indigeret, & aliquo corporali loco claudi posset, sicut visum est Populis Idololatrias, qui Deos suos Templis & Simulacris astrictos & inclusos sibi perperam persuadebant: sed Deus Tabernaculum extrui jussit propter Judæos, ob duas rationes, quas ex sancto *Thoma* mox adduxi. Ostendit etiam Doctor ille Angelicus primæ Secundæ Quæst. CII. Art. IV. ad II. non fuisse conveniens, ut Populus Israeliticus, quamdiu mansit in Deserto, non habens certam mansionem, variisq; bellis, quæ cum finitimis Gentibus gerere cogebatur, impeditus, ædificaret Templum, in quodam loco fixum, sed convenientius fuisse, ut haberet dumtaxat id temporis Tabernaculum portatile. Hæc sunt sancti illius Præceptoris verba: *Tempore David Regis, & Salomonis, Populus ille (seu Israeliticus) habuit quietissimum statum, & tunc primo edificatum fuit Templum in loco, quem Deus designaverat Abraham, Genes. c. 22. ut offerret filium suum in holocaustum... Locus autem ille designari non debuit per edificationem Templi ante tempus predictum propter tres rationes, quas Rabbi Moyses assignat. Prima est, ne Gentes appropriarent sibi locum illum. Secunda est, ne Gentes ipsum destruerent. Tertia vero ratio est, ne qualibet Tribus vellet habere locum illum in sorte sua, & propter hoc orientur lites & jurgia, & ideo non fuit edificatum Templum, donec haberent (seu Judæi) Regem, per quem posset hujusmodi jurgium compesci. Antea vero, ad cultum Dei erat ordinatum Tabernaculum portatile per diversa loca, quasi nondum existente determinato loco divini cultus. Et hæc est ratio literalis diversitatis Tabernaculi & Templi. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hæc duo (videlicet Tabernaculum & Templum Salomonicum) significatur duplex status. Per Tabernaculum enim, quod est mutabile, significatur status præsentis vite mutabilis. Per Templum vero, quod erat fixum & stans, significatur status future vite, quæ omnino immutabilis est, & propter hoc in edificatione Templi dicitur, quod non est auditus sonitus mallei, vel securis, ad significandum, quod omnis perturbatiois tumultus longe erit a statu futuro. Vel per*

Tabernaculum significatur status Veteris Legis: per Templum autem, a Salomone constructum, status Novæ Legis; unde ad constructionem Tabernaculi soli Judei sunt operati: ad edificationem vero Templi cooperati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrii & Sydonii. Hactenus S. Thomas, qui a Quæstione XCVIII. Primæ Secundæ usque ad Quæstionem CVI. De Veteri Lege, & de his omnibus quæ ad illam spectant, ad miraculum disserit, & omnibus Scriptoribus, qui eo de argumento tractarunt, palma præripuit, teste *Paulo Burgenfi*, in Hispania genere & eruditione inter Judæos magni nominis; deinde, abdicato Judaismo, Episcopatu Carthaginensi primum, postea Burgenfi, unde ortus erat, & illi nomen adhæsit, fuitque in sacram Scripturam Commentariis celeberrimo. Ille, inquam, vir, in sacris Literis, & Rabbino- rum Commentariis versatissimus, testatus est, dum viveret, se Veteris Testamenti in Divo *Thoma* medullam defæcatissimam reperisse, sequè beneficium vocationis ad Christi Ecclesiam debere illius Scriptis, unde sibi Fidei Catholicæ veritas illuxerat, maxime ex Quæstionibus De Veteri Lege, quas S. Thomas in Prima Secundæ doctissime pertractat. Id obiter velim observet contra *Theophilum Raynaldum*, aliosque nonnullos S. Thomæ æmulos obtrectatores, qui ex mendo, quod oscitantia Typographorum irrepit in Responsonem ad sextum Argumentum, quod sibi proponit S. Thomas in Articulo IV. Quæstionis CII. Primæ Secundæ, ubi legitur, *Propitiatorium fuisse Tabulam lapideam*, occasionem arripiunt insultandi in sanctum *Thomam*, quasi ignoraverit Angelicus ille Doctor, *ex auro purissimo factum esse Propitiatorium*, sicut legitur Exodi cap. 25. v. 17. & cap. 37. v. 6. ejusdem libri. Sed in hac sancto Doctori impingenda calumnia aperte illi obtrectatores prodiderunt ignorantiam & malitiam suam; ignorantiam quidem, quia scire debebant, S. Thomam Lectione 1. in cap. 9. Epistolæ *Pauli* ad Hebræos diserte Propitiatorium appellare *Tabulam auream*: malitiam vero suam itidem demonstrarunt, quia non ignorabant, in antiquis & correctis summæ Tripartitæ S. Thomæ Exemplaribus Vaticanis, & Salmanticensibus, non legi loco mox a me laudato: *quedam Tabula lapidea*; sed legi: *quedam Tabula, quæ dicebatur Propitiatorium*; ex quibus antiquis & emendatis Exemplaribus compertum facile habere poterant, hunc errorem, qui in quadam Summæ S. Thomæ Exemplaria irrepit, alicui imperito falsatori vel oscitanti Typographo esse adscribendum, non autem S. Thomæ inurendum. Sed, quia hac de re plura dicere non vacat, leges eruditam in hunc S. Thomæ locum mox citatum clarissimi nostri *Joannis Nicolai*, sacre Facultatis Parisiensis Doctoris, Annotationem, in qua *Theophilus Raynaldus* pro suis meritis plantino sale perbelle defricatur.

D. Eo lubentius hanc doctissimi *Joannis Nicolai* Annotationem legam, quod interdam adesse soleam cœtui quorundam hominum, qui eruditione quidem pollent, sed nimium mihi videntur morosi ac superciliosi Censores, quippe qui omnes promiscue Scholasticos, ne excepto quidem

S. *Thoma*, Doctore Angelico, adductis labiis, corrugataque fronte carpunt, perstringunt, insectantur, afferentes, eos nugis & tricis Scholæ, & vanis, fatilibusque Quæstionibus immorari, neglecto Scripturæ Sacre studio, cujus sensum nec assequantur, nec curent. Quam certe iniquam Censuram, seu potius calumniam, saltem a S. *Thoma* depellant tam illa, quam mox retulisti, *Pauli Burgenfis*, Scripturæ sacre peritissimi, confessio, quam doctissima illæ Quæstiones De Veteri Lege, quas in prima Parte suæ Summæ proponit ac dilucidat hic sanctus Doctor, quasque nos in Colloquiis nostris in Historiam primæ Mundi Etatis prælibavimus, videlicet de opere sex dierum, de productione primorum parentum, *Adami & Evæ*, de eorum dotibus, & conditione in statu innocentie. Ex his, inquam, Quæstionibus, de quibus S. *Thomas* non minus docto, quam lato disseruit calamo, posset facile unusquisque uberrimum in Pentateuchum, seu in quinque Libros *Mosis* conficere Commentarium. Spreto igitur viris illis hypercriticis, quibus solenne est omnia, quæ ad ipsorum salvam non sunt satis temperata, immiti virga & inofficiosa censura excipere, atque plusquam dictatoria auctoritate damnare, nunc etiam atque etiam te rogo, ut cætera, quibus constabat Tabernaculum, cujus fabricam Deus imperavit *Mosis*, juxta mentem & doctrinam S. Thomæ explicare pergas.

M. Rerum, quæ continebantur in Tabernaculo explicationem, cum literalem, tum typicam, egregie admodum Primæ Secundæ Quæstionis CII. Art. IV. ad Responsonem sexti Argumenti dat S. *Thomas*, Doctor Angelicus, qui, prætermisissis aliis Scriptoribus, qui proluxa de eodem Argumento concinnarunt lucubraciones, unus inslar omnium nobis esse debet. Explicationem autem literalem rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, his verbis orditur S. *Thomas*: potest, inquit Angelicus ille Doctor, & horum, quibus constabat Tabernaculum, alia ratio assignari magis literalis. In Arca enim continebantur Tabulæ Legis, ad tollendam Legis oblivionem; unde dicitur Exodi cap. 28. *Dabo tibi duas Tabulas lapideas, & Legem ac Mandata, quæ scripsi, ut doceas filios Israel.* Virga vero Aaron ponebatur ibi ad comprimendam dissensionem populi de Sacerdotio Aaron: unde dicitur lib. Num. cap. 17. v. 10. *Refer virgam Aaron in Tabernaculum testimonii, ut reservetur in signum rebellium filiorum Israel.* Manna autem conservabatur in Arca ad commemorandum beneficium, quod Deus præstitit filiis Israel in Deserto; unde dicitur Libri Exodi cap. 16. *Imple Gomer ex eo, id est Manna, & custodiat in futuram retro generationes, ut norint panes, quibus alii vos in solitudine.* Candelabrum vero erat institutum ad honorificentiam Tabernaculi: pertinet enim ad magnificentiam domus, quod sit bene luminosa. Habebat autem Candelabrum septem calamos (ut *Josephus*, Hebræus, dicit lib. 3. Antiq. Jud. cap. 7. & cap. 10.) ad significandum septem planetas quibus totus Mundus illuminatur. Altare vero thymiamatis erat institutum,

tutum, ut jugiter in Tabernaculo esset fumus boni odoris, tum propter venerationem Tabernaculi, tum etiam in remedium fœtoris, quem oportebat accidere ex effusione sanguinis, & occisione animalium. Mensa autem apponebatur ad significandum, quod Sacerdotes, Templo servientes, in Templo victum habere debebant: unde duodecim panes superpositos, in memoriam duodecim Tribuum, solis Sacerdotibus edere licitum erat, ut habetur *Matt. cap. 12. Mensa autem non ponebatur directe in medio ante Propitiatorium, ad excludendum Ritus Idololatriæ: nam Gentiles in Sacris Lunæ ponebant mensam coram Idolo Lunæ, unde dicitur Jerem. cap. 7. Mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas Regine Cæli (a).* In Atrio vero extra Tabernaculum continebatur Altare Holocaustorum, in quo offerebantur Deo Sacrificia de his, quæ erant a populo possessa; & ideo in atrio poterat esse populus, qui hujusmodi Deo offerebat per manus Sacerdotum: sed ad interiori Altare, in quo ipsa devotio & sanctitas populi offerebatur, non poterant accedere nisi Sacerdotes, quorum erat Deo offerre populum. Est autem hoc Altare extra Tabernaculum in atrio constitutum ad removendum cultum Idololatriæ: nam Gentiles intra Tempia, Altaria constituiebant ad immolandum Idolis. Hæc est explicatio litteralis, quam tradit *S. Thomas*, rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, ex qua explicacione facile confutari potest insulsum commentum *Joannis Spenceri*, qui lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Dissertatione v. ausus est asserere, *Arca Fœderis*, quæ in Tabernaculo Divinæ præsentia sacratissimum Symbolum erat, originem arcescendam esse e sacris Ethnicorum Cistis, seu Arcis, & Cherubinos, qui expansis alis utrumque latus Propitiatorii tegebant, originem itidem accepisse ab Ægyptiorum simulacris, & hieroglyphicis, quæ mysticis illorum cistis erant insculpta: hoc, inquam, insulsum, & a sæculis inauditum *Spenceri* commentum facile ex ea *S. Thomæ* literali explicacione refelli potest. At enim, ostendit primo *S. Thomas*, Deum ad suum stabiliendum cultum, & ad abolendam penitus Idololatriam, præcepisse ut fierent Tabernaculum, Arca Fœderis, cæteraque omnia quæ in Tabernaculo continebantur: quis autem credat, Deum, ad promovendum suum apud Israelitas cultum, & ad extirpandam Idololatriam, voluisse, aut permisisse unquam, ut sibi ab Israelitis fabricaretur Tabernaculum juxta structuram Tabernaculi Idoli *Moloch*, & in hoc Tabernaculo reponeretur Arca facta ad similitudinem mysticarum Cistarum, seu Arcarum, quibus utebantur Ethnici, cum duobus Cherubinis expressis itidem ad formam Symbolorum, seu Simulacrorum, & Hieroglyphicorum, quæ Ægyptii, aliique Populi, Idololatriæ addisti, suis mysticis Cistis, seu Arcis, ad Diabolum in suis falsis Numinibus colendum, inscribere solebant? Præterea, hæc explicatio literalis, quam tradit *S. Thomas*, rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, exacta est ad historicam narrationem, quam texuit *Moyfes*, qui sicut in præce-

dentibus Colloquiis ostendimus, fuit primus omnium Gentium Scriptor: at vero, *Joannes Spencerus*, ut probet morem apud Ægyptios, alioque Populos Ethnicos obtinuisse habendi Tabernacula, Cistas, seu Arcas, cum Symbolis, Simulacris, & Hieroglyphicis in honorem, & cultum falorum suorum Numinum, citat dumtaxat Auctores, qui sunt multis sæculis *Moyse* posteriores, cujusmodi sunt *Pausanias*, *Apulejus*, *Plutarchus*, *Theocritus*, *Porphyrius*, *Tibullus*, *Catullus*, *Valerius Flaccus*, *Ovidius*, ex quorum testimoniis hoc unum tantummodo extundi potest, Tabernacula, Arcas, seu mysticas Cistas, Symbola, Simulacra, & Hieroglyphica apud Ægyptios, Phœnices, Græcos, & Romanos in honorem, & cultum falorum suorum Numinum longe post Mosaicæ tempora in usu esse cœpisse, & Diabolum, qui non tantum simia, sed corruptor divini cultus, semper extitit, ritus sacratissimos, quibus Deus colebatur, æmula operatione ad Sacra falorum Numinum traduxisse, illisque Ethnicis inspirasse, ut arcas quoque, seu Cistas mysticas, arcana quædam, sed impura & magica instrumenta, simulacra, obscœnas imagines, & alias id genus celantes quisquilias, in suorum Numinum Sacris adhiberent, aut etiam solemnè pompa circumferrent.

„ (a) Ut vera fatear, rationes, quibus hæc
 „ vel illa in Tabernaculo fieri Deus jussit, adeo
 „ ignotæ sunt nobis, ut nihil congruentius affer-
 „ ri posse censeam, quam quod Deus ita voluerit
 „ sive ad majorem rei decentiam, sive ut com-
 „ modius ea munia præstarentur, quæ agenda
 „ erant in eodem Tabernaculo; ita e. g. cum ad
 „ interiora Propitiatorii accedendum fuisset sum-
 „ mo Sacerdoti, res poscebat, ut via recta eo fe-
 „ rens libera permitteretur; ideo e medio sub-
 „ moveri mensam, & ad latus defecti mandavit;
 „ nihilque ea in re esse mysterii, neque ad ritus
 „ Paganorum excludendos id a Deo mandatum
 „ judico; cum præsertim ætate *Moyfis* ritum Pa-
 „ ganicum ponendi mensam ante altare Lunæ ob-
 „ tinuisse ignoremus. Quod postremum argumen-
 „ tum contra *Spencerum* sapius urgetur.

D. Literalem rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, expositionem *S. Thomæ*, magna quidem animi mei oblectatione auscultavi; optarem tamen ut aliam hic proferres typicam explicacionem, quam tradit Angelicus ille Doctor, earundem rerum, quas continebat Tabernaculum.

M. Tota explicatio typica, quam dat *S. Thomas*, rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, ordinatur ad Jesum Christum, quem Tabernaculum, & omnia in eo comprehensa, præfigurant. Sic enim habet Angelicus Doctor: Figurata ratio horum omnium assignari potest ex relatione Tabernaculi ad Christum, qui figurabatur. Est autem considerandum, quod ad designandam imperfectionem legalium figurarum, diversæ figuræ fuerunt institutæ in Templo ad significandum Christum: ipse enim significatur per Propitiatorium, quia ipse est Propitiatio pro peccatis nostris, ut dicitur *Epist. 1. Joannis*, cap. 2. Et convenienter hoc propitiatorium a Cherubinis portatur,

tatur, quia de eo scriptum est: *Adorent eum omnes Angeli Dei*, ut habetur Epist. Pauli ad Hebræos c. 1. Ipse etiam (seu Christus) significatur per Arcam; quia Christus fuit plenus sapientia & charitate, quæ per aurum significatur. Intra Arcam autem erat urna aurea, id est, sancta anima, habens Manna, id est, omnem plenitudinem sanctitatis & divinitatis. Erat etiam in Arca virga, id est, potestas sacerdotalis, quia ipse est factus Sacerdos in æternum. Erant etiam ibi Tabulæ Testamenti ad designandum, quod ipse Christus est Legislator. Ipse etiam Christus significatur per candelabrum, quia ipse dicit cap. 8. Joannis: *Ego sum lux Mundi*. Per septem Lucernas, septem dona Sancti Spiritus. Ipse etiam significatur per mensam, quia ipse est spiritalis cibus, secundum illud Joannis cap. 8. *Ego sum panis vivus*. Duodecim etiam panes significabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Sicut per Candelabrum & Mensam potest significari Doctrina & Fides Ecclesiæ, quæ etiam illuminat & spiritaliter reficit. Ipse etiam Christus significatur per duplex Altare, scilicet *Holocaustorum* & *Thymiamatis*, quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera, sive illa, quibus carnem affigimus, quæ offeruntur quasi in Altari Holocaustorum; sive illa, quæ majori mentis perfectione, per spirituaia perfectorum desideria Deo offeruntur in Christo, quasi in Altari Thymiamatis, secundum illud Epist. ad Hebræos c. ultimo, versu xv. *per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo*. Hæc est rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, typica, quam tradit S. Thomas, explanatio, ex qua colligere debes, res, quas in Religione Judæorum tanquam sacras, & ad cultum pertinentes, instituit Deus, collineasse in Jesum Christum, verum Messiam, qui omnes illas figuras, quibus in Veteri Lege fuit adumbratus, adimplevit, sicut fuse commonstravi in Tractatu, quem edidi, *De Mysteriis Jesu Christi Salvatoris nostri*.

D. Quamvis in utraque Expositione, cum literaliter, tum typica rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, tradita a S. Thomas, singularem sancti illius Doctoris suspiciam in Sacræ Scripturæ interpretatione intelligentiam ac facilitatem, unum tamen in sanctissimi nostri Præceptoris, ne quid dissimulem, utraque explicatione, ab ipso data, offendo, quod Critici hujus temporis, ad alios Scriptores carpentes promptissimi, improbare possent. Ait quippe S. Thomas, in Arca Fœderis, quæ erat in Tabernaculo, non solum reconditas fuisse Tabulas Legis, sed etiam in eadem Arca fuisse urnam, quæ habebat Manna, & Virgam Aaronis, quæ fronderat: id autem quo pacto cum Scriptura sacra, quam nuperrime legebam, coherere possit, certe non video. Sic enim cap. 8. v. 9. l. 3. Regum legi: *In Arca autem non erat aliud, nisi due Tabule lapideæ, quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filiis Israel, cum egredierentur de terra Egypti*. Et lib. v. Paratipomenon c. 5. v. 10. *Nihil aliud erat in Arca, nisi due Tabule, quas posuerat Moyses in Horeb, quando Legem dedit Dominus filiis Israel, egredien-*

tibus ex Egypto. Cum igitur juxta Scripturam sacram, essent dumtaxat in Arca Fœderis due Tabulæ Legis, non video sane, qua ratione poterit S. Thomas affirmare, in Arca Fœderis, præter duas Tabulas Legis, reconditas fuisse urnam, quæ habebat Manna, & Virgam Aaronis, quæ fronderat? Hanc, quæso, dirime difficultatem, ut contra Criticos, si quos nanciscar, illico paratam responsonem habere possim.

M. In Arca Fœderis, præter duas Tabulas Legis, repositas fuisse urnam, quæ continebat Manna, & virgam Aaronis, quæ fronderat, asserit quidem S. Thomas, sed post Apostolum Paulum, qui cap. 9. Epist. ad Hebræos, v. 3. & 4. hæc habet: *Post velamentum autem secundum, Tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum; Aureum habens Thuribulum, & Arcam Testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens Manna, & Virga Aaron, quæ fronderat, & Tabulæ Testamenti*. Viden, non solum S. Thomam, sed etiam Apostolum Paulum aperte profiteri, in Arca, præter duas Tabulas Legis, fuisse urnam, quæ habebat Manna, & Virgam Aaronis, quæ fronderat.

D. Video quidem, S. Thomam plane consentire cum Apostolo Paulo. Ast, ut candide fatear, necdum video, nec modum reperire possim conciliandi Apostolum Paulum cum his, mox a me citatis, Scripturæ sacre locis, in quibus conceptis verbis dicitur, in Arca Fœderis fuisse dumtaxat duas Tabulas Legis: Aliquam itaque, si placet, indica viam, qua monstrare possim, Apostolum Paulum, ejusque Discipulum S. Thomam, his a me adductis Scripturæ sacre locis minime repugnare?

M. Duplex suppetit via, seu ratio, qua ostendi potest, Apostolum Paulum ejusque Discipulum S. Thomam, nullo pacto repugnare his Scripturæ sacre locis, quæ mox in medium adduxisti. In primis dici potest, Apostolum scripsisse, urnam habentem Manna, & Virgam Aaronis fuisse in Arca, quia juxta Arcam erant, more loquendi solemni Scripturæ sacre, quo aliquid in loco aliquo esse dicit, quo juxta illum est. Sic Ex. Gr. legimus in Evangelio, Christum ejecisse ementes, & vendentes e Templo, qui tamen non in ipso Templo, sed in porticu Templi negotiabantur. Sic Christus Dominus crucifixus dicitur in Hierusalem, quamvis non in urbe, sed prope eam crucifixus sit. Hoc ergo sensu Apostolus Paulus scribit, urnam auream habentem Manna, Virgam Aaronis, & Tabulas Legis fuisse in Arca: Tabulas, quidem, ut intra Arcam reapse inclusas: Virgam vero Aaronis, & urnam auream habentem Manna, tanquam juxta positas in Tabernaculo, id est, in capsâ Arcæ adjacentem, & lateri ejus externis adhærente. In quo loco Deus cap. 31. v. 26. Libri Deuteronomii præcepit his, qui portabant Arcam Fœderis, ut reponerent Librum Genesis, dicens: *Tollite librum istum, & ponite eum in latere Arcæ Fœderis Domini Dei nostri, ut sit ibi contra te in testimonium*. Alia via, seu ratio, qua ostendi potest, Apostolum Paulum, ejusque Discipulum S. Thomam, non adverstari his, quæ retulisti, Scripturæ sacre testimoniis, hæc est, ut dicamus, temporibus quidem Moyses, & Regis Sa-

Salomonis, solas Tabulas Legis in Arca Fœderis extitisse, sed post *Salomonis* tempora Sacerdotes cupientes in secretiori, tutiorique asservare custodia tam urnam auream, quæ habebat Manna, quam Virgam *Aaronis*, quæ fronderat, isthæc duo monumenta in Arca, cum Tabulis Legis, reposuisse, indeque factum esse, ut Apostolus *Paulus*, hujus rei non inscius (utpote qui Traditiones Majorum ad pedes *Gamalielis* probe edoctus erat) recte scripserit, hæc tria, videlicet Tabulas Legis, urnam, quæ continebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronderat, extitisse in Arca; idemque, post Apostolum *Paulum*, docuerit *S. Thomas*, qui a doctrina illius Apostoline latum quidem unguem unquam descivit.

D. Quid continebant duæ istæ Tabulæ Legis, quæ, ut antea dixisti, in Arca Fœderis reconditæ erant?

M. Duæ istæ Tabulæ Legis, quæ in Arca reconditæ erant, complectebantur *Decalogum*, idest, Præcepta, quæ Deus dedit *Moyssi* in monte *Sinai*, quæque descripta sunt cap. 20. Libri Exodi, & cap. v. Libri Deuteronomii. In his autem decem Præceptis, quæ his duabus Tabulis erant inscripta, quæ moralia sunt, sive, quæ ad regendos mores sunt comparata, quæcumque etiam ad Legem naturalem, & immutabilem pertinent, breviter comprehenduntur, ita ut Decalogus proprie nihil aliud sit, nisi Lex naturalis literis consignata. Sunt autem hæc decem Præcepta isto ordine disposita.

1. Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra *Ægypti*, de domo servitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem ..... Non adorabis ea, neque coles.

2. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, &c.

3. Memento ut diem Sabbati sanctifices .... qui dies Sabbati in diem Dominicum a Christianis est commutatus, in honorem Resurrectionis Christi Domini.

4. Honora Patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi.

5. Non occides.

6. Non mæchaberis.

7. Non furtum facies.

8. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

9. Non concupisces uxorem proximi tui.

10. Non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & universa que illius sunt.

Hæc decem Præcepta Dei, quibus constat Decalogus, ut memoriae tuæ facilius mandare possis, sequentes Versus, quibus sunt inclusa, in rem tuam libenter subjiciam.

Unum cole Deum, nec jures vana per ipsum.

Sabbata sanctifices, habeas in honore parentes:

Ne sis occisor, mæchus, fur, testis iniquus:

Asterius nuptiam, nec rem cupias alienam.

D. Ejusmodi Præcepta, contenta in Decalogo, & ad quæ oportet omnes actiones nostras, velut ad amissum, dirigere, jam a puero sum edo-

Hist. Vet. Test. Tom. II.

ctus. Sed, si tibi molestum non esset, vellem ex te in præsentia discere compendiosam quidem, sed accuratam notitiam rerum, quæ his decem Præceptis, digito Dei scriptis, jubeantur, aut prohibeantur. Incipe ergo, quæso te, ab expositione primi Præcepti Decalogi.

M. Decem divina illa præcepta non egent interpretatione: Legis enim verba debent esse dilucida, & si quem in his requiras Interpretem, sunt complures, qui hoc abunde præstiterunt. Attamen votis tuis ut faciam fatis, brevem hic tibi suppeditabo notitiam rerum, quæ his decem Præceptis aut imperantur, aut veniunt. Primum itaque Præceptum est: *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, &c.* Hoc Præcepto prohibetur, se falsis Diis, aut ulli omnino creaturæ, sive astris aut elementis, aut animalibus, aut hominibus, aut Angelis, divinus honos deferatur, omnesque Idololatriæ Ritus, omnia superstitionum genera districtè inhibentur. Ad hoc primum Decalogi Præceptum revocatur Præceptum de diligendo Deo super omnia: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota animatua, & ex tota fortitudine tua*, lib. Deuteronom. cap. 6. v. 5. Hoc autem Præceptum amoris Dei super omnia Judæos non minus in Veteri Lege, quam Christianos in Lege Evangelica obligabat. Quo fit, ut graviter errent nonnulli, qui, ut elevent obligationem Præcepti amoris Dei super omnia, ajunt, hoc Præceptum satis impleri, si factis externis Lex non violetur. His enim verbis, quibus istud amoris Dei super omnia Præceptum conceptum est, actus etiam internos præcipi certissimum est, conjunctim videlicet cum externis. Hoc itaque primum Decalogi Præceptum violatur primo ab his, qui non diligunt Deum super omnia. Secundo, ab illis, qui Solem, Lunam, ac Stellas, aut Hominem, Serpentem, Bovem, Canemve, aut horum Deorum simulacra colunt pro Deo. Denique, violatur ab istis, qui adhærent variis speciebus divinationis superstitionis, quales sunt *Necromantia*, *Divinatio per Pythones*, *Geomantia*, *Hydromantia*, *Aeromantia*, *Pyromantia*, *Haruspicium*, *Astrologia judiciaria*, seu *Genethliaca*, *Augurium per garrirum avium*, *Auspicium ab earum volatu*, *Omen*, *Ghiromantia*, *Spatulomantia*, *Metoposcopia*, *Physiognomia*, *Onirocritica*, *Sanationes Magicæ*, *Maleficia*, & alia id genus, in quibus, etiam si non sit expressa cum Dæmonibus conspiratio, est tamen aliquod tacitum commercium, ac subinde tacita Dei abnegatio. De variis istis superstitionis divinationis speciebus leges *S. Thomam* 2. 2. Quæst. 95. Art. 3. & inter recentiores Scriptores lege tres libros, quos gallico idiomate perdocte scripsit *Joannes Baptista Taiers*.

D. Cum in hoc primo Decalogi Præcepto tanta diligentia venturum fieri Imagines & Simulacra, quomodo, obsecro te, factum est, ut hodie Templâ Catholicorum plena sint Imaginibus, Simulacris, & Reliquiis Sanctorum?

M. Judæorum Populus erat crassissimus, & ad Gentium superstitionem mire proclivis, ut vix crederent quod oculis non cernerent; ideoque Lex tot verbis eos deterret longius submovens a

periculo labendi in Idololatriam. Nunc vero, postquam per Evangelicam lucem extinctus est omnis Ethnicismus, non est idem periculum. Præterea, *Moyfes*, ut superius diximus, ex præscripto Dei duos Cherubim aureos in Tabernaculo posuit in summis Propitiatorii partibus, & in Vasis Templi, quod exstruxit Rex *Salomon*, sicut legitur lib. 3. Regum cap. 7. erant Boum, Leonum, & Cherubim sculptiles Imagines. Rursus lib. 2. Paralipomenon cap. 3. sculptuntur Cherubin in parietibus. In Mitra Pontificis erat imago Lunæ, in ejus Veste malorum punitorum Simulacra. Non est igitur verisimile Judæis simpliciter interdictum omne genus Imaginum, sed ne more Gentium haberent simulacra, quæ proponerentur adoranda, sicut explicat *S. Thomas* 3. P. Quæst. 25. Art. 3. ad 1. ubi ait, hoc primo Decalogi Præcepto prohiberi adorationem Imaginum, quas Gentiles faciebant in venerationem Deorum suorum, & ideo præmittitur: *Non habebis Deos alienos coram me*. Et ideo in pluribus Ecclesiæ saculis frequens fuit in Templis sacrarum Imaginum usus & cultus, ut Iconoclastæ, qui debitum eis cultum abjudicabant, easque frangebant, fuerint in secunda Nicæna Synodo Œcumenica tanquam hæretici anathemate percussi atque proscripti. Concilium etiam Tridentinum sacrarum Imaginum in Templis usum atque cultum probavit & sanxit sess. 25. cap. 2. contra Lutheranos & Calvinistas, aliosque hujus furfuris Heterodoxos. Idem dicendum est de Reliquiis Sanctorum, quorum corpora, quæ fuerunt Spiritus Sancti in eis inhabitantis Tempia, colimus propter animam, quæ fuit eis unita, quæ nunc in Cælis fruatur Deo, & propter Deum, cujus in terris fuerunt Ministri, & quorum Reliquiis sæpe numero Deus illustravit miraculis, quorum testes locupletissimi, & omni exceptione majores sunt *S. Ambrosius* Epistola 85. & Sermone 94. *S. Augustinus* lib. 22. *De civitate Dei* cap. 8. & alii sancti Patres, qui hujusmodi miracula se vidisse literis prodiderunt. De cultu Reliquiis Sanctorum exhibendo legis Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 2. *S. Thomam* 3. P. Quæst. 25. Art. 6. & Catholicos Scriptores Polemicos, qui calamum strinxerunt in Lutheranos, Calvinistas, & alios Hæreticos, qui Iconomachorum Hæresim recoxerunt. Advertere tamen debes primo, Votum, cum sit actus Religionis, soli Deo fieri & promitti debere. Secundo, sacrificium soli Deo esse offerendum, soli Deo Tempia & Altaria esse erigenda. Hinc *S. Augustinus* lib. 8. *De civitate Dei* cap. ultimo, ait: *Sacerdos non dicit: Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule*, sed Deo de illorum victoriis gratias agimus, & nos vicissim ad imitationem heroicarum virtutum, quarum nobis exempla reliquerunt, adhortamur. Tempia etiam & Altaria, in honorem Sanctorum eriguntur, non ut in illis Sacrificium offeratur ipsis Sanctis, sed ut soli Deo in eorum memoriam & honorem exhibeatur Sacrificium, sicut probat *S. Thomas* 2. 2. Quæst. 85. Art. 2. & 3.

D. Illa profecto pro meo captu satis explanate differuisti. Nunc, quæ secundo Decalogi Præ-

cepto præcipiantur, aut prohibeantur, summatim, quæso, perstringe.

M. Quoniam divinæ Majestatis hoc postulat dignitas, ut non solum de ea magnifice sentiant homines, nec tantum abstineant a cultu simulatorum, verum etiam, ne verbo parum reverente eam dehonestent apud homines; ideo hoc secundum Decalogi Præceptum jubet, ut non assumatur nomen Dei in vanum. *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. Nam assuetudo levitæ verborum minuit in loquentium & auditorum animis reverentiam Numini debitam. Apud Judæos tanta erat olim veneratio divini nominis, ut mysticum illud nomen, quod *Tetragrammaton* appellant, scriberent literis non efferendis. Inter Ethnicos etiam fuerunt quidam sapientiæ laude celebres, præsertim *Plato*, *Menander*, *Isocrates*, *Quintilianus*, *Clinias Pythagoricus*, & alii, qui censuerunt, vel omnino a juramento abstinendum, vel gravissimis dumtaxat causis, & urgente necessitate esse jurandum. Quanto igitur magis ad Evangelicam pietatem pertinet, ut Christiani nunquam nominarent Deum, nisi genua flectendo, aut aperiendo caput, aut si neutrum liceret, modica capitis inflexione & vultu reverentiam præ se ferendo. At, proh dolor! nonnulli hodie sunt Christiani, quos non pudet, prava consuetudine, tertio quoque verbo addere, *per Deum*, *per mortem Dei*, &c. sicque aut animi gratia, aut per temulentiam, iracundiamve jurare, & nomen Dei in vanum assumere, cum tamen Christus Dominus cap. 5. vers. 34. Discipulis suis prohibeat juramentum his verbis: *Ego autem dico vobis non jurare omnino*. Quod tamen Christi præceptum non ita intelligendum est, quasi nusquam jurare liceat, sed cum eo temperamento id accipiendum est, ut Christianus non facile juret, non pro re levi, non absque necessitate, sed juramentum pro virili caveat quantum potest. Ad quam interpretationem flecti possunt quædam duriora in speciem veterum Patrum dicta, præsertim SS. *Chrysostomi*, *Ambrosii*, & *Hieronimi*, qui juramentum omne a Christo prohibitum innuere videntur. Ut autem juramentum sit licitum, debet fieri primo cum judicio, idest, non temere, & inconsulto. Secundo, cum justitia, idest, juramentum cadere debet super materiam justam, licitam, & honestam. Postremo, juramentum fieri debet cum veritate, ita ut jurans arbitretur, non levi, sed gravi sulcus ratione, verum esse, quod profert in juramento, alioqui esset perjurium. Has tres condiciones, seu circumstantias esse profus necessariae ut juramentum sit licitum, & evadat actus virtutis & Religionis probat *S. Thomas* 2. 2. Quæst. 89. Art. 3. ex Propheta *Hieremia*, dicente, *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in justitia*. Quæ cum ita sint, nescio sane, quo colore possit excusari consuetudo nunc passim jurantium in omni pene negotio. Huic certe ripæ non bene creditur, quia crebro jurando pejerare discimus. Mihi videtur, Christianos jurare tantum debere, dum cogit necessitas, aut negotii gravitas. Juravit quidem *Pau-lus*, sed non pro penula, aut ære, sed pro gloriâ Evan-

Evangelii. Sed fatis hæcenus dictum sit de secundo Decalogi Præcepto, quo non modo perjurium, sed quælibet in Deum irreverentia prohibetur præsertim blasphemia, qua Dei Majestati, providentiæ, bonitati, justitiæ, aliisque Attributibus derogatur, & convitiis, atque imprecationibus, Deus ipse, vel Sancti ejus læsuntur. Prohibentur etiam hoc secundo Decalogi Præcepto infidelitas in votis, & scelus falsorum Prophetarum, atque eorum omnium qui se a Deo missos mentiuntur, & falsam doctrinam spargunt, populosque seducunt, quia, sicut illi, qui vovent quod revera implere in animo non habent, aut quod vovent, postea non implent, nomen Dei in vanum assumunt; ita Pseudo- Prophetæ, & Doctores erroris, qui peregrinas doctrinas disseminant, & alios a veri Dei cultu abducunt, nomen Dei pariter in vanum assumunt.

D. Quid jubet, vel prohibet, tertium istud Decalogi Præceptum: *Memento, ut diem Sabbati sanctifices?*

M. Istud tertium Decalogi Præceptum spectat ad cultum Dei, cui præsertim consecrat septimum quemque diem, quo totus homo, abstinens ab omni opere servili, vacat operibus lætitiæ, hoc est, hymnis, precationibus, sacre doctrinæ, sacrificiis, elemosynis, aliisque exercitiis, quæ fidem, & charitatem erga Deum excitant, ne quis excusare possit, sibi per necessarias occupationes non esse otium colligendi animum ad ea quæ sunt pietatis. Eodem Decalogi Præcepto obviam itum est inclementiæ, & avaritiæ Judæorum, quæ olim tanta erat, ut nullam relaxationem darent servis, ancillis, & mercenariis advenis. Quam Judæorum avaritiam, & inclementiam utinam non imitarentur quidam Christiani, qui die septimo, cultui Dei speciatim consecrato, servos, & ancillas suas quiescere non sinunt, sed externis atque operibus servilibus addicunt, ut inde temporale aliquod emolumentum percipere possint.

D. Quid intelligis per opus servile, quod isto Decalogi Præcepto prohibetur?

M. Per opus servile intelligo opus externum, quod quæstus gratia solet exerceri, velut arare, fabricare, negotiari &c. Opus autem externum non prohibetur, quasi vitiosum sit, cum potius per se sit bonum, sed eo fine prohibetur, ut quod per se bonum est, cedat ei, quod optimum est, scilicet ei, cujus gratia præcipue conditus est homo, videlicet ut cognoscat, veneretur, colat, ametque Deum super omnia. Quamvis enim homo possit & debeat mediis in laboribus Deum colere, & amare super omnia, vix tamen potest animum, ut par est, in Deum attollere, nisi liber sit ab his laboribus, & negotiis, quæ & tempus absumunt, & magnam animi partem sibi vindicant. Diem itaque quietis Deus hominibus indulgit, ut per illud externum otium discerent animum habere a tumultuosis cupiditatibus seriatim, videlicet ab odio, ab ira, a crapula, ab ambitione, a libidine, & cæteris carnis affectibus. Quapropter, viderint illi Christiani, qui diem illam quietis vel somno, vel fabulis, vel

inertiæ dant, aut ingluvie, temulentia, aliisque peccatis contaminare audent; viderint, inquam, illi Christiani, quo pacto servant hoc Præceptum de sanctificatione Sabbati, non præstantes hoc, cujus gratia Præceptum istud proditum est a Deo, his verbis: *Memento, ut diem Sabbati sanctifices.* Sanctificare enim, est sanctis operibus diem transigere, nec ullis, Deo indignis, actionibus prophanare.

D. Quorundem Deus ad id designavit diem septimam, quæ dicitur dies Sabbati?

M. Diem septimam Deus ideo delegit, quia (sicut legitur Exodi cap. 31. v. 17.) *sex diebus fecit Dominus calum, & terram, & in septimo ab omni opere cessavit*; non quod Deus post Mundi fabricam, sex dierum spatio absolutam, quasi lassitudinem suam septimo die volnerit otio recreare; (apage tam crassam & indignam Deo imaginationem) sed voluit Deus, ut nos perpetuo recordaremur, quod hic Mundus ab ipso conditus sit, non ut in his, quæ hujus Mundi sunt, conquiesceremus, sed ut ex his, quæ condita sunt, agnoscentes conditorem, ad illius exemplum requiesceremus ab amore rerum visibillum; ac per fidem, vitæque innocentiam, quæ vera animi pax est, ad illam æternam quietem, quam habebimus in Cælis, properaremus. Sunt enim quodammodo tria Sabbata. Primum fuit Dei sine nobis in creatione Mundi. Secundum est nostrum per Dei beneficentiam, sed imperfectum in hac vita. Tertium est absolutum in futuro sæculo.

D. Sæpius audivi te dicentem, Mosaicam Legem, quod ad caeremonias attinet, abrogatam esse. Istud autem de sanctificatione Sabbati Præceptum maxima ex parte videtur ad caeremoniarum genus pertinere; debet ergo nunc in Lege Evangelica esse penitus antiquatum.

M. Præceptum de sanctificatione Sabbati est partim naturale & morale, & partim caeremoniale, sicut docet S. Thomas 2. 2. Quæst. 122. Art. 4. ad 1. Naturale est istud Præceptum de sanctificatione Sabbati, quantum ad hoc, quod homo certum vitæ suæ tempus determinet ad publice colendum Deum, non solum cultu exteriori, sed interno; & sic tale Præceptum viget adhuc in Lege Evangelica. At, caeremoniale est istud Præceptum de sanctificatione Sabbati, quatenus designat speciale tempus, idest, diem hebdomadæ septimam, seu diem Sabbati in signum & memoriam creationis Mundi. Quo fit ut illa determinatio diei septimæ, seu Sabbati, cum fuerit caeremonialis, ab Ecclesia fuerit immutata in diem Dominicam, non ex vi Præcepti Legis, sed, ut ait S. Thomas, Quæst. mox a me citatæ Art. 4. in Responsione ad quartum sibi propositum argumentum, ex Constitutione Ecclesiastica, & Populi Christiani consuetudine.

D. Sed cur, quæso, Ecclesia hanc diem septimam mutavit in diem Dominicam, quæ apud Judæos est prima dies hebdomadæ?

M. Hujus mutationis, quam Apostolorum Auctoritate factam esse docent bene multi Theologi, & Scripturæ Sacre Interpretes, duplex potest

potest afferri ratio. Prima est, ne in hoc consentientes cum Judæis, videremur, & in reliquis consentire. Hinc S. *Chrysofostomus* miro studio deterret Christianos, ne iisdem diebus jejunarent, quibus solemne erat Judæis jejunare. Altera ratio est, quia Deus quodammodo bis condidit Mundum, & in hoc hominem. Primum enim creavit quod non erat, utique per Filium suum Unigenitum. Dein, per eundem Filium suum incarnatum, hominemque factum, restituit quod perierat: ibi dicitur requievit ab omni opere condendi; hic Christus ab operibus dispensationis requiescens, dum corpore requiescit in sepulchro, velut abrogat Judaicum Sabbatistmum, dumque diei Dominicæ diluculo resurgit immortalis, Sabbatum Evangelicum nobis commendavit, & ea de causa dies ille dicitur Dominicus, & in eo cantat Ecclesiasticus Chorus: *Hic est dies, quem fecit Dominus*. Dicitur etiam *Paschæ* dies, ipso vocabulo nos admonens veteris typi. Judæi, refecti Agno Paschali, transierunt Mare Rubrum: nos refecti sanguine Christi tendimus ad Terram Cælestem. Illos Agni cruor, illitus postibus eorum, servavit ab Angelo exterminatore: nos Christi sanguis liberavit a tyrannide peccati. Vide, quam mire isthæc quadrent per omnia. Sed de Sabbato hic plura non dicam, cum de ejus institutione, & de illius ad Ethnicos propagata cognitione meminerim, me haud pauca observasse in Colloquio tertio in Historiam primæ mundi ætatis.

D. Quo pacto intelligendum est istud quartum Decalogi Præceptum: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus dabit tibi?*

M. Secundum Deum primus honor debetur parentibus, per quos Deus nobis hoc vitæ munus dedit, quorum cura nos educavit, per quos nos instituit ad cognitionem Dei, summi parentis omnium, & ad charitatem ipsius evexit. Quocirca præcipit Deus, ut honorem patrem, & matrem. Quo præcepto adstringuntur filii ad honorem, reverentiam, amorem, & gratiarum relationem, quantum fieri potest, atque necessaria vitæ præsidia parentibus indigentibus ultro impendenda. Hoc quippe officium in parentes repensatio quædam est impenditorum, molestiarum, ac laborum, quos nobis infantibus impenderunt; dum mater fert tædium gestationis, pariendi, munus lactandi, & nutriendi: longarum item curarum, quas pater tolerat, sumptus suggerens, & omnem exhibens curam, ut liberi ad pietatem erudiantur. Quando igitur parentes, vel ætate defecti, vel quodam adverso fortunæ casu dejecti, egent filiorum auxilio; tunc filii tenentur præsentissimum eis afferre subsidium, quod præstant quædam animalia, seu Ciconiæ, quæ parentes senio lassos gestare vicissim ac fovere solent. Apud Ethnicos etiam laudatur *Aneas*, qui patrem *Anchisen* humeris sublatum extulit ab urbis Trojæ incendio. Pietas enim proprie dicitur affectus in Deum, in parentes, ac patriam. Referre gratiam iis, per quos vitam vel accepimus, vel recuperavimus, pietatis est. Bene mereri de his, qui prius de nobis bene meriti sunt, gratitudinis est. Præceptoribus autem eximiam debemus gratiam, quod sicut per

parentes contingit ut vivamus, ita per hos contingit ut bene vivamus, & quemadmodum illis corporis vitam serimus acceptam, ita his debemus animi vitam. Porro, quod de parentibus dico, pertinet itidem ad omnes, qui nobis sanguinis propinquitate juncti sunt, aut qui ea præstiterunt officia, quæ parentes pii solent suis præstare liberis. Adde denique, istud Præceptum non solum ad parentes, verum & ad Episcopos, Reges, Præceptores, Magistratus, & Heros, seu Dominos, qui servos habent, pertinere. Quibus enim jubetur rependi honor; hi eadem opera jubentur ea præstare officia, quibus magna debetur gratia.

D. Ergone longævi sunt omnes qui pie colunt parentes?

M. Longævam vitam, tanquam præmium pietatis erga parentes, promisit quidem Deus crassis Judæis, qui spe commodorum temporalium, velut infantes, alliaciendi erant ad officia pietatis. Duriter quippe habiti in Ægypto, longisque per Deserta itineribus fatigati, miro desiderio inhiabant ad terram, a Deo eis promissam, lacte & melle fluentem, eoque adjectum est: *Ut bene sit tibi, & longævus sis super terram, quam Dominus Deus dabit tibi*. Verum, quamvis Deus det sæpe numero in hac vita præmium pietatis erga parentes, non hic tamen expectandum est illud pietatis præmium, sed in illa terra viventium. Vitam debemus progenitoribus, in quos si grati fuerimus, æquum est, ut eo, quod accepimus, diu fruamur. Nec hi tamen falluntur promisso, quibus hic non contingit vitæ longævitas. Aut enim hoc datur, quod juxta hujus Præcepti literam promissum est, aut aliquid illo multo præstantius. Neque enim fallit, qui pollicitus vitrum, dat gemmam. Filios autem, qui non colunt parentes suos, ut par est, Deus etiam in hac vita punit. Nam, præter jacturam, quam faciunt, famæ suæ, negligendo, ac contristando progenitores suos; sæpe etiam fit, ut qualem quisque se præstiterit parentibus suis, tales erga se habeat liberos, nec est alia gravior homini calamitas, quam habere filios impios. Meretur autem ingratitude, ut quod immerens accepit, invitum amittat. (a)

(a) Temperare me non possum, quin illustrando huic loco de obsequio in parentes exhibendo, afferam Canonem quendam jurisprudentiæ apud Indos receptæ. Ferunt enim apud Gentem illam filios patris sui quantumvis scelesti, ac crudelis erga eosdem, ut vel illos injuriis, & verberibus affecerit, adhuc tamen teneri debita ejus omnia exacte solvere, nec posse etiam abrenunciata hæreditate ab eo obsequio in parentem præstando sese liberare; majorem enim esse dicunt filialem reverentiam, quam ut a parentum sævitia extundi possit. Idem pariter tenent de patre erga filios, quem nulla ratione exemptum pronunciat, ut hæreditate sua filios privet. Vide librum Gallicum *Recueil d'Observations sur les Mœurs* &c. Parisiis editum an. 1749. tom. 1. pag. 227.

D. Explica nunc, si placet, istud quintum Decalogi Præceptum: *Non occides?*

M. Hoc quinto Decalogi Præcepto prohibetur Homi-

Homicidium, seu hominis occisio. Pluribus autem modis potest contingere homicidium. Calumniator pro gladio, jaculo & veneno, utitur lingua ad occidendum hominem. Avarus, dum egentem non succurrit, fame occidit. Maleficæ perimunt incantamentis. Maledicus ad mortem adigit. Puellæ, quæ ex crimine conceperunt, & ad vitandam infamiam, scient abortum, et si factus inanimatus supponatur, infanticidium committunt. Parentes etiam, qui infantes abijciunt & exponunt, tamen ab aliqua prætereunte misericordia colligantur, violant quantum istud Decalogi Præceptum. Quisquis, ob sui honoris defensionem, hominem, vel clam, vel in duello, seu singulari certamine occidit, aut impactam sibi alamp, vel calumniam, cæde proximi vindicat, homicidii reus est. Qui sibi necem consciscit, ne infamiae suæ sit superstes, patrat homicidium, sicut multis argumentis probat S. Augustinus lib. 1. *De Civitate Dei* cap. 17. 18. 19. 20. 21. 22. & seq. Si quis furem, pecunias, aut quælibet alia fortunæ bona rapientem, ad hujusmodi bonorum defensionem & conservationem, occidit, homicida est, nisi sit fur nocturnus, de quo iusta suppetit dubitandi ratio, an ad occidendum venerit; aut sit fur diurnus, qui se telo defendat. Denique, hoc quinto Decalogi Præcepto non tantum prohibentur cædes, sed mutilatio & vis quælibet proximo illata, odium inimicorum, ira, vindicta, aliique affectus, qui ad homicidium tendunt, suntque ad omnem occasionem parati ad lædendum.

D. Si nullo pacto liceat occidere, quid dicemus de bellis ac publicis judiciis?

M. In legitimis judiciis Lex ipsa occidit, non Judex, qui tenetur judicare, ut docet S. Thomas, secundum allegata & probata. Lex autem a Deo est, jubens unum membrum tolli ob totius corporis incolumitatem. In bellis quoque iuste susceptis, & legitime gestis, lex occidit, non homo. Caterum Princeps, qui non necessitate, neque Reipublicæ studio, sed ob privatos affectus, bellum suscipit, violat quantum istud Decalogi Præceptum: *Non occides*.

D. Quid, si quis privatus occidat invadentem? Numquid etiam violabit quantum istud Decalogi Præceptum: *Non occides*?

M. Nemini privato, sive per Legem Mosaicam, sive per Legem Evangelicam, licet, etiam sese contra invadentem defendendo, animum habere quemquam occidendi. Sed, si quis, dum invasoris ictum avertit, hunc ense feriat, non ei verti crimini debet, quia nihil ea in re facit, nisi cum moderamine inculpate tutelæ, ut loquitur S. Thomas 2. 2. Quæst. 64. Art. 7. Et ideo, inquit Angelicus ille Doctor, si aliquis, ad defendendam propriam vitam, utatur majori violentia, quam oporteat, erit illicitum. Ad hoc autem ut liceat capitis periculum exitio certam mortem intentantis depellere, multæ conditiones requiruntur, quas persequi non est hujus instituti. Quin, S. Augustinus, & quidam antiqui Patres existimant, eum, cui certa mors intenditur; nec ullum est effugium; non ad sui defensionem proflire, sed Dei

Hist. Vet. Test. Tom. II.

auxilium implorare debere; ita ut, si malit occidi, quam occidere, Christiani hominis officio egregie fungatur.

D. Quid prohibetur hoc sexto Decalogi præcepto: *Non mœchaberis*?

M. Hoc sexto Decalogi Præcepto prohibetur præcipue *Adulterium*, quo alterius constupratur uxor, eodemque Præcepto vetatur omnis extralegitimum matrimonium Venæris usus, seu quilibet carnis coitus nefarius. Quod genus sunt *Fornicatio*, quam simplicem vocant, viri scilicet soluti cum soluta itidem muliere concubitus; *Stuprum*, quo virginis integritas violatur, ideoque simplici fornicatione gravius est: *Raptus*, quo mulier quævis, contra suam voluntatem, ad concubitum opprimitur, vel invita abducitur; *Sacrilegium*, quo quis emissum a se votum castitatis opere violat, vel cum persona Deo castitatis voto consecrata commiscetur: *Incestus*, quo quis effræni libidine cum consanguinea, vel affini copulam habet, quibus addi debent peccata contra naturam, quæ sunt monstræ libidinis, videlicet *Mollities*, seu pollutio; *Venus mascula*, seu sodomia; & *Bestiialitas*, seu coitus cum brutis animalibus. Denique, hoc sexto Decalogi Præcepto prohibentur tactus, aspectus impudici, verba obscœna, oscula libidinosa &c.

D. Multum sane mihi placet decens ille ordo sex illorum Decalogi Præceptorum, quæ hætenus breviter explanasti. Tria siquidem prima Decalogi Præcepta pertinent ad Deum, quo nihil melius aut carius. Quartum Præceptum ad parentes, quibus secundum Deum honos debetur. Quintum ad vitam & corpus, quæ possessio unicuique carissima est. Sextum ad uxorem, quæ est una caro cum viro. Perge nunc explicare septimum Decalogi Præceptum, & indica, quid eo prohibeatur.

M. Septimum Decalogi Præceptum his verbis conceptum est: *Non furtum facies*, pertinetque ad externa bona, sine quibus tamen vivere haud possumus. Quocirca, qui pauperem spoliato necessariis, fur est. Qui res inventas legitimo Domino non restituit, furti reus est. Qui iniquas exactiones imponunt, suggerunt, vel iusta vectigalia inæqualiter distribuunt, vel amplius exigunt, fures sunt. Judices, qui venalia iudicia exercent, munera accipiunt, vel emungunt & extorquent, ut lites in alterius partis favorem dirimant, aut prorogent, fures sunt. Qui defraudant operariorum mercedem, ut vel in longius, quam par est, tempus solutionem ejus de industria magno eorum incommodo protrahant, furti rei sunt. Fœneratores, seu Usurarii, qui aliquid lucri supra fortem, seu summam principalem, percipiunt vi & causa mutui, fures sunt & latrones. Peculatores, qui supplant ex ærario publico; sacrilegi, qui res sacras auferunt; hi, qui abducunt aliena jumenta, aut pecudes, Plagiarii, qui abducunt aliena mancipia, seu liberos; Piratæ, & prædones, qui vi ac belli specie spoliant homines, nec non illi, qui clam aliena furripiunt; hi, inquam, omnes quotquot sunt, furti crimen incurrunt. Sed varia isthæc

furtorum genera nulli non sunt notissima. Alia autem sunt tectiora quidem, sed non minus atrocía.

D. Dic, quæso, quænam sint ista furtorum genera, tectiora quidem, sed his, quæ mox recensuisti, non minus atrocía?

M. Qui mutuum, ac commodatum, aut depositum accipit, retinetve hoc animo, ut si possit, nunquam reddat, non minus fur est, quam is, qui, effractis scriniis, rem alienam aufert. Similiter & operarius, aut non præstans id quod pollicitus est, aut decem diebus absolvens quod poterat quinque, si mercedem integram accipit, fur est. Hi, qui monetam publicam arte reddunt deteriorem, aut gemmas fictitias vendunt pro nativis, aut simili fucò deludunt proximum, vel qui suas merces vendunt, non quanti debent, sed quanti possunt, vel qui vinum, mulæa dilutum aqua, pro mero vendunt, fures pariter sunt. Idem dicendum est de molitoribus, pistoribus, vestiariis, qui rem alienam vel subtrahunt, vel vitiant. Jam vero, quid attinet dicere de monopolis, qui frumenta emunt & reconducunt, ut ea, ingravescente annonæ, majori quo poterunt pretio dividant? Certe ejusmodi homines esse pestes Reipublicæ, & immanis furti ac rapinæ reos nemo negare potest: Breviter furtum est, quicquid cogitis restituere, si adsit facultas. Nam fur est, qui bona fama spoliatur hominem, & qui puellæ simplicem animum astu corrupit.

D. Quid prohibetur isto octavo Decalogi Præcepto: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium?*

M. Sicut in quinto Decalogi Præcepto nomine homicidii comprehenditur omnis læsio proximi, ita in hoc octavo Decalogi Præcepto sub falsi testimonii titulo continetur noxa omnis, qua per linguam afficimus proximum. In hunc scopulum impingunt omnes, qui vel obtrahendo, vel adulando, vel subdolis consiliis, vel corrupta doctrina, quam dissimulant, nocent proximo. Hoc etiam octavo Decalogi Præcepto non tantum vetatur falsum testimonium quod adversus proximum in judicio profertur, sed etiam omnis omnino judicii perverio, & corruptela, seu verbis, seu factis, seu instrumentis, facta a testibus, accusatoribus, delatoribus, reis, Judicibus, advocatis, Notariis, Procuratoribus &c. prohibetur. Item eodem Decalogi Præcepto inhihentur calumnia, detraçtio, susurratio, murmuratio, famosorum, seu dentatorum libellorum conscriptio, aut divulgatio, nec non omnia mendaciorum genera, quæ nunquam licita esse, etiam si sint tantummodo jocosa & officiosa, probat invictè S. Augustinus duobus libris, quos edidit *adversus Mendacium*, a qua S. Augustini doctrina quidam moderni laxiores Casuistæ desciscunt, & restrictionum mentalium, ancipitisque significationis verborum usum licitum esse, sibi, aliisque, ad excusandas excusationes in peccatis, persuadere volentes, a Sede Apostolica jure optimo fuerunt proscripti.

D. Duo, quæ sequuntur Decalogi Præcepta,

nonum videlicet, & decimum, non mihi videntur a præcedentibus Decalogi Præceptis discrepare. Sic enim habet nonum Præceptum; *Non concupisces uxorem proximi tui*. Quod pertinet ad sextum Decalogi Præceptum: *Non mœchaberis*, quo, sicut superius dixisti, prohibetur adulterium. Similiter, decimum Decalogi Præceptum his verbis continetur: *Non concupisces domum proximi tui, nec agrum, nec servum, nec ancillam, nec bovem, nec asinum, & universa, quæ illius sunt*. Quis autem non videt, ejusmodi Præceptum pertinere ad septimum Decalogi Præceptum: *Non furtum facies*? Ut quid ergo, quæso te, opus erat his duobus postremis Decalogi Præceptis? An non qui malum facinus prohibet, eadem opera prohibet malam voluntatem, seu cogitationem, desiderium, & concupiscentiam faciendi malum?

M. Datum est hoc ruditati Populi Judaici, qui quoniam pravæ voluntati, seu concupiscentiæ, & cogitationi faciendi peccatum non est præstituta poena per Legem Mosaicam, crediturus erat, voluntatem, seu concupiscentiam, internamque cogitationem deliberatam committendi vel adulterium, vel furtum, non esse peccatum, quia prædicta voluntas, seu interna cogitatio, apud homines est impunita, non quia non fit crimen, sed quia volubilis est hominis cogitatio, & factum probari potest, voluntas vero, seu interna cogitatio soli Deo est cognita. Ut igitur Deus crassos Judæos ab hoc errore retraheret, postquam sexto Decalogi Præcepto prohibuit Adulterium, & septimo Furtum: tandem nono Decalogi Præcepto prohibet prava desideria, & nefarias cogitationes, quibus aliquis concupiscere & desiderare posset uxorem alterius. Similiter, decimo Decalogi Præcepto prohibet voluntatem, qua quis concupiscit, appetit, & inordinate desiderat habere, aut rapere aliena bona. Hinc Christus Dominus, alludens ad sinistram illam interpretationem, qua crassi quidam & carnales Judæi Legem corrumpebant, ait *Matth. cap. 5. v. 27. & 28. Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Pravæ itaque cogitationes adulterii, furti &c. si in eis homo delectetur, vel eas, ut par est, vigili studio depellat, atque extinguere non satagat, sunt peccata, quamvis etiam ab operibus abstinere decreverit. Quam in rem extat præclara *Mimutii Felicii in Octavio* sententia, dicta contra Ethnicos: *Vos scelera admissa punitis: Apud nos, seu Christianos, & cogitare, peccare est*. Cæterum, recolere debes id, quod satis fuscè ostendimus in secundo nostro Colloquio in Historiam primæ Mundi Etatis, videlicet primos concupiscentiæ motus, qui, ratione inconsulta, & nequaquam consentiente, sed penitus invita, erumpunt, peccata non esse, ac subinde nec habitalem concupiscentiam, nec motus plane indeliberatos prohiberi duobus istis postremis Decalogi Præceptis. Ecquis enim (nisi sit peccati originalis expertus, vel jam in patria immortalis vitæ

vitz particeps) hos indeliberatos concupiscentiæ motus, qui sunt peccati originalis appendices, non persentiat? His itaque duobus postremis Decalogi Præceptis prohibetur dumtaxat, ne illis concupiscentiæ motibus assensum præstemus, & ad hoc Apostolus *Paulus* Epist. ad Romanos cap. 10. v. 12. nos adhortatur his verbis: *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus.* Sed de Præceptis Decalogi si plura scire aveas, leges Sanctum *Thomam* 1. 2. quæst. C. Art. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

D. Præter decem illa Decalogi Præcepta, quæ mox exposuisti, præscribitne Lex Mosaica alia Præcepta, ad quorum observationem obstringerentur Hebræi?

M. Præter ista Decalogi Præcepta, quæ sunt moralia, seu naturalia, Lex Mosaica præscribit alia Præcepta, quorum quædam dicuntur *Ceremonialia*, & ordinantur ad cultum Dei; quædam vero nuncupantur *judicialia*, seu forensia, quæ ad ordinem & conservationem Reipublicæ Hebræorum sunt præscripta. Agemus hic primo de Veteris Legis Ceremoniis, quæ, ut docet *S. Thomas* 1. 2. Quæst. CI. Art. IV. convenienter dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & observantias.

D. Incipiamus, quæso, a Sacrificiis Legis Mosaicæ, & ostende, quid isthæc Sacrificia figurarent, & unde nata sit eorum origo?

M. Legis Mosaicæ Ritus omnes, tum maxime Sacrificia, Christum Dominum in Cruce mactandum, & pro generis humani redemptione cum totius sanguinis effusione immolandum, præfigurabant, & ideo in Veteris Legis Sacrificiis mactabatur vivum animal, ejusque sanguis effundebatur ad placandum & colendum Deum. Unde autem nata sit illa consuetudo mactandi viva animalia in laudem & honorem Dei? Respondet *Joannes Spencerus*, hanc consuetudinem proflixisse ex prava opinione & ruditate Gentium. Vult quippe ille Scriptor, Deum Sacrificiorum Ritus, quos Judei in Ægypto viderant, & ab Idololatriis didicerant, tolerasse emendatos, eosque in Republica Hebræorum in sacrationem usum evixisse. Verum, vanam esse & oppido falsam hujus Scriptoris conjecturam, tribus momentis evinci potest. Primo, quia verisimile non est, Deum eosdem, quos Ægyptii suis Idolis deferebant, sibi honores postulasse, &, cum solemnem suum apud Hebræos cultum institueret, non maluisse verum & novum ordinare ac præscribere cultum, quam emendicare falsum, & antiquitus prophanatum a viris sibi infensis, utpote Idololatriæ cultoribus. Secundo, originem Sacrificiorum altius reperendam esse quam ab Ægyptiis, patet ex præcedentibus nostris Colloquiis, ubi ex Scriptura Sacra ostendimus, ab antiquis Patriarchis, ab *Abele*, a *Noemo*, ab *Abrabamo*, *Melchisedeobo*, *Jobo*, &c. oblata esse Sacrificia, quæ Deo placuerunt. Denique, ea fuit veteris Legis Sacrificiorum ratio, sicut constans est omnium sanctorum Patrum, cum Græcorum, tum Latino-rum doctrina, ut instituta sint in symbola & typos mortis Christi. Debuit ergo Deus illa Sa-

crificia ordinare, & præscribere Ritus eorum quod tamen non fecisset Deus, si Sacrificiorum origo, ut censet *Spencerus*, fuisset a Demonii profecta. Non indigebat quidem Deus istis Mosaicæ Legis Sacrificiis, ut sanguinem Hircorum potaret, & manducaret carnes Taurorum. Sanguis etiam brutorum animalium purgare haud poterat animam peccatricem, sed representabat pretiosum Sanguinem Jesu Christi, quo vere mundati sumus. Placebant itaque Deo Veteris Legis Sacrificia, quoniam sibi fieri postulabat, sed quatenus erant signa & symbola Sacrificii, quod Christus Dominus, ejus Filius Unigenitus, ei in Ara Crucis offerre debebat, & in quem collimabant omnia Veteris Legis Sacrificia.

D. Cum varios sciam fuisse Sacrificiorum Veteris Legis Ritus, supervacaneum esset in explicandis Ritibus, cuique Sacrificio propriis, multum hic terere tempus. Abunde itaque sufficere mihi, ea a te circa Sacrificia Veteris Legis scire, quæ de omnium Sacrificiorum speciebus, & singulorum Ritibus habent sacri Codices. Ex his autem, quæ mox dixisti, probe intelligo, Sacrificium in Lege Mosaica fuisse mactationem vivi animalis, & per hanc mactationem ostendisse Judæos, se per peccatum commeruisse mortem æternam, a qua tantum liberari poterant, non per sanguinem animalium, quem in Sacrificiis effundebant, sed per Sanguinem Christi, quem sparsus ille animalium sanguis representabat. Sed nunc indica, quæso, quænam esset Veteris Legis Sacrificiorum materia animata, vel inanimata?

M. Materia animata Veteris Legis Sacrificiorum consistebat in animalibus, quæ Deo in Sacrificio offerrebantur. Ex his autem animalibus munda tantum, eorumque octo dumtaxat species, Altari suo Deus admoventi iussit, videlicet Oves, Boves, Capras, Hædos, Vitulos, Columbas, Passeres, & Turtures, sicut legitur Lib. Levitici cap. 1. 2. 10. & 14. Materia vero Veteris Legis sacrificiorum inanimata erat, panis, similia, spice, vinum, sal, oleum, & thus, sicut præscriptum est Lib. Levitici c. 2. v. 1. Sacrificia, quæ ex materia animata, seu ex mundis animalibus Deo offerebantur, his ceremoniis peragebantur. Primo, immolande victimæ ad ostium dumtaxat Tabernaculi, & non alibi, offerri debebant. Secundo, quoties quis immolandam victimam suscipiebat, illam suscebat ante Altare, & manum capiti ejus imponebat. Tertio, offerens solemnes quasdam preces edebat. Quarto, jugulabatur animal, & proprium munus erat Sacerdotum excipere sanguinem, illum transferre, Deo offerre, & eo aspergere Altare, ceteraque subite munia. Licebat tamen hominibus alienis, id est, non Sacerdotibus, victimam pelle exuere, eandemque varias in partes difficere.

D. Quot erant in Veteri Lege Sacrificiorum species?

M. Tres in Veteri Lege erant Sacrificiorum species. Alia quippe dicebantur *Holocausia*, alia *Pacifica*, alia denique *Propitiatoria*, sive, ut Scriptura Sacra loquitur, *pro peccato*. (Levitici c.

1. 3. 4. 5. 6. & 7. In Sacrificio, quod dicebatur *Holocaustum*, tota victima in Dei honorem, & ad recognoscendum summum ejus in res omnes dominium omnino consumebatur, & qui illud offerebant, se totos Deo addictos esse profitebantur. In Sacrificio, quod dicebatur *Pacificum*, quodque ex Bobus, Ovis, Agnis, vel Capris offerebatur, triplex fiebat divisio. Prima, scilicet adeps & sanguis, Deo adolebatur, cum cauda, renibus, & jecore. Altera pars, scilicet pectus & armus dexter, cedebat in usum Sacerdotis. Tertia, nempe caro reliqua, cedebat privatis, qui obtulerant. Postremo, Sacrificium, dictum *Propitiatorium*, sive *pro peccato*, eoque per ignorantiam commissio; quadruplex erat. Primo; Pro peccato Pontificis, & in hoc immolabatur Vitulus. Secundo; Pro peccato Populi ex eodem animalium genere. Tertio; Pro peccato Principis, & tunc maclabatur Hircus. Quarto; Pro peccato Plebei, & tunc immolabatur Capra, vel Ovis. Istud triplicis sacrificii discrimen perdocte explicat S. Thomas 1. 2. Quest. CII. Art. 3. ad 8. & in Responsione ad decimum argumentum docet, inter omnia sacrificia holocaustum fuisse præcipuum, quia totum comburebatur in honorem Dei, & nihil ex eo comede- batur.

D. Quibusnam potissimum diebus Hebræi offerebant Sacrificia?

M. Diebus præcipue Festis Hebræi offerebant sacrificia. Apud autem Hebræos plura Festa erant. Primo *Sabbatum*, ita a quiete dictum, quod septima cujuslibet hebdomadæ die sanctificabatur. Hinc annus septimus, ob indicium terræ quietem, *Sabbatum terræ*, & annus *Sabbaticus* est appellatus, & annus *Jubilæus* dictus est *Sabbatum Sabbatorum*, quia servis plenam a laboribus quietem affererat. Alterum Festum quod Hebræi singulis mensibus celebrabant, erat *Festum Neomenie*, quod ideo, inquit S. Thomas, celebratur in novitate Lunæ, non autem in ejus plenitudine, ad evitandum Idololatrarum cultum, qui in tali tempore Lunæ sacrificabant. Quatuor insuper apud Hebræos erant Festa, quæ celebrabantur mense septimo anni, seu mense *Tisri*, qui correspondet mensi nostro Septembri, & erant *Festum clangoris Tubarum*: *Festum Expiationis*: *Festum Scenopægie*, seu *Tabernaculorum*: *Festum Cæsus*, seu *Collectæ*. In Neomenia mensis *Tisri* Festum clangoris Tubarum præscripsit Deus celebrandum in memoriam liberati *Isaac*, & substituti in ejus locum Arietis, cornibus dumeto hærentis, ut volunt periti Rabbini, quibus suffragatur S. Thomas. *Festum expiationis* decima die ejusdem mensis *Tisri* celebrandum instituit Deus, in memoriam Dei, Populo Israelitico; adoratione aurei Vituli polluto, ad *Moyse* preces, propitiæ. Quapropter, in hoc Festo indictum erat jejunium & afflictio animarum, atque expiatio generalis peccatorum Israelitarum. Solemne illud Festum Expiationis Hircis duobus peragebatur, de quibus sorte decernere debuit Pontifex, uter Deo sacrum piaculare fieri, uter in solitudinem populi peccatis & maledictis onustus,

eaque de causa dictus *Hircus Emissarius*, ablegari deberet? sicut legitur Lib. Levitici cap. 16. *Festum Tabernaculorum*, seu *Scenopægie* die decima quinta mensis *Tisri*, & sex diebus & sequentibus celebrandum Israelitis instituit Deus in memoriam peregrinationis Israelitarum in Deserto, & habitationis in tentoriis, & hac de causa olim Judæi in Tabernaculis & frondibus & ramis arborum contextis, sub dio, per septem dies habitabant. *Festum Cæsus*, seu *collectæ*, celebrandum Deus indixit octava die Festi Scenopægie, seu Tabernaculorum, & erat illius prioris Festi quasi complementum. Sed duo solemniora erant apud Judæos Festa, videlicet *Azymorum*, seu *Paschatis*, & *Pentecostes*. Festum Azymorum seu Paschatis, incipiebat a secundis Vesperis diei 14 mensis *Nisan* in Equinoctio verno, & in secundis Vesperis ejusdem mensis comedebatur Agnus Paschalis in memoriam liberationis a servitute Ægyptiaca. *Festum Pentecostes* die quinquagesimo post Pascha celebrabatur ad offerendas primitias frugum. Eadem die quinquagesima post Pascha, *Moyse* Legem recepit a Deo in monte Sinai. Hæc septem temporalibus Festis Judæorum addunt nonnulli aliam Festivitatem, quam dicunt in Veteri Lege continuum fuisse, *Oblationem* videlicet *jugis sacrificii*. Singulis quippe diebus (sicut præceptum est lib. Numer. cap. 28. vers. 3.) immolari debebant in holocaustum sempiternum duo Agni immaculati; unus offerri debebat mane, & alter ad vespem. Sacrificium matutinum fiebat, cum sol collustraret orientalem plagam; Sacrificium vero vespertinum offerebatur ubi primum umbra porrigebatur. At, oblationem istam *jugis sacrificii* inter Festa Hebræorum locum non habuisse probabilius censent periti Scripturæ Sacræ Interpretes.

D. Video multas fuisse apud Israelitas solemnitates, in quibus potissimum varia Deo offerebantur sacrificia. Sed nihil adhuc dixisti de Sacramentis, quæ extabant in Veteri Lege.

M. Sacramenta, quæ extabant in Veteri Lege, sunt isthæc: primo, *Circumcisio*, quæ a Deo instituta est cap. 17. libri Genesis, ejusque præceptum Patriarchæ *Abrahamo* datum, ab eoque, sive in seipso, sive in *Ismaele*, filio suo, & in servis omnibus, executioni mandatum; sicut ostendimus in Colloquiis nostris in Historiam secundæ Mundi Ætatis. Alterum Veteris Legis Sacramentum erat *Consecratio Sacerdotum*, cujus ritus præscribitur a Deo cap. 29. lib. Exodi. Tertium Veteris Legis Sacramentum erat *manducatio Agni Paschalis*, cujus convivium erat figura Sacro-Sanctæ Eucharistiæ. Quarto, *Oblatio Victimarum*, Esu Panum Propositionum, seu aliorum Panum, Carniumve consecratarum, ad Sacramenta Veteris Legis pertinebant. Denique *Purificationes* & *Lustrationes*, Sacramenta erant in Veteri Lege ad removendam divini cultus impedimenta, seu ad legales immunditias abstergendas, a Deo instituta. Immunditiæ autem legales octo præcipue in Lege recensentur. Prima immundities, erat puerperæ, seu mulieris, quæ pepererat, c. 12. libri Levitici. Altera immunditiæ species, erat un-

immunditia foeminae menstruatae, seu quae, mense redeunte, sanguinis fluxum patiebatur, sicut legitur cap. 15. lib. Levitici. Tertia immunditiae species, erat immunditia hominis continuo pene seminis fluxu laborantis, uti legitur eodem in capite Libri Levitici. Quarta immunditiae species, erat immundities concubitus conjugalis. Quinta immunditiae species, erat immundities somni, seu nocturna pollutio. Sexta immunditiae species, erat lepra. Septima immunditiae species, erat immundities funeris, ab iis contracta, qui mortuorum corpora, sepulchra, vel ossa tetigissent, aut eorum tentoria vel domos ingressi fuissent, vel exequias profecuti, sicut habetur cap. 29. lib. Numerorum. Octava immunditiae species, erat immundities contactus, quam contrahebat quicumque, qui personam, vel rem immundam, nolens licet ac fortuito, tetigisset, ut videre est in mox laudato capite libri Numerorum. De his octo immunditiarum legalium speciebus, & de variis ritibus, quibus, secundum Legem, mundari debebant, leges S. Thomae 1. 2. Quaest. CII. Art. V. ad 4. & 5. ubi Angelicus ille Doctor perdocte juxta ac copiose de his disserit.

D. Ut Divinae Legis, Populo Israelitico per manus Moysis traditae, absolutam possim habere notitiam, superest, ut, post praceptorum Decalogi, quae sunt naturalia, seu moralia, & praceptorum caeremonialium brevem, sed dilucidam, quam haecenus dedisti, explanationem; nunc sub finem nostri Colloquii pauca dicamus de praecipis ejusdem Legis, quae dicuntur *Judicialia*, seu Forensia, quaeque Israelitas ordinabant ad invicem, & ad conservandam Hebraeorum Reipublicam erant necessaria.

M. Cum praecipia judicialia, seu forensia, eo potissimum sine fuerint lata a Deo, ut ordinaret Populum Israeliticum ad invicem; ideo S. Thomas 1. 2. Quaest. CIV. Art. IV. docet, praecipia judicialia Veteris Legis distinguere debere juxta quadruplicem ordinem, qui in aliquo Populo inveniri potest. Primus ordo, inquit Angelicus ille Praeceptor, est Principum populi ad subditos. Secundus, subditorum ad invicem. Tertius, ad extraneos. Quartus, ad domesticos, sicut patris ad filium, uxoris ad virum, & Domini ad servum. Secundum igitur quadruplicem illum ordinem distinguuntur praecipia judicialia Veteris Legis. Dantur enim in ea quaedam praecipia de institutione Principum, de officio eorum & de reverentia eis exhibenda: & haec est prima pars judicialium praceptorum. Dantur quaedam praecipia spectantia populares & concives ad invicem comparatos; & haec est secunda pars judicialium praceptorum. Dantur etiam quaedam praecipia pertinentia ad extraneos, ut de gerendis bellis contra hostes, & de susceptione peregrinorum & advenarum; & haec est tertia pars judicialium praceptorum. Dantur denique in Lege praecipia quaedam attinentia ad conversationem domesticam, nempe de uxoris, filii, & servis: & haec est postrema pars, seu classis praceptorum judicialium Veteris Legis. Hanc

praceptorum judicialium Veteris Legis distributionem hic indicasse sufficiat, nam si ejusmodi praecipia vellem in praesentia sigillatim explicare, dies me deficeret, & ad multam noctem nostrum protraheretur Colloquium.

D. Cum non possis omnia Veteris Legis praecipia judicialia percensere, eaque sigillatim explanare, obsecro te, ut illa saltem in genere perstringas, quo facile possim inde agnoscere, Reipublicam Hebraeorum fuisse a Deo institutam, tanquam perfectissimum Reipublicae ordinatissimae exemplar.

M. Praecipia judicialia, seu forensia, quibus constabat Reipublica Hebraeorum, ad haec revocari possunt, quae summatim hic delibabo. In primis, apud Hebraeos, ad dirimendas causas & lites, quae in eorum Republica emergere poterant, Tribunalia erant ordinaria Triumvirorum, & viginti Triumvirorum, quae per urbes & oppida erant disposita, praeter Magnum Synedrium LXXII. Judicum, quod supremum Tribunal erat, Hierosolymis constitutum. De quibus Hebraeorum Tribunalibus lege librum, quem edidit *Soldenus, de Synedriis Hebraeorum*. Judicibus districtae a Lege prohibetur, ne munera recipiant, aut his excaecati proferant judicium. Uni testi fidem adhibere haud poterant Judices, sed tribus, vel minimum duobus, qui essent probatae & inculpatae vitae. Nec mulierem propter levitatem, nec servum, propter animos degeneres testem esse licebat. Ad coercendam cupiditatem bonorum temporalium, cautum erat Lege, quae dicebatur *Agraria*, ut post quinquaginta annos, sive in anno Jubilaeo, agri venditi redirent ad veteres Dominos, & hoc pacto frangebatur cupido impotens augendorum agrorum. Ad amovendam omnem causam bellorum & seditionum, cohibendamque omnem avaritiam, quae certis terminis vix ac ne vix quidem circumscribi potest; terminos terrae movere fas non erat. Adversus furtum Leges severae latae erant. Argentum furatus duplo multabatur, pecudem quadruplo, bovem quintuplo. Matrum dare ad usum nemini Hebraeorum licebat. Vestimentum, quod oppignoraverat pauper, ante Solis occasum huic reddendum erat, sicut mola, qua cibus paratur. Vitae civium consultum erat. Nam gravi Talionis supplicio percussores puniebantur, & acerbissimis poenis animadvertebatur in eos, qui rei homicidii erant. Magus, & qui eum consulebat, lapidabatur. Itemque blasphemus, idololatra, veneficus, parentum percussores; qui illicite concubisset, qui praegnantis foetui nocuerat, qui carnem cum sanguine comederant; morti itidem addebantur. Involuntariae caedis reus exulabat usque ad obitum Pontificis. Taurus cornupeta, caeso homine, lapidabatur. Ille, cujus bestia alteri nocuisset, tenebatur damnatum sarcire. Qui non erat par restituendo, aut solvendo, veniebat. Lex lata erat adversus spadones, qui se data opera Eunuchos reddebant, sicque magnum Reipublicae nocumentum inferebant. Virginem, quam quis constuprasset, aut violasset, debebat uxorem ducere; sed si virgo desponsata, talis non fuisset reperta, ultricibus flammis addebatur.

tur. Mulier de adulterio suspecta, aquas, quas *Zelotypia* appellat Scriptura Sacra, bibere cogebatur, quas cum potasset, si vera esset adultera, in Templo marcebat: sed eandem *Zelotypia* aqua mulieribus de adulterio falso accusatis minime nocebant. Licebat Hebræis plures habere uxores, & quas vellent, repudiare, dando illis libellum repudii, quod Hebræis ad duritiam cordis erat indultum, ne, sicut sæpius fieri assolet, ab odio & ira inflammati in uxores, quarum mores & contubernium ferre minime poterant, ferro & veneno se ab illis divellere tentarent. Ne deficerent familiæ, & ut possessiones apud cognatos factæ testæ permanerent, mulierem, cujus maritus, necdum susceptis liberis, mortuus erat, tenebatur frater mariti defuncti in uxorem ducere. Si quis servum proprium servamve percussisset, & ex eo ictu obiisset, reus in iudicio fiebat. Si quis servo oculum aut dentem excussisset, servus in libertatem vindicabatur. Si quis defossam lacum non cooperuisset, pecusque in lacum cecidisset, pretium pecudis domino dare debebat. Si depositum peruisset, is, penes quem depositum fuerat, jurare adstringebatur, nihil se dolo egisse. Si quis se pecudi miscuisset, morti tradebatur. Præcipiebant insuper Lex, viduam & orphanos non esse remendos; pauperem debitorem non perurgendum; Principem populi non increpandum; primogenita omnia Deo offerenda; carnem, a fera captam, non edendam; inimici pecus ad dominum reducendum; advenam benigne excipiendum; fructus septimi anni non metendos, sed egenis & pauperibus relinquendos. Sontes pro meritis cedebantur, videlicet diversis suppliciorum generibus, quæ erant verberatio, venditio hominis rei, exilium, vivicombarium, crucifixio, seu suspensio in patibulo, potio aquarum, quæ *Zelotypia* dicebantur, decollatio, seu abscissio capitis, cujus unicum in *sancto Joanne Baptista* extat exemplum. His suppliciorum generibus addunt Rabbini strangulationem; sed de hoc supplicii genere nullum extat in Lege Statutum. Præter hæc, quæ hæctenus percensui, Legis præcepta, alia data erant populo Hebræo, quæ ad allegoriam quamdam spectare videntur, sic sunt præcepta de non coquendo Hædo in lacte matris, Exodi cap. 23. v. 19. de non arando in Bove & Asino, de non induenda veste, quæ lino & lana terebatur, Deuteronomii cap. 22. v. 10. & 11. de non ferendis in eodem agro diversis feminibus, Levitici cap. 19. v. 19. de non alligando ore Bovis triturantis, Deuteronomii cap. 25. vers. 24. de rejiciendo vase, cui non erat operculum, lib. Numerorum cap. 19. v. 15. de abstinendo a contactu cadaveris, Levitici cap. 18. v. 39. & alia id genus præcepta, quorum rationes, & allegorias cum hic explicare nimis longum esset, consultius est, ut domi tuæ legas Doctorem nostrum Angelicum, qui 1.2.Q.CII.Art.VI. in his reconditis & allegoricis præceptorum rationibus explanandis nullum parem, ac secundum habet, nec unquam habiturus est. Hoc unum dumtaxat ex tot præceptis contentis in Lege a Deo per *Moysem* data Populo Hebræo, quæ hæctenus cursim expendimus,

velim intelligas, quam sancta, & immaculata esset illa Lex; quam bene disposita, & ordinata Respublica Judæorum, & quam puri, piique essent Israelitarum mores, qui vitam suam ad normam illorum præceptorum exigebant atque componebant. Qua de re si plura desideres, auctor tibi sum, ut legas Angelicum Doctorem loco mox citato.

D. Ad ædes meas festinus redeo, ut me ad proximum, quod perendie habituri sumus, Colloquium præparem, & in hac præstigida anni tempestate apricatione, aut igni calefcere possim.

COLLOQUIUM II.

In quo quedam dubia, sive ad Legem Mosaicam, sive ad Historiam quartæ Mundi Etatis attinentia, quæ a Theologis, vel Scripturæ Sacræ Interpretibus proponi solent, discutuntur, ac diluuntur.

MAGIST. **D**ubia, quæ tam Theologi, quam Scripturæ Sacræ Interpretes proponere solent, spectant vel Legem Mosaicam in se consideratam, vel præcepta, quæ continet, seu præcepta Decalogi, quæ sunt præcepta Legis naturæ, & moralia dicuntur; vel pertinent ad præcepta ejusdem Legis cæremonialia, aut judicialia, seu forensia: vel denique attinent ad quædam facta historica, quæ in quarta Mundi Etate contigerunt. Ut igitur dubia cum Theologorum, tum Scripturæ Sacræ Interpretum, quæ ad quatuor isthæc capita revocantur, continenti ordine dirimere possim, proponere in primis ea dubia, quæ spectant Legem Mosaicam in se consideratam.

D. Non proponam hic duo dubia, quæ circa Legem Mosaicam movet *S. Thomas* 1.2. Quæst. 98. Art. 1. & 2. quorum primum istud est: *Utrum Lex Vetus, seu Mosaica, fuerit bona?* Alterum, *an Lex Mosaica fuerit instituta a Deo?* Hæc, inquam, duo dubia non proponam, quia in superioribus nostris Colloquiis, juxta doctrinam Angelici Præceptoris, jam ostendisti primo, Legem Veterem, seu Mosaicam esse bonam, quia prohibebat omnia peccata, quæ adversantur rationi, quamvis hæc Lex comparate ad Legem Evangelicam imperfecta dicatur, quia vi sua gratiam sanctificantem non conferebat, sed solum per Fidem in Christum Mediatorem, quem eadem Lex suis Cæremoniis, Ritibus, Sacrificiis, aliisque id genus Documentis venturum declarabat. Secundo, ostendisti, Legem Veterem, seu Mosaicam, esse a Deo institutam, quia, tota quanta est, collimat in Christum, & de eo pluribus in locis perhibet testimonium. Quo fit, ut Christus Dominus cap. ultimo *Luce*, dicat: *Oportet impleri omnia, quæ scripta sunt: in lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me.* Et cap. 5. Joannis: *Si crederetis Moyse, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit.* Porro, impossibile est ut Diabolus hanc condiderit Legem, quæ homines adducebat ad Christum, verum Deum, & Redemptorem omnium hominum, per quem Diabolus expellendus erat, juxta illud *Matth.* cap. 12. *Si Satanas Satanam ejicit, divinum est Regnum ejus.* Nullus itaque

que dubito, quin Lex Vetus, seu Mosaica, fuerit bona & condita a Deo, ac subinde hiis duobus proponendis dubiis, quibus in præcedentibus nostris Colloquiis abunde fecisti satis, lubenti animo hic superfedebam. Tria igitur alia circa Veterem Legem proponam dubia, quæ breviter solvas velim. Primum est, cur Deus Veterem Legem dederit tempore Moysis, & non alio tempore? Alterum est, utrum Lex Vetus soli Populo Hebraico dari debuerit? Tertium est, an omnibus hominibus incubuerit necessitas observandi Legem Veterem?

M. Hæc tria, quæ proposuisti, dubia, non meis, sed Angelici Præceptoris nostri verbis diluam: & ad primum respondeo, conveniens fuisse tempore Moysis Legem Veterem dari, ad superbiam hominum convincendam. De duobus enim homo superbiebat, scilicet de scientia & potentia, quasi ratio naturalis ei posset sufficere ad salutem. Et ideo, ut de hoc ejus superbia convinceretur, permissus est homo regimini sue rationis absque adminiculo Legis scriptæ, & experimento discere potuit, quod patiebantur rationis defectum per hoc, quod homines usque ad Idololatriam, & turpissima vitia circa tempora Abrahæ sunt prolapsi, & ideo post hæc tempora, fuit necessarium Legem scriptam dare in remedium humane ignorantie, quia per Legem est cognitio peccati, ut dicitur Epistolæ ad Rom. cap. 5. Sed, postquam homo est instructus per Legem, convicta est ejus superbia de infirmitate, dum implere non poterat quod cognoscebat, & ideo sicut Apostolus concludit cap. 8. Epist. ad Rom. Quod impossibile erat Legi, in qua infirmabatur per carnem, misit Deus Filium suum, ut justificatio Legis impleretur in nobis. Sic perdocte discurret Doctor Angelicus 1. 2. Quæst. 98. Art. 6. ubi aliam assignat rationem, quam meminimus, me alibi insinuasse, videlicet, necessarium fuisse Veterem Legem dari tempore Moysis, quando Lex naturalis obscurari incipiebat propter exuberantiam peccatorum: unde infert sanctus ille Doctor, quod statim post peccatum primi hominis non competebat Legem Veterem dari, tum quia homo non recognoscebat se ea (seu Lege) indigere de sua ratione confusus: tum quia adhuc dictamen Legis nature nondum erat obtenebratum per consuetudinem peccandi. Ad alteram dubium, utrum Lex Vetus soli Populo Hebræo dari debuerit? non minus dilucide respondet S. Thomas 1. 2. Quæst. 98. Art. 4. ubi hæc habet: Deus igitur & Legem, & alia beneficia specialia illi Populo (seu Hebræo) exhibuit propter promissionem eorum Patribus factam, ut ex eis Christus nasceretur. Decebat enim ut ille Populus, ex quo Christus nasciturus erat, quadam speciali sanctitate polleret, secundum illud, quod dicitur cap. 10. Lib. Levitici: Sancti eritis, quia ego Sanctus sum. Nec etiam fuit propter meritum ipsius Abrahæ, ut talis ei promissio ferret, ut scilicet Christus ex ejus semine nasceretur, sed ex gratuita Dei electione & vocatione. . . . Si autem quaeratur, cur hunc Populum (seu Hebræum) elegerit, ut ex eo Christus nasceretur, & non alium? convenienter respondet S. Augustinus Tractatu 26. in Joannem: Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle dijudicare, si non vis erra-

re. Deus ergo ex speciali dilectione Legem Veterem dedit Populo Hebræo, & non alteri. Hinc Apostolus Paulus cap. 3. Epist. ad Romanos: Quid ergo amplius Judeo? multum quidem per omnem modum, primum quidem, quia credita sunt eis eloquia Dei. Et Psalm. 14. dicitur: Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis. Ad ultimum, quod proposuisti Dubium, utrum omnes homines tenerentur Legem Veterem observare? Sic S. Thomas Quæstionis mox citatæ Art. V. respondet: Dicendum, quod Lex Vetus manifestabat præcepta Legis nature, & superaddebat quedam propria præcepta. Quantum igitur ad illa præcepta, quæ Lex Vetus continebat de Lege nature, omnes tenebantur ad observantiam Veteris Legis, non quia erant de Veteri Lege, sed quia erant de Lege nature: sed quantum ad illa, quæ Lex Vetus superaddebat, non tenebantur aliqui ad observantiam Veteris Legis, nisi solus populus Judæorum: cujus ratio est, quia Lex Vetus data est populo Judæorum, ut quadam prærogativam sanctitatis obtineret propter reverentiam Christi, qui ex illo populo nasciturus erat. Quæcumque autem statuuntur ad specialem aliquorum sanctificationem, non obligant nisi illos. Sicut ad quedam obligantur Clerici, qui mancipantur divino ministerio, ad quæ Laici non obligantur. Similiter & Religiosi ad quedam perfectionis obligantur opera ex sua professione, ad quæ Seculares non obligantur, & similiter, ad quedam specialia obligabatur populus ille, ad quæ alii populi non obligabantur. Habes nunc ex doctrina S. Thomæ, qua nullam aliam solidiorem desiderare potes, clare soluta tria illa, quæ proposuisti, Dubia.

D. Ambabus manibus amplector & exosculor doctrinam S. Thomæ, qua nihil in vita mihi carius & antiquius unquam erit. Sed dicas mihi, fodes, cur Lex Vetus, seu Mosaica, quæ, ut paulo ante dixisti, tanta solemnitate fuit a Deo instituta, tot miraculis ac prodigiis confirmata, tanta religione a viris, Spiritu Sancto afflatis, custodita, quæque tot sæculorum tractu floruit, fuerit tandem a Jesu Christo, Salvatore nostro, rescissa, eliminata, & antiquata? Neque enim intelligere possum, quo pacto hæc Lex, quam bonam esse, & a Deo institutam profiterentur omnes Christiani, rescindi aliquando debuerit, Deo ipsomet volente atque jubente, quasi is, instabilium ac levium hominum more, consilia mutet.

M. Legem Veterem, seu Mosaicam, ad oriente Jesu Christo, vero Messia, a Prophetis prædicto obliterandam esse, & in Novam Legem, seu Evangelicam, commutari debere docent sacri Vates. Adverte enim, si placet, Veterem Legem, seu Mosaicam, in monte Sina sancitam a Deo, & unico Judaico populo datam esse, sicut in superiori Colloquio ostendimus. Porro, Legem alteram Messie temporibus orituram vaticinatus est Isaias, Gentibus quoque communem, e Hierosolymis & e monte Sion prodeuntem. Quibus Notus quid, nisi Legem Evangelicam, intelligamus, a Christo, Salvatore nostro, Hierosolymis datam, a Spiritu Sancto in montem Sion illapso in Discipulos confirmatam, ut universis Gentibus nunciaretur? De Sion exhibit Lex, inquit Isaias cap.

cap. 2. v. 3. & *Verbum Domini de Jerusalem, & judicabit Gentes, & arguet Populos multos.* Hæc, inquam, Lex, quæ post adventum Christi Domini e Hierosolymis, & e monte Sion proditura erat, alia prorsus esse debebat, planeque distincta a Lege Veteri, seu Mosaica, propter multiplicem rationem. Primo, quia Lex Vetus, seu Mosaica data est, ut mox diximus, in monte Sina: Altera Lex, seu Evangelica, data est Hierosolymis, & in monte Sion. Secundo, quia Lex Vetus unico Judaico Populo data est, nec ad ejus observantiam obligantur cæteræ Gentes. At, extera Gentes toto orbe diffusæ ad observantiam Legis, quæ, adventante Christo, Hierosolymis promulgari debebat, adstringuntur, quia Christus sacris Prophetarum oraculis, quæ hic inferere nimis longum esset, prænuntiatus, non Judæos tantum, verum etiam omnes Gentes toto orbe diffusas, & Judaico nomini inimicas, vocaturus erat, & in Fidei, Religionisque societatem adducturus. Tertio, repugnat Legem Veterem potuisse ab omnibus Gentibus observari, tum quod multa tradit præcepta, quæ extra Terram promissam, seu extra Terram Chanaan, observari non poterant. Quis autem credat, universas Nationes per totum, qua late patet, Orbem dispersas potuisse unam Chananam Terram, lacte & melle fluentem, inhabitare, quod religionis Legis suæ observatoribus promittebat Moyses? Tum quod etiam in Veteri Lege præceptorum aliqua data sunt ad Judaicum Populum a cæteris Gentibus distinguendum; cujusmodi est præceptum de Circumcisione, quæ ad Judæos a cæteris Gentibus distinguendos fuit primitus instituta, quæque proinde Judæis & Gentibus ex æquo communis esse haud poterat: Tum denique, quia fieri minime poterat, ut universi Orbis populi in unum Hierosolymorum Templum stans temporibus convenirent ad Legis Mosaicæ Sacra peragenda, Sacrificiaque offerenda, quæ alio in loco sine sacrilegio celebrari non poterant. Cum igitur, juxta Prophetarum Oracula, Lex, adventante Christo, Hierosolymis promulgari debebat, non quæ Judæis peculiaris esset, sed quæ servari ab omnibus Gentibus posset, necessario dicendum est, hanc Legem Novam, seu Evangelicam, plane discrepare a Lege Veteri, id est, Mosaica, quæ Judæis peculiaris erat, & ab universis toto Orbe Gentibus nullo pacto observari poterat. Sed, inquis: *Si Lex Moysis bona fuit, ut in confesso est apud omnes Christianos, cur igitur tandem abrogata & rescissa est?* Bona est, fateor, Lex Vetus, seu Mosaica, sed justo tempore, donec Nova Lex, seu Evangelica succederet. Bona, sed instar pædagogicæ ad rudes animos informandos; atque ita accedente plenitudine temporum pernicienda. Bona, sed instar figuræ, atque ita revelata, jamque affulgente veritate, abolenda, atque eliminanda. Bona, sed instar symboli, Christum præfigurantis, atque ita veniente Christo implenda & consummanda. Adveniente itaque Christo Domino, & promulgata Evangelica Lege, cessit Lex Vetus, seu Mosaica, non secus ac prodita luce cedunt umbræ & evanescent;

nec inde tamen Lex Vetus magis lasca est, quam si pictæ imagini Regis, Rex ipse vivus succedens, omnium in se oculos deflectat; aut si puer imbecillus progressu temporis grandescat in virum adultum, aut si frondibus & foliis succedat fructus maturus, aut si Lunam & Stellam Sol exoriens obscurat. Habuit Lex Mosaica tempus suum; quod illa typis adumbravit, clarissime Christus toti Orbi representavit; quod illa promisit, ipse exhibuit; quod prædixit, ipse gessit, perfecit, adimplevit. Nec idcirco Deus, quo volente Lex Vetus, seu Mosaica, cessit Legi Novæ, id est, Evangelicæ, consilia mutasse putandus est, quia Deus Legem Veterem ea mente, eoque consilio considerat primum, ut justo dumtaxat tempore perduraret, & consummata demum Messicæ tempore exolesceret. Quo factum est, ut Vetus Lex, seu Mosaica, non fuerit immutata, sed potius Dei voluntate adimplenda.

D. Cum Lex Mosaica, sicut in superiori Colloquio commonstrasti, non tantum complectatur decem præcepta Legis naturæ, seu moralia, quæ continentur in Decalogo, verum etiam præcepta ceremonialia & judicialia. Quæro nunc a te, an Lex Vetus, seu Mosaica, fuerit tempore Messicæ, id est, Jesu Christi, omnino abrogata & antiquata?

M. Lex Mosaica, quantum ad præcepta Legis naturæ, seu moralia, quæ continentur in Decalogo, non fuit abolita, neque cessavit adveniente Christo, immo potius perdurat adhuc quantum ad observantiam illorum præceptorum, & eo in sensu aliquando sacræ Litteræ Legem Mosaicam fore æternam dicunt, quamvis quoad præcepta ceremonialia fuerit dumtaxat temporalis, hoc est, duraverit tantum usque ad ortum Messicæ, qui ceremonias Veteris Legis non solvit quidem, sed absolvit & adimplevit; & adimplendo allata veritate consummavit, atque figurata ejusdem Legis præcepta ad exitum perduxit, sicque nos jugo præceptorum ceremonialium & judicialium Veteris Legis liberavit. Hinc inferas, Ritus, Sacrificia, Circumcisionem, Sacerdotium Leviticum, & alia id genus præcepta ceremonialia Veteris Legis penitus desuisse tempore Messicæ.

D. Non video, pace tua dixerim, cur Circumcisio, & Sacerdotium Leviticum cessare debuerint tempore Messicæ. Nam primo, Circumcisionem perpetuo duraturam promisit Deus cap. iv. v. 12. Libri Genesis, ubi Circumcisionis Ritus Abrahamo præcipiens, ita loquitur: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, eritque pactum meum in carne vestra in sædus æternum.* Quibus verbis aperte promittit Deus æternam fore ac perpetuo duraturam Circumcisionem. Secundo, Sacerdotium itidem Aaronicum, seu Leviticum, in Veteri Lege a Deo institutum, æternum fore, & nunquam abolendum, luculenter Hieremias cap. 33. testatur his verbis: *Hec dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum Domus Israel. Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocaustum, & incendat sacrificium, & cedat victimas omnibus diebus.*

bus. Quæ Prophetæ verba manifesto indicant perpetuitatem Sacrificii & Sacrificii Aaronici, seu Levitici. Non video igitur, cur Circumcisio, Sacrificium, & Sacerdotium Aaronicum, seu Leviticum, adveniente Jesu Christo, vero Messia, definire ac cessare debuerint.

M. Ex eo laudato Scripturæ Sacræ Genesis cap. 17. v. 12. testimonio colligere non debes, Deum promississe Abrahamo, Circumcisionem perpetuo duraturam. Nam, præterquam quod istud vocabulum, *eternum*, in sacris Literis non semper significat durationem omni sine carentem, seu stricti nominis æternitatem, sed longum quandoque tempus, seu solam diuturnitatem sonat, ut patet ex eodem capite 17. v. 8. libri Genesis, ubi Deus de Terra Chanaanæ dixit Abrahamo: *Dabo tibi & semini tuo terram peregrinationis tue, omnem Terram Chanaan in possessionem æternam*, quæ tamen Terra Chanaanæ jam pridem a Judæis non obrinetur; quamvis, inquam, ex hoc Scripturæ Sacræ testimonio, & ex multis aliis, quibus referendis, breviter ergo, superfedeo, conslet, vocabulum istud *eternum*, non semper significare perpetuam durationem; certum etiam est, Deum, per hæc verba: *Eritque pactum meum in carne vestra in sædus æternum*, non promississe carnalem, seu Judaicam Circumcisionem fore perpetuo duraturam, sed duntaxat promississe fœdus istud, quod cum Abrahamo per Circumcisionem, quæ erat istius fœderis signum, inibat, fore æternum in semine fideli, quod fidem Abrahami sectaretur. Quod si quæras, ubi extat illud semen fidele Abrahami, in quo, juxta promissionem Dei, perpetuo durare debebat fœdus illud, quod Deus per signum Circumcisionis pepigerat cum Abrahamo? respondebo ipse, istud semen Abrahami fidele non extare amplius apud Judæos, qui a divino illo fœdere sua culpa & iniquitate deciderunt (sicut dicitur Psalm. 77. v. 57. *Averterunt se, & non servaverunt pactum, quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum pravum*) sed semen illud fidele Abrahami reperiri apud Christianos, qui non carne, sed spiritu, semen sunt Abrahami ex fide, non ex fœmore, semen circumcisum mente, non corpore: *Non enim*, ut ait Apostolus Paulus cap. 2. v. 28. Epist. ad Romanos, *qui in manifesto Judeus est, neque que in manifesto est Circumcisio, sed qui in abscondito Judeus est, & circumcisio cordis in spiritu, non in litera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.*

Quod spectat perennitatem Sacrificii & Sacerdotii Aaronici, seu Levitici, non certe promittit Hieremias nomine Dei istud Sacrificium & Sacerdotium Leviticum habiturum perennitatem absolutam, sed duntaxat certis terminis præfinitam, donec videlicet veniret promissus Messias, seu Jesus Christus, qui Sacrificium & Sacerdotium, Aaronico, seu Levitico, longe perfectius, excellentius, & sanctius instituire debebat. Quod quidem quadruplici momento breviter demonstrato. Primo, quia Vates Regius Psalmo 109. quem integrum venturo Messiaæ accommodant Hebræorum doctissimi Rabbini, clarissime pronun-

ciat, Messiaæ Sacerdotium non futurum secundum ordinem Aaronis, in maflatione pecudum constitutum, sed secundum ordinem Melchisedech, qui, sicut legitur cap. 14. lib. Genesis, panem & vinum in Sacrificium obtulit Domino: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Præterea, Sacerdotium Aaronicum, seu Leviticum, adventante Messia, seu Christo Domino, abolitum iri, ejusque loco aliud institutum esse Sacerdotium, atque Sacrificium, quod non in aliquo peculiari loco, seu in Templo Hierosolymitano, Deo esset offerendum (sicut Sacrificium Leviticum in hoc Templo necessario offerri debebat, & non alibi) sed ubivis gentium & in universo Orbe, prædixerunt Prophetæ Isaias cap. 19. & Malachias cap. 5. Prior sic habet: *in die illa erit Altare Domino in medio terre Egypti . . . Clamabunt enim ad Dominum a facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos, & cognoscetur Dominus ab Egypto, & cognoscant Egyptii Dominum in die illa, & colent eum in bustiis, in muneribus, & vota vovebunt Domino, & solvent.* Alter vero Propheeta sic inducit Deum loquentem cum Judæis: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra: Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Ex quo vaticinio clare colligitur, tempore Messiaæ institutum iri Sacrificium, Deo per totum Orbem offerendum, subindeque desitutum Aaronicum, seu Leviticum Veteris Legis Sacrificium, quod in solo Templo Salomonico, seu Hierosolymitano, & non alibi poterat offerri. Tertio, multi Prophetæ, quos inter censetur Isaias cap. 1. v. 13. Hieremias cap. 6. v. 20. Amos cap. 5. v. 22. & Micheas cap. 6. v. 7. comminantur Judæis nomine Dei, Sacrificia Levitica, quæ Sacerdotes Veteris Legis offerebant in maflatione victimarum, Boum, scilicet, Agnorum, Arietum, aliorumque id genus animantium, quæ in Libris Mosaicis designantur, tandem aliquando fore a Deo rejicienda: *Ne offeratis ultra Sacrificium frustra; incensum, abominatio est mihi. Neomeniam, Sabbatum, & Festivitates alias non feram, inquit Deus Judæis per Isaiam, Prophe-tam. Holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestre non placuerunt mihi, ait itidem Deus Judæis per Hieremiam, Prophe-tam. Quod si obruleritis mihi holocaustomata, & munera vestra non suscipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam; ita alloquitur Deus Judæos per Prophe-tam Amosum. Idem inculcat Judæis Prophe-ta Micheas, dicens: Numquid placari potest Dominus in multis millibus Arietum, & in multis millibus Hircorum pinguium? Quæ Prophetarum vaticinia aperte innunt, Sacerdotium, & Sacrificium Veteris Legis Leviticum fore duntaxat temporarium, & adveniente Messia repudiatum iri. Postremo, tam Sacerdotium, quam Sacrificium Leviticum omnino cessasse, postquam Templum Hierosolymitanum a Vespasiano & Tito, Imperato-*

ratoribus, solo æquatum est, & incendio consumptum abhinc mille sexcentis & amplius annis, inficias ire haud possunt Judæi. Destructo siquidem Templo Hierosolymitano (in quo solo Judæi poterant Sacrificia Levitica offerre) nullus amplius illis suppetit locus, in quo Sacrificia offerre valeant. Immo, nec Sacerdotes habent, nec deinceps habere possunt, quia post ipsorum dispersionem, suas Tribus usque adeo permixtas & confusas habent, ut Tribum Leviticam, e qua sola Sacerdotes eligi debebant, nullo pacto discernere possint. Patet itaque ex his momentis a me adductis, tam Sacerdotium, quam Sacrificium Leviticum fuisse tanrummodo temporarium, nec perpetuum esse debuisse, cum utrumque apud Judæos post adventum Jesu Christi veri Messia, abhinc mille, & septingentis ferme annis finem plane habuerit, & nullum in Judæorum Synagogis, Sacerdotii, & Sacrificii Levitici, vel minimum reliquum sit vestigium. Sed præstat audire S. Chrysostomum, qui Oratione IV. adversus Judæos de cessatione Sacerdotii, & Sacrificii Levitici sic eleganter disserit: *Tribus Levi, sola honorata Sacerdotio, a negotiis ad victum pertinentibus liberata erat, neque præterea quidam hujus generis exercebant, sed soli Sacerdotio vacabant, ac Decimas accipiebant a toto populo, tum frumenti, tum hordei. Ex his enim rebus illis portionem dabant omnes, & hic erat illis proventus. Nec fas erat ex ulla alia Tribu Sacerdotem unquam fieri. Ex hac enim Tribu factus est Aaron, nimirum de Tribu Levi, ac per successionem illius posteri Sacerdotium accipiebant, neque quisque unquam ex alia Tribu creatus est. Hi itaque Levitæ Decimas ab illis accipiebant, & sic alebantur. Sed ante Jacob, sub Isaac, sub Abraham, cum nondum esset Moses, nondum scripta Lex, nondum Leviticum Sacerdotium esset proditum, non Tabernaculum, non Templum esset, non Tribus discreta, non Hierusalem extraret, cum nullus omnino in Judæos rerum principatum occupasset, fuit quidam Melchisedech, Rex idem, & Sacerdos, typus enim futurus erat Christi, cujus & Scriptura meminit. Quam enim Abraham, irruptione facta in Persas, ac fratris filio Loth ex illorum manibus erepto, omnibus spoliis direptis rediret, hostibus virtute devictis, obvium habuit Melchisedechum, qui, ut inquit Scriptura Sacra, obtulit panem, & vinum, (erat enim Sacerdos Dei altissimi) & benedixit Abræ, &c. Si quis igitur Prophetarum existit, qui dicat, quod post Abramum, postque Sacerdotium illud Leviticum, & hæc Sacrificia & oblationes, exorturus esset Sacerdos alius, non ex illa Tribu, seu Levitica, sed ex alia, ex qua nunquam creatus est Sacerdos, manifestum est, quod Vetus Sacerdotium, seu Leviticum, cessavit. Aliud autem novum in ejus locum inductum est. Nam si futurum erat, ut Vetus illud, seu Sacerdotium Leviticum, obrineret non secundum ordinem Melchisedech, sed secundum ordinem Aaron, oportuit hoc explicare. Quis igitur hoc dicit? hic ipse (seu Vates Regius Psalm. 129.) qui de Christo disserens, ait: Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Ex hoc enim liquet, quod Sacrificium Aaronicum, seu Leviticum, finem accepit, & aliud in*

ejus locum inductum sit multo melius ac sublimius. Hoc autem evictio, simul & aliud in confesso est, quod alius etiam status Sacerdotio congruens, simul inducendus esset, neque non Legislatio melior, nimirum nostra. Quod sane Paulus demonstrans dicebat. Translato enim Sacerdotio, necessario fit, & Legis translatio, Epist. ad Hebræos cap. 7. v. 12.

D. Templum Hierosolymitanum jam pridem ab Imperatoribus Vespasiano, & Tito fuisse destructum, plane sciebam, sed utrum Deus præceperit Judæis, ut in solo Templo Hierosolymitano Sacrificia offerrent? Et utrum etiam Templum Hierosolymitanum, quod destructum est, denno infraurandum sit, necne? obsecro te, ut paulo uberiori explicatione ostendere haud graveris.

M. Deum præcepisse Judæis, ut in solo Templo Hierosolymitano Sacrificia offerrent, tribus momentis breviter evinco. Primo *Moyse* c. 16. v. 4. & 5. Lib. Deuteronomii Populum Israeliticum sic alloquitur: *Non poteris immolare Phæse, seu Pascha, in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi; sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi. Locum autem illum, quem ad oblationem victimarum, & ad celebrandas solemnitates selegit Deus, fuisse Templum Hierosolymitanum negare haud possunt Judæi. Præterea, Deus in Lege Mosaica præcepit Israelitis, ut ter in anno omne masculinum appareret in conspectu Domini, in loco, quem elegerit, scilicet in Templo Hierosolymitano, & cap. 15. libri Levitici præcepit etiam Deus, ut qui profluvio seminis laboraret, qui lepra contaminatus esset, quæ menstruo fluxu teneretur, vel quæ peperisset, offerret in Templo Sacrificia. Videt legem a loco vim habere, ac subinde perspicuum esse, ne Sacerdotium quidem & Sacrificium Leviticum esse posse, cum non amplius extet Templum Hierosolymitanum, in quo solo Sacrificia poterant offerri. Quemadmodum enim fieri non potest, ut ait S. Joannes Chrysostomus Oratione IV. adversus Judæos, ut Imperator sit, si non sit exercitus, aut diadema, non purpura, non alia, quæ Regnum commendant, comprobantque; ira neque sacrificios esse potest sublata hostia, vetita oblatione, sanctis conculcatis, toto rerum statu abolito. Nam his rebus constabat Sacerdotium, seu Leviticum. Denique, ipsimet Judæi, ut refert idem sanctus Doctor Oratione 3. adversus Judæos, facti sunt sub Juliano, Imperatore Apostata, se non posse extra Civitatem Hierusalem, Templumque Hierosolymitanum, offerre Sacrificia. At enim, cum Imperator ille Julianus, qui Imperatores omnes superavit impietate, vocaret Judæos ad sacrificandum Idolis, & ad suam impietatem pertrahere conaretur, professi sunt illi, fas sibi non esse extra civitatem Hierusalem immolare victimas, totamque Religionem Judaicam ab his violari, qui sacrificant in terra aliena. Quapropter, impio Juliano dixerunt Judæi: *Si vis nos videre sacrificantes, redde nobis Civitatem, restitue Templum: exhibe nobis Sancta Sanctorum, colloca aram, & sacrificabimus nunc, quemadmodum olim.* His verbis Judæi, ad omnia obsecrati, obsecrabant ac supplicabant, ut nequissimus*

Imperator *Julianus* una cum ipsis susciperet, & aggredereur instaurationem Templi. At, ille scelestus Imperator & pecunias impendit, & Præfectis dedit negotium, viros, primates, & artifices undique accersivit, nihil non fecit, nihil non tentavit, sperans fore ut Christi sententiam frustraretur, quæ non patitur Templum illud instaurari. Sed ad nihilum recidit flagitiosus illius Imperatoris consilium. Nam, simul atque tentasset sacrilegi illius Ministri hunc impium conatum, multamque terram exhaustissent, & jactis jam fundamentis, restaret ut structuram aggredereur, protinus ignis exiliens e fundamentis exussit multos, & interpestivam pertinaciam interrupit. Hæc ubi resevit perditissimus Imperator, quamquam tanta vesania deditus esset huic negotio, veritus tamen ne ultra progressus, in suum ipsis caput ignem accerferet, desistit. Huic tam insigni prodigio *S. Joannes Chryostomus*, loco mox a me citato, luculentissimum istud perhibet testimonium: *Hujus rei nos omnes testes sumus, nostra enim ætate hæc non ita pridem acciderunt.* Hoc autem stupendo prodigio Deus palam ostendere voluit, quod, quemadmodum ea, quæ decrevit, voluitque manere, nullus homo potest demoliri, ita quæcumque destruxit, vultque manere diruta, nullus unquam hominum poterit instaurare. Deus autem per suos Prophetas omnem spem reedificandæ Civitatis Hierosolymæ, & Templi Hierosolymitani instaurandi penitus ademit. Sic enim *Isaias* cap. 25. vers. 2. Deum asatur: *Posuisti Civitatem, idest, Hierusalem, in cumulum, & urbem fortem in ruinam, domum alienorum, ut non sit civitas, & in sempiternum non edificetur.* Hieremias c. 19. vers. 11. *Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum, & civitatem istam, sicut conteritur vas figuli, quod non potest ultra instaurari.* Propheta *Amos* cap. 5. v. 1. ait: *Audite verbum istud, quod levo super vos planctum: Domus Israel cecidit, & non adjiciet, ut resurgat: Virgo Israel projecta est in terram, & non est qui suscitet eam.* Denique Propheta *Daniel* cap. 9. v. 26. hæc habet: *Et Civitatem, & Sanctuarium dissipabit populus, cum Duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet Hostia, & Sacrificium. Et erit in Templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio.* Omnem igitur spem Deus miseris Judæis ademit destructæ Civitatis Hierosolymæ reedificandæ, & instaurandi Templi Hierosolymitanum, quod in sempiternum non edificandum prædicit *Isaias*: *Non ultra instaurandum Hieremias: Non erigendum, nec suscitandum Amosus: perpetua demum, atque ad finem usque duratura desolatione dissipandum vaticinatus est Daniel.*

D. Sed, numquid isti Rabbini, qui nunc præfunt Synagogis Judæorum, Sacrorum curam habent, & populum ad preces ac conciones vocant, vere & proprie dici & appellari possunt Legis Mosaicæ Sacerdotes?

M. Isti Rabbini nullo pacto sunt, nec appel-

lari possunt Legis Mosaicæ Sacerdotes, idque *S. Joannes Chryostomus* ex Ritibus, quibus olim Sacerdotes Legis Mosaicæ consecrabantur, eleganter offendit in Oratione tertia adversus Judæos, ubi Judæum sic alloquitur: „Dic mihi qualis est a-
„ pud vos Sacerdos, cum non sit vetus illud o-
„ leum, neque quidquam omnino veteris sancti-
„ moniæ? Dic, inquam, mihi, qualis Sacrificus, cum non sit Sacrificium, neque Altare, neque Cultura? Vis tibi recitem Leges de Sacerdotio, quomodo solent olim consecrari, ut intelligas, quod qui apud vos dicuntur Patriarchæ, non sint Sacerdotes, sed per simulationes, Sacerdotum agant personam, nec aliter ludant, quam histriones in scena, immo, ut verius dicam, nec sustinere possint Sacerdotum personam? non dico juxta veritatem, verum ne juxta simulationem quidem Sacerdotii. Excute igitur, recordare quomodo tum Aaron factus sit Sacerdos, quot hostias pro illo immolarit Moyses, quot pecudes prostraverit, quomodo illum laverit, quomodo illum unxerit, extremum auriculæ, manum dexteram, in Sancta Sanctorum introduxerit. Post hæc, jussit præscripto septem dierum numero manere intus. Quin potius operæ pretium est audire verba illorum: *Hæc inquit, unctio Aaron, & unctio filiorum ejus, & dixit Dominus ad Moysen, dicens: Assume Aaron & filios ejus; & stolas, & unktionis oleum, & vitulum pro peccato, & arietem, & convoca Synagogam ad ostium Tabernaculi Testimonii. Et dicit Moyses univærse multitudi congregatæ sermonem, quem mandarat Dominus, & postquam applicuisset eos (dicendum est enim compendio, pergit *S. Joannes Chryostomus*) lavit eos Moyses aqua, induit tunica, cinxit zona, induxit ependyten, imposuit humerale, præcinxit illum, seu Aaronem subtrinxit, imposuit rationale, imposuit declarationem & veritatem, & mitram imposuit capiti illius, & super mitram laminam auream; deinde, sumpto oleo consperxit Altare, & sanctificavit illud, & vasa, & basim sanctificavit ex eodem, & effudit ex eo in caput Aaron, & filiis illius similiter fecit, & adduxit vitulum. Cum autem occidisset eum, postquam Aaron, suiique filii imposuissent manus, sumpsit de sanguine, & imposuit cornibus Altaris, & purificavit Altare, & sanguinem effudit in basim, & sanctificavit illud, ut propitiaret super illud. Deinde, posteaquam quadam ex his inactasset, alia foris, alia intus, adduxit rursus arietem, & ipsum immolavit in holocaustum, & iterum induxit arietem consumptionis, & rursus, Aarone cum filiis imponebant manus, occidit, rursusque sumens de sanguine ejus, super extremum auriculæ Aaronis dextræ, & extremum manus dextræ, & super extremum pedis dextri, & simili modo fecit & filiis illius. Deinde, sumens hostias imposuit manibus Aaronis & filiorum ejus, ac sic obtulit. Et sumpto sanguine, rursus ex oleo consperxit super Aaronem & stolas illius, & super filio ejus, & super stolas eorum, & sanctificavit eos, & jussit coqui carnes in atrio Tabernaculi Testimonii, illicque eis vesci, & ab ostio Tabernaculi Testimonii, ne egrediamini, in-*

quit,

quit, dies septem, donec impleatur dies ordinationis vestrae. Septem enim diebus contummabit manus vestras, ut propitiatur pro vobis. Cum igitur his Ritibus (concludit S. Joannes Chrysostr.) legitime initiatus sit Aaron, his purificatus, his sanctificatus, per hanc placaverit Deum, nihil autem eorum nunc apud Judæos fiat, neque victima, neque holocaustum, neque sanguinis aspersio, neque olei inunctio, nec adsit Tabernaculum Testimonii, neque ad præfinitum dierum numerum sedatur intus, profecto palam est, quod Sacerdos nunc apud istos (seu Judæos) impurus sit ac nefastus, illegitimus ac prophanus; denique, quod non propitiet, sed provocet. Etenim si non poterat aliter Sacerdos consecrari, nisi his Ritibus, omnino necesse est, totum Sacerdotium illorum non consistere. Si ad hunc modum olim Sacerdotes creabantur, nunc lusus meri sunt, risusque, quæ fiunt apud Judæos omnia, pudor, cauponatio, plenaque immensæ impietatis. Hæc & alia similia habet S. Joannes Chrysostr. Oratione 3. adversus Judæos, ex quibus liquet, Sacerdotium & Sacrificium Leviticum, nec non Cæremonias Legales, adventiente Jesu Christo, desiisse, nullumque amplius apud Judæos extare Sacerdotem.

D. Legem Mosaicam ad coruscantem Evangelii lucem evanuisse, & in ejus locum Legem novam, seu Evangelicam, susceptam esse probe nunc intelligo. Sed rem mihi gratissimam facies, si velis hic præcipua illa indicare capita, in quibus Lex Vetus, seu Mosaica, in Præceptis moralibus comparate ad Legem Novam, seu Evangelicam, vulgo dici solet imperfecta.

M. Præcipua capita, in quibus Lex Mosaica in Præceptis moralibus comparate ad Legem Evangelicam dicitur imperfecta, refert Evangelista Matthæus cap. v. ubi describit Sermonem a Christo Domino in monte habitum, qui complectitur summam perfectionis Christianæ, seu potissima capita Christianæ Ethicæ, Judaica multo præstantioris. Hæc autem capita breviter sic indicare sufficet, ut inde nullo negotio intelligas, quantum Lex Evangelica, a Christo Domino instituta, perfectione antecellat Mosaicæ Legi etiam in Præceptis moralibus, quæ continentur in Decalogo. In primis, Christus Dominus in laudato Sermone volens Discipulos suos ad perfectam pietatem informare, sic eos alloquitur: *Nisi abundaverit justitia vestra, plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in Regnum Cælorum.* Quasi Christus diceret Discipulis suis: *ut autem intelligatis, quantum interfit Judæum inter & Christianum, illud affirmo vobis, si præstiteritis quicquid præscribit Lex Mosaica, quicquid præstant Pharisæi, qui nunc habentur, ac sibi videntur absolute cujusdam justitiæ, & si nihil adjeceritis perfectius, adeo non eritis magni in hac professione, ut ne aditus quidem dandus sit ad Regnum Cælorum.* Quibus verbis Christus Dominus non solum redarguit aliquos carnales Judæos, qui cultu dumtaxat externo, & absque sincera pietate Deum colentes, in sola observatione Cæremoniarum Legalium justitiam, spem ac fiduciam suam reponebant, sed

etiam damnat superbiam Phariseorum, Scribarum, ac Legis peritorum, qui, propter Legis observationem, vana ostentatione gloriantes, sibi vindicabant opinionem eximæ cujusdam sanctimonix apud homines, cum tamen Deo, quæ non faciem intueretur, sed cor, displicerent: quia cor habebant inani gloria vitiatum, dumque hic captabant inane præmium, frustrabantur eo, quod solum erat expetendum. Ab hac peste, quæ per cuniculos quosdam irrepens, clanculum insidiatur etiam iis, qui in virtutis stadio aliquo usque progressi videntur, monet Christus Discipulos suos ut sedulo caveant, eosque etiam atque etiam adhortatur ad internum Dei cultum, ad veram justitiam & perfectionem, quam sola Lex Evangelica dare potest. Secundo Christus dicit Discipulis suis: *Audistis, quia dictum est antiquis; non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.* Quibus verbis innuit Christus Dominus, Judæum quidem Legi Mosaicæ fecisse satis, si neminem occidat; at, Christianum non solum peccare contra Legem Evangelicam si aliquem occidat, sed si fratri suo irascatur. Quod si autem, ut est humanæ naturæ imbecillitas, inciderit offensæ nonnihil inter fratres, jubet Christus, ut rebus omnibus omissis, etiam relicto munere quod ille, qui fratri suo intulit injuriam, jam Altari vicinus, Deo adornaret offerre, abjecta omni cunctatione, is, qui offendit fratrem suum, domum illius prope-ret, detque operam, ut ante omnia faciat cum fratre suo amicitiam, eoque confecto, redeat ad Altare, peracturus sacrificium suum. Tertio, Christus Dominus in eodem capite quinto *Matthæi* prohibet libellum repudii, per quem Lex Mosaica permittebat ut maritus offensus aliquo conjugis vitio, eam arbitrato suo dirimeret, ne quid committeretur sceleratus, puta ne veneficium, aut homicidium perpetraretur. Vult autem Christus, ut matrimonium sit indissolubile, nec unquam fas sit marito, vivente legitima conjugis, alteri nubere. Quarto, Lex Mosaica verbat quidem perjurium, sed non juramentum: Christus autem præcipit Discipulis suis ut eorum sermo sit: *Est est: non non: quod autem bis abundantius est, a malo est.* Quinto, Christus abolet pœnam talionis, quam Lex Mosaica indulgebat, ne longius æquo procederet ultio: *Audistis, quia dictum est antiquis: oculus pro oculo, dente pro dente:* docetque Discipulos suos, nullam pro quamlibet atrocibus injuriis omnino vindictam esse repositendam, nec ullum maledictum maledicto, nec damnum damno, nec injuriam injuria retaliendam; adeo ut, si quis alamp inapegerit in maxillam, quæ quidem contumelia vulgo videtur intolerabilis, tantum absit ut illi regeas alamp, ut alteram potius maxillam illi cadendam præbeas, malisque duplicatam perpeti injuriam, quam referre rationem. Denique, ut prætermissam alia sanctissima præcepta, quæ in hoc capite quinto *Matthæi* tradidit Christus Dominus, & quibus Legem Mosaicam in præceptis moralibus perficit. Hoc unum dumtaxat proferam, quo

quo Discipulis suis præcipit dilectionem inimicorum: *Audistis*, inquit Christus Discipulis suis, quia dictum est: *Diligens proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*. Ego autem dico vobis: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui odierunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos*. Hæc sunt sanctissima præcepta, quibus Christus Dominus præceptis moralibus Legis Veteris, seu Mosaicæ, maximam addidit perfectionem & in eo sensu intelligendus est Christus, dum in eodem capite *Matthæi*, ait: *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem aut Prophetas, non veni solvere, sed adimplere*. Quasi diceret Christus: nequaquam in hoc veni, quo vel Legem Veterem reddam dilutiorem, vel abrogem novis præceptis. Quin potius, ideo veni, ut Legem absolvam ac perficiam. Nihil enim illa præcipit quod hæcenus a me observatum queri possint Judæi. Quod si, luce prodita, cedunt umbræ, si jam factis adimpletum est, quod Prophetæ futurum prædixerunt, nihil Legi derogatur, sed potius accedit perfectio. Quod illa promisit, nunc exhibetur, quod prædixit, geritur, quod adumbravit, omnium oculis exponitur, & gratia, ac salus æterna, quam ex se dare non potuit, nunc ad plenum præstatur.

D. Sanctissima isthæc præcepta, quibus Christus Dominus præceptis moralibus Legis Mosaicæ novum decus conciliavit, majoremque addidit perfectionem, prono capite veneror & adoro, nec possum, quin imprecor, quibusdam modernis Casuistis, qui castissimam moralem Jesu Christi doctrinam mille distinctiunculis, & innumeris corruptelis, ad excusandas excusationes in peccatis, depravare pro viribus tentarunt. Ast, ut candide dicam, nullo pacto ferre possum, nonnullos laxioris moralis doctrinæ Theologos, quos non pudet asferere, Christianos in Lege Evangelica non obstringi ad præceptum de dilectione Dei, eosque salutem æternam consequi posse, etiam si nullum sive in principio, sive in decursu, sive in fine vitæ mortalis actum dilectionis Dei exeruerint. Ex quo errore sequitur, Legem Novam, seu Evangelicam esse imperfectiorem Lege Veteri, seu Mosaicæ, in qua, ut antea observasti, Deus Judæis istud præceptum lib. Deuteronomii cap. 6. v. 4. & 5. observandum imposuit dicens: *Audi Israel: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*. Quamvis autem hunc laxiorum Casuistarum errorem hic retulisse, abunde confutasse sit, maximam tamen apud me inibis gratiam, si illius præcepti de dilectione Dei in Lege Evangelica necessitatem ad salutem æternam assequendam, non te pigeat breviter hic adstruere.

M. Hanc quæestionem de necessitate præcepti de dilectione Dei in Lege Evangelica ad consequendam vitam æternam, non aliter decidere volo, quam ex disertis verbis ipsiusmet Christi Domini: *Ecce quidem Legisperitus* (ait S. Lucas c. 10. v. 25. & seq. *surrexit tentans illum*) seu Christum, & dicens: *Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?* Adverte, si placet, hunc Legi-

spiritum non quæsisse a Christo, quid utile esset, sed quid necessarium esset ad vitam æternam consequendam? Quid igitur ad hæc Christus? *In Lege quid scriptum est*, inquit, *quomodo legis?* Ille respondens dixit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum tanquam te ipsum*. Hanc istius Legis periti responsum confestim Christus approbavit his verbis: *Recte respondisti, hoc fac & vives*. Rursus, *Luca* cap. 7. v. 47. Christus concedens *Mariæ Magdalene*, veniam peccatorum, ait *Simoni*, *Pharisæo*, qui eum convivio exceperat: *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, cui autem minus dimittitur, minus diligit*. Audisti Christum Dominum commendantem præceptum de dilectione Dei tanquam necessarium ad habendam remissionem peccatorum, audi nunc Apostolum *Paulum*, dicentem *Anathema ei, qui non amat Dominum Jesum Christum*: Audi denique *S. Joannis*, quem Christus amabat plurimum, gravem in non amantes comminationem: *Qui non diligit, inquit, manet in morte*. Sed hæc sufficere debent ad repellendos illos, qui his remissionem peccatorum, & vitam æternam promittunt, qui nunquam fecerint quod Christus ejusque Discipuli ad veniam delictorum, & ad consequendam vitam æternam necessarium docent. Quod si præterea scire velis modum, quo Deus a nobis diligendus est, disce illum ex duobus Ecclesiæ Doctoribus, omni exceptione majoribus, *Augustino*, & *Thoma*, quorum prior lib. 1. *De Doctrina Christiana* cap. 22. hæc habet: *Hæc enim regula dilectionis divinitus constituta est. Diliges proximum tuum sicut teipsum: Deum vero ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in eum conferas, a quo habes ea ipsa, que confers. Cum autem ait, ex toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ rationem relinquit, que vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui: sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit*. Alter Ecclesiæ Doctor, seu *S. Thom.* modum, quo Deum diligere debemus, in hoc constituit, quod omnes actiones nostras in Deum virtualiter referamus. Sic enim Angelicus ille Præceptor *Opusc.* 18. loquitur: *Hujus divinitus dilectionis perfectio datur homini in præcepto. Primo quidem ut omnia in Deum referat, sicut in finem, sicut Apostolus dicit 1. ad Corinth. c. 10. sive manducatis, vel bibitis, vel quid aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite: quod quidem impletur, cum aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinat, & per consequens omnia, que per se ipsum agit, virtualiter ordinantur in Deum*. Idem sapius docet Angelicus ille Præceptor, sed præsertim in Quæstionibus disputatis, Quæstione de *Charitate*, Artic. II. in Responsione ad 3. sibi propositum Argumentum, ubi hæc habet: *Ad tertium dicendum, quod aliud est referre habitualiter in Deum, & aliud virtualiter. Habitualiter enim refertur in Deum, & qui nihil agit, nec qui actualiter aliquid intendit, ut dormiens, sed vir-*

ualiter aliquid referre in Deum, est agentis propter finem ordinantis in Deum. Unde habitualiter referre in Deum non cadit sub præcepto charitatis, cum hoc nihil aliud sit, quam habere Deum ultimum finem. Hunc igitur Deum diligendi modum, quem præscribunt duo illi sancti Patres, quorum doctrina non deficit in æternum, ultro & secure amplectere, & quam longissime recede a nefariis corruptelis a Sede Apostolica damnatis, quibus non ita pridem molliores quidam Theologi maximum de dilectione Dei præceptum, & ad salutem adificandam omnino necessarium, penitus abolere, vel ejus necessitatem elevare, restringere, atque infirmare moliti sunt. Sed, apage ejusmodi Scriptores, perfectioni Legis Evangelicæ, & castissime doctrinæ Morali Jesu Christi tam aperte adversantes.

D. Superius ostendisti, cæremonias Veteris Legis cessasse in adventu Jesu Christi, veri Messia. Sed si id ita sit, Eccur, quæso, Christus Dominus tanta cum sedulitate cæremonias Veteris Legis observavit? Fuit quippe circumcisus, purificatus est, observavit Sabbata. Agnum Paschalem comedit, Templum frequentavit, jejunavit, baptizatus est, verbo dicam, Christus Dominus, quamdiu vixit, omnes Veteris Legis cæremonias ad summus juris apices observavit. Non igitur in adventu Christi cessarunt cæremonia Veteris Legis.

M. Non præcise in adventu Christi, sed in ejus Passione ac morte cesarunt, finemque habuerunt cæremonia Legales Veteris Legis, quo factum est, ut Christus Dominus toto durante vitæ suæ tempore, eas ad amissim observavit, quia illas adimplere debebat, sicut ipsemet testatur c. 5. *Matthæi*, dicens: *Amen quippe dico vobis, donec transeat celum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit a Lege donec omnia fiant.* Hanc etiam rationem affert Angelicus Doctor 1. 2. Quæst. CIII. Art. 3. in Resp. ad 2. Argumentum. Ideo enim, juxta sanctum illum Doctorem, Christus omnes Veteris Legis cæremonias observavit, quia, *eo prædicante, & miracula faciente, currebant simul Lex & Evangelium*, jamque Mysterium Christi erat inchoatum, sed nondum consummatum. At, Mysterium Redemptionis generis humani completum fuit in Passione Christi: unde tunc Dominus dixit: *Consummatum est*, ut habetur c. 19. *Joan.* & ideo tunc totaliter debuerunt cessare Legalia, quasi jam veritate eorum consummata, in cujus signum, in Passione Christi velum Templi legitur esse scissum, *Matthæi* cap. 27.

D. Sæpius a te audivi, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, & Veteris Legis cæremonias adumbrasse ac præfigurasse Christum venturum, nec nunc exposuisti mihi, quo pacto illum præfiguravit?

M. Quamvis certum sit, Deum hæc omnia in Veteri Lege instituisse ad abolendam Idololatriam, ad conservandam divinorum beneficiorum memoriam, ad excellentiæ divinæ sensum animis hominum altius infingendum, ad designandam dispositionem mentis, Dei cultoribus necessariam, ad superbum populum jugo difficillimo subigendum, eumque rudem ac lascivientem severi veluti Pædagogî disciplinæ subjiciendum: recte tamen docet S. Tho-

mas 1. 2. Quæst. CII. Art. II. præter has causas, seu rationes, quæ sunt literales, alias rationes mysticas assignari posse, cur Deus tot Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Festa, & Cæremonias in Veteri Lege instituerit, videlicet ad Christum, & ad ejus sacra Mysteria delineanda & figuranda, ad Populi Christiani mores instituendos, & ad statum futuræ gloriæ designandum. Longior profecto essem, si hic percerere vellem omnes causas, seu rationes literales, quas perdocte expendit S. Thomas, institutionis a Deo factæ Sacrificiorum, Sacramentorum, Fessorum, Rituum, & Cæremoniarum Veteris Legis. Ne igitur in immensum diffundar, horum omnium institutionis causas dumtaxat proferam mysticas, ob quas collimabant in Christum venturum, eumque præfigurant, ut inde facilius intelligas, hæc omnia, tametsi a Deo in Veteri Lege instituta, desinere, finemque habere debuissent, quando, consummata illorum veritate, in Cruce mortuus est Christus Dominus, totumque Redemptionis generis humani adimpletum est Mysterium. In primis S. Thomas 1. 2. Quæst. CII. Art. II. ubi inquit, *utrum possit assignari conveniens ratio cæremoniarum, quæ ad Sacrificia pertinent?* docet, rationes præceptorum Veteris Legis dupliciter accipi posse: uno modo ex ratione cultus divini, qui erat tempore illo observandus: & rationes ille sunt literales, sive pertineant ad vitandum Idololatriæ cultum, sive ad rememoranda aliqua Dei beneficia, sive ad insinuandam excellentiam divinam, vel etiam ad designandam dispositionem mentis, quæ tunc requirebatur colentibus Deum. Alio modo possunt eorum rationes assignari, secundum quod ordinantur ad figurandum Christum, & sic habent rationes figurales & mysticas, sive accipiantur ex ipso Christo & Ecclesia, quod pertinet ad allegoriam: sive ad mores Populi Christiani, quod pertinet ad mortalitatem: sive ad statum futuræ gloriæ, prout in eam introducimur per Christum, quod pertinet ad analogiam. Id postquam præmisit S. Thomas, assignat in Articulis sequentibus tam rationes literales, quam mysticas cæremoniarum, quæ pertinent vel ad Sacrificia, vel ad Sacramenta, vel ad delectum ciborum, & usum aliarum Observantium cæremoniarum Veteris Legis. Causam, seu rationem mysticam, cur voluerit Deus in Veteri Lege instituire Sacrificia, eorumque cæremonias, tradit Angelicus Doctor Art. 3. jam citatæ Quæstionis, his verbis: „ Inter omnia dona, „ quæ Deus humano generi, jam per peccatum „ lapso, dedit, præcipuum est, quod dedit Filium suum: unde dicitur Joannis cap. 3. Sic „ Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, „ non pereat, sed habeat vitam æternam: & ideo „ potissimum Sacrificium est, quo ipse Christus se „ ipsam obtulit Deo in odorem suavitatis, ut dicitur cap. 5. Epistolæ ad Ephesios. Et propter „ hoc, omnia alia Sacrificia offerebantur in Veteri Lege, ut hoc unum singulare & præcipuum Sacrificium figuraretur, tanquam perfectum per imperfecta. Unde Apostolus dicit „ cap. 10. Epist. ad Hebræos, quod Sacerdos „ Veteris Legis easdem sæpe offerebat hostias, „ quæ nunquam possunt auferre peccata: Christus

flus autem pro peccatis obtulit unam in sempiternum . Et quia ex figurato sumitur ratio figura ; ideo rationes Sacrificiorum figuratum Veteris Legis sunt sumendæ ex vero Sacrificio Christi . Hactenus S. Thomas , qui in eodem Articulo , seu in Responsione ad secundam sibi propositam objectionem , hæc habet : *Dicendum , quod Deus non volebat , seu in Veteri Lege , huiusmodi sacrificia sibi offerri propter ipsas res , que offerrebantur , quasi eis indigeret : unde dicitur Iſaie cap. 1. Holocausta Arietum , & adipem Pinguum , & sanguinem Vitulorum , & Hirorum , & Agnorum nolui : sed volebat ea sibi offerri ad significandum Mysterium Redemptionis humane per Christum . Præterea , idem sanctus Doctor ibidem in Responsione ad secundam objectionem , causam , seu rationem mysticam , cur Deus materiam Sacrificiorum Veteris Legis determinaverit , ad tria genera animalium quadrupedum , scilicet de genere Boum , Ovium , & Caprarum , & communiter ad aves , seu ad Turturem , & Columbam , hanc indicat : *Conueniens fuit , inquit , hæc animalia offerri in figuram Christi , quia Christus in Vitulo offertur , propter virtutem Christi ; in Agno , propter innocentiam ; in Ariete , propter principatum ; in Hirco , propter similitudinem carnis peccati ; in Turture , & Columba , duarum naturarum conjunctio demonstratur ; vel in Turture castitas , in Columba charitas significabatur . Cur autem animalia in Sacrificiis Veteris Legis occiderentur ? Duas rationes typicas in Responsione ad 5. objectionem , sibi in eodem Articulo propositam , dat S. Thomas . Sic enim habet : *Per occisionem animalium significatur destructio peccatorum , quia homines erant digni occisione pro peccatis suis , ac si illa animalia loco eorum occiderentur , ad significandam expiationem peccatorum . Per occisionem etiam huiusmodi animalium significabatur occisio Christi . Habes nunc ex S. Thoma rationes typicas , propter quas Deus in Veteri Lege instituit Sacrificia . Non referam hic causas seu rationes mysticas , propter quas Deus , sicut perdoctæ ostendit S. Thom. Art. IV. jam citatæ Quæstionis , iussit Moysi ut extrueret Tabernaculum , & res , quæ apud Judæos sacræ esse debebant , reponeret sive in structura Tabernaculi , sive in ipsomet Tabernaculo ; has , inquam , rationes mysticas , quæ ad Christum Dominum ordinantur , hic non attingam , quia , ut bene memini , ejusmodi rationes mysticæ in superiori Colloquio , dum de Tabernaculo & de rebus sacræ , quas tam intus continebat , quam exterius repræsentabat , sermonem habuimus , fuerunt sat superque a nobis prælibatæ . De Sacramentorum Veteris Legis rationibus mysticis copiose disserit S. Thomas Articulo V. Quæstionis citatæ , & postquam ostendit , Sacerdotum Consecrationem , & Circumcisionem præfigurasse Christum Dominum , explicat rationem mysticam , seu figuralem , cur in Lege Veteri fieret Immolatio Agni Paschalis ? „ Figuralis , inquit , ratio patet , quia per immolationem Agni Paschalis significabatur immolatio Christi , secundum illud 1. ad Corinth. capit. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus . Sanguis vero Agni liberans ab exterminatore , linitis supereliminari-***

bus domorum : significat fidem Passionis Christi in corde & ore fidelium , per quam liberamur a peccato & a morte , secundum illud 1. Epist. Petri cap. 1. Redempti estis pretioso sanguine Agni immaculati . Comedebantur autem carnes illæ ad significandum esum corporis Christi in Sacramento . Erant autem assæ igni , ad significandam Passionem vel charitatem Christi . Comedebantur autem cum azymis panibus ad significandam puram conversationem Fidelium sumentium Corpus Christi , secundum illud 1. ad Corinth. cap. 5. Epulemur in azymis sinceritatis & veritatis . Lactucæ autem agrestes addebantur in signum poenitentiae peccatorum , quæ necessaria est sumentibus Corpus Christi . Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis : calceamenta pedum exempla mortuorum Patrum sunt . Baculi , habendi in manibus , significant pastorem custodiam Præcipitur autem , quod in una domo Agnus Paschalis comedatur , id est , in Ecclesia Catholico , non in Conventiculis Hæreticorum . Docet præterea S. Thomas in Responsione ad tertiam sibi in eodem Articulo propositam objectionem , quædam Sacramenta Novæ Legis habuisse in Veteri Lege Sacramenta figuralia sibi correspondentia . „ Nam circumcissioni , inquit , correspondet Baptismus , qui est fidei Sacramentum , unde dicitur Epist. ad Coloss. c. 2. Circumcisi estis circumcissione Domini nostri Jesu Christi , conscripti ei in Baptismo . Convivio vero Agni Paschalis correspondet in nova Lege Sacramentum Eucharistiæ , Omnibus autem purificationibus Veteris Legis respondet in Nova Lege Sacramentum Poenitentiae . Consecrationi autem Pontificis & Sacerdotum respondet Sacramentum Ordinis . Sacramento autem Confirmationis , quod est Sacramentum plenitudinis gratiæ , non potest respondere in Veteri Lege aliquod Sacramentum , quia nondum advenerat tempus plenitudinis , eo quod neminem ad perfectum adduxit Lex . Similiter autem , & Sacramento Extremæ Unctionis , quod est quædam immediata præparatio ad introitum gloriæ , cujus aditus nondum patebat in Veteri Lege , pretio nondum soluto . Matrimonium autem fuit quidem in Veteri Lege , prout erat in officium naturæ , non autem prout est Sacramentum conjunctionis Christi & Ecclesiæ , quæ nondum erat facta , unde & in Veteri Lege dabatur libellus repudiæ , quod est contra Sacramenti rationem . Quod spectat Festa Judæorum , quæ in Veteri Lege erant præscripta , ostendit etiam S. Thomas citatæ Quæst. Art. IV. in responsione ad X. ejusmodi Judæorum Festa præfigurasse Jesum Christum , vel res ad Populum Christianum attinentes . Sic enim scribit S. Doctor : „ Figuralis autem ratio horum Festorum est , quia per jure Sacrificium Agni figuratur perpetuitas Christi , qui est Agnus Dei , secundum illud Epist. ad Hebræos cap. ultimo , Jesus Christus heri & hodie , ipse & in sæcula . Per Sabbatum autem designatur spiritualis requies nobis data per Christum , ut habetur cap. 4. Epist.

„ ad Hebræos . Per Neomeniam autem , quæ est
 „ inrenſio novæ Lunæ , ſignificatur illuminatio
 „ primitivæ Eccleſiæ per Chriſtum , eo prædicante
 „ te , & miracula faciente . Per Feſtum autem
 „ Pentecoſtes ſignificatur deſcenſus Spiritus
 „ Sancti in Apoſtolos . Per Feſtum Expiationis
 „ ſignificatur emundatio a peccatis Populi Chriſtiani .
 „ Per Feſtum autem Tabernaculorum , ſignificatur
 „ peregrinatio eorum in hoc mundo , in quo ambulant
 „ in virtutibus proficiendo . Per Feſtum autem Cætus
 „ atque Collectæ , ſignificatur Congregatio Fidelium
 „ in Regno Cælorum , & ideo iſtud Feſtum dicebatur
 „ ſanctiſſimum . Et tria Feſta erant continua ad invicem ,
 „ quia oportet , expiatis a vitiis proficere in virtute ,
 „ quouſque perveniant ad Dei viſionem , ut dicitur
 „ in Palmo 83. Denique S. Thomas Articulo VI. jam
 „ citatæ Quæſtionis , cauſam assignans institutionis
 „ quarundam Obſervantiarum caremonialium Veteris
 „ Legis , videlicet cur Deus præceperit Judæis ut
 „ abſtinerent a ſanguine , a ſuffocatis animalibus , &
 „ ab eſu quorundam ciborum , tanquam immundorum ?
 „ hæc habet : *Cultus Legis Moſaica figurabat Myſterium
 „ Chriſti , unde omnia eorum , ſeu Judæorum , geſta
 „ figurabant ea , quæ ad Chriſtum pertinent , ſecundum
 „ illud 1. ad Corinth. cap. 10. omnia in figuris
 „ continebant illi , & ideo rationes harum Obſervantiarum
 „ dupliciter assignari poſſunt . Uno modo ſecundum
 „ congruentiam ad divinum cultum . Alio modo ſecundum
 „ quod figurant aliquid circa Chriſtianorum vitam .*
 „ Ex his ergo myſticis ac typicis rationibus , quas
 „ assignat S. Thomas , manifeſto patet , omnia , quæ
 „ Deus in Veteri Lege , ſive Sacrificia , Sacra &
 „ Sacramenta , ſive Feſta , & Obſervantias caremoniales ,
 „ præfigurante Chriſtum venturum , ac ſubinde
 „ debuiſſe in morte Chriſti , completa eorum
 „ veritate , ceſſare . Quam in rem S. Cyrillus
 „ Alexandrinus l. IX. contra Apoſtata Imperatorem
 „ Julianum apoſſite ait : „ Deus conſtituit quidem
 „ per ſapientiſſimum Moſem ritus umbratiles ac
 „ typicos , gnarus typos informandis eorum
 „ mentibus , qui tum erudiebantur , idoneos
 „ eſſe : non ita tamen ut in rebus adeo crassis
 „ perpetuo hærentes , ſpiritualem & intellectualem
 „ cultu exciderent : Sed accepta in multis rerum
 „ verarum prædictione , Dei obſecrandi modum
 „ cum primis agnoſcerent , ad recte vivendi
 „ ſemitam ſcite & artiſcioſe pergentes . Quoad
 „ modum enim periti Fabri ærarii formas imaginum ,
 „ quas facturi ſunt , in cera liquefacta prius
 „ exhibent , non ut eatenus tantum illorum ars
 „ progrediatur , ſed ut in iſtis eorum , quæ
 „ mox faciendæ ſunt , decus prius eluceat : poſtquam
 „ tamen ad exitum perductum opus erit , non jam
 „ artiſcem jure inculabimus , quod typos negligat .
 „ Simili , opinor , modo , poſteaquam Chriſtus
 „ introductus eſt , vanos eſſe typos jure ſtatuemus ,
 „ ſpiritualium quippe imagines erant .

„ D. Poſteſne ex vaticiniis Prophetarum evinci ,
 „ Legem Veterem , quantum ad Sacrificia , Sacra ,
 „ Sacramenta , Feſta , & Obſervantias caremoniales

ceſſaſſe in morte Chriſti , populumque Judaicum
 deſiſſe eſſe populum Dei ?

M. Id eleganter offendit *Lactantius* lib. IV. *Institutionum Divinarum* cap. xx. ubi hæc habet :
 „ Moſes & ipſi Prophetæ , Legem , quæ Judæis
 „ data erat , teſtamentum vocant , quia niſi teſtator
 „ mortuus fuerit , nec confirmari teſtamentum poteſt ,
 „ nec fieri quid in eo ſcriptum ſit , quia clauſum
 „ & obſignatum eſt . Iraque niſi Chriſtus mortem
 „ ſuſcepſiſſet , aperiri teſtamentum Dei non potuiſſet .
 „ Verum , Scriptura omnis in duo Teſtamenta diviſa eſt .
 „ Illud quod aduentum Domini Paſſionemque anteceſſit ,
 „ id eſt , Lex & Prophetæ , Vetus dicitur . Ea vero ,
 „ quæ poſt Reſurrectionem Chriſti ſcripta ſunt ,
 „ Novum Teſtamentum nominatur . Judæi Veteri utuntur ,
 „ nos Novo , ſed tamen diverſa non ſunt , quia Novum
 „ Veteris adimpletio eſt , & in utroque idem teſtator eſt
 „ Chriſtus , qui pro nobis morte ſuſcepſa , nos hæredes
 „ Regni æterni fecit , abdicato & hæredato populo
 „ Judæorum , ſicut Hieremias propheta teſtatur , cum
 „ loquitur talia : Ecce dies veniet , dicit Dominus , &
 „ conſummabo domum Iſrael , & domum Juda teſtamentum
 „ novum , non ſecundum teſtamentum , quod diſpoſui
 „ patribus eorum in die , quæ apprehendi manum
 „ eorum , ut educerem illos de Terra Ægypti , quia
 „ ipſi non perſeverarunt in teſtamento meo , & ego
 „ neglexi eos , dixit Dominus . Item alio loco ſimiliter
 „ ait : Dereliqui domum meam , dimiſi hæreditatem
 „ meam in manu inimicorum ejus . . . . . Facta eſt
 „ mihi , inquit Chriſtus , hæreditas mea ſicut Leo ,
 „ ideſt , præda & devoratio factus ſum hæredibus
 „ meis , qui me immolaverunt ſicut pecus . Dedit
 „ ſuper me vocem ſuam , ideſt , ſententiam adverſus
 „ me mortis , cruciſque dixerunt . Nam quod
 „ ſuperius ait , conſummaturum ſe domui Juda
 „ teſtamentum novum , offendit (ſeu Chriſtus)
 „ Vetus illud Teſtamentum , quod per Moſem eſt
 „ datum , non fuiſſe perfectum , id autem , quod
 „ per Chriſtum dari deberet , conſummatum fore .
 „ Dominus autem Juda & Iſrael non utique
 „ Judæos ſignificat , quos abdicavit , ſed nos ,
 „ qui ab eo convocati eſſe ſumus , in illorum
 „ locum adocatione ſucceſſimus . . . . . Cum
 „ igitur nos , antea tanquam cæci , & tanquam
 „ carcere ſtultitiæ incluſi , federe in tenebris
 „ ignorantes Deum & veritatem , illuminati ab
 „ eo ſumus , qui nos Teſtamento ſuo adoptavit , &
 „ liberatos malis vinculis , atque in lucem ſapientie
 „ productos , in hæreditatem Regni Cæleſtis adſcrivit .
 „ Ex quibus *Lactantii* verbis manifeſtum eſt ,
 „ Deum voluiſſe , ut omnia , quæ in Veteri Lege
 „ præfigurantia Chriſtum , in morte ejuſdem
 „ Chriſti finem haberent , & ut Nova , ſeu
 „ Evangelica Lex , in locum Veteris , ſeu Moſaice ,
 „ Legis ſubrogaretur , & tandem , ex hæredato
 „ contumaci Populo Judaico , novum populum ,
 „ ſeu Chriſtianos , Lege ſua adoptaret , & in
 „ hæreditatem Regni Cæleſtis adſcriberet . Ea de
 „ cauſa , Deus , qui Religionem Judaicam in
 „ Veteri Lege redegerat ad viſtamas , viſtamas ad
 „ certum

tam modum, modum ad tempus, tempus ad locum, & locum ad unam Civitatem, seu Hierosolymitanam, & ad unum Templum, seu Hierosolymitanum, contraxerat, permisit, ut, non multo post mortem Jesu Christi, eadem Civitas, Templumque Hierosolymitanum ab Exercitu Romanorum funditus everterentur, & ut omnes Judæi per totum orbem dispergerentur, ubi fas non erat sacrificare, Hierosolymam vero illis adire non liceret, in qua sola licebat immolare. Hæc, inquam, permisit Deus, ut omnes intelligerent, Religionem Judaicam, sitam potissimum in Sacrificiis, Ritibus, Festis, Cæremoniis, aliisque id genus, quæ ad divinum cultum spectabant, quæque Judæi in solo Templo Hierosolymitano exercere ac celebrare poterant, destructo semel Templo Hierosolymitano, extinctam fuisse, & omnia quæ in Veteri Lege ad præfigurandum Mysterium Redemptionis generis humani erant instituta, defuisse in integrum in morte Jesu Christi, qui omnes figuras, quibus in Veteri Lege fuerat adumbratus, perfectissime, juxta Prophetarum Oracula, adimplevit. *Quomodo enim, verba sunt S. Joannis Chrysostomi Oratione 1. adversus Judæos, Faber, jactis fundamentis, erectis parietibus, concamerata testudine, ipsaque concameratione in unum lapidem in medio positum connexa, si eum tollat, totam ædificii compagem solverit: Similiter Deus, quem eam Civitatem, seu Hierosolymam, fecisset quasi nodum totius Religionis Judaicæ, ac mox hanc Civitatem subverterit, nonne pariter universum ejus Civitatis statum subvertit?* Jam vero, lubens rogaverim Judæos, qua de causa, cum tantum temporis in Ægypto versati receperint statum suæ Civitatis, ac rursus reducti in Babylonem, redierint Hierosolymam; ac denique sub Antiocho, Rege Syriæ, tam multa passi mala, ad pristinum reversi sint statum, & denuo Sacrificia, Altare, Sancta Sanctorum, brevier, omnia cum pristina receperint dignitate, nunc nihil simile factum fuerit, cum tamen a devastatione Templi Hierosolymitani ad hæc usque tempora effluxerint mille & septingenti circiter anni? Nam semel & iterum, ac tertio sub Imperatoribus Adriano, Constantino, & Juliano conati sunt destructum Templum Hierosolymitanum instaurare, sed conatus illorum semper interruptus est, primum quidem a militibus, rursus ab igne promicante e fundamentis, & illorum importunam pervicaciam coercente: Qua de causa, inquam, Judæi extra Hierosolymam agunt tanto tempore? Quorsum dirutum Templum manet adhuc solitudinis calamitas, & sæpe conantibus Judæis instauracionem, conatus in vacuum cesserint? Non aliam tot malorum certe invenio ipsæ causam, præter istam, quam ipsa rerum veritas loquitur: Posteaquam Judæi per summam insaniam debacchati sunt in Christum, posteaquam in illum iniecerunt manus, ejusque pretiosum sanguinem effuderunt, propterea, perfidi Judæi a Deo rejecti & repulsi sunt, nec ulla his relicta spes reedificandi Hierosolymam, Templum instaurandi, Legem observandi, Festa peragendi, Aënum Paschalem mactandi & comedendi, Sacerdotium, & Sacrificium unquam

Hist. Vet. Test. Tom. II.

amplius habendi, atque suis sedibus, patrioque Solo dejecti, per universum orbem dissipantur, omnibus nationibus exosi, innumeris malis obnoxii, & miseram servientes servitutem. Hæc est vera causa, cur in morte Christi Domini omnia, quæ Deus in Veteri Lege ad præfigurandum Christum venturum instituerat, finem acceperint, & Populus Judaicus deserit esse Populus Dei.

D. Deplorandam sane video cæcitatem Judæorum, qui, offensa licet in morte Christi figurarum Legis veritate, adhuc tenent mordicus Sabbatissimos, Circumcisionem, delectum ciborum, victimas, lotiones, & alias hoc genus Legis figuras, quas Christus Dominus, per illas designatus, per mortem suam fecit supervacaneas. Adhuc pendet miseri Judæi a Prophetarum promissis, cum is exhibitus sit, quem illi promiserunt, verum Messiam abnegant, & alium quemdam plane imaginarium expectant, cum non sit alius præter Jesum Christum, ad cujus nomen aperit caput, inclinant cervices, stectunt genua summi orbis Monarchæ, reviviscunt mortui, contremiscunt dæmones, torquentur & fugiunt noxii spiritus. O plusquam adamantinam pervicaciam Judæorum, qui in Christum, sibi a Prophetis, & a Lege promissum, credere noluerunt! Sed o felicem sortem Gentium, quæ licet Prophetarum ac Legis promissa comperta non habent, Evangelio tamen credentes, pronis auribus, demissisque animis auscultarunt doctrinam Christi, & in Cruce illius gloriantes, absque Legis Mosaicæ onere, justitiam ac sanctimoniam sunt affecturæ! At dicas mihi, obsecro te, an Veteris Legis cæremoniæ ita in morte Christi deserint, ut si Christiani eas post passionem Christi observare voluissent, lethaliter peccassent?

M. Hoc dubium, quod proponis, dilucide post S. Augustinum explicat S. Thomas 1. 2. Quæst. CIII. Art. 4. in Responsione ad primam objectionem sibi propositam, ubi hæc habet: „Con-
„ venientius Augustinus distinxit tria tempora.
„ Unum quidem ante Christi Passionem, in quo
„ Legalia neque erant mortifera, neque mortua.
„ Aliud autem post tempus Evangelii divulgati,
„ in quo Legalia sunt mortua & mortifera. Ter-
„ tium autem est tempus medium, scilicet a Pas-
„ sione Christi usque ad divulgationem Evange-
„ lii, in quo Legalia quidem fuerunt mortua,
„ quia neque vim aliquam habebant, neque ali-
„ quis ea observare tenebatur; non tamen fue-
„ runt mortifera, quia illi, qui ex Judæis con-
„ versi erant ad Christum, poterant illa Legalia
„ licite observare, dummodo non sic ponerent
„ spem in eis, quod ea reputarent sibi necessaria
„ ad salutem, quasi sine Legalibus fides Christi
„ justificare non posset. His autem qui converte-
„ bantur ex Gentilitate ad Christum, non erat
„ causa, ut ea observarent, & ideo Paulus cir-
„ cumcidit Timotheum, qui ex matre Judæa ge-
„ nitus erat. Titum autem, qui ex Gentilibus
„ natus erat, circumcidere noluit. Ideo autem no-
„ luit Spiritus Sanctus, ut statim inhiberetur his,
„ qui ex Judæis convertebantur, observatio Le-
„ galium, sicut his, qui ex Gentilibus converte-
„ bantur, inhihebatur Gentilitatis Ritus, ut

quædam differentia inter hos Ritus ostendetur. Nam Gentilitatis Ritus repudiabatur tanquam omnino illicitus, & a Deo semper prohibitus. Ritus autem Legis cessabat, tanquam impletus per Christi Passionem, ut pote a Deo in figuram Christi institutus. Ex qua S. *Thomas* doctrina manifestum est, Veteris Legis cæremonias medio illo tempore, quod fluxit a Passione Christi usque ad sufficientem Legis promulgationem, mortuas quidem fuisse, sed necdum mortiferas, adeoque illas sub hoc Evangelicæ Legis crepulo potuisse absque crimine religiose observari, ut Synagoga cum honore sepeliretur. At post promulgationem Legis Evangelicæ docet Angelicus Doctor eodem in Articulo, Veteris Legis cæremonias mortiferas evasisse, adeo ut, si quis Christianus eas nunc observare vellet, mortaliter peccaret. „ Quamvis enim, inquit S. *Thomas*, sit eadem fides, quam habemus de Christo, & quam antiqui Patres habuerunt, tamen quia ipsi præcesserunt Christum, nos autem sequimur; eadem fides diversis significatur a nobis, & ab eis. Ab eis dicebatur: Ecce Virgo concipiet & pariet filium, quæ verba sunt futuri temporis. Nos autem idem repræsentamus per verba præteriti temporis, dicentes, quod concepit & peperit. Et similiter cæremoniæ Veteris Legis significabant Christum, ut nasciturum & passurum. Nostra autem Sacramenta significant ipsum ut natum & passum. Sicut igitur peccaret mortaliter, qui nunc suam fidem protestando, diceret, Christum nasciturum, quod antiqui pie & veraciter dicebant: Ita etiam peccaret mortaliter, si quis nunc cæremonias observaret, quas antiqui pie & fideliter observabant. Et hoc est, quod Augustinus dicit contra Faustum (*Hæreticum Manicheum*) jam non promittitur nasciturus, passurus, & resurrecturus, quod illa Sacramenta quodammodo personabant, sed annunciat, quod natus sit, passus sit, resurrexit, quod hæc Sacramenta, quæ a Christianis aguntur, jam personant. Hanc doctrinam habuit Angelicus Præceptor ex S. *Augustino*, qui Epistola 19. ait, Veteris Legis cæremonias, post promulgationem Legis Evangelicæ ita mortiferas evasisse, ut si quis eas nunc observaret, Hæreseos jure optimo infimularetur, & violator haberetur sepulchri, quo multis abhinc sæculis condita est Synagoga: *Proinde, verba sunt S. Augustini, nunc quisquis Christianorum, quamvis sit ex Judæis, similiter ea, seu Legalia, celebrare voluerit, sopitos cineres evens, non erit pius deductor, vel bajulus corporis, sed impius sepulture violator.* Advertere tamen debes, Ecclesiam Græcam, Gallicanam, & Germanicam observasse per plura sæcula præceptum, quod Apostoli, in Concilio Hierosolymitano congregati, considerunt: *Visum est Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstinatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, a quibus custodientes vos, bene ageris.* Act. Apost. cap. xv. v. 28. & 29. Hoc, inquam, præceptum, quod in nascentis Ec-

Ecclesiæ crepundiis ad pacem & concordiam Judæos inter & Gentiles, ad Christianam Religionem conversos, conciliandam sanxerunt Apostoli, quodque subinde temporaneum dumtaxat esse debebat, quædam Ecclesiæ, seu Græca, Gallicana, & Germanica per plura sæcula observarunt. Græci siquidem in Synodo Trullana celebrata anno 692. Can. 66. prohibent, ne quis animalium sanguinem quovis modo comedere aggrediatur, & si sit Clericus deponatur; sin autem Laicus, segetur. Concilium etiam Aurelianense, habitum in Galliis ann. 553. Can. 20. indicit abstinentiam a suffocatis. Idem in Ecclesia Germanica constitutum est in Concilio Wormatiensi Can. 64. Verum, istæ Ecclesiæ laudatis Canonibus indixerunt abstinentiam a sanguine & suffocato, non quod hanc Legem, ab Apostolis conditam, adhuc obligare autumarent, sed quod judicarent, conveniens esse, ut hanc disciplinam, seu consuetudinem, a Majoribus acceptam, maxima Religione servarent, quamvis aliunde esum sanguinis & suffocati absolute illicitum esse non existimarent, nec damnarent alias Ecclesias, in quibus contraria vigeat consuetudo, sicut recte explicat *Humbertus*, Cardinalis, & Sylvæ candidæ Episcopus, in *Dialogo contra calumnias Græcorum*.

D. Eo præcepto, quod Apostoli in Concilio Hierosolymitano considerunt, abstinentia a sanguine animalium, a suffocato, & ab immolatis simulachrorum perinde indicitur & decernitur ac abstinentia a fornicatione. Præcepti autem de abstinentia a fornicatione incumbit omnibus Christianis indispensabilis, & perpetua observandi obligatio, quidni igitur præceptum de abstinentia a sanguine animalium, a suffocato, & ab immolatis simulachrorum perpetuo observare obstringentur Christiani?

M. Hoc Apostolorum præcepto abstinentia a sanguine animalium, a suffocato, & ab immolatis simulachrorum perinde indicitur ac abstinentia a fornicatione, sed non eodem tenore. Nam abstinentia a fornicatione indicitur ac præcipitur, quia fornicatio per se mala est, & quia Gentiles non reputabant eam esse peccatum: unde non mirum, quod ad præceptum de abstinentia a fornicatione jugiter observandum adstringantur Christiani. Sed abstinentiam a sanguine animalium, a suffocato, & a cibus, qui Idolis erant immolati, imperarunt Apostoli, non quod putarent esum sanguinis animalium &c. esse per se malum & illicitum, aut quod judicarent, hanc ab esu sanguinis animalium abstinentiam esse præscribendam ad observandas cæremonias legales, sed eo dumtaxat sine ejusmodi abstinentiam ad tempus præceperunt, ut semota dissensionis materia, pax & concordia Judæos inter & Gentiles, ad Religionem Christianam conversos, facta recta conservari posset: *Judæi enim* (inquit S. *Thomas* 1. 2. Quæst. CIII. Art. IV. in responsione ad tertiam objectionem) *propter antiquam consuetudinem sanguis, & suffocatum erant abominabilia. Comestio autem immolatorum simulachris poterat in Judæis generare circa Gentiles suspicionem reditus ad Idololatriam, & ideo ista fuerunt pro-*

prohibita pro tempore illo, in quo de novo oportebat convenire in unum Gentiles & Judeos. Procedente autem tempore, cessante causa, cessat effectus, manifeste Evangelicæ Doctrinæ veritate, in qua Dominus docet, quod nihil, quod per os intrat, coinquinat hominem, ut dicitur Matthei cap. 15. Et quod nihil est rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, ut dicitur cap. 4. Epist. 1. ad Timotheum. Fornicatio autem prohibetur specialiter, quia Gentiles non reputabant eam esse peccatum.

D. Quid sibi vult Christus Dominus, dum Matthei cap. 15. v. 11. ait: Non quod intrat in os, coinquinat hominem? Quid vero Paulus, dum cap. 4. v. 4. Epist. 1. ad Timotheum, dicit: Nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur?

M. His verbis: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, Christus Dominus redarguit Phariseos, qui non solum abstinebant a quibusdam cibis, quasi fuissent natura sua immundi, verum etiam ut viderentur Legum non interpretes modo, sed etiam conditores, frivolis quibusdam observatiunculis simplicem plebem onerabant multis præceptiunculis, quod genus sunt ista: Ne quis cibum capiat manibus impuris. Manus autem appellabant impuras, quando erant illotæ, quasi manus cibum aut hominem contaminaret, aut quasi liquor aquæ sordes abstergeret animi. Item, ne quis a foro reversus, & in promiscua stirpe versatus, cibum capiat, nisi prius abluto corpore: perinde quasi contactus hominum inquinaret hominem; aut quasi purus sit, qui lotus sit. Rursus, ut lavarentur vreei, pocula, aramenta, sella, reliquaque suppellex, cujus erat usus quotidianus. Has itaque observatiunculas simplici plebi venditantes Pharisei, adierunt Christum, eique dixerunt: Quare Discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas cum panem manducant. Quibus ipse respondit: Hypocrite, bene prophetavit de vobis Isaia, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine autem causa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. His dictis, Christus velut avertens a Phariseis, iussit turbas propius accedere, dicens: Audite & intelligite: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Quasi diceret Christus: Lex Evangelica, cujus conditor sum, non in caeremoniis legalibus, non in abstinentia a quibusdam cibis, quasi immundi essent, non in istis, quas Pharisei invexerunt, observatiunculis sita est, sed in affectibus animi. Hanc igitur Legem celestem postea quam cœpistis profiteri, nihil vobis sit rei cum fucatis Phariseis, qui abstinent a quibusdam cibis, tanquam immundis, quique præpostero judicio summam pietatis collocant in externis caeremoniis & præceptiunculis, & ea que sunt animi negligunt. Cyathos horrent illotos, & animos impuros habent, manus & cutem subinde lavant, animum vero patiuntur omnibus vitiis inquinari. Hoc in sensu intelligenda sunt hæc Christi verba: Non quod intrat in os, coinquinat hominem. Liberavit nos quippe Christus Dominus per mortem suam ab observatione caeremoniarum Veteris Legis, & constitutionum, quas Legi adiciebant Pharisei, &

quibus onerabant Populum Judaicum plus fatis gravatum Legis Mosaicæ onere. Ab observatione caeremoniarum Veteris Legis, & ab abstinentia judaica quorundam ciborum, quasi impuri ac immundi essent, nos per mortem Christi fuisset liberatos, docet Apostolus Paulus cap. 4. v. 1. & seq. Epist. 1. ad Timotheum, ubi hæc habet: Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum: in hypocrisis loquentium mendacium..... prohibentium abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem; quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Quibus verbis Apostolus Paulus aperte declarat, Fideles, redemptos sanguine Christi, revocare non debere Judaicum ciborum delectum, quasi cibus ipse quidquam habeat impuritatis, cum omne ciborum genus Deus in hoc paraverit, ut his ad corporis necessitatem, viresque sarciendas moderate utamur, pro sua benignitate gratias illi agentes, quicumque pro Mosaicæ Lege Evangelicam Fidem sumus amplexi, quique, discussis Judaicarum caeremoniarum nebulis, ad lucem veritatis adducti, cognovimus, quidquid ab optimo Deo conditum est, id natura sua bonum esse, si quis, ut oportet, & ad quod conditum est, utatur; nec ullum esse cibi genus abominandum, aut rejiciendum, quod velut a benigno Deo datum percipitur cum gratiarum actione. Nihil enim in rebus a Deo conditis impurum est, aut immundum; si purus ac mundus sit utentis animus. Eandem doctrinam Fidelibus inculcat idem Apostolus cap. 2. Epistolæ ad Colossenses, dicens: Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut Sabbatorum, que sunt umbra futurorum, Corpus autem Christi. Ab hæc ergo Judaicarum caeremoniarum observatio ideo Christianos Apostolus Paulus liberos esse pronunciat, quia hæc fuerunt umbræ, quæ portendebant olim ac delineabant ea, quæ postea essent vere exhibenda a Christo. Cum igitur Christiani corpus ipsum teneant, palamque ipsis illuxerit veritas, non debent amplius consecrari umbras, sed oportet, ut Christo capiti, in Cælis agenti, charitatis vinculo adherentes, non curent nisi cælestia, rectaque tendant ad præmium immortalitatis.

D. Si, juxta Christi oraculum: Non quod intrat in os, coinquinat hominem; si juxta Apostolum Paulum: Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; si denique Christus Dominus, ut mox dixisti, per mortem suam liberavit nos ab observatione caeremoniarum Veteris Legis, quas inter erat delectus ciborum, seu abstinentia a quibusdam cibis, tanquam immundis, ut quid, quæso, Ecclesia certis anni temporibus, & potissimum in Quadragesima, Judaicum istum revocat ciborum delectum, esuque carniæ interdicit Fidelibus, quos tamen Christus per mortem suam omnibus cibis indiscriminatim utendi plena libertate donavit?

M. Ecclesia præcipit quidem certis anni diebus, ut Fideles, dum jejunant, abstineant a carni-

bus, & ab aliis quibusdam eduliis, non quod censent carnes esse ex natura sua malas & immundas, aut quod velit antiquatum per mortem Christi Judaicum ciborum delectum revocare, abist: sed quod iudicet Ecclesia, id genus abstinentiæ multum prodesse salutem Fidelium, qui hoc pacto domant passiones suas, frænum perduelli cupiditati injiciunt, & carnem suam castigant. Cæterum, Ecclesia Catholica damnat Hæreticos *Marcionitas, Encratitas, & Manicheos*, qui quædam ciborum genera execrabantur, quod a Deo malo condita esse pertenderent. Improbatur etiam Hæreticos *Montanistas*, qui jejunia, seu Quadragesimas multiplicabant, quæ valetudinem summum in discrimen poterant adducere; vultque Ecclesia, ut Fideles per abstinentiam a carnibus, quam eis certis anni diebus indicit, corpus suum affligant, & macerent, sed non atterant, & exhauriant, vult, ut carnem suam in ordinem redigant, non immodice excrucient, cupiditatem cohibeant, valetudinem autem non evertant. Denique, Ecclesia, dum statis anni diebus præcipit abstinentiam a carnibus, & a quibusdam aliis eduliis, non revocat Judaicum ciborum delectum, sed potius illos peccati reos esse declarat, qui Judaico more, a quibusdam cibis abstinerent, quod putarent illos esse immundos. Judæorum enim ista vox est, non Christianorum, *hoc cibo, ut pote immundo, ne vescitor, hoc corpus, propter immunditiam, ne contingito, hac veste, que immunda est, ne utitor, hac die ne illud, aut illud agito*. Quamvis igitur cibus aut potus, aut eorum sumptio, suapte natura bona non sint aut mala, nec pios reddant, nec impios (quo in sensu Christus Dominus, dicit: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem*) abstinentia tamen ab illis, ad virtutes comparandas ex præcepto Ecclesiæ, aut juxta conditionem personarum ex voto aut devotione voluntarie assumptæ, laudabilis est & meritoria, ac pietati deservit, ad illam præparans, & magnum illi afferens incrementum: alioqui non toties abstinentiam & sobrietatem commendaret Scriptura Sacra, nec Deum alloquens concineret Ecclesia: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & præmia*. Adde etiam, ciborum delectum inductum fuisse ab ipsismet Apostolis, quippe qui, ut mox dicebamus, abstinentiam a suffocato & sanguine præceperunt; ac subinde summæ temeritatis esse negare, Ecclesiam ad utilitatem Fidelium super hujusmodi rebus Leges constituere posse, cum jure naturali indictum sit, ut inferiores superiorum Legibus dirigantur, & Christus districte præcipiat, ut obediamus Ecclesiæ: *Si quis Ecclesiam non audit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*, Matthæi cap. 18. Hac præmissa expositione, statim patet mens Apostoli Pauli. Nam primo, dum cap. 4. v. 1. Epist. 1. ad Timoth. ait: *Omnis creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur*; id Apostolus scribit contra nonnullos, quorum errorem postea secuti sunt Hæretici Encratitæ, Marcionitæ, & Manichæi, qui abhorrebant a quibusdam cibis, quod dicitarent, illos a malo Deo conditos esse. Hanc esse

germanam mentem Apostoli Pauli asserunt sancti Patres, *Hieronimus* cap. 2. lib. 2. adversus *Jovinianum*, *S. Chrysostomus* Homil. 12. in Epist. 1. ad Timoth. *Theodoretus* in cap. 4. Epist. 1. ad Timoth. & *S. Augustinus* lib. 30. contra *Faustum* cap. 5. Præterea, quando Apostolus Paulus cap. 2. Epist. ad Colossenses, ait: *Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei Festi, aut Neomenie, aut Sabbatorum, que sunt umbra futurorum &c.* Hæc scribit Apostolus contra quosdam pæduo Apostolos, qui abrogatas per mortem Christi Legis Veteris caeremonias revocare totis viribus satagebant, & Fideles inducebant, ut eas, velut ad salutem necessarias, observarent, eademque opera abstinerent a quibusdam cibis, tanquam immundis. Denique, cum in exordio Ecclesiæ nullo Fideles obstringerentur præcepto abstinendi a cibis, qui erant immolati Idolis; ideo Apostolus cap. 10. Epist. 1. ad Corinth. v. 25. & seq. ait: „ Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam . . . . „ Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire; omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Id est, nihil interrogantes, an immolatum sit, an secus? idque propter conscientiam. Vitandum enim est offensivum, si incidat, non accersendum. Hinc immediate subdit Apostolus: „ Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est Idolis: nolite manducare, propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam. Et Epist. ad Romanos capit. 14. v. 21. ait idem Apostolus: „ Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. Si ergo Apostolus Paulus vetat Fidelibus, ne carnes immolatas edant, vel vinum bibant, quando potest inde oriri scandalum; quanto magis nunc Fideles servare debent abstinentiam a carnibus, aliisque eduliis, quam certis anni temporibus ad eorum utilitatem præscribit Ecclesia, quæ habet a Deo auctoritatem condendi ejusmodi Leges, quibus obedire debemus, quasque citra scandalum, & ejusdem Ecclesiæ auctoritatis contemptum violare non possumus: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis*, inquit idem Apostolus cap. 13. v. 17. Epist. ad Hebræos. Quicumque igitur asserunt, nullum certum cibi genus Christianis esse præscribendum, sed unicuique integrum & liberum esse debere ut his vescatur cibis, quos existimat conducere suæ valetudini, hi, inquam, non solum disciplinam Ecclesiasticam enervant, & adversantur doctrinæ Apostoli Pauli, jubentis, ut inferiores præstent superioribus debitam obedientiam, verum etiam, Ecclesiæ Catholicæ, quæ hujusmodi escarum delectum certis anni diebus a Fidelibus observandum religiose & prudenter constituit, contumeliam irrogant, & Hæreticorum *Aerii, Joviniani, Waldensium, Wiclefi, Lutheri, Calvinii*, aliorumque ejusdem furfuris heterodoxorum damnatæ doctrinæ consentiunt (a).

„ (a) Abstinentiam a carnibus præcipit Ecclesia, non quidem iudicans malas esse carnes, „ sed

„ sed spiritu jejunii . Cum vero jejunia indicens
 „ eo tendat , ut maceratum abstinentia corpus
 „ contra spiritum minus repugnet , neque alias
 „ potuerit omnino cibus interdici , id sibi saltem
 „ curandum fuisse intellexit , ut in cibus delectus
 „ haberetur , & ab iis saltem abstineretur , qui magis
 „ usui sunt ad crapulam .

D. Hoc unum circa observantiam cæremoniarum Veteris Legis post Passionem Christi Domini superest tibi proponendum dubium . Dixisti quippe superius , cæremonias Veteris Legis statim post Passionem Christi fuisse quidem mortuas , id est , abrogatas , sed necdum mortiferas , quia hi , qui ex Judæis ad Religionem Christianam erant conversi , licite , & inculpata conscientia ejusmodi cæremonias observarunt usque ad sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem . At , contrarium sentire mihi videtur Apostolus Paulus , cujus Epistolam ad Galatas nuperrime legebam . Ait namque Paulus cap. 2. v. 11. & seq. hujus Epist. se in faciem restitisse Petro , quod cæremonias Veteris Legis observaret : *Cum autem , inquit , venisset Cephas Antiochiam , in faciem ei restiti , quia reprehensibilis erat . Prius enim quam venirent quidam a Jacobo , cum gentibus edebat , cum autem venissent , subtraheret , & segregabat se , timens eos , qui ex circumcissione erant .* Porro , observantiam cæremoniarum Veteris Legis Apostolus Paulus vitio vertere haud potuisset S. Petro , Principi Apostolorum , si tum temporis adhuc licita fuisset , & permissa arbitrio illorum , qui , relicto Judaismo , nomen dabant Christianæ Religionis .

M. Non reprehendit Apostolus Paulus S. Petrum , quod observaret cæremonias Legis , cum ipsemet Paulus eas observaret ; circumcidit enim Discipulum suum Timotheum , sicut refertur cap. 16. v. 3. Act. Apost. Et secundum Legem Moisaicam , purificatus , intravit in templum , annuntians expletionem dierum purificationis , ut legitur cap. 21. v. 26. ejusdem libri act. Apostolorum . Non , inquam , Apostolus Paulus , reprehendit S. Petrum , quod Veteris Legis cæremonias observaret , sed quod S. Petrus , data opera , se a gentibus segregando , & , ut placeret Judæis , circa Legalium observantiam adhibendo diligentiam nimiam , intemptivo suo exemplo non solum dabat gentibus , ad Religionem Christianam conversis , scandalum , sed etiam eis occasionem præbebat existimandi , observantiam cæremoniarum Veteris Legis esse necessariam ad salutem æternam consequendam . Qua de causa Paulus dixit Cephe coram omnibus : *Si tu , cum Judæus sis , gentiliter vivis , & non judaice , quomodo Gentes cogis judaizare ?* In hoc peccasse S. Petrum docet S. Thomas 1. 2. Quæst. 103. Art. 4. in responsione ad secundam sibi propositam objectionem . Quamvis autem error S. Petri , non fuerit error doctrinæ , sed tantum conversationis , vere tamen fuit reprehensus a S. Paulo , sicut post S. Augustinum asserit ibidem Angelicus Doctor , non vero tantum reprehensus simulatorie , sicut olim visum est S. Hieronymo , qui super hac re literariam cum S. Augustino habuit concertationem ? sed postea argumentis illius Aquilini Doctoris victus , in

ejus descendit sententiam . Observantia itaque cæremoniarum Veteris Legis a tempore Passionis Christi usque ad sufficientem Legis Evangelicæ promulgationem , licita fuit , ea tamen Lege , ut omnes firmiter crederent , ejusmodi observantiam non esse necessariam ad salutem æternam adipiscendam , & in his cæremoniis legalibus salutis spem non esse reponendam . *Advenientibus enim rebus , quarum erant umbra illa observationes , id actum est , ut ostenderetur in ipsis umbris non esse spem reponendam , sed in ipsis rebus , quas illæ umbra significabant esse venturas , id est , Christum & Ecclesiam . Et propterea , illa jam omnia inania erant . Nec tamen ea , tanquam noxia , removenda , sed , tanquam superflua , contemnenda Apostolus præcepit : ut si quis Judæus Christo credidisset , propter offensionem suorum non prohiberetur in ipsis superfluis remanere , nec tamen in eis salutem suam constitutam putaret . Non enim signa illa , sed ea , quæ his significantur , in salutem introducunt .* Verba sunt S. Augustini cap. 4. lib. 14. contra Faustum , Manichæum .

D. Præcepta judicialia , seu forensia , Veteris Legis , fueruntne in morte Christi abrogata perinde ac præcepta cæremonialia ejusdem Legis , ita ut peccarent nunc mortaliter Principes , qui juberent , ut ejusmodi præcepta judicialia in suis Ditionibus observarentur ?

M. Fuerunt quidem præcepta judicialia , seu forensia Veteris Legis in morte Christi abrogata , sicut præcepta cæremonialia ejusdem Legis , cum hoc tamen discrimine , quod præcepta cæremonialia Veteris Legis , non solum in Passione Christi Domini mortua fuerint , seu vim obligandi non amplius habuerint , verum etiam post Legis Evangelicæ promulgationem mortifera evaserint , ac lethaliter peccarent nunc qui ea observare vellent . At , præcepta judicialia Veteris Legis sunt quidem nunc mortua , id est , non habent vim obligandi , sed non sunt mortifera , „ quia (inquit S. Thomas „ 1. 2. Quæst. 104. art. 3.) si quis Princeps ordina-
 „ ret in Regno suo , illa præcepta judicialia ob-
 „ servari , non peccaret , nisi forte hoc modo ob-
 „ servarentur , vel observari mandarentur , tanquam
 „ habentia vim obligandi ex Veteris Legis insti-
 „ tutione : talis enim intentio observandi esset
 „ mortifera . Rationem hujus discriminis perdo-
 „ cte S. Thomas ibidem assignat , quia , inquit ,
 „ præcepta cæremonialia principaliter in Veteri
 „ Lege instituta sunt ad figurandum Christi my-
 „ steria , ut futura ; & ideo ipsa eorum observa-
 „ tio præjudicat Fidei veritati , secundum quam
 „ confitemur illa mysteria jam esse completa . Præ-
 „ cepta autem judicialia non sunt instituta ad fi-
 „ gurandum , sed ad disponendum statum illius po-
 „ puli (seu Judaici) qui ordinabatur ad Chri-
 „ stum , & ideo , mutato statu illius populi , Chri-
 „ sto jam veniente , præcepta illa judicialia vim
 „ obligandi amiserunt . Lex enim fuit pædagogus
 „ ducens ad Christum , sicut ait Apostolus cap. 3.
 „ Epist. ad Galatas . Quia tamen hujusmodi præ-
 „ cepta judicialia non ordinantur ad figurandum ,
 „ sed ad aliquid fiendum , ipsa eorum obser-
 „ vatio absolute non præjudicat Fidei verita-

„ti: sed intentio observandi tanquam ex obligatione Legis præjudicat veritati Fidei, quia per hoc haberetur, quod status prioris populi (seu Judaici) adhuc duraret, & quod Christus nondum venisset.

D. Hactenus de Lege Mosaica tam secundum se spectata, quam secundum ea, quæ complectitur, videlicet præcepta moralia, caeremonialia, & judicialia; Sacra, Sacrificia, Sacramenta, Ritus, Festa, & alia id genus, copiose satis disseminimus. Nunc, si placet, veniamus ad quædam Facta historica, quorum ascurata notitia haud parum lucis asferre poterit sacræ Historiæ, quam in Pentateucho descripsit *Moyser*. In primis, memini, te in superiori nostro Colloquio probasse contra *Joannem Spencerum*, Tabernaculum, quod Deus, ad specialem sui cultum, *Moyse* extruendum iussit, factum non esse ad formam Tabernaculi Idoli *Moloch*. Sed quinquam esset iste *Moloch*, & quem cultum ei exhiberent Gentes, Idololatriæ tenebris immerisæ? rogo te, ut in præsentia breviter exponas.

M. Sæpius in nostris Colloquiis de cultu, qui Deo debetur, disserendo, monui te, summam ab exordio Mundi, tam apud Patriarchas ante Diluvium, quam apud Patriarchas post Diluvium fuisse Sacrificiorum dignitatem atque auctoritatem; eo præsertim nomine, quod a Deo eorum usus esset præceptus, non tantum ut homines inde testarentur, se Cæli ac Terræ conditorem pro vero Deo agnoscere, eumque colere; sed ut esset etiam publica professio grati affectus Deo debiti pro beneficiis acceptis, atque denique, ut essent typi Sacrificii Christi, cujus merito & efficacia vere & reapse expianda erant peccata nostra, sedanda ira Dei, subindeque impetranda peccatorum remissio. At, quemadmodum nihil tam sanctum est, tamque religiosum, quod ad nefandos, & prophanos usus interdum a male feriatis hominibus non trahatur; ita idem in cultu & in Sacrificiis etiam obtigisse narrat Historia sacra. Atque, ut cæteros taceam abusus, sufficiens nunc ex multis unum adduxisse Sacrificium, quod Populi Ammonitæ, & quidam Israelitæ, in Idololatriam prolapsi, Idolo *Moloch* offerebant, liberos suos scythica plusquam crudelitate comburendo. Porro, quis fuerit iste *Moloch*? non convenit inter Scriptores. Alii putant fuisse *Mercurium*, alii *Priapum*, alii *Jovem*, alii *Saturnum*. De forma etiam Idoli *Moloch* non consentiunt itidem Auctores. *Joannes Lorinus* putat, Idolum *Moloch* fuisse hominis instar extensis manibus cupreum & concavum, in cujus concavitate accendebatur ignis, quousque esset quasi ignitum. Alii Idolum *Moloch* fuisse æneum existimant, capite vitulino, reliquo corpore hominis forma, Regis insignibus, ac regio throno insidens, manus protendens, quibus pueros sibi oblatos exciperet, pyra intus accensa. Hoc autem nefandum Idolum colebant Ammonitæ, offerendo illi in Sacrificium pueros suos, eosque cremando. Sed, ne inter immolandum, puerorum, qui comburebantur, ejulatus commoverent parentum viscera, atque ut oblatio dæmoni gratior esset, impii Sacerdotes, alique hujus Idoli Ministri, quamdiam Sacrificium durabat, rauco tubarum clangore, & in-

desesso tympanorum strepitu undique aera replebant. Denique, post absolutum abominabile sacrificium, cultores hujus Idoli sub arborum opacitate scortabantur. *Molochi* siquidem Templum luto cingebatur. Hoc execrandum Sacrificium, quod Idolo *Moloch* offerebant gentes, totumque illum infamem cultum populo Israelitico districte inhibuit Deus c. 18. v. 21. libri Levitici, dicens: *De semine tuo non dabis, ut consecretur Idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui*. Et cap. 20. v. 2. ejusdem libri: *Hæc loquere filiis Israel, & de advenis, qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo Idolo Moloch, morte moriatur, populus terre lapidabit eum*. Quam turpia, omniumque execratione digna essent ejusmodi Sacrificia, quibus Gentes Diis suis humanas hostias immolabant, eleganter *Lactantius* cap. 21. lib. 1. *Divin. Institut.* describit his verbis: *Nam de infantibus, qui Saturno immolabantur propter odium, quid dicam, non invenio. Tam barbaros, tam immanes fuisse homines, ut parricidium suum, id est, terrum atque execrabile humano generi facinus, sacrificium vocarent: cum teneras atque innocentes animas, quæ maxime est ætas parentibus dulcior, sine ullo respectu pietatis extinguerent, immanitatemque omnium bestiarum, quæ tamen fatus suos amat, feritate superarent. O demerentiam insanabilem! Quid illis isti Dii amplius facere possent, si essent iracundissimi, quam faciunt propitii? Cum suos cultores parricidiis inquinant, orbitibus mactant, humanis sensibus spoliant? Quid potest esse his hominibus sanctum? aut quid in prophanis locis facient, qui inter aras Deorum summa scelera committunt? Persecennius Festus in libris Historiarum per *Satyram* refert, *Carthaginenses Saturno humanas hostias solitos immolare, & cum victi essent ab Agathocle, Rege Siculorum, iratum sibi Deum putavisse, itaque, ut diligentius piaculum solverent, ducentos nobilium filios immolasse*.*

D. Ex hoc turpissimo, & omni dedecore infami cultu, quem Idolo *Moloch* olim Gentes exhibebant, facile intelligo, quam infulse *Joannes Spencerus* dixerit, Deum, ut in Populo Hebræo cultum sibi speciatim consecratum stabiliret, atque propagaret, iussisse *Moyse*, ut Tabernaculum fabricaret juxta formam Tabernaculi *Moloch*. Quid autem stultius dici aut excogitari possit, certe non video. *Quæ enim* (ut ait *Apostolus Paulus* Epist. 2. ad Corinthios cap. 6. v. 14. & seq.) *participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Dei ad Beliam? aut quæ pars fidelis cum infideli? Qui autem consensus Templo Dei cum Idolis?* Facessat itaque *Spencerus*, qui vana commenta, & a sæculis inaudita paradoxa in libris, quos edidit *De Ritualibus Judæorum Legibus* effutire non erubuit. Hunc temerarium Scriptorem odi & execror. Sed ecce aliud tibi proponendum occurrit Dubium circa fabricam Tabernaculi, in quo Deus a Populo Hebræo coli voluit. Legeram quippe paucis abhinc diebus in I. Exod. c. 38. v. 8. *Moysem fecisse labrum æneum cum basi sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio Tabernaculi*, cumque non satis intelligerem, ut quid istæ mulieres excubarent in ostio Tabernaculi, & quo officio ibi fungerentur? Con-

fului exitum quemdam Doctorem, qui hunc mihi exemit scrupulum, dicens, illas mulieres, quas Scriptura dici excubasse in ostio Tabernaculi, fuisse Deo dicatas, virginitatis voto obstrictas, & in Cellis, juxta Tabernaculum extructis, habitantes, ut in eodem Tabernaculo ministrarent. Utrum autem placeat tibi hæc Doctoris illius explanatio, velim ut libere dicas.

M. Quominus hanc Doctoris istius explicationem meo approbem calculo, duo præsertim obstant momenta, quæ breviter attingam. Et primo quidem, hæc Doctoris istius explicatio supponit in Veteri Lege fuisse feminas, quæ, voto virginitatis nuncupato, erant Deo specialiter consecratæ, quod tamen adversatur doctrinæ sanctorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasticorum, præsertim *Origenis* in caput 13. *Matthæi*, *S. Ambrosii* lib. de *Institut. Virginis* cap. 5. *S. Hieronymi* Epist. 22. veteris Editionis, quæ est ad *Eustochium* cap. 7. *S. Augustini* Tractatu 10. in *Johannem*, & *S. Bernardi* Homil. 3. super *Missus* est. Hi, inquam, sancti Patres Primitias virginitatis adscribunt *Mariæ*, matri Christi Domini. Non quod putent sancti illi Doctores, nullas fuisse in Veteri Testamento feminas, quæ ante *Mariam*, Deiparam, virginitatem coluerint, cum potius certum sit, plures in Veteri Testamento extitisse feminas, quæ, studio temperantiæ, virginitatem servaverint; sed quod velint sancti illi Patres, nullum hominem, nullamve feminam in Veteri Testamento ante *Mariam*, Genitricem Dei, virginitatem, voti Deo nuncupati Religione, coluisse, hancque prærogativam soli *Mariæ* Virgini eximiam fuisse. Qua de re leges Eminentissimum nostrum Cardinalem *Raymundum Capisuchi*, qui in suis Controversiis, Romæ typis excusis, perdocte in Controversia decima, parag. 2. probat ex *S. Thoma*, & ex communi Theologorum sententia neminem in Veteri Lege seu Mosaica, virginitatem servandi voto fuisse obstrictum, & in Nova dumtaxat, seu Evangelica Lege, nuncupationem voti Deo factam de servanda virginitate originem habuisse. Adduci itaque haud possum ut credam, mulieres illas, quas Scriptura Sacra ait, in ostio Tabernaculi excubasse, fuisse Deo, per religionem voti de perpetuo servanda virginitate consecratas ac dedicatas. Præterea, Doctor ille, quem consulisti, supponit, mulieres illas, quas Scriptura dicit, in ostio Tabernaculi excubasse, continuam illic fixisse sedem, perpetuam mansionem habuisse, atque tanquam custodes continuas illic excubias ac vigilias egisse. Id autem negant perdocti Catholici Scriptores, asserentes mulieres illas non perpetuo mansisse in ostio Tabernaculi, sed illuc dumtaxat ad orandum accessisse, & in fundenda oratione attentas ac vigiles fuisse; non secus ac de *Anna*, Prophetissa, filia *Phanuelis*, dicitur apud *S. Lucam* cap. 2. v. 37. Non discedebat de Templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte, quia *Anna* Templum frequentabat, & in eo precibus & orationibus vacans, perdurabat, non quod in Templo habitaret. Ita interpretantur *Toletus*, *Maldonatus*, & *Cornelius a Lapide*. Sic non dispari ratio-

ne Scriptura Sacra ait, mulieres in ostio Tabernaculi excubasse, quod quotidianam illarum mulierum in Tabernaculo frequentando assiduitatem commendare velit, non quod istæ mulieres continuam in ostio Tabernaculi mansionem facerent. Huic interpretationi favet Chaldaica Paraphrasis in hunc locum jam citatum libri Exodi: *Fecit, inquit, labrum ex ære, & basim ejus ex ære de speculis mulierum, quæ veniebant ut orarent in ostio Tabernaculi fœderis*. Doctissimus etiam Scripturæ Sacræ Interpres *Jacobus Bonfrerius* idem observat in caput 38. libri Exodi: *Nota, inquit, mulieres excubantes ad ostium Tabernaculi, dici mulieres devotas, quæ frequenter veniebant ad Tabernaculum, Deum adoraturæ, & exoraturæ*. (a)

„ (a) Numquid forte mulieres istæ ad fores „ templi excubantes munus illud gerebant, quod „ dein obierunt *Oriosis Synagoge*? Genus id erat „ hominum delectorum, ut semper Synagoga as- „ sisteret, nec sine illis unquam Synagoga habe- „ batur; res Synagoga curabant.

D. Deum, post erectionem Tabernaculi, ad promovendum cultum, quem in eo peragendum instituerat, jussisse *Moyse*, ut *Aaronem* in Summum Pontificem consecraret, ejusque filios in Sacerdotes ordinaret, jam probe scio, sed quænam essent vestes Summo Sacerdoti seu Pontifici propriæ, quænam vero vestes Sacerdotibus omnibus communes, scire vehementer desidero.

M. Ornatum vestium in Summo Pontifice apud Hebræos, & in Sacerdotibus, eorumque speciallem consecrationem ideo præcepit Deus, ut majorem populi reverentiam cultus sui Ministris conciliaret, sicut optime observat *S. Thomas* 1. 2. Quest. CII. Art. V. Ostio autem ornamenta habebat Summus Pontifex, quæ ibidem Angelicus Doctor isto ordine perceruset. *Primo enim, inquit, habebat vestem lineam, quam Byssinam Josephus Hebræus appellat. Secundo, habebat tunicam hyacinthinam, in cujus extremitate versus pedes ponebantur per circuitum tintinnabula quedam, & mala punica, facta ex hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto. Tertio, habebat superhumerali, Hebræis Ephod dictum, quod tegebat humeros, & ad anteriorem partem usque ad cingulum, quod erat ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, & super humeros habebat duos onychinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum Israel. Quartum erat Rationale, ex eadem materia factum, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & conjungebatur superhumerali. Et in hoc Rationali erant duodecim lapides pretiosi, distincti per quatuor ordines, in quibus etiam sculpta erant nomina filiorum Israel, quasi ad designandum, quod ferret onus totius populi per hoc, quod habebat nomina eorum in humeris, & quod jugiter debebat de eorum salute cogitare per hoc, quod portabat eos in pectore, quasi in corde habens. In quo etiam Rationali mandavit Dominus poni DOCTRINAM, & VERITATEM (juxta Editionem Vulgatam) seu URIM & THUMMIM (sicut habet Textus Hebræus) quia quedam pertinentia ad veritatem justitiæ, & doctrinæ scribebantur in illo Rationali. Judei tamen fabulantur, quod in Rationali erat lapis, qui*

secundum diversa, quæ debebant accidere filiis Israel, & hoc vocant VERITATEM, & DOCTRINAM, Hebraice, URIM, & THUMMIM. Quintum erat Baltbeus, idest, cingulus quidam factus ex prædictis quatuor coloribus. Sextum erat Thiara, idest, Mitra quædam de bysso. Septimum autem, erat lamina aurea pendens in fronte ejus, in qua erat scriptum nomen Domini. Octavum autem, erant femoralia linea, ut operirent carnem turpitudinis suæ, quando accederent ad Sanctuarium, vel ad Altare. Hæ erant vestes, quibus ornabatur Summus Sacerdos, seu Pontifex, ex quibus, ut ibidem advertit Doctor Angelicus, minores Sacerdotes habebant quatuor, scilicet tunicam lineam, femoralia, baltheum, & thiaram. Honori Sacerdotum consuluit itidem Deus præcipiendo primo, ut non sparsim ex quolibet genere ad Dei ministerium applicarentur, sed ex certa prosapia, seu e Tribu Levitica, secundum generis successionem essent oriundi, ut ex hoc clariore & nobiliores haberentur. Secundo, jubendo ad removendum contemptum Ministrorum, ut non haberent maculam, vel defectum corporalem, quia hujusmodi homines his vitiis contaminati, solent apud homines in contemptu haberi. Macula autem, vel defectus corporales, a quibus Sacerdotes debebant esse immunes, significant diversa vitia & peccata, quibus debent carere, inquit S. Thomas 1. 2. Quæst. CII. Art. V. in Resp. ad quartam sibi propositam objectionem. Prohibetur enim cap. 21. v. 16. & seq. lib. Levitici, ne ad Sacerdotium promoveatur cæcus, id est, ut in sensu figurato explicat sanctus ille Doctor, ne sit ignorans: ne sit claudus, idest instabilis, & ad diversa se inclinans: ne sit parvo, vel grandi, vel torto naso, id est, ne per defectum discretionis, vel in plus, vel in minus excedat, aut etiam aliqua prava exerceat. Per nasum enim discretio designatur, quia est discretivus odoris. Ne sit tracto pede, vel manu, ne amittat virtutem bene operandi, vel procedendi in virtute. Repudiabatur etiam, si habebat gibbum vel ante, vel retro, per quem significatur superfluus amor terrenorum. Si est lippus, idest, si per carnalem affectum ejus ingenium obscuratur, contingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiabatur etiam, si habebat jugem scabiem, idest, petulantiam carnis; & si habuerit impetiginem, quæ sine dolore corpus occupat, & membrorum decorem fœdat, per quam avaritia designatur. Et etiam si sit berniosus, vel ponderosus, qui scilicet gestat pondus turpitudinis in corde, licet non exerceat in opere. Hæ sunt macula, & defectus corporales, a quibus Sacerdotes Veteris Legis immunes esse debebant, & quibus significabantur vitia & peccata, a quibus pariter eos omnino alienos esse oportebat. Jam vero, quid vestes, & ornamenta sacerdotalia mystice significarent, pulchre in eodem loco explicat S. Thomas: „ Per ornamenta, inquit, designantur virtutes Ministrorum Dei. Sunt autem quatuor, quæ sunt necessariae omnibus ministris, scilicet castitas, quæ significatur per femoralia. Puritas vero vitæ, quæ significatur per lineam tunicam. Moderatio discretionis, quæ significatur per cingulum. Et rectitudo intentionis, quæ significatur per thiaram protegentem caput. Sed præ his

„ Sacerdotes debent quatuor habere. Primo quidem, jugem Dei memoriam in contemplatione, & hoc significat lamina aurea, habens nomen Dei in fronte. Secundo, quod supportent infirmos populi, quod significat superhumale. Tertio, quod habeant populum in corde & visceribus per sollicitudinem charitatis, quod significatur per Rationale. Quarto, quod habeant caelestem conversationem per opera perfectionis, quod significatur per tunicam hyacinthinam: unde tunicæ hyacinthine adjunctur in extremitate tintinnabula aurea, per quæ significatur doctrina divinorum, quæ debet conjungi caelesti conversationi Pontificis. Adjunguntur etiam mala punicæ, per quæ significatur unitas fidei, & concordia in bonis moribus, quia sic conjuncta debet esse ejus doctrina, ut per eam fidei & pacis unitas non rumpatur. Hactenus S. Thomas, qui vestes sacerdotales accurate recenset, earumque mysticam significationem ita dilucide exponit, ut aliquid ejus verbis addidisse, decerpisse sit.

D. Expone, quæso, uberius, cur Deus voluerit, ut Summus Sacerdos, seu Pontifex, apud Hebræos, gestaret in pectore suo id genus indumenti, quod *Rationale* appellabatur, & in quo Deus jussit, ut hæc duo verba inscriberentur, *Doctrina & veritas*?

M. Multis de causis voluit Deus, ut Summus Sacerdos, seu Pontifex, gestaret in pectore suo id genus indumenti, quod *Rationale* dicebatur, & in quo hæc duo verba erant inscripta, *Doctrina & veritas*, seu Hebraice *Urim & Thummim*. Primo, quia Deus per *Urim, & Thummim*, seu per has duas voces, *Doctrinam & veritatem*, scriptas *Rationali*, quo indutus erat Summus Sacerdos, personis publicis, de Ecclesiæ, vel Regni gravioribus negotiis, ipsum, velut Deum, ac Regem Israelis, consulentibus, ac ininterrogantibus, Majestatis suæ Placita declarabat, Oracula sua fundebat, & de futuris eventis, publicum bonum spectantibus, per Summum Sacerdotem certiores faciebat. Non quod iste duæ voces *Urim & Thummim*, seu *Doctrina, & Veritas*, quæ erant *Rationali* inscriptæ, essent divinum Oraculum, sed indices Oraculi: non instrumentum, sed causa dumtaxat moralis, & conditio sine qua non fiebat hoc genus divinæ revelationis. Secundo, Deus per *Urim & Thummim* sua fundendo Oracula, voluit cultui suo magis adstringere Israelitas, qui ad Oracula, Ariolosque Gentium, in vicinia habitantium, futura cognoscendi libidine excitati confluxissent, subindeque ad eorum Ritus & Idola defecissent, si sua eis desuissent Oracula. Deniq; Deus hoc pacto voluit Summo Sacerdoti conciliare reverentiam, qui Oraculorum divinorum Nunciarius esset, ac Interpres. Soli quippe Summo Sacerdoti, seu Pontifici, *Urim & Thummim*, *Rationali* indita, circumferre licebat, sicut ex multis Hebræorum Magistris probat *Buxtorfius* in *Historia Urim, & Thummim*. Ferenda porro non est temeritas *Joannis Spenceri*, qui ausus est asserere, *Urim* nihil aliud fuisse, quam simulacrum parvulum ad humanam similitudinem formatum, nec multum discrepans ab illis simulacris fatidicis, quæ olim Gentes *Theraphim* appellabant. Hinc concludit audacissimus ille Scriptor, quod

scit

ficut mos iste simulacra illa fatidica, *Theraphim* dicta, in dubiis consulendi, longe lateque per Gentes invaluisset, Deum, hunc veterem Riturum a *Theraphim* petendi Oracula, in Pectorali *Urim* pene invariaturum, Israelitis ex indulgentia concessisse, ne in Gentium semitas, moris illarum antiqui effræni desiderio præcipites agerentur. *Urim* igitur (juxta illum temerarium Scriptorem lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, cap. 3. Dissertatione 7.) nihil aliud erat, quam parvum simulacrum ejusdem cum Gentium *Theraphim* muneris, & pene ejusdem figuræ, quod reconditum gestabat Summus Sacerdos intra concavas *Rationalis* plicaturas, quoque mediante, Deus, aut Angelus, vocem Dei & nomen gerens, ad Summi Sacerdotis interrogata respondebat, eique quid agendum, quid non agendum, quid præsens, quidve futurum esset, voce formata revelabat. At, hic in consultanda ista *Joannis Spenceri* nova opinione, futilibusque nixa conjecturis, diutius non immorabor, cum jam a viris eruditissimis, & Scripturæ Sacræ Interpretibus fuerit jure optimo rejecta atque explosa. Obiter duntaxat dicam, tantum abesse, ut Deus in suo cultu approbaverit simulacra illa fatidica, dicta *Theraphim*, quæ in dubiis consultabant olim Gentes, quæque arte diabolica eis Responsa, seu falsa Oracula, dabant; ut potius ejusmodi fatidica Gentium simulacra, dicta *Theraphim*, districte prohiberit, utpote quæ essent mera Idololatriæ diabolicæ & superstitionis divinationis instrumenta, seu imaginationes quædam, factæ ad cognoscendum ex iis, per artem magicam, & invocationem Diaboli, ea, quæ erant futura? Quomodo igitur credibile est, Deum, cujus consilium semper fuit Israelitas ab Idololatria & superstitionibus longe avocare, ita simulacra fatidica Gentium, dicta *Theraphim*, adoptare voluisse in sacrationem & augustiorem sui cultus partem? Israelitæ siquidem, ad Idololatriam & ad quodvis aliud superstitionis genus maxime proclives, ad *Theraphim* Gentium prophanarum consulenda, occasione data, facile admodum defecissent, præsertim, sicut pertendit *Spencerus*, si tanta inter illa Gentium *Theraphim* & sacrum *Urim* extitisset affinitas, & insuper, sacrum *Urim* esset perinde ac Gentium *Theraphim* ejusdem muneris ac figuræ, sub diversi nominis larva simulacrum. Sed mittamus, si placeat, istas delirantis animi præstigijs.

D. De vestibus Summi Sacerdotis, seu Pontificis, aliorumque inferiorum Sacerdotum Veteris Legis plura scire non desidero, sed optarem duntaxat, ut hic breviter exponeres Riturum, qui in illorum consecratione solebat observari.

M. Cum nullus, mea quidem sententia, majori claritate cum brevitate juncta, exposuerit Riturum, quo olim Summus Sacerdos, atque inferiores Veteris Legis Sacerdotes consecrabantur, quam S. *Thomas*, verba illius, quæ leguntur 1. 2. Quæst. CII. Art. V. in Responsione ad octavam & nonam objectiones sibi propositas, hic excipere non pigebit. „ Id totum (inquit Angelicus ille „ Doctor) quod circa eos, seu Sacerdotes, fiebat „ in eorum consecratione, vel institutione, ad hoc „ pertinebat, ut ostenderetur, eos habere quam-

dam prærogativam puritatis, veritatis, & dignitatis. Et ideo in institutione Ministrorum tria fiebant. Primo enim purificabantur. Secundo, ordinabantur. Tertio, applicabantur ad usum ministerii. Purificabantur quidem communiter omnes per abluionem aquæ, & per quædam Sacrificia, specialiter autem Levitæ radebant omnes pilos carnis suæ, ut habetur Levitici cap. 8. Consecratio vero circa Pontifices & Sacerdotes hoc ordine fiebat. Primo enim, postquam abluti erant, induebantur quibusdam vestimentis specialibus, pertinentibus ad designandam dignitatem ipsorum. Specialiter autem Pontifex oleo unctionis in capite ungebatur, ut designaretur, quod ab ipso diffundebatur potestas consecrandi ad alios, sicut oleum a capite derivatur ad inferiora, ut habetur in Psalmo 132. Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Levitæ vero non habebant aliam consecrationem, nisi quod offerebantur Domino a filiis Israel per manus Pontificis, qui orabat pro eis. Minorum vero Sacerdotum solæ manus consecrabantur, quæ erant applicandæ ad Sacrificia. Et de sanguine animalis immolati tingebatur extremum auriculæ dextræ ipsorum, & pollices pedis, aut manus dextræ, ut scilicet essent obedientes Legi Dei in oblatione Sacrificiorum, quod significabatur in intinctione auris dextræ, & quod essent solliciti & prompti in executione Sacrificiorum, quod significatur in intinctione pedis, & manus dextræ. Aspergebantur etiam ipsi, & vestimenta eorum sanguine animalis immolati in memoriam sanguinis Agni, per quem fuerunt liberati in Ægypto. Offerebantur autem in eorum consecratione hujusmodi Sacrificia; Vitulus pro peccato, in memoriam remissionis peccati Aaron circa constellationem Vituli; Aries in holocaustum, in memoriam oblationis Abrahæ, cujus obedientiam Pontifex imitari debebat; Aries etiam consecrationis, qui erat quasi hostia pacifica, in memoriam liberationis de Ægypto per sanguinem Agni; Canistrum autem panum, in memoriam manna præstiti populo. Pertinebat autem ad applicationem ministerii, quod imponebatur super manus eorum adeps arietis, & torta panis unius, & armus dexter, ut ostenderetur, quod accipiebant potestatem hujusmodi offerendi Domino. Levitæ vero applicabantur ad ministerium, per hoc, quod intromittebantur in Tabernaculum fœderis, quasi ad ministrandum circa vasa Sanctuarii. Figurális vero horum ratio erat, quia illi, qui sunt consecrandi ad spirituale ministerium Christi, debent primo purificari per aquam Baptismi, & lachrymarum in fide Passionis Christi, quod est expiativum & purgativum Sacrificium. Et debent radere omnes pilos carnis, id est, omnes pravas cogitationes, debent etiam ornari virtutibus, & consecrari oleo Spiritus Sancti, & asperzione Sanguinis Christi, & sic debent esse intenti ad exequenda spiritualia ministeria. Hactenus S. *Tom.*

quo nullus inter Theologos doctius & accuratius de Veteri Lege scripsit.

D. In consecratione Sacerdotum fuisse in Sacrificium Deo oblatum *Vitulum pro peccato in memoriam remissionis peccati Aaron, circa conflationem Vituli*, docet S. Thomas, loco mox a te laudato. Sed nunc a te scire velim, cur peccaverit Aaron, dum obsecutus Populi Israelitici desiderii, Vitulum aureum conflat, & publice colendum proposuit? Ecur vero non peccaverit Moyses, qui, ad medendum moribus Serpentum ignitorum, palam erexit Serpentem æneum, quem, dum Israelitæ, horum Serpentum moribus percussis, adspiciebant, sanabantur?

M. Ideo peccavit Aaron, quia ad Ægyptiacæ superstitionis imitationem Vitulum aureum conflat, Judæosque ad hoc Idolum Ægyptiaco Ritum colendum induxit. Certum namque est primo, Brutorum, & quidem Bom, cultum apud Ægyptios antiquissimum esse, & ante egressionem Israelitarum ex Ægypto invaluisse. Præterea, certum etiam est, Judæos plerosque tempore servitutis Ægyptiacæ, superstitionem Ægyptiorum imbibisse, & eorum Diis servisse, subindeque illos tumultuantes in Deserto postulare ab Aaron, ut ad Ægyptiacæ superstitionis imitationem conflatret Vitulum aureum, quem ipsi Ægyptiaco Ritum colere possent. Hoc fuisse Judæorum propositum, luculenter testatur S. Stephanus Act. Apost. c. 7. v. 39. & seq. dicens de Judæis: *Aversi sunt cordibus suis in Ægyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis Deos, qui præcedant nos.... Et Vitulum fecerunt in diebus illis, & obtrulerunt hostiam simulacro, & letabantur in operibus manuum suarum.* Hujus etiam Vituli auri, ab Aaron conflat, cultum ex superstitione Ægyptiaca arcessunt Philo, Judæus, l. 3. de Vita Moysis, & Lactantius l. 4. Instit. Divin. cap. 18. *Ad prophanos, inquit, Ægyptiorum Ritus animos transulerunt (Judæi); cum enim Moyses, Deus eorum, ascendisset in montem, atque ibi quadraginta diebus moraretur, aureum caput Bovis, quem vocant Apim, quod eos signo præcederet, figurarunt.* Idem constanter docent omnes sancti Patres, cum Græci, tum Latini, & Scripturæ Sacræ interpretes. Quo fit, ut Aaron nullo pacto excusari possit. Sciebat enim Aaron Deum, Exodi c. 20. v. 4. & seq. omne sculptile, omne Idolum, omnemque similitudinem creaturarum ad cultum fieri vetuisse. Et tamen insanienti Populo Israelitico, quem ab Idololatria totis viribus avertere, etiam cum vitæ suæ periculo & dispendio, tenebatur, non solum non resistit, sed per summam ignaviam morem gessit, cum Deos, qui ipsum præcederent, postulanti, ex inauribus mulierum aureis fecit Vitulum conflabilem. Duo autem mala in hujus Vituli auri fisione fecit Aaron. Primo, ut Israelitæ, ad Idololatriam proclives, nefandum scelus, quod animo tantum conceperant, re ipsa perpetrarent, seque Idololatriæ sordibus conspurcarent. Secundo, ut quod privato errore facturi videbantur Israelitæ, publica auctoritate exequerentur. Hinc Moyses Exodi c. 32. v. 21. & seq. increpuit fratrem suum Aaronem, dixitque ei: *Quid tibi fecit hic Populus, ut induceres super eum peccatum maximum? Nec solum*

Moyses fratrem suum Aaronem incusavit, sed etiam ei Deus vehementer iratus est, ob conflatum Vitulum aureum, eumque Dominus perdidisset, ni supplex Moyses pro illo rogasset, & veniam ei a Deo impetrasset, ut testatur ipsemet sanctus Legislator Deuteronomii c. 9. v. 20. *Adversus Aaron quoque vehementer iratus (Deus) voluit eum contedere, & pro illo similiter deprecatus sum.* Hoc pessimum Aaronis exemplum, ut obiter dicam, imitantur illi Sacerdotes, qui Dei causam produnt, ejusque honorem & gloriam quieti suæ fortunæ, aut vitæ postponunt, effrenatis hominum cupiditatibus laxam docendo moralem doctrinam, turpiter obsequuntur, ab occasionibus peccati illos non abstrahunt, malas consuetudines & scandala, tanquam canes muti non valentes latrare, patiuntur: pravis populi studiis ignave consentiunt; indulgent, favent, eaque vel exemplo suo, vel assentatione juvant, quemadmodum Aaron, qui summo Sacerdotio fungebatur, Israelitici Populi sacrilegis desiderii annuit conflatando Vitulum aureum, qui divinos honores exhiberet, aram erigendo, solemnitatem indicendo. Sed, inquit, si peccavit Aaron conflatando Vitulum aureum, cur Moyses, ejus frater, non peccavit, dum serpentem æneum erexit? Hujus discriminis Moysen inter & Aaronem multiplex asserri potest ratio. Primo, quia Moyses, jubente Deo, serpentem æneum erexit, & Israelitis proposuit, ut hi, qui a serpentibus adurentibus icti fuerant, in eum adspicientes sanarentur: *Fac, inquit Deus Moysi, serpentem æneum, & pone eum, pro signo, qui percussus aspexerit eum, vivet.* Fecit ergo Moyses serpentem æneum, & posuit eum pro signo, quem cum percussi aspicerent, sanabantur. Secundo, quia Deus voluit, ut serpens ille æneus, a Moysere erectus, signum esset, seu typus Jesu Christi crucifixi, homines oculis fidei ipsi Crucis affixum aspicientes, a lethiferis serpentibus antiqui, seu Diaboli, moribus sanantis. Hinc Christus Dominus, qui, sicut superius commonstravimus, omnes Veteris Legis figuras adimplevit, æneo serpenti, ad sanandos ignitorum serpentum morsus proposito a Moysere in solitudine, se confert, cap. 3. v. 14. Joannis, dicens: *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Denique, sancti Patres, Chrysostomus Homilia 26. in Joannem, S. Augustinus l. 1. De Peccatorum Meritis & Remissione c. 8. S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. Commentariorum in Evangelium, Theodoretus Quæstione 38. in Numeros, & alii, docent, serpentem æneum, quem Moyses erexit in deserto, fuisse a Deo institutum tanquam signum & typum Jesu Christi, ejusque Passionis. Non itaque peccavit Moyses, dum, jubente Deo, serpentem æneum erexit, ut hi, qui ignitorum serpentum moribus icti erant, eum aspicientes, sanarentur. Non me latet, Joannem Marthanum in suo Canonice Chronico aulum esse asserere, serpentem æneum, ad instar Ægyptiacarum præstigiatarum, a Moysere solum ac formatum esse, & pertica impositum in deserto publice erectum, velut Amulem quoddam, & Talismanum, ut hoc pacto, seu per incantationem quam-

quamdam, vel vim magicam, venenum extingueret, & morsus serpentum arte levaret. Verum, facile confutatur hic *Marshami* error, primo, quia Deus, ut jam diximus, iussit *Moyse* ut serpentem aneum erigeret. Quis autem credat, Deum, qui incantationis magicae, & praestigiarum omne genus districte prohibet & damnat, praecipisse *Moyse*, ut serpentem aneum erigeret, periculaque impositum proponeret Israelitis, tanquam Amuletum, & Talismanum, quo illi, qui serpentum adurentium moribus icti erant, ad aspectum illius serpentis aenei per incantationem quamdam, vel vim magicam sanarentur? Praeterea, fatentur omnes viri periti, figuras illas, a Chaldaeis, Persis, & Aegyptiis celebratas, quae arabice dicuntur *Talismanes*, id est, imagines, seu signa, aut sigilla, quibus aere, vel quovis metallo incisus, aut insculptis, & aliquod astrum, aut constellationem, vel aves, vel serpentes, immo quorundam Imperatorum imagines a natura pictas referentibus, miros quidem, sed falsos & plane ridiculos effectus tribuunt, cuiusmodi sunt *Morborem depulso, immunitas a vulneribus* &c. Fatentur, inquam, omnes viri periti, eiusmodi figuras inanes proflus esse, omnique sanandi morbos virtute carere. Quapropter, vis illa sanandi, quam serpens aeneus, a *Moyse* erectus, habuit, ut legitur cap. 21. v. 9. lib. *Numerorum*, speciali Dei beneficio ei indita fuit, non secus ac *muribus* & *anis aureis* Deus singularem vim concessit sanandi plagas, quas Arca foederis Philistaeis intulerat, sicut legitur lib. 1. Regum cap. 6. v. 5. Sed haec, & similia, quae miraculosa sunt, in consequentiam trahi non debent, nec occasionem praebere quibusdam, qui Amuletis, variisque Talismanum speciebus inesse virtutem morbos sanandi sibi falso persuadentes, superstitiosa credulitate deluduntur. His plura non addam, & praesenti Colloquio nostro finem imponam egregio typo, quem *Aaron*, frater *Moyse*, gessit Christi Domini. At enim, quemadmodum *Aaron* fuit Veteris Legis Pontifex, ita Christus Novae Legis Pontifex est, sicut lato sermone ostendit Apostolus *Paulus* in Epistola ad Hebraeos. *Aaron* unctus est oleo ex baccis arborum expresso; *Iesus* Christus oleo laetitiae. Dixit Dominus ad *Moysem* cap. 7. v. 1. libri Exodi: *Ecce constitui te Deum Pharaonis, & Aaron, frater tuus, erit propheta tuus: De Christo Iesu dixit Moytes cap. 18. v. 15. lib. Deuteronomii: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audier.* Semel in anno Sancta Sanctorum *Aaron* introibat solus, non sine sanguine, quem offerebat pro sua & populi ignorantia, sicut ait Apostolus *Paulus* cap. 9. v. 7. Epistolae ad Hebraeos. Christus *Iesus* per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, aeterna redemptione inventa, ut ait idem Apostolus cap. 9. v. 12. eiusdem Epistolae. De *Aarone* sic Deus Exodi cap. 28. v. 38. alloquitur *Moysem: Portabitque puritates eorum, quae obtulerunt, & sanctificaverunt filii Israel: De Christo Iesu sic Isaias cap. 53. v. 4. & seq. praedixit: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos*

*putavimus eum quasi leprosum, & percussum a Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis super eum, & livore ejus sanati sumus. Deum inter & homines sequenter fuit Aaron: Unus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, sicut ait Apostolus 1. ad Timoth. c. 2. v. 5. Deum Aaron resperfo sanguine Testamenti Veteris, quod mandaverat ad Israelitas Deus, facinorosus hominibus reddebat propitium, sicut ait Apostolus Epist. ad Hebraeos cap. 9. v. 20. Iesus Christus Novi Testamenti mediator est, ut morte intercedente, in redemptionem earum peccationum, quae erant sub priori Testamento, re-promissionem accipiant, qui vocati sunt aeternae hereditatis, sicut ait idem Apostolus cap. 9. v. 15. Epist. ad Hebraeos. In seditione *Core, Dathanis, & Abironis*, cum grassaretur incendium, & noxios sacer ignis corripere, *Aaron*, stans inter mortuos & viventes, pro populo deprecatus est, & plaga cessavit, sicut legitur capit. 16. v. 48. 1. Numerorum: Saviente peccatorum lue, & depauperante genus humanum, in tutum subduxit nos Christus Dominus, & periculo incurrendae mortis aeternae exemit. Hinc Apostolus *Paulus* cap. 7. v. 25. Epist. ad Hebraeos ait, Christum Dominum non tantum ad vivos ac victuros, sed etiam ad defunctos voluisse mortis suae beneficium pertinere, eumque Veteris Testamenti promissiones beneficium Novi Testamenti cumulativissime persolvisse. Sed nolo te diutius detinere. Agnosco enim ex frequentibus oscitationibus tuis imminere jam horam prandii, subindeque Colloquio nostro finem esse imponendum.*

COLLOQUIUM III.

In quo Gesta *Iosue*, in regimine Republicae Hebraeorum Successoris *Moyse*, necnon *Judicum* & *Regum*, qui Hebraeis praefuerunt usque ad quartum annum Regni *Salomonis*, quo iacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, describuntur, ibidemque accurata traditur series annorum, qui in quarta Mundi Aetate, hoc est, ab exitu Populi Israelitici ex Aegypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum effluxerunt.

DISCIP. RES, quas *Iosue*, ex Tribu Ephraim, in regimine Republicae Hebraeorum successor *Moyse*, praclare gessit, quaeque a *Sulpicio Severo* lib. 1. *Historiae Sacrae* cap. 22. (juxta editionem *Joannis Vorstii*) eleganter descriptas, nuperrime legi, primum hic referam. Dein, nonnullas circa quaedam *Iosue* Gesta proponam difficultates, quas dilucidandi onus tibi incumbet. „ *Moyse* mortuo (inquit *Sulpicius Severus*) sum- „ ma rerum penes *Iesum, seu Iosue, Nave* fi- „ lium, erat. Etenim illum *Moyse* successorem „ constituerat, virum virtutibus suis simillimum. „ Principio autem suscepti Imperii, dimissis per „ castra nunciis populum certiore facit, frumen- „ tum uti pararent, triduoque proximo iter pro- „ nun-

„ nunciat . Sed Jordanis , flumen validissimum ,
 „ transitum prohibebat , quia neque vadari navium co-
 „ pia pro tempore erat , neque vadari fluvius po-
 „ terat , qui tum pleno alveo ferebatur . Igitur
 „ Arcam præferri a Sacerdotibus , eosdemque ad-
 „ verso flumine consistere jubet . Quo facto , in-
 „ cibus Jordanis traditur : ita per siccum copia
 „ traducta . Erat in his locis oppidum nomine
 „ Jericho , muris validissimis munitum , neque
 „ expugnationi , neque obsidioni facile . Sed Jesus
 „ (seu Josue) Domino fretus , non armis , aut
 „ viribus urbem aggressus , ferri Arcam Dei circa
 „ muros jubet , sacerdotisque præire Arcam ,
 „ & tuba canere . Sed cum Arca septies circum-
 „ lata esset , muri ac turris conciderunt , dire-
 „ ctum oppidum atque incensum . Inde adversus
 „ Hac ductus exercitus , locatisque a tergo urbis
 „ insidiis , Jesus (seu Josue) metum simulans
 „ terga hosti dedit . Quo viso , qui in oppido
 „ erant , patentibus portis inslare . Ita hi , qui
 „ in insidiis fuerant , vacuum urbem cepere , cæ-
 „ sique omnes , absque ullius effugio , Rex cap-
 „ tus summoque supplicio affectus . Quod ubi
 „ vicinarum Gentium Regibus compertum est , in
 „ bellum conspirant Hebræos armis depellere .
 „ Verum , Gabaonitæ , gens valida , ex urbe opu-
 „ lenta , ultro se Hebræis dederunt , iusta facturos
 „ pollicentes , receptique in fidem , ut ligna &
 „ aquam conveherent , imperatum . Sed Regibus
 „ proximarum urbium deditio eorum iras conciverat .
 „ Itaque admotis copiis , oppidum eorum ,
 „ Gabaon nomine , obsidione circumstant . Igitur
 „ Oppidani , arctis rebus suis , nuncios ad Je-
 „ sum (seu Josue) mittunt , obsecris uti suc-
 „ currat . Ita ille , maturato itinere , inopinanti-
 „ bus supervenit , cæsaque multa hostium millia .
 „ Cum dies cadentes deficeret , noxque victis
 „ futura præsidio videretur , merito Fidei Dux
 „ Hebræos noctem avertit , dies perseveravit . Ita
 „ nullum hostibus effugium fuit . Quinque Reges
 „ capti interfecti sunt . Eodem impetu vicinæ
 „ quoque urbes imperio adjectæ , Regesque per-
 „ empti . Verum , quia omnia hæc in ordinem
 „ profecti non fuit consilium , dum brevitati stu-
 „ demus , id modo annotandum curavimus . Vi-
 „ ginti & novem Regna Imperio Hebræorum sub-
 „ jecta , quorum terra per undecim Tribus viri-
 „ tim distributa est . Levitis enim in Sacerdotium
 „ assumptis nulla portio data , quo liberius ser-
 „ virent Deo . . . . . Igitur , diviso per Tribus ca-
 „ ptivo Solo , pace summa Hebræi perfruebantur ,
 „ finitimis bello territis , tot victoris nobiles ne-
 „ mine audente tentare . Eodem tractu Jesus
 „ (seu Josue) mortuus est anno ætatis decimo &
 „ centesimo . In hac compendiosa Sulpicii Severi
 „ de Gestis Josue historica narratione primum ,
 „ quod sese offert , discutiendum Dubium istud
 „ est : cur Josue , postquam in terram promissam
 „ fuisset ingressus , Gabaonitæ , qui erant incolæ
 „ civitatum Chananæarum , ultro se dedentibus ,
 „ pepercit , fœdus cum illis iniverit , eisque securi-
 „ tatem juraverit , contra Præceptum Domini ,
 „ qui , sicut legitur cap. 20. lib. Deuteronomii , di-
 „ strictè Israelitis præceperat , ut incolas omnes ci-

vitatum Chananæorum delerent , occiderent ,
 ac penitus extirparent , pacemque dumtaxat alie-
 nigenis concederent , sub conditione deditio-
 nis & tributis ? Hoc itaque primum , quæso te , Du-
 bium dissolve .

M. Clementiam , qua Josue , Dux Populi Israe-
 litici , erga Gabaonitas , Chananitidis incolas , usus
 est , omni culpa vacare , manifestè evincitur ex
 Historia sacra descripta cap. 9. lib. Josue . Cum
 enim Terræ promissæ Reges universi , Gentisque
 Hethæi , Amorrhæi , Chananæi , Pherzei , He-
 væi , & Jebusei , contra Josue , & Israelitas uno
 animo , eademque sententia arma ad patriæ liber-
 tatis , avitæque superstitionis defensionem sum-
 pssissent , Gabaonitæ , abjecto belli consilio , ut
 pote qui repellendis Israelitarum viribus impares
 se judicabant , de deditioe statim cogitarunt . Sed ,
 ut fœdus cum Israelitis facilius percutere possent ,
 & salvam vitam reciperent , data opera finxe-
 runt , se non esse Chananitidis incolas , sed exte-
 ros , & e regione longinqua venisse . Hanc Ga-
 baonitarum fraudem nec Josue , nec Primores
 Israelitarum subodorati , cum ipsis , inconsulto Do-
 mino , fœdus iniverunt , illisque securitatem jura-
 verunt . At , paulo post animadversa fraude , sal-
 vos quidem Gabaonitas esse jusserunt propter reli-
 gionem juramenti , illos tamen perpetuo famulatio-
 ni in pœnam fraudis addixerunt . Poterant quide-
 m , fateor , Josue , & Israelitarum Principes jura-
 ratam Gabaonitis securitatem non præstare , quia
 jurandum fraude elicium , ut fatentur omnes
 Theologi , non obligat ; nihilofecius Josue , &
 Israelitarum Principes juratam Gabaonitis securi-
 tatem pie & laudabiliter præstiterunt , clemen-
 tiaque erga illos utendum merito censuerunt ,
 primo , quia sibi integrum non existimant ,
 fœdus juramento firmatum violare , quamvis dolo
 elicium esset . Hinc , cum Israelitæ , sicut legitur
 cap. 9. v. 17. & 18. lib. Josue murmurarent
 contra principes , responderunt eis Principes : *Ju-
 ravimus illis , id est Gabaonitis , in nomine Do-
 mini Dei Israel , & idcirco non possumus eos con-
 tingere , sed hoc faciemus eis : reserventur quidem
 ut vivant , ne contra nos ira Domini concitetur , si
 pejeraverimus : sed sic vivant , ut in usus universæ
 multitudinis ligna cedant , aquasque comportent .*
 Secundo , aliquam clementiam Gabaonitæ mere-
 bantur , ut pote qui , dum omnes Reges & Po-
 puli Chananææ regionis armata manu , & conglo-
 merato agmine contra Israelitas vexillum eri-
 gerent , noluerint contra ipsos pugnare , sed po-
 tius , ut inquit S. Ambrosius cap. 10. lib. 3. *De
 Officiis : Cum exisset fama per populos , siccatum
 esse mare in Hebræorum transitu , fluxisse aquam de
 petra , de Cæla diurnam ministrari alimoniam tot
 populi millibus abundantem , corruisse muros Jeri-
 cho , sacro tubarum sono ictos , & ululatu plebis æri-
 atos , Gethæorum quoque Regem victum & suspen-
 sum in ligno usque ad vesperam .* Hæc , inquam ,
 stupenda prodigia , quæ Deus in Israelitis operatus
 est , postquam increbrescente eorum ubique fama ,
 audivissent Gabaonitæ , venerunt supplices ad Israe-
 litas , quorum validam manum metuebant , & fa-
 ces eis submittentem , ultronea deditioe , se illorum
 arbi-

arbitrio permiserunt, actandem pacem, juramento firmatam, cum *Josue*, cætorisque Israelitarum Principibus pepigerunt. Id autem factum est absque ulla transgressione hujus Mandati, quod Deus Israelitis dederat de Chananæis omnibus ad internecionem cædendis. Hoc siquidem Dei Mandatum æquitate quadam *Josue*, & alii Israelitarum Principes interpretati sunt, videlicet de his Chananæis, qui Civitates suas ab Israelitis expugnari sinerent, & belli impetum contra eos sustinerent, non vero de illis Chananæis, qui pacem rogarent, qui spontanea deditioe, immo, & Judaica Religionis amplexu, aut certe Idololatriæ abdicatioe, & unius veri Dei cultu, secundum Noachidarum Ritus ac Leges, obfidionem suarum urbium, & impendentem Israelitarum imperium prudenter antevertent. Qua de re, ne plura dicam, consule, si tibi per otium liceat, doctissimum *Andream Masium* in caput 9. lib. *Josue*.

D. Sed dicas, quæso, quid sibi velit *Sulpicius Severus*, dum ait, *Josue*, Ducem Hebræum, in expugnandis Gabaonitarum hostibus, merito *Fidei noctem avertisse, & diem perseverasse?* Vultne ille Scriptor, Solem & Lunam in prælio, quod *Josue*, cum Gabaonitarum hostibus commisit, respiciisse? aut potius, Solem retardasse dumtaxat cursum suum? aut novum corpus, vicarium Solis, Deum supra horizontem creasse, quod, post illius occasum, orbem illustraret? aut denique, loquiturne *Sulpicius Severus* more poetico, ita ad innuere velit, *Josue*, eo in prælio, quod cum Gabaonitarum hostibus conferat, tet res, & præcipue maximam hostium stragem, tanta celeritate confecisse, ut ad diem facta videretur accessio? Quid de hoc Facto Historico sentire ipse debeam, obsecro te, ut breviter ostendas.

M. Circa istud Factum Historicum *Josue* idem plane sentit *Sulpicius Severus*, quod sancti Patres communi calculo, & consensione tradiderunt, videlicet *S. Justinus*, Martyr, in *Dialogo* cum *Tryphone*, Judæo, *Tertullianus* lib. *De Jesu* cap. 10. *S. Joannes Chrysostramus* Homilia 27. in Epistolam ad Hebræos, *S. Hieronymus* lib. 2. contra *Jovinianum*, *S. Augustinus* lib. 21. *De Civit. Dei*, cap. 8. & *Theodoretus* Quæst. 14. in *Josue*. Hi autem sancti Patres diserte docent, quod cum *Josue* laturus suppetias Gabaonitis, exercitu prope ducto, venisset, & multa hostium millia occidisset; prævidens tamen noctem præsidio victis fore, in suis ad Deum precibus, & incredibili fiducia animatus, Soli, jam ad occasum vergenti, imperavit ut staret, ejusque imperiali verbo, Deo volente, Sol obediens, in medio Cæli stetit immotus unius diei spatio. Hujus Facti Historici veritatem hauserunt sancti Patres ex Scriptura Sacra, quæ cap. 10. lib. *Josue* vers. 12. 13. & 14. hæc habet: „ Tunc locutus est *Josue* Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra Vallem Ajalon. Steteruntque Sol & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne

scriptum est hoc in libro *Iustorum?* Stetit itaque Sol in medio Cæli, & non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit ante nec postea tam longa dies, obediens Domino voci hominis, & pugnantem pro Israel. Quibus verbis manifestum est, Solem ad vocem *Josue* respici inaudito miraculo stesisse. Quod confirmant Propheta *Habucuc* cap. 3. dicens: *Sol & Luna steterunt in habitaculo suo; & Jesus Sirach*, auctor *Libri Sacri Ecclesiastici* cap. 46. v. 5. ubi ait: *An non in iracundia ejus impeditus est Sol, & una dies facta est quasi duo?* Hoc miraculum de statione Solis majus est, inquit *S. Joannes Chrysostramus* Homil. 27. in Epistolam ad Hebræos, quam quæ facta sunt a *Moyse*. Non sunt enim paria, imperare Mari, & iis quæ sunt in Cælo. Niam illud quoque est magnum, & valde magnum, sed non par. Illa, igitur statio Solis proprie accipienda est, & miraculo tribuenda.

D. Liber ille, quod inscribitur nomine *Josue*, & in quo describitur Historia de statione Solis, estne germanus *Josue* factus, aut potius nomine *Josue* ideo insignitus, quod de illius imperio, & de rebus ab eo præclare gestis agat?

M. Sunt quidam Critici, qui pertendunt, librum, qui nomine *Josue* inscribitur, asseri ac vindicari non debere *Josue*, tanquam vero ac legitimo parenti; idque quatuor potissimum momentis probare nituntur. Primo, quia cap. 10. hujus libri *Josue* citatur *Liber Iustorum*, cujus auctorem recentiorum esse dicunt ipso *Josue*, aut saltem ei coævum, cum in eo meminerit pugna Gabaonitarum, & stationis Solis. Secundo, ajunt, sæpius in hoc libro *Josue* occurrere hanc temporis notationem: *Hoc, & illud ad presentem usque diem durat*; quod sane a *Josue* dictum esse non potuit, cum in diebus *Josue* hæc Facta & monumenta historica, quæ in eo libro referuntur, contigerint; sed potius dictum esse videretur ab aliquo Scriptorum, *Josue* recentiore, qui in his, quæ post obitum *Josue* jam vetustate obliterata exoleverant, fidem sibi conciliare volebat ex his monumentis, quæ sua ætate adhuc residua erant. Tertio, cap. 19. libri *Josue* fit mentio terræ *Gabal*, cui hoc nomen impositum est ab *Hiramo*, Rege Tyri, qui a Rege *Salomone* ea donatus fuerat. Quod palam evincit, inquit illi Critici, hunc librum scriptum fuisse ab aliquo Auctore, recentiore *Josue*. Denique, capite ultimo libri, qui præfert nomen *Josue*, describitur mors *Josue*, & res, post ejus obitum gesta, narrantur, quæ certe a *Josue* literis mandari haud potuerunt. Verum, quatuor hæc momenta tanti non sunt, ut nos a communi sententia de Auctore libri *Josue* deficere cogant. Ad duo quippe priora diluenda sufficit observare, *Josuem* in summa senectute hunc librum exarasse, subindeque mirum non esse, si mentionem faciat *Libri Iustorum*, qui nihil aliud erat, quam *Carmen Epinicum*, quod statim post reportatam de hostibus Gabaonitarum insignem victoriam editum est, & inter Hebræos divulgatum. Eadem de causa, *Josue* uti potuit hac notatione temporis: *usque ad presentem diem*, cum hunc librum in ætate jam proventa scripserit; perinde ac *S. Euan-*

gelifla *Mattheus* eadem temporis notatione utitur, cap. 27. dicens: *Propter hoc vocatus est ager Haecklama, hoc est, ager sanguinis usque in hodiernum diem.* Ad tertium momentum dico cum Illustrissimo *Daniele Huerio*, Abrincensi Episcopo, non eandem esse utramque terram *Chabul*. Altera siquidem est terra *Chabul*, quae est Regiuncula, viginti constans oppidis, quam *Salomon* (sicut legitur lib. 3. Regum capit. 9. v. 12.) dedit *Hiramo*, Regi Tyri, & illius urbis *Chabul* mentionem non fecit *Josue*. Altera est terra *Chabul*, ceu vicus, ita dictus in confiniis *Ptolomaidis*, utraque in Tribu *Aser*; & haec illa terra *Chabul*, cujus procul omni dubio a *Josue* fit mentio. Ad ultimum momentum respondeo, *Esdram*, qui, post laxatam captivitatē *Babylonicam*, sacros libros hinc inde summa cura collegit, purgavit, castigavit, inseruisse hujusce libri capiti postremo, quod est vigesimum quartum, mortem *Josue*, qui victoris & meritis conspicuus obiit. (a) Censeo etiam cum jam laudato *Abrincensi Episcopo* in sua *Demonstratione Evangelica*, ab eodem *Esdra* adjectam itidem fuisse capiti decimo nono libri *Josue* narrationem Expeditionis *Danitarum* contra civitatem *Lesen*, quae post *Josue* excessum contigit, eo videlicet tempore, quo *Israelitarum* Republicam nemo gubernabat. Probabilius itaque est a *Josue*, in regimine Populi *Israelitici* successore *Moyse*, esse scriptum hunc librum, qui ejus nomine inscribitur, idque non obscure innuere videtur Scriptura Sacra his verbis, quae leguntur capite ultimo hujus libri: *Scriptis Josue omnia verba haec in volumine Legis Domini.* Omnia autem, quae in hoc libro scriptis *Josue*, ad sequentia capita revocantur. Primo, refert missionem *Exploratorum* ad urbem *Jericho*, transitum *Jordanis*, per quem miraculose siccatum, *Israelitae*, Duce *Josue*, & praerente *Arca foederis* transierunt. Secundo, describit *Josue* varios in Terrae promissae acquisitione conflictus, videlicet in oppugnatione urbis *Jericho*, in expugnatione urbis *Hai*, in debellatione quinque & deinde multorum Regum, qui citra & ultra *Jordanem* a *Josue* percussi ac devicti numerantur triginta & unus, ita ut *Josue* universas fere totius *Chananitidis* civitates uno quasi impetu expugnaverit, & omnes hujus Terrae incolas suo subjugaverit Imperio. Tertio, narrat *Josue* Terrae promissae acquisitione divisionem per Tribus assignando videlicet singulis Tribubus partes determinatas, separando civitates pro fugitivis, & quadraginta octo civitates atque suburbana Levitis, concedendo. Denique, *Josue*, cum jam senex esset, seque vitae gloriosae cursum complevisse cognosceret, *Israelitas* in *Sichen* convocatos adhortatus est, ut constanter perseverarent in observatione praeceptorum Dei, ut caverent societatem cum Gentibus. Eis ob oculos posuit innumera beneficia, quae Deus eis exhibuerat: foedus Populi *Israelitici* cum Domino renovavit, hisque gestis, viam universae carnis ingressus est, cujus magnificum elogium textit sacer Scriptor Libri *Eclesiastici* c. 46. Ipse vero tria dumtaxat observa-

tionem digna hic referam, quibus *Josue* virtus haud parum commendari potest. Primo, *Josue* in Terrae *Chananae* occupatione urbem *Jericho* non solum expugnavit, sed jubente Deo, internectione delavit, sola femina *Rahab* cum suis servata, eo nomine, quod *Exploratores Hebraeos*, quos ad urbem *Jericho* praemisit *Josue*, benigne, & officiose susceperat. Ceterum, omnia illius urbis *Jericho* aedificia, cum incolis, & universa suppellectili in cineres redigi iussit *Josue*, exceptis auro, argento, vasis aeneis, ac ferro, quae in ararium Domini intant. Quam *Josue*, in Terrae *Chananae* occupatione, bellicam agendi rationem abstitit ut quicquam immanitatis infimulet, cum in istis caedibus, atque incendiis patrandis, *Josue* Dei voluntati morem gesserit, ejusque justitiae admittet fuerit. Deum vero nemo, praeter *Haereticos Marcionitas*, *Manichaeos*, aliasque id genus pestes, injulitiam in his inferendis supplicis arguere potest, cum *Chananai* suis sceleribus graviores sibi accersivissent poenas. Quin immo (sicut meminimus, me in nostris superioribus Colloquiis jam observasse) Dei patientia in puniendis *Chananais* maxime eluxit, quippe qui jam supra quadringentos annos frustra distulerat haec *Chananaeorum* supplicia melioris vitae expectatione, cum tamen illi interea, voci Dei, ad poenitentiam, melioremque frugem eos invitantis, plane obfuscentes, contra Dei misericordiam ac lenitatem, obfirmatis in malitia animis, decertarent. Quo in sensu intelligenda sunt haec verba, quae Dominus c. 15. v. 16. lib. *Genesis Abrahamo* de ejus posteris dixit: *Generatione autem quarta revertentur haec: necdum enim complete sunt iniquitates Amorrhaeorum usque ad praesens tempus.* Secundo, *Josue* in obditione urbis *Hai*, cum vidisset, *Israelitas*, quos ad haec urbem expugnandam miserat, infelici Marte pugnavisse, eosque ab hostibus fufos, atque in fugam compullos, consuluit Dominum, quo respondente, intellexit, Deum ob unius gregarii militis crimen, iram suam in totum Populum *Israeliticum* effudisse. *Achan* siquidem filius *Charmi*, de Tribu *Juda*, pallium coccineum, ducentos argenti siclos, regulamque, seu laminam auream quinquaginta siclorum, de praeda urbis *Jerichuntinae*, Deo consecrata, clam subduxerat, eoque furto iram Dei in totum populum provocaverat. Quocirca, *Josue*, jubente Deo, *Achan*, sacrilegi furti reum, ad vallem *Achor* eductum, lapidibus a populo obrui imperavit, & cum sacrorum spoliis parte, suppellectili prorsus omni liberis ejus, ac pecuniis, ipsoque tentorio ultricibus flammis addici, ut hoc supplicio sanciretur disciplina, populus *Israeliticus* cum Deo reconciliaretur, & omnis deinceps militibus ad sacrilega furta aditus praeccluderetur. Denique, typus, quem *Josue* gessit, Christi Domini, ejus dignitatem & excellentiam maxime commendat: *Josue* (inquit *S. Hieronymus* in Epistola ad Paulinum) *typum Domini non solum gessit, verum etiam nomine praefert. Transit Jordanem, hostium regna subvertit, dividit terram victori populo, & per singulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiae, caelestique Hierusalem spiritualia Regna describit.* *Josue*, de-

sancto *Moyse*, populum Israeliticum introduxit in Terram promissam: *Jesus Christus*, finita *Legē Mosaica*, apparens; populo pio Regnum Cælorum aperuit, & quam per *Legem Moysis* obtinere homo non poterat, beneficio *Jesu Christi* promissam Terram, cælestem nempe patriam, assequitur. Chanaanitidis Terræ, Jordane trajecto, compotes Hebræos fecit *Josue*: in Patriam cælestem ablutos nos *Baptismi* aquis inducit *Jesus Christus*. Duodecim lapides de Jordanis alveo sublutos ad posteritatis memoriam in castris statui jussit *Josue*, atque alios item duodecim in ipso Jordanis alveo: *Jesus Christus* duodecim elegit *Apostolos*, quorum Principi, seu *Petro*, nomen a *Petra* derivatum imposuit. *Josue* impiarum Gentium debellator fuit: *Jesus Christus* triumphator *Dæmonum*. *Josue* secundæ circumcissionis Hebræis, antequam ingrederentur in Terram promissam, administrator fuit: In *Jesu Christo* (sicut ait *Apostolus* ad *Coloss.* cap. 2. & ad *Romanos* cap. 2.) circumcisi sumus circumcissione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcissione cordis, in spiritu, non litera. Ex quo patet, *Josuem*, rebus a se præclare gestis maximi in Republica Hebræorum Principis nomen jure optimo obtinuisse, & *Jesu Christo*, qui totum orbem a tyrannide *Diaboli* liberaturus erat, typum gessisse.

„ (a) De auctore libri *Josue* alii aliter disputant, mihi autem eorum sententia prævalet,
 „ qui ejus Scriptorem aliam a *Josue* judicant.
 „ Constat enim in hoc libro multa contineri, quæ
 „ a *Josue* scribi nequaquam poterant, ut est narra-
 „ tio de ejus morte, & alia, quæ hic a *P.*
 „ *Gravefonio* recensentur; hæc utique a *Josue* scri-
 „ bi non potuerunt, ab alio igitur profecta sunt.
 „ Cur ergo non & totus liber? Si dixerimus hæc
 „ libro jam a *Josue* scripto adjungi ab alio, forte
 „ ab *Esdra*, potuisse. Id utique & ego admitto,
 „ potuisse scilicet; sed indene sequitur factum
 „ revera esse, vetante præsertim Hebræorum omni
 „ tempore diligentia, ne quid aliena manu sacris
 „ libris adjiceretur? Sed & id *Pentateucho* a
 „ *Moyse* utique absque controversia scripto acci-
 „ dit, inquit; agnosco lubens, sed hoc admisit-
 „ se mihi perfacile est, cum credam *Pentateu-
 „ chum* a *Josue* recensitum ac vulgatum primo
 „ fuisse, qui identidem, majoris explicationis
 „ gratia, quædam de suo inseruit; sed libri *Josue*
 „ alia est ratio, cum pro asserendo *Moyse* *Penta-
 „ teucho* *Judæi*, ceterique omnes conveniant, a
 „ quorum sententia recedere temerarium omnino
 „ esset. Deest vero libro *Josue* iste unanimes ve-
 „ terum scriptorum, & recentiorum consensus.
 „ Quandoquidem igitur liberum est nobis de au-
 „ ctore *Josue* judicare, facilius credo ab una ea-
 „ demque manu totam historiam, & ea quæ se-
 „ feruntur additamenta provenisse.

D. Quis post obitum *Josue* præfuit Republicæ Hebræorum?

M. Post mortem *Josue* præfuerunt Republicæ Hebræorum *Calebus*, & seniores *Juda* per decem annos, non vero per quinquaginta annos, sicut

perperam visum est *Abbati Paulo Perzono*, Ord. *Cisterciensis*, in libro, quem gallice anno *MDCCLXXXVIII.* Parisiis edidit, cuique hunc titulum indidit: *L'Antiquité des temps retablie & defendue contre les Juifs & les nouveaux Chronologistes*: seu *Antiquitas temporum restituta, & contra Judæos, nuperusque Chronographos defensa.* Tempore istius decennalis Præfecturæ *Calebi*, & aliorum Optimatum, seu seniorum, qui post obitum *Josue* Reipublicæ Hebræorum negotia administrarunt, fuerunt a *Judæis* profligati *Chananæi* ac *Pheræzæi*, cæsa in *Bezece* duodecim hominum millia; Rex *Hierosolymorum Adonibezec*, plurium antehac gentium victor, captus, summitatibus manuum ac pedum resectis, quod alieno supplicio excogitaverat, expertus est suo; dixitque *Adonibezec*: *septuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus*, libri *Judicum* cap. 1. v. 7. Expugnata etiam est urbs *Hierusalem*, vastata & igne consumpta. Civitas quoque *Dabin*, quæ *Cariat Sepher* olim vocabatur, ab *Othoniele*, fratre *Calebi* minore, occupata est, qui & *Axam*, filiam *Calebi*, in victoria præmii, uxorem obtinuit. Verum, post obitum *Calebi*, & seniorum *Juda*, virorum scilicet pietate & auctoritate illustrium, qui *Moyse*, & *Josue* semper adhæserant, quique post mortem *Josue*, Reipublicam Hebræorum per decem annos sapientissime gubernarunt; contigit ut *Judæi* ex ea, quam cum *Chananæis*, *Jebusæis*, ac *Pheræzæis* consuetudinem habebant, depravatos illorum mores imitari cœperint, amicitiam cum illis sacrilegis infidelibus junxerint, connubia miscuerint, & tandem defecerint ad *Idololatriam*, cultumque *Baal* & *Astaroth*. Corruptissimis hæc temporibus fuit in Republica Hebræorum *Anarchia*, seu *Interregnum* sex annorum, non vero circiter triginta quinque annorum, sicut falso pertendit supra laudatus *Abbas Perzonus*. Per illud *Interregnum* sex annorum spatium contigere ea, quæ postremis quinque capitibus libri *Judicum* narrantur de *Micba*, *Ephraimitæ*, & *Danitarum* *Idololatria*; nec non de *stebilt* illa historia *cujusdam* junioris *Levitæ*, cujus uxorem rapuerunt, constuprarunt, & impotenti libidine tota nocte illam, extinxerunt *Gabaonitæ*, qui erant e *Tribu Benjamin*, quique eundem *Levitam* nefaria & præpostera libidine violare conati fuerant, sicut refertur cap. 19. libri *Judicum*. Ad hoc tam nefandum scelus vindicandum arma sumpserunt, bellumque contra *Tribum Benjamin* moverunt, reliquæ *Israelitarum* *Tribus*, eoque bello *Tribus Benjamin* pene deleta est, exceptis sexcentis circiter viris, qui in solitudinem fugerant, sicut legitur cap. 29. lib. *Judicum*. Hæc, inquam, *Facta* *historica*, quæ in quinque postremis capitibus libri *Judicum* narrantur, contigisse eo tempore, quo, post obitum *Calebi*, & seniorum *Juda*, fuit *Anarchia*, seu *Interregnum* per sex annos in Republica Hebræorum, facile colligitur ex capite 21. v. 24. ejusdem sacri libri *Judicum*, ubi hæc leguntur: *In die-*

bus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque quod rectum videbatur, hoc faciebat. Finita illa sex annorum Anarchia, quæ, ut mox dixi, post obitum *Calebi*, & seniorum *Juda*, fuit in Republica Hebræorum, cum *Israelitæ*, mixtis cum *Chananiæis*, *Hethæis*, *Amorrhæis*, *Phezeæis*, *Hevæis*, *Jebusæisque* conjugiis, ad *Idolatriam*, relicto Deo, defecissent, & *Idola Baal*, & *Astaroth* colentes, Deus ipsos hostibus plectendos tradidit, & dura servitute opprimendos. Variæ autem *Israelitarum* servitutes, seu oppressiones sub diversis Gentium Regibus, referuntur in sacro *Judicum* libro, a quibus Deus, semper ad misericordiam propensus, eos liberavit, suscitando *Judices*, quos *Judæorum* Reipublicæ identidem præficiēbat.

D. Quinam erant illi *Judices*, quos Deus interdum suscitabat, ut *Israelitas* a servitute & oppressione liberaret? & quam officia, seu munia, potissimum obire debebant?

M. Illi *Judices*, quos aliquando suscitabat Deus, ut populum suum a servitute & oppressionē in libertatem assereret, erant *Duces*, seu *Magistratus* a Deo instituti, & ejus nomine *Rempubliam* Hebræorum gubernantes, quique afflatu immediato *Spiritus Sancti*, moribusque heroicis agebantur. Munia, quæ illis *Judicibus* obeunda incumbēbant, in his præcipue sita erant. Primo, *Populum* *Israeliticum* a servitute & oppressionē liberabant. Secundo, *Bella* gerebant. Tertio, *jus* *populo* dicebant, & *enatas* *lites*, *decretorium* *judicium* pronuntiando, dirimebant, *novas* *tamen* *Leges* *non* *condebant*, *nec* *vestigalia*, seu *Tributa*, imponebant, *nec* *Regiis* *Insignibus* utebantur, *nec* *Reipublicæ* *erant* *Domini*, *sed* *conservatores* *tantum* & *custodes*; *nec* *sacram* *potestatem* *habebant*, quæ *penes* *Summos* *Sacerdotes* *erat*; *sed* *habebant* *civilem* & *politicam* *potestatem*, quæ *erat* *quasi* *Monarchica*, ut *pote* *penes* *unum* *Judicem*, *Aristocratia* *tamen* *temperata*, *qualis* *est* *apud* *Venetos* *Ducum* *auctoritas*.

D. Agedum, percensē nunc servitutes & oppressiones *Israelitarum*, juxta eum ordinem, quo in sacro *Judicum* libro describuntur, eademque opera produc in medium res præclare gestas a *Judicibus*, qui *Israelitas* ab his servitutibus & oppressionibus in libertatem vindicarunt.

M. Prima *Israelitarum* servitus, seu oppressio, contigit sub *Chusane Rasathaim*, Rege *Mesopotamiæ*, seu *Syriæ*, indeque hæc servitus dicitur *Assyriaca*, duravitque octo annis, sicut legitur c. 3. v. 8. lib. *Judicum*. Ab hac *Assyriaca* servitute *Othoniel* (qui in serie *Judicum* primus occurrit, quique erat filius *Cenez*, frater *Calebi* minor, idemque gener) liberavit *Israelitas*, *Cuzanem*, Regem *Mesopotamiæ*, debellavit, & per quadraginta annos populum judicavit. Abbas *Paulus Pezronus* asserit, post mortem *Othonielis* fuisse *Anarchiam*, seu *Interregnum*, quod duravit annis circiter triginta tribus. Verum, sc̄ntia plane est illa *Anarchia*, cum de ea nullam prorsus mentionem *Scriptura Sacra*, sancti *Patres*, & *Scripturæ Sacræ* *Interpretes* faciant. Hoc unum ex *Scriptura Sacra*, videlicet cap. 3.

v. 14. lib. *Judicum*, extra omnem dubitationis aleam positum est, post mortem *Othonielis* accidisse alteram *Israelitarum* servitute sub *Eglone*, Rege *Moabitarum*, quæ ideo appellatur *Moabitica*, quæque duravit octodecim annis. Ab hac *Servitute* *Moabitica* *Israelitas* liberavit *Aod*, filius *Gerie*, e *Tribu* *Benjamin*, qui post *Othoniel* *Israelitici* *Populi* *Judex* fuit. Hic *Eglonem*, *Moabitarum* *Regem*, in *Cænaculo* interemit. Dein, *Israelitarum* copiis in monte *Ephraim* collectis, decem millia fortissimorum *Moabitarum* internecone delevit, sicut legitur cap. 3. lib. *Judicum*. *Aod* judicavit populum annis octoginta. Tertia *Israelitarum* servitus contigit sub *Jabin*, Rege *Chanaan*, qui regnavit in *Asor*, & idcirco hæc *Israelitarum* servitus vocatur *Chananeæ*, & duravit annis viginti, sicut narratur cap. 4. lib. *Judicum*. Hic autem velim obiter observes, saepe citatum *Abbatem Paulum Pezronum* persuadere velle, alteram *Anarchiam*, seu aliud, post obitum *Aod*, fuisse in Republica Hebræorum *Interregnum*, quod, inquit, duravit annis circiter triginta septem. Sed hæc *Anarchia*, de qua omnino silent *Scriptura*, sancti *Patres*, & *Sacræ* *Scripturæ* *Interpretes*, tanquam *commentitia* explodi debet, maxime cum *sacer* *Auctor* *lib. Judicum* *cap. 3. v. 31.* diserte dicat, post obitum *Aod*, *judiciariam* *apud* *Israelitas* *Præfecturam* *gessisse* *Samgarem*. Sic enim habet: *Post hunc*, seu *Aod*, *fuit* *Samgar*, *filius* *Anath*, *qui percussit de Philistiim sexcentos viros vomere, & ipse quoque defendit Israel*. Si igitur *Samgar* immediate post obitum *Aod* *judiciariam* *apud* *Israelitas* *Præfecturam* *gessit*, nulla ratione dici potest fuisse *Anarchiam*, seu *Interregnum* post mortem *Aod*. Verum quidem est, *Samgarem* paucis mensibus *judiciariam* *Præfecturam* *gessisse*, ideoque *Scripturam* *Sacram*, loco mox a me laudato, tempus *Magistratus* *illius* *non* *notasse*. At, inde perperam infertur, post mortem *Aod* fuisse *Anarchiam*, quia *Scriptura Sacra* *capite* *quarto* *v. 1.* *lib. Judicum* *aperte* *dicit*, *Israelitas* *post* *mortem* *Aod* (non computato brevi admodum tempore, quo *Samgar* *judiciariam* *exercuit* *potestatem*) *abductos* *esse* *in* *servitutem* *Chananeam* *a* *Jabin*, *Rege* *Chanaan*: *Addideruntque filii Israel facere malum in conspectu Domini post mortem Aod, & tradidit illos Dominus in manus Jabin, Regis Chanaan, qui regnavit in Asor &c.* Quibus verbis *Scriptura Sacra* omnem præcludit locum huic *Anarchiæ*, quam *Paulus Pezronus* ait durasse, post obitum *Aod*, annis circiter triginta septem. Sed ad servitutes *Israelitarum* redeamus, quarum tertia, ut diximus, vocatur *Chananeæ*, quod contigit sub *Jabin*, Rege *Chanaan*. Ab hac servitute *Chananeæ*, quæ persistit per viginti annos, *Israelitas* liberarunt *Debbora*, *Prephetissa*, & *Barac*, filius *Abinoemi*, de *Tribu* *Nephtali* qui decem millibus levisimorum militum ex *Tribubus* *Nephtali* & *Zabulon* collectis, contra *Sisaram*, *Principem* *Exercitus* *Jabin*, *Regis* *Chanaan*, *Debbora* *comite*, *recta* *porrexit*, cum *Exercitu*, *juxta* *aquas* *Magedo* *penitus* *proffigavit* *Sisaram*, *fuga* *elapsum*, *Jabel*,

Jabel, uxor Haberis, Cinai, callide in suum tentorium allexit, potuque lactis sopitum, adacto in tempore trabali clavo interemit, eoque mortuo, *Debbora* epinio carmine victoriam celebravit, sicut legitur cap. 4. & 5. lib. *Judicum*.

D. Non mihi verisimile videtur, *Debboram* in numero *Judicum*, seu eorum, qui apud Israelitas judicariam potestatem exercuerunt, esse collocandam. Nam, ut superius dixisti, propriam & præcipuum *Judicis* munus erat Populum Israeliticum defendere, & in bello Ducem agere. Huic autem obeundo muneri impar erat *Debbora*, ut pote femina, cui potius convenit colum, quam arma tractare, aut Exercitui imperare.

M. *Debboram* vere, & proprie Hebræorum Judicem fuisse, seu judicariam exercuisse potestatem, dum Israelitæ *Judicum* regerentur arbitrio, testantur Scriptura Sacra, & sancti Patres. Sic enim legitur cap. 4. v. 4. libri *Judicum*: *Erat autem Debbora Prophetis uxor Lapidoth, que judicabat populum in illo tempore . . . . Ascendebantque ad eam filii Israel in omne judicium*. Quibus verbis aperte innuit Scriptura Sacra *Debboram*, aliorum instar *Judicum*, populum judicasse, & Israelitas universos causas suas ad ejus Tribunal detulisse. *Debboram* quoque belli, pacisque temporibus Rempublicam Hebræorum rexisse, eique tanquam judicem præfuisse, non minus discrete asserunt Sancti Patres, *Clemens Alexandrinus* lib. 1. *Stromatum*, *S. Ambrosius* lib. de *Viduis*, *S. Hieronymus* *Epist. 10. ad Furiam*, De *Viduitate servanda*, *S. Augustinus* lib. 18. de *Civitate Dei* cap. 15. quibus addo *Severum Sulpitium* lib. 1. *Historiæ Sacræ*, *Theodoretum* *Quæst. 12. in librum Judicum*, & *Alcimur Avitur* in *Consolatoria de Laude Virginitatis ad Fusciam*, sororem. Sed, inquis, *Bello gerendo impar erat Debbora*. Sit ita sane. At saltem potuit *Debbora* consiliis suis *Barach*, qui cum illa itidem judex populi erat, adesse, suadere ei bellum, illi imperium exercitus relinquere, seque ei sociam adjungere, ut, Deo auctore, Rempublicam Hebræorum erigeret, Populumque a gravissima Chananæorum servitute vindicaret. Præterquam quod, *Debbora* non fuit vulgaris femina, quam colum, non arma tractare decet, sed fuit heroina femina, quam Deus Prophetiæ lumine illustravit, prudentia, & fortitudine exornavit, ut populum regere & hostium impetum intrepida retundere posset. Hinc *S. Ambrosius* in libro *De Viduis*, mox a me laudato, hæc habet: *Et ideo lectum istius (seu Debboræ) puto esse judicium, & gesta ejus arbitror esse descripta, ne mulieres a virtutis officio muliebri sexus ob infirmitatem revocentur Vidua populus regit, Vidua ducit Exercitus, Vidua Duces eligit, Vidua bella disponit, mandat triumphos*. Quæ *S. Ambrosii* sententia est omnino Scripturæ Sacræ consentanea. Legimus quippe cap. 4. lib. *Judicum* v. 6. *Barachum*, qui cum *Debbora* Populi Israelitici Judex erat, noluisse ad bellum ullo pacto proficisci, nisi *Debbora* sese ei exercitum ducenti sociam præberet:

Hist. Vet. Test. Tom. II.

Dixitque ad eam (seu Debboram) Barac: Si venis mecum, vadam; si nolueris venire mecum, non pergam. Tanta erat in Republica Hebræorum auctoritas *Debboræ*, ut ob amorem, & jugem sollicitudinem, quam gerebat boni publici, vulgo audiret *Mater in Israel*, non secus ac Imperatores, & Reges plerique *Patres Patrie* vocati sunt, quo titulo, magis quam Imperatorio, gloriabantur. Sat igitur contra *Tostatum*, *Genebrardum*, *Cajetanum*, *Serarium*, *Cornelium a Lapide*, & alios recentiores, probatum maneat, *Debboram* vere, & proprie Judicem Hebræorum fuisse, eamque inter sanctos Israelis Judices esse numerandam.

D. Quot annos *Barac*, & *Debbora* judicariam potestatem apud Israelitas exercuerunt, & quo loco, post illorum obitum, res Israelitarum fuerunt?

M. *Barac*, & *Debbora* judicantur populum, & Reipublicæ Hebræorum præfuerunt per quadraginta annos. At, post illorum judicariam præfecturam, Israelitæ, qui in secundis rebus immemores cælestium beneficiorum in multa scelera ruebant, & Idola colebant: in adversis vero, afflictique malo servitutis divinum auxilium supplices implorabant; juste, ob peccata, quæ perpetrabant, traditi sunt Madianitis, duroque imperio habiti. *Abbas Paulus Perizonius* post judicariam præfecturam, *Baraci*, & *Debboræ* obtrudit Anarchiam in Republica Hebræorum, seu Interregnum, quod annis circiter octodecim perdurasse affirmat. Sed ejusmodi Anarchia, cujus tam in Scriptura Sacra, quam in sanctis Patribus, & Scripturæ Sacræ Interpretibus, cum nullum, vel minimum extet vestigium, nullatenus admitti debet, utpote quæ consulto excogitata ab illo Scriptore, qui, in Historia cum Sacra, tum Prophana cateroquin versatissimus, novam proculdum Chronologiam, quæ a Codicum Hebræorum, Græcorum, Samaritanorum, & Latinorum calculo maxime discrepat. Rejecta itaque prædicta Anarchia, certum est, Israelitas, post judicariam *Baraci*, & *Debboræ* Præfecturam, abductos esse a Madianitis in servitutem, quæ duravit septem annis. Cum igitur sub dura illa Madianitarum servitute oppressi gement, conversi ad Dominum (inquit *Sulpitius Severus* lib. 1. *Historiæ Sacræ*) misericordiam solitam flagitantes, impetraverunt. Erat in Hebræis *Gedeon* quidam nomine, filius *Joas*, e Tribu *Manasses*, vir justus, & charus Domino, acceptusque. Huic Angelus e campo messis domum revertenti adstitit: *Dominus*, inquit, *tecum*. At, ille voce flebili, non esse in se Dominum ingemiscebat, quod populum captivitas premeret, virtutumque Domini, qui eos de Terra *Ægypti* eduxerat, lugens recordabatur. Tum Angelus: *Vade*, inquit, *in hoc spiritu, quo locutus es, & populum de captivitate eripe*. Ille vero abnuere, se, infractis suorum viribus, cum ipse minimus esset, tantum onus suscipere. Perflare contra Angelus, ne dubitaret posse fieri, quæ Dominus loquebatur. Perfecto igitur Sacrificio, di-

rutaque Ara, quam *Baalis* Idolo Madianita sacrauerant, ad suos profectus *Gedeon*, castra castris hostium contulit. Sed Madianitis, in conficiendo contra Israelitas bello, etiam Amalecitas se conjunxerant. *Gedeon* vero non amplius quam ad triginta & duo millia Exercitum paraverat. Priusquam tamen configeret, significavit ei Deus, nimiam hanc esse multitudinem, quam in praelium vellet educere, itaque daret volentibus discedendi potestatem; quod ubi populo innotuit, viginti duo millia e castris recesserunt. Sed ex decem millibus, quae resederant, non plures quam trecentos viros tenuit, reliquos ab armis dimisit. Tum media vigilia castra hostium ingressus, trecentos illos viros, quos tubis, lagenis vacuis, ac lampadibus in medio lagenarum accensis instruxerat, in tres ordines distribuit, qui cum buccinarum clangore, simul & collisarum lagenarum fragore, fulgoreque lampadam, atque saepius ingeminatis clamoribus: *Gladius Domini, & Gedeonis*, tantum hostibus timorem iniecerant, ut eorum exercitum novo sane bellandi genere fuderint, atque dissiparint. Fugientes Reges persecutus est *Gedeon* ultra Jordanem, comprehensosque neci dedit. In ea pugna centum & viginti millia ex hostibus caesa sunt. Tunc consensu omnium *Gedeoni*, ut Princeps populi esset, delatum, quod ille generoso animo aspernatus, communi jure cum civibus vivere, quam praesere suis, maluit. Depulsa igitur Israelitarum servitute Madianitica, quae septem annos populum continuaverat, pax per quadraginta annos fuit sub *Gedeone*, qui mortuus est in senectute bona, & in tumulo *Joas*, patris sui, in *Ephra* sepultus, sicut legitur cap. 8. lib. *Judicum*.

D. Quis, mortuo *Gedeone*, praesuit Reipublicae Hebraeorum, & judicariam exercuit praefecturam?

M. Defuncto *Gedeone*, filius ejus *Abimelechus*, ex concubina ortus, Sichimorum Principibus operam ei navantibus, judicariam obtinuit Praefecturam, & per tres annos in Republica Hebraeorum imperium tenuit, seu potius tyrannidem exercuit. Eo crudelitatis prorupit, ut septuaginta fratres suos super unum lapidem interfecerit, excepto *Joathane*, filiorum *Gedeonis* natu minimo, qui solus scelesti illius tyranni manus evaserat. At, Deus hanc *Abimelechi* crudelitatem & tyrannidem non diu inultam reliquit. Nam, cum iste saevissimus tyrannus, post dirutam & saepe seminatam urbem *Sichem*, post interfectos illius urbis incolas, qui in eum conjuraverant, & post igne succensum Fanum Dei ipsorum *Berith*, ad expugnandum oppidum *Thebes* progressus esset, saxo a muliere ictus, sentiensque irati supremi Numinis vindictam, Armigero suo jussit, ut illum ferro confoderet: *Ne forte dicatur*, inquit, *quod a femina interfectus sum*. Ab ipso itaque Armigero mucrone confixus animam expulit. Post *Abimelechi* mortem Judex constitutus est *Tbola*, filius *Phua*, qui postquam populum judicasset annis viginti tribus, obiit, sicut legitur cap. 10. v. 1. & 2. libri *Judicum*. Hunc seu *Tbolam*, in judicaria Populi Israelitici Praefectura excepit

Jair, qui per viginti duos annos cum praesisset Republica Hebraeorum, excessit e vivis (lib. *Judicum* cap. x. v. 3. & 4.). Putat *Paulus Pezronus*, post mortem *Jair* contigisse Anarchiam, seu Interregnum, quod duravit, inquit, annis circiter triginta. Sed de ista Anarchia, quam de suo cerebro finxit *Paulus Pezronus*, silet omnino Scriptura Sacra, quae notat dumtaxat servitutem octodecim annorum, cui Israelitae, post obitum *Jair*, fuerunt addicti sub imperio Ammonitarum. Ab hac servitute Ammonitarum Israelitas liberavit *Jephthe*, qui in Populo Israelitico judicariam potestatem, post *Jair*, obtinuit. Exercitum ad debellando Ammonitas duxit *Jephthe*, sed dum acies hinc inde essent instructae, priusquam signum pugnae daretur, votum Deo nuncupavit *Jephthe*, si prospere pugnasset, se illud in holocaustum ei oblaturum, quod sibi e parta victoria revertenti primum occurreret. Sic vicis hostibus, cum domum rediret, filia unica, quam habebat, ei obviam fit, quae lata patrem exceptura victorem, cum tympanis & choris gratulanda processerat. Tum *Jephthe* confirmatur dolore, conscissis vestibus, indicat filiae suae voti necessitatem, cui illa paruit, ac mori non recusavit. Quadraginta duo millia Ephraimitarum, qui in Galaatidem armati irruerant, *Jephthe* cecidit, multique ex his Ephraimitis, sermone proditi, in Jordanis transitu perierunt, cum vocem *Sibboleth*, quae *Spicam* significat, pronuntiare non possent, sed vice illius, *Sibboleth* efferrent. Per sex annos Principatum tenuit *Jephthe*, obiitque in civitate sua *Galaad*, ubi etiam sepultus est, sicut legere est in libro *Judicum* cap. 12. v. 8. & 9.

D. Ecquid, quaso, mihi narras votum *Jephthe*, quod ei in perpetuum dedecus cessit, sicut docet *S. Thomas*, Angelicus meus Praeceptor, 2. 2. Quaest. 88. Art. 2. in Respon. ad secundam objectionem, ubi haec habet: „ Quaedam vero sunt „ quidem in se considerata bona (& secundum „ hoc possunt cadere sub voto) possunt tamen „ habere malum eventum, in quo non sunt „ observanda. Sicut accidit in voto *Jephthe*, „ qui, ut dicitur cap. x. libri *Judicum*: Votum „ vovit Domino, dicens: Si tradideris filios Am- „ mon in manus meas, quicumque primus e- „ gressus fuerit de foribus domus meae, mihi „ occurrerit revertenti in pace, eum offeram „ holocaustum Domino. Hoc autem poterat ma- „ lum eventum habere, si occurreret ei aliquod „ animal non immolandum, sicut asinus, vel „ homo: Quod etiam accidit; unde Hierony- „ mus dicit: In vivendo fuit stultus, quia dis- „ cretionem non habuit, & in reddendo impi- „ us. Censet itaque *S. Thomas*, votum *Jephthe* fuisse illicitum, temerarium, & impium. At, hinc nascitur haud levis difficultas, quam mihi eximas velim. Si enim *Jephthe* in voto nuncupando fuit imprudens, & in reddendo crudelis, quorsum igitur cap. xi. v. 20. libri *Judicum* dicitur, Spiritum Sanctum irruisse super *Jephthe*? Factus est ergo super *Jephthe* Spiritus Domini. Quorsum etiam Apostolus *Paulus* cap. xi. v. 32. & 33. Epistola ad

ad Hebræos inter Veteris Testamenti Sanctos recenset *Jephthæ* Deficiet enim me, inquit ille Apostolus, tempus enarrantem de Gedeon, Ezeac, Samson, Jephthæ, David, Samuel &c. Cur, inquam, Scriptura Sacra his encomiis celebrat *Jephthæ*, si ejus votum fuit illicitum, crudele, & impium, sicut sentit S. Thomas?

M. Non solum censet S. Thomas, votum *Jephthæ* fuisse illicitum, temerarium, & impium, sed etiam in hac sententia præverunt Doctores Angelico multi sancti Patres, præsertim *Ambrosius* lib. 3. de Officiis cap. 12. S. *Hieronymus* lib. 1. contra *Jovinianum*, & Comment. in caput 7. *Jeremix*, S. *Augustinus* Quæst. 49. in *Judices*, S. *Chrysostomus* Homilia xiv. ad Populum Antiochenum, & *Theodoretus* Quæstione 20. in *Judices*, cujus titulus est: *Quamobrem permisit Dominus Deus mactari filiam Jephthæ?* Hi, inquam, sancti Patres clarissime docent, votum *Jephthæ* fuisse illicitum, temerarium, & impium, quia revera *Jephthæ* vovit, se oblaturum in holocaustum, quod ipsi primum occurrisset, idest mactaturum, & in Dei honorem totum igne consumpturum, illudque votum *Jephthæ* in filia sua unigenita crudeliter implevit mactatione cruenta, quod tamen Deus districte inhibuit lib. Deuteronomii c. 12. v. 31. Ex qua doctrina sanctorum Patrum falsi convincitur opinio quorundam, qui desistant, *Jephthæ* non implevisse votum suum in filia sua mactatione cruenta, sed dumtaxat immolatione spirituali, hoc est, consecratione perpetuæ virginitatis. Hæc, inquam, opinio adverfat doctrinæ sanctorum Patrum, quos mox laudavi. Et sane, si spiritualiter dumtaxat immolanda fuisset puella, ut quid *Jephthæ* statim ac vidit filiam suam, prorupit in miserabiles ejulatus, sciditque præ dolore vestimenta sua? ut quid etiam filia *Jephthæ* bimestre tempus, ut ait Scriptura Sacra, a patre suo postulavit ad plangendam cum sodalibus virginitatem suam, quam toto vitæ suæ decursu plangere potuisset? ut quid tandem filia Israel quotannis convenissent ad planctum solemnem super filia *Jephthæ* quatuor dierum spatio, sicut testantur Sacrae Literæ, nisi filia *Jephthæ* revera fuisset cruenta mactatione a patre suo immolata? Sed, si sit, inquis, cur igitur Scriptura Sacra ait de *Jephthæ*: Factus est super *Jephthæ* Spiritus Domini? Cur etiam Apostolus Paulus Catalogo Sanctorum Veteris Testamenti accenset *Jephthæ*? Huic tuæ difficultati sic respondet S. Thomas 2. 2. Quæstione 88. Art. 2. ad secundam objectionem: *Premittitur tamen*, inquit Angelicus ille Doctor, *quod factus est super eum Spiritus Domini: quia fides & devotio ipsius, ex qua motus est ad votendum, fuit a Spiritu Sancto. Propter quod ponitur in Catalogo Sanctorum, & propter victoriam, quam obtinuit, & quia probabile est, eum penitus de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat.* Et commentario in Epistolam ad Hebræos, idem S. Thomas ait: *In facto Jephthæ sui aliquid a Spiritu Sancto scilicet motus ad votendum in generali, quod scilicet immolaret quidquid occurreret sibi immolabile: Aliquid autem ex proprio suo spiritu, scilicet quod immolavit quod non debuit, & in hoc peccavit, sed post penituit.* Falluntur ergo illi

Scriptores, qui dicunt, votum *Jephthæ* fuisse pium & sanctum; vel qui excusant *Jephthæ*, quia hoc votum per ignorantiam, & religionis zelo Deo nuncupavit, & implevit bona fide, putans se hoc voto obstringi, ad filiam, quæ sibi primo occurrerat, immolandam. Verum nulla ignorantia, aut prætenus religionis zelus excusare potest votum *Jephthæ*, quia per illud filiam suam unigenitam Deo mactavit, quod certe jure naturali, divino, & humano, vetitum est.

D. Quis in judiciaria Populi Israelitici Præfectura successit *Jephthæ*?

M. In locum defuncti *Jephthæ* successit *Abesun*, Bethleemita, ex Tribu Juda, qui Israelem per septem annos tranquillis temporibus judicavit. Mortuo *Abesun*, & Bethleemi sepulto, successit *Helon*, seu *Ajalon*, qui per decem annos Populum Israeliticum judicavit. *Ajaloni* autem mortuo successit *Abdon*, qui per octo annos Israelera pacifice rexit: Sed isti tres Judices, qui continua serie *Jephthæ* successerunt, nihil memoria dignum, quod Sacra prodit Historia, ediderunt. Hic obiter advertere debes *Paulum Pezronum* admittere, post mortem *Judicis Abdon* in Republica Hebræorum Anarchiam, seu Interregnum, quod, ut ait, duravit annis circiter quinquaginta. Sed hanc Anarchiam fictitiam plane esse probat altum silentium Scripturæ Sacræ, quæ illius post mortem *Abdonis* nullam prorsus in libro *Judicum* mentionem facit, atque dumtaxat, Israelitas, post mortem *Abdonis*, ad Idola convertos, & ideo divino destitutos præsidio, subiectos fuisse Philistæis, & per quadraginta servitutis annos pœnas perfidiæ pependisse.

D. Quem Ducem suscitavit Deus ad vindicandos a tam longa Philistæorum servitute Israelitas?

M. Deus, ad liberandum populum Israeliticum e diuturna Philistæorum servitute, usus est opera *Samsonis*, cujus ortum Angelus sterili matri nunciavit. Ab infantia Deo consecratus *Samson*, comam aluit, a vino, & sicera, Nazaræorum instar, abstulit. Philistææ mulieris amore captus, eam duxit uxorem, quæ postea ipsum prodidit. Ad miraculum fortis fuit *Samson*, Judex Hebræorum a Deo constitutus, majoraque vere præstitit, quam fabulæ *Herculi* suis commentis affinxerunt. At enim primo, *Samson* obvium habens Leonem, in frustra nudis manibus eum discerpit, & post aliquot dies reversus, examen Apum, favumque mellis in ejus ore invenit. Secundo, *Samson*, postquam compertum habuisset, uxorem suam Philistæam, ipso absente, fuisse alteri viro matrimonio copulatam, excanduit, & ut abrepta uxoris suæ injuriam ulcisceretur, perniciem toti Philistæorum genti hoc pacto molitus est. Trecentis vulpibus (quas per se, & per amicos capere potuit) ardentes lampades earum illigavit caudis, atque agris Philistæorum immisit, indeque magnum excitavit incendium, quod in maturas jam Philistæorum messes, fruges, vineas, oliveta, & in villas ipsas sparsum, ac longe, lateque grassatum est. Hoc, grandi licet Philistæorum exitio, parum se vindicatum ratus *Samson*, urgere omnibus

incommodis prophanam gentem, eique magnas clades inferre non desinebat. Quo factum est, ut Judæi, compulsi a Philistæis, *Samsonem* vincitum eis tradiderint. Sed trahitis, ruptis vinculis, arreptaque afini mandibula, quam casus telum dederat, mille ex hostibus prostravit. Ingravescente autem æstu, cum, post victoriam, ardenti siti cruciaretur, invocato Domino, e dente molari afini, cujus maxillam abjecerat, scaturivit fons, cujus aquis sitim sedavit. Tertio, *Samson*, urbem Gazam ingressus, portis omnibus diligenter obsecratis, ad vincula & necem a Philistæis destinatus, concubia nocte surgens, structas sibi a Philistæis infidias maximo robore, & audacia declinavit, portas urbis cum postibus vi avulsas humeris suis imposuit, & in cacumen montis, qui adiacebat viæ, Hebronem ducenti, nemine ei resistere auro, detulit. At paulo post *Samson*, vir raptus, & tot palmarum Dux, a vili meretrice, *Dalila*, victus ac subjugatus est: Ea quippe scelerata, & callida meretrix *Samsonem* interrogavit, in quo sita esset tanta, qua pollebat, fortitudo, cumque *Samson* bis eam, ac tertio delusisset, succubuit tandem illius scortulis importunis precibus, & intempestivis blanditiis, eique per summam insaniam indicavit, se, quamdiu capillatus esset, semper fortem & invictum fore, rescisso crine, inermem, & aliis hominibus parem futurum. Mox dormienti *Samsoni* insidiata meretrix *Dalila*, ejus capillitium abstraxit, eumque Philistæis tradidit. Tum illi effossis oculis, vincitum *Samsonem* in carcerem conjecerunt. Sed postmodum crescentibus capillis, viribusque recuperatis in locam, in quem Philistæorum Primores omnes, & maxima populi turba convenerant, in pompam productus, ut ei post epulas illuderent, duas columnas, quas utraque manu apprehendit, tam valido impetu concussit ac dejecit, ut tria Philistæorum millia ædificii collabentis ruina oppræferit, suo ipse sepultus triumpho. Sic extinctus est *Samson* postquam viginti annis præfuisse Hebræis. Vir sane nunquam laudandus satis, nisi sese libidini vincendum permisisset.

D. Cum nemini liceat sibi consciscere necem, justa mihi suppetit ratio dubitandi de æterna salute *Samsonis*, qui mortem sibi intulit, neculum edidit poenitentiae signum.

M. Dum *Samson* columnas domus concussit, domumque evertit, qua se oppressum iri certo prævidebat, omni culpa vacavit, tum quia primo id non fecit *Samson* ex intentione seipsum occidendi, sed ut Dei, & Populi Israelitici hostes opprimeret, ex quo secuta est mors ipsius, cum aliqui optasset eos perdere, se salvo: Tum quia etiam id non præstitit *Samson* humani furoris, aut desperationis impetu, sed impellente Spiritu Sancto, sicut docet *S. Augustinus* l. 1. *De Civitate Dei* c. 21. his verbis: *Nec Samson aliter excusatur, quod se ipsum cum hostibus ruina domus oppresserit: nisi quia Spiritus latenter hoc jussisset, qui per illum miracula faciebat.* Præterea Apostolus *Paulus* Epist. ad Hebræos cap. xi. vers. 32. *Samsonem* enumerat inter Sanctos Veteris Testamenti, dicens: *De-*

ficiet me tempus enarrantem de Gedeone, Barac, Samson &c. Porro, si *Samson*, ruina domus seipsum occidendo peccasset, & in peccato nulla penitentia diluto ex hac vita excessisset, non deberet inter Sanctos habere locum, sed potius inter reprobos enumerandus esset. Non peccavit itaque *Samson*, dum, impellente Spiritu Sancto, adita forti animo spontanea morte, Philistæos, Dei holles, & Populi Israelitici oppressores, communi secum ruina implicuit, multaque plures interfecit moriens, quam viris occiderat, sicut ait sacer Auctor libri *Judicum* cap. 16. vers. 30.

D. Quis, mortuo *Samson*, rexit Populum Israeliticum, & judicariam obtinuit Præfecturam?

M. Putat *Sulpicius Severus* cap. 29. lib. 1. *Historiæ Sacræ*, aut saltem dubitat, num demortuo *Samsoni* successerit *Semiger*, seu *Samgar*. Sic enim habet: *Hinc, sibi Samsoni, Semigar successit, de quo nihil amplius Scriptura prodidit. Nam neque finem Imperii ejus reperit, & fuisse populum sine Duce invenio. Ideo cum adversus Benjamin Tribum civile bellum fuit, Judas temporarius Dux belli assumptus est. Sed plerique, qui de temporibus scripserunt, annum unum Imperio ejus annotaverunt. Plerique ita eum præterierunt, ut post Samson Eli Sacerdotem subjunxerint. Nos eam rem, ut parum compertam, in medio relinquemus.* Et capite sequenti, seu xxx. ejus libri, conceptis verbis *Sulpicius Severus*, asserit, *Semigarem*, seu *Samgarem*, successisse *Samsoni*: Nam, inquit, *quum post Samson Judicem Semigar fuerit &c.* Sed mirari vehementer subit, cur *Sulpicius Severus* dicat successorem *Samsonis* fuisse *Samgarem*, cum *Sacræ Literæ* in libro *Judicum* memorent quidem *Judicum* aliquem nomine *Samgarem*, sed eum non *Samsoni*, sed *Aod* successisse diserte testentur. Mirum etiam est, quod *Sulpicius Severus* c. 29. l. 1. *Historiæ Sacræ* scripserit, bellum Beniaminiticum, id est, contra Tribum Benjamin, a Tribubus reliquis confectum, ob violatam, & impotenti libidine extinctam juvenis *Levitæ* uxorem, contigisse post Præfecturam *Samsonis*, cum tamen, sicut antea diximus, flebilis illa *Historia* uxoris *Levitæ*, bellum Beniaminiticum, *Micha*, & Danitarum Idololatria, acciderint antequam Populus Israeliticus haberet *Judices*, hoc est, tempore *Anarchiæ*, seu *Interregni* sex annorum, quod fuit post obitum *Calebi*, & seniorum *Juda*, qui in regimine Reipublicæ Hebræorum successerunt *Josue*. Fateor quidem, tam bellum Beniaminiticum, quam alia *Facta* historica narrari in quinque postremis libri *Judicum* capitibus post mortem *Samsonis*; id, inquam, ultro fateor, sed id consulto a sacro libri *Judicum* Auctore factum esse censeo, quippe qui, ne *Judicum* *Gesta*, quæ imprimis scribenda sibi sumperat, interromperet, bellum Beniaminiticum, & quædam alia *Facta* historica in quinque posterioribus ejusdem libri capitibus, post obitum *Samsonis*, descripsit, quæ tamen ante *Samsonis* obitum revera contigerunt. Sed redeamus ad seriem illorum *Judicum*, qui post obitum *Samsonis*,

Jonis, Populum Israeliticum rexerunt. Defuncto *Samsone*, Juxta Populi Israelitici, constitutus est *Heli*, Summus Pontifex, non sicut *Eleazar*, primogenito *Aaronis*, sed ex *Ithamare* genus ducens. Eo gubernante, calamitosissimus fuit Republica Israelitica status, jamque periclitari videbatur, nisi Deus *Samuelem*, patre *Elcana* de Tribu Levi gentium, & *Anna* matris sterilis ardentibus votis ac precibus concessisset. A pueritia Deo consecratus est *Samuel*, & disciplina *Heli*, Sacerdotis, traditus, qui, postquam adolevisset, noctu quater a Deo vocatus, iustus est ut sententiam in *Heli*, domumque ejus latam, ob crimina filiorum ejus, nimiamque patris erga eos indulgentiam, illi suo nomine denunciat. Deo morem actutum gessit *Samuel*, adiit *Heli*, eique divinam increpationem, minas, & proximam totius ipsius familiae cladem, ut audierat a Domino, indicat, totque malorum causam aperit, improbitatem videlicet filiorum ejus, *Ophnis*, & *Phinees*, qui patris auctoritate abutentes, ejusque Sacerdotium in turpem questum vertentes, & munera a sacrificantibus exigentes, avertabant religiosos homines a Templo, rebusque sacris, & pietatem, quam in primis fovere debebant, extinguiebant. Erant insuper *Ophnia*, & *Phinees*, viri libidinosi, suo, suorumque sacrilegio infames, qui, deposito omni pudore, effraeni libidine, promiscuis adulteriis cum matronis ad osium Tabernaculi excubantibus, sese conspurcabant. Erant denique contumaces in patrem suum *Heli*, qui eos identidem verbis increpabat, sed lenius quam eorum culpa, & Summi Judicis, atque Pontificis auctoritas exigebat. Terribilis illius Oraculi, quod *Samuel* nomine Dei significavit *Heli*, veritatem probavit eventus. Israelitae quippe duplici praelio ad triginta quatuor millia virorum caesi sunt. Arca, quae e Tabernaculo in castra fuerat delata, ab hostibus capta est. *Ophnis*, & *Phinees*, Sacerdotes, & filii *Heli*, occisi sunt, tamque terribili nuntio percussus *Heli*, de sede retrorsum lapsus, fracta cervice, occubuit anno aetatis suae nonagesimo octavo, judiciali vero fuit Praefectura anno quadragesimo. Denique, Nurus *Heli*, uxor *Phinees*, filium *Ichabodem* immaturo partu enixa, e vivis confessum rapta est, sicque tota *Heli* familia luctu, necibusque fuit completa. Philistaei, parta victoria, Arcam Dei, quae in eorum potestatem venerat, oppido *Azoto* in Templum *Dagon*, juxta Idolum, intulerunt, velut spoliis falso Numini sacrum. Sed (verbis utror *Sulpitii Severi* cap. 31. lib. 1. *Historiae Sacrae*) simulacrum, Daemone dicatum, ubi Arca illata est, corrui, cumque Idolum loco restituisset, nocte infecuta discriptum est. Inde mures, per omnem regionem exorti, noxiis moribus multa hominum millia letho dabant. Quo malo compulsi *Azotii*, Arcam Dei ad *Gethaeros* transfulerunt. Qui cum simili clade afficerentur, in oppido *Ascalonensium* transvexerunt. His vero, advocatis gentis eius primoribus, consilium fuit, Arcam Domini Hebraeis reddere. Ita ex sententia Principum, Augurumque, & Sacerdotum,

Hist. Vet. Test. Tom. II.

„ imposita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud memorabile, quod cum oneri „ boves feminas subjecissent, vitulosque earum „ domi retinuisset, iter, nullo duce in Judaeam „ pecudes direxerant, non revocante affectu foetus relictis: cujus rei miraculo *Reguli Allophylorum* usque in fines Hebraeorum Arcam secuti religiosum officium praestiterunt. Judaei „ autem, ubi Arcam referri viderunt, certatim ex „ oppido *Bethsamis* cum gaudio obviam ruere, „ festinare, exultare, grates Domino referre. Ad urbem *Bethsamena*, quae erat urbs Levitica, semel „ appulsa Arca Domini, incredibile illud gaudium, quo illius urbis incolae, seu *Bethsamitae*, eam „ venientem exceperant, mox in luctum conversum est. Cum enim *Bethsamitae* audacius illam intraspicerent, & forassis parum sancte manibus contrectare praesumerent (quod Deus non solum plebeis, sed & Levitis districte cap. 4. v. 20. libri *Numerorum* sub poena mortis veruerat) statim septuaginta viri ex Primoribus, quinquaginta vero millia ex plebeis, vindice Deo perierunt, sicut legitur cap. 6. v. 19. lib. 1. *Regum*. Ea subitanea, & inopinata clade vehementer terri *Bethsamitae*, Arcam in oppidum *Cariathiarim* miserunt, ubi posita est in domo *Abinadab* in *Gabaa*, ibique per annos viginti fuit. Dum *Samuel* summa vigilantia judicis administrandis, & regenda Republica totus post obitum *Heli* incumberet, atque in profligandis Israelitarum hostibus omnem operam, & industriam poneret, Populus Israeliticus, ab eo, quem jam tenuisse videbant, postularunt Regem, qui aliarum Gentium instar, ipsum belli, pacisque temporibus regeret. Nihil intentatum reliquit *Samuel*, ut Israelitas a tam pravo consilio abduceret, Deique iustus eis dominationem regiam, & superba imperia exposuit, libertatem extulit, servitutem detestatus est; postremo, divinam eis iram denunciavit, si Deum Regem habentes, vellent non sine exemplo amentia libertatem servitio mutare, sibi ex hominibus flagitare Regem, qui potestatem in licentiam quidvis pro arbitrio suo agendi, & dominium in tyrannidem verteret. Sed iuris cecinit *Samuel*, nec dictis suis potuit Israelitas ab insana petitione Regem habendi deterere. Quapropter, in sententia perseverantibus Israelitis, eorum responsum referenti *Samueli* iussit Deus, ut eorum desiderio annueret, Regemque illis crearet. Dei jussis statim obtemperavit *Samuel*, primumque Israelitarum Regem creavit & unxit *Saulem*, filium *Cis*, de Tribu *Benjamin*, tuncque cessavit apud Israelitas judicialia Praefectura, & Republica Hebraeorum status, qui sub *Moyse*, *Josue*, & *Judicibus*, fuerat Aristocraticus, mutatus est in Monarchicum. Sed antequam *Saulis*, primi Israelitarum Regis, Gesta hic describam, necesse est, ut paucis referam historiam *Ruth*, quae (ut legitur in sacro libro *Ruth* cap. 1. v. 1.) incidit in tempora Judicum, quamvis sub quo Juce contigerit, sit omnino incertum. Sic autem se habet *Historia Ruth*. Orta fame in terra Israelis, *Elimelech*, *Bethleemita* de Tribu *Juda*, una cum uxore *Noemi*, ac duobus filiis *Mabalone*, & *Chelione*, in *Moabitidem* profectus est, cumque

sibi extremum diem obiisset, filii ejus uxores Moabitidas duxerunt, quarum uni nomen erat *Orpha*, altera appellabatur *Ruth*: utroque absque liberis extincto, *Noemi* rediit in patriam cum *Rutha*, Nuru sua, vidua *Mabalonis*, quæ cultum veri Dei amplexa est, *Orpha* vero ad Idolorum cultum reversa. *Booz*, filius *Salmonis ex Rabab*, meretrice Jericunthina, vidit *Rutham* in agris suis spicas colligentem, eique non solum liberum permisit spicilegium, sed multis eam beneficiis cumulavit, cumque esset *Elimechi* consanguineus, & aliunde vir dives ac potens, cognita virtute & probitate *Ruthæ*, eam jure propinquitatis, alio propinquiore reculante, servatis Legis, & avitæ consuetudinis ritibus, uxorem duxit, & ex ea genuit *Obed*, ex quo natus est *Isai*, sive *Jesse*, pater *Davidis*, Regis Juda. Habes summam perstrictam historiam *Ruthæ*, quæ, ut jam diximus, contigit sub uno Judicum, quæque in sacro libro *Ruth* narratur quatuor capitibus comprehensa.

D. Gestio nunc audire ea, quæ in suo regimine gessit *Saul*, quem *Samuel* creavit & inauguravit primum Israelitarum Regem.

M. *Saulem*, virum præstanti forma & Imperio digna præditum, modestum, juxta ac bellicolum, a *Samuele* Regem declaratum, Populus Israeliticus pronis animis veneratus est, & una voce proclamavit: *Vivat Rex*. Præclara fuerunt Regni *Saulis* exordia. At enim, post mensem a sua inauguratione, urbem *Tabes* in Galaad, quam *Naas*, Rex Ammonitarum, obsidebat, ducto Israelitarum exercitu liberavit, & Ammonitas prostravit. Præterea, *Saul* Amalecitas & Philistæos, Ammonitas, & Idumæos, Hebræorum hostes infensissimos, magnis cladibus attrivit. Disciplina militaris adeo rigidus cultor fuit *Saul*, ut parum abfuerit, quin *Jonathanem*, filium suum, morti addiderit. Præceperat quippe *Saul*, ne quis, nisi confectis ac internectione deletis hostibus, cibum caperet. At, *Jonathas*, filius *Saulis*, qui adversus Philistæos strenue pugnaverat, incius Regii Edicti, paululum mellis, favo in nemore reperto, tincto spiculo, degustavit, indeque mortis discrimen subiit. Sed populus egregium hunc Principem, quem in oculis ferebat, liberavit, & ab imminenti exitio vindicavit. Fortunata ista Regni sui initia haud parum deturpavit *Saul*, fuitque, ob duplicem præsertim causam, a Deo reprobatus, ejusque familia e Regni successione exclusa. Primo, quod *Saul*, contra Dei hostes prælium consenturus, Sacrificium contra ipsius Dei Mandata intemptive obtulisset, inconsulto & inexpectato *Samuele*, cujus nutu & consilio illum dirigi Deus volebat. Secundo, quia Rex *Saul*, a Domino per *Samuelem* jussus, ut Amalecitas omnes ad unum internectione deleteret, addito interdicto, ne quid ex spoliis devictorum, & ex eorum gregibus & bonis concupisceret, eadem retineret, *Saul* tamen, divini præcepti immemor, *Agag*, capto Amalecitarum Regi, pepercit, optimosque preces servari, & in prædam ferri imperavit. A Deo itaque reprobato *Saule*, Rege, e paucis vocatus *David*, filius *Isai*, de Tribu Juda, junctus est a *Samuele* in Regem, incius *Saule*. Bello a Philistæis impetitam Rempublicam Hebræo-

rum egregie sustentavit, fulcivitque *David* adhuc adolescens. Cum *Goliatho*, Viro inter Philistæos miræ magnitudinis & roboris, virga tantum, & lapidibus sumptis, in prælium processit, primoque ictu misso funda lapide gigantem illum percussit, prostravit, ejus caput & spolia ovans abstulit, illiusque gladium in Templo appendit, ut esset memorabilis istius facinoris monumentum. Urbem etiam *Ceila*m ab obsidione Philistinorum liberavit *David*. Quibus militiæ rudimentis & suavissimis moribus ita Regis *Saulis* benevolentiam sibi conciliavit, ut *Micholem*, filiam *Saulis*, in matrimonium acceperit. Sed mox *Saul* amorem suum in odium, invidiamque vertit, tantoque livoris aestu in *Davidem*, generum suum, percussit, ut eum ad necem sæpius quaesierit, ipse vero *David*, ut periclitanti vitæ suæ consulere, coereretur per desertæ loca, & per abrupta montium ac speluncas, instar fera, captare latebras, ut loceri sui, hostiler illum insequentis conatus, sedulitatemque eluderet. Actum profecto, ac penitus de vita *Davidis* conclamatum fuisset, nisi *Micholis*, ipsius uxoris, industrius amor; *Jonathas*, Principis, filii *Saulis*, fidelis & constans amicitia; *Achimelech*, Sacerdotis, qui *Davidem*, fame laborantem, panibus propositionis refecit, charitas; *Davidis* ipsius coram *Achis*, Gethæorum Rege, insaniam simulantis summa prudentia; *Abigailis*, uxoris *Nabal*, beneficentia, salutem illius maximo in discrimine positam, Deo ita providente, collocasset in tuto. Sed his *Davidis* calamitatibus finem tandem imposuit Deus morte Regis *Saulis*, acerrimi illius infestatoris. Videns enim *Saul* in se parata formidolosa Philistinorum castra, jamque instare prælium, consuluit timore percussus Dominum, qui tamen ei non respondit sive per somnia, sive per Sacerdotes, sive per Prophetas. Qua repulsa irritatus *Saul*, & ad desperationem adactus, vocavit, & consuluit Pythoniam, seu mulierem, quæ Pythonem, seu Dæmonem, familiarem habebat. Petiit ergo *Saul* ab hac muliere, ut suscitaret sibi *Samuelem*, a quo sciscitari posset, quid sibi, ad has extremas redacto angustias, factò opus esset? Dicto audiens hæc mulier suscitavit *Samuelem*, qui *Sauli* prædixit, illum postero die cum filio suo *Jonathan*e a Philistæis victum, in prælio occisum iri, ejusque Regnum *Davidi* datum iri. Quod ita evenit, nam Philistæi, castris in hostili solo positis, postero die aciem instruunt, confertoque prælio, Hebræi in fugam versi, non imperia exequi, non ordines observare, omne præsidium in pedibus habere. Filii Regis *Saulis* ceciderunt in prælio, *Saul* vero, equo delapsus, ne vivus in potestatem hostium veniret, gladio suo incumbens, mortem sibi intulit. De annis administrati a *Saule* Regni, Commentatores & Chronologi variant linguis & sententiis. Annos quadraginta *Sauli* tribuit *S. Paulus* Actorum c. 13. Communis tamen & probabilior opinio est, illis quadraginta annis contineri etiam *Samuelis* annos ante *Saulis* Principatum, in quam sententiam lubens ipse descendendo, ut constabit ex ea, quam mox texam, serie annorum, qui a professione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, hoc est, usque ad constru-

tionem Templi Hierosolymitani, interfluxerunt.

D. Fuitne *David*, mortuo *Saule*, Rex ab omnibus Israelitarum Tribubus salutatus?

M. Statim ac *David*, qui erat in Terra Philistinorum, compertum habuisset, Regem *Saulem*, ejusque filium *Jonathanem* e vivis excessisse, eorum necem, miro pietatis exemplo, lacrymis & luctu profecutus est. Dein, conscendit Hebronem, ubi solemniter, & frequentibus comitiis, iterum Rex inunctus est. At, dum *David* in Hebrone inaugurabatur Rex, *Isbosethum*, filium *Saulis*, in urbe *Manabin* trans Jordanem apud Galaatidas Regem consecrandum curavit *Abner*, qui magister militiæ *Saulis* Regis antehac fuerat. Sed *Isbosethus* octavo Regni sui anno insidiis appetitus, & domi suæ per summum scelus a ficiariis oppressus, solidam *Davidi* totius Regni possessionem reliquit. Tunc enim duodecim Tribus, & Seniores Israel ad *Davidem*, qui erat in Hebrone, venerunt, & facta ipsi deditione, tertio inunctum, super totum Israel Regem constituerunt. Univerſo itaque Israelitico Imperio potitus *David*, in ejus administratione præclare se gessit. Nam primo, relicto Hebrone, Hierosolymam armata manu contendit, arcem *Sionis*, quam occupabant *Jebusæi*, invasit, & profligatis *Jebusæis*, in Hierosolymorum urbe, quam, multis auctam ædificiis, *Civitatem David* appellavit, Regni sui sedem collocavit. Posthac, variis contra hostes Dei bellis implicitus *David*, insignes de illis victorias reportavit, & Regni Israelitarum fines ad Euphratem usque propagavit. Philistæos domuit, Idumæos, & Amalecitas subjugavit, Moabitas, & Ammonitas expugnavit, Syriam subegit, ei stipendium imposuit, inmensamque auri, & æris copiam ex præda retulit. Hæc & alia id genus fuerunt *Davidis* Regis bellicæ virtutis nulla unquam delenda oblivione monumenta; quibus tamen longe præponenda esse duco ea, quæ *David* Rex dedit eximix pietatis specimina, inter quæ Scriptura Sacra potissimum narrat translationem Arcæ Domini, quæ in oppido Cariathiarim, ut supra observavimus, erat, Arcam, inquam, Domini in Arcem Sion solemniter ac religioso ritu transtulit *David*, in novo Tabernaculo, quod ei paraverat, deposuit. Hanc Arcæ translationem Deus stupendo prodigio commendavit. Cum enim boves, trahentes plaustrum, cui imposta erat Arca, calcitrantes vidisset *Oza*, filius *Abinadab*, ac subinde Arcam vacillantem, manum admovit, ut eam sublevaret, subita morte extinctus est, non quod Levita non esset, sicut perperam quidam asserunt, sed quia, ut censet *Theodoretus* Quæstione XIX. in librum II. Regum, *Oza*, qui Arcam humeris suis ex præcepto Legis portare debuisset, eam, Philistæos, Alienigenas, qui Legem non noverant, imitatus, plaustrum vehendam imposuit. Cum Templum Domino ædificare *David* in animo haberet, suumque *Nathan*, Prophetæ, consilium aperuisset, hoc divinum accepit responsum, non ab ipso, gerendis bellis jam pridem astueto, multique sanguinis effusore, sed a filio pacifico *Salomone*, ei nascituro, sacrum illud opus perfectum iri. At, *David*, si-

cut admiranda invictæ suæ in bello fortitudinis, & eximix in Religione pietatis in Deum supra omnes Reges specimina exhibuit, ita deploranda infirmitatis humanæ reliquit exempla. Dum enim Hierosolymis otio frueretur, vidit *Uria*, Herthæi, conjugem, insignis pulchritudinis scæminam, cui nomen *Betsabææ*, sese in balneo lavantem, ejusque impudico amore subito correptus, acerbitam adulterio polluit. Porro, *Davidis* adulterium quæ circumstantiæ peculiariter exaggerant? Primo, quod Rex ille domi haberet uxorem greges & concubinarum, & tamen non ex inopia, sed ex lascivia concupivit alienam, ut rapto potius, quam stupro delectari visus sit. Neque enim par crimen est ejus, qui coactus egestate suffuratur aliquid diviti: & ejus, qui domi opulentus, tenuem & miserum veste unica, quam habet, spoliat. Hanc criminis atrocitatem *Davidi* impegit *Nathan*, Propheta, ad illum missus a Deo, sub parabola divitis raptoris, & pauperis spoliati. Secundo, *David* adjunxit adulterio homicidium *Urie*, mariti *Betsabææ*, quod quidem homicidium eo immanius fuit, quod non casu, aut subita animi commotione, sed destinato consilio, data opera, & capta opportunitate a *David*, Rege, commissum est. Nihil commuerat *Uria*, noverat Rex illum fidelem, & fortem bellatorem, & hac ipsa hominis sinceritate abusus est ad illius exitium. Tradidit *David* epistolam homicidam *Urie*, nihil suspicanti, deferendam ad *Joabum*, Ducem militiæ, in qua Rex huic Duci præcipiebat, ut *Uriam*, iniquo pugnæ loco hostibus oppositum, Ammonitarum telis conficiendum curaret. Votis Regis obtemperavit *Joab*, sed, ut lateret fraus, complures generosi exercitus milites in discrimen mortis vocati sunt, magna vis hominum jaculis hostium objecta est, ut unus innocens interimeretur, Regis libidini locum daturus. Viden, quantum in uno *Davidis* crimine insit criminum? Tanti sceleris atrocitatem, per Prophetam *Nathanem* admonitus *David*, ultro agnovit, dicens: Peccavi Domino, & lacrymis perfusus, cordeque contrito, culpam delicti sui obliteravit (dicente ei Propheta *Nathane*: *Transiit Deus Peccatum tuum*) sed non evasit poenam temporaneam, quam Deus, justus scelerum vindex, ei inflicturus erat, quamque poenitens *David* æqua, sibi que semper constanti vitæ ratione, multiplicem tulit. Prima poena fuit, ut puer, quem ex furtivo concubitu, seu ex adulterio cum *Betsabæa* susceperat *David*, recens natus, interiret, tametsi pueruli illius salutem, & vitam precibus, jejunio, lacrymis, cilicio, ardentissimis votis a Deo, vitæ & necis arbitro, flagitasset, sed frustra. Alteram poenam subiit *David*, præcedenti longe acerbio rem, quippe quæ familiam ejus lacrymis, cædibusque permissit. Habebat *David* filium primogenitum, dictum *Ammonem*, qui sororem suam *Thamar* puellam formosissimam, impotenti libidine deperibat, cujus ut amplexibus frueretur, de industria simulavit, tantam sibi inesse omnium ciborum nauseam, ut nullis cibis uti posset, nisi sororis suæ *Thamaris* manibus preparatis. Nihil fraudis suspicatus *David*, pater ipsius, annuit ejus votis, permisitque, ut *Thamar* inviseret fratrem suum, eique cibos

cibos coqueret ac pararet. At solam, venientem *Thamarem*, eamque ab arbitris remotam nactus in cubiculo suo *Ammon* desloravit, ac constupravit. Quo turpi dedecore consternata *Thamar*, festina, lachrymisque perfusa accurrit ad alium fratrem suum, dictum *Absalonem*, eumque ad ultionem stimulavit. Per biennium quesivit *Absalon* opportunitatem vindictæ occasionem; ac tandem invitavit *Ammonem* ad convivium, in quo, postquam convivæ omnes incaluisse mero, multis vulneribus confossus *Ammon* periit: suaque morte, & stupro, quod sorori sue *Thamari* intulerat, totam *Davidis* Regis patris sui familiam funestavit. Hanc domesticam in familia *Davidis* Regis calamitatem alia luctuosior excepit, quæ *Davidem* in extremum discrimen adduxit, eumque e solio tantum non deturbavit. Istius sequentis in familia *Davidis* Regis domesticæ calamitatis auctor fuit alter illius Regis filius, videlicet *Absalon*, fratricida, & optimo parenti suo perduellus. Ille quippe, postquam populam arte & adulatione sibi conciliasset, *Davidem*, patrem suum, Hierosolymis & Regno expulit, Regiam occupavit, sedissimo stupro & culeo digno, paternas concubinas polluit. Sed paulo post in prælio victus, dum, mulo insidens, præcipitem arripit fugam, caput suum inter patulæ ac condensæ quercus ramos inseruit, iisque cæsariem suam, seu magnos & fluentes capillos, quos ad decorem gerebat, ita implicuit, ut elabente mulo, quo vehebatur, suspensus hæserit calum inter & terram medius. Hoc pacto hærentem *Absalonem* triplici jaculo confodit *Ioab*, Dux Davidici exercitus, huncque degenerem filium, qui impia arma contra patrem sustulerat, & per tot scelera rebellionis vexillum erexerat, trucidavit. Hanc tamen cruentam de filio suo *Absalone* reportatam victoriam luxit impensius *David*, Rex, tanta videlicet in eo erat paterna pietas, ut etiam parcidam filium e vivis sublatum esse vehementer indoleret. Ad has domesticas Davidicæ familiæ calamitates, novum accessit flagellum, quo Deus *Davidem* Regem castigavit. Cum enim *David*, ambitione incitatus, universi populi censum ad meriendas imperii vires instituisset, & a *Ioabo*, militiæ Magistro, decies centena, & trecenta civium millia dinumerata essent, Deus per *Gadem*, Prophetam, triplicem *Davidi* denunciavit pœnam, scilicet famem, bellum, & pestilentiam, deditque arbitrium unam eis his eligendi. Pestem *David* Rex elegit, momentoque temporis septuaginta millia virorum interierunt, multoque majorem stragem edidisset Angelus, nisi *David* veniam a Deo precatus, se vivum pro toto populo pœnæ objecisset, dicendo, se solum esse dignum exitio, quia peccasset: *Ego sum, inquit, qui peccavi, ego inique egi: Illi, qui oves sunt, quid fecerunt? Vertatur, obsecro, manus tua contra me.* Hac supplicatione *David* iram Dei placavit, & eo in loco, ubi viderat Angelum in vagina gladium recondentem, aram Domino statuit, eique in gratiarum actionem obtulit Sacrificium. Hæ sunt in summa pœnæ & calamitates, quas Deus *Davidi* ob ejus adulterium & homicidium infixit, ut locum, & tempus ei daret culpam admittam cognoscendi, eamque diuturnâ, laboriosa, ac sincera pœnitentia eluendi. In his porro congeminitis pœnis ac calamitatibus tutum sese Dei arbitrio permisit *David*, ejusque manum ac justitiam agnoscerens pronocapite adoravit. Hinc *David*, dum adversus illum rebellante *Absalone*, filio suo, fugeret, & in *Semei*, virum maledicum, a quo per summam injuriam calumniis, maledictis, quin & lapidibus fuit impetitus, incidisset, non solum non respondit, sed *Semei* convitiâ ad sui castigationem, & exercitationem fuisse a Deo ordinata passus est, prohibuitque *Abisai*, qui illius blateronis volebat jugulum, unde tot convitiâ in Regem euperant, secare, ne vim ei inferret: *Dimitte eum, inquit, ut maledicat juxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione bodierna* (lib. 2. Regum c. 16.)

D. Composuitne *David* tempore, quo pœnitentiam egit, centum & quinquaginta illos Psalmos, quos in sacro Psalmorum Libro comprehensos habemus?

M. Sancti Patres, *Hilarius* Prologo in Psalmos, & *Hieronymus* in Epistola ad *Sophronium* centum & quinquaginta illos Psalmos non uni *Davidi* adscribendos esse docent, quorum sententiam, ut pote probabiliorē, amplector: Tum quia *Davidem* non esse auctorem centum & quinquaginta Psalmorum liquet ex ipsis Psalmorum titulis, quibus eorum auctores indicantur, nimirum *Asaph*, *Heman*, *Idithum*, *Core*, & filii ejus, quos Scriptura Sacra lib. 1. Paralipomenon c. 25. Prophetas appellat: Tum quia etiam sunt quidam Psalmi, qui ad Tempora *Davidis*, Regis, nullo pacto referri possunt? Ex. Gr. Psalm. 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, cum recordaremur Sion;* hunc etenim Psalmum tempore, quo Judæi in captivitatem Babylonicam abducti sunt, ac subinde longe post *Davidis* obitum fuisse conscripsum, unicuique pervium est. Similiter Psalm. 125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion,* &c. editus est post solutam captivitatem Babylonicam, adeoque ad *Davidem* pertinere haud potest. Cæterum, quamvis *David* non omnes centum & quinquaginta Psalmorum composuerit, sacer tamen Psalmorum liber nomine *Davidis* insignitur, tum quia præcipuam lib. Psalmorum partem condidit, tum quia etiam in delectu Hymnorum, in novorum adjectione, in musicis Instrumentis, & in Cantorum dispositione primas partes habuit *David*, Rex, & insignis illius cura emicuit. Hinc ab ejus nomine tota Psalmorum congeries nomenclaturam accepit. Observare tamen debes, in dispositione centum & quinquaginta Psalmorum, qui sacro Psalmorum Libro continentur, non servari ordinem temporum. Nam Psalmus, qui nunc ordine tertius est, quique sic incipit. *Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me,* &c. scriptus fuit, quando *David* rebellem filium suum *Absalonem* fugiebat. Psalmus etiam, qui nunc est ordine quinquagesimus, quique incipit his verbis: *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam,* &c. multo ante fuit editus, quando videlicet *David* de adulterio & homicidio nomine Dei a Propheta *Nathane* increpitus, facti pœnitens, respuit, & ingemuit. Psalmus quoque centesimus quadagesimus primus, qui his verbis auspicatur: *Voce mea ad Dominum clamavi,* &c.

Præcessit tempore utrumque mox laudatum [Psalmum]. Fuit enim a *Davide* compositus, quando, ob *Saulis* , Regis, metum, in spelunca delitescerebat. Psalmus pariter centesimus quadragesimus tertius præcessit tempore tres illos jam citatos Psalmos. Scriptus quippe est post reportatam a *Davide* , dum adhuc adolescens esset, celebrem de gigante *Goliath* , Philisthæo, victoriam. Denique, Psalmus septuagesimus primus, qui incipit his verbis: *Deus iudicium tuum Regi da* , &c. revera ordine temporis est omnium Psalmorum *Davidis* ultimus, ut pote ab ipso exaratus, in gratiam filii sui *Salomonis* , jam regnare incipientis. Hinc ad calcem istius Psalmi hæc adjiciuntur verba; *Desecerunt laudes David, filii Jesse* . In his autem Psalmis, quos composuit *David* , Rex, manifesto apparet, eum Prophetiæ munere fuisse insignem, divinitusque afflatum. Multa siquidem in his vaticinatus est, quæ diuturnum post tempus fuerunt ad amussim completa, videlicet futurum Jesu Christi Regnum; ejus generationem cum æternam, tum temporalem; illius Sacerdotium, Sacrificium, mortis ipsius circumstantias, Resurrectionem & Ascensionem. Uno verbo, Mysterium Incarnationis Jesu Christi, totiusque illius vitæ œconomiam prænuñciavit. Vates ille Regiæ graphicque descripsit. Vivis etiam coloribus, styli sublimitate, grataque figurarum omnium varietate expressit futuram vocationem Gentium, rejectionem Judæorum, & Ecclesiæ Christi per totum, qua late patet, Orbem propagationem. Quæ omnia legenti Psalmos passim obvia sunt, palamque evincunt, librum Psalmorum nihil aliud esse, quam formam quandam, & apparatus Novi Testamenti, sicut Sole clarius ostendunt Meldensium Episcopus *Jacobus Benignus Bossuet* , & Abrincensium Antistes *Daniel Huetius* , qui duo Auctores, omni exceptione majores, magna cum eruditionis laude, & majori cum Ecclesiæ utilitate in hoc argumento versati sunt. Diris ergo deo veri debet error Nicolaitarum, Gnosticorum & Manichæorum, quos (sicut ex *Philastro* in libro de *Hæresibus* , refert noster *Sixtus Senensis* lib. 8. Bibliothecæ) esse non puduit, librum Psalmorum absque ullo Spiritus Sancti afflatu fuisse conscriptum, & præter quasdam humanas secularium Poetarum cantilenas, nihil aliud continere. In hunc pestilentem illorum Hæreticorum errorem impigisse *Paulum Samosatenum* , *Theodorum Mopsuestenum* , in quinta Synodo Generali anathemate percussum, & Anabaptistas, testatur noster jam laudatus *Sixtus Senensis* . Nec solum *David* in his, quos concinnavit, Psalmis, Prophetiæ dono fuit illustratus, sed etiam toto vitæ suæ curriculo rebus gestis Christum Jesum prænuñciavit, ejusque expressum typum gessit.

D. Offende, quæso, quo pacto *David* typum gesserit Jesu Christi, Salvatoris nostri?

M. Multis rebus gestis *David* gessit personam Jesu Christi. In primis, *David* e Bethleemo oriundus est: Jesus Christus itidem Bethleemi natus est. *David* adversus *Goliathum* singulari in toto certamine, Populum Israeliticum jugo Philistæorum exe-

mit: Perinde Jesus Christus, expugnato Diaboli Imperio, humanum genus in libertatem filiorum Dei restituit. Variis laboribus, angustiis, & persecutionibus *Davidem* exercuit Deus, priusquam illum ad dignitatem regiam eveheret: Jesus Christus, cui Pater cælestis destinavit Regnum Ecclesiæ, quemque unxerat oleo lætitiæ, dum studet humanum genus a tyrannide Diaboli liberare, nullo non genere insidiarum fuit impetitus. Primum, arte, dum tentatur in Deserto, quod idem in *David* molitus est *Saul* . Dein, malitia Scribarum & Phariseorum, qui in perniciem Christi conjurarunt. Præterea, spiritus malus identidem agitabat *Saulem* , cujus furorem, citharam pulsans *David* , emollire ac delinire satagebat, sed nihil proficiebat, immo semper in pejus crescebat ira, quam *Saul* conceperat in *Davidem* ; ita non dispari ratione, spiritus malus invasit Scribas, Phariseos, Sacerdotes Synagogæ, & quamvis Jesus Christus nihil non egerit, ut furorem hunc ex animis Judæorum eximeret, aut certe mitigaret, nunc blandissime invitans ad salutem, nunc adhortans ad penitentiam, nunc promittens æternam felicitatem, nunc revincens illos testimoniis, nunc increpans ac minitans, ni respicerent; nihil tamen, propter illorum malitiam, profecit Christus Dominus, quin, Judæorum ira sic crevit, ut uno ore adversus Christum clamarent omnes: *Tolle, tolle, crucifige eum* . Tertio, *Saul* objiciebat *Davidi* , quod esset hostis, quod affectaret Regnum: Pharisei objecerunt Christo, quod abrogaret Legem, quod seduceret populum, quod loqueretur blasphemias. Quarto, *David* Arcam fœderis, a Philistæis captam, e domo *Abinadab* reduxit Hierosolymam: Jesus Christus Ecclesiam, fracta Diaboli potestate, certis sedibus constituit. Quinto, *David* , post susceptum Regnum, filiorum suorum *Absalonis* , & *Ammonis* perduellionem, & scelera expertus est: Adversus Jesum Christum, Regem, & Patrem nostrum, nos peccare non desinimus, quos redemit sanguine suo. Denique, pacem Deus per *Davidem* indulsit Populo Israelitico, & adversa ipsi Gentes subjecit: Pacis & libertatis, a Deo nobis concessæ, assertor ac sequester nobis est Jesus Christus, cui potestas omnis a Patre tradita est. His rebus gestis *David* gessit personam Jesu Christi, illiusque typum expressit, & ea de causa sæpius Prophetæ ipsum *Davidis* nomen attribuunt Christo Domino, quem venturum Messiam suis Vaticanis prædixerunt.

D. Fuitne diuturnum *Davidis* Regnum?

M. Regnavit *David* quadraginta annis, videlicet septem annis in Hebrone, & triginta tribus Hierosolymis. Paulo antequam moreretur *David* , jamque esset septuagenarius, & adeo esset corpore, ut pannorum adjectione calefieri hand posset, delecta est ad eum fovendum puella, dicta *Abisig* , sunamites, quam tamen *David* Rex castam & intactam reliquit. *Adonias* , arrepta ex Patris infirmitate occasione, *Joabi* , & *Abiatharis* consilio instigatus, Regnum occupat. Quod ubi primum *David* per *Nathanem* Prophetam, & *Betsabeam* rescivisset, incunctanter filium suum *Salomonem* , quem ex *Betsabee* suscep-

perat,

perat, a *Sadoc*, Sacerdote, *Nathane*, Propheta, & *Banaia*, filio *Josadae*, Gihonem perductum, Regem inaugurari iussit. Qua de re certior factus *Adonias*, ad Aram, facti poenitens, ut vita sua confuleret, sese recepit, promissoque obsequio, veniam a *Salomone* obtinuit. Migravit e vita Rex *David* anno ætatis suæ septuagesimo, ejusque loco regnavit ipsius filius *Salomon*, cujus Imperium sapientia ubique celebre, opibus abundans, ditioe potens, & pacis munere fuit fortunatum.

D. Initia Regni *Salomonis* hic delibare sufficet. Cum enim, *Salomon* anno quarto Regni sui jecerit fundamenta Templi Hierosolymitani, eodemque anno finem habeat sacra Historia quartæ Mundi Ætatis, necesse est, ut rerum, quas *Salomon* a quarto anno Regni sui usque ad obitum suum præclare gessit, remittamus ad Colloquia, quæ, propitio Numine, habituri sumus in Historiam quintæ Mundi Ætatis, quæ auspiciatur a quarto Regni *Salomonis* anno, & protenditur usque ad captivitatem Babylonicam.

M. Statim ac *Salomon*, mortuo *Davide*, Regni habenas moderari cœpit, *Adoniam*, fratrem suum, qui in ipsum conjuraverat, de medio tolli iussit, *Joab*, militiæ *Davidis* antehac Dux, qui *Adoniam* conjurationis reus erat, quiq; sibi metuens ad Aram confugerat, jussu ejusdem Regis interfectus est a *Banaia*, filio *Josadae*, quem ideo sui exercitus Ducem constituit; *Abiatharem*, Sacerdotem, *Adoniam* conjurationis itidem conscium, sacerdotio exiit, & in ejus locum successit *Sadoc*. Morte etiam *Semei*, qui *Davidem* Regem convitiis lacefferat, multavit Rex *Salomon*, sicque, sublato omni conjurationis vestigio, tranquillum, & alta pace beatum obtinuit Imperium, & *Pharaonis*, Regis Ægypti, fiam, uxorem duxit. Dedit Deus *Salomoni* in somnis optionem petendi quæ vellet. Ast ipse, caducas res parvi æstimans, sapientiam poposcit, & obtinuit a Deo. Mox excitatus a somno *Salomon*, sapientiæ, sibi indultæ a Domino, egregium specimen dedit in judicio duarum mulierum, quæ una in domo diversantes, cum eodem tempore enixæ essent pueros, atque ex his unus post diem tertium nocte extinctus esset, mater defuncti filii, somno alterius insidiata, mortuum filium suum supposuit, & vivum abstulit. Hanc mulierem de puero altercationem ad se delatam, ut dirimeret Rex *Salomon*, divini sapientiæ munere jussit, ut infans vivus per medium gladio discinderetur, & utrique ambigenti mulieri pars tribueretur. Acquivit quidem huic judicio mulier una; sed illa, quæ erat germana parens, maternis commotis visceribus, necem pueri deprecata est, maluitque ut infans alteri daretur mulieri vivus, quam si discerpere. Tunc *Salomon* ex affectu hujus formiæ hanc vere esse matrem conjectans, puerum ei, cum maxima circumstantium admiratione, adjudicavit. Hujus prudentissimi judicii fama longe lateque diffusa magnam Regi *Salomoni* auctoritatem ac reverentiam apud subditos conciliavit, excitavitque plures vicinarum Gentium Reges, ut cum illo amicitiam, fœdusque inirent, parati imperata facere. (a) Interea, *Salomon*, florens opibus, oranium, qui unquam fuerant, Regum ditissimus,

Jussu Dei, & patris sui *Davidis* obtemporans, Templum Domino immensi operis Hierosolymis facere aggressus est, & paratis per triennium impendiis, anno quarto Regni sui orbis fundamenta augustissimi, totoque Orbe celeberrimi Templi, quod non modo materia magnificentia, atque artis varietate, sed structuræ elegantissima forma, cætera omnia, quæ postea in orbe Templi fuerunt ædificata, obscuravit, nullumque unquam habuit secundum. Sed, quia de Templo *Salomonico* jam cœpinus habere sermonem, non abs re erit paucis hic consutare duorum Scriptorum, scilicet *Joannis Marshami* in Canone Chronico, & *Joannis Spenceri* lib. 3. De *Legibus Hebræorum Ritualibus* Dissertatione VI. novam & singularem opinionem. Afferunt quippe duo illi Scriptores, rerum novarum, ut sapius jam in nostris Colloquiis observavimus, cupidissimi, Deum, intuitu Prophanorum Templorum, quæ Israelitæ olim in Ægypto viderant, sese ruditati Gentium, saculique moribus accommodasse, Judæis fabricam Templi *Salomonici* concessisse, indeque concludunt, Templi *Salomonici* originem nec ad Dei consilium, asslatum, & auctoritatem, nec ad *Davidis* & *Salomonis* pietatem esse referendam, sed illam arcessendam ex Ægyptiaca superstitione, vel ex ruditate Gentium, quibus solemne erat Diis suis Tempia consecrare. Sed hoc vanum & insulsum commentum multis momentis refelli potest. Primo, quia Scriptura Sacra discrete asserit, *Salomonem*, jubente Deo, Templum Hierosolymitanum excitasse. Sic enim *Salomon* in literis, quas ad *Hiramum*, Regem Tyri, scripsit, ut ab ipso ligna, ad structuram Templi necessaria, obtineret, effatur: *Quamobrem cogito edificare Templum nomini Dei mei, sicut locutus est Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te super solium tuum, ipse edificabit Domum nomini meo.* lib. 3. Regum cap. 5. Idem testatur Scriptura Sacra c. 22. l. 1. *Paralipomenon*. Cum igitur Scriptura Sacra conceptis verbis dicat, *Salomonem* Templi Hierosolymitani fabricam secundum Dei imperium suscepisse ac perfecisse; nemo citra temeritatem, ne quid gravius dicam, asfirmare potest, sacrum illud opus amulatione Ægyptiacæ superstitionis, vel ruditis Gentium prophanorumque sæculi morum imitatione fuisse a *Salomone* ceptum atque absolutum. Secundo, si *Salomon* in constructione Templi Hierosolymitani aliquem ad Ægyptiacam superstitionem, ad ruditatem Gentium, & ad prophanos sæculi mores respectum habuisset, omni procul dubio Deus, Optimus Maximus, qui superstitiones Gentium, & prophanos sæculi mores vehementer detestatur, hanc *Salomonis* voluntatem gratam minime habuisset, nec ei Templum illud a *Salomone*, ad imitationem prophanorum Templorum extructum, placere ullo pacto potuisset; atqui tamen Scriptura Sacra c. 8. lib. 2. Regum ubi Templi *Salomonici* describitur dedicatio, aperte innuit, Deum, absoluta semel Templi fabrica, cum ejus dedicatio solemnî ritu, eaque pompa ac inspectante universo populo, ea celebritate fieret, quæ responderet ædificio, duplici miraculo significasse quam

quam sibi gratiam acceptunquæ esset sacrum illud opus. Nubes enim, Dei Majestatis index, totam implevit Domum, in qua Deus hoc visibili signo se singulari quadam ratione præsentem esse testatus est, ut populi sui sacrificia precenque susciperet, suaque beneficia in Templo isto orantibus conferret. Secundo, ignis de Cælo delapsus parata holocausta, & victimas combussit, ut hoc itidem sensibili signo ostenderet Deus, quam accepta haberet illa Sacrificia, quæ offerebantur in Templo. An, quæso te, ab Ægyptiaca superstitione, & ruditate Gentium, & profana sæculi consuetudine profectum opus ita Deus præsentia sua cohonestasset, approbasset, & miraculis illustrasset? Tertio, Profanæ Gentes ideo Diis suis Tempia consecrabant, quod putarent, Deos suos ita Templis esse alligatos, ut alibi obturatas aures ad eorum vota haberent, ideoque illos, *si sub axe nudo, & æthereo tegmine invocati fuerint, nihil audire, & nisi de proximo his admoveantur preces, tanquam nihil dicatur, obstructos atque immobiles stare*, sicut ait ille Ethnicus, quem sic loquentem *Arnobius* libro sexto introducit. At, Rex *Salomon* Templum condidit, ut in illud Populus Israeliticus ad Deum colendum & orandum conveniret, non quasi ejus potentia & gratia sacro huic Templo esset alligata, & divina Majestas angustis Sacræ istius Ædis inclusa. Ab hoc pariter errore profanarum Gentium, quæ opinabantur, suorum Numinum potentiam & gratiam sacris Ædibus, & statuis esse obligatam, abhorrebant quam maxime Israelitæ, qui probe noverant, *Noachum, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Moysen & Davidem*, Preces, Vota, Sacrificia Deo obtulisse, & alia Religionis officia in omni loco implevisse, Deumque nec Templo, nec Cælo & Terra, nec toto Orbe capi & circumscribi posse palam profitebantur: *Si enim Cælum, & Cæli Cælorum te capere non possunt, quanto magis Domus hæc, quam ædificavi, dicebat Domino Salomon, solemnem Templi consecrationem peragens, sicut legitur lib. 3. Regum c. 8. Qua fronte igitur duo jam citati Scriptores Marsbanus, & Spenceus auctores sunt religiosissimo Salomoni, & veris Israelitis, qui, repudiata omni Gentium superstitione, unius veri Dei Majestatem summam, infinitam, immensam, & omnipotentissimam colebant, crassum illum & absurdum affingere errorem Gentilium, qui tam perverse & indigne de Deo judicabant, ut illum Templi septis circumscriptum arbitrarentur, quem errorem derisisse ipse dicitur *Dæmonax*, Idololatricæ licet cultor, qui sicut refert *Lucianus* in ejus vita cuidam ex amicis dicenti: *Abeamus, o Dæmonax, in Æsculapii Templum, pro filii salute oraturi, festive respondit: vehementer surdum existimas Æsculapium, si nec istichnos orantes exaudire potest.* Quarto, verosimile non est, Deum, qui Ethnicorum superstitiones averfatur, & ab eis Populum Israeliticum multis conditis Legibus averterit, permisisse, ut *Salomon*, Regum sapientissimus, Templum juxta superstitiones Ægyptiacas, & profanos sæculi mores conderet, in quo divina ipsius Majestas speciatim coleretur. Dicendum*

itaque est, *Salomonem* non humano consilio, non arbitrato suo, non ex ruditate Gentium, sed Dei afflatu, nutu, & auctoritate sacri Templi Hierosolymitani extruendi provinciam suscepisse, in quo, sicut divinam decet Majestatem, omnia ad pompam & splendorem magnificentissime erant composita, & in structuræ elegantia materia cum opere, & natura cum arte certare videbantur. Quæ Templi magnificentia, rerumque omnium splendidissimus apparatus amplitudinem, pulchritudinem & gloriam Ecclesiæ Christi adumbrabant, sicut docent *S. Augustinus* pluribus in locis præsertim lib. 18. *De Civitate Dei* c. 1. *Theodoretus* Quæst. 1. in l. 1. *Paralipomenon*, & Venerabilis *Beda* lib. 2. *De Tabernaculo* cap. 1. Sed de Templo Hierosolymitano a *Salomone* extracto, & de illius Regis rebus præclare gestis, plura, si votis nostris adspiret Deus, dicturi sumus in Colloquio, quæ habebimus in Historiam quintæ mundi Ætatis.

(a) Hanc Salomonis in judiciis ferendis sagacitatem adumbrarunt Indi istam seu fabellam, seu veram historiam narrantes. *Mariadramem* Indorum Rex prædentia, ac sagacitate ceteris omnibus mortalibus præstabat, prout hoc specimine demonstratur. Geminae erant mulieres uni eidemque viro nuptæ, quarum altera singulari forma præstabat, sed carebat filiis; altera vero ingrato aspectu displicebat, sed viro suo filium genuerat; at nec ita tamen impetrare potuit, ut a viro amaretur, cujus tota dilectio formosæ mulieri addicebatur. Odium hinc in amulam conceptum, & ultionis consilium agitatum, cujus exequendi hanc inivit artem. Principio quidem viri contemptum patienter se ferre simulans, nihil sibi deesse ad solarium dictabat, dum filium haberet, quem unice habebat in deliciis. Ita re comparata, dum vir nocte quadam abfuisset, & uxor altera dormiret, infantis filii collum vi extorsit, ejusque ita interfecti cadaver propelatus soporantis mulieris collocavit, tum demum in speciem dermientis quievit. Summo mane experrecta ad amplexum infantis manum porrigere simulans, nec repertum, oculis circum conversis exanimem ad amulæ latus intuita est. Opplere domum clamoribus, ejulatibus, accusare alteram ream atrocis delicti, alte inclamare, conviciis, injuriis, querelis illam male habere. Accurrerunt ad strepitum vicinia, totumque demum oppidum, raptaque statim ad judicem mulieres, quarum ambæ altera alteram incutabat. Judex cernens rem ambiguitatibus intricatam ad nodum resolvendum utendum sibi esse solertia censuit. Quare ad mulieres conversus dixit se tunc veritatem investigaturum, si quæ ex illis totum illum hominum cætum, qui præsens aderat, circuire sufflueret eo gestu corporis sædo, & in modesto, quem ipse indicavit. Hæc Judicis propositio cum risu excepta est, statimque se mulier criminis conscia obtulit ad parendum, nec semel

tantum, sed & quoties Judex voluisset. Altera vero mulier hæere primum visa est, tum animo despondere, quod intelligeret, quanto in discrimine versaretur sive pudicitiae, si Judici pareret, sive mortis, si recusaret. Demum confirmatio facta recusavit se hoc pretio vitam redempturam. Tunc judex inopinatam sententiam proferens, postremam hanc mulierem insontem; ream alteram declaravit, obtendens impossibile esse, ut quæ ad delictum vel ipso mortis imminentis metu inclinari non est passa, ad crimen adeo tetrum, & atrox trahi, quantovis esset in æmulum odio, nequaquam permisisset. Hæc apud Indos fama, quæ si vera est historia, Salomonis sagacitatem raram quidem, sed non singularem extitisse demonstrat; si fabella, ad normam judicii Salomonici conficta videri potest, atque docet Salomonis formam in remotas usque illas regiones penetrasse. Habui vero hæc ex libro Gallico *Recueil d' Observations sur les Moeurs &c. des Peuples de l' Asie, de l' Afrique, & de l' Amerique*, Parisiis edito an. 1749.

D. Satis, opinor, expendimus hætenus ea, quæ spectant Historiam quartæ Mundi Ætatis. Nunc sub finem Colloquii nostri præstat ut accuratam tradas seriem annorum, qui effluerunt a professione Israelitarum ex Ægypto, unde incipit quarta Mundi Ætas, usque ad quartum Regni Salomonis annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, ubi definit quarta ista Mundi Ætas.

M. De annis, qui ab exitu Populi Israelitici ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum effluerunt, non una est Chronologia peritorum sententia. Alii numerant dumtaxat annos quadringentos octoginta. Quem numerum probare videtur Scriptura Sacra, quæ c. 6. lib. 3. Regum hæc habet: *Factum est ergo, inquit, quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israel de Terra Ægypti; in anno quarto, mense Zio (ipse est mensis secundus) Regni Salomonis super Israel, edificari cœpit domus Domini*. Eundem annorum quadringentorum octoginta numerum ab exitu filiorum Israel ex Ægypto usque ad fabricam Templi Salomonici exhibent omnes Codices sacri Hebræi, Græci, Latini, Syriaci, Arabi. Sunt alii Chronologi, qui annos servitutis Israelitarum seorsim numerantes distinctos ab annis Præfecturæ Judicum, existimant, multo plures, quam quadringentos & octoginta annos elapsos fuisse ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, quo cœpta est structura Templi Hierosolymitani. Sed, quia locus Scripturæ Sacræ mox a me citatus præfigit epocham quartæ Mundi Ætatis ad annos quadringentos & octoginta ab egressione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Salomonis annum, ideo isti Chronologi, ut gordium istum nodum dissolvant, ajunt, in caput sextum libri tertii Regum, ubi quartæ Mundi Ætatis Epochæ ad annos quadringentos octoginta restringitur, negligentia Librariorum irrepsisse mendum. Sic censent *Sulpitius Severus* lib. 1. Historiæ Sacræ; *Carolus Sigonius*

in suo Commentario ad hunc *Sulpitii Severi* locum, *Melchior Canus* c. 5. lib. 11. *De locis Theologicis*, *Ludovicus Capellus* in sua *Chronologia Sacra*, & *Gerardus Vossius* c. 7. *Isagoges Chronologiæ*. Sed hæc Scriptorum conjectura, ceu vana & temeraria rejici debet, quia nemini fas est quidquam addere, vel demere Scripturæ Sacræ, eamque alicujus mendi, seu vitii insimulare.

D. Censet igitur, a professione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, effluxisse tantummodo quadringentos & octoginta annos, sicut legitur cap. 6. lib. 3. Regum?

M. Censeo, nullum negligentia Librariorum in caput sextum libri 3. Regum irrepsisse mendum, quia Scriptura Sacra eo loci, prætermittis annis servitutis Israelitarum, percenset dumtaxat annos Præfecturæ Judicum, indeque juxta accuratum calculum, a professione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum colligit tantum quadringentorum octoginta annorum summam. At, si, præter annos Præfecturæ Judicum, numerentur seorsim servitutis & oppressioem Israelitarum anni, quos Scriptura Sacra in libro Judicum distinctim recenset, plane comperietur, ex calculo annorum tantum Præfecturæ Judicum, quam servitutum & oppressioem Israelitarum exurgere summam annorum sexcentorum & sex annorum, qui interfluxerunt ab egressione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, hoc est, usque ad fabricam Templi Hierosolymitani. Non me latet quidem, plures esse sacre Chronologiæ peritos, qui pertendunt, annos servitutis, & oppressioem Israelitarum promiscue confundi debere cum annis præfecturæ Judicum, subindeque ab exodo, seu ab exitu filiorum Israel ex Ægypto, usque ad quartum Regni Salomonis annum putari tantum debere annos quadringentos octoginta. Verum, hanc sententiam quamvis probabilem, meo calculo probare haud possum. Primo, quia Scriptura Sacra accurate in libro Judicum distinguit annos servitutis, seu oppressioem Israelitarum, ab annis Præfecturæ Judicum, atque tempore oppressioem, seu servitutum Israelitarum, nullam fuisse quietem, sed potius res afflictas, turbatas, & sus deque omnia confusa; quando vero Deus suscitabat Judices, qui Israelitas a servitute liberabant, toto durante Præfecturæ illorum Judicum tempore, pace & quiete Israelitas fruitos esse. Hi igitur Chronographi, qui annos servitutis Israelitarum confundunt cum annis Præfecturæ Judicum, vim Scripturæ Sacræ in aperta narratione asserunt manifestam, & turbidos atque inquietos annos cum tranquillis & quietis Judicum annis perperam confundunt. Præterea, licet Scriptura Sacra cap. 6. lib. 3. Regum numeret dumtaxat annos Præfecturæ Judicum non computatis annis servitutis Israelitarum, inde tamen falso inferunt, annos servitutis Israelitarum confundi debere cum annis Præfecturæ Judicum. Ratio in promptu

ptu est, quia Scriptura Sacra, ut norunt omnes, aliquando filet alicubi nonnulla, quæ tamen alibi diferte commemorat, sicut Ex. Gr. cap. xi. libri Genesis, & cap. 1. libri Paralipomenon alto silentio Scriptura Sacra in Editione Vulgata prætermittit generationem *Cainanis*, Patriarchæ post-diluviani, quamvis tamen illius Patriarchæ generationis distinctam mentionem faciat cap. 3. Evangelii *S. Lucae*, ubi describitur Genealogia Jesu Christi, Salvatoris nostri. Similiter etiam *S. Mattheus* cap. 1. sui Evangelii, texendo stemma ejusdem Domini nostri Jesu Christi, aliquot generationes Regum prætermisit, quarum tamen Scriptura Sacra in libris Regum expresse meminit. Ita non dispari ratione, Scriptura Sacra cap. 6. lib. 3. Regum numerat tantummodo annos Præfecturæ *Judicum*, & omittit annos servitutum, Israelitarum, & juxta hanc calculum, jure optimo Scriptura Sacra eo loci deducit, ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, summam annorum 480. At, Scriptura Sacra in libro *Judicum* accurate & seorsim annos servitutum Israelitarum distinguit ab annis Præfecturæ *Judicum*, atque ex eo, quem ibidem ponit, calculo coalescit summa sexcentorum & sex annorum, qui excurrerunt a profectioe Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum. Denique, non sibi constant isti Chronographi, qui annos servitutum Israelitarum indiscriminatim confundunt cum anni Præfecturæ *Judicum*. Sunt enim inter illos nonnulli, qui aliarum servitutum Israelitarum annos discernunt ab annis Præfecturæ *Judicum*, cæterarum vero servitutum Israelitarum confundunt cum annis *Judicum*. Quæro igitur ab his Chronographis, ut quid annos quarundam servitutum Israelitarum tam accurate distingui velint ab annis Præfecturæ *Judicum*, cæterarum vero servitutum Israelitarum annos confundant cum annis Præfecturæ *Judicum*? Quod si causam reddere ne unam quidem idoneam possunt, sane aut servitutum quarundam filiorum Israel annos abiciant, & summa erit minor, quam ex sacro *Judicum* libro colligitur, aut omnium servitutum, quibus mancipati fuerunt Israelitæ, annos distinguant, ut par est, ab annis Præfecturæ *Judicum*, & sic annorum summa major erit, quadrabitque optimo cum sacra Historia libri *Judicum*, ubi omnium servitutum Israelitarum anni percensentur, ab annis Præfecturæ *Judicum*, distincti. Obiter tamen advertere debes, doctissimum Abbatem *Paulum Pezronum* cap. 8. libri, cui titulus, est: *Antiquitas temporum restituta*, non solum servitutum Israelitarum annos distinguere ab annis Præfecturæ *Judicum*, verum etiam admittere Anarchias, seu quædam Interregna, quæ putat præcessisse servitutes Israelitarum, & quorum durationis annos seorsim ab annis servitutum Israelitarum, & annis *Judicum* numerari debere contendit. Quo fit, ut prædictus Auctor (reclamantibus licet omnibus sacris Codicibus Hebræis & Græcis) numeret ab egressione Populi Israelitici ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, id est, usque ad fabricam Templi Hierosolymitani, summam annorum octingentorum septua-

ginta triam. Sed ipse, tametsi ultro fatear, post mortem *Calebi*, & *Seniorum* extitisse Anarchiam, seu Interregnum sex annorum (in quo, ut superius observavimus, contigit flebilis illa infelicis Levitæ historia, quæ cap. 19. libri *Judicum* narratur, nec non altera *Michea*, & *Danitarum* historia, quæ refertur cap. 17. & 18. ejusdem libri) existimo, præter illam Anarchiam, seu Interregna præcessisse servitutes Israelitarum, aut, si præcesserint, brevissima fuisse, cumque tempus illorum Scriptura Sacra in libro *Anarchias*, seu Interregna eo temporis intervallo concludere, quod Terræ quieti, seu Præfecturæ *Judicum* assignatur in libro *Judicum*. Idem dicendum puto de Judicatura *Sangari*, quem Scriptura Sacra in libro *Judicum* immediate recenset post *Aod*, qui judicavit Israelæm octoginta annis. Nam, cum Scriptura Sacra nullos Judicaturæ *Sangari* attribuat annos, verosimilius est, breve *Sangari* Judicaturæ tempus comprehendendi in annis præcedentibus octoginta Judicaturæ *Aod*, vel in annis servitutus, quæ *Jabin*, Rex Chananzorum, dicitur oppressisse, post mortem Judicis *Aod*, Israelitas annis viginti.

D. Ut accuratum possim habere computum annorum, qui effluerunt a profectioe Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, id est, usque ad fabricam Templi Hierosolymitani, obsecro te, ut hic inferas Tabulam Chronologicam, quæ comprehendat summam annorum tam servitutum Israelitarum, quam Præfecturæ *Judicum*, quos seorsim numerandos esse probabilius arbitraris.

M. Votis tuis faciam satis, & accuratam hic atexam Tabulam Chronologicam, quæ comprehendet summam annorum, qui ab egressione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, seu usque ad fabricam Hierosolymitani Templi, decurrerunt, simulque annos servitutum Israelitarum, distinctos ab annis Præfecturæ *Judicum*, sedulo annotabit, atque cum annis ab Orbe condito connectet.

TABULA CHRONOLOGICA

Sexcentorum & sex annorum, qui in quarta Mundi Etate, hoc est, ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Salomonis annum, seu usque ad fabricam Templi Hierosolymitani interfuxerunt.

Moyses, postquam per annos quadraginta Populo Israelitico præfuisse, mortuus est anno ætatis suæ centesimo vigesimo, anno. Mundi bis millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio. Post egressionem vero Israelitarum ex Ægypto, anno quadagesimo.

Josue, post mortem *Moyses*, præfuit sexdecim annis Republicæ Hebræorum, & mortuus est anno Mundi bis millesimo quingentesimo sexagesimo nono.

Post mortem *Josue*, Seniores cum *Calebo* præfuerunt Hebræorum Republicæ annis decem, eorum.

eorumque Præfectura desit anno Mundi bis millesimo quingentesimo septuagesimo nono.

Post mortem Seniorum fuit Anarchia, seu Interregnum sex annorum, quod finem habuit anno Mundi bis millesimo quingentesimo octogesimo quinto.

Post illud sex annorum Interregnum, Israelitæ servierunt sub *Chusane*, Rege Mesopotamiæ, annis octo, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo quingentesimo nonagesimo tertio.

Othoniel, postquam *Chusanem*, Regem Mesopotamiæ, devicisset, judicavit populum annis quadraginta, & vita functus est anno Mundi bis millesimo sexcentesimo trigesimo tertio.

Post mortem *Othonielis*, Israelitæ servierunt annis decem & octo sub *Eglone*, Moabitarum Rege, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo.

Aod, post victoriam de Moabitis reportatam, judicavit populum annis octoginta, & mortuus est anno Mundi bis millesimo septingentesimo trigesimo primo.

Post mortem *Aod*, per paucos menses *Samgar* judicavit populum; sed quia illius Judicaturæ tempus Scriptura Sacra non assignat, verosimilius est, *Samgari* Judicaturam comprehendi debere in annis præcedentibus octoginta Judicaturæ *Aod*.

Post mortem *Samgari* servierunt Israelitæ sub *Jabino*, Chananæorum Rege, annis viginti, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo septingentesimo quinquagesimo primo.

Barac & *Debora*, post devictum *Sisseram*, subactosque Chananæos, judicaverunt populum annis quadraginta, eorumque Judicatura desit anno Mundi bis millesimo septingentesimo nonagesimo primo.

Post mortem *Barac* & *Debora* servierunt Israelitæ Regi Madianitarum annis septem, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo septingentesimo nonagesimo octavo.

Gedeon, debellatis Madianitis, judicavit Israelem annis quadraginta, & excessit e vivis anno Mundi bis millesimo octingentesimo trigesimo octavo.

Abimelechus, Gedeonis ex concubina filius, judicavit Israelem, seu potius tyrannidem exercuit per tres annos, qui finem habuerunt anno Mundi bis millesimo octingentesimo quadragesimo primo.

Tbala, post *Abimelechum*, judicavit Israelem annis viginti tribus, qui finem habuerunt anno Mundi bis millesimo octingentesimo sexagesimo quarto.

Jair judicavit Israelem annis viginti duobus, qui desierunt anno Mundi bis millesimo octingentesimo octogesimo sexto.

Post mortem *Jair* servierunt Israelitæ Ammonitis annis octodecim, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo nongentesimo quarto.

Jephthe judicavit Israelem annis sex, & obiit anno Mundi bis millesimo nongentesimo decimo.

Abesan judicavit Israelem annis septem, & mortuus est anno bis millesimo nongentesimo decimo septimo.

Helon, seu *Aialon*, judicavit Israelem annis decem, & excessit e vivis anno bis millesimo nongentesimo vicesimo septimo.

Abdon judicavit Israelem annis octo, & mortuus est anno Mundi bis millesimo nongentesimo trigesimo quinto.

Post mortem *Abdonis* Israelitæ servierunt Philistæis annis quadraginta, & hæc servitus finem habuit anno Mundi bis millesimo nongentesimo septuagesimo quinto.

Samson judicavit Israelem annis viginti, & abiit e vivis anno bis millesimo nongentesimo nonagesimo quinto.

Heli, post mortem *Samsonis*, judicavit Israelem annis quadraginta, & migravit e vita anno Mundi ter millesimo trigesimo quinto.

Samuel, & *Saul*, primus Israelitarum Rex, præfuerunt Israelitis annis quadraginta, qui terminantur anno Mundi ter millesimo septuagesimo quinto.

David regnavit annis quadraginta, videlicet septem annis in Hebrone, & triginta tribus Hierosolymis, & extremum diem clausit anno Mundi ter millesimo centesimo decimo quinto.

Salomon, anno Regni sui quarto, qui incidit in annum Mundi ter millesimum centesimum decimum nonum, & in annum ab egressione Israelitarum ex Ægypto sexcentesimo sextum, jecit fundamenta magnificentissimi post hominum memoriam Templi Hierosolymitani, cujus fabrica per septem annos continuata est, ac subinde absoluta anno undecimo Regni *Salomonis*, & anno Mundi ter millesimo centesimo vicesimo sexto.

Habes nunc exactam Tabulam Chronologicam sexcentorum & sex annorum, qui ab exitu Populi Israelitici ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta sunt Templi Hierosolymitani fundamenta, elapsi sunt. Quem calculum si conferas cum sacro libro *Judicum*, in quo anni Præfecturæ *Judicum* numerantur omnino distincti ab annis servitutum Israelitarum, invenies esse accuratissimum, utroque fa-teberis contractiorem esse illorum calculum, qui, annos servitutum Israelitarum cum annis Præfecturæ *Judicum* perperam confundentes, numerant damtaxat ab egressione Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo cepta est Templi Hierosolymitani structura, annos quadringentos octoginta.

D. Multum sane mihi arridet iste quartæ Mundi Ætatis annorum calculus, tum quia ei suffragatur sacer *Judicum* liber, in quo anni servitutum Israelitarum seorsim numerantur ab annis Præfecturæ *Judicum*; tum quia etiam prædictos ille, quem subduxisti, calculus sexcentorum & sex annorum, qui effluerunt ab exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni Sa-

gni *Salomonis* annum, optime conciliat apparentem illam in numeris antilogiam, quæ reperitur inter caput sextum lib. 3. Regum, & sacrum librum *Judicum*. Nam, eo in capite sexto libri tertii Regum ideo 20 exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum percensentur dumtaxat anni quadringenti octoginta, quia ibi Scriptura Sacra numerat tantum annos Præfecturæ *Judicum*, prætermittis annis servitutum Israelitarum. At, in libro *Judicum* Scriptura Sacra, præter annos *Judicum*, explicate ac distincte annos servitutum Israelitarum enumerat, ex

quibus simul supputatis emergit summa annorum sexcentorum & sex annorum, qui a profectioe Israelitarum ex Ægypto usque ad quartum Regni *Salomonis* annum præterlapsi sunt; unde plane consequitur, nullam veram & realem in numeris extare contradictionem inter caput sextum libri tertii Regum, & sacrum *Judicum* librum. Sed tempus est ut Colloquio nostro, & Historiæ quartæ Mundi Ætatis finem imponamus, ea tamen Lege, ut, si Deus nos sospites, & incolumes servet, Colloquia in Historiam quintæ Mundi Ætatis proxima hebdomada simus auspicaturi.

Finis Tomi Secundi,

THE COLLEGE OF THE CITY OF NEW YORK
LIBRARY
100 NASSAU ST. N.Y.C. 10038

Printed and Bound by

100